ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΕΩΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΟΜΟΣ 29 (1973-1974)

ΜΕΡΟΣ Β' 1 - ΧΡΟΝΙΚΑ

ΑΘΗΝΑΙ, 1979

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΕΩΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΟΜΟΣ 29 (1973-1974)

ΜΕΡΟΣ Β' 1 - ΧΡΟΝΙΚΑ

ΑΘΗΝΑΙ, 1979

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Β΄ 1

ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Τμῆμα Γλυπτῶν 1973-1974, Τμῆμα Ἀγγείων καὶ Μικροτεχνίας - Τμῆμα Χαλκῶν - Προϊστορικὴ Συλλογὴ 1973-1974 (Πίν. 1 - 16) ..... Σελ. 1-9

Νομισματικὴ Συλλογὴ Ἀθηνῶν 1973 : Α΄. Ἐξ ἀνασκαφῶν, Β΄. Εὑρήματα, Γ΄. Διαφόρων προελεύσεων, Δ΄. Ἐκ δωρεῶν (Πίν. 17 - 19) ..... » 10-12

1974 : Α΄. Ἐξ ἀνασκαφῶν, Β΄. Εὑρήματα, Γ΄. Διαφόρων προελεύσεων, Δ΄. Ἐκ δωρεῶν (Πίν. 20 - 21) ..... » 12-15

Ἐπιγραφικὴ Συλλογὴ Ἀθηνῶν 1973-1974 (Πίν. 22 - 26) ..... » 16-20

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ

Προσκτήματα, Κεντρικὸν Ἐργαστήριον Συντηρήσεως (Κ.Ε.Σ.) : Α΄. Ἐργασίαι ἐντὸς τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου (Τοιχογραφίαι, Εἰκόνες), Β΄. Ἐργασίαι ἐκτὸς τοῦ ἐργαστηρίου (Ψηφιδωτά, Τοιχογραφίαι, Εἰκόνες) (Πίν. 27 - 30) ..... » 21-23

ΚΕΝΤΡΟΝ ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΩΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

1974 : Τοιχογραφίαι (Θήρα, Λακωνία, Ἅγιος Ἰωάννης Πέλικα Ἀττικῆς, Ναὸς Μεταμορφώσεως Σωτῆρος εἰς Πυργὶ Εὐβοίας, Ναὸς Παναγίας Πολυδενδρίου Ἁγιᾶς, Ναὸς Ἁγίου Νικολάου Κρήνης Τρικάλων, Κύθηρα, Δῆλος, Μύκονος), Ψηφιδωτά (Δελφοί, Ἄργος, Ἀθῆναι, Χαλκίς), Φορηταὶ εἰκόνες, Πήλινα, Προμελέται, Κτήριον Κ.Σ.Α. (Πίν. 31 - 35) ..... » 24-26

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

1973 : Μνημεῖα (Παρθενών, Ναὸς Ἡφαίστου), Μουσεῖον Κανελλοπούλου, Τυχαῖα εὑρήματα (Πίν. 36) ..... » 27

1974 : Σωστικὲς συντηρητικὲς ἐργασίες στὰ ἀρχαῖα μνημεῖα (Παρθενών, Προπύλαια, Βόρειο τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως, Ρωμαϊκὴ Ἀγορὰ καὶ Ὡρολόγιο τοῦ Κυρρήστου), Στερεωτικὲς καὶ συντηρητικὲς ἐργασίες σὲ ἀκίνητα τῆς Πλάκας (Ὁδὸς Πολυγνώτου, Πανὸς καὶ Διοσκούρων, Ὁδὸς Θρασυβούλου 15, Ὁδὸς Πολυγνώτου 3, Ὁδὸς Διοσκούρων 6), Μουσεῖο Κανελλοπούλου (Σχέδ. 1· Πίν. 37 - 40) ..... » 28-30

ΕΦΟΡΕΙΑ ΚΛΑΣΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ

1973 : Ἀθῆναι (Ὁδὸς Ἀγησιλάου 49, Ὁδὸς Ἀγησιλάου 47 καὶ Θερμοπυλῶν, Ὁδὸς Ἀγησιλάου 96 καὶ Πλαταιῶν, Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Ὁδὸς Ἀλκίφρονος καὶ Πειραιῶς 199 (σκάμμα ΟΑΠ), Ὁδὸς Ἀντιλόχου 18 καὶ Θερμοπυλῶν, Ὁδὸς Ἀντιλόχου 21, Ὁδὸς

'Αριστονίκου 20-22, Γοργίου καὶ Χαρβούρη, Ὁδὸς 'Αριστονίκου 23-25 καὶ Χαρβούρη, Ὁδὸς Βασίλης 3, Ὁδὸς 'Αθαν. Διάκου 34, Ὁδὸς Δράκου 43 καὶ Τσ. Καρατάσου, Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν 9, Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν 22, Ὁδὸς Ἡρακλέους 6, Ὁδὸς Ἥρας καὶ Καρέρ, Ὁδὸς Θεοφιλοπούλου 11, Ὁδὸς Θεσσαλονίκης 30 (σκάμμα ΟΤΕ), Ὁδὸς Καλαμιώτου 19-21, Ὁδὸς Κεραμεικοῦ 97 (σκάμμα ΟΑΠ), Ὁδὸς Κεραμεικοῦ 121, Ὁδὸς Κόδρου 15, Ὁδὸς Κραναοῦ καὶ Σαρρῆ, Ὁδὸς Κυκλώπων 16-18, Ὁδὸς Κυκλώπων καὶ Δημοφῶντος (σκάμμα ΕΕΥ), Ὁδὸς Μεναίχμου 3, Ὁδὸς Μητσαίων 4 καὶ Ζήτρου, Ὁδὸς Μ. Μπότσαρη 47 καὶ Φαλήρου, Ὁδὸς Παρθενῶνος 19-25, Ὁδὸς Πλαταιῶν 65, Πλατεία Ἁγίων 'Ασωμάτων, Ὁδὸς Πλάτωνος 48 (σκάμμα ΟΑΠ), Ὁδὸς Πλάτωνος 51-53, Ὁδὸς Πλάτωνος 15 καὶ Πυθοδώρου, Ὁδὸς Πλάτωνος 18 καὶ Σιατίστης, Ὁδὸς Προπυλαίων 13, Ὁδὸς Σποράδων 10, Ὁδὸς Σταδίου καὶ Ὁμήρου, Λεωφόρος Συγγροῦ 7, Ὁδὸς Τριβωνιανοῦ (σκάμμα ΟΑΠ), Ὁδὸς Τριῶν Ἱεραρχῶν 135, Ὁδὸς Τρώων καὶ Κυκλώπων, Ὁδὸς Χαλκιδικῆς 50, Ὁδὸς Ψαρομηλίγκου 1 καὶ Κριεζῆ, Ὁδὸς 'Ανταίου καὶ Δεινοχάρους (σκάμμα ΕΕΥ), Ὁδὸς 'Αρκάδων (σκάμμα ΕΕΥ). Γλυφάδα (Ὁδὸς Φοίβης 42). Ἄνω Γλυφάδα (Ὁδὸς Φοίβης καὶ Ζαμάνου (Ο.Τ. 242). Ἄνω Βούλα (Ὁδὸς Αἰόλου καὶ Βουλιαγμένης, Ὁδὸς Βουλιαγμένης καὶ Αἰόλου, Ὁδὸς 'Αθηνῶν, Ὁδὸς Μ. Βασιλείου καὶ Ἡρακλειδῶν (σκάμμα ΕΕΥ), Ὁδὸς Δραγατσανίου (Ο.Τ. 156), Ὁδὸς Βασ. Γεωργίου καὶ Βουλιαγμένης (Ο.Τ. 108), Ὁδὸς Καλύμνου (Ο.Τ. 120), Ὁδὸς Καλύμνου (Ο.Τ. 129), Ὁδὸς Κέας καὶ Αἰόλου, Λεωφόρος Παπάγου καὶ ὁδὸς Κ. Παλαμᾶ). Μαραθώνας. 'Ελευσίνα (Ὁδὸς Θηβῶν 57α, Ἱερὰ Ὁδός, Χατζηγεωργίου καὶ Κοντούλη, Ὁδὸς Κανελλοπούλου καὶ Κοντούλη, Ὁδὸς Κελεοῦ 8, Ὁδὸς Κίμωνος 8). Μέγαρα (Ὁδὸς 'Ελευθ. Βενιζέλου 44 (Ο.Τ. 175), Ὁδὸς Βασ. Γεωργίου Β΄ ἀριθ. 40 (Ο.Τ. 159), Ὁδὸς Δογάνη 36 (Ο.Τ. 195), Ὁδὸς Σωτ. Δρίτσα καὶ Μπερδελῆ 7 (Ο.Τ. 147), Ὁδὸς Λάμπρου Κατσώνη 12 (Ο.Τ. 265), Ὁδὸς Κοραῆ 6, Ὁδὸς Λυκούργου 4, Ὁδὸς Χρ. Μωραΐτου 4, Ὁδὸς Χρ. Μωραΐτου 61, Ὁδὸς 28ης 'Οκτωβρίου 52 (Ο.Τ. 127), Ὁδὸς Κωνστ. Παλαιολόγου 42, Ὁδὸς Στίλπωνος 43 (Ο.Τ. 256), Ὁδὸς Φαίδωνος καὶ Λυσίου) (Σχέδ. 1 - 35· Πίν. 41 - 71) ..... Σελ. 31-82

1973 : 'Αθῆναι (Ὁδὸς 'Αλικαρνασσοῦ καὶ Λένορμαν, Λεωφόρος 'Αμαλίας 14, Ὁδὸς 'Αναπαύσεως 8, Ὁδὸς 'Αντιφάνους, Διστόμου καὶ Δράμας, Ὁδὸς 'Αντιφάνους, Διστόμου καὶ Δράμας, Ὁδὸς 'Αντιταύρου καὶ Χειμάρρας (χάνδαξ ΕΕΥ), Ὁδὸς 'Αριστονίκου 4, Ὁδὸς Βασίλης 9 καὶ Φαίδρας, Ὁδὸς Βιργινίας Μπενάκη 8-10, Ὁδὸς Βιργινίας Μπενάκη 15-17, Ὁδὸς Ζαχαρίτσα 38 καὶ Μαυροβουνιώτου, Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν 21-23, Ὁδὸς 'Ιωσὴφ τῶν Ρωγῶν 6, Λεωφόρος Καβάλας 33-35, Ὁδὸς Καβαλλόττι 27, Ὁδὸς Κοκκίνη (χάνδαξ ΕΕΥ), Ὁδὸς Κυκλώπων καὶ Τριῶν Ἱεραρχῶν, Ὁδὸς Μιαούλη καὶ Παπανικολῆ, Ὁδὸς Ναυάρχου Νικοδήμου 20, Ὁδὸς Παλαμηδίου καὶ Πέτρας (ἔργα Δήμου), Ὁδὸς Πειραιῶς 61-63, Ὁδὸς Πλαταιῶν 30-32, Πλατεῖα Θεάτρου 6-8, Ὁδὸς Πλάτωνος 14 καὶ 'Αρίστωνος (χάνδαξ ΟΑΠ), Ὁδὸς Σαπφοῦς 16, Ὁδὸς Σαρρῆ 12, Ὁδὸς Σαρρῆ 30, Ὁδὸς Σερρῶν 54, Ὁδὸς Σιλανίωνος 25 (χάνδαξ Δήμου), Ὁδὸς Συγγροῦ 25, Ὁδὸς Ὑπερείδου 11, Ὁδὸς Φαλήρου (χάνδαξ ΟΑΠ). Πειραιεύς ('Ακτὴ Μιαούλη, ὁδὸς Κρεββατᾶ καὶ Μαυρομιχάλη, 'Ακτὴ Μιαούλη καὶ ὁδὸς Μαυρομιχάλη, 'Ακτὴ Μιαούλη (ἔργα ΟΑΠ), 'Ακτὴ Μουτσοπούλου 23 καὶ ὁδὸς Μεσσηνίας, Ὁδὸς Βασ. Γεωργίου Β΄ 45 καὶ Μουσῶν, Ὁδὸς Δεληγεώργη 130-132, Ὁδὸς Εὐεργετῶν καὶ Πραξιτέλους 245, Ὁδὸς Εὐπλοίας 7, Ὁδὸς Ζαΐμη, Χατζηκυριακοῦ, Μιαούλη καὶ Φλέσσα, Ὁδὸς 'Ισμήνης 10, Ὁδὸς Καλλέργη 55, Ὁδὸς Καλλιγᾶ, 'Αφεντούλη, Βασ. Κωνσταντίνου καὶ Σαχτούρη, Ὁδὸς Κανθάρου 42, Ὁδὸς Καραγεώργη τῆς Σερβίας, Παυσιλύπου καὶ Παπαδιαμάντη, Ὁδὸς Καραΐσκου 205-207, Ὁδὸς Νεωρίων 137, Ὁδὸς Πραξιτέλους 236, Ὁδὸς Λουκᾶ Ράλλη 81, Ὁδὸς Σαλαμινομάχων καὶ Φλέσσα (ἔργα ΟΑΠ), Ὁδὸς Σαχτούρη 42, Ὁδὸς Φιλιππουπόλεως καὶ Ταγματάρχου Μαντουβάλου, Ὁδὸς Φλέσσα (ἔργα ΟΑΠ), Ὁδὸς Φραγκιαδῶν 81, Ὁδὸς Φραγκιαδῶν (χάνδαξ ΟΑΠ), Ὁδὸς Φραγκιαδῶν 53). Μοσχᾶτον (Ὁδὸς Κύπρου καὶ Ἄρτης). Νίκαια (Ἄσπρα Χώματα) Ὁδὸς Ρυσίου καὶ Θαλοῦ). Αἰγάλεω (Ἁγία Βαρβάρα) (Ὁδὸς Ἑπτανήσου 41 (χάνδαξ ΟΑΠ), Ὁδὸς Μεσολογγίου 25). Ἄνω Βούλα (Ὁδὸς Δραγατσανίου (Ο.Τ. 156, ἀριθ. 3),

Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν (Ο.Τ. 156, ἀριθ. 9), Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν (Ο.Τ. 156, ἀριθ. 10). Βάρη (Θέσις Γούρνα). Ἀνάβυσσος (Γεωμετρικὸ νεκροταφεῖο). Βάρκιζα. Μαραθών (Σχέδ. 1 - 15 καὶ Α, Γ· Πίν. 72 - 87) ..... Σελ. 82-110

1974 : Ἀθῆναι (Ὁδὸς Ἀγησιλάου, Μυλλέρου, Κεραμεικοῦ καὶ Μαραθῶνος, Ὁδὸς Ἁγίας Θέκλης 3 (χάνδαξ ΟΑΠ), Ὁδὸς Ἁγίας Θέκλης καὶ Ἑρμοῦ (χάνδαξ ΟΑΠ), Ὁδὸς Αἰόλου καὶ Σοφοκλέους, Ὁδὸς Αἰόλου καὶ Λυκούργου, Ὁδὸς Αἰσχύλου 9, Ὁδὸς Ἀχιλλέως 4, Μεγ. Ἀλεξάνδρου καὶ Κολωνοῦ, Λεωφόρος Βασ. Σοφίας καὶ ὁδὸς Πανεπιστημίου 2, Ὁδὸς Βιργινίας Μπενάκη 8-10, Ὁδὸς Βουλῆς καὶ Ἠπίτη (χάνδαξ ΟΑΠ), Ὁδὸς Βούρβαχη 26, Ὁδὸς Γερανίου 6, Ὁδὸς Γερμανικοῦ καὶ Θερμοπυλῶν 42, Ὁδὸς Διαμαντοπούλου, Καλλιρρόης καὶ Περραιβοῦ, Ὁδὸς Ἐρεχθείου (χάνδαξ ΟΑΠ), Ὁδὸς Ἑρμοῦ καὶ Καραϊσκάκη 1, Ὁδὸς Εὐριπίδου καὶ Πολυκλείτου, Ὁδὸς Καραϊσκάκη (χάνδαξ ΟΑΠ), Ὁδὸς Κασσάνδρας (ἔργα ΟΑΠ), Ὁδὸς Λεωνίδου 25, Ὁδὸς Μαραθῶνος 10-12 (χάνδαξ ΟΑΠ), Ὁδὸς Γ. Ὀλυμπίου 15, Ὁδὸς Πειραιῶς 86, Ὁδὸς Πλαταιῶν 41, Πλατεῖα Ἁγίων Θεοδώρων καὶ ὁδὸς Π. Πατρῶν Γερμανοῦ (χάνδαξ ΟΑΠ), Πλατεῖα Κλαυθμῶνος, Πλατεῖα Κλαυθμῶνος καὶ ὁδὸς Δραγατσανίου (ἔργα Δήμου), Ὁδὸς Πλάτωνος 84, Ὁδὸς Πουλοπούλου 17-21). Πειραιεύς (Ἀκτὴ Ἀλκίμων καὶ Μαυροκορδάτου, Ἀκτὴ Ἀλκίμων (χάνδαξ ΟΑΠ), Ἀκτὴ Ἀλκίμων καὶ Κρεββατᾶ, Ὁδὸς Ἀλκιβιάδου 177, Ὁδὸς Ἀνδρούτσου 147 (χάνδαξ ΟΑΠ), Ὁδὸς Ἀποστόλη καὶ Ὁμηρίδου, Ὁδὸς Ἀριστοτέλους 10 (χάνδαξ ΟΑΠ), Λεωφόρος Βασ. Γεωργίου καὶ ὁδὸς Θεάτρου, Λεωφόρος Βασ. Κωνσταντίνου, ὁδὸς Δραγάτση, Κολοκοτρώνη καὶ Βασ. Γεωργίου, Ὁδὸς Γρηγορίου Ε΄ 16, Ὁδὸς Δεληγεώργη 141, Ὁδὸς Καλλιγᾶ 4, Ὁδὸς Κανθάρου καὶ Κολοκοτρώνη, Ὁδὸς Καποδιστρίου 26, Ὁδὸς Κουντουριώτου (ἔργα ΟΑΠ), Ὁδὸς Κουντουριώτου 186, Ὁδὸς Μαυροκορδάτου καὶ Κρεββατᾶ (ἔργα Δήμου), Ὁδὸς Μουσῶν 73, Ἀκτὴ Μουτσοπούλου καὶ Νεωρίων, Ὁδὸς Νεωσοίκων 28, Ὁδὸς Σαλαμινομάχων 31, Ὁδὸς Ὑψηλάντου καὶ Σωτῆρος Διός, Ὁδὸς Ὑψηλάντου 102-104, Ὁδὸς Ὑψηλάντου 118 (χάνδαξ ΟΑΠ), Ὁδὸς Φιλελλήνων καὶ Παλαιᾶς Τραπέζης, Ὁδὸς Φρεαττύδος καὶ Δολιανῶν, Ὁδὸς Φρεαττύδος καὶ Ἰωνιδῶν, Λεωφόρος Χατζηκυριακοῦ καὶ Φαβιέρου). Νέος Κόσμος (Ὁδὸς Πανταζῆ καὶ Κρητῶν (ἔργα ΔΕΗ). Γαλάτσι (Ὁδὸς Κυμοθόης 22). Μοσχᾶτον (Ὁδὸς Ταξιαρχῶν καὶ Θεσσαλονίκης (χάνδαξ ΟΑΠ). Ἀμφιάλη (Κερατσίνι) (Τέρμα ὁδοῦ Κωνσταντινουπόλεως (λατομεῖον ΑΓΕΤ). Ἅγιος Δημήτριος (Μπραχάμι) (Ὁδὸς Μοιράρχου Ν. Κουρεμπανᾶ 14). Καλλιθέα (Ὁδὸς Φιλαρέτου 4-10 (ἔργα ΟΑΠ). Ἀχαρναί (Ὁδὸς Λιοσίων 50, Ὁδὸς Δεκελείας 24). Ἀφῖδναι (Πλεκτήριον Ἀθηνῶν (Χωματερή). Ἀμφιθέα (Ὁδὸς Ἁγίων Ἀναργύρων καὶ Δημητράτου (ἔργα ΟΤΕ). Ἄνω Βούλα (Ὁδὸς Ἀνώνυμος καὶ Δαιδάλου, Ὁδὸς Ἀθηνῶν (Ο.Τ. 8), Ὁδὸς Καλύμνου, Ὁδὸς Ἀχιλλέως, Ὁδὸς Βιθυνίας 11). Βάρη. Δίλοφον (Ὁδὸς Ἀθηνῶν-Βάρης). Ἀνάβυσσος. Ἐλευσίς (Ὁδὸς Αἰσχύλου 7 (Ο.Τ. 89), Ὁδὸς Σωτ. Γκιόκα 6, Ὁδὸς Δήμητρος καὶ Χατζηδάκη, Ἐλαιουργία Ἑλλάδος (Ο.Τ. 14), Ὁδὸς Θηβῶν 50 (Ο.Τ. 149), Ἱερὰ Ὁδός, Ἱερὰ Ὁδὸς καὶ Παγκάλου (ἔργα ΟΤΕ), Ἱερὰ Ὁδός, πλατεῖα Ἡρώων, Πλούτωνος καὶ Δήμητρος (χάνδαξ ΟΤΕ), Ὁδὸς Κίμωνος 13, Ὁδὸς Κοντούλη 10 (Ο.Τ. 92), Ὁδὸς Κοντούλη καὶ Ἀσκληπιοῦ, Ὁδὸς Νικολαΐδου καὶ Ὑγείας, Ὁδὸς Παγκάλου καὶ Αἰσχύλου, Ὁδὸς Πλούτωνος 25 (Ο.Τ. 140). Μέγαρα (Ὁδὸς Ἀβέρωφ 8 καὶ Ἡροδότου, Ὁδὸς Ἀβέρωφ καὶ Ἡροδότου (Ο.Τ. 28), Ὁδὸς Ἀριστοφάνους καὶ Σωκράτους (ἔργα ΟΤΕ), Ὁδὸς Ἀριστοφάνους καὶ Σωκράτους 4 (Ο.Τ. 62), Ὁδὸς Ἀφεσίου Διὸς 15, Ὁδὸς Βασ. Γεωργίου Β΄ 6, Ὁδὸς Βασ. Γεωργίου 8, Ὁδὸς Βασ. Γεωργίου Β΄ 30 (Ο.Τ. 159), Ὁδὸς Βορείου Ἠπείρου (πρώην Ἀφεσίου Διός), Ὁδὸς Ἐλ. Βενιζέλου 23 καὶ Μαβίλη, Ὁδὸς Γερανίων 10, Ὁδὸς Παν. Γεωργακῆ 19, Ὁδὸς Γράμμου 18, Ὁδὸς Σωτηρίου Δρίτσα 8, Ὁδὸς Μελετίου Ζαχαρία 26, Ὁδὸς Θεαγένους 9, Ὁδὸς Θεοκρίτου 11 καὶ Βασιλείου Βουλγαροκτόνου, Ὁδὸς Θράκης καὶ Ραγκαβῆ (Ο.Τ. 209), Ὁδὸς Λουκιανοῦ καὶ Λυσίου, Ὁδὸς Γ. Μαυρουκάκη 3, Ὁδὸς Γ. Μαυρουκάκη 16, Ὁδὸς Σπ. Μιχοπούλου 58, Ὁδὸς Μ. Μπεναρδῆ 1 (Ο.Τ. 120) (Γυμνάσιον Μεγάρων), Ὁδὸς 28ης Ὀκτωβρίου (ἔργα ΟΤΕ), Ὁδὸς 28ης Ὀκτωβρίου 24 (Ο.Τ. 118), Ὁδὸς Κ. Παλαμᾶ καὶ Λ. Τζαβέλλα (ἔργα

ΟΤΕ), Ὁδὸς Πινδάρου 7, Πλατεῖα Βασ. Κωνσταντίνου (ἔργα ΟΤΕ), Ὁδὸς Σαλαμῖνος 3, Σιδηροδρομικὸς Σταθμὸς Μεγάρων (Ο.Τ. 313), Ὁδὸς Κωνστ. Σχινᾶ 11, Ὁδὸς Σπ. Σχινᾶ 13, Ὁδὸς Λ. Τζαβέλλα 36, Ὁδὸς Λ. Τζαβέλλα 70 (Ο.Τ. 216), Ὁδὸς Φαίδωνος 31 (ἔργα Δήμου), Ὁδὸς Γ. Χατζῆ καὶ Γρεβενῶν (ἔργα Δήμου) (Σχέδ. 16 - 47 καὶ Β· Πίν. 88 - 125) ..... Σελ. 110-181

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΝΟΜΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ, ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ

1973: Μονὴ Πετράκη, Ναὸς Ἁγίων Ἀναργύρων (Ἐξαρχεῖον τοῦ Παναγίου Τάφου), Ἅγιος Θωμᾶς, Ἅγιος Ἐλευθέριος (Παναγία Γοργοεπήκοος), Παναγία ἡ Γρηγοροῦσα, Παναγία ἡ Ρόμβη, Πεντελικό. Σπηλιὰ Πεντέλης (Νταβέλη), Σταυρός, Μενίδι. Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, Πόρτο Ράφτη, Μονὴ Δαφνίου, Μονὴ Καρέα, Αἴγινα, Ὕδρα (Πίν. 126) ..... » 182-183

1973-1974: Νομὸς Ἀττικῆς: Ἀθήνα (Ἀρχοντικὸ τῆς ὁδοῦ Πολυγνώτου 2, Μετόχι Παναγίου Τάφου, Ἅγιος Ἐλευθέριος-Γοργοεπήκοος), Ἀνασκαφὴ Ἁγίου Θωμᾶ, Σωτείρα Λυκοδήμου (Ρωσικὴ ἐκκλησία), Μονὴ Δαφνιοῦ, Ἅγιος Νικόλαος στὸ νεκροταφεῖο τῆς Μονῆς Δαφνιοῦ, Μονὴ Ὁσίου Μελετίου, Μονὴ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Καρέα, Ἅγιος Ἰωάννης Πρόδρομος. Μετόχι Καισαριανῆς, Ἅγιος Ἀθανάσιος Παιανίας, Λαυρεωτικὸς Ὄλυμπος-Παλαιοχριστιανικὴ βασιλική. Νομὸς Πειραιῶς (Σχέδ. 1 - 6· Πίν. 127 - 140) ..... » 183-195

X P O N I K A

ΧΡΟΝΙΚΑ

Τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐργασιῶν στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1973 καὶ 1974*

ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Κατὰ τὸ ἔτος 1973 τὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο ἐξακολούθησε νὰ διευθύνει ὡς τὸν Ἰούλιο ὁ Γεν. Ἔφορος κ. Β. Καλλιπολίτης, ὕστερα ἀνέλαβε καθήκοντα ὁ Ἔφορος κ. Νικ. Γιαλούρης. Συνεχίσθηκε μὲ ἐντατικὸ ρυθμὸ τὸ ἔργο τῆς ἐκκαθαρίσεως καὶ τακτοποιήσεως τῶν ἀποθηκῶν. Κατὰ τὶς ἐργασίες αὐτὲς πρυτάνευσε ἡ ἀρχὴ νὰ καταργηθοῦν οἱ γενικὲς ἀποθῆκες καὶ νὰ παραδοθοῦν τὰ ἀντικείμενα στὶς Συλλογὲς τῶν οἰκείων τμημάτων. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ κατέστη ἀναγκαῖο νὰ γίνουν καὶ ὁρισμένες κτιριακὲς μεταρρυθμίσεις. Συνεχίσθηκε ἀκόμη ἡ ἀντικατάσταση τῶν ξύλινων ἑρμαρίων καὶ ραφιῶν μὲ μεταλλικά. Μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν ἀνασύρθηκαν στὴν ἐπιφάνεια μεμονωμένα εὑρήματα καὶ σύνολα εὑρημάτων ἢ ἀγνώστου προελεύσεως ἢ θεωρούμενα ἀπολεσθέντα. Ταυτόχρονα συνεχίζεται ἡ ἐπιστημονικὴ ταξινόμηση, καταγραφή, φωτογράφηση τῶν ἀρχαίων καὶ ἡ σύνταξη τῶν δελτίων κλπ., ὥστε νὰ γίνονται εὐκολότερα προσιτοὶ στοὺς ἐπιστήμονες οἱ ἀρχαιολογικοὶ θησαυροὶ τοῦ Μουσείου.

Οἱ ἐργασίες αὐτὲς ἔγιναν ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τῶν Προϊσταμένων τῶν Τμημάτων μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἐπιστημονικῶν βοηθῶν καὶ τεχνικῶν τοῦ Μουσείου:

(α) Ν. Γιαλούρη, ὡς ὑπευθύνου τοῦ Τμήματος Γλυπτῶν καὶ ἐπόπτου τοῦ συνόλου τῶν ἐργασιῶν τοῦ Μουσείου.

(β) Β. Φιλιππάκη, Προϊσταμένης τοῦ Τμήματος Ἀγγείων καὶ Μικροτεχνίας (καὶ τοῦ Ἐργαστηρίου Κεραμεικῆς).

(γ) Ἰ. Σακελλαράκη, Προϊσταμένου τῆς Προϊστορικῆς Συλλογῆς.

(δ) Π. Καλλιγᾶ, Προϊσταμένου τοῦ Τμήματος Χαλκῶν καὶ τοῦ συναφοῦς ἐργαστηρίου.

ΤΜΗΜΑ ΓΛΥΠΤΩΝ 1973 - 1974

1. Ἔγινε συντήρηση καὶ ἀποκατάσταση τῶν γλυπτῶν τῶν ἀποθηκῶν, δηλαδὴ ἀντικατάσταση τῶν σιδερένιων συνδέσμων μὲ χάλκινους, καθὼς καὶ ἀφαίρεση τῶν γύψινων συμπληρώσεων. Ἐπίσης ἀφαιρέθηκαν οἱ γύψινες βάσεις καὶ ἀντικαταστάθηκαν ἀπὸ μαρμάρινες σὲ 70 συνολικὰ γλυπτά.

2. Ἔγιναν ἐκμαγεῖα πολλῶν δεκάδων γλυπτῶν τοῦ Μουσείου.

3. Καταγράφηκαν 322 γλυπτὰ τοῦ Μουσείου ἀπὸ τὴν ἀρχαϊκὴ ὡς τὴ ρωμαϊκὴ ἐποχή.

4. Τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ποὺ ἔχουν κατὰ καιροὺς μεταφερθεῖ ἀπὸ διάφορες περιοχὲς στὶς ἀποθῆκες τοῦ Μουσείου, συγκεντρώθηκαν ὅλα σὲ ἕνα χῶρο καὶ μελετήθηκαν ἀπὸ τὸν καθηγητὴ κ. Χ. Μπούρα, ὁ ὁποῖος ἐπὶ πλέον σχεδίασε, φωτογράφησε καὶ κατέγραψε σὲ κατάλογο συνολικὰ 962 τεμάχια.

5. Στὶς ἀποθῆκες συνεχίσθηκε ὁ ἔλεγχος τῶν ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων: διόρθωση τῶν παλιῶν δελτίων καὶ σύνταξη νέων δελτίων γιὰ ἄλλα ἀρχαῖα. Στὰ παλιὰ ὑπόγεια ἔγινε ἐργασία ταυτίσεως τῶν γλυπτῶν, ἀναγνώριση ἀκατάγραφων καὶ καταγραφή τους στὰ εὑρετήρια (60 συνολικά), ὅπως π.χ. ταύτιση τοῦ σπηλαιόμορφου ἀναγλύφου ἀπὸ τὴ Ραπεντόσα (βλ. ΑΜ 77 (1962), σ. 243, πίν. 64, 2). Μετακίνηση μικροπλαστικῆς: ὁμάδα πενήντα συνολικὰ ἔργων μικροπλαστικῆς μεταφέρθηκε ἀπὸ τὸ Υ31 στὸ Υ26 καὶ ἔγινε ἀνάλογη ἐνημέρωση τοῦ εὑρετηρίου.

6. Στὰ νέα ὑπόγεια τοῦ Μουσείου μεταφέρθηκαν σὲ νέα ράφια ντέξιον γλυπτά, ποὺ ἦταν τοποθετημένα σὲ ξύλινα ράφια. Κατὰ τὴν ἐργασία αὐτὴ συγκεντρώθηκε ὁ μεγαλύτερος δυνατὸς ἀριθμὸς ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων στὴν ἀποθήκη Υ11.

7. Ἀπὸ τὰ θραύσματα γλυπτῶν τῶν ἀποθηκῶν τοῦ Μουσείου ἀναγνωρίσθηκαν 223, ποὺ συμπλήρωσαν 62 γλυπτά. Ἀναφέρουμε τὰ σημαντικότερα:

(α) Ἄγαλμα κόρης· συγκολλήθηκε ἀπὸ δυὸ τεμάχια. Λείπει τὸ κεφάλι καὶ τὸ κάτω τμῆμα τῶν χεριῶν (Πίν. 1 α - β).

(β) Ἑρμαϊκὴ ἀμφιπρόσωπη στήλη· συμπληρώθηκε μὲ τέσσερα τεμάχια. Ἀπὸ τὸ ἕνα κεφάλι λείπει ὅλο τὸ πρόσωπο, ἀπὸ τὸ δεύτερο μεγάλο τμῆμα στὸ

* Στὸν τόμο αὐτὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου δημοσιεύονται οἱ ἐκθέσεις γιὰ τὶς ἀρχαιολογικὲς ἐργασίες στὴν Ἑλλάδα δύο χρόνων, 1973 καὶ 1974. Ἡ παρέκκλιση καὶ ἡ συγχώνευση αὐτὴ σ' ἕνα τόμο (τρία τεύχη: B_1, B_2 καὶ B_3) τῶν Χρονικῶν ὑπῆρξε ἀναπόφευκτη ὕστερα ἀπὸ τὴ γενικὴ ἀναστάτωση ποὺ ἐπικράτησε στὴν Ἑλλάδα τὸ 1974. Οἱ εἰδικὲς ἐθνικὲς περιστάσεις ποὺ ἐγνώρισε τότε ἡ χώρα εἶχαν τὸν ἀντίκτυπό τους καὶ στὴ δραστηριότητα τῶν Ἐφορειῶν Ἀρχαιοτήτων (ἀναστολὴ ἐργασιῶν, μετακινήσεις ἀρχαιολόγων κλπ.) καὶ κατὰ συνέπεια καὶ στὴ σύνταξη τῶν σχετικῶν ἐκθέσεων.

κάτω μέρος τοῦ προσώπου. Φέρει τὴν ἔνδειξη 784 (Πίν. 2 α - γ).

(γ) Ἀκέφαλος κορμὸς νέου· συμπληρώθηκε μὲ ἑπτὰ τεμάχια. Ὁ κορμὸς φέρει τὴν ἔνδειξη 4089 καὶ 4142.

(δ) Κορμὸς θωρακοφόρου· συμπληρώθηκε μὲ τρία τεμάχια. Λείπει ἡ πρόσθια δεξιὰ πλευρά, τὸ πάνω καὶ τὸ κάτω τμῆμα ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ θώρακα καὶ ἡ πίσω ὄψη. Στὴν πρόσθια ὄψη τοῦ θώρακα ἀνάγλυφες παραστάσεις. Φέρει τὴν ἔνδειξη 4905 (Πίν. 2 δ).

(ε) Κάλυμμα ρωμαϊκῆς σαρκοφάγου· ἀποκαταστάθηκε ἀπὸ πέντε τεμάχια. Πάνω στὸ κάλυμμα, ζεῦγος σὲ φυσικὸ μέγεθος ποὺ ἀναπαύεται. Ὁ ἄνδρας στὸ ἀριστερὸ χέρι κρατάει κύλινδρο. Τὸ γυναικεῖο συγκολλημένο κεφάλι ἔχει μείνει ἀκατέργαστο (Πίν. 3 α).

(στ) Προσωπεῖο ἀνδρός· συμπληρώθηκε ἀπὸ δύο τεμάχια. Φέρει τὴν ἔνδειξη 761 καὶ Σ. 31 (Πίν. 3 β).

(ζ) Γυναικεῖος κορμός· συμπληρωμένος ἀπὸ δύο τεμάχια.

(η) Τὸ κάτω ἄκρο δεξιοῦ ποδιοῦ· συγκολλημένο ἀπὸ δύο τεμάχια. Στὸ κέντρο τῆς πάνω ἐπιφάνειας τοῦ ποδιοῦ παρατηρεῖται τετράγωνη ὀπή (Πίν. 3 γ).

(θ) Κεφάλι κήτους, προερχόμενο ἀπὸ τὸ δυτικὸ ἀέτωμα τοῦ Παρθενώνα· συγκολλημένο ἀπὸ δύο τεμάχια. Πρόκειται γιὰ πρόσφατη ταύτιση, γιὰ τὴν ὁποία θὰ ἐπακολουθήσει διεξοδικὴ δημοσίευση (Πίν. 4 α - β).

(ι) Ἄγαλμα ντυμένης ὄρθιας γυναίκας· ἀποκαταστάθηκε ἀπὸ εἴκοσι τεμάχια. Λείπει τὸ κεφάλι, τμῆμα στὸ κέντρο τοῦ θώρακα, τὸ κάτω πίσω τμῆμα τοῦ σώματος, ἡ βάση, τὸ ἀριστερὸ χέρι ἀπὸ τὸ βραχίονα καὶ ὁ δεξιὸς καρπός. Μεγάλο κομμάτι τῆς δεξιᾶς κνήμης κάτω ἀπὸ τὸ γόνατο ἔφερε τὴν ἔνδειξη «κιβώτιο Ἐπιδαύρου». Τὰ θραύσματα ποὺ ἀπάρτισαν τὴ μορφὴ βρέθηκαν στὴν αὐλὴ καὶ στὰ ὑπόγεια. Μέγ. ὕψος 1.60 μ. (Πίν. 5 α).

(ια) Ἀκέφαλος κορμὸς νέου· συμπληρώθηκε μὲ τρία τεμάχια. Φέρει τὴν ἔνδειξη Σ. 14. Ὕψος 1.27 μ.

(ιβ) Ἄγαλμα ντυμένου καθισμένου Διονύσου (;)· συμπληρώθηκε μὲ ἐννέα τεμάχια. Λείπει τὸ κεφάλι, ὁ λαιμός, τμῆμα τῆς ράχης, τμῆμα τῆς δεξιᾶς πρόσθιας πλευρᾶς, οἱ καρποί, τὸ δεξὶ πόδι ἀπὸ τὸ μέσο τῆς κνήμης καὶ τὸ ἀριστερὸ πόδι ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ γόνατος (Πίν. 5 β - γ).

(ιγ) Τὸ ἄγαλμα τῆς Νηρηίδας πάνω στὸ δελφίνι ἀριθ. 3397-4798 ἀπὸ ἀκρωτήριο ναοῦ τῆς Ἀρχαίας Ἀγορᾶς Ἀθηνῶν, ποὺ εἶχε παλιότερα συμπληρωθεῖ μὲ τρία θραύσματα τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου καὶ τῆς Ἀγορᾶς καὶ τώρα συμπληρώθηκε καὶ μὲ νέο θραῦσμα, ποὺ ἀνήκει στὴν οὐρὰ τοῦ δελφινιοῦ (Πίν. 6 α). Τὴν ἀνακάλυψη ἔκανε ὁ ἐξαίρετος γλύπτης τοῦ Μουσείου κ. Στ. Τριάντης.

(ιδ) Στὸ γνωστὸ ἵππο ἀπὸ τὴ Βάρη προστέθηκαν ἑπτὰ νέα ἀποτμήματα (Πίν. 6 β).

Οἱ παραπάνω συγκολλήσεις ἔγιναν ἀπὸ τὸ Διευθυντὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου κ. Νικ. Γιαλούρη, τὸ γλύπτη τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου κ. Στ. Τριάντη, τὴν Ἐπιμελήτρια κ. Ἀλίκη Τριάντη καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ βοηθὸ δ. Ἐ. Ραυτοπούλου.

8. Εὑρήματα Ἀμυνείου:

Κατὰ τὴν τακτοποίηση τῶν ἀποθηκῶν τῶν γλυπτῶν ἀνακαλύφθηκε τὸ μεγάλο σύνολο εὑρημάτων (γλυπτά, ἐπιγραφές, ἀγγεῖα μαζὶ μὲ ἄλλα εἴδη μικροτεχνίας, σὲ κιβώτια ἢ τυλιγμένα σὲ χαρτιὰ) τῶν ἀνασκαφῶν στὸ Ἀμύνειο, στοὺς βόρειους πρόποδες τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅπου λατρευόταν ὁ ἀθηναῖος ἥρως-ἰατρὸς Ἄμυνος, πρόδρομος τοῦ Ἀσκληπιοῦ στὴν Ἀττική.

Τὰ ἀρχαῖα αὐτά, ποὺ τὸ σύνολό τους ἀνέρχεται σὲ ἑκατοντάδες, καταγράφηκαν καὶ πολλὰ ταυτίστηκαν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Dörpfeld, ποὺ φυλάγεται στὸ ἀρχεῖο τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου στὴν Ἀθήνα, καθὼς καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῶν σχετικῶν δημοσιεύσεων (ΑΜ 18 (1893), σ. 290 κ.ἑ. καὶ 21 (1896), σ. 240 κ.ἑ.). Ἀναφέρουμε τὶς σημαντικότερες συγκολλήσεις:

(α) Μικρὸ ἀναθηματικὸ ἀνάγλυφο· συγκολλημένο ἀπὸ τρία τεμάχια. Ἀριστερὰ ἄνδρας γενειοφόρος ὄρθιος, ὁ Ἀσκληπιός. Μπροστά του δύο ἱκέτες. (ΑΜ 21 (1896), σ. 290, ἀριθ. 1. Ἡμερ. Dörpfeld ἀριθ. 551 ΣΑ 104, Ἀθῆναι 1895). Ὕψ. 0.145, πλ. 0.225, πάχ. 0.03 μ.

(β) Ἀναθηματικὴ πλάκα ἀπὸ δύο κομμάτια συγκολλημένη. Ἀπεικονίζεται σὲ κατατομὴ τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματος ἀπὸ τὴν ὀσφὺ ὡς τὸ ἀριστερὸ πόδι. Πατεῖ πάνω σὲ ἐλαφρὰ προεξέχον ἀνώμαλο ρεῖθρο. Στὸ μέσο τοῦ γείσου ὑπόλοιπο ἐπιγραφῆς:

[ΚΑΕΩ]ΝΙΣ
[ΑΜΥ]ΝΩΙ

(ΑΜ 21 (1896), σ. 291, ἀριθ. 6. Σβορῶνος, πίν. 238, 1. Ἡμερ. Dörpfeld, ἀριθ. 356 ΣΑ 64, Ἀθῆναι 1895). Ὕψ. 0.31, πλ. 0.17, πάχ. 0.045 μ. (Πίν. 7 α).

(γ) Δεξιὸ τμῆμα ἀναθηματικοῦ ἀναγλύφου στὸν τύπο τῶν νεκροδείπνων· συγκολλημένο ἀπὸ δύο κομμάτια. Κάτω εἶναι φθαρμένο, πάνω φέρει ἐπιστύλιο μὲ πέντε ἡγεμόνες κεράμους. Τοῦ ἀφηρωισμένου νεκροῦ πάνω σὲ κλίνη καὶ τοῦ ὄρθιου δίπλα του ἱκέτη οἱ μορφὲς δὲ σώζονται παρὰ μόνο σχεδὸν στὰ περιγράμματά τους. Στὴ γωνία πάνω, πλαίσιο μὲ προτομὴ ἵππου πρὸς τ' ἀριστερά. Στὸ κέντρο, μεγάλη ὀπὴ μεταγενέστερων χρόνων (Πίν. 7 β) (ΑΜ 18 (1893), σ. 241, ἀριθ. 5 καὶ ΑΜ 21 (1896), σ. 290, ἀριθ. 2. Σβορῶνος, πίν. 238, 9. Travlos, Bildlexikon zur Topographie des antiken Athen, σ. 78, εἰκ. 101. Ἡμερ. Dörpfeld, ΣΑ 62. 35 - 352, Ἀθῆναι 1895).

(δ) ΣΑ 114. Ἀγαλμάτιο ἀνδρὸς μισοτελειωμένο· εἶναι συγκολλημένο ἀπὸ τρία τεμάχια.

(ε) ΣΑ 218. Ἀγαλμάτιο Ἀφροδίτης ἀπὸ τὴ μέση καὶ κάτω, πάνω σὲ συμφυὴ ἐλλειψοειδὴ πλίνθο· ἔχει συγκολληθεῖ ἀπὸ δύο τεμάχια (Πί ν. 8 α - β).

(στ) ΣΑ 59. Δεξιὸ χέρι ἀγαλματίου· ἔχει συγκολληθεῖ ἀπὸ δύο τεμάχια.

(ζ) Ναΐσκος Κυβέλης· συγκολλημένος ἀπὸ τέσσερα τεμάχια. Ἡ Κυβέλη κάθεται σὲ θρόνο· στὰ γόνατά της ἀναπαύεται λιοντάρι. Στὴ δεξιὰ παραστάδα σὲ πρόστυπο ἀνάγλυφο Ἑρμῆς Καδμῖλος, στὴν ἀριστερὴ ἡ Ἑκάτη (Πί ν. 8 γ).

9. Ἐργασίες ἐπανεκθέσεως:

Συνεχίσθηκαν οἱ ἐργασίες συντηρήσεως τῶν ἔργων καὶ ἐπανεκθέσεώς τους. Σημαντικὴ εἶναι ἡ σχετικὴ μὲ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ γλυπτὰ τοῦ Ἡραίου τοῦ Ἄργους καὶ εἰδικὰ μὲ τὶς μετόπες τοῦ ναοῦ μελέτη ἀνασυνθέσεως καὶ νέας παρουσιάσεώς τους σὲ μαρμάρινο βάθος.

10. Ἔγινε ἀποκατάσταση εἴκοσι ἀναγλύφων ποὺ τοποθετήθηκαν σὲ νέες μαρμάρινες βάσεις.

11. Συνεχίσθηκε ἡ διόρθωση παλιῶν πινακίδων καὶ ἡ ἀντικατάσταση ἢ συμπλήρωση μὲ νέες. Πινακίδες τοποθετήθηκαν ἐπίσης σὲ πενήντα γλυπτὰ στὶς αἴθουσες ρωμαϊκῆς ἐποχῆς.

12. Πλευρικὲς ἀρχαϊκὲς αἴθουσες (ἀριθ. 9 καὶ 10):

Μετὰ τὴ διαμόρφωση τοῦ χώρου τῶν αἰθουσῶν καὶ τῆς ἐπεκτάσεώς τους, τελείωσε καὶ ἡ νέα διευθέτηση τῶν ἀρχαϊκῶν γλυπτῶν, σὲ σχέση μὲ τὰ νέα εὑρήματα τῆς Μερέντας: (α) τοῦ ἀγάλματος τῆς Κόρης (Φρασίκλειας) (αἴθ. 9) ἀριθ. εὑρ. 4889, ποὺ φωτίσθηκε κατάλληλα, καὶ (β) τοῦ Κούρου (αἴθ. 10) ἀριθ. εὑρ. 4890. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἔκθεση τῶν δύο αὐτῶν σημαντικῶν ἔργων ἀρχαϊκῆς πλαστικῆς, προηγήθηκε μακρὰ καὶ προσεκτικὴ ἐργασία καθαρισμοῦ καὶ συντηρήσεως, καθὼς καὶ στερέωσης τῶν χρωμάτων ποὺ σώζονται ζωηρότατα.

Στὴν ἴδια αἴθουσα ἐκτέθηκαν καὶ τὰ νέα ἐξαιρετικὰ ἀρχαϊκὰ ἀνάγλυφα ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸ Θεμιστόκλειο τεῖχος:

(α) ΒΕ 8/74 (Μ. 1541). Γυμνὸς νέος πρὸς δεξιὰ ποὺ κρατεῖ ἀκόντιο. Ἔγινε καθαρισμὸς τῆς ἐπιφάνειας τῆς στήλης.

(β) ΒΕ 9/74 (Μ. 1542). Κάτω μέρος γυμνοῦ νέου πρὸς δεξιά, ποὺ κρατεῖ ἀρύβαλλο.

Στὴν ἴδια αἴθουσα ἐκτίθεται καὶ ἡ ἀρχαϊκὴ Σφίγγα ἀπὸ τὴν Αἴγινα (ἀριθ. εὑρ. 77), μὲ τὴ νέα συγκόλληση: ἔνθετο κεφάλι (ΑΠ 865) (G.M. A. Richter, Gravestones, σ. 50, ἀριθ. 40 (εἰκ. 119-122). Ἰ. Τριάντη, ΑΑΑ VIII (1975), σ. 227 κ.ἑ.).

Στὴν τρίτη νέα, τέλος, αἴθουσα ἐξετέθη καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ Κούρου ἀριθ. εὑρ. 4871, ἀπὸ τὰ νεώτερα προσκτήματα τοῦ Μουσείου.

13. Στὸ ἄγαλμα μαχόμενου Γαλάτη ἀπὸ τὴ Δῆλο προσαρμόσθηκε ἡ κεφαλή, ἡ προερχόμενη ἐπίσης ἀπὸ τὴ Δῆλο, μετὰ τὴ διαπίστωση, σὲ συνεργασία μὲ τὸ Γάλλο συνάδελφο κ. Marcadé, ὅτι αὐτὴ ἀνήκει στὸν κορμό.

14. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασή της, ἔγινε προσωρινὴ ἔκθεση καὶ τῆς Σφίγγας ποὺ βρέθηκε πρόσφατα στὴν Κόρινθο (βλ. Ε. Πρωτονοταρίου-Δεϊλάκη, ΑΑΑ VI (1973), σ. 181 κ.ἑ.).

15. Ἄλλες ἐργασίες:

(α) Προκαταρκτικὲς ἐργασίες (δελτία, περιγραφὴ κλπ., φωτογραφίες) γιὰ τὴν ἔκδοση τοῦ Corpus Signorum Imperii Romani.

(β) Ἐξυπηρέτηση ξένων μελετητῶν.

(γ) Διόρθωση ἀρχαιολογικῶν μελετῶν σχετικῶν μὲ τὸ Μουσεῖο, ποὺ εἶναι γιὰ δημοσίευση.

(δ) Κατάρτιση καταλόγου γιὰ ἐμπλουτισμὸ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μουσείου.

(ε) Ξεναγήσεις.

(στ) Ἄρχισε ἡ ἀναδιοργάνωση τοῦ φωτογραφικοῦ ἀρχείου μὲ τὴ συγκέντρωση καὶ ταξινόμηση ὅλου τοῦ ὑπάρχοντος φωτογραφικοῦ ὑλικοῦ σὲ θετικὰ μαζὶ μὲ τὰ ἀρνητικά.

(ζ) Κατὰ τὰ δύο χρόνια 1973-1974 συνεχίσθηκαν στὸ ἀμφιθέατρο τοῦ Μουσείου οἱ ἐπιστημονικὲς ἀνακοινώσεις, τόσο ἀπὸ τὸ ἐπιστημονικὸ προσωπικὸ τοῦ Μουσείου, ὅσο καὶ ἀπὸ ἄλλους συναδέλφους, Ἕλληνες καὶ ξένους.

Ἐργαστήριο συντηρήσεως αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων

Στὸ ἐργαστήριο συντηρήσεως αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων συντηρήθηκαν ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς συντηρητὲς κ. Γεώργιο καὶ κ. Δώρα Πετκούση καὶ τὴν κ. Καλλιόπη Μπαρμπαρέσσου:

Δύο αἰγυπτιακὲς ξύλινες σαρκοφάγοι (3345 καὶ 3310) ἀκέραιες, ἀλλὰ μὲ πολλὲς φθορές. Ἡ συντήρησή τους, μὲ βασικὲς ἐργασίες στὴ στερέωση τοῦ ξύλου καὶ τῆς προετοιμασίας τῆς ζωγραφικῆς, καθὼς καὶ στὸν καθαρισμὸ καὶ τὴ στερέωση τῆς ζωγραφικῆς ἐπιφάνειας, ὑπῆρξε ἐξαιρετικὰ πολύπλοκη.

Οἱ παραπάνω συντηρητὲς ἔκαναν ἐπίσης τὸν καθαρισμὸ ἀπὸ πυριτικὰ ἄλατα καὶ ἀσβεστολιθικὰ ἰζήματα πολλῶν γλυπτῶν τοῦ Μουσείου:

(α) ΒΕ (Μ. Βόλου) 1047 (ἀριθ. εὑρ. 5239). Μαρμάρινη κεφαλὴ Κούρου (ἀπὸ τὸ Μουσεῖο Βόλου).

(β) ΒΕ 3/74 (ἀριθ. εὑρ. 5237). Ἐπίκρανο ἀρχαϊκῆς στήλης μὲ ἐγχάρακτη καὶ ἔγχρωμη διακόσμηση (ἀπὸ τὸ Μαραθώνα) (Πί ν. 9 α - β).

(γ) ΒΕ 4/74 (Μ. 1543) (ἀριθ. εὑρ. 5238). Ἀπότμημα ἐπιτύμβιας στήλης. Ἡ πρόσθια ἐπιφάνεια σώζει ἐρυθρὸ χρῶμα καὶ ἴχνη ἐγχάρακτης διακόσμησης: πτυχωτὸ ἔνδυμα μορφῆς πρὸς δεξιά.

(δ) Ἀριθ. εὑρ. 15. Κεφαλὴ Κούρου ἀπὸ τὸ ἱερὸ τοῦ Πτώου Βοιωτίας (Πί ν. 10 α - δ, 11 α - γ).

(ε) Ἀριθ. εὑρ. 11. Κορμὸς ἀρχαϊκοῦ Κούρου ἀπὸ τὸ ἴδιο ἱερό (Πίν. 12 α - γ).

(στ) Ἀριθ. εὑρ. 10. Κοῦρος ἀναθηματικὸς ἀπὸ τὸ Πτῶο. Στὸν Κοῦρο αὐτὸ συμπληρώθηκε ἡ ἀριστερὴ κνήμη (ἀπὸ τὶς ἀποθῆκες).

(ζ) Δύο ταφικὲς πώρινες στῆλες (4050 γ καὶ 4050 δ), στὶς ὁποῖες ἔγινε καθαρισμὸς (ἀφαίρεση ἰζήματος καὶ ἁλάτων) καὶ στερέωση τῆς ζωγραφικῆς ἐπιφάνειας.

(η) Στὸ ἴδιο ἐργαστήριο στερεώθηκαν τὰ ὑπ' ἀριθ. ΑΠ 130 καὶ 144 ἀνάγλυφα.

Γλυπτὰ Ἀντικυθήρων

Ἀπὸ τὰ γλυπτὰ τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὸ ναυάγιο τῶν Ἀντικυθήρων, τὰ ἀποκείμενα στὶς Ἀποθῆκες, τὰ περισσότερα στερεώθηκαν πάνω σὲ νέες βάσεις καὶ μεταφέρθηκαν στὴν ἐξωτερικὴ ἀριστερὴ στοὰ τοῦ Μουσείου (Πίν. 13 α - γ).

Κατὰ τὶς ἐργασίες αὐτὲς ἀναγνωρίστηκαν ἀταύτιστα ἕως τώρα θραύσματα, μὲ τὰ ὁποῖα συμπληρώθηκαν πολλὲς μορφές. Ἀναφέρουμε μερικές:

(α) Ἀπόλλων (Σβορ. XVI, 1). Τεμάχιο στὸ στήριγμα τῆς μορφῆς (Πίν. 14 α).

(β) Ἀφροδίτη Κνίδου (Σβορ. XVI, 2-4, XIX, 14. ΑΕ 1902, πίν. 3, 1). Κόλλησε ὁ ἀριστερὸς βραχίονας (Πίν. 14 β).

(γ) Καθήμενος ἄνδρας (Σβορ. XVII, 6, XVII, 2. P. C. Bol, Die Skulpturen des Schiffsfundes von Antikythera, 1972 (ἐφεξῆς Bol), ἀριθ. 44, σ. 64 πίν. 36, 1 - 3 καὶ ἀριθ. 43, σ. 10, πίν. 37, 1 - 2). Συμπληρώθηκε μὲ τὸ ἄνω τοῦ σώματος καὶ τὸ ἄκρο ἀριστερὸ πόδι.

(δ) Κορμός (Σβορ. XVIII, 11. Bol, ἀριθ. 57, σ. 61, πίν. 34, 56). Συμπληρώθηκε μὲ τὸν ἀριστερὸ βραχίονα (Πίν. 14 γ).

(ε) Κορμός (Σβορ. XVIII, 9. Bol, ἀριθ. 55, σ. 61, πίν. 33, 3 - 4). Ἀναγνωρίσθηκε καὶ κόλλησε ὁ δεξιὸς βραχίονας (Πίν. 14 δ).

(στ) Κορμός (Σβορ. XVIII, 10. Bol, ἀριθ. 56, σ. 49, πίν. 26, 3 - 4). Συμπληρώθηκε μὲ τμῆμα τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονα (Πίν. 14 ε).

(ζ) Ἄγαλμα ἀνδρός (Σβορ. XIII, 3. Bol, ἀριθ. 34, σ. 76, πίν. 43, 1 - 4). Συμπληρώθηκε μὲ τμῆμα τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονα (Πίν. 14 στ).

(η) Κάτω τμῆμα ἀνδρικοῦ σώματος (Σβορ. XVII, 4. Bol, ἀριθ. 46, σ. 68, πίν. 37, 3 - 4). Συμπληρώθηκε μὲ ἀπότμημα τῶν ποδιῶν.

(θ) Ἀντίγραφο Ἑρμοῦ Richelieu (Σβορ. XV, 1. Bol, ἀριθ. 35, σ. 65, πίν. 24, 5 καὶ 26, 1 - 2). Ἀναγνωρίσθηκαν καὶ κόλλησαν τὰ ἄκρα πόδια μὲ τὴν πλίνθο (Πίν. 15 α).

(ι) Νέος γυμνὸς ὄρθιος ποὺ στηρίζεται μὲ τὸ δεξιὸ ἀγκώνα σὲ στήλη (Σβορ. XV, 2. Bol, ἀριθ. 36, σ. 56, πίν. 30, 4 - 8). Βρέθηκε καὶ κόλλησε ὁ ἀριστερὸς βραχίονας ἀπὸ τὸν ἀγκώνα (Πίν. 15 β).

(ια) Κορμός (Σβορ. XVIII, 1. Bol, ἀριθ. 47, σ. 59, πίν. 32, 3-5). Συμπληρώθηκε μὲ τμῆμα τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονα (Πίν. 15 γ).

(ιβ) Κορμός (Σβορ. XVIII, 3. Bol, ἀριθ. 49, σ. 60, πίν. 33, 1-2). Συμπληρώθηκε μὲ τμῆμα κεφαλιοῦ καὶ τμῆμα ἀριστεροῦ βραχίονα (Πίν. 15 δ).

(ιγ) Κορμός (Σβορ. XIV, 1. Bol, ἀριθ. 32, σ. 74, πίν. 42, 1-2). Συμπληρώθηκε μὲ τμῆμα τοῦ δεξιοῦ βραχίονα (Πίν. 15 ε).

ΤΜΗΜΑ ΑΓΓΕΙΩΝ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΤΕΧΝΙΑΣ - ΤΜΗΜΑ ΧΑΛΚΩΝ - ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

1973

(α) Ἀπὸ τὴ Συλλογὴ Ἀγγείων καὶ Μικροτεχνίας παραδόθηκαν στὴν Προϊστορικὴ Συλλογὴ 356 ἀγγεῖα, σφραγίδες καὶ ἄλλα ἀντικείμενα.

(β) Μεταφέρθηκαν τὰ ὑπ' ἀριθ. 1963/89-91 πήλινα, προερχόμενα ἀπὸ τὶς πρόσφατες ἀνασκαφὲς Θορικοῦ τῆς Βελγικῆς Σχολῆς στὶς ἀποθῆκες Θορικοῦ.

(γ) Ἀπὸ τὸ Τμῆμα Χαλκῶν παραδόθηκαν στὴ Νομισματικὴ Συλλογὴ 13 χάλκινα νομίσματα ἀπὸ τὴν ἀνασκαφὴ Homolle στὴ Δῆλο, ἐνῶ στὴ Συλλογὴ Χαλκῶν παραδόθηκαν 13 κιβώτια μὲ χάλκινα, προερχόμενα ἀπὸ διάφορους τόπους. Μεταξὺ αὐτῶν τὰ σπουδαιότερα ἦταν τέσσερα ξύλινα κιβώτια μὲ χάλκινα ἀσυντήρητα ἀπὸ τὶς παλιὲς ἀνασκαφὲς τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

(δ) Ἐπίσης παραδόθηκαν ἀπὸ τὸ Μουσεῖο Ἀκροπόλεως στὸ Τμῆμα Χαλκῶν τέσσερα μεγάλα ξύλινα κιβώτια μὲ χάλκινα ἀντικείμενα, τὰ περισσότερα συντηρημένα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν παλιῶν ἀνασκαφῶν. Καταγράφηκαν κατόπιν συντηρήσεως συνολικὰ 641 ἀντικείμενα:

1. Τῆς Συλλογῆς Χαλκῶν 432 ἀντικείμενα ἀπὸ τὶς παλιὲς ἀνασκαφὲς στὴ Δῆλο (Homolle), Ἀλίφειρα Ἀρκαδίας (Ὀρλάνδος), Βούρβουρα Κυνουρίας (Ρωμαῖος), ἀπὸ τὴ Συλλογὴ Ρουσσοπούλου, ἀπὸ διάφορους τόπους, καὶ ἄλλα μεμονωμένα ἢ ἀγνώστου προελεύσεως.

2. Ἀπὸ τὴν Προϊστορικὴ Συλλογὴ 209 ἀντικείμενα, προελεύσεως Μυκηνῶν, Ἀθηνῶν, Κυθήρων, Φυλακωπῆς, Μεσιανῆς Μαγούλας, Κρήτης, Μήλου, Δενδρῶν, Μόχλου, Πλατάνου, Νέας Μάκρης καὶ Μαρκοπούλου.

3. Στὴ Συλλογὴ Ἀγγείων ἔγιναν δελτία σὲ 2000 περίπου εἰδώλια Καβειρίου.

Ι. Αἴθουσες Ἐκθέσεως

Στὶς Αἴθουσες Ἐκθέσεως τῶν Ἀγγείων ἔγιναν οἱ ἑξῆς ἐργασίες: Στὶς προθῆκες 53 καὶ 54 βελτιώθηκε τὸ σύστημα ἀνοίγματός τους καὶ τὰ ἀντικείμενα ποὺ ἦταν σ' αὐτὲς (Λήμνου καὶ Ἐτρουρίας) συντηρήθηκαν, ταυτίστηκαν καὶ γράφτηκαν οἱ ἀριθμοὶ εὑρετηρίου. Ἔγινε ἀκόμη προσεχτικὴ ἐπιλογή, ὥστε νὰ ἐλαττωθεῖ κατὰ τὸ δυνατὸν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτε-

θειμένων ἀντικειμένων πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἐκθέσεως. Τὰ ἀγγεῖα ποὺ ἀφαιρέθηκαν ἀπὸ τὶς προθῆκες μεταφέρθηκαν στὶς ἀποθῆκες.

Στὴν Ἔκθεση τῶν Προϊστορικῶν Συλλογῶν ἔληξε ἡ ταύτιση τῶν ἐκτεθειμένων ἀντικειμένων μὲ τὴν τοποθέτηση συνολικὰ 3.800 ἀριθμῶν σὲ μικρὲς πινακίδες ἀπὸ πλαστικό. Συγκολλήθηκαν, συμπληρώθηκαν καὶ συντηρήθηκαν πλῆθος ἀπὸ τὰ ἐκτεθειμένα πήλινα, χάλκινα, λίθινα καὶ ἐλεφάντινα ἀντικείμενα καὶ στερεώθηκαν τὰ βάθρα μερικῶν μεμονωμένων ἀντικειμένων. Ἐπίσης ἔγιναν ἐπεξηγηματικὲς πινακίδες τῶν ἐκθεμάτων.

II. Ἀποθῆκες Μουσείου

Στὶς ἀποθῆκες τῆς **Συλλογῆς Ἀγγείων καὶ Μικροτεχνίας** ἔγιναν οἱ ἑξῆς ἐργασίες:

Συντηρήθηκαν καὶ τακτοποιήθηκαν σὲ κουτιὰ τὰ εὑρήματα ἀπὸ τὶς ἀνασκαφὲς τοῦ κ. Μ. Μιτσοῦ στὸ Ὀλυμπιεῖο.

Ἔγινε ἔλεγχος τῶν ἀντικειμένων τῆς Συλλογῆς Ἐμπεδοκλέους, σύμφωνα μὲ τὸν πρὸ ἐτῶν καταρτισμένο κατάλογο τῆς καθηγήτριας δ. Χρ. Καρδαρᾶ.

Ὑπάρχουν πολυάριθμα ἀγγεῖα ποὺ φέρουν παλιοὺς ἀριθμούς, συνήθως περισσότερους ἀπὸ ἕναν, οἱ ὁποῖοι δὲν ταυτίζονται μὲ τὰ εὑρετήρια τοῦ Μουσείου. Ὕστερα ἀπὸ πολλὴ ἔρευνα ἔγινε δυνατὴ ἡ ταύτιση πολλῶν ἀρχαίων μὲ ἀριθμοὺς τῶν εὑρετηρίων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Τὰ ἀγγεῖα αὐτά, ὡς τώρα ἀσφυκτικὰ σωρευμένα σὲ παλιὰ ἑρμάρια, καθαρίζονται καὶ τοποθετοῦνται σὲ ἑρμάρια κατὰ ἐργαστήρια καὶ σχήματα.

Στὴν ἀποθήκη Γ42 τοποθετήθηκαν ράφια ντέξιον, στὰ ὁποῖα, ἀφοῦ ταυτιστοῦν, τακτοποιοῦνται σὲ δίσκους ὄστρακα ἀπὸ τὶς παλιὲς ἀνασκαφὲς Ἀκροπόλεως.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία γιὰ τὴ διευκόλυνση τοῦ ἔργου τῶν μελετητῶν, γιατὶ εἶχαν καταστραφεῖ οἱ περισσότερες ἐτικέτες, στὶς ὁποῖες εἶχαν γραφεῖ οἱ ἀριθμοὶ τῆς ἀνασκαφῆς, οἱ ὁποῖοι, ὡς γνωστόν, εἶναι διαφορετικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς τῆς δημοσιεύσεως τῶν Graef-Langlotz. Τώρα γράφονται στὰ ἀντικείμενα καὶ οἱ δύο ἀριθμοί, καὶ τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τῆς δημοσιεύσεως, καὶ τοποθετοῦνται σὲ κάθε δίσκο χωριστὰ τὰ ὄστρακα ἑνὸς μόνον πίνακα τῆς δημοσιεύσεως Graef-Langlotz.

Ἔγινε μεταφορὰ καὶ τακτοποίηση τῶν γυάλινων καὶ τῶν εὑρημάτων ἀπὸ τὶς παλιὲς ἀνασκαφὲς Βάρης.

Συνεχίζεται ἡ ἀποδελτίωση καὶ ἡ συγκέντρωση ταφικῶν συνόλων τῶν χρυσῶν. Ἤδη ἔχει περατωθεῖ ἡ συγκέντρωση τῶν ταφικῶν συνόλων τῆς Ἐρέτριας καὶ συνεχίζεται ἡ κατὰ τὸ δυνατὸν τακτοποίηση σὲ ταφικὰ σύνολα τῶν χρυσῶν Ἀττικῆς καὶ Ἐλευσίνας. Παράλληλα συνεχίζεται ἡ συντήρηση τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν ἀντικειμένων ἀπὸ τὸν ἔμπειρο τεχνίτη κ. Χ. Χατζηλιοῦ.

Στὶς ἀποθῆκες τῶν **Προϊστορικῶν Συλλογῶν** ἔγιναν οἱ ἀκόλουθες ἐργασίες: Ἀπὸ τὰ ἑρμάρια τῶν προθηκῶν τῆς Μυκηναϊκῆς Αἴθουσας μεταφέρθηκαν στὴν ἀποθήκη τῆς Προϊστορικῆς Συλλογῆς 1.412 συνολικὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ταυτίστηκαν, μερικὰ ἀπ' αὐτὰ συγκολλήθηκαν, τέλος δὲ ταξινομήθηκαν σὲ ξύλινους δίσκους ποὺ τοποθετήθηκαν σὲ ντέξιον κατὰ ὕλη. Μεταφέρθηκαν ἐπίσης στὴν ἀποθήκη τῆς Προϊστορικῆς Συλλογῆς ἀπὸ διάφορες ἄλλες ἀποθῆκες ἄλλα 1.377 μεμονωμένα ἀντικείμενα, καθὼς καὶ 26 κιβώτια μὲ ὄστρακα προελεύσεως Χαλκίδος, Τίρυνθος, Ἀσίνης, Θεσσαλίας, Διμηνίου, Σέσκλου, Κακοβάτου, Ἡραίου Ἄργους, Ἀχαΐας, καὶ ἄλλα ἀγνώστου προελεύσεως· ἔτσι ἐπιτυγχάνεται ἡ συγκέντρωση τῶν διασπαρμένων προϊστορικῶν ἀντικειμένων. Τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ καθαρίστηκαν, ταυτίστηκαν, μερικὰ συγκολλήθηκαν, τέλος δὲ ταξινομήθηκαν. Ἀνάλογες ἐργασίες ἔγιναν καὶ γιὰ 8.933 ἀντικείμενα ποὺ ἦταν ἤδη στὶς ἀποθῆκες τῆς Προϊστορικῆς Συλλογῆς (δηλ. 1.010 ὄστρακα, 570 εἰδώλια, 157 ἀγγεῖα καὶ 7.196 διάφορα ἀντικείμενα), στὰ ὁποῖα γράφτηκαν γιὰ πρώτη φορὰ οἱ ἀριθμοὶ καταγραφῆς τους· ταυτίστηκαν ἐπίσης 283 διάφορα ἀντικείμενα ἀπὸ τὶς Μυκῆνες, τὴν Τίρυνθα καὶ τὴν Ἀσίνη, μὲ βάση τὶς σχετικὲς δημοσιεύσεις.

Στὴ **Συλλογὴ τῶν Χαλκῶν** ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀποδοτικὰ ἐπιστημονικῶς, ἀλλὰ παράλληλα καὶ πιὸ δύσκολο τεχνικὰ ἔργο, ἦταν ἡ συντήρηση καὶ μελέτη τῶν χαλκῶν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Σὲ διάφορες ἀποθῆκες ὑπῆρχαν κιβώτια μὲ χάλκινα ἀσυντήρητα τῆς μεγάλης ἀνασκαφῆς τοῦ Καββαδία (1886-1889). Κατορθώθηκε ἡ συγκέντρωση ὅλου τοῦ ὑλικοῦ αὐτοῦ τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ ταξινόμηση κατὰ εἶδος καὶ ἡ συντήρηση, ὁ καθαρισμὸς καὶ τελικὰ ἡ καταγραφή του.

III. Βελτίωση τῶν ἐργαστηρίων

Λόγω τῆς αὐξήσεως τῶν ἐργασιῶν συντηρήσεως ἔγινε ἀναγκαία ἡ προέκταση τῶν ἐργαστηρίων, ὁ ἐξοπλισμὸς καὶ ἡ βελτίωση συνθηκῶν ἐργασίας.

Ὁ διορισμὸς τοῦ χημικοῦ κ. Κ. Ἀσημενοῦ στὸ Μουσεῖο τὸν Ἰούλιο τοῦ 1973 κάλυψε ἕνα μεγάλο κενὸ ποὺ εἶχε δημιουργηθεῖ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Κ. Ζήση τὸ 1957.

Ἡ **Συλλογὴ Χαλκῶν** μπόρεσε τώρα νὰ θέσει σὲ ἐφαρμογὴ τὰ προγράμματα γιὰ τὴν ἀναμόρφωση τοῦ ἐργαστηρίου συντηρήσεως τῶν χαλκῶν καὶ γιὰ τὴ σύσταση χημικοῦ τμήματος. Ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἦταν νὰ μπορέσει τὸ τμῆμα νὰ προχωρήσει κατὰ ἐπιστημονικὸ καὶ σύγχρονο τρόπο τὴ συντήρηση τοῦ πλήθους τῶν ἀποθηκευμένων χαλκῶν τῆς συλλογῆς καὶ παράλληλα νὰ ἀνταποκριθεῖ σὲ ἀνάλογα αἰτήματα τῶν ἄλλων Ἐφορειῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς χώρας.

Οἱ ἐργασίες γιὰ τὴν ἀναμόρφωση τοῦ ἐργαστηρίου ἄρχισαν τὸ καλοκαίρι τοῦ 1973 καὶ συνεχίστηκαν καὶ τὸ ἑπόμενο ἔτος. Ἀρχικὰ ἔγινε ἡ ἀλλαγὴ καὶ ἐνίσχυση τῆς ἠλεκτρικῆς ἐγκαταστάσεως καὶ σὲ συνέχεια ὁ ἐλαιοχρωματισμός. Οἱ ἐργασίες γιὰ τὴν οἰκοδόμηση τοῦ Χημείου ἄρχισαν τὴν ἴδια ἐποχὴ καὶ περατώθηκαν μετὰ ἀπὸ ἑξάμηνο περίπου. Σὰν χῶρος τοῦ νέου Χημείου προτιμήθηκε ὁ ἐξώστης τοῦ ἐργαστηρίου συντηρήσεως τῶν μετάλλων στὴ νότια ἐσωτερικὴ αὐλὴ τοῦ Μουσείου καὶ τοῦτο, ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ ἐπειδὴ γειτόνευε μὲ τὸ ἐργαστήριο καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη λόγω τοῦ καλοῦ φωτισμοῦ καὶ προσανατολισμοῦ.

Στὸ κέντρο τοῦ δωματίου κατασκευάστηκε ὁ ἀπαραίτητος ἐργαστηριακὸς πάγκος μὲ παροχὲς ἠλεκτρικοῦ, φωταερίου καὶ νεροῦ· ἐπίσης στὴ βορειοδυτικὴ γωνία σύγχρονος ἀπαγωγός. Μετὰ τὴν ὁλοκλήρωση τῶν οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν προβλέπεται ὁ ἐξοπλισμὸς τοῦ Χημείου σὲ ὄργανα καὶ συσκευές. Στὸν ἴδιο ἐξώστη κατασκευάστηκαν μικροὶ ἀποθηκευτικοὶ καὶ βοηθητικοὶ χῶροι.

Γενικὰ τὰ ἐργαστήρια συντηρήσεως τοῦ Μουσείου ἐργάστηκαν δραστήρια στὸν τομέα τους. Στὸ ἐργαστήριο τῶν Χαλκῶν συντηρήθηκαν 261 ἀντικείμενα, καθὼς ἐπίσης καὶ σημαντικὸς ἀριθμὸς χάλκινων τοῦ Μουσείου Κανελλοπούλου, ποὺ ἔχει ἤδη ἀνοίξει γιὰ τὸ κοινό. Στὸ ἐργαστήριο Ἀγγείων συντηρήθηκαν 1.079 πήλινα ἀντικείμενα, ὅπως ἐπίσης ἀγγεῖα, εἰδώλια κ.ἄ., ποὺ ἦταν φυλαγμένα σὲ 41 ξύλινα κιβώτια, 123 κουτιὰ καὶ 30 δίσκους.

Οἱ ἐργασίες ἐκθέσεως στὸ νέο **Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο τοῦ Μαραθῶνος** ἀνατέθηκαν στὴν Ἔφορο Ἀγγείων κ. Β. Φιλιππάκη καὶ τὸ γλύπτη τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου κ. Στ. Τριάντη.

Ὅλες οἱ ἀναγκαῖες ἐργασίες γιὰ τὴν ἔκθεση τῶν ἀντικειμένων, ὅπως συντήρηση, καθαρισμός, συγκόλληση, κατασκευὴ βάσεων γιὰ γλυπτὰ καὶ μεγάλα ἀγγεῖα, ἐργασίες σχετικὲς μὲ τὴν ἔκθεση τῶν ἀγγείων, εἰδωλίων καὶ λύχνων μέσα στὶς προθῆκες, καθὼς καὶ φανάρια καὶ μικρὲς προθῆκες ἀπὸ plexiglas, ἔγιναν στὰ ἐργαστήρια τῶν Γλυπτῶν, Ἀγγείων, Χαλκῶν καὶ στὸ ξυλουργεῖο τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου.

Ἔτσι μεταφέρθηκαν, κατόπιν συντηρήσεως, στὸ Μουσεῖο Μαραθῶνος 346 ἀγγεῖα, λύχνοι καὶ 20 χάλκινα ἀντικείμενα, 133 κιβωτίδια μὲ ὄστρακα, καθὼς καὶ 5 κιβωτίδια μὲ χάλκινα τῶν παλιῶν ἀνασκαφῶν Σωτηριάδου. Ἐπίσης μεταφέρθηκαν ἀπὸ τὴν Ἔκθεση τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου στὸ Μουσεῖο Μαραθῶνος: 17 ἀγγεῖα ἀπὸ τοὺς τάφους 2 καὶ 5 τῶν ἀνασκαφῶν Σωτηριάδου (ἦταν ἐκτεθειμένα στὴν προθήκη 4 τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου) καὶ 33 ἀγγεῖα τοῦ τύμβου τοῦ Μαραθῶνος (ἦταν ἐκτεθειμένα στὴν προθήκη 56), ἐνῶ κρατήθηκε στὸ Ἐθνικὸ Μουσεῖο ὁ ἀμφορεὺς τοῦ Σοφίλου (ἀριθ. εὑρ. 1036), ποὺ εἶχε βρεθεῖ στὸν τύμβο.

Τέλος, ἀπὸ τὶς Αἴθουσες Ἐκθέσεως καὶ τὶς ἀποθῆκες τοῦ Μουσείου μετακινήθηκαν 5.400 περίπου ἀντικείμενα γιὰ νὰ μελετηθοῦν, φωτογραφηθοῦν καὶ τοποθετηθοῦν σὲ νέες θέσεις.

Ἐξυπηρετήθηκαν 210 μελετητές, οἱ ὁποῖοι μελέτησαν 3.730 περίπου ἀντικείμενα.

1974

Κατὰ τὸ 1974 ἐξακολούθησε ἡ συστηματικὴ ἔρευνα στὶς ἀποθῆκες τοῦ Μουσείου, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα γίνονταν κάθε μέρα καὶ περισσότερο αἰσθητά, ὅπως σὲ πολὺ γενικὲς γραμμὲς ἀναφέρονται πιὸ κάτω:

1. Ταυτίστηκαν σύνολα ἀντικειμένων καὶ ἐξακριβώθηκε ὁ τόπος εὑρέσεώς τους. Αὐτὸ ἔγινε δυνατὸ μὲ τὴν εὐρύτατη χρησιμοποίηση τῶν παλιῶν εὑρετηρίων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τῆς Γενικῆς Ἐφορείας, τοῦ Βιβλίου Προσωρινοῦ (ΒΠ) καὶ τῶν Βιβλίων Εἰσαγωγῆς (ΒΕ), καθὼς καὶ μὲ τὴν συνεχὴ ἀναδρομὴ σὲ σχετικὴ βιβλιογραφία καὶ ἰδίως στὸ Ἀρχαιολογικὸ Δελτίο τῆς πρώτης περιόδου.

2. Ὁρισμένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ σύνολα, ποὺ προέρχονται ἀπὸ διάφορες ἀνασκαφὲς σ' ὅλη τὴ χώρα, ἐπιστράφηκαν στὶς οἰκεῖες ἀρχαιολογικὲς Ἐφορεῖες, ὅπου τελευταῖα ἔχουν ἱδρυθεῖ μουσεῖα, σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου νὰ ἐνισχυθοῦν τὰ ἐπαρχιακὰ μουσεῖα. Συγχρόνως, μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἀνακουφίζονται καὶ οἱ ἀποθῆκες του ποὺ εἶναι ἀσφυκτικὰ γεμάτες.

Στὴν τακτοποίηση διευκολύνει πολὺ ἡ συνέχιση τῆς τοποθετήσεως μεγάλου ἀριθμοῦ ραφιῶν ντέξιον. Ἡ παράλληλη κατασκευὴ στὸ ξυλουργεῖο τοῦ Μουσείου κατάλληλων γιὰ κάθε εἶδος δίσκων, ἀνάλογα μὲ τὰ ἀρχαῖα ποὺ θὰ τοποθετηθοῦν σ' αὐτούς, δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ γίνεται συστηματικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ τακτοποίηση τοῦ ὑλικοῦ σ' ὅλες τὶς Συλλογὲς τοῦ Μουσείου.

Ἀλλὰ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1974 ὁλόκληρο τὸ προσωπικὸ (ἐπιστημονικὸ καὶ τεχνικὸ) ἀπασχολήθηκε σὲ ἐργασίες ποὺ κρίθηκαν ἀναγκαῖες ἕνεκα τῶν κρίσιμων ἐθνικῶν περιστάσεων (καταγραφές, σύνταξη καταλόγων τῶν ἀρχαίων κλπ.).

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ χρόνου ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία Κύπρου ἔστειλε στὴν Ἀθήνα σὰν πρῶτο σταθμό, γιὰ προσωρινὴ ἔκθεση, πολλὰ ἀπὸ τὰ πιὸ πολύτιμα ἀντικείμενα τοῦ κυπριακοῦ Μουσείου τῆς Λευκωσίας, προκειμένου αὐτὰ νὰ ἐκτεθοῦν σὲ συνέχεια σὲ πολλὰ μουσεῖα ἄλλων χωρῶν.

Ἀποθῆκες

Στὶς **Ἀποθῆκες Ἀγγείων καὶ Μικροτεχνίας** ἔγι-

ναν πολυάριθμες συγκολλήσεις ἀγγείων καὶ εἰδωλίων ποὺ προέρχονται ἀπὸ παλιὲς ἀνασκαφὲς καὶ τὰ ὁποῖα ἦταν ἀποθηκευμένα σὲ κιβώτια. Τὰ ἀντικείμενα στὴ νέα τους μορφή, ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὶς συγκολλήσεις αὐτές, ἔπρεπε νὰ τοποθετηθοῦν σὲ ράφια κι ἔτσι τὸ πρόβλημα τοῦ χώρου γινόταν πολὺ ἐπιτακτικό. Γιὰ νὰ ἀντιμετωπιστεῖ αὐτὴ ἡ κατάσταση παραχωρήθηκαν στὴ Συλλογὴ τέσσερα ἀκόμη δωμάτια, στὰ ὁποῖα τοποθετήθηκαν ράφια ντέξιον γιὰ τὰ ἀντικείμενα τῆς Συλλογῆς ποὺ πῆραν ἀριθμοὺς εὑρετηρίου.

Σὲ ἄλλη ἀποθήκη τὰ μὴ ἀριθμημένα ἀντικείμενα, ποὺ προέρχονται κυρίως ἀπὸ Ἰδιωτικὲς Συλλογὲς καὶ κατασχέσεις, τοποθετήθηκαν καὶ ἐδῶ σὲ ράφια ντέξιον.

Τὰ κιβώτια ποὺ ἀναφέρουμε σ' αὐτὲς τὶς ἐκθέσεις εἶναι μεγάλων διαστάσεων καὶ περιέχουν ἀντικείμενα ἀπὸ παλιὲς ἀνασκαφὲς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας μὲ ἀριθμούς, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν σὲ διάφορα παλιὰ εὑρετήρια. Σὲ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ κιβώτια βρίσκονται πολὺ σημαντικὰ ἀγγεῖα, ὄστρακα, εἰδώλια κ.ἄ., τῶν ὁποίων οἱ ἀριθμοὶ δὲν ἀντιστοιχοῦν μὲ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν τωρινῶν εὑρετηρίων τοῦ Μουσείου, ἀλλὰ μὲ τὰ ἀκόλουθα παλιὰ εὑρετήρια.

ΑΕ: Εὑρετήριο Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας=Τόμος Α/1-3543 καὶ Β/3544-5941.

ΓΕ: Εὑρετήριο Γενικῆς Ἐφορείας = Τόμος Α/1-2046 ἐτῶν 1885-91 καὶ Β/2047-2931 ἐτῶν 1891-97.

ΓΕ: 1884: Κατάλογος Γενικῆς Ἐφορείας τοῦ ἔτους 1884= Τόμος 1/1-3480.

ΚΕ: 1884: Κατάλογος Κεντρικοῦ Μουσείου τοῦ ἔτους 1884= Στὸν ἴδιο τόμο μὲ ΓΕ 1884/1-2217.

Πρωτ.: Κατάλογος Παραδόσεως Ἀγγείων Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας= Τόμος 1/1-8702.

Ἀποθ. Εὑρετήριον Ἀγγείων Ἀποθηκῶν= Τόμος 1/1-3587.

Στὰ εὑρετήρια αὐτὰ βρίσκονται συχνὰ πολὺ χρήσιμες πληροφορίες σχετικὰ μὲ τὸν τόπο εὑρέσεως, ταφικὰ σύνολα κλπ., πληροφορίες ποὺ δὲν ἔχουν ἐνσωματωθεῖ στὰ εὑρετήρια τοῦ Μουσείου ἢ στὴν ἐπιστημονικὴ βιβλιογραφία.

Συνεχίζονται οἱ ἐργασίες τακτοποιήσεως τῶν ὀστράκων ἀπὸ τὶς παλιὲς ἀνασκαφὲς τῆς Ἀκροπόλεως, ἀπὸ τὴν Ἔφορο Ἀγγείων κ. Β. Φιλιππάκη.

Ἤδη ἔχει τελειώσει ἡ ταύτιση καὶ τακτοποίηση σὲ ντέξιον τῶν ἐρυθρόμορφων καὶ μελανόμορφων ὀστράκων, ποὺ ἀπεικονίζονται στὴ δημοσίευση τῶν Graef - Langlotz καὶ ἄρχισε ἡ ταύτιση καὶ ἡ ταξινόμηση κατὰ σχήματα αὐτῶν ποὺ δὲν ἀπεικονίζονται ἐκεῖ. Τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ ταυτίζονται ἀπὸ τὶς περιγραφὲς τοῦ κειμένου μὲ τὴ βοήθεια παλιῶν φωτογραφιῶν, ποὺ εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ μᾶς παραχωρήσει τὸ Γερμανικὸ Ἰνστιτοῦτο. Ἐλπίζουμε ὅτι θὰ κατορθωθεῖ τελικὰ ἡ δημοσίευση τῶν ἀγγείων αὐτῶν ποὺ καὶ ὁ ἀριθμός τους εἶναι σημαντικὸς καὶ τὸ ἐνδιαφέρον μεγάλο.

Συνεχίστηκαν οἱ ἐργασίες ἑτοιμασίας τῶν χρυσῶν γιὰ τὴν προσεχὴ ἔκθεσή τους, δηλαδὴ ἡ ταύτιση τῶν ἀντικειμένων, ὁ ἔλεγχος γνησιότητας καὶ ἡ ἀναγραφὴ τῶν ἀριθμῶν εὑρετηρίου. Συγχρόνως ἔγινε καὶ βιβλιογραφικὴ ἐνημέρωση τῶν δελτίων καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ἡ φωτογράφησή τους.

Συνεχίστηκε ἀκόμη ἡ ἐπιστημονικὴ ἐπεξεργασία τοῦ ὑλικοῦ, γιὰ τὴν ἔκθεση ποὺ μελετᾶται νὰ γίνει ἢ χρονολογικῶς ἢ σὲ γεωγραφικὲς ὁμάδες ἢ κατὰ εἴδη ἢ καὶ κατὰ ταφικὰ σύνολα.

Στὴν **Προϊστορικὴ Συλλογὴ** παραχωρήθηκε ἀποθήκη, ὅπου τακτοποιήθηκαν σὲ κιβώτια, ὕστερα ἀπὸ ταύτιση καὶ συντήρηση, τὰ εὑρήματα ἀπὸ Ραφήνα, Ἀσκηταριό, Πόρτο-Ράφτη, Γλυφάδα, Παλιὰ Κοκκινιά, Σαλαμίνα, Ἅγιο Κοσμᾶ καὶ Ἐλευσίνα.

Ταυτίστηκε πλῆθος λίθινων ἀγγείων, σὰν προετοιμασία γιὰ τὴ δημοσίευσή τους.

Καταγράφηκαν στὸ εὑρετήριο τῆς Προϊστορικῆς Συλλογῆς ὕστερα ἀπὸ ταύτιση καὶ συντήρηση ἀντικείμενα ἀπὸ Κρήτη, Ἀμύκλες, Ἀττική, Δενδρά, Πρόσυμνα, Γλυφάδα, Ἐλευσίνα, Μυκῆνες, Ἐπίδαυρο, Πύλο, Ἄνθεια, Χαλανδρίτσα, Τίρυνθα καὶ Πετσοφᾶ.

Ἐργαστήριο συντηρήσεως χαλκῶν

Τὴ χρονιὰ αὐτὴ ὁλοκληρώθηκαν οἱ οἰκοδομικὲς ἐργασίες στὸ ἐργαστήριο συντηρήσεως τῶν χαλκῶν καὶ τοποθετήθηκαν μηχανήματα ἐξαερισμοῦ μὲ δωρεὰ τοῦ Ἱδρύματος Ψύχα. Ἤδη τὸ ἐργαστήριο μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν κ. Στ. Κασσανδρῆ, πλαισιωμένο ἀπὸ ἔμπειρο ἐπιτελεῖο, εἶναι τὸ σπουδαιότερο ἐργαστήριο συντηρήσεως χαλκῶν στὴ χώρα καὶ μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπίσει καὶ τὶς πιὸ δύσκολες περιπτώσεις συντηρήσεως. Ἐπίσης τὸ ἐργαστήριο μπόρεσε νὰ ἐξασφαλίσει τὴ συνεργασία τοῦ ἐμπειρότατου τεχνίτη κ. Χ. Χατζηλιοῦ μὲ τὴν οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τοῦ Ἱδρύματος Ψύχα.

Τὸ Μουσεῖο στὴν προσπάθειά του γιὰ τὴν προώθηση τῶν γνώσεων γύρω ἀπὸ τὴν ἀρχαία μεταλλοτεχνία, συνεργάστηκε μὲ τὸν καθηγητὴ κ. Κονοφάγο καὶ τὸ ἐργαστήριο μεταλλογνωσίας τοῦ Πολυτεχνείου.

Τὸ Χημεῖο ἐξάλλου ἐξοπλίστηκε ἤδη μὲ τὰ βασικὰ ὄργανα καὶ συσκευὲς ποὺ ἀγοράστηκαν, ἄλλα μὲ χρήματα τοῦ Ἱδρύματος Ψύχα καὶ ἄλλα μὲ χρήματα τῶν δημόσιων ἐπενδύσεων. Ἔτσι ἀγοράστηκαν πυριαντήριο, ἠλεκτρικὸς κλίβανος, ὑδρόλουτρο, ἀναλυτικὸς ζυγός, στερεοσκόπιο, φασματοφωτόμετρο, συσκευὴ φυγοκεντρήσεως, μαγνητικὸς ἀναδευτήρας, μακροζυγός, θερμοϋγρογράφος κλπ. Μὲ τὸ σημερινὸ ἐξοπλισμό του τὸ Χημεῖο, μὲ ὑπεύθυνο τὸ χημικὸ κ. Κ. Ἀσημενό, μπορεῖ νὰ πραγματοποιήσει κλασικὴ ἀνάλυση οὐσιῶν καὶ εἶναι δυνατὸ νὰ ἐπι-

σημάνει ἂν μιὰ οὐσία εἶναι ὀργανικῆς ἢ ἀνόργανης προέλευσης, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴ σύσταση ἑνὸς ἀρχαίου κράματος. Ἀκόμη μπορεῖ νὰ διαπιστωθεῖ ἡ κατεργασία ποὺ ἔχει ὑποστεῖ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἕνα μέταλλο καὶ νὰ βγοῦν οὐσιαστικὰ συμπεράσματα γιὰ τὴν ἀρχαία τεχνολογία.

Τὰ προβλήματα ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴ μόλυνση τῆς ἀτμόσφαιρας ἐξαιτίας τῶν καυσαερίων καὶ οἱ ἐπιπτώσεις τῆς θείωσης στὰ χάλκινα τοῦ Μουσείου ἦταν τὸ ἀντικείμενο πολύμηνης μελέτης σὲ συνεργασία μὲ τὸ χημικὸ κ. Κ. Ἀσημενό.

Ἡ ἐκκαθάριση τῶν ἀποθηκῶν τῶν ὑπογείων καὶ ἡ μελέτη τῶν χάλκινων τῆς Χαλκοθήκης ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ ἀναγνωριστοῦν, ταυτιστοῦν καὶ καταγραφοῦν, μετὰ ἀπὸ τὸν καθαρισμὸ καὶ τὴ συντήρησή τους, ἀξιόλογες ὁμάδες ἀρχαίων ἀπὸ παλιὲς ἀνασκαφές:

1. Ἀμυκλαῖον Σπάρτης: ἀνασκαφὴ Χ. Τσούντα, 1890. 2. Μακεδονία: ἀνασκαφὴ Κεραμοπούλλου, 1937-1938. 3. Σαμοθράκη: ἀνασκαφὴ Lehmann, 1938. 4. Δίβριτσα Γορτυνίας: ἀνασκαφὴ Λεονάρδου, 1891. 5. Σκύρος: ἀνασκαφὴ Παπαδημητρίου, 1935. 6. Μαρμάριανη Θεσσαλίας: ἀνασκαφὴ Λεονάρδου, 1896 καὶ Χ. Τσούντα, 1899. 7. Κώτιλο Φιγαλείας: 43 χάλκινα καὶ ὀστέινα ἀπὸ τὴν ἀνασκαφὴ Κουρουνιώτη, 1902.

Καταγράφηκαν ἐπίσης πολλὰ ἀντικείμενα προερχόμενα ἀπὸ διάφορους τόπους ποὺ βρίσκονταν στὶς ἀποθῆκες τοῦ Μουσείου:

1. Ἀπὸ τὴν Τεγέα. 2. Ἀπὸ τὴν Κάζα Βοιωτίας. 3. Ἀπὸ τὴ Θεσσαλία. 4. Ἀπὸ τὸν Πύργο Κιερίου Θεσσαλίας. 5. Ἀπὸ τὸ Πορτὶ Μουζακίου Καρδίτσας. 6. Ἀπὸ τὰ Πετράλωνα Χαλκιδικῆς 19 χάλκινες σμίλες. Οἱ προϊστορικὲς αὐτὲς σμίλες ποὺ εἶχαν παραδοθεῖ στὸ Μουσεῖο τὸ 1960 ἀπὸ τὸν ἀρχαιοπώλη κ. Ζουμπουλάκη, κατόπιν νεώτερης μελέτης, μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ὅτι ἀνήκουν, μαζὶ μὲ τὰ 23 προϊστορικὰ ἐργαλεῖα τοῦ Μουσείου Θεσσαλονίκης, στὸ γνωστὸ «θησαυρὸ τῶν Πετραλώνων».

Τέλος καταγράφηκαν 129 ἀρχαῖα χάλκινα ποὺ βρέθηκαν στὶς ἀποθῆκες τῶν ὑπογείων καὶ εἶναι διαφόρων προελεύσεων.

Παράλληλα μὲ τὶς ἄλλες ἐργασίες ἔγινε λεπτομερειακὸς ἔλεγχος στὶς συλλογὲς ποὺ ὑπάγονται στὸ Τμῆμα. Ὁ ἔλεγχος τῆς συλλογῆς ἀρχαίων ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο τοῦ Λ. Μπενάκη συνδυάστηκε μὲ τὴ νέα τακτοποίηση τῆς Συλλογῆς σὲ ἀνεξάρτητο χῶρο καὶ σὲ νέα ντουλάπια. Ἔγιναν συμπληρωματικὲς καταγραφές (ΜΠ 2441-7 καὶ 2506-2525), καθὼς καὶ ἀρκετὲς συγκολλήσεις. Σημαντικὴ ὑπῆρξε ἡ προσωπικὴ βοήθεια τοῦ δωρητοῦ στὶς ἀναγνωρίσεις καὶ ταυτίσεις.

Ἀνάλογη ἐργασία ἔγινε καὶ στὴ συλλογὴ Σταθάτου, ὅπου ὁλοκληρώθηκε ὁ ἔλεγχος μὲ τὴν ὁριστικὴ καταγραφὴ 117 ἀρχαίων (Στ. 834-837 καὶ Στ. 864-971). Ἡ δωρήτρια τῆς συλλογῆς κ. Ἑλένη Σταθάτου συνεχίζοντας τὴ γενναιόδωρη προσφορά της δώρησε γιὰ τὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς συλλογῆς της 25 μικρὰ χάλκινα κοσμήματα (βραχιόλια, δαχτυλίδια, πόρπες κ.ἄ.) (Στ. 838-863).

Ὁ ἴδιος λεπτομερειακὸς ἔλεγχος ἄρχισε καὶ στὴ συλλογὴ Καραπάνου, ὁ ὁποῖος ὅμως θὰ συνεχιστεῖ καὶ τὸν ἑπόμενο χρόνο.

Οἱ ἐργασίες στὴ Χαλκοθήκη ἐπιτρέψανε σημαντικὸ ἀριθμὸ ταυτίσεων καὶ συμπληρώσεων σὲ χάλκινα ἤδη γνωστὰ καὶ καταγραμμένα. Τὰ ἀξιολογότερα συμπεράσματα εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

1. Ἀγαλμάτιο δρομέα ἀπὸ τὴ Σπάρτη (13662). Στὴ ράχη τοῦ δρομέα διακρίθηκε ἐγχάρακτη ἐπιγραφή: *Λυκειο*.

2. Χάλκινη κνημίδα ἀπὸ τὸ Λύκαιο Ἀρκαδίας (13220). Συμπληρώθηκε μὲ μικρὸ θραῦσμα ἀπὸ τὸ ἐνεπίγραφο κάτω ἄκρο.

3. Χάλκινη λαβὴ σκεύους ἀπὸ τὴ Δρῆρο Κρήτης (7771). Συγκολλήθηκε ἀπὸ δυὸ κομμάτια.

4. Πόρπη ἀπὸ τὴν Κάζα Βοιωτίας (8204). Τῆς πόρπης ἦταν γνωστὴ μόνο ἡ πλάκα (R. Hampe, Frühgriechische Sagenbilder, 1937, πίν. 16), τώρα βρέθηκαν τὰ ὑπόλοιπα τμήματα καὶ ἤδη ἐκτίθεται στὴν Ἔκθεση πλήρης (Πίν. 16 α).

5. Βρέθηκε καὶ συγκολλήθηκε ἀπὸ πλῆθος θραυσμάτων, ἡ ἐνδιαφέρουσα μυκηναϊκὴ φιάλη ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν (6953) (βλ. Montelius, La Grèce Préclassique, εἰκ. 449).

6. Βρέθηκε καὶ ταυτίστηκε ὁ προϊστορικὸς πέλεκυς μὲ ἀρχαϊκὴ ἐπιγραφή, ἀπὸ τὸ Παλλάντιο Ἀρκαδίας (17439) (Ἀρβανιτοπούλου, Ἐπιγραφικὴ Β, σ. 255).

7. Βρέθηκε καὶ ταυτίστηκε χάλκινο περίτμητο ἔλασμα μὲ παράσταση γυναίκας μὲ δάδα, ἀπὸ τὶς ἀμερικανικὲς ἀνασκαφὲς στὴν Ἰκαρία Ἀττικῆς (17671).

8. Ἀναγνωρίστηκε καὶ συγκολλήθηκε ἀπὸ πλῆθος κομμάτια ἡ ἐνδιαφέρουσα ὑδρία ἀπὸ τὴ Χαλκίδα (18233) (Züchner, Gr. Klappspiegel, εἰκ. 94-5).

Στὸ ἐργαστήριο συντηρήσεως τοῦ Μουσείου συντηρήθηκαν, στερεώθηκαν ἢ συγκολλήθηκαν 447 ἀντικείμενα χάλκινα, σιδερένια, ὀστέινα καὶ μολύβδινα. Σ' αὐτὰ περιλαμβάνεται καὶ σημαντικὸς ἀριθμὸς ἀρχαίων τῶν ἄλλων Ἐφορειῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς χώρας, ποὺ μετὰ τὴ συντήρησή τους ἐπιστραφήκανε στὰ τοπικὰ μουσεῖα. Ἔτσι τὸ ἐργαστήριο συντηρήσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου βοήθησε στὴν ἔκθεση τοῦ νέου Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Μαραθῶνος καὶ τοῦ Μουσείου Κανελλοπούλου. Ἐπίσης συνεχίστηκε τὸ ἔργο τοῦ καθαρισμοῦ καὶ συντηρήσεως τῶν χάλκινων τῆς παλιᾶς ἀνασκαφῆς τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν.

Ὁ ἔμπειρος ἀρχιτεχνίτης κ. Στ. Κασσανδρῆς συντήρησε τὴ χάλκινη τεφροδόχο ὑδρία ἀπὸ τὸ Παλαιο-

γαρδίκι Θεσσαλίας (Βερδελῆς, ΑΕ 1953-54, Α, σ. 189), ποὺ εἶχε παλιότερα συμπληρωθεῖ μὲ ὄχι πολλὴ ἐπιτυχία. Ἡ ὑδρία ἔχει ἤδη ἐκτεθεῖ στὴν αἴθουσα τοῦ Κούρου τῆς Βολομάνδρας σὰν ἐξαιρετικὸ δεῖγμα τῆς μεταλλοτεχνίας τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων.

Τὴ χρονιὰ αὐτὴ ὁλοκληρώθηκε ἡ συντήρηση, στήριξη καὶ συμπλήρωση τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ποσειδώνα τῆς Λειβαδόστρας (ἀριθ. εὑρ. Χ 11761), ποὺ στὴ συνέχεια τοποθετήθηκε στὴν Ἔκθεση. Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶχαν ἀναλάβει οἱ συντηρητὲς κκ. Χατζηλιοῦ καὶ Δαμῖγος, σὲ συνεργασία μὲ τοὺς γλύπτες κκ. Περαντινὸ καὶ Τριάντη. Τὸ σημαντικὸ αὐτὸ χάλκινο ἄγαλμα παρουσίαζε ἱκανὰ προβλήματα ἰδίως στὸ τμῆμα τῶν ποδιῶν ἐξαιτίας παραμορφώσεων στὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἀγάλματος.

Ἐπίσης συμπληρώθηκε μετὰ ἀπὸ πολύμηνη ἐπεξεργασία τὸ χάλκινο ἀγαλμάτιο τοῦ μικροῦ μουσικοῦ ἀπὸ τὸ εὕρημα τῶν Ἀμπελοκήπων Ἀθηνῶν (1959) (Πίν. 16 β). Τὸ ἀγαλμάτιο (ἀριθ. εὑρ. Χ 16776) ραδιοακτινογραφήθηκε καὶ ἔμεινε γιὰ πολλοὺς μῆνες μέσα σὲ λουτρὸ μὲ βενζοτριαζόλη, ἐπειδὴ παρουσίαζε τὴ μεγαλύτερη φθορὰ ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα ἀρχαῖα τοῦ ἴδιου εὑρήματος. Ἤδη μετὰ τὴ στερέωσή του πάνω στὴ χάλκινη βάση του, ἐκτίθεται μαζὶ μὲ τὰ ὑπόλοιπα χάλκινα, προστατευμένο μὲ κάλυμμα ἀπὸ ἀκρυλικὸ καὶ μέσα στὸ ὁποῖο τοποθετήθηκε ὑγροσκοπικὴ οὐσία (sillica gel).

Στὰ ἐργαστήρια τῶν Ἀγγείων καὶ Χαλκῶν συντηρήθηκαν:

1. Γιὰ τὴ Συλλογὴ Ἀγγείων καὶ Μικροτεχνίας καὶ γιὰ τὴν Προϊστορικὴ Συλλογὴ 558 ἀντικείμενα καὶ 104 κιβώτια μὲ ἀγγεῖα, εἰδώλια καὶ ὄστρακα.

2. Γιὰ τὴ Συλλογὴ Χαλκῶν 447 χάλκινα ἀντικείμενα.

Ἀπὸ τὶς Αἴθουσες Ἐκθέσεως καὶ τὶς Ἀποθῆκες μετακινήθηκαν 3.500 περίπου ἀντικείμενα γιὰ μελέτη, φωτογράφηση, σχεδίαση καὶ τοποθέτηση σὲ νέες θέσεις.

Ἐξυπηρετήθηκαν 75 μελετητές, οἱ ὁποῖοι μελέτησαν 1.060 ἀντικείμενα. Στὴ βιβλιοθήκη εἰσαχθήκανε 470 βιβλία, 141 ἀπὸ ἀγορὰ καὶ 329 ἀπὸ δωρεές.

Σχεδιαστήριο

Καὶ τὴ χρονιὰ αὐτὴ τὸ σχεδιαστήριο ἐργάστηκε ἐντατικὰ γιὰ νὰ καλύψει τὶς ἀνάγκες ὄχι μόνο τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ἀλλὰ καὶ ἄλλων Μουσείων καὶ Ἐφορειῶν τῆς χώρας, καθὼς καὶ πολλῶν μελετητῶν.

Στὸ Μουσεῖο ἀνανεώθηκαν οἱ περισσότερες ἐπεξηγηματικὲς πινακίδες τῶν ἐκθεμάτων, καθὼς καὶ ἀριθμοὶ σὲ πολλὰ ἀρχαῖα. Σχεδιάστηκαν ἐπίσης γιὰ μὲν τὸ Τμῆμα Χαλκῶν περὶ τὰ 50 χάλκινα ἀντικείμενα (πόδια τριπόδων ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη, περόνες, πελέκεις, σανδάλια κ.ἄ.), γιὰ δὲ τὴν Προϊστορικὴ Συλλογὴ δεκάδες σφραγιδόλιθοι, πολλὰ ἐλεφάντινα πλακίδια καὶ κτένια, ἕνα κιονόκρανο, 20 τομὲς ἀγγείων, καθὼς καὶ τὸ ἀνάπτυγμα τοῦ γνωστοῦ ἀργυροῦ μυκηναϊκοῦ ρυτοῦ μὲ παράσταση πολιορκίας.

Σχεδιάστηκαν ἀκόμη 2 ἀρχαϊκὰ πινάκια καὶ 20 τομὲς ἀγγείων ἀπὸ τὶς ἀνασκαφὲς τῆς Ἥλιδας καὶ 9 κατόψεις τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου τῆς Ὀλυμπίας.

Ἔγινε ἀνασύνθεση καὶ συμπλήρωση τῶν μικρογραφιῶν ἀπὸ τὶς ἀνασκαφὲς τῆς Σαντορίνης, καθὼς καὶ σειρὰ σχεδίων, δημοσιευμένων στὸ Θήρα VI (Κ. Ἡλιάκης). Ἀκόμη γιὰ τὸ Β΄ τόμο τῶν Ἀγγείων τοῦ Ἀναγυροῦντος τῆς κ. Καρούζου σχεδιάστηκαν τὰ ἀναπτύγματα τῶν παραστάσεων 5 ἀγγείων. Ὁ ζωγράφος Κωστῆς Ἡλιάκης σχεδίασε στὴ Βέροια τὸ ζωγραφικὸ διάκοσμο τοῦ τάφου τῶν Λευκαδίων, στὸ Ἡράκλειο τὶς ἐγχάρακτες πώρινες ἐπιτύμβιες στῆλες ἀπὸ τὸν Πρινιά, στὰ Χανιὰ μινωικὰ σφραγίσματα καὶ στὴ Σαντορίνη τὴν ἀνασκαφὴ τῆς Σελλάδας τοῦ Ν. Ζαφειρόπουλου.

Ἐργαστήριο συντηρήσεως αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων

Στὸ ἐργαστήριο συντηρήσεως αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων συντηρήθηκαν:

1. Τὸ ὑπ' ἀριθ. 2461 προσωπεῖο μούμιας τοῦ Μουσείου Π. Κανελλοπούλου. Ἡ συντήρησή του παρουσίασε ἰδιαίτερες δυσκολίες, γιατὶ τὸ βασικὸ ὑπόστρωμα ἀποτελοῦσαν τεμάχια λινοῦ ὑφάσματος. Ἔτσι ἡ προετοιμασία καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἐπιφάνεια εἶχαν ἐλάχιστα σταθερὴ βάση μὲ ἐπακόλουθο τὸν ἀπολεπισμό τους.

2. Δύο ξύλινες ἀκέραιες αἰγυπτιακὲς σαρκοφάγοι (3411 καὶ 3408). Ἡ συντήρησή τους ἀκολούθησε τὴ συνήθη πορεία δηλαδὴ στερέωση τοῦ ξύλου καὶ τῆς προετοιμασίας τῆς ζωγραφικῆς, καθαρισμὸς καὶ στερέωση τῆς ζωγραφικῆς ἐπιφάνειας, συναρμολόγηση τεμαχίων καὶ συμπλήρωση, ὅπου αὐτὸ κρίθηκε ἀπόλυτα ἀναγκαῖο.

3. Καθαρίστηκαν καὶ στερεοποιήθηκαν δυὸ ταφικὲς στῆλες (μία μαρμάρινη μὲ ἀριθ. 77 καὶ μία πώρινη μὲ ἀριθ. 72).

4. Καθαρίστηκαν καὶ συγκολλήθηκαν πέντε εἰδώλια ἀπὸ φαγεντιανή.

Ξυλουργεῖο

Τὴ χρονιὰ αὐτὴ ἔγιναν σημαντικὲς ἐργασίες γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἐκθέσεως, ἐπιδιόρθωση παλιῶν προθηκῶν καὶ κατασκευὴ νέων, κατασκευὴ ξύλινων βάσεων κ.ἄ. Ἐπίσης γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν ἀποθηκῶν ἔγιναν κιβώτια, δίσκοι, ράφια καθὼς καὶ τραπέζια.

Ν. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

*

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΘΗΝΩΝ

1973

Κατὰ τὸ ἔτος 1973 συνεχίσθη ἡ ἐπανεκθετικὴ ἐργασία διὰ τῆς τοποθετήσεως εἰς δύο προθήκας τῆς δυτικῆς αἰθούσης, ἀφ' ἑνὸς μέν, τμήματος τῆς συλλογῆς τοῦ Ἑρρίκου Σλῆμαν, ἀφ' ἑτέρου δέ, μιᾶς ἐπιλογῆς νομισμάτων Παρθίας, Βακτρίας καὶ Ἰνδίας ἐκ τῆς προσφάτου δωρεᾶς τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἰωάννου Βασιλείου (Εἰρ. Παναγιωτίδου - Μ. Οἰκονομίδου, Συλλογὴ Ἰ. Βασιλείου, εἰς ΑΔ 28 (1973): Μελέται, σ. 71 - 96). Ἐν συνεχείᾳ, παραλλήλως πρὸς τὴν ἐργασίαν ταξινομήσεως τῶν προσκτημάτων τοῦ Μουσείου καὶ τὴν ἐπανεξέτασιν τῶν ἐκτεθειμένων εἰς τὴν νοτίαν αἴθουσαν, ἐταυτίσθησαν ἑκατοντάδες νομισμάτων, προερχομένων ἐξ ἀνασκαφῶν, ὡς καὶ τυχαίων εὑρημάτων τῶν διαφόρων ἀρχαιολογικῶν Ἐφορειῶν (Κομοτηνῆς, Καβάλας, Θεσσαλονίκης, Ἰωαννίνων, Θηβῶν, Πατρῶν, Ἀττικῆς καὶ Μυτιλήνης).

Ὡς ἐπιστημονικαὶ βοηθοὶ εἰργάσθησαν αἱ κκ. Ἠὼς Τσούρτη-Κούλη καὶ Ἀσημίνα Κρίκου-Γαλάνη.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τελευταίων πέντε ἐτῶν, ἐγένοντο οὐσιώδεις μεταβολαὶ καὶ βελτιώσεις εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν ἐξοπλισμὸν καὶ τὴν ἀρτιωτέραν λειτουργίαν τοῦ ἐργαστηρίου συντηρήσεως νομισμάτων καὶ μολυβδοβούλλων τῆς Νομισματικῆς Συλλογῆς Ἀθηνῶν.

Ὅπως καὶ κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη, ἐπραγματοποιήθη καὶ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος, ἡ συντήρησις καὶ ὁ καθαρισμὸς εἰς τὸ ἐργαστήριον τῆς Συλλογῆς, πλέον τῶν τεσσάρων χιλιάδων νομισμάτων καὶ μολυβδοβούλλων, τόσον τῶν διαφόρων Ἐφορειῶν Ἀρχαιοτήτων, ὅσον καὶ τῆς Συλλογῆς τῶν Ἀθηνῶν, ὑπὸ τῆς εἰδικευμένης συντηρητρίας δ. Μαρίνας Πέτρου.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1967 ἡ ὑπογραφομένη ἀνέλαβε τὴν ἐργασίαν τῆς ἀνασυστάσεως καὶ ἀποδελτιώσεως τῶν «θησαυρῶν» τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν νομισμάτων, οἱ ὁποῖοι φυλάσσονται τόσον εἰς τὸ Νομισματικὸν Μουσεῖον, ὅσον καὶ εἰς τὰς νομισματικὰς συλλογὰς τῶν Ἐφορειῶν Ἀρχαιοτήτων, εἰς τὸ πλαίσιον μιᾶς εὐρυτέρας διεθνοῦς συνεργασίας, διὰ τὴν ἐκ νέου ἔκδοσιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ παλαιοῦ εὑρετηρίου τοῦ Sydney P. Noe, A Bibliography of Greek Coin Hoards (Second Edition), New York 1937, ANSMNM 78.

Ἡ ἐργασία τῆς ἀποδελτιώσεως τῶν διακοσίων πεντήκοντα καὶ πλέον ἀρχαίων ἑλληνικῶν «θησαυρῶν» ἐπερατώθη τὸ ἔτος 1971 καὶ τὴν ἄνοιξιν τοῦ τρέχοντος ἔτους ἐκυκλοφόρησεν ὁ νέος τόμος, An Inventory of Greek Coin Hoards, New York 1973, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδημοσιεύθησαν καὶ ὅλοι οἱ ἀποδελτιωθέντες «θησαυροὶ» τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν νομισμάτων, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν εἰς τὸ Νομισματικὸν Μουσεῖον καὶ εἰς τὰ διάφορα ἐπαρχιακὰ μουσεῖα.

Πολύτιμον βοήθημα διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην καὶ ἰδίως διὰ τὴν ἀνεύρεσιν παλαιῶν «θησαυρῶν» τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου, ἐκ τῶν ὁποίων ὡρισμένοι δὲν συμπεριελαμβάνοντο εἰς τὸ παλαιὸν εὑρετήριον τοῦ Noe (ANSMNM 78), ὑπῆρξεν ἡ λεπτομερειακὴ ἔρευνα τῶν παλαιῶν εὑρετηρίων τῶν προσκτημάτων τοῦ Μουσείου, συνταχθέντων ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως Ποστολάκκα καὶ τοῦ Ἰωάννου Σβορώνου. Ἡ ἀνασύστασις τοῦ μεγάλου καὶ λίαν ἐνδιαφέροντος «θησαυροῦ» τῆς ἀρχαίας Πελλήνης (Ζούγρα-IGCH 261) τοῦ ἔτους 1859 (βλ. Mando Oeconomides, A propos du trésor de Zougra (Noe 1186), RBN CXIV (1968), σ. 132 - 137), ὀφείλεται εἰς αὐτὴν τὴν προσπάθειαν, ὅπως καὶ ἡ ἀνεύρεσις τόσων ἄλλων μικροτέρων μέν, ἀλλ' ἐξ ἴσου πολυτίμων διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν «θησαυρῶν». Ὡς χαρακτηριστικὰ παραδείγματα αὐτῆς τῆς κατηγορίας ἀναφέρομεν τοὺς «θησαυροὺς» τῆς Καλαμάτας τοῦ 1849 (IGCH 123), τῆς Μακρυνείας τῆς Ἀκαρνανίας τοῦ 1859 (IGCH 92), τοῦ Γκερλὶ πλησίον τῆς Λαρίσης τοῦ 1884 (IGCH 80), τῆς Ἀχαΐας, εὑρεθέντα πρὸ τοῦ 1940 (IGCH 267) κ.ἄ.

Ἐπίσης, ἡ παράδοσις τὸ 1968 ἐκ μέρους τῆς Διευθύνσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου εἰς τὴν Νομισματικὴν Συλλογὴν Ἀθηνῶν ἑνὸς κιβωτίου, ἀποκειμένου ἀπὸ τοῦ 1940 πρὸς φύλαξιν εἰς τὸ ἐν λόγῳ μουσεῖον καὶ περιέχοντος ἑκατοντάδας ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν νομισμάτων, ἐβοήθησεν εἰς τὴν συμπλήρωσιν παλαιῶν «θησαυρῶν», κυρίως τῆς δεκαετίας 1930-1940. Ἐπισημαίνομεν δύο ἀπὸ τὰς πλέον ἐνδιαφερούσας περιπτώσεις: τοὺς «θησαυροὺς» (α) τῆς Βοιωτίας (;), εὑρεθέντα περὶ τὸ 1930 (IGCH 59) καὶ (β) τῆς Ἱεραπύτνης τῆς Κρήτης τοῦ 1933 (IGCH 352), οἱ ὁποῖοι εἶχον διασκορπισθῆ κατὰ τὸν χρόνον τῆς εὑρέσεώς των καὶ δὲν εἶχον εἰσέτι συμπληρωθῆ, διότι ἦτο ἄγνωστος ὁ τόπος τῆς φυλάξεως τῶν ὑπολοίπων τεμαχίων. Ἡ ἀνασύστασις αὐτῶν ὀφείλεται εἰς τὴν διενεργηθεῖσαν ἀποδελτίωσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ κιβωτίου, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους 1968. Ὡρισμένα εὑρεθέντα σύνολα ἀργυρῶν νομισμάτων ἀνῆκον εἰς τοὺς δύο προαναφερθέντας θησαυρούς. Ὁ μὲν πρῶτος, τοῦ ὁποίου ἡ προέλευσις εἶναι πιθανῶς ἡ περιοχὴ τῆς Βοιωτίας, συνεπληρώθη μὲ 183 τεμάχια, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βοιωτικοὺς καὶ αἰγινητικοὺς στατῆρας, ὁ δὲ δεύτερος, τῆς Ἱεραπύτνης, τοῦ 1933, ἔλαβε τὴν τελικήν του μορφήν, ἀφοῦ προσετέθησαν 44 ἀθηναϊκὰ τετράδραχμα τῆς ἐποχῆς τῶν ἀρχόντων καὶ 30 κιστοφορικά (βλ. Mando Caramessini-Oeconomides and Fred Kleiner, The Hierapytna Hoard. A Supplement, RBN CXXI (1975), σ. 5-19, πίν. I-VIII).

Τὰ προσκτήματα τοῦ ἔτους 1973 προέρχονται ἐξ

ἀνασκαφῶν, τυχαίων εὑρημάτων, δωρεῶν, ὡς καὶ ἀπὸ ἀγορὰς διὰ χρημάτων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας καὶ τοῦ Κληροδοτήματος Ἀλεξάνδρου Σούτζου. Ἡ ταύτισις τῶν νομισμάτων ἔχει ὡς ἀκολούθως[1].

Α΄. Ἐξ ἀνασκαφῶν

Παρὰ τῆς Ἐφορείας Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων Ἀκροπόλεως[2]:

1. Ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Ἀσκληπιείου κατὰ τὸ 1963, δεκαεννέα χαλκᾶ νομίσματα, ἤτοι: τρία ἀθηναϊκά, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἕν ἀνήκει εἰς τὸ α΄ τέταρτον τοῦ 3ου αἰ. π.Χ., πρβλ. Σβορῶνος, πίν. 22, ἀριθ. 64-72, καὶ τὰ ὑπόλοιπα δύο εἰς τὸν 2ον καὶ 1ον αἰ. π.Χ. Ἐξ αὐτῶν τὸ ἕν ἐφθαρμένον καὶ τὸ δεύτερον τοῦ τύπου Σβορῶνος, πίν. 80, ἀριθ. 29-32. Πρβλ. J. H. Kroll, Two Hoards of Athenian Bronze Coins, εἰς ΑΔ 27 (1972): Μελέται, Πίν. 38, ἀριθ. 15-19 καὶ Πίν. 39, ἀριθ. 1-6. Ἕν ἀσσάριον Ἀλεξάνδρου Σευήρου, 9.27 γρ., πρβλ. BMC VI, σ. 206, ἀριθ. 940-941. Ἓξ βυζαντινά: Εἰκοσανούμμιον Ἰουστινιανοῦ Α΄, νομισματοκοπείου Θεσσαλονίκης, τεσσαρακοντανούμμιον Ἰουστίνου Β΄ καὶ Σοφίας, νομισματοκοπείου Νικομηδείας, τεσσαρακοντανούμμιον Μαυρικίου Τιβερίου, νομισματοκοπείου Ἀντιοχείας, χρονολογούμενον κατὰ τὰ ἔτη 589-590 μ.Χ., χαλκοῦν νόμισμα Ρωμανοῦ Α΄, πρβλ. Morisson II, 37/Cp./AE/31 κ.έ., ἀνώνυμον βυζαντινόν, χρονολογούμενον κατὰ τὰ ἔτη 1042-1055 μ.Χ., πρβλ. Thompson, ἀριθ. 1867, class D, ὡς καὶ ἓν τελείως ἐφθαρμένον εἰκοσανούμμιον τοῦ 6ου αἰ. μ.Χ. Δύο χαλκᾶ Ὄθωνος ἐφθαρμένα τῶν 2 καὶ τοῦ 1 λεπτοῦ. Τὰ ὑπόλοιπα ἑπτὰ τεμάχια εἶναι τελείως ἐφθαρμένα ἀρχαῖα ἑλληνικά, μεσαιωνικὰ καὶ τουρκικά.

2. Ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἁδριανοῦ τέσσαρα χαλκᾶ νομίσματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἓν ἀποτετριμμένον μεσαιωνικὸν καὶ τρία τοῦ Ὄθωνος (δύο τοῦ 1 λεπτοῦ τοῦ 1833 καὶ ἓν τῶν 10 λεπτῶν τοῦ 1837).

3. Ἐκ τοῦ οἰκοπέδου Ἀρμούτη τρία ἐφθαρμένα χαλκᾶ, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἕν τοῦ Γεωργίου Α΄.

4. Ἐκ τοῦ οἰκοπέδου Ψαρρίδη τέσσαρα χαλκᾶ, ἐπίσης ἐφθαρμένα καὶ ἀποτετριμμένα, ἐκ τῶν ὁποίων ἓν ὑστερορρωμαϊκόν.

5. Ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἁδριανοῦ ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ τετρακόγχου, τρία ἐφθαρμένα χαλκᾶ νομίσματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἕν εἶναι μικρὰ ὑποδιαίρεσις τῆς ἐποχῆς τοῦ Θεοδοσίου Α΄.

1. Ὅπου κρίνεται ἀπαραίτητον ἡ διατήρησις τῶν νομισμάτων σημειοῦται ὡς ἑξῆς: ΔΑ = διατήρησις ἀρίστη, ΔΚ = διατήρησις καλή, ΔΜ = διατήρησις μετρία, Δμ = διατήρησις μετριωτάτη, ἐφθ. = ἐφθαρμένον.

Αἱ φωτογραφίαι τῶν Πινάκων ὀφείλονται εἰς τὸν φωτογράφον τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου κ. Κωνστ. Κωνσταντόπουλον.

2. Παρεδόθησαν παρὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Γεωργ. Δοντᾶ.

Β΄. Εὑρήματα

Ἑλληνικὰ

(α) Παρὰ τῆς Ὑποδιευθύνσεως τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας τοῦ τμήματος Ἀναζητήσεων, ἑκατὸν πεντήκοντα χαλκᾶ νομίσματα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀθηναϊκὰ ἐποχῆς ἀρχόντων, προερχόμενα πιθανώτατα ἐκ τῆς περιοχῆς Ἀττικῆς.

Ὁ ὡς ἄνω «θησαυρὸς» εὑρέθη τὸ 1969 καὶ ἐδημοσιεύθη λεπτομερῶς εἰς ΑΑΑ VII (1974), σ. 149-156 ὑπὸ τῆς ὑπογραφομένης καὶ τοῦ Fred Kleiner, A new hoard of Athenian bronze coins.

(β) Παρὰ τῆς Διευθύνσεως Ἀρχαιοτήτων, ἐκ κατασχέσεως, δεκαεπτὰ ἀργυρᾶ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ νομίσματα, ἤτοι[3]: ἐννέα βοιωτικαὶ δραχμαὶ τοῦ 3ου καὶ 2ου αἰ. π.Χ., ἐκ τῶν ὁποίων δύο (ΔΚ), πρβλ. SNG Cop., ἀριθ. 382 (Π ί ν. 17, ἀριθ. 1), ἑπτὰ (ΔΚ - ΔΜ), πρβλ. ἔ.ἀ., ἀριθ. 387-388 (Π ί ν. 17, ἀριθ. 2), δύο δραχμαὶ Χαλκίδος (ΔΜ), πρβλ. ἔ.ἀ., ἀριθ. 432-439 (Π ί ν. 17, ἀριθ. 3), μία δραχμὴ Αἰγίνης τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. (ΔΚ), πρβλ. ἔ.ἀ., ἀριθ. 520 (Π ί ν. 17, ἀριθ. 4) καὶ πέντε δίδραχμα Ρόδου, περὶ τὰ 304-189 π.Χ., πιθανῶς καὶ ἀργότερον (ΔΑ - ΔΚ), πρβλ. ἔ.ἀ., ἀριθ. 760 (Π ί ν. 17, ἀριθ. 5, 6), πρβλ. ἔ.ἀ., ἀριθ. 762 (Π ί ν. 17, ἀριθ. 7), πρβλ. ἔ.ἀ., ἀριθ. 767 (Π ί ν. 17, ἀριθ. 8, 9).

Βυζαντινὰ

Εἰς Μικρὸν Ἐλευθεροχώριον Ἐλασσόνος κατὰ τὸ 1971 εὑρέθησαν ἐντὸς πηλίνου ἀγγείου τετρακόσια ἔνδεκα ἐκ κράματος χαλκοῦ τραχέα:

(α) Νομισματοκοπείου Κωνσταντινουπόλεως ἑκατὸν τριάκοντα τεμάχια, ἐκ τῶν ὁποίων δέκα τοῦ Μανουὴλ Α΄ Κομνηνοῦ, πρβλ. Hendy, σ. 116, πίν. 14, ἀριθ. 12-13, σ. 117, πίν. 15, ἀριθ. 7-9, σ. 118, πίν. 15, ἀριθ. 13, σ. 118, πίν. 16, ἀριθ. 1-6 (Π ί ν. 17, ἀριθ. 10), σ. 118, πίν. 16, ἀριθ. 7-9, σ. 119, πίν. 16, ἀριθ. 14-15, σ. 119, πίν. 17, ἀριθ. 1-4, τρία Ἀνδρονίκου Α΄ Κομνηνοῦ, πρβλ. Hendy, σ. 133, πίν. 18, ἀριθ. 15-16 (Π ί ν. 17, ἀριθ. 11), πεντήκοντα ἓξ τοῦ Ἰσαακίου Β΄ Ἀγγέλου, πρβλ. Hendy, σ. 144, πίν. 20, ἀριθ. 9-11 (Π ί ν. 17, ἀριθ. 12), σ. 144, πίν. 20, ἀριθ. 12-13, σ. 145, πίν. 21, ἀριθ. 3-4, σ. 145, πίν. 21, ἀριθ. 5-7, καὶ ἑξήκοντα ἓν Ἀλεξίου Γ΄ Ἀγγέλου, πρβλ. Hendy, σ. 151, πίν. 22, ἀριθ. 8-12, σ. 151, πίν. 23, ἀριθ. 1-7 (Π ί ν. 18, ἀριθ. 13).

3. Πρόκειται περὶ τμήματος μεγαλυτέρου διασκορπισθέντος εὑρήματος, τοῦ ὁποίου δὲν γνωρίζομεν τὴν ἀκριβῆ σύνθεσιν· ὡς ἐκ τούτου ὁ παραλληλισμὸς μετ' ἄλλων εὑρημάτων δὲν εἶναι εὐχερής. Πιθανῶς, ὡς ἐπληροφορήθημεν, τὰ ὡς ἄνω νομίσματα νὰ προέρχωνται ἐκ τῆς περιοχῆς Πατρῶν. Τὰ εὑρήματα τῆς Ἀρκαδίας τοῦ 1929 (IGCH 242) καὶ τῆς Ὀλυμπίας τοῦ 1939 (IGCH 270) περιέχουν μεταξὺ ἄλλων καὶ δραχμὰς Βοιωτῶν, Χαλκίδος καὶ Αἰγίνης, ὡς καὶ δίδραχμα Ρόδου.

(β) 'Απομιμήσεις («Bulgarian Imitative»)[4] διακόσια εἴκοσι τέσσαρα τεμάχια, ἐκ τῶν ὁποίων ἑκατὸν τεσσαράκοντα ὀκτὼ Μανουὴλ Α΄, πρβλ. Hendy, σ. 218, πίν. 24, ἀριθ. 1-9 (Πίν. 18, ἀριθ. 14) καὶ ἑβδομήκοντα ἓξ 'Ισαακίου Β΄, πρβλ. Hendy, σ. 218, πίν. 24, ἀριθ. 10-15.

(γ) 'Απομιμήσεις (Latin Imitative) πεντήκοντα πέντε τεμάχια, ἐκ τῶν ὁποίων τεσσαράκοντα πέντε μεγάλου διαμετρήματος καὶ δέκα μικροτέρου μεγέθους (Latin Imitative small - module), ἅπαντα τοῦ Μανουὴλ Α΄, πρβλ. Hendy, σ. 191, πίν. 25, ἀριθ. 6-10 (Πίν. 18, ἀριθ. 15), σ. 198, πίν. 29, ἀριθ. 1-3 (Πίν. 18, ἀριθ. 16).

'Ωσαύτως εἰς τὸν «θησαυρὸν» αὐτὸν εὑρέθησαν καὶ δύο νομίσματα (ἐκ κράματος τραχέα) τοῦ Θεοδώρου Α΄ Κομνηνοῦ-Λασκάρεως τῆς Νικαίας, πρβλ. Hendy, σ. 228-29, πίν. 30, ἀριθ. 7-10 (Πίν. 18, ἀριθ. 17).

Γ΄. Διαφόρων προελεύσεων

(α) Παρὰ τῆς Διευθύνσεως τοῦ 'Εθνικοῦ 'Αρχαιολογικοῦ Μουσείου[5] δύο ἀργυρᾶ καὶ ἑξήκοντα ἐννέα χαλκᾶ νομίσματα, ἤτοι: τριώβολον 'Αχαϊκῆς Συμπολιτείας, τῆς πόλεως τοῦ Αἰγίου, πρβλ. SNG Cop. ἀριθ. 235, στατὴρ 'Αράδου Φοινίκης, πρβλ. SNG Cop., ἀριθ. 10-14, χρονολογία κοπῆς περὶ τὰ 400-350 π.Χ. 'Εκ τῶν ἑξήκοντα ἐννέα χαλκῶν τὰ τεσσαράκοντα ὀκτὼ εἶναι ἀρχαῖα ἑλληνικὰ καὶ αὐτοκρατορικὰ ἑλληνικῶν πόλεων (Φίλιππος Β΄, Κάσσανδρος, Βυζάντιον, Μάγνητες, 'Αμβρακία, Πύρρος, Ἄργος 'Αμφιλοχικόν, Αἰτωλικὴ Συμπολιτεία, Θῆβαι, Εὔβοια, 'Αθῆναι, Μέγαρα, Κόρινθος, Φλιοῦς, Πάτραι, Ἄργος, Θέλπουσα 'Αρκαδίας, Κέως, Χίος), δέκα ἑπτὰ ρωμαϊκὰ (Βαλεριανός-Μαξιμιανός-'Ηρακλῆς, Λικίνιος, Κωνσταντῖνος Α΄, Κωνσταντίνου καὶ Διαδόχων, Κρίσπος, Βαλεντινιανὸς Β΄, Θεοδόσιος Α΄), τρία βυζαντινὰ (Κωνσταντῖνος Ζ΄, ἀνώνυμα βυζαντινὰ) καὶ ἓν ἑνετικὸν 'Αντωνίου Βενιέρου. Ἓν μολυβδόβουλλον Γερασίμου Γ΄ (1794-1797), πιθανῶς ἐκ τῆς Συλλογῆς Ρουσσοπούλου (Πίν. 18, ἀριθ. 18). 'Ωσαύτως ἑπτὰ μικρὰ χαλκᾶ σταθμία.

(β) Παρὰ τῆς Β΄ 'Εφορείας Κλασσικῶν 'Αρχαιοτήτων, ἐκ τοῦ Μουσείου Σαλαμῖνος, ἓν χαλκοῦν (ἥμισυ τεταρτηροῦ) Μανουὴλ Κομνηνοῦ, πρβλ. Hendy, σ. 121, πίν. 17, ἀριθ. 19-20, ὡς καὶ ἀγνώστου προελεύσεως τεσσαράκοντα ἐννέα[6] ἤτοι, ἓν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ἐφθαρμένον, τεσσαράκοντα ἓξ ρωμαϊκὰ 4ου αἰ. ἐφθαρμένα, ὡς καὶ δύο φραγκικά.

(γ) 'Εκ τοῦ Κληροδοτήματος 'Αλεξ. Σούτζου, ἀγνώστου προελεύσεως, δύο τετράδραχμα Μεγάλου 'Αλεξάνδρου (ΔΚ): 1. Νομισματοκοπείου Τενέδου, κοπὲν τὸν 3ον αἰ. π.Χ., πρβλ. SNG Cop., ἀριθ. 748, ↑, 16.93 γρ. (Πίν. 19, ἀριθ. 19). 2. Νομισματοκοπείου 'Αράδου Φοινίκης, κοπὲν περὶ τὰ 323-319 π.Χ., πρβλ. Ε.Δ., ἀριθ. 802, ←, 17.10 γρ. (Πίν. 19, ἀριθ. 20).

Δ΄. Ἐκ δωρεῶν

(α) Παρὰ τοῦ κ. 'Ανδρ. Πιτσιλίδου, ἐκ Λευκωσίας Κύπρου, ὀκτὼ μεσαιωνικὰ Κύπρου: 1. Γρόσσον 'Ερρίκου Β΄ (1310-1324), πρβλ. Π. Λάμπρου, 'Ανέκδοτα νομίσματα τοῦ Μεσαιωνικοῦ Βασιλείου τῆς Κύπρου, 'Αθῆναι 1876, σ. 28, ἀριθ. 32, πίν. Γ΄ (Πίν. 19, ἀριθ. 21), πιθανῶς ἄνευ ἀστερίσκου. 2. Δηνάριον 'Ερρίκου Β΄, πρβλ. Ε.Δ., σ. 28, ἀριθ. 36, πίν. Δ΄ (Πίν. 19, ἀριθ. 22). 3. Τὸ αὐτό, ἄνευ στιγμῶν (Πίν. 19, ἀριθ. 23). 4. Τὸ αὐτό, εἰς τὴν ἐμπροσθίαν ὄψιν δεξ. ἀστήρ (Πίν. 19, ἀριθ. 24). 5. Γρόσσον Οὔγου Δ΄ (1324-1358), πρβλ. Ε.Δ., σ. 29, ἀριθ. 38, πίν. Δ΄, εἰς τὴν ἐμπροσθίαν πλευρὰν ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. δὲν ὑπάρχει σταυρός (Πίν. 19, ἀριθ. 25). 6. Δηνάριον Οὔγου Δ΄, πρβλ. Ε.Δ., σ. 30, ἀριθ. 42, πίν. Δ΄. 7. Τὸ αὐτό, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐμπροσθίαν ὄψιν ἄνευ στιγμῆς. 8. Τὸ αὐτό, ἀλλὰ «long tale type».

(β) Παρὰ τοῦ κ. Κωνστ. 'Ανδρεοπούλου ἓξ χαλκᾶ ἀρχαῖα ἑλληνικά, ἤτοι: 1. Συρακοῦσαι, περὶ τὰ 274-216 π.Χ., πρβλ. SNG Cop., ἀριθ. 860 κ.έ. 2. Κερσοβλέπτης, 357-343 π.Χ., πρβλ. Ε.Δ., 1070-1071. 3. Λευκάς, μετὰ τὸ 167 π.Χ., πρβλ. Ε.Δ., ἀριθ. 388 κ.έ. 4. Αἴγειρα 'Αχαΐας, 3ος-2ος αἰ. π.Χ. Ἔμ. Πρόσθιον αἰγὸς πρὸς δεξ. Ὄπ. Τρίπους ἐντὸς στεφάνου· ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. καὶ ἀρ. *ΣΩΤΑ*. 5. Γαζίουρα Πόντου, ἐποχῆς Μιθριδάτου ΣΤ΄, πρβλ. SNG von Aulock, ἀριθ. 6755 (Πίν. 19, ἀριθ. 26). 6. 'Αδιάγνωστον. Ἔμ. Κεφαλὴ πρὸς δεξ. Ὄπ. Δελφίν. 'Επιγραφὴ ἐλλιπής ..... *ΩΤΙ* .....

(γ) Παρὰ τοῦ κ. Πέτρου Πρωτονοταρίου τρία ἀργυρᾶ, ἤτοι: 1. Μένανδρος, πρβλ. SNG Cop., ἀριθ. 294 - 297. 2. Ἑρμαῖος, πρβλ. PMC, σ. 83, ἀριθ. 666. 3. Ἄζης, πρβλ. PMC, σ. 117, ἀριθ. 177 (Πίν. 19, ἀριθ. 27).

1974

Κατὰ τὸ ἔτος 1974 ἐπερατώθη ὁ ἐξοπλισμὸς τῆς τετάρτης, βορειοδυτικῆς αἰθούσης 'Εκθέσεως τῆς Νομισματικῆς Συλλογῆς 'Αθηνῶν, διὰ τῆς τοποθετήσεως ἓξ προθηκῶν τοίχου.

Συνεχίσθη, ὡς καὶ κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη, ἡ συν-

4. 'Ο χαρακτηρισμὸς αὐτὸς τοῦ Michael Hendy ἀμφισβητεῖται· δὲν θὰ πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι πρόκειται περὶ « βουλγαρικῶν ἀπομιμήσεων ». Βλ. σχετικῶς D. M. Metcalf, Byzantinobulgarica : The Second Bulgarian Empire and the Problem of « Bulgarian Imitative » Trachea before and after 1204 εἰς NCirc. 81 (1973), σ. 418-421. J. Touratsoglou, Unpublished Byzantine Hoards of Billon Trachea from Greek Macedonia and Thrace, εἰς Balkan Studies 14 (1973), σ. 131-166, ὡς καὶ εἰς ΑΔ 28 (1973): Μελέται, σ. 64 κ.έ.

5. Παρεδόθησαν παρὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ 'Εθνικοῦ 'Αρχαιολογικοῦ Μουσείου κ. Ν. Γιαλούρη.

6. Παρεδόθησαν παρὰ τοῦ 'Εφόρου κ. Εὐθ. Μαστροκώστα.

τήρησις καὶ ὁ καθαρισμὸς πλέον τῶν δύο χιλιάδων νομισμάτων (ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν) καὶ μολυβδοβούλλων, τόσον τῆς Νομισματικῆς Συλλογῆς, ὅσον καὶ πολλῶν Ἐφορειῶν Ἀρχαιοτήτων παρὰ τῆς δ. Μαρίνας Πέτρου εἰς τὸ ἐργαστήριον τῆς Συλλογῆς.

Ὡσαύτως, παραλλήλως πρὸς τὴν ἐργασίαν ταξινομήσεως καὶ καταγραφῆς τῶν προσκτημάτων τοῦ μουσείου, ἐταυτίσθησαν ἑκατοντάδες νομισμάτων προερχομένων ἐξ ἀνασκαφῶν, ὡς καὶ τυχαίων εὑρημάτων τῶν Ἐφορειῶν Ἀρχαιοτήτων Κομοτηνῆς, Καβάλας, Ἰωαννίνων, Θηβῶν, Πατρῶν, Ἀττικῆς καὶ Μυτιλήνης.

Ἐπίσης ἐπραγματοποιήθη ἡ καταγραφὴ 1.735 νομισμάτων τῶν ἰδιωτικῶν συλλογῶν Ἀλεξ. Μελετοπούλου, Ἄννης Θ. Τσάτσου, Παυσ. Καραθανάση καὶ Ἀθαν. Συνοδινοῦ.

Ὡς ἐπιστημονικαὶ βοηθοὶ εἰργάσθησαν αἱ κκ. Ἠὼς Τσούρτη-Κούλη καὶ Ἀσημίνα Κρίκου-Γαλάνη.

Τὰ εἰσαχθέντα κατὰ τὸ ὡς ἄνω ἔτος νομίσματα προέρχονται κυρίως ἐξ ἀνασκαφῶν, τυχαίων εὑρημάτων καὶ δωρεῶν· ἡ ταξινόμησις αὐτῶν ἔχει ὡς ἀκολούθως:

Α΄. Ἐξ ἀνασκαφῶν

Ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς Μεσημβρίας κατὰ τὸ ἔτος 1973, ἓν χαλκοῦν νόμισμα τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Ἀμαδόκου (περὶ τὸ 390 π.Χ.)[1]: Ἔμ. *ΑΜΑ[Δ]ΟΚΟ*. Διπλοῦς πέλεκυς, ἐν τῷ πεδίῳ ἄνω κηρύκειον. Ὄπ. Σταφυλαὶ ἐν γραμμικῷ τετραγώνῳ, πέριξ τοῦ ὁποίου ὄνομα ἄρχοντος *ΕΠΙ ΚΛΕ ΑΝ ΔΡΟΣ*. Πρβλ. N. A. Mouchmov, Les Monnaies des Rois Thraces, σ. 203 καὶ 250, ἀριθ. 16 καὶ γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος ἔ.ἀ., σ. 204 καὶ 250, ἀριθ. 22. Τὰ νομίσματα αὐτὰ ἐκόπησαν εἰς τὴν Μαρώνειαν καὶ φέρουν τὸ ὄνομα τοῦ ἀστικοῦ ἄρχοντος (Π ί ν. 20, ἀριθ. 1).

Β΄. Εὑρήματα

Ἑλληνικὰ

Ἐκ Βελεστίνου Βόλου ὀγδοήκοντα τέσσαρα ἀργυρᾶ δίδραχμα (Double Victoriates)[2] τοῦ Κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἓν μικρὸν τμῆμα τοῦ διασκορπισθέντος θησαυροῦ τοῦ Βελεστίνου τοῦ 1966, πρβλ. IGCH ἀριθ. 315[3]. Παραπλήσιον εἰς τὴν σύνθεσιν εὕρημα εἶναι ἐκεῖνο τῆς Λαρίσης τοῦ 1954, πρβλ. IGCH ἀριθ. 313.

Εὑρέθησαν οἱ ἑξῆς ἄρχοντες: *ΔΑΜΟΘΟΙΝΟΥ/ΦΙΛΟΞΕΝΙΔΗΣ*, 8 τεμ. (ΔΚ-ΔΜ), πρβλ. S.W. Grose, Catalogue of the McClean Collection II, ἀριθ. 4729, 4733-4735, 4744 (Π ί ν. 20, ἀριθ. 2). *ΦΙΛΟΞΕΝΙΔΗΣ/ΔΑΜΟΘΟΙΝΟΣ*, 2 τεμ. (ΔΚ-ΔΜ), πρβλ. SNG Cop., ἀριθ. 299. *ΔΙΟΚΛΗΣ/ΙΤΑΛΟΣ*, 7 τεμ. (ΔΚ), πρβλ. Grose, ἔ.ἀ., ἀριθ. 4786 καὶ SNG Cop., ἀριθ. 277 (Π ί ν. 20 ἀριθ. 3) καὶ ἀριθ. 279. *ΚΕΦΑΛΟΥ/ΘΕΜΙΣΤ*, 17 τεμ. (ΔΑ-ΔΜ), πρβλ. Grose, ἔ.ἀ., ἀριθ. 4805 (Π ί ν. 20, ἀριθ. 4). *ΓΟΡΓΙΑΣ/ΘΕΜΙ*, 3 τεμ. (ΔΚ-ΔΜ), πρβλ. SNG Cop., ἀριθ. 271. *ΘΡΑΣΥΛΟ/ΠΑΥΣΑ*, 2 τεμ. (ΔΚ-ΔΜ), πρβλ. ἔ.ἀ., ἀριθ. 275. *ΚΛΕΙΠΠΟΣ/ΓΟΡΓΩΠΑΣ*, 5 τεμ. (ΔΚ), πρβλ. Grose, ἔ.ἀ., ἀριθ. 4806 (Π ί ν. 20, ἀριθ. 5). *ΣΩΣΙΠΑΤΡΟΣ/ΓΟΡΓΩΠΑΣ*, 6 τεμ. (ΔΚ-ΔΜ), πρβλ. SNG Cop., ἀριθ. 295, Grose, ἔ.ἀ., ἀριθ. 4873 καὶ 4876. *ΦΙΛΟΚΡΑΤΟΣ/ΦΕΡΕΚΡΑΤΗΣ*, 1 τεμ. (ΔΚ), πρβλ. BMC, ἀριθ. 32. *ΚΑΛΛΙΣΘΕΝΟΥΣ/ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ*, 1 τεμ. (ΔΜ), πρβλ. SNG Cop., ἀριθ. 280. *ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ/ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ*, 6 τεμ. (ΔΚ-ΔΜ), πρβλ. ἔ.ἀ., ἀριθ. 292 καὶ Grose, ἔ.ἀ., ἀριθ. 4832[4], καὶ ἀριθ. 4846. *ΜΗΤΡΟΔΟΤΟΥ/ΠΙΣ*, 1 τεμ. (ΔΚ), πρβλ. SNG Cop., ἀριθ. 285. *ΞΕΝΟΦΑΝΤΟΣ/ΑΜΥΝΑΝΔΡΟΥ*, 3 τεμ. (ΔΚ), πρβλ. ἔ.ἀ., ἀριθ. 288 (Π ί ν. 20, ἀριθ. 6). *ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ/ΔΙΟΔΩΡΟΣ*, 1 τεμ. (ἀποκεκομμένον), πρβλ. ἔ.ἀ., ἀριθ. 289. *ΣΙΜΙΟΥ/ΠΟΛΕ*, 1 τεμ. (ὑπόχαλκον), πρβλ. ἔ.ἀ., ἀριθ. 294 (Π ί ν. 20, ἀριθ. 7). *ΦΙΛΟΚ/ΕΠΙΚΡ*, 4 τεμ. (ΔΚ), πρβλ. ἔ.ἀ., ἀριθ. 297 (Π ί ν. 20, ἀριθ. 8). *ΦΙΛΩΝ/ΙΠΠΟΛΟΧΟΣ*, 5 τεμ. (ΔΚ-ΔΜ), πρβλ. Grose, ἔ.ἀ., ἀριθ. 4886 κ.ἑ. καὶ 2 τεμάχια (ΔΚ), πρβλ. ἔ.ἀ., ἀριθ. 4917-4922 (Π ί ν. 20, ἀριθ. 9). *ΙΠΠΟΛΟΧΟΣ/ΑΤΡΕΣΤΙ*, 1 τεμ. (ΔΚ), πρβλ. ἔ.ἀ., ἀριθ. 4923-4926. *ΙΠΠΟΛΟΧΟΣ/ΑΤΡΕΣΤΙΔΗ*, 5 τεμ. (ΔΚ-ΔΜ), πρβλ. ἔ.ἀ., ἀριθ. 4927. *ΜΕΝΕΚΡΑΤΗΣ/ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ*, 1 τεμ. (ΔΜ), πρβλ. SNG Cop., ἀριθ. 284 καὶ B. Helly, Le Groupe des Monnaies Fédérales Théssaliennes avec Athéna «aux Pompons», εἰς RN 1966, σ. 29. Τέλος δύο τεμάχια μετρίας διατηρήσεως, ὅπου τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος δὲν διακρίνεται.

Βυζαντινὰ

(α) Ἐντὸς πηλίνου ἀγγείου εὑρέθησαν εἰς Λιβάδιον Ἐλασσόνος 128 ἐκ κράματος τραχέα· ἐξ αὐτῶν τὰ 122 τεμάχια εἶναι λατινικαὶ ἀπομιμήσεις τοῦ μικροτέρου μεγέθους (Latin Imitative - small module), πρβλ. Hendy, σ. 198, πίν. 29, ἀριθ. 1-3.

Ἐκ τῶν ὑπολοίπων 6, τὸ ἓν εἶναι κοπὴ τοῦ Ἰσαακίου Β΄ (1185-1195), νομισματοκοπείου Κωνσταντινουπόλεως, πρβλ. ἔ.ἀ., σ. 145, πίν. 21, ἀριθ. 1-4 (παραλλαγὴ C), καὶ τὰ πέντε «ἀπ' εὐθείας ἀπομι-

1. Παρέδωσεν ὁ Ἔφορος κ. Ἀνδρέας Βαβρίτσας.

2. Ἐκ κατασχέσεως, παρὰ τῆς Ἐφορείας Ἀρχαιοπωλείων καὶ Ἰδιωτικῶν Συλλογῶν.

3. Εἰς τὴν Ἐφορείαν Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων Βόλου διεσώθησαν ἐπίσης 119 τεμάχια προερχόμενα ἐκ τοῦ αὐτοῦ θησαυροῦ, τὰ ὁποῖα φυλάσσονται προσωρινῶς εἰς τὴν Νομισματικὴν Συλλογὴν Ἀθηνῶν πρὸς μελέτην.

4. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω τεμαχίων, τὸ ἓν φέρει τὸ ὄνομα τοῦ δευτέρου ἄρχοντος ἀρ. καὶ δεξ. ἐν τῷ πεδίῳ.

μήσεις»[5] πρβλ. ἔ.ἀ., σ. 218, πίν. 24, ἀριθ. 1-9 (τύπος Α καὶ C).

(β) Εἰς Θήβας, κατὰ τὸ 1967, εὑρέθη εἰς τὸ οἰκόπεδον Ρούση «θησαυρὸς» ἑξακοσίων εἴκοσι ἑπτὰ ἐκ κράματος χαλκοῦ τραχέων, πλὴν τριῶν 1/2 τεταρτηρῶν Μανουὴλ Α΄ Κομνηνοῦ[6]: Ἰσαακίου Β΄ Ἀγγέλου (1185-1195), νομισματοκοπείου Κωνσταντινουπόλεως, 4 τεμ., πρβλ. Hendy, ἔ.ἀ., πίν. 24, ἀριθ. 10-14. Ἀπ' εὐθείας ἀπομιμήσεις 13 τεμ., πρβλ. ἔ.ἀ., σ. 218, πίν. 25, ἀριθ. 1-5 (τύπος C: Ἀλεξίου Γ΄ παραλλ. ΙΙ). Λατινικαὶ ἀπομιμήσεις μεγάλου καὶ μικροῦ μεγέθους τῶν νομισματοκοπείων Κωνσταντινουπόλεως καὶ Θεσσαλονίκης, 592 τεμ., πρβλ. ἔ.ἀ., πίν. 25, ἀριθ. 13 (τύπος C), πίν. 25, ἀριθ. 14-15 (τύπος D), πίν. 27, ἀριθ. 6-7 (τύπος R), πίν. 28, ἀριθ. 5-8 (τύπος B), πίν. 28, ἀριθ. 9-10 (τύπος C), πίν. 29, ἀριθ. 1-3 (τύπος A), πίν. 29, ἀριθ. 4-6 (τύπος B), πίν. 29, ἀριθ. 7-9 (τύπος C), πίν. 29, ἀριθ. 10-12 (τύπος D), πίν. 29, ἀριθ. 13-15 (τύπος E), πίν. 29, ἀριθ. 16-18 (τύπος F), πίν. 29, ἀριθ. 19-20 (τύπος G). Θεοδώρου Α΄ Λασκάρεως, 3 τεμ., πρβλ. ἔ.ἀ., πίν. 30, ἀριθ. 7-10 (τύπος A) καὶ πίν. 31, ἀριθ. 1-5 (δευτέρα κοπή)· καὶ οἱ τρεῖς τύποι ἐκόπησαν εἰς τὴν Νίκαιαν. Ἰωάννου Βατάτζη, 1 τεμ., πρβλ. ἔ.ἀ., πίν. 33, ἀριθ. 9 (τύπος Η) τοῦ νομισματοκοπείου Μαγνησίας. Θεοδώρου Κομνηνοῦ Δούκα τῆς Αὐτοκρατορίας Θεσσαλονίκης, 10 τεμ., πρβλ. ἔ.ἀ., πίν. 37, ἀριθ. 7-9 (τύπος A) καὶ τέλος ἓν ἐφθαρμένον Ἰωάννου Κομνηνοῦ Δούκα, πρβλ. M. Metcalf, The Peter and Paul Hoard, εἰς Num. Chron. 1973, σ. 172, ἀριθ. 1111-1112, πίν. 11, ἀριθ. 121-122.

Γ΄. Διαφόρων προελεύσεων

(α) Ἀπὸ Δίκαιαν Θράκης ἓν χαλκοῦν νόμισμα Δικαίας, πρβλ. Mionnet I, σ. 384, ἀριθ. 136 (ἀργυροῦν) (Πίν. 21, ἀριθ. 10).

(β) Παρὰ τῆς Διευθύνσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου 397 νομίσματα ἀρχαῖα ἑλληνικὰ διαφόρων πόλεων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπεικονίζομεν ἓν χαλκοῦν (ΔΚ) Βυζαντίου Θράκης (Πίν. 21, ἀριθ. 11), πρβλ. E. Schönert-Geiss, Die Münzprägung von Byzantion, I, Autonome Zeit, σ. 137, ἀριθ. 1044-1102, ὡς καὶ ρωμαϊκά, βυζαντινά, ἑνετικὰ καὶ Νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἐπίσης εὑρέθη καὶ ἓν μολυβδόβουλλον χρονολογούμενον εἰς τὰ τέλη τοῦ 11ου ἕως τὰς ἀρχὰς τοῦ 12ου αἰ. μ.Χ.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω νομισμάτων τὰ δεκαὲξ προέρχονται ἐκ τῶν παλαιῶν ἀνασκαφῶν Ἀκροπόλεως τῶν ἐτῶν 1886-1892, ἀθηναϊκὰ τοῦ β΄ ἡμίσεος τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., ἀρχῶν 2ου αἰ. π.Χ., ὡς καὶ αὐτοκρατορικῶν χρόνων, Πτολεμαίου Α΄, σηστέρτιος Λουκίλλας, ἀντωνιανὸς Αὐρηλιανοῦ, ἀντωνιανὸς 3ου αἰ. μ.Χ. ἐφθαρμένος, εἰκοσανούμμιον Ἰουστίνου Β΄, τριακοντανούμμιον Τιβερίου Β΄, εἰκοσανούμμιον Φωκᾶ, τεσσαρακοντανούμμιον Ἡρακλείου, ἀνώνυμον βυζαντινὸν τῶν ἐτῶν 1070 - 1075 καὶ ἓν τορνήσιον Ἀντωνίου Βενιέρου.

(γ) Παρὰ τῆς Ἐφορείας Ἀρχαιοπωλείων καὶ Ἰδιωτικῶν Συλλογῶν ἕνδεκα ἀργυρᾶ καὶ ὀκτὼ χαλκᾶ, ἤτοι: 1. Στατὴρ Δυρραχίου, πρβλ. SNG Cop., ἀριθ. 426 (Πίν. 21, ἀριθ. 12). 2. Χαλκοῦν Λαρίσης, 4ου αἰ. π.Χ., πρβλ. Rogers, σ. 94, ἀριθ. 271. 3. Τετράδραχμον Ἀθηνῶν, ἐποχῆς ἀρχόντων ἐφθαρμένον. 4. Ἀπομίμησις ροδιακῆς δραχμῆς, 2ου αἰ. π.Χ. (Πίν. 21, ἀριθ. 13). 5. Τετράδραχμον Ἀντιόχου Ι΄ (94 - 92 π.Χ.), πρβλ. SNG Cop., ἀριθ. 423 (Πίν. 21, ἀριθ. 14). 6. Δηνάριον, χρονολογούμενον τὸ 109 ἢ 108 π.Χ., τοῦ Λουκίου Μεμμίου, πρβλ. M. H. Crawford, Roman Republican Coinage, σ. 315, ἀριθ. 304/1 (Πίν. 21, ἀριθ. 15). 7. Δηνάριον, χρονολογούμενον τὸ 81 π.Χ., πρβλ. ἔ.ἀ., ἀριθ. 374/1, σ. 390. 8. Σηστέρτιος Ἀλεξάνδρου Σευήρου, πρβλ. BMC VI, σ. 124, ἀριθ. 108. 9. Τεσσαρακοντανούμμιον Ἰουστίνου Β΄ καὶ Σοφίας, πρβλ. DOC I, σ. 213, ἀριθ. 42d. 10. Τεσσαρακοντανούμμιον Ἡρακλείου, πρβλ. DOC II_1, σ. 321-323, ἀριθ. 167. a. 1-170. b. 11. Φόλλις Νικηφόρου Φωκᾶ, πρβλ. DOC III_2, σ. 588, ἀριθ. 8.1. 12. Ἀνώνυμον βυζαντινόν, χρονολογούμενον περὶ τὰ 1085-1092, πρβλ. ἔ.ἀ., σ. 702, ἀριθ. K. 1-K. 26 (ἐπικεκομμένον ἐπὶ ἄλλου ὁμάδος J). 13. Τραχὺ Μιχαὴλ Η΄ Παλαιολόγου, πρβλ. S. Bendall, σ. 9-10, ἀριθ. C. 10. 14. Δηνάριον-τορνήσιον Guy II de La Roche. 15-19. Πέντε ἑνετικὰ σολδίνια τῶν δόγηδων Francesco Dandolo (1329-1339) καὶ Bartolomeo Gradenigo (1339-1342).

Δ΄. Ἐκ δωρεῶν

(α) Δωρεὰ ἀνωνύμου (Λ.Μ.Ο.). Ἓν ὑπέρπυρον Ἰωάννου Γ΄ Βατάτζη, πρβλ. M. Hendy, ἔ.ἀ., σ. 237, πίν. 31, ἀριθ. 13-15 καὶ πίν. 32, ἀριθ. 1-5, νομισματοκοπείου Μαγνησίας (δευτέρας κοπῆς) (Πίν. 21, ἀριθ. 16).

(β) Παρὰ τοῦ κ. Γεωργίου Βαρδουλάκη ἓν δηνάριον C. P. Mallealus, χρονολογούμενον τὸ 118 π.Χ., πρβλ. M. H. Crawford, ἔ.ἀ., σ. 298, ἀριθ. 282/3, καὶ ἐννέα χαλκᾶ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ (Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Κασσάνδρου, Πτολεμαίου Β΄), ρωμαϊκὰ (Διο-

5. Κατὰ τὸν M. Hendy, Coinage and Money in the Byzantine Empire, 1081-1261, σ. 218-22, πίν. 24-25, πρόκειται περὶ «βουλγαρικῶν ἀπομιμήσεων» («Bulgarian Imitative»). Δι' ἀντίθετον γνώμην βλ. M. Metcalf, Byzantinobulgarica: The Second Bulgarian Empire and the Problem of «Bulgarian Imitative» Trachea before and after 1204, εἰς NCirc. 81 (1973), σ. 418-421. J. Touratsoglou, Unpublished Byzantine Hoards of Billon Trachea from Greek Macedonia and Thrace εἰς Balkan Studies 14 (1973), σ. 131 κ.ἑ., ὡς καὶ εἰς ΑΔ 28 (1973): Μελέται, σ. 67 - 68.

6. Εἰς σχῆμα σκυφωτοῦ.

κλητιανοῦ, Βαλεντινιανοῦ Α΄), βυζαντινά (Κωνσταντίνου Ζ΄ καὶ ἀνώνυμα 10ου καὶ 11ου αἰ. μ.Χ.).

(γ) Παρὰ τοῦ κ. Γεωργίου Τζαβελλάκου ἐννέα νομίσματα, ἤτοι: 1. Κυπαρισσίας, ἐποχῆς Γέτα, πρβλ. Imhoof - Blumer, Numismatic Commentary on Pausanias, πίν. P, ἀριθ. XVIII. 2. Ἀντωνιανὸς Αὐρηλιανοῦ. 3. Ἀνώνυμον ἐνετικόν (1688-1691). 4-5. Δύο τουρκικά. 6-9. Τέσσαρα νεωτερικά.

(δ) Παρὰ τοῦ κ. Ἀγησιλάου Μαντζουρανῆ τρία νομίσματα: 1. Εἰκοσανούμμιον 6ου αἰ. π.Χ. ἐφθαρμένον. 2. Ἀνώνυμον ἐνετικὸν 18ου αἰ. 3. Δεκάδραχμον Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας τοῦ 1930.

ΜΑΝΤΩ ΚΑΡΑΜΕΣΙΝΗ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΘΗΝΩΝ

1973-1974

Κατὰ τὰ ἔτη 1973-74 συνεχίσθησαν αἱ ἐργασίαι ἐπανεκθέσεως εἰς τὴν Ἐπιγραφικὴν Συλλογὴν Ἀθηνῶν ἀποσκοποῦσαι εἰς καθαρισμόν, συντήρησιν καὶ καλυτέραν ἐμφάνισιν τῶν ἐνεπιγράφων ἐκθεμάτων. Ἀπὸ 4ης Ἀπριλίου 1973 καὶ συνεχῶς ἐπὶ ἑξάμηνον ἐπραγματοποιήθη, τῇ βοηθείᾳ τοῦ παλαιοῦ συνεργάτου μας κατὰ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ κτηρίου καὶ τὴν ἐπανέκθεσιν Β. Ξυπολιᾶ, ὁ ἔλεγχος τοῦ ἐπιγραφικοῦ ὑλικοῦ τοῦ Μουσείου κατὰ τὸν τύπον «παραλαβῆς καὶ παραδόσεως ἀρχαίων».

Συγχρόνως, ἐκ τῆς ἀμέσου παρατηρήσεως τοῦ ὑλικοῦ, προέκυψαν πολλαὶ ταυτίσεις καὶ ἀνευρέθησαν συνανήκοντα τεμάχια ἐπιγραφῶν. Κατὰ τὴν μελέτην αὐτῶν ἀπεδείχθη, ὅτι εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις ἐπρόκειτο περὶ γνωστῶν ἐπιγραφικῶν κειμένων, τὰ δὲ θραύσματα τοῦ μαρμάρου εἶχον ἀποσπασθῆ κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς ἀνευρέσεώς των μέχρι καὶ τῆς μεταφορᾶς των εἰς τὸ Ἐπιγραφικὸν Μουσεῖον κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἱδρύσεώς του. Ἐν συνεχείᾳ κατεχωρίσθησαν εἰς τὸ Εὑρετήριον τοῦ Μουσείου εἰς ἀσχέτους καὶ διϊσταμένους ἀριθμούς. Ἡ μεταξύ των συνάφεια εἶχε λησμονηθῆ καὶ ἐδημοσιεύθησαν ἐκ νέου. Κατὰ τὴν διετίαν 1973-1974 ἐπραγματοποιήθησαν 147 τοιούτου εἴδους ἐπανευρέσεις καὶ ταυτίσεις:

Ὀλίγα ἐκ τῶν πορισμάτων τῆς ἐρεύνης τοῦ 1973 ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸν τιμητικὸν τόμον Tribute to B. D. Meritt (1974), σ. 134-136, πίν. 25-26, ἤτοι προσθῆκαι: 1. Εἰς ἐπιγραφὴν ἀρχαϊκοῦ περιρραντηρίου (IG I², 756), ἐκ τῆς ὁποίας ἔλειπε μόνον τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέτου καὶ τὸ ἀνεύρομεν εἰς τὸ ΕΜ 13389 τεμάχιον (R. Stroud, Hesperia 40 (1971), σ. 158, ἀριθ. 14, πίν. 29) καὶ 2. Εἰς τὴν IG I², 731 (A.E. Raubitschek, Dedications from the Athenian Akropolis, ἀριθ. 379, σ. 406), τὴν ὁποίαν μετὰ τῆς ἀδημοσιεύτου ἐπιγραφῆς τοῦ τεμαχίου ΕΜ 4814 παρουσιάσαμεν διὰ πρώτην φορὰν ὡς ἐλλιπὲς στόμιον φρέατος.

Εἰδικῶς διὰ τὴν δευτέραν, γνωστὴν ἤδη καὶ ἔμμετρον ἐπιγραφήν (IG I², 731), πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐδῶ, ὅτι μετὰ τὴν διαπίστωσιν ὅτι δὲν εἶχεν ἀναγραφῇ *[Ὀλ]υμπιείο*, ἀλλὰ μᾶλλον μία φράσις ὡς *ν]υμ πίει ε - - -*, ἐξέλιπε μία μαρτυρία διὰ τὴν ὑποτιθεμένην λατρείαν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. Σήμερον ὑπάρχει ἡ πιθανότης συσχετίσεως τῆς IG I², 731+ΕΜ 4814 μὲ τὸ «Προστομιαῖον» καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Ποσειδῶνος. Ἐπίσης μίαν νέαν παρουσίασιν τριῶν Ἀττικῶν ψηφισμάτων προξενίας, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχον προστεθῆ συνανήκοντα τεμάχια, ἔκαμεν ἡ ἐπιστημονικὴ βοηθὸς κ. Χαρὰ Καράπα (ΑΔ 29 (1974): Μελέται, σ. 158-164).

Ἰδιαιτέρως ἀπησχόλησε τὸ ὀλιγάριθμον συνεργεῖον ἐργατοτεχνιτῶν ἡ συγκόλλησις τοῦ τεμαχίου ο΄ (IG II 1, 469) ΕΜ 5323 εἰς τὸ κατώτατον μέρος τῆς ὑψηλῆς στήλης ΕΜ 10337, ὅπου τὸ ψήφισμα IG II², 1008[1] (Πίν. 22 α). Τοῦτο, γνωστὸν εἰς τὰς παλαιοτέρας δημοσιεύσεις (IG II 1, 469), ἐδημοσιεύθη διὰ δευτέραν φορὰν (ἄνευ ἀριθμοῦ εὑρετηρίου) εἰς IG II², 932 ὡς ἐπιγραφὴ τοῦ 2ου αἰ. π.Χ., ἀνήκουσα πιθανῶς εἰς ψήφισμα (ἐνῷ εἰς IG II², 1008 ὑπεγραμμίζετο ἡ ἀπώλεια τῶν στίχων 132-133). Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐργασιῶν ἡ μεγάλη στήλη μετεφέρθη ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου καὶ ἐστήθη πάλιν παρὰ τὸν τοῖχον τοῦ ὑποστύλου διαδρόμου, δεξιὰ τῆς εἰσόδου εἰς τὴν 5ην αἴθουσαν. Διαστάσεις: ὕψ. 2.50, πλ. ἄνω 0.72-0.83 εἰς τὸ κάτω μέρος καὶ πάχ. 0.16 μ.

Εἰς τοὺς τελευταίους στίχους ἐντὸς τοῦ πρώτου κατὰ σειρὰν στεφάνου ἀναγινώσκομεν:

Λυσ[ικρά]την
Κεφαλῆθεν

καὶ παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἀνεπίγραφος ἐπιφάνεια τοῦ ΕΜ 5323 — ἑπομένως καὶ ὁλοκλήρου τοῦ κατωτάτου μέρους τῆς στήλης — ἦτο ἀδρότερον ἐπεξειργασμένη μέχρις ὕψ. 0.135 μ. διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ καλυτέρα στήριξις τῆς στήλης ἐντὸς τῆς ἀρχικῆς της βάσεως, ἐν συνδυασμῷ πάντοτε μὲ τὴν αἰσθητὴν διεύρυνσίν της πρὸς τὰ κάτω. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου διετηρήθη ἡ φυσικὴ λευκότης τοῦ μαρμάρου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὑψηλὴν στήλην, ἡ ὁποία ἦτο ἐκτεθειμένη εἰς τὰς καιρικὰς συνθήκας (Πίν. 22 β).

Μεγάλας τεχνικὰς δυσκολίας ἀντιμετωπίσαμεν εἰς τὴν πρώτην στήλην τῶν Φορολογικῶν Καταλόγων (Tribute Lists, lapis primus), ὅπου πρὸ διετίας εἶχε συγκολληθῆ τὸ τεμάχιον Ἀγορᾶς Ι 7300, ΕΜ 13444 εἰς τὸ ἄνω ἀριστερὸν τῆς κυρίας ὄψεως (B. D. Meritt εἰς Hesperia 41 (1972), σ. 403 κ.ἑ., πίν. 100. J. et L. Robert, Bull. 87 (1974), 188). Τὸ θέρος τοῦ 1974 τὸ συνεργεῖον τῆς Συλλογῆς ἐτοποθέτησε καὶ πάλιν ἐκριώματα πέριξ τῆς στήλης καὶ παρουσίᾳ τοῦ Καναδοῦ καθηγητοῦ M. McGregor προσηρμόσθη ἄνω, εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τῆς στήλης, τὸ ΕΜ 13454 ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἀγορᾶς Ι 7398, τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσεν ὁ J. McK.Camp II εἰς Hesperia 43 (1974), σ. 314-318, πίν. 63 b καὶ c. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ κατώτατον μέρος τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς — προκειμένου νὰ ἐξευρεθῇ χῶρος καὶ τοποθετηθῇ τὸ ὀγκῶδες τεμάχιον Ἀγορᾶς Ι 7377=ΕΜ 13453, τὸ ὁποῖον προσφέρει κείμενον εἰς τὴν πλευρὰν ταύτην, ὅπου ὁ «Νησιωτικὸς Φόρος», καὶ ἀνεπίγραφον ἐπιφάνειαν εἰς

1. Περὶ τῆς IG II², 1008 καὶ Add., σ. 670, πρβλ. C. Pélékides, Notes d' Épigraphie Attique, REG LXIII (1950), σ. 119-120. J. et L. Robert, Bull. 64 (1951), 78 καὶ περὶ τῶν νέων τεμαχίων ἐκ τῆς Ἀγορᾶς, πρβλ. B. D. Meritt, Hesperia 33 (1964), σ. 213-215. J. et L. Robert, Bull. 78 (1965), 143. SEG 21 (1965), 477.

τὴν κυρίαν ὄψιν τῆς στήλης (B. D. Meritt, Hesperia 41 (1972), σ. 420) — ἀπητήθη μακρὰ καὶ λεπτομερὴς ἐργασία. Ἀπεκόπη μέρος τοῦ κατασκευασθέντος διὰ τὴν ἐπανέκθεσιν τῆς στήλης βάθρου καὶ ἀφῃρέθησαν προσωρινῶς τὰ τεμάχια, τόσον τῆς ἀριστερᾶς κάτω πλευρᾶς, ὅσον καὶ τῆς προσθίας τῆς στήλης. Ἐκ τῶν τεμαχίων αὐτῶν δύο, ἀμέσως ἐφαπτόμενα ἐπάνω εἰς τὸ νέον τεμάχιον ΕΜ 13453, συνεκολλήθησαν καὶ πάλιν καὶ ἐστήθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἀριστερᾶς γωνίας (Πίν. 23 α).

Τὰ συμπεράσματα ἐκ τῆς ἐπανεξετάσεως τῆς ὅλης στήλης Ι τῶν Φορολογικῶν Καταλόγων μετὰ τὴν προσθήκην τῶν νέων ἐνεπιγράφων τμημάτων, τὰ ὁποῖα ἀνευρέθησαν εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἀγορᾶς, ἐπεξεργάζεται ὁ καθηγητὴς M. McGregor εἰς τὸ περιοδικὸν Hesperia 45 (1976), σ. 280 - 282, ὅπου καὶ ἡ παρουσίασις τοῦ ΕΜ 13453, σ. 171-172.

Ἐν συνεχείᾳ παραθέτομεν ἐδῶ ὀλίγας μόνον ἐκ τῶν ἁπλουστέρων ταυτίσεων καὶ συγκολλήσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπραγματοποιήθησαν κατὰ τὴν τελευταίαν διετίαν.

1. IG II², 690 (ΕΜ 7424) + ΕΜ 12814

Νέον τεμάχιον μικρὸν (ΕΜ 12814) μετὰ τμήματος στεφάνου καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς λέξεως *Ἡ Βο[υλὴ]* συνεκολλήθη κάτω ἀριστερὰ τῆς ἐλλιποῦς στήλης ΕΜ 7424, ὅπου τὸ εἰς IG II², 690 ψήφισμα (Πίν. 23 β). Οὕτω συνεπληρώθη ὁ στέφανος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς *Ἡ Βουλὴ* καὶ προσδιωρίσθη διὰ πρώτην φορὰν τὸ πλάτος τῆς στήλης (0.515 μ.), καθ' ὅσον ἐπὶ τοῦ ΕΜ 12814 σώζεται ἡ ἀκμὴ καὶ ἐν μέρει ἡ ἀριστερὰ πλευρὰ αὐτῆς.

2. IG II², 908 (ΕΜ 7548) + ΕΜ 2374 καὶ ΕΜ 2375

Ἐπανεύρομεν εἰς δύο τεμάχια (ΕΜ 2374 καὶ 2375) τὸ ἄνω δεξιὸν τμῆμα τῆς στήλης μετὰ ψηφίσματος πρὸς τιμὴν τοῦ *Νικηράτου Νικηράτου Ἀλεξανδρέως* (ΕΜ 7548). Τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς ἐπιγραφῆς ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ J. Kirchner εἰς IG II², 908, ὅτι ἔφερε μέρος τῶν στίχων ἀπὸ 2 - 14 καὶ ὅτι ἐξηφανίσθη. Σήμερον εὑρίσκεται εἰς τὸ ἄνω δεξιὸν τῆς ἐλλιποῦς στήλης (Πίν. 24 α) καὶ ὡς προκύπτει ἐκ τῆς συγκρίσεως πρὸς παλαιοτέραν δημοσίευσιν (εἰς IG II 5, 432β, σ. 112) δὲν ἐπῆλθε βλάβη εἰς τὴν ἐνεπίγραφον ἐπιφάνειάν του (πλὴν τοῦ ἰδιορρύθμου [, ἀντὶ τοῦ ἔψιλον εἰς τὸν 9ον στίχον, τοῦ ὁποίου ἀπεκόπη ἡ κάθετος γραμμὴ εἰς τὸ σημεῖον ἐπαφῆς τοῦ τεμαχίου μὲ τὴν στήλην)[2]. Εἰς κατάλογον ὀνομάτων ἐξ Αἰγύπτου ἔχομεν πάλιν *Νικήρατος* - - - - - - - *ου*[3].

2. Περὶ τῆς γραφῆς καὶ τῆς χρονολογήσεώς της, πρβλ. W. K. Pritchett καὶ B. D. Meritt, The Chronology of Hellenistic Athens (1940), σ. 123.

3. P. Herrmann εἰς G. Roeder, Hermopolis 1929-1939 (1959), σ. 133 - 134. SEG 18 (1962), 673, στίχ. 8. Νεωτέραν βιβλιογραφίαν τῆς IG II², 908 εἰς SEG 17 (1960), 31.

Εἰς τὴν χρονολόγησιν τῆς IG II², 908 ἀνεφέρθη ὁ J. Pouilloux ἐν σχέσει πρὸς τὸ τιμητικὸν ψήφισμα ὑπὲρ τοῦ *Τιμάρχου Τιμάρχου Σαλαμινίου* (IG II², 909 περὶ τὰ μέσα τοῦ 2ου αἰ. π.Χ.)[4].

3. IG II², 968 (ΕΜ 7556-7558) + ΕΜ 5182

Εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς στήλης μετὰ τοῦ γνωστοῦ τιμητικοῦ ψηφίσματος ὑπὲρ τοῦ *Μιλτιάδου Ζωΐλου Μαραθωνίου* καὶ συγκεκριμένως δεξιὰ τῶν συνεχομένων τμημάτων τῆς ἐπιγραφῆς e (ΕΜ 7556) καὶ f (ΕΜ 7558), ὅπου καὶ ὁ στέφανος, συνεκολλήθη νέον τεμάχιον ΕΜ 5182 (Πίν. 24 β). Ἐπ' αὐτοῦ σώζεται ἕτερον τμῆμα τοῦ στεφάνου καὶ τὸ τέλος τοῦ ὀνόματος τοῦ τιμωμένου. Προφανῶς ἐκ παραδρομῆς ὁ J. Kirchner κατὰ τὴν πρώτην δημοσίευσιν τοῦ τεμαχίου f εἰς τὴν Editio Minor τοῦ Corpus συνεπλήρωσε τὸ ὄνομα τοῦ τιμηθέντος εἰς τὴν ὀνομαστικήν. Ἀναγινώσκομεν τὸ ὀρθόν, δηλαδὴ εἰς τὴν αἰτιατικήν:

Μιλτιάδην
Ζωΐλ[ο]υ
Μαραθ[ώνι]ον

Εἰς τὰς μέχρι τοῦδε μαρτυρίας περὶ τῆς γνωστῆς προσωπικότητος τοῦ *Μιλτιάδου Ζωΐλου Μαραθωνίου* (J. Kirchner, PA 10215) προσετέθη ἡ ἐνεπίγραφος βάσις ἑρμαϊκῆς στήλης τῶν μέσων τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τοῦ ἔτους 1970, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται ὅτι οὗτος διετέλεσε βασιλεύς[5].

4. IG II², 3682 + IG II², 4021

Εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ἀκεφάλου ἑρμαϊκῆς στήλης, ΕΜ 1863, τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου Καλλίφρονος ἢ ἄλλως ὀνομαζομένου Φροντείνου, υἱοῦ τοῦ Καλλίφρονος τοῦ Γαργηττίου (IG II², 3682), προσετέθη ἕτερον τμῆμα ΕΜ 3920 (Πίν. 25 α). Ἐλλείψει στοιχείων τοῦτο ἐφαίνετο ἀδημοσίευτον, ἀκολούθως ὅμως τὸ ἐταύτισα πρὸς τὴν IG II², 4021 (IG III 1, 855)[6], τῆς ὁποίας ἡ τύχη ἦτο ἄγνωστος. Ὡς τόπος εὑρέσεως τοῦ ΕΜ 3920 ἀναφέρεται εἰς τὰ Corpora ἡ Στοὰ τοῦ Ἀδριανοῦ, ἐνῷ ἡ ἑρμαϊκὴ στήλη ΕΜ 1863 εὑρίσκετο ἀρχικῶς εἰς τὴν Συλλογὴν Θησείου[7].

Σήμερον μετὰ τὴν συγκόλλησιν τῶν δύο τεμαχίων ἡ ἀκέφαλος ἑρμαϊκὴ στήλη, ἐλλιπὴς πάντοτε ἀριστερά, ἔχει τὰς ἑξῆς διαστάσεις: ὕψ. 0.87, σωζ. πλ. 0.245, πάχ. 0.305, ὕψ. γραμμ. 0.021 μ. Τὸ εἰς IG II², 3682 σημειούμενον πάχος τῆς στήλης 0.26 μ. ἐμετρήθη ἄνευ τοῦ κυματίου (ὕψ. 0.08 μ. περίπου), τὸ

4. J. Pouilloux, Salaminiens de Chypre à Délos, BCH, Suppl. I (1973), σ. 403, σημ. 26 καὶ 27. Ὡς γνωστὸν αἱ δύο στῆλαι, προωρισμέναι διὰ τὸ τέμενος τοῦ Δήμου καὶ τῶν Χαρίτων, εὑρέθησαν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, πρβλ. R. E. Wycherly, The Athenian Agora III, Testimonia (1957), ἀριθ. 128, σ. 60.

5. T. Leslie Shear, Hesperia 40 (1971), σ. 258.

6. L. Sybel, Katalog der Sculpturen zu Athen (1881), σ. 265.

7. «In Theseo» εἰς IG III 1, 698, ἀλλὰ παρελείφθη εἰς τὴν Editio Minor.

ὁποῖον παρετηρήσαμεν κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς (Πίν. 25 β). Πρόκειται περὶ ἑνὸς ἁπλοῦ κυματίου, διατηρουμένου καλῶς, τὸ ὁποῖον ἐλαξεύθη κατὰ τὴν δευτέραν χρῆσιν τῆς ἑρμαϊκῆς στήλης, ὁπότε διὰ νὰ ἐξοικονομηθῇ εἰς δόμος ἐπιστυλίου (ἢ ὑπέρθυρον, μικρὸν ἐπιστύλιον κλπ.) ἐπελεκήθη ἡ ἀριστερὰ πλευρά της καὶ ἀπεκόπησαν τὰ πρῶτα 3-4 γράμματα τῶν στίχων. Ἡ ἑρμαϊκὴ στήλη εἶχεν ἀρχικῶς πλάτος 0.31 μ., ὡς ὑπολογίζεται εὐκόλως, διότι εἰς τὸ σημεῖον ἑνώσεως τῶν δύο τεμαχίων, ὅπου καὶ τὰ δηλωτικὰ τοῦ φύλου, τὸ σωζόμενον ἀνεπίγραφον κενὸν δεξιὰ εἶναι 0.185 μ.

Μετὰ τὴν ταύτισιν προσετέθη 13ος στίχος εἰς τὴν ἐπιγραφήν (δηλ. ὁ εἰς IG II², 4021), τοῦ ὁποίου δὲν ἔχομεν τὴν ἀρχήν, ὡς καὶ εἰς τοὺς προηγουμένους στίχους κατὰ μῆκος τῆς ὅλης στήλης, συνεπείᾳ τῆς μετασκευῆς.

Σήμερον εἶναι βεβαία ἡ συμπλήρωσις τοῦ δημοτικοῦ εἰς τὸν προστιθέμενον 13ον στίχον,

[Γαργ]ήττιοι τὸν πατέρα

δηλαδὴ ἦσαν οἱ δύο υἱοὶ τοῦ τιμωμένου ὁ *Κορνηλιανός*, *Μᾶρ. Ἐρέννιος Καλλίφρων* καὶ ὁ *Ἀλέξανδρος*, *Μᾶρκος Ἐρέννιος Ἥ[λιξ]*[8]. Διὰ τὴν ἀκριβεστέραν χρονολόγησιν τοῦ ἄρχοντος Μάρκου Αὐρηλίου Καλλίφρονος, ἄλλως Φροντείνου, Γαργηττίου, ἐντὸς τοῦ 3ου αἰ. μ.Χ.[9] ὑπάρχουν νεώτεραι ἀπόψεις[10].

5. IG II², 3897 (EM 8632 + 8632α) + EM 4916

Εἰς τὴν μεγάλην βάσιν, ὅπου εἶχεν ἀνεγερθῇ ὑπὸ τοῦ Δήμου ὁ ἀνδριὰς τοῦ καθηγητοῦ Φαίδρου καὶ τῶν ἀδελφῶν Λευκίου Σωφηίου καὶ Ἀππίου Σωφηίου[11], υἱῶν τοῦ Ἀππίου (IG II², 3897), προσετέθη νέον τεμάχιον, τὸ ἕβδομον κατὰ σειράν, EM 4916 (Πίν. 25 γ). Ὡς γνωστὸν τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου τῶν τριῶν ἐπιγραφῶν ἔκαμεν ὁ A. E. Raubitschek εἰς Hesperia 18 (1949), σ. 99 κ.ἑ., εἰς δύο δόμους. Ἀκολούθως ὁ M. Μιτσός (εἰς ΑΔ 20 (1965): Μελέται, σ. 79-80, μετὰ σχεδίου εἰς Πίν. 44 β καὶ φωτογραφιῶν εἰς Πίν. 45 α - β), κατὰ τὴν συναρμολόγησιν τῶν τεμαχίων διὰ τὴν ἐπανέκθεσιν τοῦ μνημείου, ἐτοποθέτησε τὰ δύο τμήματα τῆς ἐνεπιγράφου βάσεως, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀναθύρωσιν, τὸ ἓν εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ ἕτερον πρὸς τὸ δεξιὸν ἄκρον τοῦ σωζομένου τμήματος τοῦ μνημείου.

Εἰς τὸ νέον τεμάχιον, EM 4916, σώζεται μόνον ἡ ἄνω ἀκμὴ τῆς βάσεως, δύο γράμματα τοῦ τέλους δύο στίχων καὶ δὲν ὑπάρχει δεξιὰ ἴχνος πλευρᾶς ἢ ἀναθυρώσεως. Μετὰ τὴν ἄμεσον συγκόλλησιν τοῦ EM 4916 εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ μνημείου (Πίν. 25 γ - δ) καὶ συγκεκριμένως εἰς τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον στίχον τῆς σχετικῆς πρὸς τὸν ἀνδριάντα τοῦ Φαίδρου ἐπιγραφῆς τὸ κείμενον ἔχει:

[Λε]ύκιος Σωφήιος Ἀπ[πίου υἱὸ]ς
Φαῖδρον [Αυ]σιά[δ]ου Βε[ρενικίδη]ν
τὸν ἑαυτ[οῦ κα]θηγη[τὴν ἀνέθηκεν]

Ἡ διαφορὰ συμπληρώσεως *κα]θηγη[τὴν* ἀντὶ *ἑαυτ[οῦ φίλον]* εἰς τὸ Corpus ὀφείλεται, ὡς γνωστόν, εἰς τὴν ἀξιοποίησιν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ A. E. Raubitschek (ἔ.ἀ.) ἑνὸς ἐνεπιγράφου τεμαχίου, τὸ ὁποῖον ἀνῆκεν εἰς τὸ σύνολον ὑπ' ἀριθ. EM 8632, ἀλλὰ ἦτο ἀβεβαία ἡ θέσις του εἰς τὸ μνημεῖον.

Δυστυχῶς ἡ προσθήκη τοῦ νέου τεμαχίου EM 4916 δὲν προσφέρει νέα στοιχεῖα εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ μνημείου κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον, διότι δὲν ἔχει ἀκμὴν ἢ ἀναθύρωσιν. Διὰ τοῦτο ἡ θέσις τῆς ἐπιγραφῆς τῆς ἀναφερομένης εἰς τὸν ἀνδριάντα τοῦ καθηγητοῦ Φαίδρου παραμένει εἰς τὸ μέσον τῆς βάσεως, ὡς εἶχε τοποθετηθῇ τὸ 1965.

6. IG II², 4105 (EM 2981 + 3107 + 3046 + 3006 + 2911) + EM 12806

Τέταρτον ἀδημοσίευτον τεμάχιον EM 12806 συνεκολλήθη εἰς τὴν τιμητικὴν βάσιν τοῦ Λευκίου Λικινίου Λευκόλλου[12] (εἰς IG II², 4105), ἡ ὁποία ἐταυτίσθη τὸ 1969 καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τῆς ὑπογραφομένης μετὰ τριῶν ἀγνώστων μέχρι τότε τεμαχίων (EM 3046 + 3006 + 2911) εἰς ΑΔ 25 (1970): Μελέται, σ. 199-200, ἀριθ. 4, Πίν. 69.

Τοῦτο ἔχει καταγραφῆ εἰς τὸ Εὑρετήριον τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου ὡς ἀνεπίγραφον, μὲ τὴν πληροφορίαν, ὅτι μετεφέρθη ἐκ τοῦ παλαιοῦ Βουλευτηρίου τὸ 1934, δηλαδὴ προέρχεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ χώρου, ὡς καὶ τὰ ἄλλα γνωστὰ τεμάχια εἰς IG II², 4105. Εἶναι ἡ ἀριστερὰ κάτω γωνία τῆς βάσεως καὶ διατηρεῖ ὀλίγα γράμματα, ἤτοι τὸ *Λ* καὶ ἐν μέρει τὸ *E* εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου στίχου καὶ τὸ πρῶτον γράμμα *Λ* τοῦ πατρωνύμου εἰς τὸν τρίτον στίχον.

Οὕτως ἔχομεν περισσότερα στοιχεῖα διὰ τὴν μορφολογίαν τῆς βάσεως τοῦ Λευκίου Λικινίου Λευκόλλου, διότι μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν καὶ τῆς ἀριστερᾶς

8. Διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ δευτέρου υἱοῦ, πρβλ. E. Kapetanopoulos, AE 1968, σημ. 6 τῆς σ. 206, ὅπου καὶ τὸ στέμμα τῆς οἰκογενείας ταύτης τῶν Γαργηττίων.

9. J. Oliver, AJA XLV (1941), σ. 541 κ.ἑ. καὶ Hesperia 11 (1942), σ. 89 (μέσα 3ου αἰ. μ.Χ.). « Εἰς τὴν τετάρτην δεκαετίαν τοῦ 3ου αἰ. μ.Χ.» (J. A. Notopoulos, Hesperia 18 (1949) σ. 36 καὶ αὐτ. Index II (1968), σ. 106).

10. «Ὀλίγον μετὰ τὸ ἔτος 254/5 μ.Χ.» (E. Kapetanopoulos, AE 1968, σ. 206, σημ. 4 καὶ 1972, σ. 151 καὶ 157, ἀριθ. 17 καὶ 19). Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 212/3 καὶ 250/1 μ.Χ. (S. Follet, Athènes au IIe et IIIe siècle (1976), σ. 94 καὶ 514).

11. Διὰ τὸ ὄνομα Saufeius εἰς J. S. Creaghan καὶ A. E. Raubitschek, Hesperia 16 (1947), σ. 20. Πρβλ. M. Woloch, Roman Citizenship and the Athenian Elite (1973), σ. 101 (Σωφήιος).

12. Προσωπογραφικὰ στοιχεῖα εἰς E. De Ruggiero, Dizionario Epigrafico di Antichità Romane II², C-E (1910, ἐπαν. 1961), σ. 907. Χρ. Πελεκίδου, Ἀνέκδοτοι ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἄνδρου καὶ Νάξου (1969), σ. 3-6. M. Woloch, Roman Citizenship and the Athenian Elite (1973), σ. 64 G, εἰς Licinius.

γωνίας (τὴν δεξιὰν ἔχομεν ἤδη ἐπὶ τοῦ ΕΜ 2911) γνωρίζομεν ἀκριβῶς τὸ πλάτος τῆς βάσεως: 0.915 μ. (Π ί ν. 26 α). Χάριν εὐκολίας δίδομεν τὸ κείμενον:

Ὁ Δῆμος
Λε[υ]κιο[ν] Αικίνιο[ν]
Λ[ε]υκίου [υἱ]ὸν
Λεύκολ[λον]

Περὶ τῆς χρονολογήσεως τῆς βάσεως, πρβλ. Ντ. Πέππα-Δελμούζου, ΑΔ ἔ.ἀ., σ. 200.

7. IG II², 4193 B (ΕΜ 1871) + ΕΜ 2334

Εἰς τὰ ἀριστερὰ τῆς ἀποκεκρουμένης ΕΜ 1871 βάσεως (IG II², 4193 B, IG III 1, 624) πρὸς τιμὴν τοῦ Κοΐντου Τρεβελλίου Ρούφου συνεκολλήθη μικρὸν τεμάχιον ἐπιγραφῆς (Π ί ν. 26 β). Τοῦτο φέρει ἀριθμὸν Εὑρετηρίου ΕΜ 2334 καὶ ὡς προκύπτει ἐκ τῆς εἰς IG III 1, 624 δημοσιεύσεως δὲν ἦτο μέχρι τοῦδε γνωστὸν ὅτι συνανῆκε[13]. Τὸ κείμενον τῆς IG II², 4193 B βάσεως συμπληροῦται ἄνευ ἀμφιβολιῶν, διότι εἶναι ἀντίγραφον τῆς IG II², 4193 A βάσεως, ἡ ὁποία εἶναι σχεδὸν ἀκεραία καὶ σήμερον εὑρίσκεται εἰς τὰ Προπύλαια[14].

Μετὰ τὴν συγκόλλησιν τοῦ ΕΜ 2334 προσετέθησαν ὀλίγα μόνον γράμματα ἀπὸ τοῦ 24ου ἕως καὶ τοῦ 26ου στίχου:

[Κόιντον Τρεβέλλι]ον Ροῦφον
[Κοΐντου υἱὸν Λαμ]πτρέα, ἀρ-
[χιερέα πρῶτον ἐ]παρχείας, κλπ.

Ὥστε τὸ *π* εἰς τὸ δημοτικὸν *Λαμπτρέα* τοῦ 25ου στίχου τῆς Β βάσεως IG II², 4193 δὲν ἐσώζετο (πρβλ. IG III 1, 624). Ἡ χρονολόγησις τῆς ἐπιγραφῆς πρὸς τιμὴν τοῦ ἄρχοντος Κ. Τρεβελλίου Ρούφου, γνωστῆς προσωπικότητος ἐπὶ Δομητιανοῦ, παραμένει ἀκόμη μεταξὺ 85/6-94/5 μ.Χ.[15].

8. IG II², 4468 (ΕΜ 9024 + 4765)

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ τεμάχιον «β» τῆς IG II², 4468 στρογγύλης βάσεως δὲν εἶχεν ἀνεύρει ὁ J. Kirchner καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἔχει ὑπογραμμισθῆ εἰς τὴν Editio Minor καὶ δὲν ἐσημειώθησαν αἱ διαστάσεις του. Τὸ τεμάχιον τοῦτο, ἀφοῦ ἐδημοσιεύθη μετὰ τοῦ «α» εἰς IG II 1, 1511, κατεγράφη κεχωρισμένως εἰς τὸ Εὑρετήριον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἱδρύσεως τοῦ Ἐπιγραφικοῦ, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ ΕΜ 4765.

Σήμερον, μετὰ τὴν συγκόλλησιν τῶν δύο τεμαχίων (Π ί ν. 26 γ), αἱ διαστάσεις εἶναι: ὕψ. 0.20 καὶ ὑπολογιζομένη διάμετρος 0.86 μ. Ἀναγινώσκεται καὶ πάλιν πλήρως ὁ τρίτος στίχος:

Ἐπὶ ἱερέως Νι⟨κ⟩οστράτου Ἀφιδναίου

Νικίας Νικοστράτου Ἀφιδναῖος ἀναφέρεται εἰς κατάλογον βουλευτῶν τοῦ 304/3 π.Χ. (J. S. Traill, Hesperia 35 (1966), σ. 206-240, πίν. 61/64. SEG 23 (1968), 86, στίχ. 268). Ἡ χρονολόγησις τῆς ἐπιγραφῆς ἐντὸς τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. δὲν ἔχει ἀκόμη ἐπιτευχθῆ. Ἐξαρτᾶται, ὡς γνωστόν, ἀπὸ τὴν σειρὰν τοῦ ἱερέως Νικοστράτου Ἀφιδναίου (J. Kirchner, PA 11023) εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἱερέων τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἡ ὁποία δὲν ἔχει προσδιορισθῆ[16].

9. IG II², 5821 (ΕΜ 9075) + IG II², 7790 (ΕΜ 9173)

Δύο γνωστὰ τεμάχια ἐπιτυμβίας στήλης, τὰ ὁποῖα εἶχον δημοσιευθῆ ἄνευ συσχετίσεως μεταξύ των, ἐταυτίσθησαν διὰ πρώτην φορὰν καὶ συνεκολλήθησαν (Π ί ν. 26 δ).

Εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς στήλης, ὅπου ἡ ἀρχὴ τῶν στίχων τῆς ἐπιγραφῆς IG II², 5821 καὶ εἰς τὸν τρίτον στίχον ἐσώζοντο δύο μόνον γράμματα τοῦ δημοτικοῦ καὶ συνεπληροῦτο εὐκόλως τὸ ὀρθὸν *[Ἀ]χα[ρνέως]*, ἐνῷ εἰς τὸ δεξιὸν ἐφθαρμένον τμῆμα ΕΜ 9173 τὸ ἐλλιπὲς δημοτικὸν ἀνεγινώσκετο *[Χολαρ]γέως* (IG II², 7790). Τὴν συμπλήρωσιν ταύτην τοῦ δημοτικοῦ ἀπέδωσεν εἰς σχέδιον ὁ W. Peek (Attische Grabinschriften I, ἀριθ. 56, σ. 19) καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων γυναικείων ὀνομάτων (εἰς οὐδέτερον) ἐπρότεινε τὸ σαφῶς ἀναγινωσκόμενον σήμερον ὄνομα τῆς νεκρᾶς *Μυννίον*.

Αἱ διαστάσεις τῆς στήλης, ἀποκεκρουμένης κάτω, τῆς ὁποίας τὰ δύο τμήματα ἔχουν σημεῖον ἐπαφῆς εἰς τὴν ὀπισθίαν ὄψιν, εἶναι: ὕψ. 0.28, πλ. 0.45, πάχ. 0.095, ὕψ. γραμμάτων 0.022 μ. Εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς στήλης παριστάνεται στέγη ἐπικλινὴς μετ' ἀκροκεράμων (ὑπολογίζεται ὅτι ἦσαν πέντε ἀρχικῶς). Τὸ ἀριστερὸν τμῆμα τῆς ἐπιγραφῆς διατηρεῖται ἄριστα, ἐνῷ εἰς τὸν τέταρτον στίχον τοῦ ΕΜ 9173 μόλις διακρίνεται τὸ *Τ* (εἰς IG II 3, 2670) καὶ ἴχνος τοῦ ἑπομένου γράμματος. Ἡ ἐπιγραφὴ χρονολογεῖται περὶ τὰ μέσα τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.:

Μυννίον
Θεοπόμπου
[Ἀ]χα[ρ]νέως
[θυγά]τ[ηρ

Τὸ ὄνομα *Μυννίον* (J. Kirchner, PA II, Add., σ. 476) ἀπαντᾷ εἰς ἐπιτύμβια IG II², 12192 καὶ 12255 καὶ εἰς τὴν ἀναθηματικὴν IG II², 4623 (μετεγράφη ὡς *Μύννιον*).

Θεόπομπος Ἀχαρνεὺς τοῦ Ἀθηνοδώρου ἀναγράφεται εἰς κατάλογον τῆς Οἰνηίδος φυλῆς IG II², 2408, στίχ. 6 τοῦ 330 π.Χ. (J. Kirchner, PA 7027), ὁ δὲ πατὴρ του *Ἀθηνόδωρος*, ἀναφέρεται ὡς διαι-

13. Πρβλ. πρώτην δημοσίευσιν ὑπὸ Στ. Κουμανούδη, Φιλίστωρ IV (1863), 83.

14. Ἡ φωτογραφία εἰς P. Graindor, Album d'inscriptions Attiques (1924), 25, ἀριθ. 28, πίν. XXIa.

15. J. H. Oliver, Hesperia 11 (1942), σ. 80, Appendix I καὶ σ. 83. Imperial Commissioners in Achaia εἰς GRBS 14 (1973), σ. 396.

16. W. S. Ferguson, Priests of Asklepios (1907), σ. 172-173. W. B. Dinsmoor, The Archons of Athens in the Hellenistic Age, 1931 (ἐπαν. 1966), σ. 287.

τητὴς τὸ 325/4 π.Χ. εἰς IG II², 1926, στίχ. 98.

Εἰς τὸν 4ον στίχον ὁ Στ. Κουμανούδης ('Αττικῆς ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι, 1871, ἀριθ. 134) ἀντέγραψε *θυγά]τηρ* καὶ διὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἐκείνην δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία (κατὰ τὰ προλεγόμενά του εἰς ι΄ καὶ ιβ΄).

10. IG II², 6882 (ΕΜ 9719) + IG II², 12892/3 (ΕΜ 9801)

Μετὰ τοῦ ἄνω τμήματος ἐπιτυμβίας στήλης ΕΜ 9801 μὲ τὴν ἐπιγραφὴν *Φιλαινὶς Νικίο[υ]* (IG II², 12892/3) ἐταυτίσθη τὸ ἀναφερόμενον εἰς IG II², 6882 ἐπιστύλιον ΕΜ 9719, ὅπου τὸ τελευταῖον γράμμα ἑνὸς πατρωνύμου *υ* καὶ τὸ δημοτικὸν *Μελιτεύς* (Πίν. 26 ε). Διαστάσεις τῶν δύο συνεχομένων τεμαχίων: σωζ. ὕψ. 0.26, σωζ. πλ. 0.515, πάχ. 0.18 - 0.195 μ. (μετὰ τοῦ κυρτοῦ τῆς ἀσπίδος), ὕψ. γραμμάτων 0.017 - 0.019 μ. Εἶναι ἀποκεκρουμέναι αἱ πλευραὶ τῆς στήλης. Τὸ μεταξὺ τῶν ἐπιγραφῶν κενὸν διάστημα (0.12 μ.), ἡ λεία ἀλλὰ κατεστραμμένη ἐπιφάνεια εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ἐπιστυλίου (πάχ. 0.025 μ.), ὑποδηλοῦσα τὴν διαμόρφωσιν βάθους, ὁδηγοῦν εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τῆς στήλης κατὰ τὸν τύπον τῶν ναϊδιοσχήμων. Τὸ κυμάτιον τοῦ ἐπιστυλίου (ὕψ. 0.025 μ.) ἀπεκόπη ἐκ προθέσεως (διακρίνονται αἱ ὀπαὶ τῶν κτυπημάτων). Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ παράστασις εἶχε δύο μόνον μορφάς, τότε θὰ ἀπεικονίζοντο δεξιὰ ἡ Φιλαινὶς καὶ ἀριστερὰ συγγενής της ἢ ὁ σύζυγος ἐκ τοῦ δήμου τῆς Μελίτης.

Ἡ ἐπιγραφὴ χρονολογεῖται (ἐκ τῶν ἀκρεμόνων καὶ κυρίως ἐκ τῆς μορφῆς τοῦ γράμματος Φ) ἐντὸς τοῦ 1ου καὶ 2ου αἰ. μ.Χ. Εἰς τὴν Editio Minor ἡ μὲν IG II², 6882 (ἀριστερὸν τμῆμα) ἐχρονολογήθη μεταξὺ τοῦ 2ου-1ου αἰ. π.Χ., ἡ δὲ IG II², 12892/3 (δεξιὸν) εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους.

- - - ο]υ Μελιτεὺς (κενὸν 0.12 μ.) *Φιλαινὶς Νικίο[υ - - -]*

Μετὰ τὴν κατάληξιν τοῦ πατρωνύμου ἔχομεν τὸ δημοτικὸν *Μελιτεύς* (ἴσως ἦτο τὸ αὐτὸ καὶ τῆς Φιλαινίδος). Τὸ ὄνομα *Φιλαινὶς* ἀπαντᾷ εἰς ἐπιτύμβια IG II², 12889, 12890, 12891 καὶ εἰς μαρμαρίνην λήκυθον (*Φιλαινίς, Ἀπολλόδωρος*) τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου μετὰ παραστάσεως δεξιώσεως, χρονολογουμένην εἰς τὸν 4ον αἰ. π.Χ. (βλ. Εὐθ. Μαστροκώστα, εἰς ΑΕ 1961, Χρονικά, σ. 15, ἀριθ. 50. SEG 21 (1965), ἀριθ. 1005).

Σήμερον μετὰ τὸ ὄνομα *Φιλαινὶς* διακρίνεται μία κάθετος γραμμή, ἐνῷ τὸ ἑπόμενον ὄνομα μόλις διαγράφεται, διότι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ μαρμάρου ΕΜ 9801 ὑφίστατο συνεχῶς φθοράς, ἴσως διότι εἶχε καῆ καὶ πρὸ ἐτῶν προέβημεν εἰς στερέωσιν διὰ χημικῶν μέσων. Ἐν τούτοις δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία διὰ τὴν ἀνάγνωσιν *Νικίο[υ]*, διότι τὸ ἐπιτύμβιον ἐδημοσίευσεν ὁ Στ. Κουμανούδης ('Αττικῆς ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι, 1871, ἀριθ. 3408) κατόπιν αὐτοψίας (πρβλ. Ε.Δ., πρόλογον ι΄ καὶ ιβ΄). Ἐπίσης ἡ συμπλήρωσις τῆς καταλήξεως εἰς *ου, Νικίο[υ]*, ὑπαγορεύεται ἐκ τοῦ σωζομένου *υ* τοῦ πατρωνύμου εἰς τὴν προηγουμένην ἐπιγραφήν. Δὲν γνωρίζομεν τὸ δημοτικὸν τοῦ Νικίου καὶ ποίαν σχέσιν εἶχε μετὰ τῆς Φιλαινίδος. Εἰς *Νικίας Μελιτεὺς τοῦ Λεωνίδου* ἦτο παιδοτρίβης τὸ 95/4 π.Χ. (J. Kirchner, PA 10813).

Ἐκτὸς τῶν ἐπιγραφῶν, αἱ ὁποῖαι μετεφέρθησαν ἀπὸ τὴν Ἀγορὰν κατὰ τὴν διετίαν ταύτην, ἀπεστάλη εἰς τὴν Ἐπιγραφικὴν Συλλογὴν μία στρογγύλη βάσις ἐκ τῆς Ἐφορείας Ἀρχαιοπωλείων καὶ Ἰδιωτικῶν Συλλογῶν. Φέρει ΕΜ 13451 καὶ δημοσιεύεται εἰς ΑΑΑ X (1977), 2. Ἐξ ἄλλου παρεδόθη εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον ἡ ΕΜ 13383 IG I², 1014 βάσις μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Ἀριστίωνος, τῆς ὁποίας τὴν μεταφορὰν ἀπὸ τὴν Μερένταν εἰς τὸ Ἐπιγραφικὸν Μουσεῖον, εἶχεν ὑποδείξει ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Ν. Κοντολέων τὸ 1968. Ἡ βάσις ἐκτίθεται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον καὶ στηρίζει τὸ ἄγαλμα τῆς Φρασικλείας, διὰ τὸ ὁποῖον εἶχε κατασκευασθῆ.

Ἀναφορικῶς πάντοτε εἰς τὴν διετίαν 1973-1974 καὶ τὴν παροχὴν διευκολύνσεων πρὸς ξένους μελετητάς, θὰ ἠθέλαμεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι εὑρίσκονται ὑπὸ ἐκτύπωσιν πολλαὶ μελέται τῶν ἐπιγραφικῶν κειμένων τοῦ Μουσείου, ὡς πληροφορούμεθα ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων ἐπιστημόνων, M. Walbank, L. Threatte, C. Schwenk κ.ἄ., ἐνῷ ἄλλαι ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ μεταξύ[17]. Ἐξ ἄλλου προχωρεῖ ἡ δημοσίευσις τῶν γνωστῶν, καὶ μή, λατινικῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου, τῶν ὁποίων τὴν μελέτην ἐνεπιστεύθημεν τὸ 1974, ἐγκρίσει τοῦ Ὑπουργείου, εἰς τὸν Ἰταλὸν ἐπιγραφολόγον Giulio Molisani[18].

ΝΤΙΝΑ ΠΕΠΠΑ - ΔΕΛΜΟΥΖΟΥ

17. P. Ghiron - Bistagne, Recherches sur les acteurs dans la Grèce antique (1976). S. V. Tracy, The Lettering of an Athenian Mason, Hesperia, Suppl. XV (1975). S. Follet, Athènes au IIe et IIIe siècle après J.-C. (1976). C. Schwenk, The Relief of IG II², 367 εἰς Antike Kunst 19 (1976).

18. Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik 20 (1976), σ. 119-124. Epigrafica 38 (1976), σ. 167-169.

*

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ

Τὸ ἔργον τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1973 ὑπῆρξε διπλοῦν: (α) τὸ ἔργον τοῦ κυρίως Μουσείου καὶ (β) ἡ κατεύθυνσις καὶ κατανομὴ τῶν συνεργείων τοῦ Κεντρικοῦ Ἐργαστηρίου Συντηρήσεως.

Παρὰ τῷ Μουσείῳ ἀπησχολήθησαν αἱ ἔκτακτοι ἐπιστημονικαὶ βοηθοί, κκ. Γεωργία Θεοδωράκη, Αἰμιλία Μπακούρου καὶ Ἀντιγόνη Βελισσαρίου.

ΠΡΟΣΚΤΗΜΑΤΑ

Ἡ συλλογὴ τοῦ Μουσείου ἐπλουτίσθη διὰ τῶν κάτωθι νέων προσκτημάτων.

Ἐξ ἀγορᾶς: Εἰκὼν Παναγίας Βρεφοκρατούσης (Τ. 2372). Ἐκ δωρεῶν: (α) Ὑπὸ Γ. Τσακίρογλου ἐδωρήθη εἰκὼν τῶν Ἁγίων Ἰωάννου, Χαραλάμπους, Στυλιανοῦ καὶ Αἰκατερίνης, φέρουσα τὴν ἐπιγραφήν: *Λέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Θεοδώρου 1754* (Τ. 2371). (β) Ὑπὸ Γ. Ρώμα ἐδωρήθησαν: 1. Ἔντυπον Μηναῖον (ΒΜ 7262). 2. Ἔντυπον Τριῴδιον ἄνευ ἐξωφύλλων (ΒΜ 7261). (γ) Ὑπὸ Περικλέους Ἐμπειρίκου «εἰς μνήμην πατρὸς καὶ μητρὸς Π. Ἐμπειρίκου» ἐδωρήθησαν εἴκοσι φορηταὶ εἰκόνες, μεταβυζαντινῶν χρόνων, καταγραφεῖσαι ὑπ' αὐξ. ἀριθ. Τ. 2373 ἕως Τ. 2392. Αὗται μετὰ τὴν συντήρησιν καὶ τὸν καθαρισμὸν εἰς τὸ ἐργαστήριον, ἐξετέθησαν εἰς τὴν νέαν αἴθουσαν τοῦ Μουσείου (Πίν. 27 α - β, 28 α - δ).

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΩΣ (Κ.Ε.Σ.)

Τὸ Κ.Ε.Σ. συνέχισε καὶ κατὰ τὸ 1973 τὸ ἔργον τῆς συντηρήσεως τῶν μνημείων τῆς χώρας, ἐργασθὲν καθ' ὅλον τὸ ἔτος, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀναφερθεισῶν ἀναγκῶν ὑπὸ τῶν Ἐφορειῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ τοῦ ἐγκεκριμένου ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου προγράμματος, ὡς καὶ τῶν εἰς προσωπικὸν δυνατοτήτων αὐτοῦ, διὰ πιστώσεων διατεθεισῶν εἰς τὰς Ἐφορείας Ἀρχαιοτήτων ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως Ἀναστηλώσεως, τόσον ἐκ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ προγράμματος δημοσίων ἐπενδύσεων.

Ὡς ὑπεύθυνοι τῶν συνεργείων τοῦ Κ.Ε.Σ. κατὰ τομεῖς εἰργάσθησαν οἱ μόνιμοι συντηρηταὶ-καλλιτέχναι Ἀν. Μαργαριτὼφ καὶ Στ. Μπαλτογιάννης, ὁ γλύπτης τοῦ Μουσείου Ἐμμ. Νουκάκης καὶ οἱ ἐπὶ συμβάσει συντηρηταὶ-καλλιτέχναι Φ. Ζαχαρίου καὶ Ἰ. Κολέφας.

Αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐργασίαι ἐκτίθενται κατωτέρω λίαν συνοπτικῶς, κατὰ καθιερωθεῖσαν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1971 τακτικήν (ΑΔ 27 (1972): Χρονικά, σ. 14, ὑποσ. 2), δεδομένου ὅτι λεπτομερειακῶς ἀναφέρονται εἰς ἐκθέσεις τῶν Ἐφορειῶν Ἀρχαιοτήτων.

Α'. ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

Τοιχογραφίαι

1. Τοιχογραφίαι ἀνασκαφῆς Θήρας

Περατωθείσης τῆς συντηρήσεώς των παρεδόθησαν εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τὰ κάτωθι τεμάχια:

(α) Παράστασις ἁλιέως (διαστ. 1.35 × 0.56 μ.).

(β) Ζωφόρος μὲ παράστασιν πλοίων καὶ πόλεως (διαστ. 3.94 × 0.42 μ.).

(γ) Ζωφόρος μὲ παράστασιν ὑποτροπικοῦ τοπίου (διαστ. 2.20 × 0.22 μ.).

(δ) Τμῆμα ζωφόρου μὲ σκηνὴν ναυμαχίας (διαστ. 1.81 × 0.42 μ.).

2. Τοιχογραφίαι Γ' Ἐφορείας Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων

Περατωθείσης τῆς συντηρήσεώς των παρεδόθησαν εἰς τὴν ὡς ἄνω Ἐφορείαν τρία τεμάχια τοιχογραφιῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀποσπασθέντα παλαιότερον κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν οἰκοπέδου ἐπὶ τῆς λεωφόρου Συγγροῦ.

3. Βωμὸς Δήλου

Ἐγένετο στερέωσις τῆς ζωγραφικῆς ἐπιφανείας τῶν ἀποχωρισθέντων παλαιότερον ἐπαλλήλων στρωμάτων τοιχογραφιῶν.

4. Τοιχογραφίαι Νάξου

Ἀποκατασταθεῖσαι πλήρως μετεφέρθησαν εἰς τὴν Ἐφορείαν Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Ἀθηνῶν.

Εἰκόνες

Ὑπὸ τῆς συντηρητρίας Αἰκ. Σταμέλου συνετηρήθησαν τριάκοντα εἰκόνες τοῦ Μουσείου ἐκ τῶν αἰθουσῶν εἰκονογραφικῶν τύπων καὶ λαογραφίας, ἤτοι:

Φυγὴ Θεοτόκου εἰς τὴν Αἴγυπτον (Τ. 753). Εἰκὼν δύο Ἀρχαγγέλων (Τ. 281). Θεοτόκος «Ῥόδον τὸ Ἀμάραντον» (Τ. 979). Εἰκὼν Μεγάλου Ἀρχιερέως (Τ. 626). Ἔνθρονος Χριστός (Τ. 1005). Ἅγιος Εὐστάθιος (Τ. 788). Ἅγιος Χριστόφορος (Κυνοκέφαλος) (Τ. 798). Ῥίζα Ἰεσσαί (Τ. 761). Ἅγιος Γεώργιος (Τ. 763). Ἅγιοι Πάντες (Τ. 726). Εἰσόδια Θεοτόκου (Τ. 728). Ψηλάφησις. Ἅγιος Γεώργιος (Τ. 221). Ἡ Ἐξομολόγησις (Τ. 750). Θεοτόκος ἔνθρονος (Τ. 648). Ἡ ξηρανθεῖσα συκῆ (Τ. 565). Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου (Τ. 605). Οἱ Ἅγιοι Μερκούριος καὶ Αἰκατερίνη (Τ. 680). Ἡ Σταύρωσις (Τ. 1634). Ἅγιος Στυλιανός (Τ. 699). Θεοτόκος Βρεφοκρατοῦσα (Τ. 92). Οἱ Ἅγιοι Γεώργιος καὶ Δημήτριος (Τ. 1829). Δίζωνος: Ἄνω Εὐαγγελισμός, κάτω Ἅγιοι Νικόλαος, Χαράλαμπος καὶ Σπυρίδων (Τ. 523). Ἡ Γέννησις (Τ. 526). Οἱ Ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος (Τ. 1841). Θεοτόκος ἡ Ἀναφωνήτρια (Τ. 654). Ἡ Περιτομὴ τοῦ Κυρίου (Τ. 528). Ἡ Ἀποκαθήλωσις (Τ. 579). Ἡ

Ἔγερσις τοῦ Λαζάρου (Τ. 1277). Ἡ Ἀνάληψις (Τ. 602).

Β'. ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Ψηφιδωτά

Ἐργασίαι καθαρισμοῦ, συναρμολογήσεως, στερεώσεως, ἀποκολλήσεως κλπ., ἐγένοντο εἰς ψηφιδωτά, ὡς κάτωθι:

Ἀθῆναι (οἰκόπεδον πλατείας Θεάτρου 6-8), Ἀττικὴ (μονὴ Δαφνίου, βασιλικὴ Ὀλύμπου Λαυρεωτικῆς), Κῶς (δωμάτια Μουσῶν καὶ Διονύσου) (Πίν. 29 α - β), Κρήτη (βασιλικὴ Ὀλοῦντος), Ρόδος (ψηφιδωτὰ ἀποκείμενα εἰς ἀποθήκας τοῦ Μουσείου), Ἀγχίαλος (βασιλικὴ Γ'), Θῆβαι (οἰκόπεδον Κοροπούλη, ὁδὸς Πινδάρου 29 (Πίν. 29 γ - δ) καὶ οἰκόπεδον Καμαρίδη, Νέαι Θῆβαι), Λάρισα (οἰκόπεδον Ἀγραφιώτη), Λιδωρίκι (βασιλικὴ παρὰ τὸ Κάλλιον), Βέροια (οἰκόπεδον Ἀσβεστᾶ, ὁδὸς Κυρίμη 16 καὶ οἰκόπεδον ἀδελφῶν Πορφύρη, ὁδὸς Καρατάσου 9), Θεσσαλονίκη (Πανόραμα, παλαιοχριστιανικὸν δάπεδον καὶ πλατεῖα Διοσκούρων), Ἄργος (οἰκόπεδον Κουτρουμπῆ καὶ οἰκόπεδον Φίλη), Ἑρμιόνη (οἰκόπεδον Μπενάρδου), Φενεός (Ἀσκληπιεῖον), Αἴγιον (χῶρος πρὸ τῆς Μητροπόλεως), Πάτραι (οἰκόπεδα τῶν ὁδῶν Παναχαϊκοῦ 8, Ἠλείας 36, Κανάρη, Ἁγίου Δημητρίου 86, Παντανάσσης 39 - 41, ψηφιδωτὸν μὲ παράστασιν Ἀφροδίτης ἐκ τῆς περιοχῆς Ψηλῶν Ἀλωνίων), Ὀλυμπία (περιοχὴ Ἤλιδος, Νοτία στοά).

Τοιχογραφίαι

Αἱ ἐκτελεσθεῖσαι ἐργασίαι καθαρισμοῦ, στερεώσεως, συντηρήσεως κλπ., τοιχογραφιῶν ἔχουν ὡς κάτωθι:

Μυστρᾶς (ναὸς Ὁδηγητρίας). Κροκεαί (Ἅγιος Δημήτριος). Μονὴ Ὁσίου Μελετίου Κιθαιρῶνος. Παιανία (Ἅγιος Ἀθανάσιος). Ἀντίκυρα (Ἅγιος Σπυρίδων). Μονὴ Ὁσίου Λουκᾶ. Μεγάλη Κάψη Αἰτωλοακαρνανίας. Νάξος (α. Μονὴ Τραγαίας, Πρωτόθρονος, β. Δροσιανή). Λέσβος: χωρίον Πέτρα (ναὸς Ἁγίου Νικολάου, κοιμητήριον Ἁγίου Νικολάου), χωρίον Ἀνεμώτια (ναὸς Ἁγίου Γεωργίου), χωρίον Καλλονή (ναὸς Ζωοδόχου Πηγῆς, μονὴ Λειμῶνος), χωρίον Παπιανά (ναὸς Σωτῆρος (Πίν. 30 α), μονὴ Περιβολῆς (Πίν. 30 β). Κρήτη: Κριτσὰ Μεραμβέλλου (ναὸς Παναγίας), Μυριοκέφαλα (ναὸς Παναγίας), Πατσός (ναὸς Παναγίας), Φόδελε (ναὸς Παναγίας). Ρόδος (ναὸς Ἁγίου Ζαχαρίου εἰς θέσιν Φοινίκι, ναὸς ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ Πανορμίτου εἰς θέσιν Ἅγιος Ἰωάννης). Χάλκη (ναὸς Ἁγίου Νικήτα). Πάτμος (σπήλαιον Ἀποκαλύψεως). Θεσσαλονίκη (τοιχογραφίαι ἀποκείμεναι εἰς ἀποθήκας Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου). Βέροια (Παλαιὰ Μητρόπολις). Ἅγιον Ὄρος (καθολικὰ μονῶν Χελανδαρίου καὶ Σταυρονικήτα). Γρεβενά (μονὴ Ὁσίου Νικάνορος Ζάβορδας). Ἱεροσόλυμα (Πανάγιος Τάφος, Κρύπτη Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης).

Εἰκόνες

Τὰ εἰς νήσους Νάξον καὶ Κρήτην συνεργεῖα, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ζωγράφου-συντηρητοῦ Στ. Μπαλτογιάννη προέβησαν παραλλήλως εἰς καθαρισμὸν καὶ συντήρησιν εἰκόνων ναῶν καὶ μονῶν τῶν νήσων τούτων.

Εἰς τὴν μονὴν Σινᾶ ἐγένετο στερέωσις ζωγραφικῆς ἐπιφανείας καὶ μερικὸς καθαρισμὸς πεντήκοντα περίπου εἰκόνων ἐποχῆς Κομνηνῶν καὶ συμπληρωματικὴ φωτογράφησις διὰ τὸ ἀρχεῖον, ὑπὸ συνεργείου ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ζωγράφου-συντηρητοῦ Ἀν. Μαργαριτώφ.

1974

Ἡ σύντομη ἔκθεση ποὺ ἀκολουθεῖ ἀφορᾶ τὸ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὴν 1η Ἰανουαρίου ὡς τὴν 31η Ἰουλίου 1974, ποὺ ὁ ὑπογραφόμενος ὑπηρέτησε ὡς Διευθυντὴς τοῦ Μουσείου, λόγω τῆς μεταθέσεώς του ἀπὸ τὴν 1η Αὐγούστου στὴν Ἐφορεία Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Ἀθηνῶν.

ΜΟΥΣΕΙΟ

Συνεχίστηκε τὸ ἔργο τοῦ Μουσείου μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ ποὺ ἀπαρτιζόταν ἀπὸ τὴ δόκιμη Ἐπιμελήτρια Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων δ. Αἰμιλία Μπακούρου καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ βοηθὸ κ. Γεωργία Θεοδωράκη. Πιὸ συγκεκριμένα, συνεχίστηκε ἡ καταγραφὴ καὶ ἡ ταξινόμηση τῶν ἀντικειμένων τοῦ Μουσείου ποὺ βρίσκονταν στὶς ἀποθῆκες τοῦ ὑπογείου.

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΩΣ (Κ.Ε.Σ.)

(α) Συνεχίστηκε ἡ συντήρηση τῶν σημαντικότατων τοιχογραφιῶν ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀνασκαφὴ τῆς Θήρας, ἡ ὁποία διενεργήθηκε ἀπὸ τὸν † καθηγητὴ Σπ. Μαρινᾶτο.

(β) Ἐκθέσεις ἐργασιῶν συντηρήσεως τοιχογραφιῶν καὶ ψηφιδωτῶν τῆς Χώρας γενικὰ δὲν ὑποβλήθηκαν ἀπὸ τοὺς ὑπεύθυνους ζωγράφους συντηρητές, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἱδρύθηκε τὸ Κέντρο Συντηρήσεως Ἀρχαιοτήτων (Κ.Σ.Α.), ποὺ λειτουργεῖ ἀνεξάρτητα ἀπ' τὸ Βυζαντινὸ Μουσεῖο καὶ οἱ ἐτήσιες ἐκθέσεις κατατέθηκαν στὸ Κέντρο αὐτὸ ποὺ ἀντικατέστησε τὸ Κ.Ε.Σ.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΩΣ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

Μὲ ἐπίβλεψη τοῦ ζωγράφου-συντηρητοῦ κ. Στ. Μπαλτογιάννη τὸ συνεργεῖο συντηρήσεως καὶ ἀποκαταστάσεως εἰκόνων καὶ ἄλλων ἐκθεμάτων τοῦ Μουσείου, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς Φλ. Καλαμάρα, Αἰκ. Σταμέλου, Εἰρ. Σταματάκη καὶ Σ. Σουρτζίνο,

συντήρησε καὶ ἀποκατέστησε εἴκοσι τέσσαρες εἰκόνες καὶ ἕνα κάλυμμα Εὐαγγελίου. Τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ εἶναι τὰ ἑξῆς:

Προδοσία (Τ. 571). Ρόδον τὸ Ἀμάραντον (Τ. 725). Δέησις (Τ. 775). Ἅγ. Χαράλαμπος (Τ. 799). Οἱ ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος (Τ. 673). Ἅγ. Σπυρίδων ἔνθρονος (Τ. 877). Παναγία Γαλακτοτροφοῦσα (Τ. 892). Ματθαῖος (βημόθυρο) (Τ. 1488). Κυριακὴ Τυφλοῦ (Τ. 611). Οἱ Ἅγιοι Νικόλαος καὶ Ἀνδρέας (Τ. 770). Προφήτης Ἠλίας (Τ. 779). Παναγία Γαλακτοτροφοῦσα (Τ. 388). Ἅγ. Μηνᾶς (Τ. 782). Εὐαγγελισμός (Τ. 801). Ἅγ. Νικόλαος (Τ. 1048). Τρίπτυχο (Τ. 1493). Δέησις (Τ. 1744). Ἅγ. Γεώργιος (Τ. 2381). Ἅγ. Ἰωάννης Θεολόγος καὶ Πρόχορος (Τ. 2385). Προφήτης Ἠλίας (Τ. 2388). Κάλυμμα Εὐαγγελίου (Τ. 6). Οἱ ἅγιοι Κωνσταντῖνος καὶ Ἑλένη (Τ. 1862). Ἅγ. Γεράσιμος (Τ. 2382). Ἅγ. Νικόλαος (Τ. 2389). Παναγία Βρεφοκρατοῦσα (Τ. 2392).

ΜΥΡΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

*

ΚΕΝΤΡΟΝ ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΩΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

1974

Τὸ Κέντρον Συντηρήσεως Ἀρχαιοτήτων, ἱδρυθὲν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 31050/73 κοινῆς Ὑπουργικῆς Ἀποφάσεως τῶν Ὑπουργῶν Προεδρίας καὶ Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν, δημοσιευθείσης εἰς ΦΕΚ 744/Β/30-6-1973, ἤρχισε νὰ λειτουργῇ εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Διοσκούρων 4 διώροφον κτήριον, διαμορφωθὲν καὶ ἐπισκευασθὲν καταλλήλως, ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 1974, ὅτε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 27461/12-6-74 ἀποφάσεως τοῦ ΥΠΠΕ, ἐτοποθετήθη ὡς Προϊστάμενος αὐτοῦ ὁ ὑπογράφων τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν.

Κατεβλήθη προσπάθεια νὰ συνεχισθοῦν αἱ ἐν ἐξελίξει ἐργασίαι συντηρήσεως, συνάμα δὲ νὰ ἀρχίσουν καὶ ἕτεραι, κυρίως εἰς τὰς ἐπαρχίας. Τοῦτο ἐπετεύχθη διὰ τῆς ἀποστολῆς ἐκτὸς Ἀθηνῶν κλιμακίων συντηρητῶν, ὡς εἰς Θεσσαλίαν, Λακωνίαν, Δῆλον, Κύθηρα κλπ.

Ἰδιαιτέρως ἀπησχόλησε τὸ Κ.Σ.Α. τὸ θέμα τῶν τοιχογραφιῶν τῆς Θήρας. Αἱ τοιχογραφίαι αὗται εἶναι κατανεμημέναι εἰς τὰ ἐργαστήρια τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου, εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον καὶ εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Διοσκούρων 4 κτήριον τοῦ Κ.Σ.Α. Ἐπειδή, διὰ τεχνικοὺς λόγους καὶ κυρίως δι' ἔλλειψιν χώρου, ἦτο δυσχερὴς ἡ συνέχισις τῶν ἐργασιῶν συντηρήσεως τῶν τοιχογραφιῶν τῆς Θήρας εἰς τὸ Βυζαντινὸν Μουσεῖον, κατέστη ἐπιβεβλημένη ἡ ἐξεύρεσις τῶν ἀπαιτουμένων χώρων καὶ ἡ διαρρύθμισις καὶ ὁ ἐξοπλισμὸς τούτων εἰς τὸ κτήριον τοῦ Κ.Σ.Α., ὥστε νὰ δημιουργηθοῦν κατάλληλοι συνθῆκαι πρὸς ἐργασίαν. Μέρος ἐπομένως τῶν τοιχογραφιῶν Θήρας, μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων ὑλικῶν, ἐργαλείων κλπ., μετεφέρθη εἰς Κ.Σ.Α., ὅπου καὶ συνεχίσθησαν κανονικῶς αἱ ἐργασίαι συντηρήσεως. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ πάλιν τὸ κτήριον καὶ οἱ διαρρυθμισθέντες βοηθητικοὶ χῶροι εἶναι ἀνεπαρκεῖς διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν, συμφώνως πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ Κ.Σ.Α. ἐφαρμοζομένας μεθόδους καὶ συστήματα, καταβάλλεται προσπάθεια πρὸς ἐξεύρεσιν καὶ ἑτέρου κτηρίου, ἀνήκοντος εἰς τὴν Ὑπηρεσίαν, πρὸς ἐγκατάστασιν καὶ εἰς τοῦτο κλιμακίων τῶν συντηρητῶν.

Παρὰ τὸ ὀλιγόχρονον τῆς λειτουργίας τοῦ Κ.Σ.Α. καὶ τὰς μεγίστας δυσχερείας, τὰς ὁποίας εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς λειτουργίας του, κατέστη δυνατὴ ἡ ἐκτέλεσις σημαντικοῦ ἀριθμοῦ ἐργασιῶν χάρις εἰς τὴν ἄοκνον καὶ εὐσυνείδητον προσπάθειαν τῶν συντηρητῶν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῶν ζωγράφων-συντηρητῶν Μαρίας Ρουσσέα καὶ Ἀν. Μαργαριτώφ, τοῦ ὑπευθύνου συντηρητοῦ ψηφιδωτῶν Χρ. Σκόρδα καὶ τοῦ λοιποῦ τεχνικοῦ καὶ διοικητικοῦ προσωπικοῦ, ἀπαρτιζομένου ἀπὸ ἡμερομισθίους. Εἰς τὴν εὐόδωσιν τοῦ ἔργου τοῦ Κ.Σ.Α. σημαντικὴ εἶναι ἡ συμβολὴ τῆς ἐπιστημονικῆς βοηθοῦ κ. Οὐρανίας Κουζιώρτη-Οἰκονόμου.

Αἱ ἐκτελεσθεῖσαι ἐργασίαι ἐν συντομίᾳ ἔχουν ὡς ἑξῆς:

ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΙ

Θήρα

Ἐγένετο κατὰ περίπτωσιν συναρμολόγησις, στοκάρισμα καὶ καθαρισμὸς τῶν κάτωθι τεμαχίων:

(α) Ἥμισυ λάβαρον δωματίου λαβάρων (Πίν. 31 α). Τὸ τεμάχιον ἐτοποθετήθη εἰς πλαίσιον ἐξ ἀλουμινίου μὲ κόκκους διωγκωμένης πολυστερόλης καὶ ἐποξικὴν ρητίνην. (β) Δορκὰς δωματίου Β1. (γ) Πίθηκοι, χελιδόνες κλπ. δωματίου 2, Ξεστῆς 3. (δ) Γυνὴ μὲ κρίνα δωματίου 3, Ξεστῆς 3 (Πίν. 31 β - γ). (ε) Τεμάχια ἐκ τῶν τοίχων τῆς κλίμακος τῆς Ξεστῆς 3.

Λακωνία

Κλιμάκιον συντηρητῶν τοῦ Κ.Σ.Α. ἐνήργησεν ἐκτεταμένας ἐργασίας συντηρήσεως τῶν τοιχογραφιῶν τῶν ναῶν Ἁγίου Γεωργίου Καρύνιας καὶ Ἁγίων Ἀναργύρων Κηπούλας Λακωνικῆς Μάνης, Ἁγίου Νικολάου Πύργου Γερακίου, ὡς καὶ συγκράτησιν τῶν κονιαμάτων τῆς βασιλικῆς τῆς εὑρισκομένης ἐντὸς τῆς παλαιᾶς πόλεως τῆς Μονεμβασίας. Λεπτομερεῖς ἐκθέσεις διὰ τὰς ἐργασίας αὐτὰς θὰ δοθοῦν ὑπὸ τῆς ἁρμοδίας Ἐφορείας.

Ἅγιος Ἰωάννης Πέλικα Ἀττικῆς

Ἐγένετο συντήρησις τῶν τοιχογραφιῶν τῆς καμάρας τοῦ μεταβυζαντινοῦ ναοῦ.

Ναὸς Μεταμορφώσεως Σωτῆρος εἰς Πυργὶ Εὐβοίας

Τὸ συνεργεῖον ἠσχολήθη μὲ τὸν καθαρισμὸν ἀσβεστωμάτων καὶ ἁλάτων, τὰ ὁποῖα ἐκάλυπτον τὰς παραστάσεις, τοπικὰ στοκαρίσματα καὶ συγκρατήσεις, ὡς καὶ ἀπομάκρυνσιν σαθρῶν νεωτέρων κονιαμάτων καὶ ἀντικατάστασιν αὐτῶν δι' ἑτέρων οὐδετέρου τόνου. Εἰς τὸν νότιον τοῖχον τοῦ ναοῦ συνετηρήθησαν αἱ ἀποκαλυφθεῖσαι παραστάσεις τῶν Ἁγίων Δημητρίου καὶ Γεωργίου (Πίν. 32 α) καὶ τῆς Βαϊοφόρου, εἰς τὸν βόρειον τοῖχον ἡ Ἀποκαθήλωσις, εἰς τὴν ἐγκαρσίαν καμάραν ἡ Πεντηκοστή, ὡς καὶ αἱ παραστάσεις τῆς ἁψῖδος τοῦ Ἱεροῦ. (Περὶ τῶν γενομένων ἐργασιῶν βλ. εἰς τὸν παρόντα τόμον ἔκθεσιν τῆς Ἐπιμελητρίας Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Εὐβοίας).

Ναὸς Παναγίας Πολυδενδρίου Ἁγιᾶς

Ἔγινεν ἀποτοίχισις τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ ναοῦ (ἐκτ. 20 τ. μ.), αἱ ὁποῖαι μετεφέρθησαν εἰς τὸν Βόλον, ὅπου ἤρχισεν ἡ ἐπεξεργασία αὐτῶν.

Ναὸς Ἁγίου Νικολάου Κρήνης Τρικάλων

Ἀπετοιχίσθησαν ὀκτὼ τεμάχια τοιχογραφιῶν (ἐκτ. 13 τ.μ.) καὶ μετεφέρθησαν εἰς τὸν Βόλον, ὅπου ἤρχισεν ἡ ἐπεξεργασία των.

Κύθηρα

(α) Ναὸς Ἁγίου Γεωργίου Μητάτων. Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον ὑπάρχουν δύο στρώματα τοιχογραφιῶν. Ἤρχισεν ἡ ἀποτοίχισις τοῦ πρώτου στρώματος. Τὰ ἀποτοιχισθέντα τμήματα μετεφέρθησαν εἰς τὸν νεώτερον ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

(β) Ναὸς Ἁγίου Ἀνδρέου εἰς τὸ Λειβάδι. Ἀφῃρέθησαν ἀσβεστώματα, κάτωθι τῶν ὁποίων ἀπεκαλύφθησαν τοιχογραφίαι διαφόρων ἐποχῶν εἰς τρία στρώματα. Εἰς τὰς ἀποκαλυφθείσας παραστάσεις τῶν Ἁγίων Στεφάνου, Εὔπλου, Νέστορος, Μηνᾶ, Σαμωνᾶ καὶ Προδρόμου, τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Μωυσέως ἐγένετο στερέωσις (Πίν. 32 β). Ὁ ἐν λόγῳ ναὸς δέον νὰ ἀναστηλωθῇ πλήρως, προκειμένου νὰ συνεχισθοῦν αἱ ἐργασίαι συντηρήσεως καὶ ἀποκαλύψεως τῶν ἀρχικῶν τοιχογραφιῶν.

Δῆλος

1. Ἐγένετο στερέωσις κυρίως τῶν τοιχογραφιῶν τῶν εὑρισκομένων εἰς: (α) Οἰκίαν Διονύσου, (β) Οἰκίαν Προσωπείων (αἴθουσα Σιληνοῦ, αἴθουσα Προσωπείων, αἴθουσα Διονύσου, αἴθουσα Δελφίνων), καὶ (γ) Οἰκίαν Τριαίνης.

2. Βωμὸς Δήλου. Εἰς τὰ ἐργαστήρια τοῦ Κ.Σ.Α. ἤρχισεν ἡ συναρμολόγησις τοῦ 4ου στρώματος τοιχογραφιῶν τοῦ βωμοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποκολληθῆ παλαιότερον.

Μύκονος

Ἀπετοιχίσθη τοιχογραφία τῆς Φραγκοκλησιᾶς Μυκόνου εἰς θέσιν Ἄνω Μερά. Ἡ τοιχογραφία, ἀπεικονίζουσα ἐγχάρακτα πλοῖα, μετεφέρθη εἰς τὸ Μουσεῖον Μυκόνου.

ΨΗΦΙΔΩΤΑ

Δελφοί

Ἐγένετο ἀπόσπασις καὶ μεταφορὰ εἰς τὸ Μουσεῖον Δελφῶν, ψηφιδωτοῦ δαπέδου (ἐκτ. 70 τ.μ.) ἐκ τῆς βασιλικῆς ἀρχαίου Καλλίου. Ἡ ἐργασία συνεχίζεται μὲ τὴν τοποθέτησιν τοῦ ψηφιδωτοῦ εἰς τελάρα.

Ἄργος

Ἀπεσπάσθη ψηφιδωτόν, ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἐκ τοῦ οἰκοπέδου Μπονώρη καὶ μετεφέρθη εἰς τὸ Μουσεῖον Ἄργους, ἔνθα ἐτοποθετήθη εἰς τελάρα.

Ἐρμιόνη - Φενεός

Ἐγένετο καθαρισμὸς τῆς ὀπισθίας ὄψεως καὶ τοποθέτησις εἰς τελάρα ψηφιδωτοῦ ἐκ τῆς Ἐρμιόνης (ἐκτ. 50 τ.μ.) καὶ ψηφιδωτοῦ ἐκ τῆς Φενεοῦ (ἐκτ. 70 τ.μ.).

Ἀθῆναι

Ἀπεσπάσθη ψηφιδωτὸν (ἐκτ. 30 τ.μ.) ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ἐκ τῆς πλατείας Θεάτρου 10-12 καὶ ἐκαθαρίσθη ἡ ὀπισθία ὄψις τῶν τεμαχίων, τὰ ὁποῖα ἐν συνεχείᾳ ἐτοποθετήθησαν εἰς τελάρα.

Χαλκὶς

Ἀπεσπάσθη ψηφιδωτὸν (ἐκτ. 18 τ.μ.) εὑρισκόμενον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἐρετρίας, ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, ἐκαθαρίσθη ἡ ὀπισθία πλευρὰ αὐτοῦ καὶ ἐγένετο τοποθέτησίς του εἰς τελάρα.

ΦΟΡΗΤΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

Εἰς τὰ ἐργαστήρια τοῦ Κ.Σ.Α. συνετηρήθησαν αἱ ἑξῆς δέκα εἰκόνες τοῦ **Μουσείου Κανελλοπούλου**:

Παναγία ἔνθρονος Βρεφοκρατοῦσα (Πίν. 33 α - β). Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος (Πίν. 33 γ). Ἄγγελος ἐκ τῆς Μεγάλης Δεήσεως. Τρεῖς ὁλόσωμοι ἅγιοι (Νέστωρ, Δημήτριος καὶ Λοῦπος). Παναγία Γλυκοφιλοῦσα, δεξιοκρατοῦσα. Ἅγιος Ἀντώνιος ἐν προτομῇ (Πίν. 34 α - β). Παναγία ἔνθρονος Βρεφοκρατοῦσα. Ἁγία Αἰκατερίνη ἐν προτομῇ (Πίν. 34 γ - δ). Ὁλόσωμος ἁγία ἀταύτιστος καὶ οἱ Ἅγιοι Φώτιος καὶ Ὅσιος (;) (Πίν. 35 α - β). Ἀρχάγγελος Μιχαήλ.

ΠΗΛΙΝΑ

Ἐγένετο καθαρισμὸς καὶ συντήρησις δεκαοκτὼ πηλίνων εἰδωλίων πεπλοφόρων, ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς, προερχομένων ἐξ ἀρχαίας Μαντινείας.

ΠΡΟΜΕΛΕΤΑΙ

Συνετάχθησαν προμελέται διὰ τὰ κάτωθι μνημεῖα:

1. Λακωνικὴ Μάνη: (α) Ναὸς Ἁγίου Νικολάου χωρίου Πολεμίτα (13ου-14ου αἰ.). (β) Ἱερὸς ναὸς ἀγνώστου ἁγίου πλησίον τοῦ προηγουμένου. (γ) Ναὸς Ταξιαρχῶν εἰς θέσιν Παλαιοχώρα χωρίου Δρύαλος. (δ) Ναὸς Κοιμήσεως Θεοτόκου χωρίου Πέκο.

2. Ἀντιμετώπισις ρωγμῶν εἰς τὸ κονίαμα τῆς συμπληρωθείσης ἐπιφανείας τοιχογραφιῶν Θήρας (πίθηκοι).

3. Ψηφιδωτὰ δάπεδα Σπάρτης, Αἰγοσθένων, Θηβῶν.

4. Τοιχογραφία Μουσείου Ἐλευσῖνος.

5. Συλλογὴ λιθογραφιῶν René Puaux Μουσείου Πύλου.

ΚΤΗΡΙΟΝ Κ.Σ.Α.

Τὸ Κέντρον Συντηρήσεως Ἀρχαιοτήτων ἐγκατεστάθη εἰς τὸ ἀπαλλοτριωθὲν παλαιὸν ἀρχοντικόν,

τὸ εὑρισκόμενον εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁδῶν Διοσκούρων καὶ Πολυγνώτου. Τοῦτο ἀποτελεῖται ἀπὸ ἡμιυπόγειον, ἰσόγειον καὶ ὄροφον.

Ἐπειδὴ τὸ κτήριον εἶχεν ὑποστῆ πολλὰς ζημίας καὶ ὁπωσδήποτε οἱ χῶροι του δὲν ἦσαν οἱ κατάλληλοι διὰ τὰς ἐγκαταστάσεις ἑνὸς ἐργαστηρίου, ἐγένοντο ἐκτεταμέναι ἐργασίαι, τόσον διὰ τὴν στερέωσιν, ἀσφάλειαν καὶ τὴν εὐπρεπῆ ἐμφάνισίν του, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐσωτερικήν του διαρρύθμισιν, ὥστε νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὸν νέον προορισμόν του. Παραλλήλως ἔγινεν ὁ ἐξοπλισμὸς τοῦ ἐργαστηρίου μὲ ὅλα τὰ ἐργαλεῖα, μηχανήματα κλπ., τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ἀρχαίων, συμφώνως πρὸς τὰ σημερινὰ δεδομένα καὶ τὰς νέας μεθόδους συντηρήσεως, ὡς καὶ ἡ δημιουργία βιβλιοθήκης μὲ βιβλία σχετικὰ μὲ τὴν συντήρησιν τῶν ἀρχαίων.

ΠΑΥΛΟΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

*

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

1973

Κατὰ τὸ ἔτος 1973 δύο κυρίως ὑπῆρξαν οἱ τομεῖς τῆς δραστηριότητος τῆς Ἐφορείας Ἀρχαιοτήτων Ἀκροπόλεως. Ὁ εἷς ἦτο ἡ ἀπὸ ἐτῶν συνεχιζομένη συντήρησις τῶν μνημείων αὐτῆς, ὁ ἕτερος αἱ ἐκθετικαὶ ἐργασίαι εἰς τὸ ὑπὸ σύστασιν Μουσεῖον Κανελλοπούλου.

ΜΝΗΜΕΙΑ

Αἱ ἐργασίαι συνίσταντο βασικῶς εἰς τὴν ἀφαίρεσιν σιδηρῶν συνδέσμων καὶ ἀντικατάστασιν αὐτῶν διὰ συνδέσμων ἐξ ὀρειχάλκου, εἰς τὴν συγκράτησιν ἑτοιμορρόπων τεμαχίων, εἰς τὴν ἀπόφραξιν ρωγμῶν διὰ λιθοκόλλας ἢ σιμεντοκονίας. Εἰδικαὶ ἐργασίαι γενόμεναι εἰς τὸν Παρθενῶνα καὶ τὸν ναὸν τοῦ Ἡφαίστου σημειοῦνται εἰς τὰς οἰκείας θέσεις.

Παρθενὼν

Συντηρητικαὶ ἐργασίαι τῆς ἀνωτέρω φύσεως ἐγένοντο: (α) εἰς τὴν βόρειον κιονοστοιχίαν τῆς περιστάσεως τοῦ ναοῦ ἀπὸ τοῦ 8ου μέχρι τοῦ 13ου κίονος (ἀπὸ Δ.) (Πίν. 36 α - δ), (β) εἰς τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν ὄψιν τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ σηκοῦ (Πίν. 36 ε - στ), (γ) εἰς τὴν νοτίαν κιονοστοιχίαν τῆς περιστάσεως ἀπὸ τοῦ 1ου μέχρι τοῦ 4ου κίονος (ἀπὸ Α.). Ἐπὶ πλέον τούτων εἰς τὴν βόρειον κιονοστοιχίαν ἀφῃρέθησαν ἐκ τῶν σπονδύλων τῆς ἀναστηλώσεως Μπαλάνου αἱ ἐκ σιμέντου ἐπενδύσεις καὶ τὸ ἐκ σιδήρου πλέγμα, ἀντικατεστάθησαν δὲ διὰ πλέγματος ἐξ ὀρειχάλκου καὶ ἐπενδύσεως νέου λευκοτέρου σιμέντου.

Ναὸς Ἡφαίστου

(α) Εἰς τὴν βόρειον πλευρὰν ἐπερατώθησαν αἱ ἐργασίαι ἀπὸ τοῦ 5ου κίονος (ἀπὸ Δ.) καὶ ἐντεῦθεν. (β) Εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν ἐγένοντο ἐργασίαι ἀπὸ τοῦ 1ου μέχρι τοῦ 4ου κίονος (ἀπὸ Α.), εἰς τοὺς κίονας καὶ εἰς τοὺς τοίχους καὶ τὸ ἀντίστοιχον τμῆμα τῆς στέγης. Οὕτω ἀφῃρέθησαν αἱ τεράστιαι σιδηραῖ ράβδοι στηρίξεως φατνωμάτων τῆς νοτίας περιστάσεως, ἀντικατασταθεῖσαι δι' ἑτέρων ἐξ ὀρειχάλκου, μεθ' ὃ ἐπανετοποθετήθησαν τὰ φατνώματα εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν θέσιν.

Μουσεῖον Κανελλοπούλου

Συνεχίσθη καὶ κατὰ τὸ 1973 ἡ ἔκθεσις εἰς τὸ Μουσεῖον Κανελλοπούλου, ἥτις εἶχεν ἀρχίσει κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος ἔτους. Ἐπερατώθη οὐσιαστικῶς ἡ ἔκθεσις τῶν προϊστορικῶν, γεωμετρικῶν, δαιδαλικῶν καὶ ἀρχαϊκῶν, ὡς καὶ μέρους τῶν κλασσικῶν, ἑλληνιστικῶν καὶ ἑλληνορρωμαϊκῶν ἀρχαίων. Ἀνηρτήθησαν ἐπίσης αἱ πλεῖσται τῶν εἰκόνων τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς περιόδου, ἤρχισε δὲ ἡ ἔκθεσις τῶν μικροαντικειμένων τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς περιόδου.

ΤΥΧΑΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τάφρου εἰς τὴν ἐπίχωσιν κατὰ μῆκος τοῦ νοτίου θεμελίου τοῦ Παρθενῶνος, τὴν γενομένην διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς μελέτης τοῦ καθηγητοῦ τοῦ ΕΜΠ κ. Στεφ. Σίνου τῶν προβλημάτων τοῦ Προ-παρθενῶνος, ἦλθεν εἰς φῶς τμῆμα τῆς πλίνθου πωρίνου ἀγάλματος τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων, πιθανῶς κούρου, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ ὑπόλειμμα τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς τὸ ὁποῖον διασώζει. Μέρος τῆς ἐπιφανείας τοῦ λίθου εἶναι μαῦρον ἐκ τῆς αἰθάλης, προφανῶς ὀφειλομένης εἰς τὸν περσικὸν ἐμπρησμόν. Διακρίνονται δύο ἐγχάρακτα ἐπὶ τῆς πλίνθου γράμματα *μι*, τὰ ὁποῖα δὲν ἀποκλείεται νὰ ἀποτελοῦν τμῆμα τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς - - - *ει]μι*

1974

Τὸ 1974 ἦταν, ὅπως εἶναι γνωστό, μιὰ ἐξαιρετικὰ δύσκολη χρονιὰ γιὰ τὸ Ἔθνος. Ὡστόσο τὰ δραματικὰ γεγονότα πολὺ λίγο ἐπηρέασαν τὴ δραστηριότητα τῆς Ἐφορείας Ἀρχαιοτήτων Ἀκροπόλεως, ἡ ὁποία, ὅπως ὅλα τὰ τελευταῖα χρόνια, ἐπεκτάθηκε σὲ πολλοὺς ταυτόχρονα τομεῖς, πέρα φυσικὰ ἀπὸ τὸ διοικητικό, ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀπορροφᾶ λόγω τῶν πολλῶν καὶ πολύπλοκων ζητημάτων του τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ χρόνου καὶ τῆς δραστηριότητας τῆς διοικήσεώς της. Οἱ κύριοι, μὴ καθαυτὸ διοικητικοί, τομεῖς δράσης τῆς Ἐφορείας Ἀκροπόλεως ἦταν:

(α) Οἱ σωστικὲς ἐπεμβάσεις στὰ ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς Ἐφορείας, ποὺ συνεχίζονται ἐδῶ καὶ χρόνια.

(β) Οἱ στερεωτικὲς καὶ συντηρητικὲς ἐργασίες σὲ σπίτια τῆς Πλάκας, ποὺ ἀνήκουν στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία, καὶ ἔχουν ἐπίσης ἀρχίσει ἐδῶ καὶ χρόνια, μὲ στόχο τὴ διατήρηση τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ χαρακτήρα τῆς συνοικίας.

(γ) Ἡ συνέχιση τῆς ἔκθεσης στὸ ἀρχοντικὸ Μιχαλέα, ποὺ βρίσκεται στοὺς βόρειους πρόποδες τῆς Ἀκροπόλεως, τῆς συλλογῆς Παύλου καὶ Ἀλεξάνδρας Κανελλοπούλου ποὺ δωρήθηκε τὸ 1972 στὸ Δημόσιο. Ἡ ἐργασία τῆς ἔκθεσης εἶχε ἀρχίσει τὸ 1972.

Ἐπειδὴ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ἐργασιῶν (α) ἕως (γ) ἀνατέθηκε στὴν ἀρχαιολόγο τῆς Ἐφορείας κ. Μπρούσκαρη, ἡ ὁποία κράτησε τὰ σχετικὰ ἡμερολόγια, φρόντισε γιὰ τὴ λήψη τῶν ἀπαραίτητων φωτογραφιῶν, ἐπόπτευσε τὶς ἐργασίες, προπάντων δὲ τὴν ἔκθεση τῆς Συλλογῆς Κανελλοπούλου, ποὺ ἀνέλαβε σχεδὸν ἀποκλειστικά, κρίθηκε σωστὸ νὰ συντάξει ἡ ἴδια ξεχωριστὸ κείμενο γιὰ τὶς ἐργασίες ἐκεῖνες.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΝΤΑΣ

ΣΩΣΤΙΚΕΣ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

Κι αὐτὴ τὴ χρονιὰ συνεχίστηκε ἡ συντήρηση τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς Ἐφορείας Ἀρχαιοτήτων Ἀκροπόλεως, ὥστε ν' ἀποτραποῦν ζημιὲς καὶ ἀπώλειες ἀκόμη, ὅπως τόσο συχνὰ συνέβαινε στὸ παρελθόν. Συντήρηση φυσικὰ μέσα στὰ πλαίσια τῶν δυνατοτήτων τῆς Ἐφορείας, ἀλλὰ μὲ πολλὴ ἐπιμονή, μὲ σύστημα καὶ προπάντων μὲ ἀγάπη. Χρησιμοποιήθηκαν τὰ ἴδια ὑλικὰ καὶ ἐφαρμόστηκε ἡ ἴδια μέθοδος, ὅπως τόσα χρόνια τώρα: Ἀντικατάσταση, ὅπου ἦταν δυνατὸ τῶν σιδερένιων συνδέσμων μὲ ὀρειχάλκινους, χρήση τῆς λιθόκολλας Meyer ὡς συνδετικοῦ ὑλικοῦ (σχεδὸν πάντα ἀραιωμένης) γιὰ τὴ στερέωση ἐτοιμόρροπων κομματιῶν καὶ τὴν ἐπανασυγκόλληση τῶν ἤδη ἀποσπασμένων, χρήση λευκοῦ ἀραιωμένου τσιμέντου γιὰ τὴν ἀπόφραξη κοιλοτήτων, ἀπὸ ὅπου μποροῦσε νὰ εἰσδύσει τὸ νερὸ τῆς βροχῆς καὶ νὰ δημιουργήσει ἔτσι προϋποθέσεις ζημιᾶς τῶν μαρμάρων κλπ.

Γενικὰ ἀποβλέψαμε στὸ «σφίξιμο» τῶν ἐπιφανειῶν τῶν μνημείων μας, ὥστε νὰ ἐπιτευχθεῖ τὸ μέγιστο δυνατὸ τῆς συνοχῆς τους, ποὺ σημαίνει καὶ τὴ μέγιστη δυνατὴ ἀντοχή τους, κάτω ἀπὸ τὶς γενικὰ πολὺ δυσμενεῖς ἀτμοσφαιρικὲς συνθῆκες ποὺ ἐπικρατοῦν τὰ τελευταῖα χρόνια στὴν Ἀθήνα καὶ ἐπιδροῦν καταστρεπτικὰ στὸ μάρμαρο (μόλυνση ἀπὸ διοξείδιο τοῦ θείου μὲ τὴ συνέργεια τῆς ὑγρασίας, τῆς βροχῆς κλπ.).

Παρθενὼν

Νότια πλευρὰ

Ἐργασίες ἐκτελέστηκαν μεταξὺ τοῦ 2ου-4ου ἀπὸ Δ. κίονα καὶ συγκεκριμένα στὰ ἑξῆς:

(α) Ἐπιστύλιο καὶ ἀντιθήματα (Πίν. 37 α - γ), κυρίως σὲ αὐτὰ ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὶς μετόπες καὶ τὶς τριγλύφους II ἕως VII.

(β) Κίονες. Ἐδῶ ἡ κατάσταση ἦταν ἰδιαίτερα ἀνησυχητικὴ μὲ τὸ πλῆθος τῶν ἐτοιμόρροπων κομματιῶν. Σὲ πολλὲς περιπτώσεις μὲ ἁπλὸ ἄγγιγμα τὰ κομμάτια ἀποσπῶντο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια. Στὶς περιπτώσεις αὐτές, ἀφοῦ ἀπομακρύναμε τὰ κομμάτια, τὰ καθαρίσαμε ἀπὸ τὴ σκόνη, λειχῆνες κλπ. καὶ στὴ συνέχεια τὰ ἐπανατοποθετήσαμε στὴ θέση τους μὲ τὴ βοήθεια τῆς λιθόκολλας Meyer (τὰ πολὺ μικρά), ἢ λιθόκολλας καὶ γομφίσκων (τὰ μεγαλύτερα).

Βόρεια πλευρὰ

Ἐργασίες ἐκτελέστηκαν μεταξὺ τοῦ 11ου καὶ 14ου κίονα ἀπὸ Δ. Τούτη τὴ φορὰ ἡ ἐργασία ἦταν βασικὰ ἡ ἀφαίρεση τοῦ σκυροδέματος Μπαλάνου ἀπὸ τοὺς σπονδύλους τῆς κιονοστοιχίας (Πίν. 37 δ - στ), ἐπειδὴ τὰ σιδερένια πλέγματα προκαλοῦσαν ζημιὲς στὰ μάρμαρα, ὅπου ἦταν ἐνσφηνωμένα. Ἀφαιρέθηκαν σιγὰ σιγὰ καὶ μὲ ὑπομονὴ τὸ παλιὸ τσιμέντο μέχρι τὴν ἐπιφάνεια τοῦ παλιοῦ πλέγματος καὶ τὸ ὀξειδωμένο σιδερένιο παλιὸ πλέγμα, καθαρίστηκε ἡ ἐπιφάνεια τῶν ἐσωτερικῶν μαρμάρινων ἐπιφανειῶν ἀπὸ τὶς σκουριὲς καὶ προετοιμάστηκαν οἱ σπόνδυλοι γιὰ νὰ δεχτοῦν τὸ νέο πλέγμα καὶ τοὺς νέους γομφίσκους, ποὺ ἦταν καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις ἀπὸ ὀρείχαλκο. Ἀκολούθησε χοντρὸ λάσπωμα (μὲ λάσπη καὶ λευκὸ τσιμέντο) καὶ μετὰ τσιμέντο λευκὸ μὲ μαρμαροκονίαμα. Πρὶν καλὰ καλὰ τοῦτο στεγνώσει διαμορφώνονταν οἱ ραβδώσεις μὲ τὸν πήχη. Ἡ παραπάνω ἐργασία εἶχε τελειώσει ὡς τὰ μέσα τοῦ Ἰουλίου. Ἀπὸ τότε καὶ ὡς τὸ Σεπτέμβριο ἔγιναν ἁπλούστερες ἐργασίες, δηλαδὴ μερεμέτια στὸ ἴδιο τμῆμα καὶ μὲ τὴν ἴδια σκαλωσιά. Μετὰ τὴ διακοπὴ ἑνὸς μηνός (Σεπτεμβρίου), κατὰ τὸν ὁποῖο τὸ συνεργεῖο ἀσχολήθηκε μὲ ἐργασίες στὸ βόρειο τεῖχος (βλ. παρακάτω), τὸν Ὀκτώβριο στήθηκε σκαλωσιὰ καὶ πάλι στὴ βόρεια πλευρὰ τοῦ μνημείου καὶ στὸ διάστημα ἀπὸ τὸν 5ο ὡς τὸν 8ο κίονα ἀπὸ Δ. Ἄρχισε ἕνα λεπτομερειακὸ μερεμέτισμα τοῦ θριγκοῦ ποὺ συνίστατο, ὅπως πάντα, κυρίως στὴ συγκράτηση ἢ ἐπανασυγκόλληση τῶν ἐτοιμόρροπων κομματιῶν, στὴν ἀντικατάσταση τῶν σιδερένιων συνδέσμων μὲ ὀρειχάλκινους καὶ στὸν καθαρισμὸ τῶν μαρμάρων ἀπὸ τὶς σκουριές.

Προπύλαια

Στὸ τέλος τῆς χρονιᾶς (Δεκέμβριο) ἔγιναν ὁρισμένες ἐργασίες στὸ ἐπιστύλιο τῆς νότιας πτέρυγας τοῦ μνημείου, γιατὶ διαπιστώθηκε ὅτι τὸ σημεῖο ἐκεῖνο εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ συντήρηση καθώς: 1. Ἕνα μεγάλο κομμάτι (διαστ. 0.25 × 0.30 μ.) ἐπάνω ἀπὸ τὸν 3ο κίονα τῆς πτέρυγας αὐτῆς ἦταν ἕτοιμο νὰ καταρρεύσει. 2. Ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι ἔνδεσμοι τῆς ἐπάνω ἐπιφάνειας εἶχαν φουσκώσει καὶ 3. Πολλὰ κομμάτια ποὺ εἶχαν ἀποκοπεῖ, στὶς περισσότερες περιπτώσεις ὕστερα ἀπὸ καταιγίδα, καὶ εἶχαν περιμαζευτεῖ, χρειαζόταν νὰ ἐπανασυγκολληθοῦν στὴν ἀρχική τους θέση. Ἡ ἐργασία ἔγινε μὲ τὴ συνήθη μέθοδο καὶ συνεχίστηκε ὡς τὴν ἐποχὴ ποὺ συγκροτήθηκε ἡ Ὁμάδα Ἐργασίας γιὰ τὴ συντήρηση τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως (ἄνοιξη τοῦ 1975), ὁπότε καὶ σταμάτησε προσωρινὰ κάθε συντηρητικὴ ἐργασία στὴν Ἀκρόπολη.

Βόρειο τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως

Τὸ Σεπτέμβριο τὸ συνεργεῖο ἀσχολήθηκε μὲ τὴ συντήρηση ἑνὸς τμήματος τοῦ βόρειου τείχους τῆς Ἀκροπόλεως, ὅπου εἶναι ἐντειχισμένα καὶ τμήματα τοῦ θριγκοῦ τοῦ «ἀρχαίου ναοῦ» (Πίν. 38 α - β). Χρειάστηκε πρῶτα πρῶτα, μὲ πολὺ κόπο καὶ ἰδιαίτερη ἐπιδεξιότητα, νὰ στηθεῖ σκαλωσιὰ στοὺς ἀπότομους βράχους (Πίν. 38 γ). Ὕστερα ἔγιναν οἱ παρακάτω ἐργασίες:

1. Ἐπαναφέρθηκε στὴ σωστή του θέση τὸ πρῶτο (ἀπὸ Δ.) γεῖσο.

2. Γεμίστηκαν ὅλες οἱ ρωγμὲς μὲ ἀραιὸ τσιμέντο γιὰ νὰ ἀποκλειστεῖ ἡ διείσδυση τῆς βροχῆς καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν κομματιῶν ἀπὸ τὴ διόγκωση ποὺ προκαλεῖ ὁ παγετός.

3. Ἀποκαταστάθηκαν μὲ τσιμέντο ὅσα σημεῖα τοῦ «κανόνος» ἔλειπαν, ὥστε νὰ προστατευτεῖ ἀπὸ τὴ φθορὰ τῆς βροχῆς τὸ ἐπιστύλιο.

Ρωμαϊκὴ Ἀγορὰ καὶ Ὡρολόγιο τοῦ Κυρρήστου

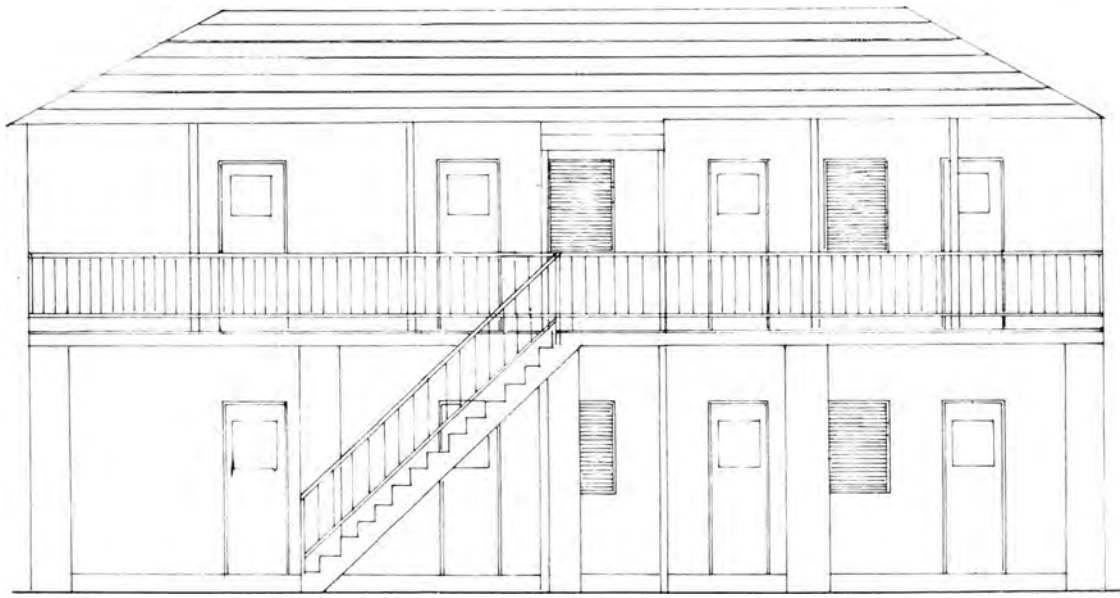
Τὸν Ἰανουάριο (8-15) τὸ συνεργεῖο ἀσχολήθηκε μὲ τὴ στήριξη μεγάλου κομματιοῦ ποὺ ἀποσπάστηκε ἀπὸ τὴν παραστάδα ὕστερα ἀπὸ καταρραχτώδη βροχή. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ ἔγιναν καὶ διάφορα μερεμέτια.

ΣΤΕΡΕΩΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΕ ΑΚΙΝΗΤΑ ΤΗΣ ΠΛΑΚΑΣ

Καὶ τὸ 1974 συνεργεῖο εἰδικευμένων καὶ ἔμπειρων ἐργατοτεχνιτῶν ἀσχολήθηκε μὲ τὴ συντήρηση παλιῶν καὶ χαρακτηριστικῶν σπιτιῶν τῆς Πλάκας ποὺ ἀνήκουν στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία. Ἡ ἐπέμβαση γινόταν πάντα μὲ τὸν πιὸ διακριτικὸ τρόπο. Χρησιμοποιούσαμε εἴτε chainage, εἴτε μπετόν, εἴτε ὁποιοδήποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ μέσα τῆς σύγχρονης τεχνικῆς, σὲ τρόπο πάντοτε ποὺ νὰ μὴν ἀντιμάχεται τὴν αἰσθητικὴ τοῦ παραδοσιακοῦ κτιρίου.

Ὁδὸς Πολυγνώτου, Πανὸς καὶ Διοσκούρων

Στὶς ἀρχὲς τοῦ Ἰανουαρίου ἀρχίσαμε τὴ στερέωση τοῦ σπιτιοῦ ποὺ ἦταν ἐπικίνδυνα ἑτοιμόρροπο. Οἱ ἐργασίες κράτησαν ὡς τὸ Μάιο (μὲ διακοπὴ ἑνὸς περίπου μηνός, τοῦ Μαρτίου) (Π ί ν. 39 α - β). Ἀφαιρέθηκαν οἱ σοβάδες, τὰ κεραμίδια καὶ τὸ μπάζωμα τοῦ ὑπογείου. Ὕστερα στερεώθηκαν οἱ τοῖχοι μὲ chainage καὶ στύλους, ἀκολούθησε ἡ ἐπανατοποθέτηση τῶν κεραμιδιῶν στὴ στέρεη πιὰ στέγη καὶ ἀσβεστοχρίστηκε ἡ ἐπιφάνεια τοῦ σπιτιοῦ.

Σχέδ. 1. Ἀθῆναι. Διοσκούρων 6. Ἡ ὄψη τοῦ σπιτιοῦ ἀπὸ τὴν αὐλή.

Ὁδὸς Θρασυβούλου 15

Τὸν Ἰούνιο ἄρχισαν ἐργασίες στὸ ἀκίνητο αὐτό. Ἀφαιρέθηκαν οἱ σοβάδες, ἐπιχρίστηκαν πάλι οἱ τοῖχοι, ἐπισκευάστηκε ἡ στέγη, ἀφοῦ τοποθετήθηκαν σωστὰ τὰ κεραμίδια καὶ ἀντικαταστάθηκαν τὰ φθαρμένα.

Ὁδὸς Πολυγνώτου 3

Τὸν Αὔγουστο ἄρχισε συντήρηση στὸ ἀκίνητο ποὺ ἦταν σὲ ἄθλια κατάσταση, μὲ τὰ κουφώματα νὰ χάσκουν καὶ τοὺς σοβάδες μισοριγμένους. Δυστυχῶς, ἐπειδὴ οἱ ἔνοικοι ἀρνιόνταν νὰ ἀπομακρυνθοῦν, περιοριστήκαμε στὸν εὐπρεπισμὸ τῆς πρόσοψης.

Ὁδὸς Διοσκούρων 6

Τὸν Ὀκτώβριο ἄρχισαν μεγάλης κλίμακας ἐργα-

σίες. Πρόκειται γιὰ ἕνα πολὺ γραφικὸ σπίτι, διώροφο μὲ χαγιάτι, ποὺ μαζὶ μ' ἕνα ὅμοιο ἀπέναντί του πλαισιώνει μιὰ γραφικὴ ἐσωτερικὴ αὐλή, χαρακτηριστικὴ τοῦ περασμένου αἰώνα (Σχέδ. 1). Οἱ ἐργασίες ποὺ ἔγιναν εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Ἀφαιρέθηκε ὁλόκληρη ἡ στέγη καὶ ξανατοποθετήθηκε νέα πάνω σὲ καινούρια ξυλοδομή.

2. Ξηλώθηκε ὁλόκληρο τὸ χαγιάτι καὶ ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ νέο ἀκριβῶς στὰ μέτρα καὶ τὴ μορφὴ τοῦ παλιοῦ.

3. Ξηλώθηκαν τὰ σάπια πατώματα καὶ τοποθετήθηκαν καινούρια.

4. Ἀφαιρέθηκαν οἱ παλιοὶ σοβάδες καὶ τὸ κτίριο ἐπιχρίστηκε καὶ πάλι.

Στὸ τέλος τοῦ 1975 τὸ οἴκημα παραδόθηκε στερεωμένο καὶ κατοικήσιμο στὸ Κέντρο Συντηρήσεως Ἀρχαιοτήτων (Πίν. 39 γ - στ).

ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

Συνεχίστηκε ἡ ἔκθεση στὸ Μουσεῖο Κανελλοπούλου. Οὐσιαστικὰ περατώθηκε ἡ ἔκθεση τῶν ἑλληνιστικῶν καὶ ἑλληνορρωμαϊκῶν ἀντικειμένων. Στὴν τελευταία αἴθουσα τοῦ 1ου ὀρόφου τοποθετήθηκαν τρεῖς προθῆκες (ἀριθ. 99, 102 καὶ 105), ποὺ δέχτηκαν τὰ παραπάνω ἀρχαῖα (Πίν. 40 α). Στὴν ὑπ' ἀριθ. 105 τοποθετήθηκαν Ταναγραῖες καὶ ἄλλα εἰδώλια ἑλληνιστικῆς περιόδου, καθὼς καὶ λίγα ἀγγεῖα, μεταγενέστερα ἐρυθρόμορφα καὶ ἰταλιωτικά. Στὴν ὑπ' ἀριθ. 102 τοποθετήθηκαν ἀντικείμενα, κυρίως μικροτεχνίας, τῶν πρώτων αὐτοκρατορικῶν χρόνων, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Στὴν ὑπ' ἀριθ. 105 προθήκη τοποθετήθηκαν πήλινα εἰδώλια ἑλληνιστικῶν κυρίως χρόνων, ἐνῶ ἕνα ἀπὸ τὰ ράφια (μεσαῖο) δέχτηκε εἰδώλια τύπων τῆς νέας κωμωδίας πάνω σὲ ἀμφιθεατρικὴ βάση ἀπὸ πλεξιγκλάς (Πίν. 40 β). Τέλος, στὶς δυὸ γωνίες τῆς αἴθουσας πρισματικὲς προθῆκες δέχτηκαν, ἀφ' ἑνὸς μὲν κοσμήματα τῆς ὕστατης ἀρχαιότητας, ἀφ' ἑτέρου δὲ νομίσματα κλασικὰ μέχρι καὶ τὴν ἐποχὴ τῶν Διαδόχων.

Συγχρόνως περατώθηκε ἡ ἔκθεση τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς μικροτεχνίας. Σταυροί, ἐγκόλπια καὶ μικροαντικείμενα ἐκτέθηκαν στὶς προθῆκες τοῦ ὑπογείου.

ΜΑΡΙΑ ΜΠΡΟΥΣΚΑΡΗ

*

ΕΦΟΡΕΙΑ ΚΛΑΣΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ

1972 - 1973

ΑΘΗΝΑΙ

Καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1972 καὶ 1973 ἡ Ἐφορεία προσπάθησε, μὲ τὴ φιλότιμη βοήθεια τοῦ ἐπιστημονικοῦ της προσωπικοῦ[1], ν' ἀνταποκριθεῖ στὴ δύσκολη δουλειὰ ποὺ εἶχε νὰ κάνει, νὰ παρακολουθεῖ τὴν ἐκσκαφὴ θεμελίων στὰ διάφορα οἰκόπεδα καὶ νὰ προβαίνει σὲ σωστικὲς ἀνασκαφές, φροντίζοντας στὴ συνέχεια γιὰ τὴ μεταφορὰ τῶν φορητῶν εὑρημάτων στὶς ἀποθῆκες τῆς Ἐφορείας (ὁδὸς Ἄρεως ἀριθ. 3).

Ὁδὸς Ἀγησιλάου 49

Σὲ βάθος 4.10 μ. ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους βρέθηκε θεμελιωμένος στὴν κιμηλιὰ τοῖχος χτισμένος ἀπὸ κροκαλοπαγεῖς ὀγκόλιθους κι ἀδούλευτες πέτρες. Σώζεται σὲ μῆκος 2.35, ὕψος 1.30 κι ἔχει πλάτος 0.60 ὡς 0.72 μ.

Ὁδὸς Ἀγησιλάου 47 καὶ Θερμοπυλῶν

Στὴ νοτιοανατολικὴ γωνία τοῦ οἰκοπέδου ἰδιοκτησίας Κοτσινονοῦ, βρέθηκαν οἱ τοῖχοι 1, 1α, 2 καὶ 3.

Ὁ τοῖχος 1 καὶ ὁ τοῖχος 3 εἶναι παλιότεροι, χτισμένοι ἀπὸ ἀδούλευτες πέτρες μέτριου μεγέθους καὶ λάσπη καὶ θεμελιωμένοι στὸ φυσικὸ ἔδαφος, σὲ βάθος 4.20 μ. ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἐπιφάνεια (Πίν. 41 β).

Ὁ τοῖχος 2, σχήματος κυκλικοῦ, πατοῦσε πάνω στὸν 1, τὸν 3 καὶ τὸν 1α. Ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 9 μ., εἶχε πλάτος 0.80 καὶ σωζόμενο ὕψος 0.23 ὡς 0.70 μ. Εἶναι χτισμένος ἀπὸ μικρὲς καὶ μεγάλες δουλεμένες κι ἀδούλευτες πέτρες.

Ἡ στρωματογραφία (Πίν. 41 α) ἔδειξε ὅτι ὑπάρχει ἐνιαία ἐπίχωση ὡς βάθος 3 μ. Στὴ συνέχεια τὸ στρῶμα α, πάχ. 0.30 μ., ἦταν ἀπὸ χῶμα, μικρὲς πέτρες, κομμάτια ἀπὸ κεραμίδια καὶ ἴχνη φωτιᾶς, τὸ στρῶμα β, πάχ. 0.28 μ., ἀπὸ χῶμα καὶ λίγες πέτρες, τὸ στρῶμα γ, πάχ. 0.06 μ., ἀπὸ κοκκινωπὸ χῶμα, λίγες πέτρες καὶ κομμάτια ἀπὸ κεραμίδια. Στὸ στρῶμα δ, ποὺ ἦταν ἀπὸ χῶμα, χαλίκια, πέτρες μεγάλες καὶ μικρές, βρέθηκαν ἴχνη φωτιᾶς καὶ λίγα ὄστρακα. Δὲν μπορέσαμε νὰ διαπιστώσουμε τὸ πάχος τοῦ στρώματος δ, γιατὶ τὸ ἔδαφος ἔβγαζε νερά.

Ὁ πεσμένος πλίνθινος τοῖχος 1α (διαστ. 2.20 × 0.70 × 0.20 πάχος μ.) ἦταν ἀνωδομὴ τοῦ τοίχου 1. Οἱ πλίθες του ἦταν πολὺ καμένες. Βρέθηκαν ἐπίσης κομμάτια ἀπὸ κεραμίδες ποὺ εἶχαν χρησιμοποιηθεῖ ὅπως γίνεται καὶ σήμερα γιὰ τὸ «δέσιμο» τῶν πλίνθινων τοίχων.

Ὁδὸς Ἀγησιλάου 96 καὶ Πλαταιῶν

Ἀπὸ τὶς τομὲς ποὺ ἔγιναν διαπιστώθηκε ἡ ὕπαρξη τοίχων σὲ βάθος 2 μ. ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους. Ἂν καὶ οἱ διαστάσεις τοῦ οἰκοπέδου ἦταν μικρές, βρέθηκαν συνολικὰ δεκατέσσερις τοῖχοι, σχεδὸν ὅλοι διαφορετικῆς κατευθύνσεως καὶ θεμελιωμένοι τὶς περισσότερες φορὲς σὲ διαφορετικὰ βάθη. Εἶναι χτισμένοι γενικὰ ἀπὸ ἀδούλευτες ἢ λίγο δουλεμένες πέτρες καὶ κομμάτια ἀπὸ κεραμίδια κι ἔχουν γιὰ συνδετικὴ ὕλη λάσπη (Πίν. 41 γ).

Στὸ χῶρο ποὺ βρίσκεται ἀνάμεσα στοὺς τοίχους 3 καὶ 6 ἔγινε μιὰ τομὴ (Γ) γιὰ στρωματογραφικὲς παρατηρήσεις (Σχέδ. 1). Ἔτσι ἡ νότια πλευρὰ τῆς τομῆς Γ παρουσίασε ἕντεκα στρώματα στὸ ἀνατολικὸ τμῆμα της, ἐφτὰ στὸ δυτικὸ καὶ στὸ μέσο της περίπου ὑπάρχει μιὰ παραβίαση, ἡ ὁποία συνεχιζόταν καὶ στὸ φυσικὸ ἔδαφος (Πίν. 42 α).

Νοτιότερα ἀπὸ τὴν τομὴ Γ, 7 μ. περίπου, ἀνοίχτηκε ἡ τομὴ Δ (Σχέδ. 1) καὶ διαπιστώθηκε ὅτι ὑπῆρχαν κι ἐκεῖ ἀλλεπάλληλα στρώματα, συνολικὰ δεκατέσσερα. Καὶ στὶς δύο τομὲς τὰ στρώματα διακόπτονται ἀπὸ τὴν ἴδια παραβίαση ποὺ ὅπως διαπιστώθηκε στὴν τομὴ Δ ὀφείλεται σὲ ὑπόγειο ἀγωγό, τοῦ ὁποίου βρέθηκαν δύο πήλινα σώματα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ νὰ καλύπτουν τὸ ἐσωτερικὸ τῶν πηγαδιῶν.

Τὰ ἀλλεπάλληλα στρώματα καὶ ὁ ἀγωγὸς δείχνουν τὴν ὕπαρξη ἀρχαίου δρόμου μὲ κατεύθυνση Β.-Ν. Στὴν τομὴ Γ καὶ στὸ στρῶμα η βρέθηκαν σὲ μῆκος 2 μ. αὐλακώσεις ἀπὸ τροχούς, οἱ ὁποῖες ἔχουν ἄνοιγμα 1.60 μ. (Πίν. 42 α).

Σημειώνουμε ὅτι τὰ στρώματα τοῦ ἀρχαίου δρόμου δὲ συνεχίζονταν ἀνατολικὰ τῶν τοίχων 3 καὶ 12.

Στὴν ἐξωτερικὴ πλευρὰ τοῦ τοίχου 1 καὶ κολλητὰ σ' αὐτὸν βρέθηκε μπηγμένο στὴ γῆ πέτρινο ὁρόσημο δουλεμένο ἀδρὰ καὶ βαλμένο μὲ τὴν ἐπιγραφὴ στὴν ἐλεύθερη πλευρά του γιὰ νὰ φαίνεται (Α.Ε. Μ. 1566):

ΟΡΟΣ ΟΙΚΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑ
ΠΗΛΕΙΟΥ ΠΕΠΡΑ
ΜΕΝΩΝ ΕΠΙ ΛΥΣ
ΕΙ ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΕΙ
ΦΑΛΗΡΕΙ : Π

Ἀπὸ τὴν τομὴ Ε προέρχεται τὸ ἀγγεῖο τοῦ Πίν. 42 β.

Ἀκαδημία Ἀθηνῶν

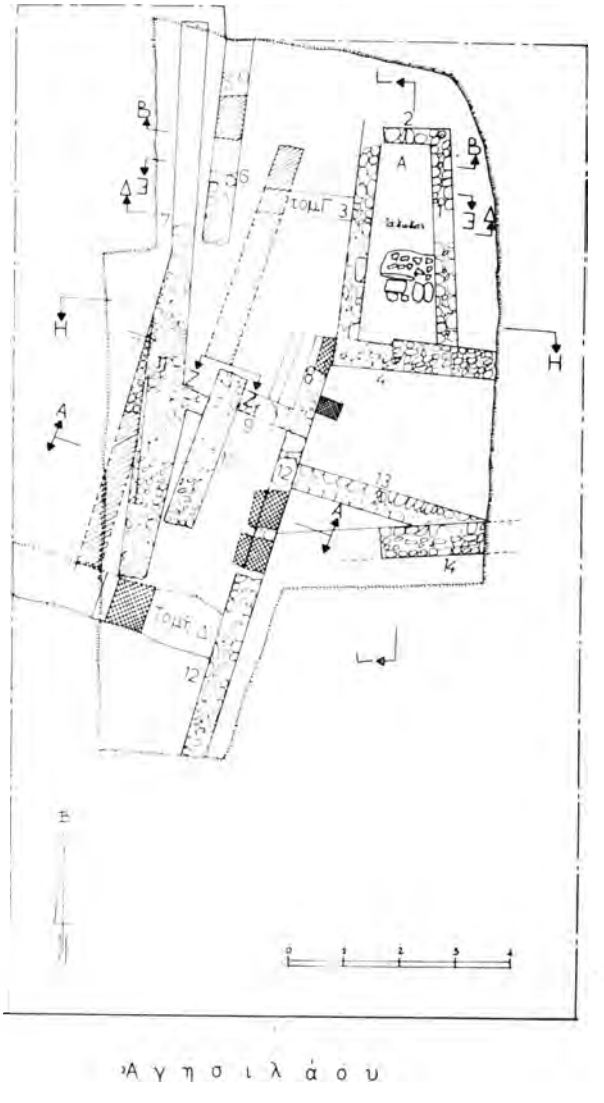
Στὶς ἐργασίες ποὺ γίνονταν στὸν κῆπο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, κοντὰ στὸ κιγκλίδωμα τῆς ὁδοῦ Σίνα, βρέθηκε ἀρχαῖος ἀγωγὸς μὲ κατεύθυνση καὶ ροὴ ἀπὸ ΒΑ. πρὸς ΝΔ. Ὁ ἀγωγός, ὁ ὁποῖος εἶχε

1. Τὸ ἐπιστημονικὸ προσωπικὸ ποὺ ἐργάσθηκε μὲ φιλοπονία στὶς ἀνασκαφὲς εἶναι ἡ † Πέπη Καπετανάκη καὶ οἱ Ἡ. Ἀνδρέου, Φ. Δακορώνια, Ἀ. Δραγώνα, Π. Πάντος, Ν. Προκοπίου καὶ Μ. Σταυροπούλου. Τὰ σχέδια τὰ ἔκανε ἡ ἀρχιτέκτων κ. Μαραγκάκη καὶ ἡ ἀρχαιολόγος δ. Ἔ. Σπαθάρη.

στὸ ἐσωτερικό του ἐπίχρισμα ἀπὸ ὑδραυλικὸ κονίαμα, ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 1.80, εἶχε ὕψος 0.60 καὶ πλάτος 0.40 μ.

Γιὰ νὰ τὸν κατασκευάσουν εἶχαν λαξεύσει τὴν κιμηλιὰ κι εἶχαν τοποθετήσει κεραμίδες ἀναστραμμένες ποὺ στηρίζονταν σ' ἕνα γέμισμα ἀπὸ πέτρες καὶ κονίαμα. Οἱ πλευρὲς τοῦ ἀγωγοῦ ἀπὸ τὶς κεραμίδες καὶ πάνω ἦταν χτισμένες μὲ τοῦβλα καὶ κονίαμα.

καὶ ὕψ. 0.65 μ., ἡ ὁποία εἶχε στὸ κέντρο ὑποδοχή, διαμ. 0.47 καὶ βάθ. 0.34 μ. Μέσα στὴν ὑποδοχὴ ὑπῆρχε χάλκινο ἀγγεῖο (λέβης) ποὺ περιεῖχε τὰ ὀστὰ τοῦ νεκροῦ. Τὸ κάλυμμά της (διαστ. 1.10 × 0.92 × 0.18 μ. πάχος) δὲ βρέθηκε στὴ θέση του.

Σχέδ. 1. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Ἀγησιλάου 96. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

Ὁδὸς Ἀλκίφρονος καὶ Πειραιῶς 199 (σκάμμα ΟΑΠ)

Σὲ βάθος 3.75 μ. ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους βρέθηκε μαρμάρινη κάλπη, μήκ. 1, πλ. 1

Τὸ φυσικὸ ἔδαφος ἀπὸ καθαρὸ κοκκινωπὸ χῶμα ἀρχίζει σὲ βάθος 3.75 μ. Ἡ ἐπίχωση πάνω ἀπὸ τὴν κάλπη ἦταν ἐνιαία χωρὶς καμιὰ ἰδιαίτερη ἔνδειξη.

Ὁδὸς Ἀντιλόχου 18 καὶ Θερμοπυλῶν

Παρακολουθώντας τὴν ἐκσκαφὴ τοῦ οἰκοπέδου δὲ βρήκαμε τίποτα. Ἐπειδὴ τὸ οἰκόπεδο αὐτὸ βρίσκεται κοντὰ στὸ οἰκόπεδο τῆς ὁδοῦ Ἀντιλόχου

21, ἔγιναν γενικὲς στρωματογραφικὲς παρατηρήσεις.

Ἔτσι τὸ πάνω στρῶμα α, σὲ βάθος 1.50 μ. περίπου, εἶναι ἀπὸ διάφορες ἐπιχώσεις. Τὸ στρῶμα β, ἀπὸ 1.50 ὡς 2.80 μ. περίπου, εἶναι καθαρὸ ἀμμοχάλικο κοίτης χειμάρρου. Κάτω ἀπὸ τὸ δεύτερο στρῶμα ὑπῆρχε τὸ φυσικὸ ἔδαφος.

Ὁδὸς Ἀντιλόχου 21

Στὴν ἔρευνα ποὺ ἔγινε στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Θειακούλη, διαστ. 10.40 × 11.50 μ., ἀποκαλύφθηκαν τμήματα ἀπὸ πέντε τοίχους (Τχ. 1 ἕως 5) (Πίν. 42 γ).

Τοῖχος 1. Ἦταν θεμελιωμένος σὲ βάθος 1.50 μ. ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τοῦ δρόμου καὶ χτισμένος ἀπὸ μικρὲς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πέτρες. Δὲ βρέθηκε ἡ νοτιοδυτικὴ ἄκρη του (διαστ. 8.15 × 0.50 × 0.25 μ. ὕψος).

Τοῖχος 2. Κοντὰ στὸν τοῖχο 1 βρέθηκε ὁ τοῖχος 2, ὁ ὁποῖος κάνοντας καμπύλη προχωρεῖ κάτω ἀπὸ τὸν 1 καὶ εἶναι χτισμένος ἀπὸ κροκαλοπαγεῖς πλίνθους κι ἀδούλευτες μαρμαρόπετρες. Σώζεται σὲ τρεῖς δόμους.

Τοῖχος 3. Σώζεται ἐλάχιστο τμῆμα του κάτω ἀπὸ τὸν τοῖχο 1.

Τοῖχος 4. Ἔχει ὑποθεμελίωση ἀπὸ ἀδούλευτες πέτρες μέτριου καὶ μεγάλου μεγέθους. Ἡ πάνω ἐπιφάνειά του ἦταν ἀπὸ ἀκανόνιστες τετράπλευρες μαρμαρόπετρες. Στὴ μιὰ πλευρά του βρέθηκε τμῆμα δαπέδου ἀπὸ κουρασάνι ποὺ προχωρεῖ δυτικότερα. Ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 6.80, ἔχει πάχος 0.025-0.05 μ. καὶ ὑπόστρωμα ἀπὸ χαλίκια ποὺ πατοῦν σὲ ἀμμώδη ἐπίχωση, σὲ βάθος 2.55 μ.

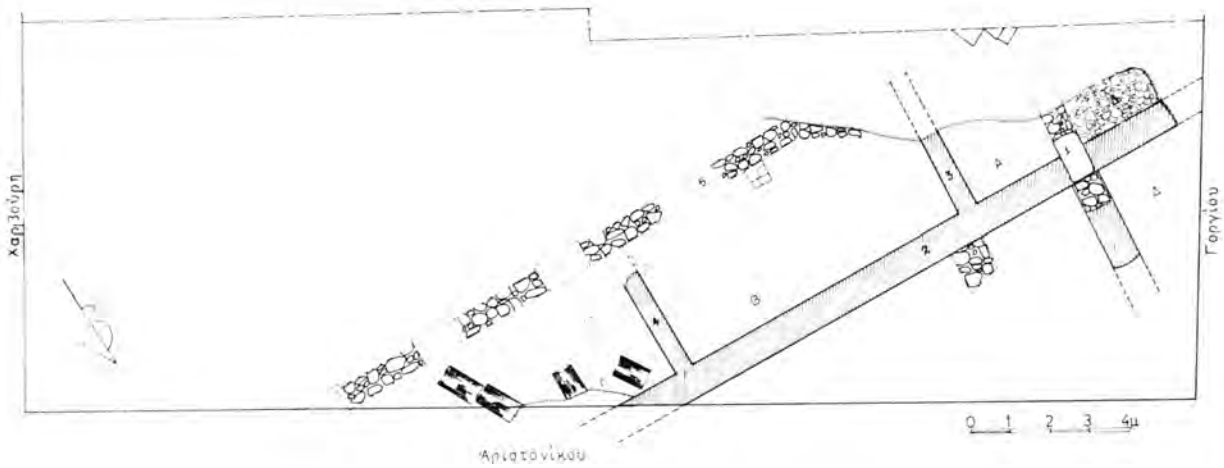
Τοῖχος 5. Θεμελιωμένος σὲ βάθος 1.80 μ. εἶναι χτισμένος μὲ ἀδούλευτες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πέτρες κι ἔχει σωζόμενο μῆκος 2.88, πλάτος 0.55-0.77 καὶ ὕψος 0.30 ὡς 0.70 μ.

Τὰ λίγα ὄστρακα ποὺ βρέθηκαν χρονολογοῦνται στὴν κλασικὴ καὶ τὴν ἑλληνιστικὴ ἐποχή.

Ὁδὸς Ἀριστονίκου 20-22, Γοργίου καὶ Χαρβούρη

Ἀποκαλύφθηκε τμῆμα ἑνὸς στενόμακρου οἰκοδομήματος (Σχέδ. 2· Πίν. 43 α). Δύο μακριοὶ παράλληλοι τοῖχοι (οἱ 2 καὶ 5) τέμνονται ἀπὸ τρεῖς ἄλλους (τοὺς 1, 3, 4) κι ἔτσι δημιουργοῦνται οἱ χῶροι Α, Β, Γ καὶ Δ.

Τοῖχος 5. Ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 13.20 μ. Συνεχιζόταν καὶ πρὸς τὶς δύο του πλευρές, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἦταν δυνατὴ ἡ ἔρευνά του. Εἶναι θεμελιωμένος σὲ βάθος 2.85 μ. ἀπὸ τὸ σημερινὸ ὁδόστρω-

Σχέδ. 2. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Ἀριστονίκου 20-22, Γοργίου καὶ Χαρβούρη. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

μα τῆς γωνίας Ἀριστονίκου - Χαρβούρη. Τὸ πλάτος του εἶναι 0.55, τὸ σωζόμενο ὕψος του 0.45 μ. Εἶναι χτισμένος μὲ ἀδούλευτες πέτρες μικροῦ μεγέθους καὶ ἄφθονο ἀσβεστοκονίαμα. Πρὸς τὸ ἀνατολικὸ τμῆμα του βρέθηκαν ἐντοιχισμένοι τρεῖς ὀρθογώνιοι ὀγκόλιθοι-βάσεις (διαστ. 1.25 × 0.75 μ.) ποὺ ἀπέχουν μεταξύ τους 2.20 μ. Πάνω σ' ἕναν ἀπ' αὐτοὺς εἶναι χτισμένος μὲ πήλινες πλάκες ἕνας πεσσός (διαστ. 0.50 × 0.85 μ.). Τὸ σωζόμενο ὕψος του εἶναι 0.75 μ.

Τοῖχος 2 (Σχέδ. 2· Πίν. 43 α). Εἶναι παράλληλος τοῦ 5. Ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 15.20 μ. Ἔχει πλάτος 0.80 καὶ σωζόμενο ὕψος 0.75 μ. Εἶναι θεμελιωμένος σὲ βάθος 2.65 μ. ἀπὸ τὸ σημερινὸ ὁδόστρωμα τῆς γωνίας Ἀριστονίκου-Χαρβούρη καὶ ἔχει ἐπένδυση ἀπὸ ἀσβεστοκονίαμα καὶ λευκὸ ἐπίχρισμα, συνολ. πάχ. 0.04 μ.

Τοῖχοι 1, 3 καὶ 4 (Σχέδ. 2· Πίν. 43 α). Εἶναι κάθετοι πρὸς τοὺς τοίχους 2 καὶ 5 κι ἔτσι δη-

μιουργοῦνται οἱ χῶροι Α, Β, Γ καὶ Δ. Οἱ πλευρὲς τῶν τοίχων ποὺ βλέπουν πρὸς τοὺς χώρους ποὺ ἀναφέραμε ἔχουν γενικὰ ἐπένδυση ἀπὸ ἀσβεστοκονίαμα καὶ διακοσμητικὸ ἐπίχρισμα λευκοῦ χρώματος. Στοὺς τοίχους 2 καὶ 3 διακρίνονται ἀλλεπάλληλες ἐπιστρώσεις. Ἡ διακόσμηση τῶν τοίχων γενικῶς καὶ κυρίως τῶν 2 καὶ 4 εἶναι φανερή. Κάθετες καὶ ὁριζόντιες ταινίες ἐρυθρωποῦ χρώματος δημιουργοῦν τετράπλευρα διάχωρα, διαστ. 0.90 × 0.35 μ. (Πίν. 43 β).

Χτιστὲς κολῶνες. Μέσα στὸ χῶρο Γ βρέθηκαν μεγάλα κομμάτια ἀπὸ χτιστὲς κολῶνες. Τὸ χτίσιμό τους ἔχει γίνει μὲ μεγάλες στρογγυλὲς πλίθες, ψημένες σὲ καμίνι καὶ ἄφθονο ἀσβεστοκονίαμα (Σχέδ. 2). Ἐξωτερικὰ ἔχουν ἐπένδυση ἀπὸ ἀσβεστοκονίαμα (πάχ. 0.04 μ.) ποὺ καλύπτεται ἀπὸ λευκὸ ἐπίχρισμα. Οἱ κολῶνες ἔχουν διάμετρο 0.50 μ. Τὸ μεγαλύτερο κομμάτι κολώνας ποὺ βρήκαμε φθάνει τὰ 2 μ.

Θεωρῶ πολὺ ἐνδιαφέρουσα τὴν ἀνεύρεση στωικοῦ οἰκοδομήματος στὴ διασταύρωση τῶν ὁδῶν Χαρβούρη-Ἀριστονίκου ποὺ βρίσκεται στὴν περιοχὴ τοῦ Ἰλισοῦ καὶ δὲν ἀπέχει πάρα πολὺ ἀπὸ τὴν κοίτη του. Πιστεύω ἄλλωστε ὅτι τὸ τμῆμα τοῦ στωικοῦ οἰκοδομήματος ποὺ ἀποκαλύψαμε σχετίζεται ἄμεσα μὲ τὰ εὑρήματα τοῦ οἰκοπέδου ποὺ βρίσκεται διαγώνια ἀπέναντι ἀπ' αὐτό, στὴ διασταύρωση καὶ πάλι τῶν ὁδῶν Χαρβούρη καὶ Ἀριστονίκου (βλ. στὸ ἑπόμενο οἰκόπεδο).

Ὁδὸς Ἀριστονίκου 23-25 καὶ Χαρβούρη

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Α. Παξιμαδᾶ ἐντοπίσαμε καὶ ἀποκαλύψαμε τὰ παρακάτω ἀρχαῖα:

Ἀγωγὸς 1 (Σχέδ. 3 - 4· Πίν. 44 α). Ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 19.30 μ. Συνεχίζεται καὶ πρὸς τὶς δύο κατευθύνσεις. Ἔχει κλίση ἀπὸ Β. πρὸς Ν. 0.60 μ. Τὸ δάπεδό του, θεμελιωμένο μέσα στὴν κιμηλιά, εἶναι στρωμένο μὲ πέτρες μικροῦ μεγέθους. Ἡ καμαροειδής του κάλυψη εἶναι χτισμένη μὲ ἀδούλευτες πέτρες καὶ ἀσβεστοκονίαμα, συνολ. πάχ. 0.45 μ. Ἐντοπίσαμε ἐφτὰ ἀνοίγματα ποὺ ἀπέχουν μεταξύ τους 2.45 μ. καὶ διαπιστώσαμε τὴν ὕπαρξη ἄλλων ἐφτὰ ἀντίστοιχων ἀνοιγμάτων στὴ δυτικὴ πλευρά, ποὺ τὰ κάλυπτε ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος τῆς δεξαμενῆς Β. Στὰ ἀνοίγματα αὐτὰ (0.20 × 0.30 μ.) πιστεύουμε ὅτι ὑπῆρχαν δοκάρια στηρίξεως. Γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀγωγοῦ 1 δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε τίποτα περισσότερο γιατὶ δὲν ἦταν δυνατὸς ὁ καθαρισμός του λόγω τῆς συστάσεως τοῦ περιεχομένου του.

Δεξαμενὴ Β (Σχέδ. 3 - 4· Πίν. 44 α - β). Σκάφτηκε σὲ μῆκος 18 μ. καὶ βρέθηκε ἡ βορεινή της ἄκρη. Ὁ ἀνατολικός της τοῖχος ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 19.50 μ. Κάπου ἐκεῖ πρέπει ἴσως νὰ εἶναι καὶ τὸ νότιο ἄκρο της. Ἔχει πλάτος 3 καὶ ὕψος 2.50 μ. Ἡ στέγη της εἶναι πεσμένη, ἀλλὰ ἡ ὀροφή της ἦταν καμαροειδής. Οἱ τοῖχοι της εἶναι χτισμένοι μὲ ἀδούλευτες πέτρες μέτριου μεγέθους καὶ μὲ ἀσβεστοκονίαμα. Ἡ ἐσωτερική της ἐπιφάνεια καλύπτεται ἀπὸ ὑδραυλικὸ κονίαμα καλῆς ποιότητας. Στὸ δάπεδό της, πρὸς τὸ βόρειο ἄκρο, ἀνοίχτηκε μεταγενέστερα ἕνα πηγάδι, διαμ. 1.10 μ.

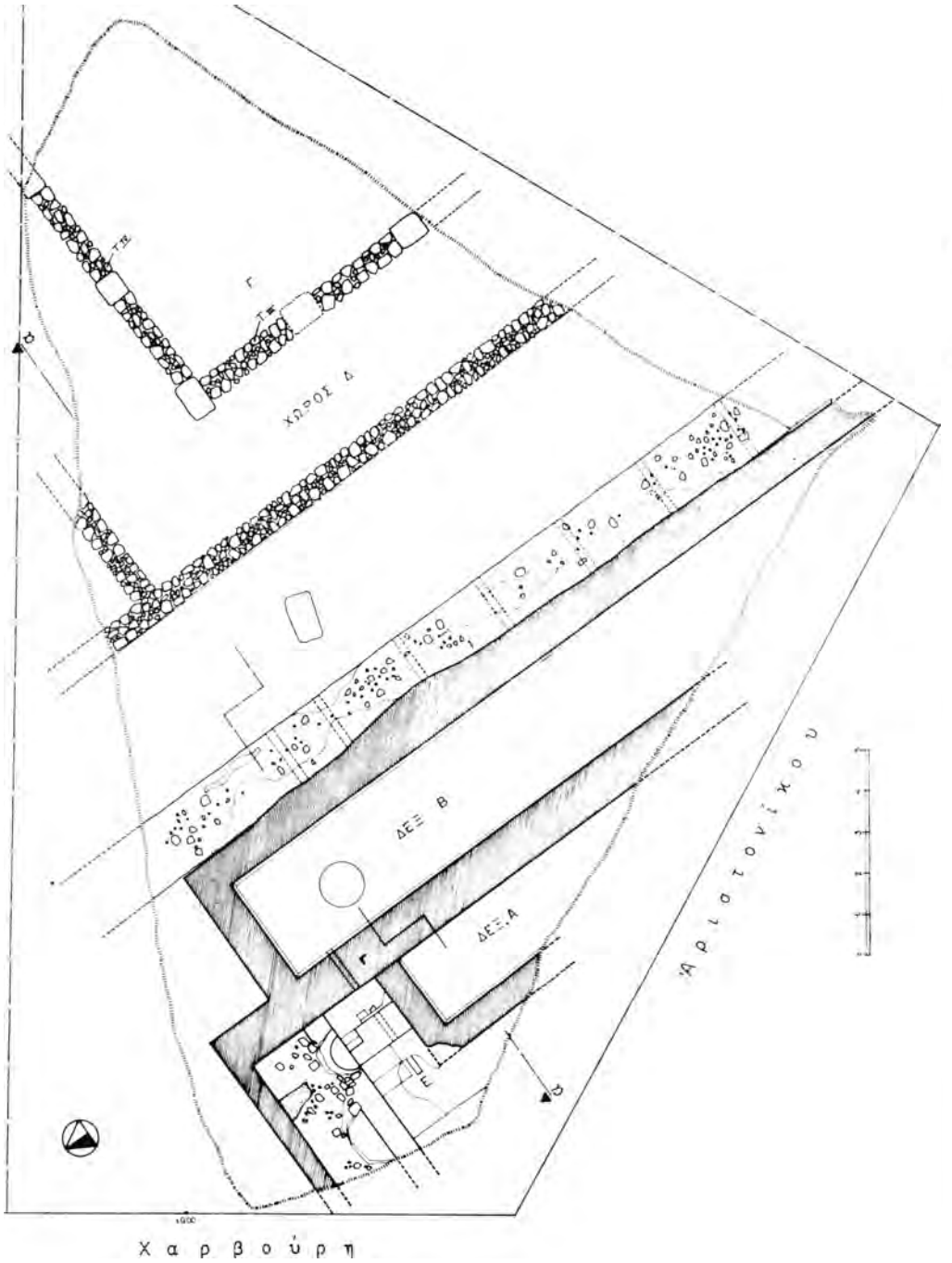
Στὶς μακριὲς πλευρές της ἔχουν χαραχθεῖ στὸ ὑδραυλικὸ κονίαμα πολλοὶ σταυροί, διάφορα χαράγματα καὶ ἀρχικά, ἴσως λέξεων, ὅπως π.χ. *ΦΑ, ΠΛ* (Πίν. 44 γ). Ἔχουν ἀνοιχτεῖ καὶ πολλὲς τρύπες γιὰ τὸ κρέμασμα, ἴσως, διάφορων ἀντικειμένων. Εἶναι χαραχτηριστικὸ πάντως ὅτι στὴ δυτικὴ πλευρὰ τῆς δεξαμενῆς ἔχουν χαραχθεῖ ἐλάχιστοι σταυροί, συγκριτικὰ μὲ τοὺς χαραγμένους στὴν ἀνατολική. Φαίνεται ὅτι ἡ δεξαμενὴ χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς σὰν τόπος λατρείας.

Ὑδραυλικὴ ἐγκατάσταση. Κοντὰ στὴ βορειοδυτικὴ γωνία τῆς δεξαμενῆς ὑπάρχει ἕνα ἄνοιγμα-ἀγωγός (Σχέδ. 3· Πίν. 44 β), ἀπ' ὅπου τὸ νερὸ μποροῦσε νὰ διοχετεύεται στὸ παρακείμενο φρεάτιο (διαστ. 1.65 × 0.80 × 1.70 μ. ὕψος). Ἀπὸ τὴ σκάλα καθόδου γιὰ τὸν καθαρισμό του σώζονται τρία σκαλοπάτια (Πίν. 44 δ). Ἀπὸ ἐδῶ τὸ νερὸ πήγαινε ἀκόμα δυτικότερα, τουλάχιστον ἕως τὸ χῶρο Ε, ὅπου βρήκαμε ἐπὶ τόπου μολυβένιο σωλήνα, διαμ. 0.08 καὶ μὲ τοιχώματα πάχ. 0.006 μ.

Δεξαμενὴ Α (Σχέδ. 3 - 4). Βρίσκεται δυτικὰ τῆς δεξαμενῆς Β καὶ ἔχει τὴν ἴδια κατασκευὴ καὶ ἐπένδυση μ' ἐκείνη, ἀλλὰ εἶναι στενότερη. Βρήκαμε μόνο τὴ βόρεια ἄκρη της. Ἔχει πλάτος 2.28 καὶ σωζόμενο ὕψος 1.35 μ. Ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 7.35 μ.

Τμῆμα κτιριακοῦ συγκροτήματος (Σχέδ. 3· Πίν. 44 α). Ἀνατολικὰ τῶν δεξαμενῶν καὶ τοῦ ἀγωγοῦ 1 ἀποκαλύφθηκε τμῆμα κτιριακοῦ συγκροτήματος. Οἱ τοῖχοι εἶναι βαθιὰ θεμελιωμένοι στὴν κιμηλιὰ καὶ χτισμένοι μὲ ἀδούλευτες πέτρες μέτριου μεγέθους καὶ ἀσβεστοκονίαμα. Ἔχουν πλάτος 0.60 καὶ 0.65 μ.

Οἱ τοῖχοι ΙΙΙ καὶ ΙV καθὼς γωνιάζουν καὶ ἔχουν ἐντοιχισμένες βάσεις γιὰ κολῶνες, σὲ ἀπόσταση 3.35 μ. τὴ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, φανερώνουν ὅτι περιβάλλουν μιὰ αὐλή. Πρόκειται ἴσως γιὰ στωικὸ οἰκοδόμημα ποὺ σχετίζεται τόσο μὲ τὶς παρακείμενες δεξαμενὲς κλπ., ὅσο καὶ μὲ τὸ στωικὸ οἰκοδόμημα ποὺ βρέθηκε στὴν ὁδὸ Χαρβούρη καὶ Ἀριστονίκου 20-22. Αὐτὲς τὶς δύο σωστικὲς ἀνασκαφὲς τὶς θεωρῶ πολὺ ἐνδιαφέρουσες καὶ δὲ θ' ἀργήσω νὰ τὶς δημοσιεύσω. Πρὸς τὸ παρὸν εἶναι πολὺ νωρὶς γιὰ τολμηρὰ συμπεράσματα, ἀλλὰ θὰ ἦταν πολὺ ἐνδιαφέρον ἂν μποροῦσε κανεὶς νὰ μιλήσει γιὰ ἐντοπισμὸ λειψάνων ποὺ ἀνήκουν σ' ἕνα δημόσιο κτίριο, π.χ. γυμνάσιο ἢ κάτι παρόμοιο.

Σχέδ. 3. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Ἀριστονίκου 23-25 καὶ Χαρβούρη. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

Ὁδὸς Βασίλης 3

Στὴν ὁδὸ Βασίλης βρέθηκαν πέντε ἀγωγοὶ σὲ διαφορετικὰ βάθη μεταξύ τους.

Ἀγωγὸς α. Σὲ βάθος 0.36 μ. βρέθηκαν τρία πήλινα σώματα σὲ σχῆμα ἀνάποδου Π, συνολ. μήκ. 1.70 μ., μὲ κατεύθυνση Α.-Δ.

Ἀγωγὸς β. Ἦταν δυτικὰ τοῦ α, σὲ βάθος 1. 10 μ., μὲ κατεύθυνση ΒΑ.-ΝΔ.

Ἀγωγὸς γ. Βρέθηκε σὲ βάθος 0.65 μ., μὲ κατεύθυνση ΒΑ.-ΝΔ. καὶ σὲ μῆκος 2.35 μ.

Ἀγωγὸς δ. Ἦταν δυτικὰ τοῦ γ καὶ σὲ βάθος 1.45 μ. Τὰ πήλινα σώματα εἶναι ἐλλειψοειδή.

Ἀγωγὸς ε. Βρέθηκε δυτικὰ τοῦ δ καὶ σὲ βάθος 0.95 μ., μὲ κατεύθυνση Α.-Δ. Σώζεται τμῆμα ἑνὸς πήλινου σώματος σὲ σχῆμα Π μέσα στὸ ὁποῖο βρέθηκαν τέσσερα χάλκινα νομίσματα.

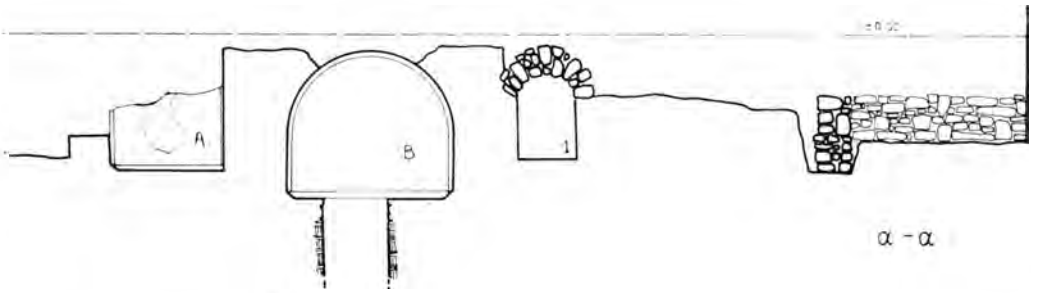
Ὁδὸς Ἀθαν. Διάκου 34

Κατὰ τὴν ἔρευνα, ἡ ὁποία ἔγινε στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Παπαδημητρίου, ἐπειδὴ παρατηρήθηκε ὅτι τὸ ἔδαφος δὲν ἦταν φυσικό, κρίθηκε ἀπαραίτητο νὰ γίνουν μερικὲς τομὲς ποὺ ἔδωσαν ποικίλα ὄστρακα (Πίν. 45 γ). Βρέθηκε ἐπίσης ἕνα πηγάδι λαξευμένο στὸ φυσικὸ ἔδαφος καὶ μπαζωμένο ἤδη ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα.

Ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Ἀθ. Διάκου καὶ ὡς τὸ βάθος τῶν 3.10 μ. ὑπῆρχαν τὰ ὑπόγεια παλιᾶς οἰκοδομῆς, ἡ ἔρευνά μας ἄρχισε ἀπὸ ἐκεῖ καὶ κάτω. Τὸ πηγάδι, βάθ. 3.40 μ., λαξευμένο μέσα στὴν κιμηλιά, στενεύει πρὸς τὰ κάτω καὶ φθάνει σὲ βάθος 6.30 μ. ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τοῦ δρόμου. Μέσα στὰ ἀρχαῖα μπαζώματα ποὺ τὸ γέμιζαν βρέθηκαν ἀνακατεμένα ὄστρακα μυκηναϊκῆς, γεωμετρικῆς καὶ κλασικῆς ἐποχῆς (Πίν. 45 α - β, δ - ε).

Ἀπὸ τὶς ἕξι τομὲς ποὺ ἔγιναν καὶ ἐπιτρέψανε τὴ στρωματογραφικὴ μελέτη τοῦ χώρου, σπουδαιότερες εἶναι οἱ Δ καὶ Ε. Στὶς τομὲς αὐτές, ποὺ ἔγιναν στὸ βόρειο τμῆμα τοῦ οἰκοπέδου μὲ κατεύθυνση Β.-Ν. ὡς τὸ βάθος τῶν 5 μ. ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τῆς ὁδοῦ, διακρίναμε τέσσερα διαδοχικὰ στρώματα (Πίν. 45 στ): Τὸ ἐπάνω στρῶμα Α, ποὺ ἔχει πάχος ἀπὸ 0.30 ὡς 0.90 μ. καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ κίτρινο χῶμα, τὸ δεύτερο Β, πάχ. 0.30 ὡς 1.10 μ., ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ λατύπη, τὸ τρίτο στρῶμα Γ, πάχ. 0.30-0.50 μ., ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ χῶμα, ἄμμο καὶ χαλίκια καὶ τελευταῖο τὸ στρῶμα Δ, πάχ. 0.30 ὡς 0.60 μ., ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ χοντρὸ ἀμμοχάλικο. Ἡ κιμηλιὰ ἔχει κλίση ἀπὸ Ν. πρὸς Β. κατὰ 0.60 μ. στὴν τομὴ Δ. Θὰ εἶναι πιθανότατα κοίτη παραπόταμου τοῦ Ἰλισσοῦ, ποὺ εἶχε κατεύθυνση ἀπὸ Δ. πρὸς Α.

Τὰ στρώματα στὶς τομὲς Δ καὶ Ε εἶναι ἴδια. Οἱ διαφορὲς ποὺ παρουσιάζονται εἶναι φαινομενικὰ πολὺ μεγάλες. Τὸ στρῶμα Α γενικὰ ἔχει μεγάλο πάχος. Στὴν τομὴ Ε, σ' ἕνα μεγάλο μέρος κατεβαίνει

Σχέδ. 4. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Ἀριστονίκου 23-25 καὶ Χαρβούρη. Τομὴ α-α.

πρὸς τὰ κάτω καὶ φτάνει ὡς τὸ φυσικὸ ἔδαφος. Ἀσφαλῶς σὲ κάποια περίοδο ὁ χείμαρρος παρέσυρε τὶς ἐπιχώσεις ποὺ ὑπῆρχαν ὡς τὴν κιμηλιά. Γι' αὐτὸ τὸ στρῶμα Α, ἐνῶ εἶναι ἐπιφανειακό, φτάνει, σ' ἕνα μεγάλο τμῆμα τῆς τομῆς Ε, ὡς τὸ στέρεο ἔδαφος.

Τὸ στρῶμα Β ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ λατύπη. Ἡ ἀφθονία καὶ τὸ εἶδος τῆς πέτρας τὸ συσχετίζουν μὲ τὶς ἐργασίες τοῦ Ὀλυμπιείου.

Ὁδὸς Δράκου 43 καὶ Τσ. Καρατάσου

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Παπανδρέου, διαστ. 6.50 × 12.50 μ., βρέθηκαν τμῆμα ἀγωγοῦ καὶ λείψανα καλυβίτη τάφου.

Ὁ ἀγωγὸς βρέθηκε σὲ βάθος 0.90 μ. ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τοῦ δρόμου. Εἶναι λαξευμένος στὴν κιμηλιά, κατευθύνεται ἀπὸ ΒΑ. πρὸς ΝΔ. καὶ σὲ τομὴ ἔχει σχῆμα ἡμικυκλικό. Οἱ διαστάσεις του εἶναι 0.45 × 0.60 μ.

Τὰ λείψανα τοῦ καλυβίτη τάφου βρέθηκαν σὲ βάθος 2 μ. ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τοῦ δρόμου. Σώθηκε μόνο ἡ τετράγωνη πήλινη πλάκα ποὺ ἀποτελοῦσε τὴ βόρειά του πλευρά. Ἀπὸ τὶς πλευρικές του πλάκες βρήκαμε μόνο τ' ἀποτυπώματα πάνω στὴν κιμηλιά. Οἱ διαστάσεις τοῦ σωζόμενου τμήματός του ἦταν 0.70 × 0.50 πλάτος καὶ 0.60 μ. ὕψος.

Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν 9

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Ο.Ε. Α. Σπαθάκη καὶ Γ. Στάμου ἔγινε ἀνασκαφικὴ ἔρευνα, ἡ ὁποία ἀποκάλυψε ρωμαϊκὸ λουτρό.

Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ χώρου τῆς ἀνασκαφῆς τὸ καλύπτει δάπεδο ἀπὸ κουρασάνι μὲ μικρὰ χαλίκια, τὸ ὁποῖο ὁρίζεται δυτικὰ ἀπὸ τὸν τοῖχο Β, βόρεια ἀπὸ τὸν τοῖχο Α καὶ νότια συνεχίζεται κάτω ἀπὸ τὴ σημερινὴ ὁδὸ Ἡρακλειδῶν.

Πάνω σ' αὐτὸ τὸ δάπεδο ἔχει χτιστεῖ μὲ πέτρες καὶ ψημένες πλίθες ἡμικυκλικὸ λουτρό, χορδῆς 2.15 μ., ποὺ ἐξωτερικὰ ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιο (Π ί ν. 46 α). Ἡ εἴσοδος στὸ λουτρὸ γινόταν ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ μὲ σκάλα ἀπὸ τὴν ὁποία σώζονται δύο σκαλοπάτια. Στὸ νότιο τμῆμα τοῦ τοίχου ὑπάρχει ἀγωγός, ὁ ὁποῖος ἔφερνε τὸ νερὸ ὡς τὸ λουτήρα. Στὸ βόρειο ἄκρο τοῦ δαπέδου τοῦ λουτροῦ ὑπάρχει μιὰ τρύπα ὅπου τὰ νερὰ ἔπεφταν κάτω ἀπὸ τὸ δάπεδο κι ἀπὸ κεῖ ὁ μικρὸς ἀγωγὸς ποὺ διαπερνᾶ τὸ βόρειο τοῖχο του τὰ διοχέτευε στὸν ἀγωγὸ Γ ποὺ τὰ ἀπομάκρυνε. Ἐσωτερικὰ εἶχε μαρμάρινη ἐπένδυση, τόσο στὶς κάθετες πλευρὲς καὶ στὰ σκαλοπάτια ὅσο καὶ στὸ δάπεδο. Σώθηκαν ἐλάχιστα ἴχνη ἀπὸ τὴ μαρμαρόστρωση τοῦ δαπέδου καὶ μερικὰ κομμάτια ἀπὸ τὴν ἐπένδυση τῶν κάθετων πλευρῶν, ὅπου φαίνονται καθαρὰ τὰ ἀποτυπώματα τῆς ὀρθομαρμάρωσης πάνω στὸ κουρασάνι ποὺ ἔχει πάχος 0.06 μ. (Π ί ν. 46 γ).

Πάνω στὸ ἴδιο δάπεδο ποὺ εἶναι χτισμένο τὸ λουτρὸ ὑπάρχει κυκλικὴ κατασκευή (διαμ. 1.35 μ.), τῆς ὁποίας οἱ τοῖχοι εἶναι χτισμένοι μὲ κομμάτια πλίθων καὶ μικρὲς πέτρες καὶ σώζονται σὲ ὕψος μόλις 0.20 μ. Στὰ ἀνατολικά της βρέθηκε στρῶμα καταστροφῆς ἀπὸ φωτιὰ μαζὶ μὲ σπασμένα κεραμίδια, πέτρες καὶ ψημένες πλίθες. Μέσα σ' αὐτὰ βρέθηκε καὶ τμῆμα ἀκροκεράμου (Π ί ν. 46 δ).

Στὸ χῶρο τῆς ἀνασκαφῆς βρέθηκαν οἱ τοῖχοι Α, Β, Γ, Δ καὶ Ε. Ὁ τοῖχος Α ἔχει κατεύθυνση ἀπὸ Α. πρὸς Δ., καλύπτει ὅλο τὸ πλάτος τοῦ οἰκοπέδου καὶ συνεχίζεται καὶ δυτικότερα τῆς ἀνασκαφῆς (Π ί ν. 46 β). Τὸ ἀνατολικὸ τμῆμα του εἶναι χτισμένο μὲ τοῦβλα καὶ ἀσβεστοκονίαμα καὶ σχηματίζει μιὰ ὀρθογώνια κόγχη μικροῦ βάθους. Τὸ δυτικὸ τμῆμα του εἶναι χτισμένο μὲ μικρὲς καὶ μεγάλες πέτρες καὶ ἄφθονο ἀσβεστοκονίαμα.

Στὸν τοῖχο Β ἔχουν χρησιμοποιηθεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεγάλες πέτρες καὶ πατάει πάνω σὲ παλιότερο τοῖχο ἀπὸ ψημένες πλίθες (Π ί ν. 46 β).

Κολλητὰ μὲ τὸ νότιο τοῖχο τοῦ λουτροῦ ὑπάρχουν ἄλλοι δύο τοῖχοι, οἱ Γ καὶ Δ. Τέλος, ὁ τοῖχος Ε ἔχει κατεύθυνση ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ εἶναι χτισμένος μὲ πλίθες καὶ ἀσβεστοκονίαμα.

Στὸ χῶρο τῆς ἀνασκαφῆς ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δύο μικροὺς ἀγωγοὺς τοῦ λουτροῦ ποὺ ἀναφέραμε πιὸ πάνω, βρέθηκαν κι ἄλλοι σὲ διαφορετικὰ ἐπίπεδα οἱ Α, Β καὶ Γ.

Βόρεια τοῦ τοίχου Α καὶ κατὰ μῆκος αὐτοῦ βρίσκεται ὁ ἀγωγὸς Α, τὸν ὁποῖο ἔκοψε καὶ χώρισε στὰ δύο ἕνας σύγχρονος βόθρος (Π ί ν. 46 α). Τὸ ἀνατολικὸ τμῆμα τοῦ ἀγωγοῦ, ποὺ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ ἀνατολικὸ τμῆμα τοῦ τοίχου Α, ἔχει σὲ τομὴ σχῆμα ἀνάποδου Π. Οἱ κάθετες πλευρὲς (ἡ μιὰ ἀπ' αὐτὲς εἶναι ἡ βόρεια ἐξωτερικὴ τοῦ τοίχου Α) εἶναι χτισμένες μὲ ἀλλεπάλληλες σειρὲς πλίθων, ἐνῶ ἡ κάτω ὁριζόντια πλευρὰ ἔχει στρωθεῖ μὲ μεγάλες πήλινες πλάκες. Τὸ δυτικό του τμῆμα, ποὺ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ δυτικὸ τμῆμα τοῦ τοίχου Α, εἶναι κατὰ κύριο λόγο ἀπὸ πήλινα σώματα καμαροειδὴ βαλμένα μὲ τὴν καμάρα πρὸς τὰ κάτω. Ὁ ἀγωγὸς ἔχει μῆκος 6.30 μ. καὶ κλίση ἀπὸ Α. πρὸς Δ.

Πάνω στὸν τοῖχο Α, κοντὰ στὸ σύγχρονο βόθρο, ὑπάρχει τμῆμα ἀγωγοῦ ποὺ ἦταν σὲ χρήση πρὶν ἀπὸ τὸν Α.

Δυτικὰ τοῦ τοίχου Β καὶ σχεδὸν παράλληλα μὲ αὐτὸν σὲ ἀπόσταση 1 μ. ἀλλὰ σὲ πολὺ ψηλότερο ἐπίπεδο (0.80 μ. ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ δάπεδο), βρέθηκε ὁ ἀγωγὸς Β. Ἀποτελεῖται ἀπὸ πήλινα σώματα σὲ σχῆμα ἀνάποδου Π.

Τέλος, σὲ πολὺ χαμηλότερο ἐπίπεδο ἀπὸ τοὺς Α καὶ Β, ὑπάρχει ὁ ἀγωγὸς Γ. Εἶναι παρόμοιας κατασκευῆς μὲ τὸ Β, ἀλλὰ πολὺ πιὸ φροντισμένος, καὶ προχωρεῖ κάτω ἀπὸ τὸν τοῖχο Α. Ἦταν σκεπασμένος προσεκτικὰ μὲ ὀρθογώνιες πήλινες πλάκες καὶ διοχέτευε τὰ νερὰ τοῦ λουτροῦ νοτιότερα (Π ί ν. 46 δ).

Οἱ τοῖχοι καὶ οἱ ἀγωγοὶ ποὺ βρέθηκαν στὸ οἰκόπεδο τῆς ὁδοῦ Ἡρακλειδῶν 9 δὲ χτίστηκαν ταυτόχρονα. Στὴν παλιότερη φάση πρέπει νὰ ἀνήκουν τὸ δάπεδο καὶ ὁ τοῖχος μὲ τὶς ψημένες πλίθες, στὸν ὁποῖο πατάει ὁ τοῖχος Β.

Ἀπὸ τὴν πιὸ πάνω περιγραφὴ γίνεται φανερὸ ὅτι ἀποκαλύψαμε τμῆμα λουτροῦ. Οἱ τοῖχοι καὶ κυρίως οἱ ἀγωγοί, ποὺ ἔχουν διαφορετικὲς κατευθύνσεις, εἶναι διαφορετικῆς ἐργασίας καὶ βρίσκονται σὲ βάθη διαφορετικά, δείχνουν ὅτι σ' αὐτὴ τὴ θέση ὑπῆρχε βαλανεῖο ποὺ ἁπλωνόταν καὶ στὰ διπλανὰ οἰκόπεδα καὶ τοῦ ὁποίου ἡ λειτουργία δὲν περιορίζεται μόνο στὸ χρονικὸ διάστημα τῆς λειτουργίας τοῦ τμήματος ποὺ ἀποκαλύψαμε.

Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν 22

Στὸ οἰκόπεδο βρέθηκε τμῆμα τοίχου ἀπὸ τρεῖς πλίθες, συνολ. μήκ. 2.28 μ. Ὁ τοῖχος ἔχει κατεύθυνση ΒΔ.-ΝΑ. κι εἶναι θεμελιωμένος στὸ φυσικὸ ἔδαφος σὲ βάθος 2.30 μ. Δὲ βρέθηκε τίποτ' ἄλλο.

Ὁδὸς Ἡρακλέους 6

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Παν. Σουρῆ, διαστ. 15 × 9.50 μ., ἀποκαλύφθηκε ἁψιδωτὸς ἀγωγὸς λαξευμένος στὸ φυσικὸ σκληρὸ ἔδαφος.

Ὁ ἀγωγός, ὁ ὁποῖος βρέθηκε σὲ δυὸ σημεῖα τοῦ οἰκοπέδου, ἐντοπίστηκε μέχρι μήκ. 10 μ. Οἱ ἐσωτερικὲς διαστάσεις του εἶναι 0.60 × 1.30 μ. καὶ ἔχει κατεύθυνση ἀπὸ Β. πρὸς Ν., μὲ ὑψομετρικὴ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ βόρειου καὶ τοῦ νότιου τμήματος 0.20 μ.

Στὶς τομὲς ποὺ κάναμε διακρίνουμε τρία συνολικὰ στρώματα. Τὸ στρῶμα α, πάχ. 1.85 μ., ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορες ἐπιχώσεις, τὸ στρῶμα β, πάχ. 1.60 μ., ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ χοντρὸ ἀμμοχάλικο καὶ χῶμα, καὶ κάτω κάτω, ὅπου ἔχει λαξευτεῖ ὁ ἀγωγός, τὸ στρῶμα γ, πάχ. 1.40 μ., ἀπὸ λεπτὸ ἀμμοχάλικο καὶ χῶμα. Μέσα στὸν ἀγωγὸ βρέθηκαν ἐλάχιστα ὄστρακα κλασικῆς κυρίως ἐποχῆς.

Ὁδὸς Ἥρας καὶ Καρὲρ

Στὸ οἰκόπεδο αὐτὸ ὑπῆρχαν μπάζα, μέσα στὰ ὁποῖα βρέθηκε ἐπιτύμβια μικρὴ κολώνα, σπασμένη στὰ δύο ἄκρα, ὕψ. 0.42 καὶ διαμ. 0.21 μ. Διακρίνεται ἡ στεφάνη καὶ ἐπιγραφὴ μεταγενέστερη (Πίν. 46 ε).

Ὁδὸς Θεοφιλοπούλου 11

Στὴν ἀνασκαφὴ ποὺ ἔγινε στὸ οἰκόπεδο βρέθηκαν δεκαπέντε τάφοι[2] (ἕντεκα κιβωτιόσχημοι χτιστοὶ καὶ τέσσερις καλυβίτες), τέσσερις τοῖχοι (Σχέδ. 5), ἀγγεῖα, λυχνάρια, ὄστρακα καὶ νομίσματα.

Τάφοι Ι καὶ Ια. Κιβωτιόσχημοι. Βρέθηκαν ἀκάλυπτοι. Τὸ δάπεδό τους ἦταν στρωμένο μὲ πήλινες πλάκες. Βρήκαμε μόνο ὀστὰ ποὺ δὲν ἦταν ἀπόλυτα στὴ θέση τους.

Τάφος ΙΙ. Κιβωτιόσχημος χωρὶς κάλυμμα. Τὸ δάπεδό του ἦταν στρωμένο μὲ πήλινες πλάκες. Τὰ ὀστὰ τοῦ νεκροῦ βρέθηκαν συγκεντρωμένα στὸ ἀνατολικὸ τμῆμα. Στὸ δυτικὸ τμῆμα βρήκαμε δύο χρυσὰ σκουλαρίκια μὲ πράσινες γυάλινες χάντρες στὴν ἄκρη καὶ ἕνα χάλκινο κρίκο.

Τάφος ΙΙΙ. Κιβωτιόσχημος χτιστός, χωρὶς σκέπασμα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὀστὰ τοῦ νεκροῦ βρέθηκε μιὰ ἀβαφὴς πρόχους στὴ βορειοδυτικὴ γωνία τοῦ τάφου.

Τάφος ΙV (Πίν. 47 α). Κιβωτιόσχημος, χτιστὸς μὲ πήλινες πλάκες καὶ ἀσβεστοκονίαμα. Βρήκαμε τέσσερα λυχνάρια, τέσσερα ἀγγεῖα (ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἕνα εἶναι θήλαστρο) (Πίν. 47 β - γ), ἕνα χάλκινο σκουλαρίκι, πενήντα ὀχτὼ μικρὲς χάντρες περιδεραίου ἀπὸ ὑαλόμαζα σὲ διάφορα χρώματα (Πίν. 47 δ), πέντε κρανία καὶ πολλὰ ὀστὰ διάσπαρτα. Λίγο πιὸ βαθιὰ βρήκαμε μιὰ κοκάλινη περόνη.

Ἀνατολικὰ καὶ νότια τοῦ τάφου IV (μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ χαρακτηρισθέντος ὡς τάφου VI, βλ. πιὸ κάτω) βρέθηκαν μιὰ πρόχους, δύο λυχνάρια καὶ δύο χάλκινα νομίσματα. Χαμηλότερα, στὸ δάπεδο τοῦ τάφου βρέθηκαν πολλὰ ὀστὰ καὶ μιὰ κοκάλινη περόνη.

Τάφος V. Δυτικὰ τοῦ τάφου VI ἀποκαλύφθηκε τοῖχος, μήκ. 3.50 μ., ποὺ γώνιαζε στὴ μιά του ἄκρη. Δὲ βρήκαμε τίποτα περισσότερο. Χαραχτηρίστηκε σὰν τάφος V.

Τάφος VI (Πίν. 47 α). Σὰν τάφο VI χαραχτηρίσαμε τὸ ὀρθογώνιο κατασκεύασμα μέσα στὸ ὁποῖο βρίσκεται χτισμένος ὁ τάφος IV. Ὁ VI ἔχει χτιστεῖ μὲ ἀδούλευτες καὶ δουλεμένες πέτρες, κεραμίδια καὶ ἄφθονο ἀσβεστοκονίαμα. Ἡ πάνω ἐπιφάνειά του βρίσκεται σὲ βάθος 1 μ. ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τῆς ὁδοῦ Θεοφιλοπούλου. Μέσα στὸν τάφο καὶ σὲ βάθος 0.55 μ. βρέθηκαν πολλὰ σκορπισμένα ὀστὰ καὶ δεκαέξι λυχνάρια, ποὺ χρονολογοῦνται στὰ τέλη τοῦ 4ου καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ 5ου αἰ. μ.Χ. Λίγο βαθύτερα (0.70 μ.) βρέθηκαν ἐννέα λυχνάρια, ποὺ χρονολογοῦνται περὶ τὰ τέλη τοῦ 4ου αἰ. μ.Χ. (Πίν. 48 α). Σὲ βάθος 0.90 μ. βρέθηκαν 136 χάλκινα νομίσματα ἀνάμεσα σὲ δύο μηριαῖα ὀστά, ποὺ χρονολογοῦνται στὸ β΄ μισὸ τοῦ 4ου καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ 5ου αἰ. μ.Χ. Κοντὰ σ' αὐτὰ τὰ νομίσματα βρέθηκαν ἄλλα εἴκοσι πέντε χάλκινα.

Πολλὰ ἀπὸ τὰ νομίσματα εἶναι φθαρμένα. Ὑπάρχουν ὅμως ἀρκετὰ ποὺ διατηροῦνται σὲ καλὴ ἢ σχετικὰ καλὴ κατάσταση. Μὲ βάση τὰ πιὸ πάνω καλὰ διατηρούμενα νομίσματα, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι δεκαέξι εἶναι τοῦ Ἀρκαδίου, δεκατέσσερα τοῦ Θεοδοσίου Α΄, ἑφτὰ τοῦ Θεοδοσίου Β΄, τέσσερα τοῦ Ὀνωρίου, δύο τοῦ Γρατιανοῦ καὶ ἕνα τοῦ Βαλεντινιανοῦ Β΄. Στὰ πιὸ πάνω νομίσματα διακρίνονται ὁρισμένα νομισματοκοπεῖα. Ὀχτὼ εἶναι τοῦ νομισματοκοπείου Κωνσταντινουπόλεως (τρία τοῦ Ἀρκαδίου, δύο τοῦ Θεοδοσίου Α΄, δύο τοῦ Ὀνωρίου καὶ ἕνα τοῦ Θεοδοσίου Β΄). Τέσσερα τοῦ νομισματοκοπείου Θεσσαλονίκης (τρία τοῦ Ἀρκαδίου καὶ ἕνα τοῦ Θεοδοσίου Β΄). Πέντε τοῦ νομισματοκοπείου Κυζίκου (δύο τοῦ Ἀρκαδίου, δύο τοῦ Γρατιανοῦ καὶ ἕνα τοῦ Θεοδοσίου Β΄). Τρία τοῦ νομισματοκοπείου Νικομηδείας (δύο τοῦ Θεοδοσίου Α΄ καὶ ἕνα τοῦ Ἀρκαδίου). Δύο τοῦ νομισματοκοπείου Ἀκυληίας τοῦ Θεοδοσίου Α΄. Ἕνα τοῦ νομισματοκοπείου Ἀντιοχείας τοῦ Θεοδοσίου Α΄ καὶ ἕνα τοῦ νομισματοκοπείου Τρεβήρων τοῦ Ἀρκαδίου.

Στὸ ἴδιο βάθος (0.90 μ.) ποὺ βρέθηκαν τὰ νομίσματα βρήκαμε καὶ τέσσερα λυχνάρια ποὺ χρονολογοῦνται πρὸς τὸ τέλος τοῦ 4ου αἰ. μ.Χ. καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ ἑπόμενου αἰώνα (Πίν. 48 γ).

Τὸ ἑπόμενο στρῶμα (βάθ. 0.90-1.20 μ.) ἦταν ἀπὸ κόκκινο χῶμα μὲ κομμάτια ἀπὸ κεραμίδια καὶ πολλὰ ὀστά. Στὸ δάπεδο τοῦ τάφου, ποὺ ἔφθανε στὴν

2. Στὴν ἀνασκαφὴ ἐργάστηκε ὡς ἐπιστημονικὴ βοηθὸς ἡ κ. Νίκη Προκοπίου, ἡ ὁποία καὶ θὰ δημοσιεύσει τὰ πήλινα λυχνάρια. Τὰ νομίσματα θὰ δημοσιευθοῦν ἀπὸ τὴν κ. Μαίρη Πάντου.

κιμηλιά, βρέθηκαν ὀχτὼ λυχνάρια ποὺ χρονολογοῦνται στὸν 4ο αἰ. μ.Χ. (Πίν. 48 β, δ - ε).

Τάφος VII. Κεραμοσκεπής, παιδικὸς τάφος, ἐν μέρει καταστραμμένος (διαστ. 1 × 0.35 μ.).

Τάφος VIII (Πίν. 49 α). Κεραμοσκεπὴς (διαστ. 2 × 0.60 μ.), μὲ τὸ κεφάλι τοῦ νεκροῦ πρὸς Δ. Οἱ κεραμίδες τῶν μακριῶν πλευρῶν πατοῦσαν πάνω σὲ πρόχειρους τοίχους.

Τάφοι IX-X. Κεραμοσκεπεῖς, ἀρκετὰ καταστραμμένοι.

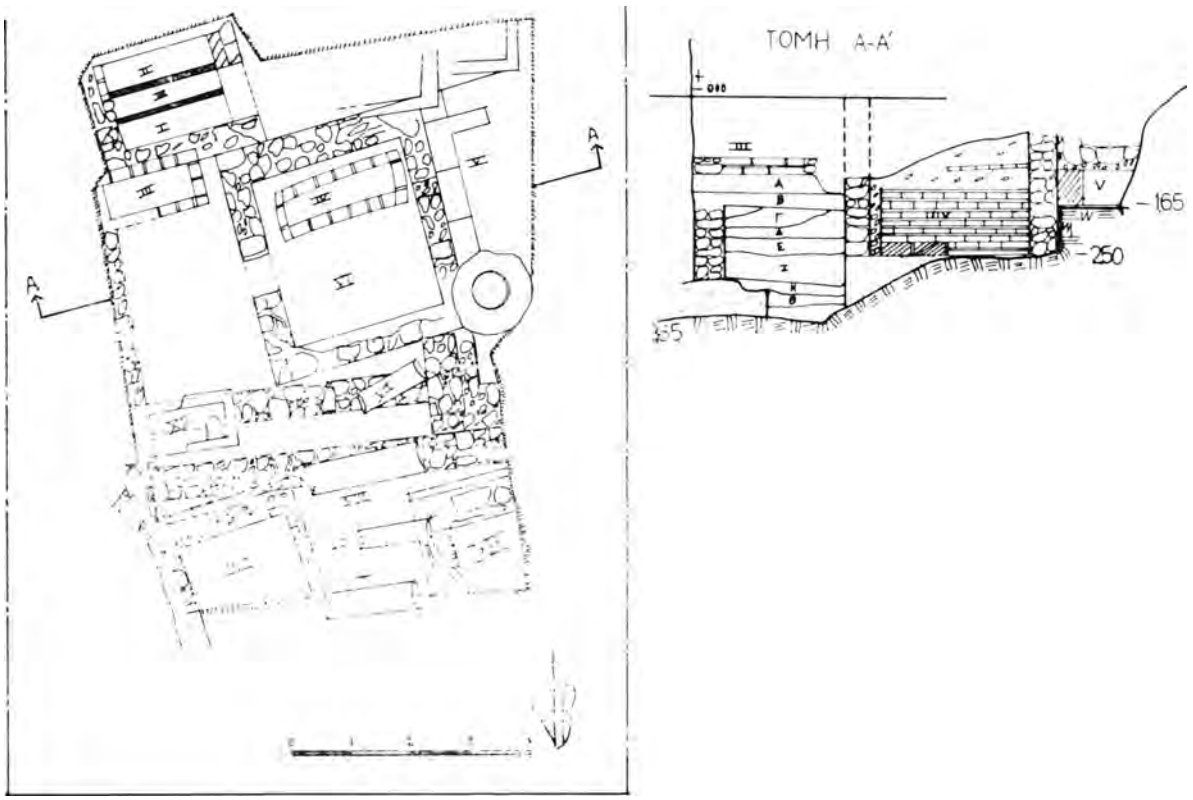
Ἀπὸ τοὺς τρεῖς στίχους τῆς ἐπιγραφῆς σώζονται τὰ γράμματα:

ΑΦΕΙ / ΜΑΚΕΛΜΗ / ΣΩΖΟΜΕΝΗΣ

Τάφος XIII. Εἶχε χτιστεῖ πάνω στὸν τοῖχο 2 (βλ. πιὸ κάτω). Βρέθηκαν μόνο ὀστὰ ἀνακατεμένα. Διαστ. 1.80 × 0.55 μ.

Τάφος XIV. Εἶχε χτιστεῖ πάνω στὸν τοῖχο 3 (βλ. πιὸ κάτω). Βρέθηκαν δύο πρόχοι, μιὰ περόνη, ἀνακατεμένα ὀστὰ καὶ δύο κρανία.

Τοῖχοι. Στὸ χῶρο ποὺ σκάψαμε βρέθηκαν τέσ-

Σχέδ. 5. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Θεοφιλοπούλου 11. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τομὴ Α-Α'.

Τάφος XI. Κιβωτιόσχημος, χτισμένος μὲ πέτρες, κεραμίδια καὶ πολὺ ἀσβέστη. Βρέθηκε μόνο τὸ νότιο τμῆμα του. Στὴ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ τάφου βρέθηκε ἐντοιχισμένο ἕνα κομμάτι ἀπὸ μαρμάρινη ἐπιτύμβια στήλη (Α.Ε. 1626, διαστ. 0.29 × 0.23 μ.).

Τάφος XII. Κιβωτιόσχημος, χτιστός. Σώζεται μόνο ἕνα μέρος τῆς δυτικῆς καὶ νότιας πλευρᾶς. Βρέθηκαν ἐννέα λυχνάρια καὶ τμῆμα ἐνεπίγραφης ἐπιτύμβιας στήλης ἀπὸ μάρμαρο σπασμένο στὰ δύο (Πίν. 49 γ) (Α.Ε. 1592).

σερις τοῖχοι ποὺ ἦταν θεμελιωμένοι πολὺ πιὸ βαθιὰ ἀπὸ τοὺς τάφους.

Τοῖχος 1. Ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 5 μ. Εἶναι χτισμένος μὲ ἀδούλευτες κυρίως πέτρες, θεμελιωμένος σὲ βάθος 2.10 μ. ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τῆς ὁδοῦ Θεοφιλοπούλου καὶ ἔχει πλάτος 0.50 καὶ ὕψος 1.25 μ. *Τοῖχος 2.* Ἔχει χτιστεῖ μὲ ἀδούλευτες πέτρες καὶ εἶναι θεμελιωμένος στὸ φυσικὸ ἔδαφος σὲ βάθος 2.20 μ. Μήκ. 6.35, πλ. 0.50 καὶ ὕψ. 1.20 μ. *Τοῖχος 3.* Χτισμένος παράλληλα στὸν τοῖχο 2 μὲ

ἀδούλευτες πέτρες μέτριου μεγέθους, ἔχει γιὰ συνδετικὴ ὕλη μόνο λάσπη. Μήκ. 6 μ., πλ. 0.58 καὶ ὕψ. 1.08 μ. *Τοῖχος 4.* Ἀπὸ πέτρες ἀδούλευτες μέτριου μεγέθους. Μήκ. 1.25 μ.

Στρωματογραφία (Σ χ έ δ. 5, τομὴ Α - Α΄· Π ί ν. 49 β). Κάναμε μιὰ τομὴ σὲ βάθος καὶ φθάσαμε ἕως τὸ φυσικὸ ἔδαφος γιὰ νὰ ἐξετάσουμε στρωματογραφικὰ τὸ χῶρο τῆς ἀνασκαφῆς. Τὰ ἀποτελέσματα ἀποδείχτηκαν πενιχρά. Ξεχωρίσαμε ὀχτὼ στρώματα ποὺ ἦταν διαφορετικὰ μεταξύ τους,τόσο στὴ σύσταση ὅσο καὶ στὸ χρῶμα τῶν χωμάτων. Δυστυχῶς τὰ ὄστρακα ποὺ μαζέψαμε δὲν ἀκολουθοῦσαν χρονολογικὴ σειρά. Ἦταν πολὺ ἀνακατεμένα. Βρήκαμε ὄστρακα ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν πρωτογεωμετρική, ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ τὴ γεωμετρικὴ ἐποχὴ ἕως καὶ τὴ ρωμαιοκρατία. Τὰ ὄστρακα δείχνουν μεγάλη ποικιλία ἀγγείων, ἀλλὰ τὰ πιὸ συνηθισμένα εἶναι ἀπὸ ληκύθους (μελανόμορφες ἀλλὰ καὶ λευκές), δακρυδόχα, πρόχους, σκύφους κλπ.

Συνοψίζοντας τὰ παραπάνω συμπεραίνουμε ὅτι τὸ οἰκόπεδο τῆς ὁδοῦ Θεοφιλοπούλου 11 ἦταν τμῆμα νεκροταφείου τοῦ τέλους τοῦ 4ου καὶ τοῦ α΄ μισοῦ τοῦ 5ου αἰ. μ.Χ. Πάντως στὴν ἴδια θέση πρέπει νὰ ὑπῆρχε νεκροταφεῖο καὶ στὶς προηγούμενες περιόδους, δηλ. τὴν ἑλληνιστική, τὴν κλασική, τὴν ἀρχαϊκή, τὴ γεωμετρικὴ καὶ ἴσως καὶ τὴν πρωτογεωμετρική. Αὐτὸ τὸ συμπεραίνουμε ἀπὸ τὰ ὄστρακα ποὺ βρήκαμε στὴν τομὴ ποὺ κάναμε καὶ ἀπὸ τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται (Π ί ν. 49 δ).

Οἱ τοῖχοι 1, 2, 3, καὶ 4 ποὺ βρήκαμε εἶναι ἄσχετοι μὲ τὴν τελευταία φάση τοῦ νεκροταφείου, ἀλλὰ νομίζω ὅτι σχετίζονται ἄμεσα μὲ μιὰ ἀπὸ τὶς παλιότερες φάσεις του.

Ἂν πάρουμε σὰν βάση τὰ ὄστρακα ποὺ μαζέψαμε στὴν τομὴ ποὺ κάναμε, μποροῦμε νὰ ἰσχυριστοῦμε ὅτι οἱ πιὸ σημαντικὲς φάσεις τοῦ νεκροταφείου τῆς ὁδοῦ Θεοφιλοπούλου 11 ἦταν στὰ τέλη τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου καὶ στὰ τέλη τῆς κλασικῆς καὶ τὶς ἀρχὲς τῆς ἑλληνιστικῆς.

Ὁδὸς Θεσσαλονίκης 30 (σκάμμα ΟΤΕ)

Στὸ σκάμμα ποὺ ἔκανε ὁ ΟΤΕ στὸ ὕψος τοῦ ἀριθμοῦ 30 καὶ κοντὰ στὴ διασταύρωση μὲ τὴν ὁδὸ Περσεφόνης, βρέθηκαν ἐφτὰ τάφοι καὶ σὲ βάθος 1 μ. ἕνας μαρμάρινος κιονίσκος μὲ ἐπιγραφή: *Μηνογένης Μακεδών* (Α.Ε. 1520), ὕψ. 0.46 καὶ διαμ. 0.17 μ.

Τάφος I (διαστ. 2.07 × 0.53 × 0.74 μ. βάθος). Θεμελιωμένος σὲ βάθος 2.80 μ. ἔχει κατεύθυνση Α.-Δ. Εἶναι χτισμένος μὲ πήλινες πλάκες καὶ σκεπασμένος μὲ μιὰ μαρμάρινη (Π ί ν. 49 ε - στ). Βρέθηκαν τέσσερις σκελετοί, ἕνα γυάλινο ἀγγεῖο ἀκέραιο καὶ κομμάτια ἀπὸ γυάλινα ἀγγεῖα, ἕνας καθρέφτης, ἕνα πήλινο φιαλίδιο καὶ φύλλα χρυσοῦ.

Τάφος II. Ἡ μιά του πλευρὰ εἶναι κοινὴ μὲ τὸν τάφο I (Π ί ν. 49 ε). Εἶναι χτισμένος μὲ τὸ ἴδιο ὑλικὸ καὶ τὸ ἐσωτερικό του, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πυθμένα, ἔχει ἐπένδυση ἀπὸ κουρασάνι, πάχ. 0.01 μ. Βρέθηκαν δύο γυάλινα ἀγγεῖα, πρόχους, χάλκινος κρίκος καὶ μικρὰ τεμάχια χρυσοῦ (διαστ. 2.05 × 0.52 × 0.69 μ. βάθος).

Τάφος III. Βρέθηκε βορειότερα τῶν τάφων I καὶ II, ἔχει τὴν ἴδια κατεύθυνση μ' αὐτοὺς καὶ εἶναι θεμελιωμένος σὲ βάθος 2.85 μ. Εἶναι κιβωτιόσχημος. Οἱ πλευρὲς καὶ τὸ σκέπασμά του εἶναι ἀπὸ μεγάλες πήλινες πλάκες. Μέσα στὸν τάφο III δὲ βρέθηκε τίποτα, οὔτε ἀποκαλύφθηκε ὁλόκληρος (Π ί ν. 49 ε).

Τάφος IV. Ὅμοιος μὲ τὸν τάφο III. Βρέθηκε σὲ βάθος 2.65 μ. Περιεῖχε μόνο λίγα ὀστά (διαστ. 2 × 0.45 × 0.64 μ. βάθος) (Π ί ν. 49 ε).

Τάφος V. Φτιαγμένος μὲ πήλινες πλάκες, ὅπως οἱ τάφοι III καὶ IV. Βρέθηκε σὲ βάθος 2.50 καὶ περιεῖχε λίγα ὀστά, κομμάτια ἀπὸ γυάλινα ἀγγεῖα κι ἕνα ὁλόκληρο.

Τάφος VI. Πώρινη σαρκοφάγος. Βρέθηκε σὲ βάθος 2.40 μ. κι ἔχει κατεύθυνση ΝΑ.-ΒΔ.

Τάφος VII. Βρέθηκαν μόνο δύο πήλινες πλάκες σὲ βάθος 2.50 μ.

Στὸ σκάμμα αὐτὸ ἀποκαλύφθηκε ἐπίσης τμῆμα κτιρίου χτισμένο μὲ πήλινες πλάκες καὶ ἀσβεστοκονίαμα.

Ὁδὸς Καλαμιώτου 19-21

Ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα, ποὺ ἔγινε στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Γ. Πακνιώτη, ἔφερε σὲ φῶς τμῆμα ἀρχαίου δρόμου ποὺ διέσχιζε τὸ οἰκόπεδο μὲ κατεύθυνση Β.-Ν. Ὡς τὸ βάθος τοῦ ἀρχαίου δρόμου ὑπῆρχαν τὰ ὑπόγεια τοῦ σπιτιοῦ ποὺ κατεδαφίστηκε, γι' αὐτὸ ἴσως βρέθηκε μόνο μιὰ στρώση τοῦ δρόμου (πάχ. 0.25-0.30 μ.) ποὺ πατοῦσε πάνω στὴν κιμηλιά. Τὸ πλάτος του (5.80 μ.) ὁριζόταν ἀπὸ κροκαλοπαγεῖς πέτρες, θεμελιωμένες στὴν κιμηλιά.

Δυτικὰ τοῦ δρόμου καὶ βαθύτερα ἀπ' αὐτὸν ἀποκαλύφθηκε τμῆμα ἑνὸς ἀγωγοῦ ἀπὸ τέσσερα πήλινα σώματα σὲ σχῆμα Π.

Στὴ βορειοδυτικὴ γωνία τοῦ οἰκοπέδου βρέθηκαν δύο τοῖχοι. Εἶναι χτισμένοι μὲ ἀδούλευτες πέτρες, κεραμίδια καὶ ἄφθονο ἀσβεστοκονίαμα. Ὁ ἕνας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι θεμελιωμένος στὶς ἐπιχώσεις. Δίπλα ἀπὸ τὸ σημεῖο ἐπαφῆς τῶν δύο τοίχων βρέθηκαν δύο χτιστοὶ ἀποθηκευτικοὶ χῶροι, ὕψ. 0.90 καὶ 1.35, μεγ. διαμ. 1.18 καὶ 1.46 καὶ πάχ. τοιχωμάτων 0.35 μ. Τὸ ἐσωτερικό τους ἦταν ἐπιχρισμένο μὲ ὑδραυλικὸ κονίαμα (Π ί ν. 50 α).

Ὁδὸς Κεραμεικοῦ 97 (σκάμμα ΟΑΠ)

Σὲ σκάμμα ποὺ ἔγινε στὴν ὁδὸ Κεραμεικοῦ, κοντὰ στὴ διασταύρωσή της μὲ τὴν ὁδὸ Πλαταιῶν, βρέθηκαν τρεῖς τοῖχοι.

Τοῖχος 1. Στὴ νοτιοανατολικὴ πλευρὰ τοῦ σκάμματος ἀποκαλύφθηκε τοῖχος (Τχ. 1) ἀπὸ κροκαλοπαγεῖς ὀγκόλιθους, ποὺ σώζεται σὲ τρεῖς ἢ τέσσερις δόμους (μπατικοὺς καὶ δρομικούς), ἔχει κατεύθυνση Α.-Δ. καὶ εἶναι θεμελιωμένος στὸ φυσικὸ ἔδαφος σὲ βάθος 4.45 μ. (μήκ. 8.50 καὶ μεγ. σωζ. ὕψ. 1.85 μ.). Τὸ πλάτος του εἶναι ἄγνωστο γιατὶ προχωρεῖ κάτω ἀπὸ τὸν ἄσκαφτο χῶρο (Π ί ν. 50 γ).

Τοῖχος 2. Ἀποκαλύφθηκε στὴ βορειοδυτικὴ πλευρὰ τοῦ σκάμματος, εἶναι παράλληλος τοῦ τοίχου 1 κι ἀπὸ τὸ ἴδιο ὑλικὸ μ' ἐκεῖνον. Πατάει σὲ μπάζα.

Στὴ βορειοδυτικὴ πλευρὰ τοῦ οἰκοπέδου βρέθηκε καὶ τρίτος τοῖχος (Τχ. 3) ἀπὸ κροκαλοπαγεῖς ὀγκόλιθους ὅπως κι ὁ πρῶτος κι ἔχει τὸν ἴδιο τρόπο χτισίματος. Εἶναι θεμελιωμένος στὸ φυσικὸ ἔδαφος, στὸ ἴδιο βάθος καὶ σώζεται ἐπίσης σὲ τρεῖς ἢ τέσσερις δόμους (μήκ. 1.45, μεγ. σωζ. ὕψ. 1.85 μ.). Ὁ τοῖχος 3 πρέπει νὰ σχετίζεται μὲ τὸν τοῖχο 1, τὸν ὁποῖο πιθανότατα θὰ συναντοῦσε, ἀλλὰ τώρα, λόγω καταστροφῆς, δὲ βρήκαμε τὴν πρὸς τὸν τοῖχο 1 συνέχειά του (Π ί ν. 50 δ).

Ὁδὸς Κεραμεικοῦ 121

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Καραχάλιου ἀποκαλύφθηκαν θεμέλια δύο τοίχων.

Τοῖχος 1. Ἔχει κατεύθυνση Α.-Δ. καὶ ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 1.22 μ. Ἔχει πλάτος 0.42 καὶ ὕψος 0.60 μ. Εἶναι θεμελιωμένος στὸ φυσικὸ ἔδαφος σὲ βάθος 2.20 μ. καὶ χτισμένος μὲ δουλεμένες,ἀλλὰ καὶ μικρὲς ἀδούλευτες πέτρες. Γιὰ συνδετικὴ ὕλη ἔχει λάσπη (Π ί ν. 50 β).

Τοῖχος 2. Ἔχει μῆκος 2.30, πλάτος 0.37-0.45 καὶ ὕψος 0.58 μ. Εἶναι ὅμοια χτισμένος μὲ τὸν τοῖχο 1 καὶ θεμελιωμένος στὸ ἴδιο βάθος. Μεταξὺ τῶν δύο τοίχων ὑπῆρχε προφανῶς πόρτα.

Στὴ στρωματογραφικὴ ἐξέταση ποὺ ἔγινε δίπλα ἀπὸ τοὺς τοίχους βρέθηκαν ἄλλοῦ τρία κι ἀλλοῦ τέσσερα στρώματα, ἀλλὰ χωρὶς ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον.

Ὁδὸς Κόδρου 15

Στὴν ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ποὺ ἔγινε στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Ἀναγνωστοπούλου, διαστ. 6.90 × 18 μ., βρέθηκαν λείψανα δύο τοίχων οἰκίας τῆς κλασικῆς ἐποχῆς.

Τοῖχος 1. Πρόκειται γιὰ τμῆμα θεμελίου, στὸ ἀνατολικὸ ἄκρο τοῦ οἰκοπέδου, μὲ κατεύθυνση Α.-Δ. Ἔχει μῆκος 0.95, πλάτος 0.60 καὶ ὕψος 0.40 μ. Εἶναι χτισμένος μὲ ἀδούλευτες πέτρες καὶ λάσπη καὶ θεμελιωμένος σὲ βάθος 1.93 ἕως 1.98 μ. ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους (Π ί ν. 50 ε).

Τοῖχος 2. Βρίσκεται δυτικὰ τοῦ τοίχου 1. Ἔχει κατεύθυνση Β.-Ν., μῆκος 3.70, πλάτος 0.60 καὶ ὕψος 1 μ. Εἶναι κι αὐτὸς χτισμένος μὲ ἀδούλευτες πέτρες καὶ λάσπη, πατάει στὴν κιμηλιά, στὸ ἴδιο περίπου βάθος μὲ τὸν τοῖχο 1, καὶ συνεχίζεται πρὸς Β. καὶ πρὸς Ν. (Π ί ν. 50 ε).

Δυτικὰ τοῦ τοίχου 2 βρέθηκε στρῶμα ἀπὸ πατημένο χῶμα ποὺ ἀποτελοῦσε προφανῶς δάπεδο αὐλῆς.

Δυτικότερα καὶ σὲ βάθος 2.20 μ. ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους, βρέθηκε πηγάδι λαξευμένο στὸ βράχο, διαμ. 0.80 μ., τὸ ὁποῖο ἀποκαλύφθηκε μέχρι βάθους 8.50 μ. Στὴ θέση τοῦ στομίου εἶχαν τοποθετήσει τὸ ἐπάνω μισὸ πήλινου πιθαριοῦ. Τὸ πηγάδι πρέπει νὰ ἀνῆκε στὴν αὐλὴ τῆς οἰκίας.

Ἡ στρωματογραφία ποὺ ἔγινε στὴν ἀνατολικὴ καὶ βόρεια πλευρὰ τοῦ οἰκοπέδου ἔδειξε ὅτι τὰ στρώματα ἔχουν διαταραχθεῖ. Ὑπάρχει πάντως μιὰ κάποια χρονολογικὴ σειρά.

Στὸ στρῶμα α, δυτικὰ τοῦ τοίχου 2, βρέθηκαν ὄστρακα κλασικῆς καὶ ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς. Στὸ στρῶμα β βρέθηκαν ὄστρακα κλασικὰ καὶ κυρίως τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Στὸ στρῶμα γ βρέθηκαν ὄστρακα ὑστερογεωμετρικά, κλασικὰ καὶ ἑλληνιστικά.

Δυτικὰ τοῦ πηγαδιοῦ τὰ στρώματα εἶναι περισσότερο ἀνακατεμένα. Στὰ στρώματα α καὶ β βρέθηκαν ὄστρακα κλασικά, ἀλλὰ καὶ βυζαντινά. Στὸ στρῶμα γ βρέθηκαν ὄστρακα κλασικὰ καὶ ἐλάχιστα τοῦ 6ου αἰ. π.Χ.

Στὴν ἀνατολικὴ μεσοτοιχία βρέθηκαν στὸ στρῶμα α ὄστρακα βυζαντινὰ καὶ μεταβυζαντινά, στὸ στρῶμα β κλασικὰ καὶ ἑλληνιστικὰ καὶ στὸ στρῶμα γ ὄστρακα κλασικὰ καὶ κυρίως τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.

Ὁδὸς Κραναοῦ καὶ Σαρρῆ

Στὴ διασταύρωση τῶν δύο ὁδῶν στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Μονῆς Πετράκη (ΟΔΕΠ), διαστ. 20.70 × 18 μ., κάναμε δοκιμαστικὲς τομὲς καὶ διαπιστώθηκε ἡ ὕπαρξη ἐπιχώσεων ὡς τὴν κιμηλιὰ ποὺ βρίσκεται σὲ βάθος 2 μ.

Πρὸς τὸ τέλος τῆς ἔρευνας ἀποκαλύφθηκε στὴν ἀνατολικὴ ἄκρη τοῦ οἰκοπέδου ἡ μιὰ μόνο πλευρὰ τοίχου θεμελιωμένου στὴν κιμηλιά, σὲ βάθος 2.20 μ. Εἶναι χτισμένος μὲ ὀρθογώνιες πώρινες πέτρες κι ἔχει κατεύθυνση ἀπὸ ΒΑ. πρὸς ΝΔ. Σώζεται μόνο ὁ κάτω δόμος, ὕψ. 0.45 μ., ποὺ ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 4.20 μ. Δυστυχῶς ἦταν ἀδύνατο νὰ συνεχίσουμε τὴν ἀποκάλυψή του καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορέσαμε νὰ ἐξακριβώσουμε ἂν ἐπρόκειτο γιὰ τμῆμα τοίχου ἢ πιθανὸν τείχους.

Στὰ μπάζα βρήκαμε πρωτογεωμετρικὰ ὄστρακα (Π ί ν. 51 α) καὶ τμῆμα ἐπιγραφῆς:

ΟΣ/ΤΟΣ/ΙΣ/ΛΙΣ/ΣΤΟ/-Σ-

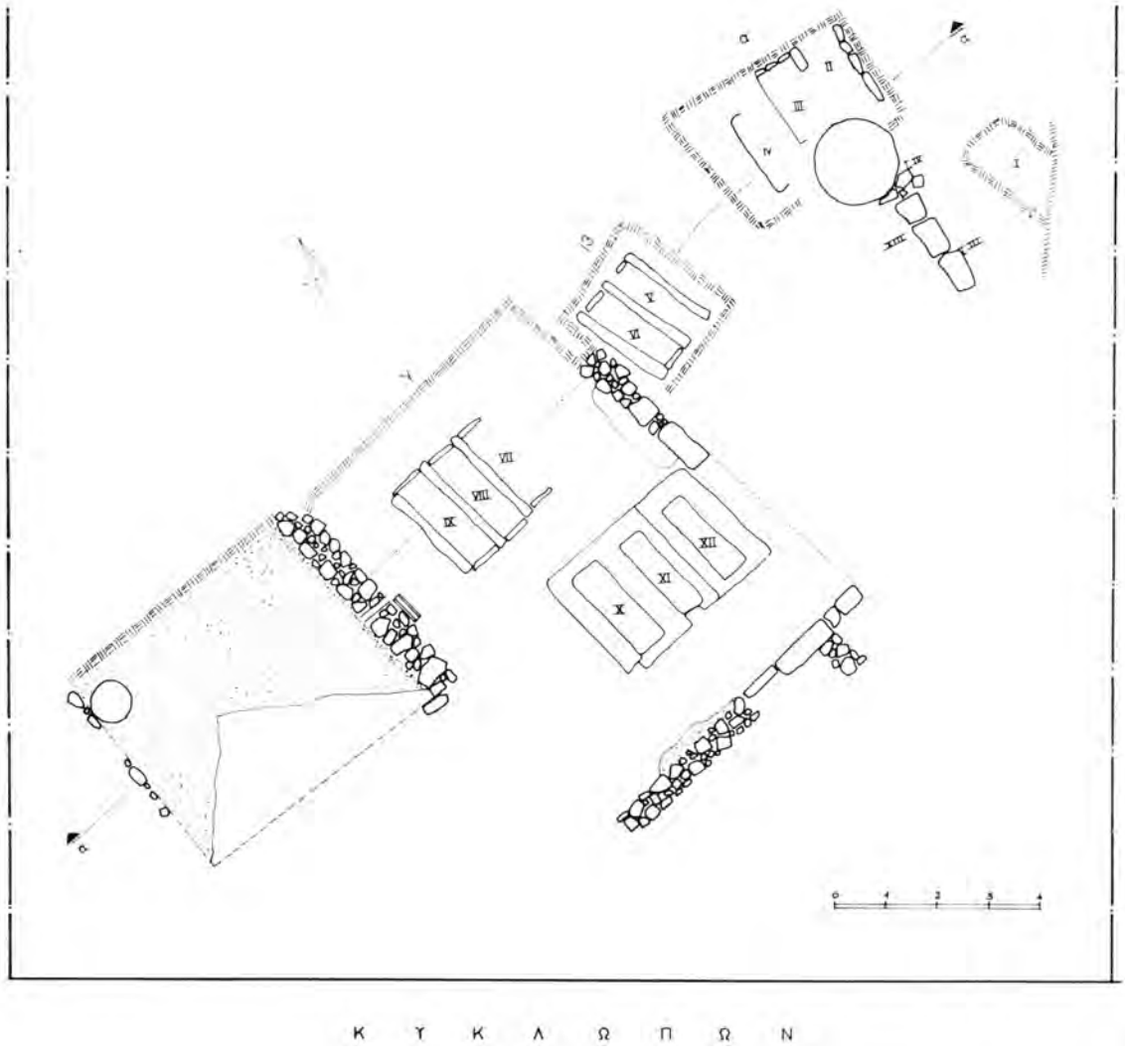
Ὁδὸς Κυκλώπων 16-18

Κατὰ τὴν ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ποὺ ἔγινε στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Δ. Πολίτη, βρέθηκαν τμήματα δεξαμενῶν, λαξεύματα στὸ φυσικὸ βράχο, μαρμάρινος κιονίσκος (Α.Ε. Μ. 1519), ὕψ. 1 καὶ

διαμ. 0.275 μ., πάνω στὸν ὁποῖο ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή: *ΚΡΙΤΙΟΝ / ΗΡΑΚ⟨Λ⟩ΕΙΩΤΙΣ / ΧΑΙΡΕ*, μαρμάρινο κομμάτι ἀπὸ στόμιο πηγαδιοῦ (Α.Ε. 1522), ποὺ βρέθηκε σὲ βάθος 0.60 κι ἔχει διάμετρο 0.30 καὶ σωζ. ὕψος 0.13 μ., ἕνα ἀκόμα κομμάτι κιονίσκου,

Τάφος III. Ἡ μιὰ μακριὰ πλευρά του ἦταν κοινὴ μὲ τὸν τάφο II. Δὲν εἶχε κτερίσματα.

Τάφος IV. Ἦταν συνέχεια μὲ τὸν τάφο III, μὲ κοινὴ τὴ μιὰ πλευρά, καὶ τελείως καταστραμμένος. Περιεῖχε εἴκοσι ἑφτὰ δακρυδόχα ἀγγεῖα.

Σχέδ. 6. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Κυκλώπων 16-18. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

σωζ. ὕψ. 0.38 καὶ διαμ. 0.44 μ.) (Α.Ε. 1523) καὶ οἱ παρακάτω τάφοι (Σ χ έ δ. 6):

Τάφος I. Σὰν τάφος Ι χαραχτηρίστηκε λάξευμα στὸ βράχο, βάθ. 0.10-0.20 καὶ πλ. 0.60 μ., μὲ κατεύθυνση ΒΔ.-ΝΑ., στὸ ὁποῖο δὲ βρέθηκε τίποτα.

Τάφος II. Ἦταν πολὺ καταστραμμένος, χτισμένος μὲ ἀδούλευτες πέτρες καὶ θεμελιωμένος σὲ βάθος 1.20 μ. Βρέθηκαν τρία δακρυδόχα ἀγγεῖα καὶ χάλκινο ἄμορφο ἀντικείμενο.

Οἱ τάφοι II, III καὶ IV, χτισμένοι μὲ ἀδούλευτες πέτρες, βρίσκονταν σ' ἕνα ἐνιαῖο λάξευμα τοῦ βράχου ποὺ ἀποτελοῦσε ἴσως ἕνα εἶδος περιβόλου (α), ἐνῶ ἀρχικὰ πρέπει νὰ εἶχε χρησιμοποιηθεῖ ὡς δεξαμενή (Σ χ έ δ. 6).

Τάφοι V καὶ VI. Σ' ἕνα παρόμοιο δεύτερο λάξευμα (β) βρέθηκαν δύο κιβωτιόσχημοι τάφοι (Π ί ν. 51 γ), οἱ V καὶ VI, ποὺ εἶναι φτιαγμένοι ἀπὸ μονοκόμματες μαρμάρινες πλάκες δουλεμένες ἁδρά. Στὸν

τάφο V βρέθηκαν πέντε δακρυδόχα ἀγγεῖα, στὸν τάφο VI ἑβδομήντα τρία δακρυδόχα ὁλόκληρα, σαράντα πέντε σπασμένα, τρία σιδερένια καρφιά, κομμάτια ἀπὸ στλεγγίδα καὶ χάλκινο ἀντικείμενο.

Σ' ἕνα τρίτο ὀρθογώνιο χῶρο ποὺ χαραχτηρίστηκε σὰν περίβολος γ, τὴ βόρεια πλευρὰ καὶ μέρος τῆς ἀνατολικῆς του ἀποτελεῖ ὁ λαξευμένος βράχος καὶ τὶς ὑπόλοιπες πλευρὲς ἀποτελοῦν τοῖχοι, οἱ ὁποῖοι στὴν ἐσωτερική τους πλευρὰ ἔχουν ἐπένδυση ἀπὸ κουρασάνι. Ἀσφαλῶς πρόκειται γιὰ δεξαμενή, ἡ ὁποία σὲ μεταγενέστερη φάση χρησιμοποιήθηκε ἴσως σὰν ἕνα εἶδος ταφικοῦ περιβόλου. Ἐκεῖ βρέθηκαν ἕξι τάφοι (VII-XII) (Σχέδ. 6· Πίν. 51 γ).

Οἱ τάφοι VII, VIII καὶ IX ποὺ βρίσκονται ὁ ἕνας δίπλα στὸν ἄλλο, εἶναι κιβωτιόσχημοι, φτιαγμένοι μὲ μαρμάρινες μονοκόμματες πλάκες (Σχέδ. 6). Οἱ τάφοι VII καὶ VIII δὲν ἔχουν σκέπασμα. Ὁ τάφος IX σκεπαζόταν μὲ δύο μαρμάρινες πλάκες. Στὸν τάφο VII δὲ βρέθηκε τίποτα. Στὸν τάφο VIII βρέθηκαν λίγα ὀστά, λίγα ὄστρακα, δακρυδόχο ἀγγεῖο καὶ χάλκινο ἀντικείμενο (ἐργαλεῖο;). Στὸν τάφο IX βρέθηκαν λίγα ὄστρακα, τρεῖς σιδερένιοι κρίκοι, μιὰ πρόχους κι ὁ σκελετὸς τοῦ νεκροῦ μὲ τὸ κεφάλι πρὸς Β.

Τάφοι X, XI, XII. Στὸ νοτιοανατολικὸ τμῆμα τοῦ περιβόλου βρέθηκαν οἱ τάφοι X, XI καὶ XII, ὁ ἕνας δίπλα στὸν ἄλλο. Εἶναι σκεπασμένοι μὲ μαρμάρινες πλάκες, σὲ δεύτερη χρήση, καὶ χτισμένοι μὲ ἀδούλευτες πέτρες, κεραμίδια καὶ λάσπη (Σχέδ. 6· Πίν. 51 β). Τὸ ἐσωτερικό τους καλύπτεται ἀπὸ κουρασάνι, πάχ. 0.02 μ.

Στὸν τάφο X βρέθηκαν χάλκινο ἀντικείμενο, φιαλίδιο ἀπὸ μολύβι καὶ δύο δακρυδόχα ἀγγεῖα. Στὸν τάφο XI βρέθηκαν ὄστρακα, δακρυδόχο ἀγγεῖο καὶ δύο στλεγγίδες. Τέλος, στὸν τάφο XII βρέθηκαν δακρυδόχο ἀγγεῖο, κομμάτια ἀπὸ στλεγγίδα καὶ σιδερένιος κρίκος.

Δυτικὰ ἀπὸ τοὺς τάφους VII, VIII καὶ IX καὶ σὲ βάθος 1.10 μ. ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους βρέθηκε μιὰ ἄλλη δεξαμενὴ ποὺ ἔχει ὀρθογώνιο σχῆμα. Ἐκεῖ βρέθηκαν σχεδὸν ὁλόκληρα ἀγγεῖα καὶ ὄστρακα (Πίν. 51 δ-ε). Ἔχει ἐπένδυση μὲ δύο στρώματα ἀπὸ κουρασάνι, πάχ. 0.03 μ. Στὴ βορειοδυτικὴ γωνία της ἀποκαλύφθηκε φρεάτιο μὲ ἐπένδυση ἀπὸ κουρασάνι (Σχέδ. 6· Πίν. 51 γ).

Στὴ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ τοίχου III καὶ σὲ βάθος 1.55 μ. βρέθηκε ἕνα ταφικὸ ἀγγεῖο (τάφος XIII), ποὺ ἦταν γεμάτο ἀπὸ χώματα καὶ περιεῖχε λίγα ὀστά.

Στὸ χῶρο τῆς ἀνασκαφῆς, ἔξω ἀπὸ τοὺς τάφους, βρέθηκαν ὄστρακα καὶ σχεδὸν ὁλόκληρα ἀγγεῖα.

Πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ κομμάτια ἀπὸ μάρμαρο εἶχαν χρησιμοποιηθεῖ σὰν καλύμματα τάφων. Τὰ σπουδαιότερα ἀπ' αὐτὰ μεταφέρθηκαν στὴν ἀποθήκη τῆς Ἐφορείας.

Ὁδὸς Κυκλώπων καὶ Δημοφῶντος (σκάμμα ΕΕΥ)

Σὲ σκάμμα ποὺ ἔκανε ἡ ΕΕΥ βρέθηκαν δύο τάφοι:

Τάφος I. Λακκοειδὴς μὲ κατεύθυνση Α.-Δ. Περιεῖχε λίγα ὀστὰ καὶ δεκαπέντε δακρυδόχα ἀγγεῖα.

Τάφος II. Μαρμάρινος, κιβωτιόσχημος, μὲ κατεύθυνση Α.-Δ. Τὸ φυσικὸ ἔδαφος ἀρχίζει ἀπὸ βάθος 0.45 μ. Ὁ τάφος εἶναι θεμελιωμένος σὲ βάθος 1.70 μ. Τὸ κεφάλι τοῦ νεκροῦ ἦταν ἀνατολικά.

Βρέθηκαν ἐπίσης μεγάλες κεραμίδες ποὺ προέρχονται πιθανῶς ἀπὸ τάφους, οἱ ὁποῖοι χαραχτηρίστηκαν ὡς III καὶ IV.

Ὁδὸς Μεναίχμου 3

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Ι. Κορέση βρήκαμε δύο πηγάδια, ἕνα λάξευμα κι ἕναν ἀγωγό.

Πηγάδι 1. Ἔχει διάμετρο 1 καὶ βάθος 2.50 μ. Εἶναι μεταγενέστερο τοῦ ἀγωγοῦ καὶ κατὰ τὴν κατασκευή του κατέστρεψε μέρος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς του. Δὲ βρέθηκε τίποτα.

Πηγάδι 2. Βρίσκεται κι αὐτὸ ἀνατολικὰ τοῦ ἀγωγοῦ κι ἔχει διάμετρο 1 καὶ βάθος 1.20 μ. Δὲ βρέθηκε τίποτα.

Λάξευμα. Δίπλα ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν ἀγωγὸ βρέθηκε λάξευμα, διαστ. 1.90 × 0.95 × 1.15 μ.

Ἀγωγός. Στὴ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ οἰκοπέδου βρέθηκε ἀγωγός, τὸν ὁποῖο ἀποκαλύψαμε σὲ μῆκος 14 μ. Λαξευμένος σὲ κιμηλόβραχο καὶ θεμελιωμένος σὲ βάθος 2 μ. ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τοῦ δρόμου, ἔχει ὕψος 1, πλάτος 0.40 ἄνω καὶ 0.30 μ. κάτω. Στὸ μέσο τῆς κάτω ὁριζόντιας ἐπιφάνειάς του ἔχουν φτιάξει αὐλάκι, βάθ. 0.15 καὶ πλ. 0.10 μ., σὲ σχῆμα ἀνάποδου Π. Τόσο ὁ πυθμένας τοῦ ἀγωγοῦ ὅσο καὶ τὸ αὐλάκι ἔχουν ἐπίχρισμα ὑδραυλικοῦ κονιάματος. Ἀπὸ τὴν κάλυψη τοῦ ἀγωγοῦ δὲ σώζονται παρὰ ἐλάχιστα ἴχνη, ἀπὸ πήλινες πλάκες, στὴν ἀνατολική του πλευρά.

Ὁδὸς Μητσαίων 4 καὶ Ζήτρου

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Κουγιούφα, διαστ. 24.50 × 14.95 μ., ἀποκαλύφθηκε, σὲ ἀπόσταση 0.80 μ. ἀπὸ τὴν οἰκοδομικὴ γραμμὴ (τῆς ὁδοῦ Μητσαίων) καὶ σὲ μῆκος 0.20 μ., τμῆμα ἀγωγοῦ μὲ κατεύθυνση ἀπὸ Β. πρὸς Ν. Τὸν ἀγωγὸ ἀποτελοῦσαν δύο πήλινα καμαροειδὴ σώματα μὲ τοιχώματα πάχ. 0.03 μ., βαλμένα ἀντικριστά. Βρισκόταν μέσα σὲ κιμηλιά, σὲ βάθος 4.30 μ. ἀπὸ τὸ σύγχρονο ἔδαφος, κι εἶχε ὕψος 0.80 καὶ πλάτος 0.40 μ. Δὲ βρέθηκε κανένα ὄστρακο.

Ὁδὸς Μ. Μπότσαρη 47 καὶ Φαλήρου

Στὴ νοτιοανατολικὴ γωνία τοῦ οἰκοπέδου ἰδιοκτησίας Καραντώνη, ἀποκαλύφθηκε κιβωτιόσχημος τάφος, μὲ κατεύθυνση ΒΔ.-ΝΑ. Βρισκόταν μέσα σὲ λάξευμα στὴν κιμηλιά, σὲ βάθος 2.50 μ. κι ἦ-

ταν χτισμένος μὲ μαρμάρινες πλάκες, πάχ. 0.09 ὡς 0.25 μ.

Ὁ καθαρισμός του ἔδωσε χάλκινο ἀντικείμενο, ἐλλιπὲς δίωτο μελαμβαφὲς κυάθιο κι ἕξι ληκύθους τοῦ 5ου αἰ. π.Χ., τμήματα ληκύθων καὶ μικρὸ δίωτο κύαθο. Ἐξωτ. διαστ. τάφου 2.50 × 1.20 × 1. 28 μ. ὕψος.

Ὁδὸς Παρθενῶνος 19-25

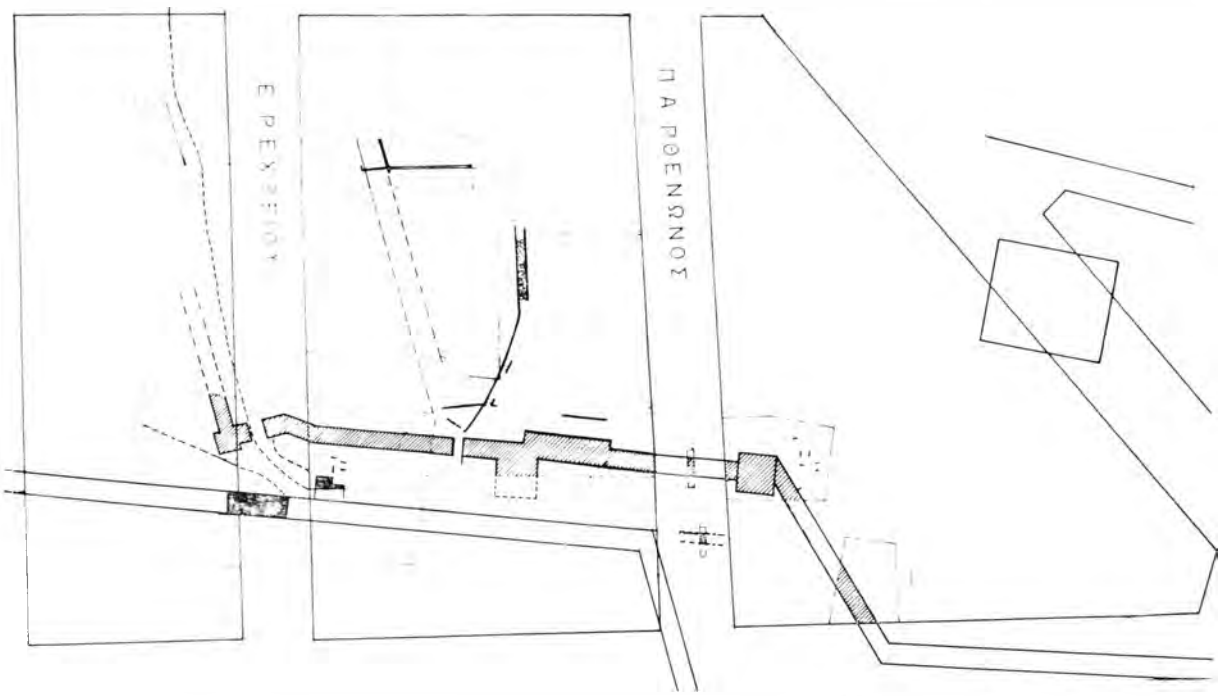
Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Ζαφόλια-Διβάνη, διαστ. 39.95 × 26.20 μ., ἀποκαλύφθηκε τμῆμα τοῦ κλασικοῦ τείχους τῆς ἀρχαίας πόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τμῆμα ὀρθογώνιου πύργου (Σχέδ. 7 - 9· Πίν. 52 α - β).

Τὸ τεῖχος, μὲ κατεύθυνση Α.-Δ., ἀποκαλύφθηκε σὲ ὅλο τὸ μῆκος τῆς νότιας μεσοτοιχίας τοῦ οἰκοπέδου. Στὸ παρελθὸν εἶχαν βρεθεῖ στὰ διπλανὰ οἰκόπεδα τμήματα ἀπὸ τὴ συνέχειά του (Σχέδ. 7) (ΑΔ 22 (1967): Χρονικά, σ. 76 κ.έ., σ. 106 κ.έ.).

Βρέθηκαν τὰ θεμέλια σὲ ὕψος ἑνὸς ἢ δύο δόμων (1.05 μ.). Εἶναι χτισμένο μὲ τὸ ἰσοδομικὸ σύστημα, μὲ κροκαλοπαγεῖς καὶ πώρινες πλίνθους. Στὴ βόρεια πλευρά του βρέθηκε τμῆμα τοῦ Θεμιστόκλειου τείχους, μήκ. 2.98 μ., λείψανα τοῦ ὁποίου διατηροῦνται καὶ σὰν γέμισμα μεταξὺ τῶν κροκαλοπαγῶν πλίνθων τῆς μετασκευῆς τοῦ τείχους τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. (Σχέδ. 8 - 9, Η-Η).

Ἀνάμεσα στὰ ἄλλα βρέθηκαν τμήματα ἀπὸ δύο μαρμάρινες ἐπιτύμβιες στῆλες ΙΙΙ καὶ ΙV (Σχέδ. 8· Πίν. 52 γ, ἀριθ. 05, 06 καὶ Πίν. 52 δ). Μέσα σὲ στρῶμα καταστροφῆς βρέθηκε μιὰ ἄλλη μαρμάρινη στήλη σπασμένη καὶ στὶς δύο στενὲς πλευρές, καὶ τμῆμα ἀπὸ μαρμάρινο ἐνεπίγραφο βάθρο, ποὺ θὰ ἦταν ἀσφαλῶς ἐντειχισμένα στὸ Θεμιστόκλειο τεῖχος (Σχέδ. 8, ἀριθ. Ι καὶ ΙΙ· Πίν. 53 α - β).

Τὸ συνολικὸ μῆκος τοῦ τείχους ποὺ ἀποκαλύφθηκε φτάνει τὰ 30 μ. καὶ ἔχει πλάτος 3.50 μ. Ἡ βόρεια πλευρὰ τοῦ τείχους στὸ ἀνατολικὸ μετα-

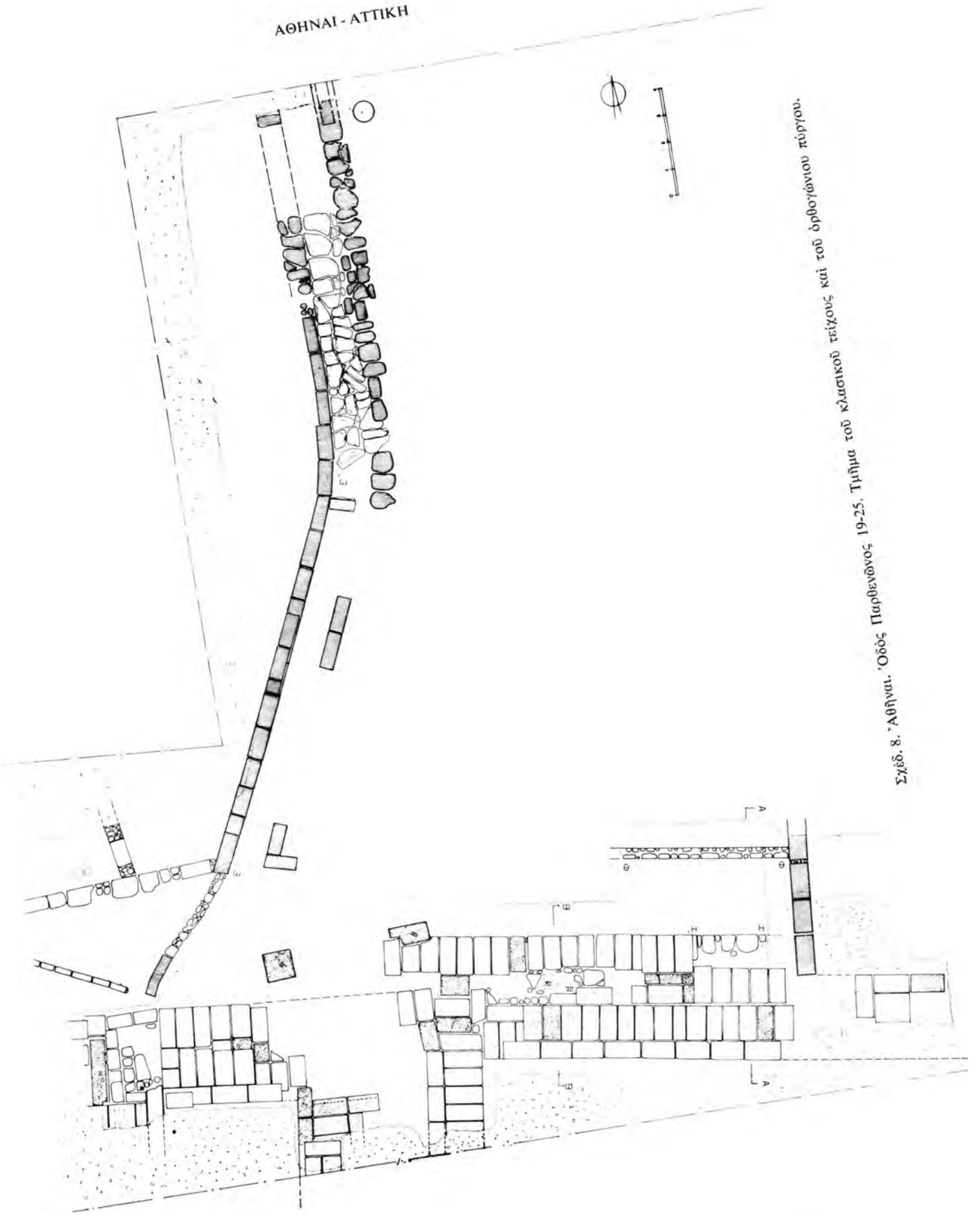
Σχέδ. 7. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Παρθενῶνος 19-25. Τοπογραφικὸ τῆς περιοχῆς.

πύργιο παρουσιάζει σὲ μῆκος 11 μ. μιὰ διαπλάτυνση 1 μ. περίπου ποὺ ἦταν προφανῶς ἡ θέση τοῦ κλιμακοστασίου (Πίν. 52 β).

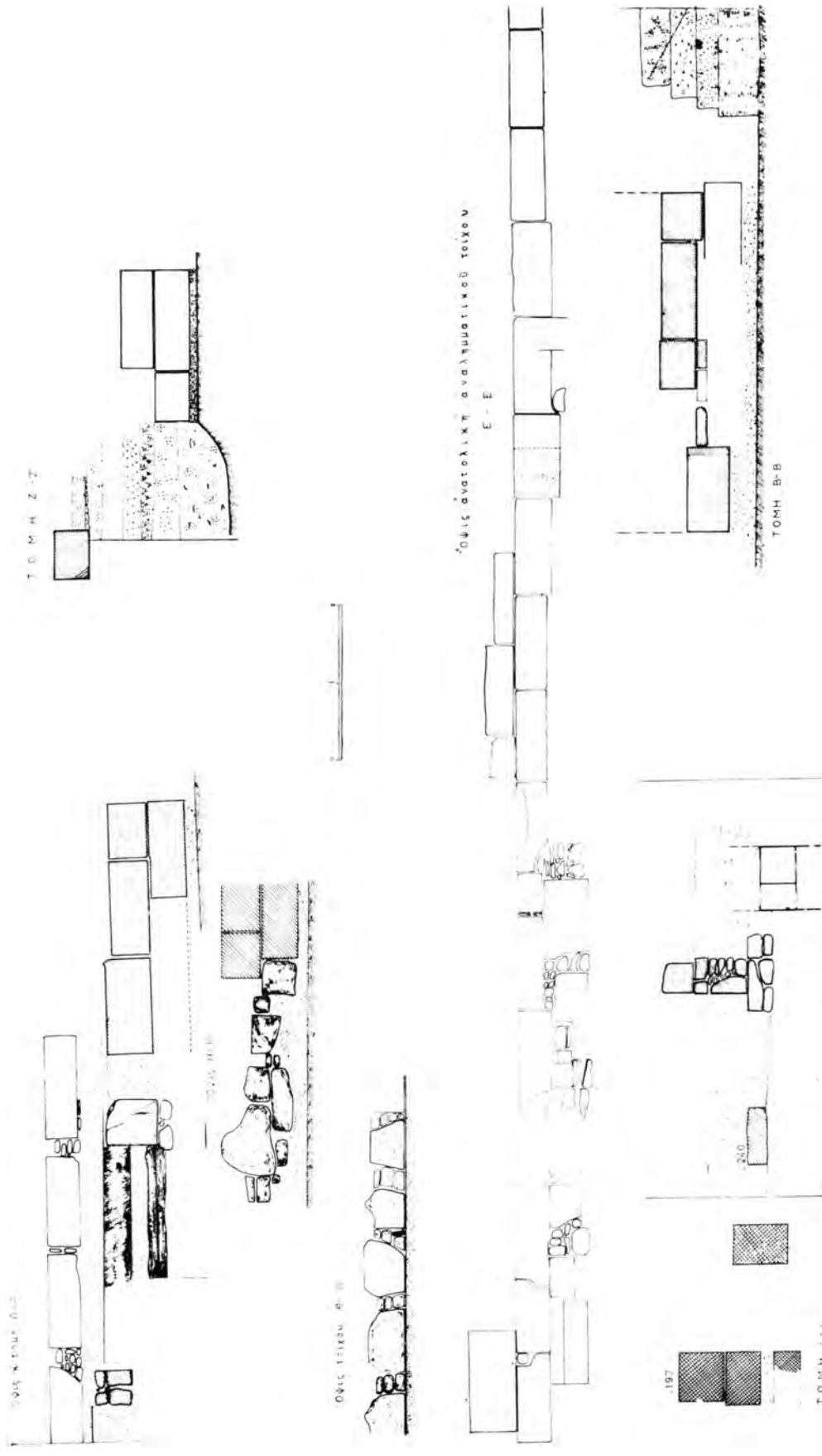
Ὁ ὀρθογώνιος πύργος, τοῦ ὁποίου σώζονται τὰ θεμέλια σὲ ὕψος ἑνὸς ἢ δύο, τὸ πολύ, δόμων ἔχει πλάτος 6.90 μ. καὶ εἶναι θεμελιωμένος σὲ βάθος 4.38 μ. ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους (Σχέδ. 8· Πίν. 52 β).

Στὴ μέση περίπου τῆς βόρειας πλευρᾶς τοῦ τείχους βρέθηκαν δύο πώρινα βάθρα καὶ στὴ δυτικὴ ἄκρη τοῦ τείχους ἡ ὑποθεμελίωση ἑνὸς πώρινου χτίσματος. Τόσο τὰ βάθρα ὅσο καὶ τὸ χτίσμα εἶναι φανερὸ ὅτι εἶναι προγενέστερα τοῦ τείχους τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. (Σχέδ. 8· Πίν. 52 α - β, ἀριθ. 010 - 012 καὶ ΠΚ).

Βρέθηκαν ἐπίσης λείψανα ἀπὸ τοίχους οἰκιῶν,

Σχέδ. 8. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Παρθενῶνος 19-25. Τμῆμα τοῦ κλασικοῦ τείχους καὶ τοῦ ὀρθογώνιου πύργου.

Σχέδ. 9. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Παρθενῶνος 19-25. Ὄψεις καὶ τομές.

δύο πηγάδια, ἕνας ἀγωγὸς καὶ τμῆμα ἀρχαίας ὁδοῦ (Πίν. 52 β, 53 γ). Σὲ ὅλο τὸ μῆκος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ οἰκοπέδου βρέθηκαν λείψανα ποὺ δίνουν μιὰ εἰκόνα τῆς ρυμοτομίας τῆς ἀρχαίας πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ καμπύλος ἀναλημματικὸς τοῖχος (Σχέδ. 8 - 9, Ε - Ε· Πίν. 53 γ), ποὺ ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 33 μ. καὶ σώζεται σὲ ὕψος 1 μ., διασχίζει τὸ οἰκόπεδο ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ ἀποτελεῖ προφανῶς τὸ ἀνατολικὸ τμῆμα περιβόλου ἱεροῦ (ἡ βόρεια πλευρὰ τοῦ ὁποίου ἀποκαλύφθηκε πιθανῶς στὸ οἰκόπεδο τῆς ὁδοῦ Ἐρεχθείου 18, βλ. Σχέδ. 7) καὶ τὴ δυτικὴ πλευρὰ λιθόστρωτου δρομίσκου - ἀγωγοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποχέτευε τὰ νερὰ τῆς βροχῆς ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη μὲ ἄνοιγμα ποὺ ὑπῆρχε στὸ τεῖχος καὶ ποὺ ἀποκαλύφθηκε στὸ δυτικό του τμῆμα.

Ὁδὸς Πλαταιῶν 65

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Κοζαδίνου, σὲ βάθος 1.20 μ. ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους, βρέθηκε κατάστρωμα ἀρχαίου δρόμου μὲ κατεύθυνση ΝΔ.-ΒΑ., ποὺ κάλυπτε τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος τοῦ οἰκοπέδου.

Ἀνήκει προφανῶς στὸ Δημόσιο Σῆμα. Στὴ στρωματογραφία ποὺ ἔγινε βρέθηκαν πέντε στρώματα ποὺ ἡ σύσταση καὶ τὸ πάχος τους δὲν ξεχωρίζουν πάντοτε καθαρά.

Τὸ στρῶμα α ἦταν ἀπὸ λεπτὴ ἄμμο καὶ χαλίκια. Τὸ στρῶμα β ἦταν ἀπὸ ἀδούλευτες πέτρες καὶ ἄμμο. Τὸ στρῶμα γ ἦταν ἀπὸ θραύσματα κεραμιδιῶν, χαλίκια καὶ ἄμμο. Τὸ στρῶμα δ ἦταν ἀπὸ ἄμμο καὶ χῶμα καὶ τὸ στρῶμα ε, ποὺ ἦταν ἀπὸ ἄμμο, χῶμα καὶ χαλίκια, πατοῦσε στὸ φυσικὸ ἔδαφος.

Μαζὶ μὲ διάφορες ριχτὲς πέτρες βρέθηκε μαρμάρινο κομμάτι ἀπὸ πόδι ἀγάλματος προφανῶς, μὲ πτυχώσεις ἀπὸ τὸ ἱμάτιο (Α.Ε. Μ. 1567) (Πίν. 54 γ).

Πλατεία Ἁγίων Ἀσωμάτων

Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς διαμορφώσεως τῶν ὁδῶν Ἑρμοῦ καὶ Ἁγίων Ἀσωμάτων ἔγινε μιὰ δοκιμαστικὴ τομὴ μὲ κατεύθυνση Β.-Ν. Σὲ βάθος 0.70 μ. ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους βρέθηκαν δύο τοῖχοι σχεδὸν παράλληλοι (Τχ. Α καὶ Τχ. Β), μεταβυζαντινῶν προφανῶς χρόνων. Ἔχουν κατεύθυνση Α.-Δ. κι εἶναι χτισμένοι μὲ σχεδὸν ἀδούλευτες πέτρες ποὺ συνδέονται μὲ κονίαμα.

Ὁ τοῖχος Α εἶναι ἐσωτερικὸς κι ἔχει ἐπίχρισμα κοκκινωποῦ χρώματος. Ἀνάμεσα στοὺς δύο τοίχους βρέθηκε δάπεδο ἀπὸ κροκάλες βαλμένες σὲ ἐπίστρωμα σκληροῦ χώματος.

Στὸ νότιο ἄκρο τῆς τομῆς βρέθηκε τμῆμα κι ἄλλου δαπέδου. Ἀποκαλύφθηκε ἐπίσης πηγάδι μέσα στὸ ὁποῖο βρέθηκαν γεωμετρικὸ εἰδώλιο (ὕψ. 0.12 σὲ βάθος 5.80 μ.), ἴχνη πυρᾶς, μικρὰ κάρβουνα καὶ ὄστρακα κυρίως ἀπὸ καλύμματα πυξίδων γεωμετρικῆς, ἀλλὰ καὶ κλασικῆς ἐποχῆς. Τὸ πηγάδι ἐρευνήθηκε ὡς τὰ 6.80 μ. Στὸ βάθος αὐτὸ βρέθηκαν πολλὰ ὄστρακα καὶ μιὰ λοπάδα ἀκέραιη.

Ὁδὸς Πλάτωνος 48 (σκάμμα ΟΑΠ)

Σὲ σκάμμα τοῦ ΟΑΠ βρέθηκε πώρινη σαρκοφάγος ἀπὸ κογχυλιάτη μὲ κατεύθυνση Α.-Δ., θεμελιωμένη στὸ φυσικὸ ἔδαφος σὲ βάθος 3.20 μ. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρά της ἦταν καταστραμμένη. Τὸ σκέπασμά της, μήκ. 1.85 μ., τὸ ἀποτελοῦσαν δύο πλάκες πάχ. 0.20 μ.

Περιεῖχε ἐλάχιστα ὀστά, δέκα ληκύθους ἀπὸ τὶς ὁποῖες οἱ τέσσερις ἦταν ἀκέραιες καὶ οἱ ἕξι συγκολλήθηκαν ἀπὸ ὄστρακα ποὺ βρέθηκαν καὶ εἶναι ἐλλιπεῖς.

Ὁδὸς Πλάτωνος 51-53

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Ἰωάννου Γκούμα ἔγιναν δοκιμαστικὲς τομὲς γιὰ τὸν ἐντοπισμὸ τοῦ Δημόσιου Σήματος. Οἱ μεταγενέστερες ἐπιχώσεις ἔφθαναν σὲ βάθος 2 μ. Κάτω ἀπὸ αὐτὲς εἶναι φανερὸ ὅτι ὑπῆρχε ἀρχαῖος δρόμος.

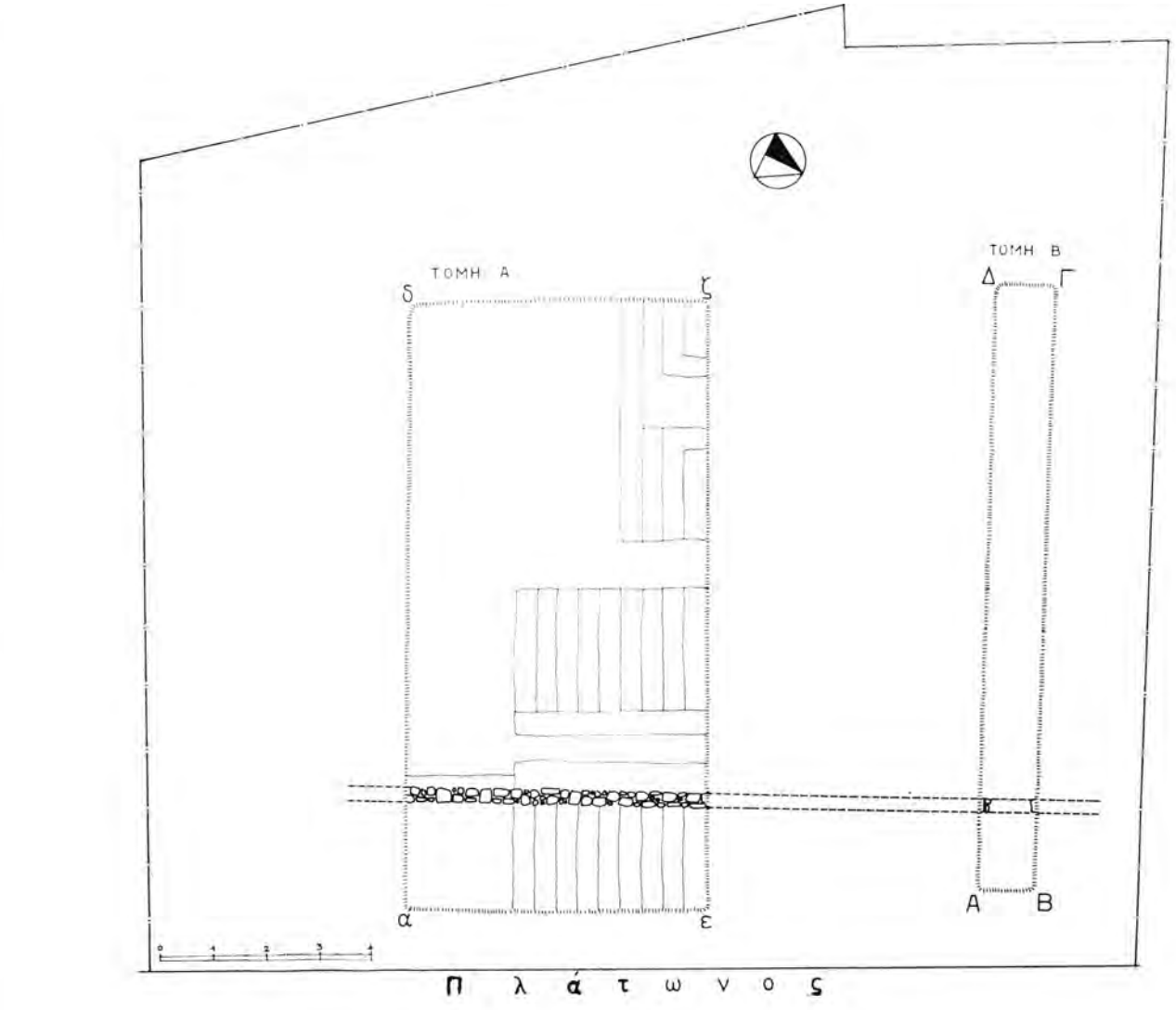
Ἡ πρώτη τομὴ ποὺ ἔγινε (τομὴ Α) (Σχέδ. 10) εἶχε διαστάσεις 11 × 2 μ. Ἡ κατεύθυνσή της ἦταν Α.-Δ. Ἐξετάστηκαν στρωματογραφικὰ καὶ οἱ τέσσερις πλευρές της. Στὰ στρώματα τῆς βόρειας (β-γ) καὶ τῆς νότιας (α-δ) πλευρᾶς της ὑπῆρχε πλήρης ἀντιστοιχία (Σχέδ. 11 - 12· Πίν. 54 β). Στὶς στενὲς πλευρὲς τῆς τομῆς ὁ ἀριθμὸς τῶν στρωμάτων, ὅπως εἶναι φυσικό, διαφέρει.

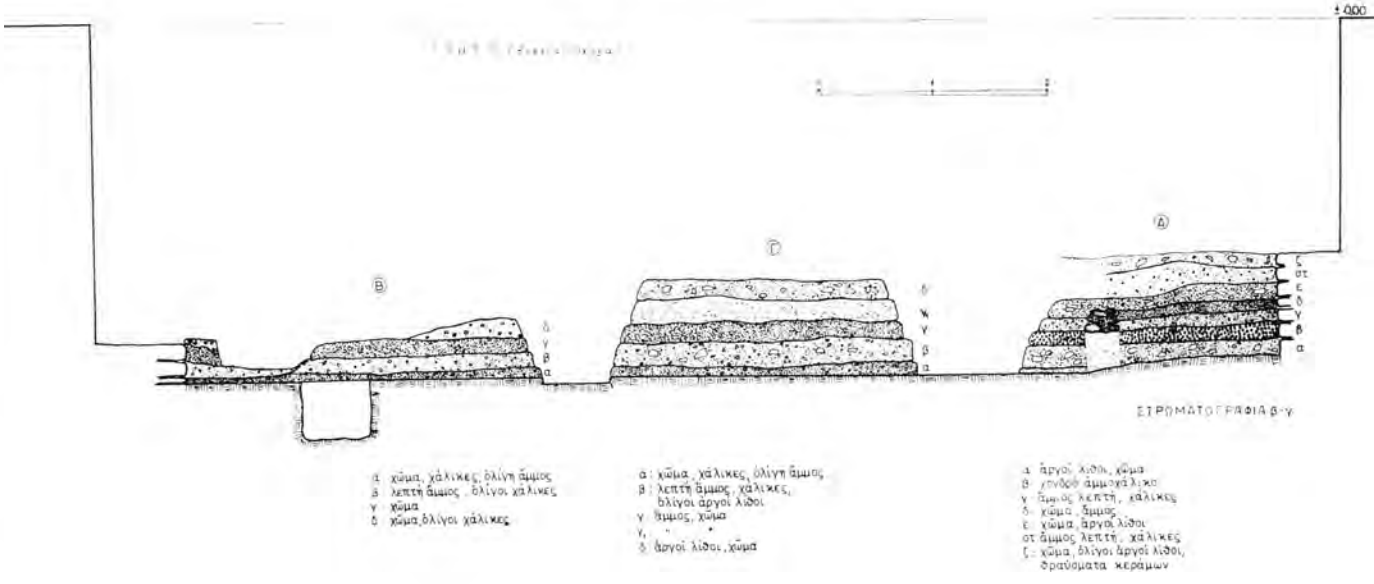
Ἡ τομὴ Α διαπλατύνθηκε ἀργότερα καὶ τὰ στρώματα διαμορφώθηκαν σὲ σκαλοπάτια γιὰ τὴν καλύτερη μελέτη καὶ φωτογράφησή τους (Σχέδ. 13· Πίν. 54 α).

Στὴ διαπλάτυνση ποὺ ἔγινε διαπιστώθηκε ὅτι στὶς τομὲς Γ καὶ Δ βρέθηκαν δύο στρώματα ἐπιπλέον (ε, στ καὶ η, θ ἀντίστοιχα). Διαπιστώθηκαν ἐπίσης τρεῖς παραβιάσεις-ἀγωγοί, ἀπὸ τὶς ὁποῖες οἱ δύο, σὲ τομή, θυμίζουν τὸ σχῆμα ποὺ ἔχουν τὰ χαντάκια δίπλα ἀπὸ τοὺς δρόμους. Στὴ μιὰ ἀπὸ τὶς παραβιάσεις, τὴν ἀνατολική, ἀποκαλύφθηκε ἀρχαῖος τοῖχος ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν κατεύθυνση τοῦ δρόμου (Πίν. 54 α).

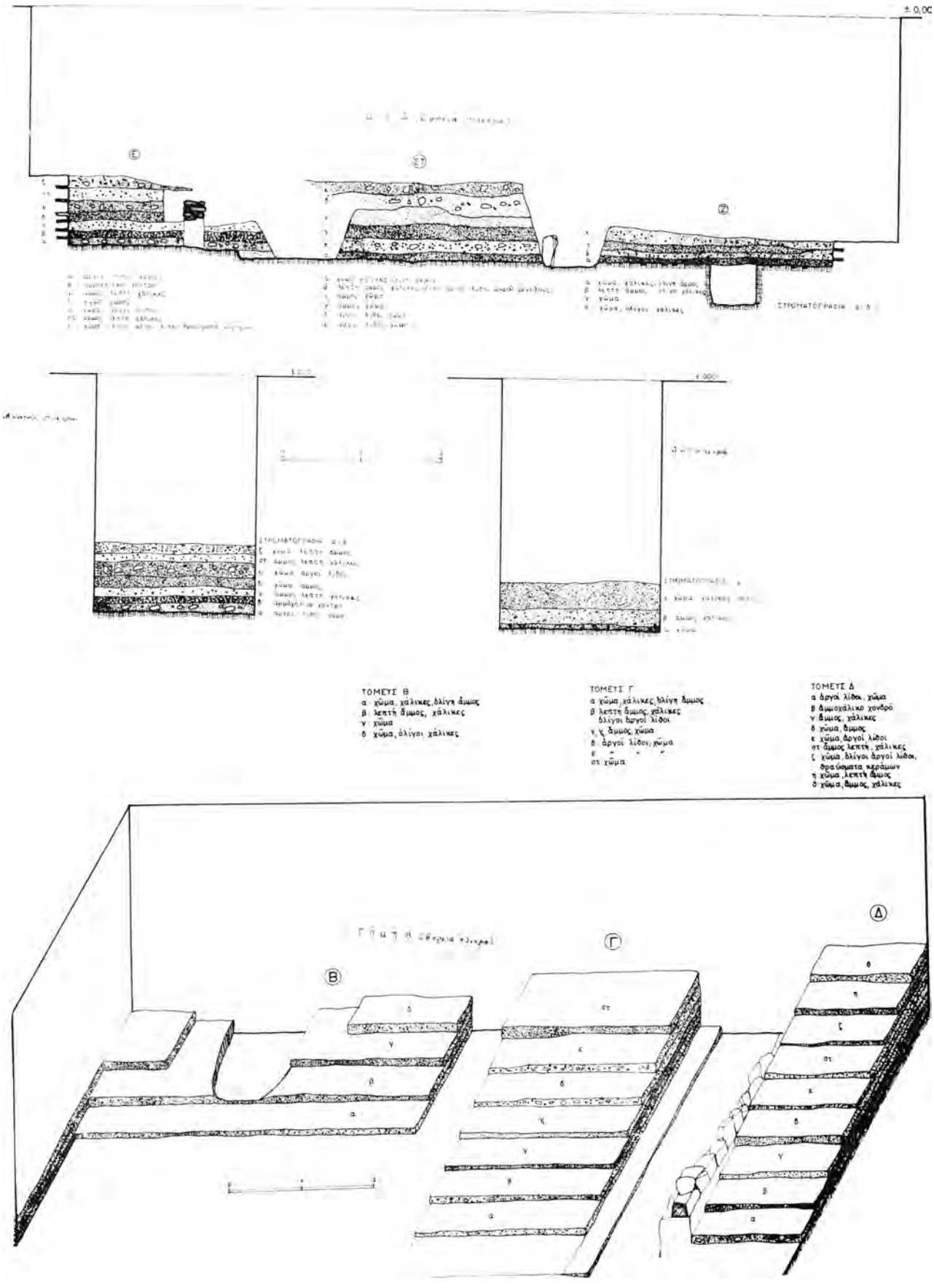
Βορειότερα τῆς τομῆς Α ἀνοίχτηκε ἡ τομὴ Β (Σχέδ. 10) γιὰ νὰ διαπιστωθεῖ ἡ συνέχεια τῶν στρωμάτων, τῶν παραβιάσεων καὶ τῶν τοίχων. Σὲ γενικὲς γραμμὲς βρέθηκαν τὰ ἴδια στρώματα καὶ στὶς τέσσερις πλευρές, οἱ ἴδιες παραβιάσεις καὶ ἴχνη τοῦ τοίχου ποὺ συνεχιζόταν.

Ἂν καὶ πολλὲς φορὲς βρέθηκαν νεώτερα ὄστρακα σὲ χαμηλότερα στρώματα, ἐν τούτοις τὰ ὄστρακα ποὺ συγκεντρώθηκαν ἀπὸ τὴ στρωματογραφία ἀκολουθοῦν γενικὰ μιὰ χρονολογικὴ ἐξέλιξη ποὺ καλύπτει τὴν περίοδο ἀπὸ τὸν 5ο αἰ. π.Χ. ὡς τὴ ρωμαϊκὴ ἐποχή.

Σχέδ. 10-11. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Πλάτωνος 51-53. Τομὲς Α καὶ Β καὶ στρωματογραφία.

Σχέδ. 12-13. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Πλάτωνος 51-53. Τομὴ Α καὶ στρωματογραφία.

Ὁδὸς Πλάτωνος 15 καὶ Πυθοδώρου

Στὴ βορειοδυτικὴ πλευρὰ τοῦ οἰκοπέδου βρέθηκε, σὲ βάθος 1.65 μ., λιθόστρωτο ἀπὸ κροκάλες, μήκ. 4, πλ. 2.80 καὶ πάχ. 0.38 μ. Τὸ νότιο τμῆμα του ὁριζόταν ἀπὸ ἕναν τοῖχο (Τχ. 1) χτισμένο ἀπὸ κροκαλοπαγεῖς λίθους, μήκ. 4.05, πλ. 0.55-0.60 μ., μὲ κατεύθυνση Α.-Δ. (Πίν. 54 δ). Ἡ ὑποθεμελίωσή του ἦταν ἀπὸ κροκάλες ἴδιες μ' ἐκεῖνες τοῦ λιθόστρωτου. Στὴ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ τοίχου 1 βρέθηκε ὁ τοῖχος 2 χτισμένος ἀπὸ κροκαλοπαγεῖς καὶ ἀδούλευτες πέτρες. Στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ τοίχου 1 βρέθηκε ὁ τοῖχος 3 ποὺ εἶναι χτισμένος ἀπὸ κροκάλες (Πίν. 54 δ). Σώζεται σὲ μῆκος 3.75 μ. κι ἔχει πλάτος 0.45 καὶ ὕψος 0.84-1 μ.

Ὁδὸς Πλάτωνος 18 καὶ Σιατίστης

Ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ποὺ ἔγινε στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Μπομπότη ἀποκάλυψε τρεῖς τάφους θεμελιωμένους στὴν κιμηλιά.

Τάφος I. Κιβωτιόσχημος, μαρμάρινος. Βρίσκεται στὴν ἄκρη τοῦ οἰκοπέδου μὲ κατεύθυνση Α.-Δ. καὶ προχωρεῖ καὶ στὸ διπλανὸ οἰκόπεδο. Ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 0.40 μ. κι ἔχει πλάτος 0.85 καὶ βάθος 1.04 μ. Στὸν τάφο βρέθηκαν λίγα ὀστά, μιὰ πολὺ μικρὴ χύτρα, ὕψ. 0.06, διαμ. 0.09 μ. (Πίν. 54 ε, τὸ β) καὶ κομμάτια ἀπὸ στλεγγίδα.

Τάφος II. Κιβωτιόσχημος, πώρινος. Ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 0.20 κι ἔχει πλάτος 0.54 μ. Τὸ πάχος τῶν πλευρῶν του εἶναι 0.24, τὸ πάχος τοῦ καλύμματος 0.10 μ. Εἶναι θεμελιωμένος στὴν κιμηλιά, σὲ βάθος 2.60 μ. ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους.

Τάφος III. Κιβωτιόσχημος, μαρμάρινος, μὲ κατεύθυνση Α.-Δ. Εἶναι θεμελιωμένος στὸ φυσικὸ ἔδαφος, σὲ βάθος 2.90 μ. Ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 1.40, ἔχει πλάτος 0.75, ὕψος 0.62 καὶ πάχος τοιχωμάτων 0.08 μ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σκελετὸ τοῦ νεκροῦ, βρέθηκε ἕνα ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιο, ὕψ. 0.093 μ., μὲ διακόσμηση ἀνθεμίου, κι ἕνα ἀλάβαστρο ἀπὸ ἀλάβαστρο, ὕψ. 0.16 μ. (Πίν. 54 ε, τὰ α καὶ γ).

Ὁδὸς Προπυλαίων 13

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Δρακάτου ἔγινε δοκιμαστικὴ ἔρευνα, ἡ ὁποία ἀποκάλυψε ἀρχαῖο τοῖχο.

Ὁ τοῖχος εἶναι χτισμένος ἀπὸ ἀδούλευτες πέτρες, μικρὲς καὶ μεγάλες, καὶ ἄφθονο ἀσβεστοκονίαμα. Ἔχει κατεύθυνση Α.-Δ. καὶ σώζεται σὲ μῆκος 9.10, ὕψος 1.75, τὸ δὲ πλάτος του εἶναι 0.60 μ., πλὴν τοῦ ἀνατολικοῦ του ἄκρου, ὅπου σὲ μῆκος 1.80 ἔχει πλάτος 1.40 μ. Εἶναι θεμελιωμένος πάνω σὲ στέρεο ἔδαφος (κιμηλιά), σὲ βάθος 4.45 μ. ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τῆς ὁδοῦ Προπυλαίων.

Ἡ τομὴ ἡ ὁποία ἔγινε κάθετα πρὸς τὸν τοῖχο γιὰ τὴ συγκέντρωση στοιχείων, δὲ βοήθησε καθόλου στὴν ἀκριβὴ χρονολόγηση, γιατὶ ἡ ἐπίχωση ἦταν ἑνιαία σὲ ὅλο τὸ βάθος.

Ὁδὸς Σποράδων 10

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Ἀριστ. Παπανδρέου βρέθηκε μαρμάρινος κιβωτιόσχημος τάφος, ποὺ σκεπαζόταν μὲ δύο μαρμάρινες ἐπίσης πλάκες. Εἶχε κατεύθυνση Α.-Δ. καὶ πατοῦσε σὲ βάθος 2.80 μ. ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους. Εἶχε προφανῶς συληθεῖ κατὰ τὸ χτίσιμο τῆς διπλανῆς οἰκοδομῆς. Βρέθηκε γεμάτος ἀπὸ τσιμέντο καὶ περιεῖχε μόνο λίγα ὀστὰ κι ἕνα κομμάτι ἀπὸ στόμιο ἀλάβαστρου. Ἐξωτ. διαστ. 2.30 × 1.20 × 1.30 μ. ὕψος.

Ὁδὸς Σταδίου καὶ Ὁμήρου

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Ἐθνικῆς Τράπεζας, ἀποκαλύφθηκαν λείψανα ταφικοῦ περιβόλου προφανῶς, ποὺ διαιρεῖ τὴν ἀνασκαφὴ στοὺς χώρους Α καὶ Β (Σχέδ. 14· Πίν. 55 α).

Βρέθηκαν ἐπίσης τάφοι νεκροταφείου τῆς κλασικῆς ἐποχῆς, τμήματα τοῦ ὁποίου εἶχαν βρεθεῖ καὶ παλιότερα στὸ ἴδιο οἰκοδομικὸ τετράγωνο. Ἀποκαλύφθηκαν συνολικὰ εἴκοσι τρεῖς τάφοι ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ περισσότεροι ἦταν καταστραμμένοι.

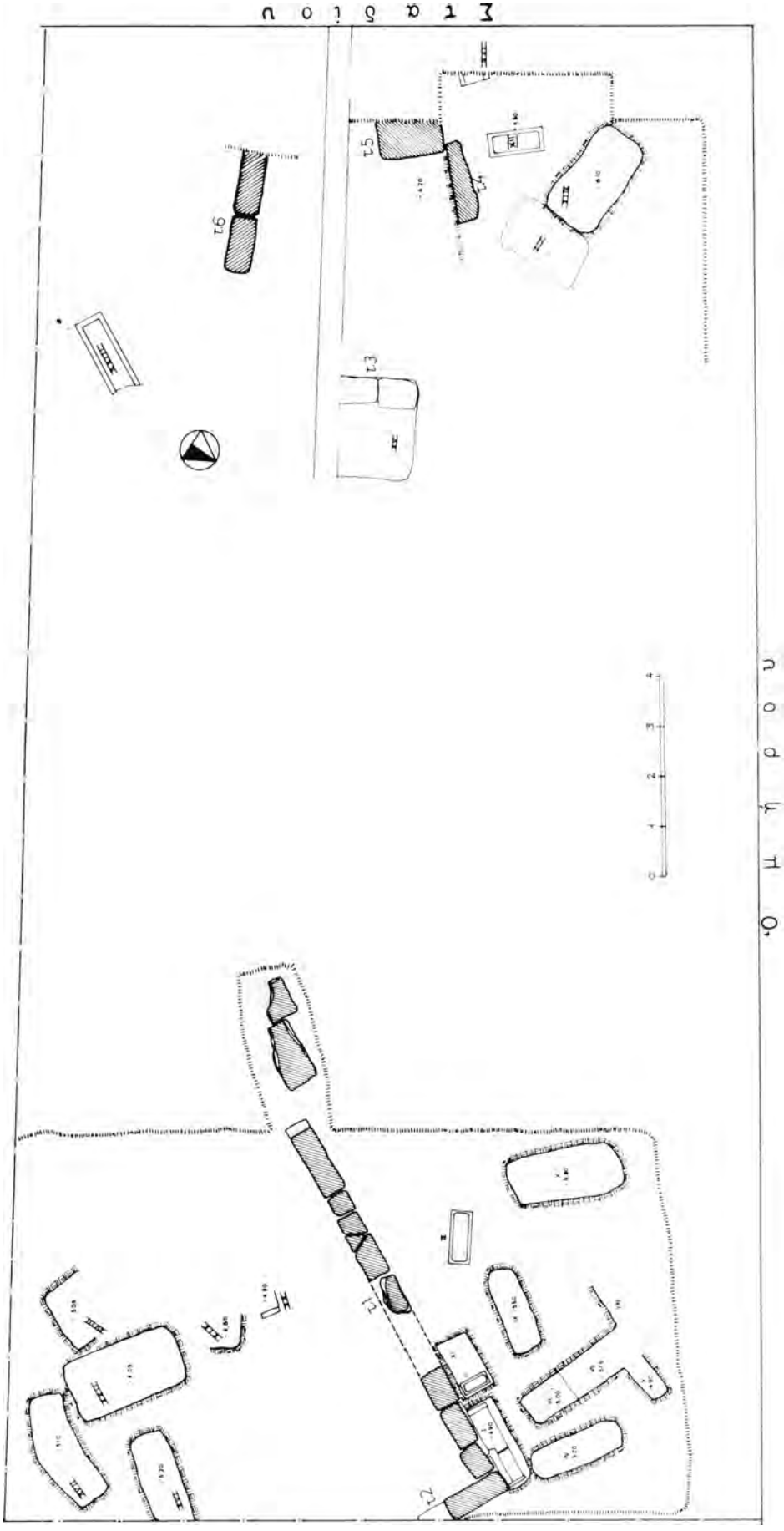
Τάφος I (Πίν. 55 β). Κεραμοσκεπής, μὲ κατεύθυνση ΒΑ.- ΝΔ. Βρέθηκε σὲ βάθος 4.45 μ. ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τοῦ δρόμου (διαστ. 1.85× 0.45 ×0.45 μ. ὕψος). Πάνω στὶς κεραμίδες τοῦ δαπέδου του εἶχε τοποθετηθεῖ ὁ νεκρὸς μὲ τὸ κεφάλι πρὸς ΒΑ. Μέσα στὸν τάφο βρέθηκαν δύο σκύφοι (Πίν. 55 γ) καὶ τὰ στόμια τριῶν ληκύθων τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.

Τάφος II. Πήλινη ὀρθογώνια παιδικὴ λάρνακα (διαστ. 0.58 × 0.20 × 0.20 μ. ὕψος). Βρέθηκε μέσα σὲ λάξευμα παλιότερου τάφου, τοῦ λακκοειδῆ XI (βλ. πιὸ κάτω), καὶ εἶχε κάλυμμα σπασμένο. Γιὰ νὰ τὴ στηρίξουν εἶχαν χρησιμοποιήσει μικρὲς πέτρες. Μέσα στὴ λάρνακα ὑπῆρχαν μόνο σαθρὰ ὀστὰ παιδιοῦ.

Τάφος III. Μέσα στὴν κιμηλιὰ σὲ βάθος 4.75 μ. ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τοῦ δρόμου, καὶ μὲ κατεύθυνση ΒΔ.-ΝΑ. βρέθηκε ὀρθογώνια παιδικὴ λάρνακα ἀρκετὰ καταστραμμένη καὶ μὲ κομματιασμένο κάλυμμα. Περιεῖχε μόνο κακοδιατηρημένα ὀστὰ παιδιοῦ.

Τάφος IV. Λακκοειδής, λαξευμένος στὴν κιμηλιά, μὲ κατεύθυνση Α.-Δ. (διαστ. 2 ×0.70 × 0.90 μ. βάθος). Ἦταν γεμάτος ἀπὸ χώματα στὰ ὁποῖα βρέθηκαν ὀστὰ καμένα καὶ μερικὰ ὄστρακα ἀπὸ ληκύθους τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. Πάνω ἀπὸ τὸν τάφο βρέθηκαν ἀγγεῖα καὶ κυρίως λήκυθοι (Πίν. 55 δ - ζ).

Τάφος V. Λακκοειδής, λαξευμένος στὴν κιμηλιά, μὲ κατεύθυνση Β. - Ν. Βρέθηκε μισοκαταστραμμένος καὶ περιεῖχε μερικὰ ὄστρακα τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. (διαστ. 0.90 × 0.50 × 0.45 μ. βάθος).

Σχέδ. 14. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Ὁμήρου καὶ Σταδίου. Κάτοψη ἀνασκαφῆς.

Τάφος VI. Λακκοειδής, λαξευμένος στὴν κιμηλιὰ καὶ μισοκαταστραμμένος. Ἦταν γεμάτος χώματα καὶ δὲν περιεῖχε κτερίσματα (διαστ. 1 × 0.70 × 0.95 μ. βάθος).

Τάφος VII. Λακκοειδής. Εἶχε κατεύθυνση Α.-Δ. (διαστ. 1.50 × 0.70 × 1.05 μ.). Κανένα κτέρισμα.

Τάφος VIII. Λακκοειδής, καταστραμμένος. Ἔδωσε μερικὰ ὄστρακα ἀπὸ λήκυθο καὶ λαιμὸ οἰνοχόης τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. (διαστ. τάφου 1 × 0.60 × 0.30 μ. βάθος).

Τάφος IX. Λακκοειδής, λαξευμένος στὴν κιμηλιά, μὲ κατεύθυνση ΒΑ.-ΝΔ. (διαστ. 1.80 × 0.70 × 0.75 μ. βάθος). Ἦταν γεμάτος χώματα. Περιεῖχε τὰ σαθρὰ ὀστὰ ἑνὸς νεκροῦ, τρεῖς ληκύθους (Πίν. 56 α) καὶ μιὰ ἀρυβαλλοειδὴ καὶ ὄστρακα ἀπὸ διάφορα ἀγγεῖα.

Τάφος X. Ἦταν λαξευμένος πολὺ βαθιὰ στὴν κιμηλιά. Στὸ δάπεδό του βρέθηκε παχὺ στρῶμα πυρᾶς, ἡ ὁποία περιεῖχε πολλὰ κάρβουνα καὶ ὄστρακα καὶ μιὰ λήκυθο. Στὰ χώματα λαξεύματος τῆς πυρᾶς βρέθηκαν μιὰ ἀκόμα λήκυθος καὶ μιὰ ἀρυβαλλοειδὴς (Πίν. 56 β) (διαστ. τάφου. 2.20 × 1 × 1.40 μ. βάθος).

Τάφος XI. Λακκοειδής, λαξευμένος στὴν κιμηλιά, μὲ κατεύθυνση ΒΑ. - ΝΔ. (διαστ. 1.30 × 0.75 × 0.40 μ. βάθος). Στὰ χώματα ποὺ τὸν γέμιζαν βρέθηκαν ὄστρακα ἀπὸ διάφορα ἀγγεῖα (Πίν. 56 γ). Στὸ βόρειο τμῆμα του βρέθηκε ἡ παιδικὴ λάρνακα ΙΙ.

Τάφος XII. Πήλινη ὀρθογώνια παιδικὴ λάρνακα μὲ σπασμένο κάλυμμα. Πατοῦσε στὴν κιμηλιὰ σὲ βάθος 4.50 μ. ἀπὸ τὸ σημερινὸ ἔδαφος (διαστ. 1.10 × 0.55 × 0.25 μ. ὕψος). Βρέθηκε γεμάτη χώματα καὶ χωρὶς κτερίσματα.

Τάφος XIII. Λακκοειδής, λαξευμένος στὴν κιμηλιά. Εἶχε κατεύθυνση ΒΔ.-ΝΑ. (διαστ. 2.15 × 1.10 × 1.60 μ. βάθος). Στὸν πυθμένα του ὑπῆρχε παχὺ στρῶμα πυρᾶς, ὅπου βρέθηκαν ὀστὰ καμένα, ἀρκετὰ κάρβουνα καὶ ἐλάχιστα ὄστρακα τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.

Τάφος XIV. Λακκοειδής, χωρὶς κτερίσματα. Εἶχε κατεύθυνση ΒΑ.- ΝΔ. (διαστ. 1.30 × 0.60 × 0.50 μ. βάθος).

Τάφος XV. Λακκοειδής. Εἶχε κατεύθυνση Β.-Ν. (διαστ. 1.55 × 0.60 × 0.70 μ. βάθος). Στὸ δάπεδό του ὑπῆρχε παχὺ στρῶμα πυρᾶς, στὴν ὁποία βρέθηκαν λίγα ὄστρακα τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.

Πάνω ἀπὸ τὴν πυρὰ περνοῦσε τοῖχος, μὲ κατεύθυνση Β.-Ν., χτισμένος μὲ ὠγκόλιθους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶχαν ἀπομείνει δύο, συνολ. μήκ. 1.60, πλ. 0.50 καὶ ὕψ. 0.58 μ.

Τάφος XVI. Λακκοειδής, μὲ κατεύθυνση Β.-Ν. (διαστ. 1.90 × 0.87 × 0.42 μ.). Ἦταν γεμάτος χώματα καὶ χωρὶς κτερίσματα.

Τάφος XVII. Λακκοειδὴς ἀκανόνιστου σχήματος. Μὲ κατεύθυνση ΒΑ.-ΝΔ. (διαστ. 2 × 0.60 × 0.20 μ. βάθος). Δὲν εἶχε κανένα κτέρισμα. Μόνο στὰ τοιχώματά του βρέθηκαν ἀσαφὴ ἴχνη πυρᾶς.

Τάφος XVIII. Λακκοειδής. Σώζεται τὸ νοτιοανατολικό του τμῆμα. Εἶχε κατεύθυνση Α.-Δ. Στὸ δάπεδό του βρέθηκε πυκνὸ στρῶμα πυρᾶς.

Τάφος XIX. Λακκοειδής, μὲ κατεύθυνση Α.-Δ. Βρέθηκε ἐλάχιστο τμῆμα τῆς βορειοανατολικῆς του γωνίας. Στὸ δάπεδό του ὑπῆρχε παχὺ στρῶμα πυρᾶς. Δὲν εἶχε κτερίσματα (διαστ. 1.10 × 0.30 × 0.57 μ. ὕψος).

Τάφος XXII. Λακκοειδής. Εἶχε κατεύθυνση ΒΔ.-ΝΑ. (διαστ. 2.25 × 1.20 × 1.50 μ. βάθος). Στὸ δάπεδό του βρέθηκε στρῶμα πυρᾶς. Δὲν εἶχε κανένα κτέρισμα.

Τάφος XX. Τμῆμα πώρινης σαρκοφάγου καταστραμμένης. Βρέθηκε ἐνσωματωμένο στὰ θεμέλια τῆς παλιᾶς οἰκοδομῆς καὶ κάτω ἀπ' αὐτά. Σωζόταν σὲ μῆκος 0.35 × 0.55 × 0.20 μ. ὕψος.

Τάφος XXI. Τμῆμα πώρινης σαρκοφάγου ἐνσωματωμένο στὰ θεμέλια τῆς παλιᾶς οἰκοδομῆς (σωζ. διαστ. 0.40 × 0.30 × 0.60 μ. πλάτος).

Τάφος XXIII. Κιβωτιόσχημος, φτιαγμένος μὲ μαρμάρινες πλάκες γκριζωποῦ χρώματος. Ἡ βορειοανατολικὴ στενὴ πλευρά του ἦταν καταστραμμένη. Εἶχε κατεύθυνση ΝΑ.-ΒΔ. (διαστ. 1.65 × 0.55 × 0.64 μ. ὕψος). Στὸν τάφο δὲ βρέθηκε τίποτα.

Κατὰ τὴν ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς τάφους βρέθηκαν οἱ τοῖχοι 1 καὶ 2. Σχημάτιζαν γωνία καὶ ἦταν χτισμένοι ἀπὸ ὀρθογώνιους κροκαλοπαγεῖς ὠγκόλιθους. Στὸ σημεῖο ὅπου γώνιαζαν εἶχαν σωθεῖ σὲ τρεῖς δόμους (μέγ. σωζ. ὕψ. 1.90 μ.). Οἱ τοῖχοι αὐτοὶ ἀποτελοῦσαν προφανῶς τμῆμα ταφικοῦ περιβόλου μεταγενέστερου τῶν τάφων Ι, ΙΙ, ΧΙ κλπ., γιατὶ ἦταν θεμελιωμένοι πιὸ ψηλὰ ἀπ' αὐτούς.

Τὰ εὑρήματα ποὺ εἴχαμε ἀπὸ τοὺς τάφους χρονολογοῦνται στὰ μέσα τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.

Τάφοι σύγχρονοι μὲ τὸν ταφικὸ περίβολο δὲ βρέθηκαν, ἐπειδὴ τοὺς κατέστρεψαν ὅταν ἔχτισαν στὸ χῶρο Β τὰ ὑπόγεια τῆς παλιᾶς οἰκοδομῆς ποὺ κατεδαφίστηκε. Οἱ πώρινες σαρκοφάγοι (τάφοι ΧΧ καὶ ΧΧΙ) ποὺ βρέθηκαν ἐντοιχισμένες σὲ σύγχρονους τοίχους, πρέπει νὰ ἀνῆκαν ἀσφαλῶς στὴν ἐποχὴ τοῦ ταφικοῦ περιβόλου ἢ τῶν ταφικῶν περιβόλων, γιατὶ καὶ οἱ τοῖχοι 4, 5 καὶ 6 ἀποτελοῦσαν προφανῶς τμήματα ταφικῶν περιβόλων.

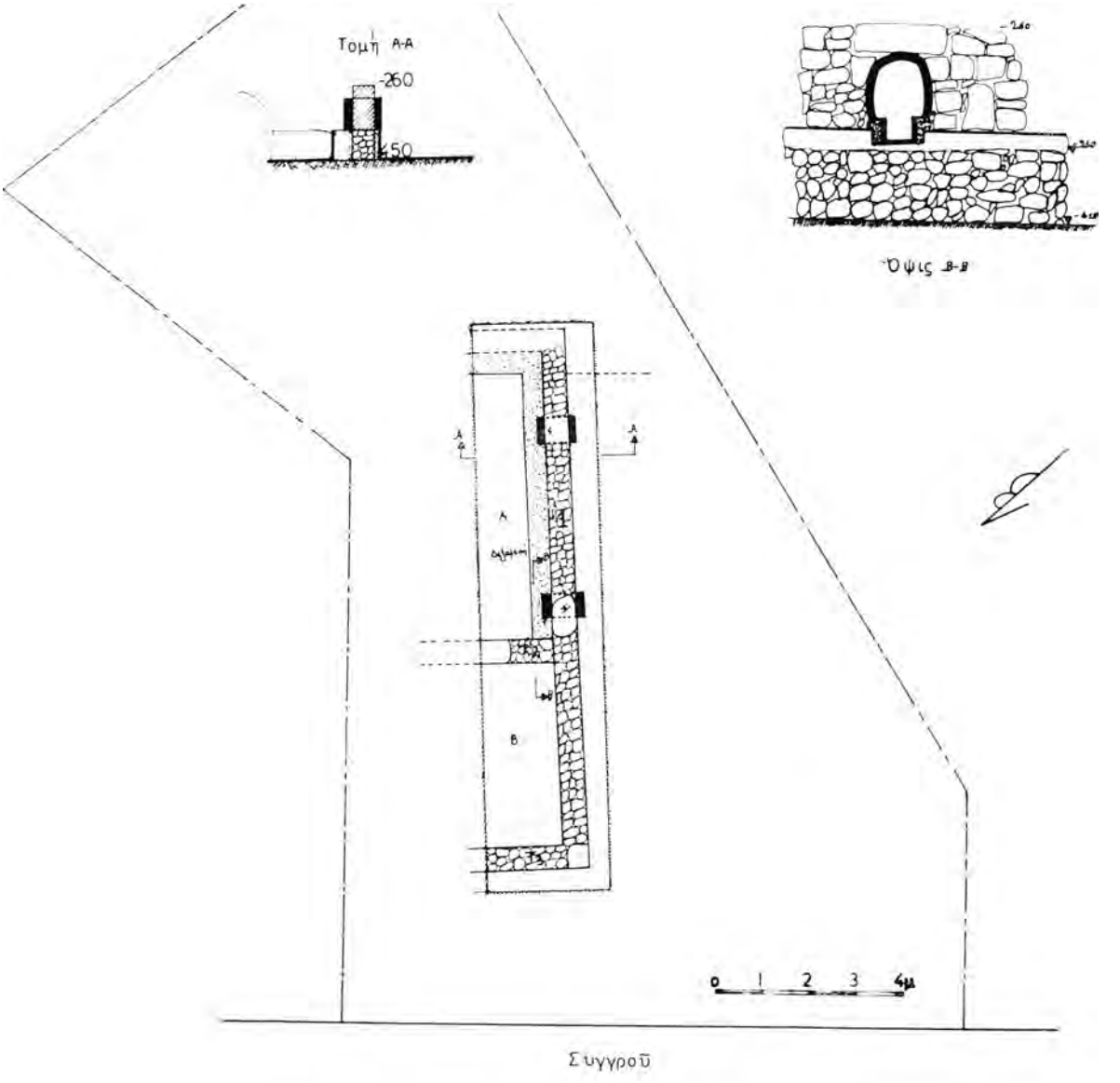
Στὸ χῶρο Α ποὺ δὲν ὑπῆρχαν ὑπόγεια, τὰ στρώματα δὲν εἶχαν διαταραχθεῖ καὶ στὶς ἐπιχώσεις πάνω ἀπὸ τοὺς τάφους βρέθηκαν, σὲ διαφορετικὰ βάθη, ὄστρακα καθὼς καὶ ὁλόκληρα ἀγγεῖα τῆς κλασικῆς ἐποχῆς (Πίν. 56 δ - ζ).

Λεωφόρος Συγγροῦ 7

Στὴν ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ποὺ ἔγινε στὸ οἰκόπε-

δο Μπούσκου ἀποκαλύφθηκαν τρεῖς τοῖχοι (1, 2, καὶ 3), θεμελιωμένοι σὲ βάθος 3.50 μ. ἀπὸ τὸ ὁδόστρωμα τῆς λεωφόρου Συγγροῦ. Σώζονται σὲ ὕψος 0.80 - 1 μ. καὶ ἔχουν πάχος 0.50 μ. (Σ χ έ δ. 15· Π ί ν. 57 α). Μόνο ὁ τοῖχος 1 ἀποκαλύφθηκε σὲ ἀρκετὸ μῆκος (10.50 μ.). Οἱ τοῖχοι 2 καὶ 3, ποὺ εἶναι κάθετοι πρὸς τὸν 1, ἀποκαλύφθηκαν σὲ μῆκος μόλις 0.80 - 1 μ. καὶ δημιουργοῦν τοὺς χώρους Α καὶ Β. Μέσα ἀπὸ τὸν τοῖχο 1 περνοῦν δύο ἀγωγοί (Ι καὶ ΙΙ). Ὁ ἀγωγὸς Ι ἀποτελεῖται ἀπὸ πήλινο σῶμα καμαροειδές. Πατάει πάνω σὲ τοῖχο δεξαμενῆς ποὺ εἶναι καλυμμένος μὲ παχὺ καὶ καλῆς ποιότητας ἀσβεστοκονίαμα.

Ὁ ἀγωγὸς ΙΙ, ποὺ ἀπέχει 3.20 μ. ἀπὸ τὸν Ι, ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο πήλινα σώματα βαλμένα ἀντικρι-

Σχέδ. 15. Ἀθῆναι. Λεωφόρος Συγγροῦ 7. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς, τομὴ Α-Α καὶ ὄψη Β-Β.

στά. Κάτω ἕνα ὀρθογώνιο στενότερο σὲ σχῆμα ἀνάποδου Π κι ἀπὸ πάνω ἕνα καμαροειδὲς πλατύτερο, ὅμοιο μὲ ἐκεῖνο τοῦ ἀγωγοῦ Ι. Ὁ ἀγωγὸς ΙΙ μᾶς δείχνει ὅτι τὰ νερὰ εἶχαν κλίση ἀπὸ Α. πρὸς Δ.

Τὸ ὅτι σ' ἕνα τόσο μικρὸ χῶρο ποὺ σκάψαμε βρήκαμε: (α) τοὺς ἀγωγοὺς Ι καὶ ΙΙ, (β) τὴ δεξαμενὴ ἀνατολικὰ τοῦ τοίχου 1 καὶ (γ) τὴν ἐπένδυση τοῦ

τοίχου 1 στὴ δυτική του πλευρὰ μὲ παχὺ καὶ καλῆς ποιότητας κονίαμα (Πίν. 57 β), φανερώνει ὅτι ἀποκαλύψαμε ἕνα ἐλάχιστο μέρος ἑνὸς μεγάλου συνόλου δεξαμενῶν ποὺ συγκέντρωναν βρόχινα νερά, καὶ ποὺ χρησίμευαν εἴτε γιὰ ὕδρευση, εἴτε πιθανότερα, γιὰ ἐργαστηριακὲς ἀνάγκες.

Δυστυχῶς δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ συνεχίσουμε τὴν ἔρευνα σὲ βάθος καὶ ἔκταση,γιατὶ εἴχαμε φθάσει ἤδη στὰ 3.50 μ. καὶ γιατὶ ὁλόγυρα ἀπὸ τὸ μικρὸ οἰκόπεδο τῆς Συγγροῦ 7 ὑπῆρχαν μεγάλες οἰκοδομές.

Ὁδὸς Τριβωνιανοῦ (σκάμμα ΟΑΠ)

Μέσα σὲ χαντάκι ποὺ ἄνοιξε ὁ ΟΑΠ στὴν ὁδὸ Τριβωνιανοῦ καὶ Βουλιαγμένης βρέθηκε, σὲ βάθος 1.40 μ., πήλινη λάρνακα τῶν κλασικῶν χρόνων μὲ κάλυμμα. Πάνω σ' αὐτὴ περνοῦσε σύγχρονος σωλήνας νεροῦ, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἔκανε ἀδύνατη τὴ μεταφορά της. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι κατὰ τὴν τοποθέτησή του ἀφαίρεσαν ὅ,τι περιεῖχε ἡ λάρνακα καὶ δὲ βρήκαμε παρὰ μερικὰ ὀστά.

Ἀπὸ τὸ σκάμμα τοῦ ΟΑΠ μαζέψαμε: Οἰνοχόη ἑλληνιστικῶν χρόνων ἐν μέρει ἐλλιπή (Πίν. 57 γ), δύο δακρυδόχα ἀγγεῖα, ἕνα μικρὸ (ὕψ. 0.14 μ.) καὶ ἕνα μεγαλύτερο (ὕψ. 0.185 μ.), καὶ σκύφο (ὕψ. 0.065 μ.).

Τόσο ἡ λάρνακα ὅσο καὶ τὰ ἀγγεῖα ποὺ βρέθηκαν στὸ χαντάκι σχετίζονται ἀσφαλῶς μὲ τὸ ἀρχαῖο νεκροταφεῖο ποὺ ἀποκαλύφθηκε δίπλα τὸ 1971(ΑΔ 27 (1972): Χρονικά, σ. 93 κ.ἑ.).

Ὁδὸς Τριῶν Ἱεραρχῶν 135

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Μιχαὴλ Σίμου βρέθηκαν σὲ βάθος 2 μ. περίπου ὄστρακα μελαμβαφῆ, τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., ἀπὸ λυχνάρια, κυάθια, σκύφους καὶ ἀπὸ λευκὴ λήκυθο.

Ὁδὸς Τρώων καὶ Κυκλώπων

Σὲ σκάμμα τῆς ΕΕΥ ποὺ ἔγινε στὴν ὁδὸ Τρώων στὸ ὕψος τῶν ἀριθμῶν 68-70 καὶ ὡς τὴ διασταύρωση μὲ τὴν ὁδὸ Κυκλώπων, βρέθηκαν δύο ἐνεπίγραφοι κιονίσκοι (Πίν. 57 δ) καὶ ἐφτὰ τάφοι σὲ βάθος ± 0.50 μ. ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τοῦ δρόμου.

Οἱ ἕξι ἀπὸ τοὺς τάφους ἦταν κιβωτιόσχημοι ἀπὸ μαρμάρινες πλάκες ἁδρὰ δουλεμένες. Ὁ ἕβδομος ἦταν σαμαροειδὴς κεραμοσκεπής. Ἦταν συλημένοι ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Β, μέσα στὸν ὁποῖο βρέθηκαν κομμάτια ἀπὸ σιδερένια στλεγγίδα, δύο σιδερένιοι κρίκοι, δακρυδόχο ἀγγεῖο καὶ μικρὰ τεμάχια ξύλου, πιθανὸν ὑπολείμματα ἀπὸ ξύλινο φέρετρο.

Πάνω ἀπὸ τὸν τάφο Β βρέθηκε ὁ ἕνας ἐνεπίγραφος ἐπιτύμβιος κιονίσκος καὶ ἐκεῖ κοντὰ μιὰ μαρμάρινη κάλπη.

Κοντὰ στὸν τάφο Α ἀποκαλύφθηκε πυρά, στὴν ὁποία βρέθηκαν πολλὰ μελαμβαφῆ ὄστρακα ἀπὸ κύλικες, κανθάρους καὶ σκύφους, τῶν ὕστερων κλασικῶν καὶ τῶν πρώιμων ἑλληνιστικῶν χρόνων.

Ὁδὸς Χαλκιδικῆς 50

Στὸ οἰκόπεδο Παντελιᾶ βρέθηκαν τέσσερις τάφοι:

Τάφος Ι. Κεραμοσκεπής, καλυβίτης, μὲ κατεύθυνση ΒΔ. - ΝΑ, σκεπασμένος μὲ τέσσερις πήλινες πλάκες (διαστ. 1.62 × 0.56 × 0.30 μ. ὕψος). Ἦταν θεμελιωμένος στὸ φυσικὸ ἔδαφος σὲ βάθος 1.65 μ. καὶ περιεῖχε σκελετὸ νεκροῦ, μήκ. 1.60 μ., μὲ τὸ κεφάλι πρὸς ΒΔ.

Τάφος ΙΙ. Πήλινη κάλπη θεμελιωμένη σὲ βάθος 1.65 μ. Εἶχε μόνο λίγα ὄστρακα.

Τάφος ΙΙΙ. Πήλινη κάλπη θεμελιωμένη στὸ φυσικὸ ἔδαφος καὶ ὅπως ἡ προηγούμενη σὲ βάθος 1.65 μ. Περιεῖχε λίγα ὄστρακα.

Τάφος ΙV. Λακκοειδής, μὲ κατεύθυνση Β.-Ν. Ἦταν σκαμμένος στὶς ἐπιχώσεις, σὲ βάθος 0.93 μ. καὶ περιεῖχε λίγα ὄστρακα.

Ὁδὸς Ψαρομηλίγκου 1 καὶ Κριεζῆ

Τὰ βαθιὰ ὑπόγεια τοῦ παλιοῦ σπιτιοῦ ποὺ κατεδαφίστηκε εἶχαν ἐξαφανίσει τὰ ἀρχαῖα ποὺ ὑπῆρχαν στὸ οἰκόπεδο καὶ μόνο στὶς μεσοτοιχίες εἶχαν μείνει μισοκαταστραμμένοι τάφοι τοὺς ὁποίους ἀποκαλύψαμε: Τρεῖς κεραμοσκεπεῖς (ΙΙΙ, V, VII), τρεῖς πήλινες λάρνακες (Ι, ΙΙ, IV) καὶ δύο πυρές (VI, VIII).

Τάφος Ι. Πήλινη παιδικὴ λάρνακα μὲ σκέπασμα. Σώζεται περίπου ἡ μισὴ (διαστ. 0.80 × 0.30 × 0.26 μ. βάθος) σὲ βάθος 4.40 μ. Βρέθηκε λευκὴ λήκυθος ἐλλιπής, πυξίδιο μὲ πῶμα (Πίν. 58 β, τὸ α) καὶ ὄστρακα.

Τάφος ΙΙ. Τμῆμα λάρνακας. Βρέθηκε δίπλα στὸν τάφο Ι σὲ βάθος 4.45 μ. (σωζ. μήκ. 0.45, πλ. 0.30, βάθ. 0.26 μ.) (Πίν. 58 α).

Τάφος ΙΙΙ. Κεραμοσκεπής, δίπλα ἀπὸ τὸν Ι καὶ τὸ ΙΙ, δὲν περιεῖχε οὔτε ὀστά (σωζ. μήκ. 0.75, πλ. 0.45, ὕψ. 0.30 μ.) (Πίν. 58 α). Ἔξω ἀπὸ τὸν τάφο ΙΙΙ βρέθηκαν ὄστρακα καὶ λήκυθος (Πίν. 58 β, τὸ β).

Τάφος ΙV. Πήλινη παιδικὴ λάρνακα. Βρέθηκε σὲ βάθος 4.40 μ. (διαστ. 0.80 × 0.35 × 0.30 μ. ὕψος μαζὶ μὲ τὸ σκέπασμά της). Βρέθηκαν λήκυθος, δύο κοτύλες καὶ δύο μελαμβαφεῖς πυξίδες μὲ πῶμα (Πίν. 58 ε).

Τάφος V. Κεραμοσκεπής, βρισκόταν πάνω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν τάφο IV. Τὸ δάπεδό του ἦταν στρωμένο μὲ κεραμίδες (διαστ. 1.70 × 0.50 × 0.28 μ. ὕψος). Βρέθηκαν ὄστρακα καὶ ἐρυθρόμορφη λήκυθος χωρὶς τὸ στόμιο (Πίν. 58 γ, τὸ β).

Τάφος VI. Τμῆμα πυρᾶς σὲ βάθος 4.30 μ. (διαστ. 0.85 × 0.45 μ.). Μέσα στὰ καμένα χώματα βρέθηκαν μερικὰ ὄστρακα.

Τάφος VII. Κεραμοσκεπής, θεμελιωμένος σὲ βάθος 3.50 μ. Βρέθηκε ὁ σκελετὸς ἑνὸς νεκροῦ μὲ τὸ κεφάλι πρὸς Α. (διαστ. 1.80 × 0.55 × 0.45 μ. ὕψος). Μέσα στὸν τάφο βρέθηκαν δύο πινάκια, σκυ-

φοειδὲς ἄωτο ἀγγεῖο, ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιο μὲ γραπτὸ ἀνθέμιο καὶ μαγειρικὸ σκεῦος μὲ πῶμα (Π ί ν. 58 γ, τὸ α καὶ 58 δ).

Τάφος VIII. Σὰν τάφος VIII χαρακτηρίστηκε μικρὸ τμῆμα πυρᾶς ποὺ βρέθηκε δίπλα ἀπὸ τὸν τάφο VII.

Ὁδὸς Ἀνταίου καὶ Δεινοχάρους (σκάμμα ΕΕΥ)

Σὲ σκάμμα τῆς ΕΕΥ στὴν ὁδὸ Ἀνταίου στὰ Ἄνω Πετράλωνα ἀποκαλύφθηκε, σὲ βάθος 1.60 μ., τμῆμα ἀρχαίου ἀγωγοῦ.

Ὁ ἀγωγός, πλ. 0.90 μ., ἦταν σκαμμένος στὴν κοκκινωπὴ κιμηλιά, εἶχε κατεύθυνση Β.-Ν., καὶ ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 3.90 μ. Σκεπάζεται μὲ ἡμικυκλικὰ πήλινα σώματα, μήκ. 0.60, χορδῆς 0.50 καὶ πάχ. 0.03 μ.

Ἕνα ἀπὸ τὰ ἡμικυκλικὰ αὐτὰ σώματα ποὺ εἶχε σπάσει κι ἐπισκευαστεῖ ἤδη στὴν ἀρχαιότητα ἦταν στερεωμένο μὲ ἕξι μολυβένιους συνδέσμους (Π ί ν. 58 στ).

Τὸ μεσαῖο τμῆμα τοῦ ἀγωγοῦ ποὺ ἀποκαλύφθηκε ἦταν χτισμένο μὲ πλάκες. Δὲν ἀποκλείεται νὰ πρόκειται γιὰ φρεάτιο καθαρισμοῦ.

Πέντε μέτρα βορειότερα, μηχανικὸς ἐκσκαφέας ἔβγαλε στὴν ἐπιφάνεια μαρμάρινο ἐπιτύμβιο κιονίσκο (ὕψ. 0.80, διαμ. 0.254 πάνω καὶ 0.22 μ. κάτω). Ὁ κιονίσκος ἔχει τὴν ἐπιγραφή:

Θυμέλη / Διοφάντου / Σιδωνία

Στὴν ἴδια ἀνασκαφὴ βρέθηκε βάση ἐπιτύμβιου κιονίσκου ἀπὸ κογχυλιάτη (μέγ. σωζ. μήκ. 0.49 μ.).

Ὁδὸς Ἀρκάδων (σκάμμα ΕΕΥ)

Στὸ ὕψος τοῦ ἀριθμοῦ 4 τῆς ὁδοῦ Ἀρκάδων στὰ Ἄνω Πετράλωνα βρέθηκε, σὲ σκάμμα ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὴν ΕΕΥ καὶ σὲ βάθος 0.80 μ., ὀξυπύθμενος ἀμφορέας, ὕψ. 0.56 μ.

ΓΛΥΦΑΔΑ

Ὁδὸς Φοίβης 42

Κατὰ τὴν ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ποὺ ἔγινε ἀποκαλύφθηκε μέρος ἑνὸς ἀρκετὰ μεγάλου κτιριακοῦ συγκροτήματος.

Οἱ τοῖχοι του, οἱ ὁποῖοι ἀριθμίστηκαν ἀπὸ 1 ὡς 24, δημιουργοῦσαν 14 χώρους, οἱ ὁποῖοι χαραχτηρίστηκαν μὲ κεφαλαῖα γράμματα Α, Β, Γ, Δ, Ε, ΣΤ, Ζ, Η, Θ καὶ μὲ μικρὰ α, β, γ, δ, ε. Ὁ χαραχτηρισμὸς τῶν χώρων μὲ διαφορετικοῦ τύπου γράμματα ἔγινε ἐπειδὴ πιστεύουμε ὅτι πρόκειται γιὰ δύο κτιριακὰ σύνολα τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἄσχετα μεταξύ τους.

Στὸ οἰκόπεδο ὑπῆρχε ἕνα μικρὸ σπίτι (Σ χ έ δ. 16, τὸ διαγραμμισμένο τμῆμα), τὸ χῶρο τοῦ ὁποίου δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἐρευνήσουμε.

Οἱ τοῖχοι ποὺ ἀποκαλύφθηκαν, σώζονταν σὲ πολὺ μικρὸ ὕψος. Στὰ περισσότερα σημεῖα βρήκαμε μόνο τὰ θεμέλια τους, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχουμε πολὺ λίγα στοιχεῖα γιὰ νὰ ἑρμηνεύσουμε τὴ χρήση τῶν χώρων καὶ τὴ διακίνηση μέσα σ' αὐτούς. Πάντως ἀπὸ τὸν τρόπο τοῦ χτισίματος γίνεται φανερὸ ὅτι οἱ τοῖχοι 1, 7, καὶ 18 εἶναι ἐξωτερικοί, ἐνῶ οἱ 6, 15, 17, 16, 8 καὶ 9 εἶναι ἐσωτερικοί.

Μποροῦμε νὰ μιλήσουμε γιὰ μιὰ εἴσοδο στὴ βορειοδυτικὴ γωνία τοῦ κεντρικοῦ κτιριακοῦ συγκροτήματος γιατὶ ἐκεῖ βρήκαμε ἕνα κατώφλι ποὺ ἦταν στὴ θέση του. Ἀπὸ τὴν εἴσοδο αὐτὴ μπαίνουμε στὸ χῶρο Α, τοῦ ὁποίου ἀποκαλύψαμε ἕνα μικρὸ μέρος γιατὶ τὸν ὑπόλοιπο χῶρο καταλάμβανε τὸ σπίτι τοῦ ἰδιοκτήτη τοῦ οἰκοπέδου.

Ὑποθέτουμε ὅτι ὁ χῶρος Α ἦταν στενόμακρος, ὅπως ὁ Β καὶ ὁ Η. Ἀπὸ τὸ χῶρο Η ἔμπαινε κανεὶς στὸ χῶρο Ε. Στὸν τοῖχο 17 ὑπῆρχαν ἀρκετὲς ἐνδείξεις γιὰ τὴν ὕπαρξη ἀνοίγματος-πόρτας. Στὴ νοτιοανατολικὴ γωνία τοῦ χώρου Ε βρέθηκε μιὰ στρώση ἀπὸ πέτρες, διαστ. 0.70 × 0.85 μ., πάνω στὶς ὁποῖες ὑπῆρχαν ἴχνη πυρᾶς καὶ κάρβουνα. Εἶναι πολὺ πιθανὸ στὴ θέση αὐτὴ νὰ ὑπῆρχε ἑστία.

Στὸν τοῖχο 15 ὑπῆρχε ἄνοιγμα-πόρτα, γιὰ τὴν ἐπικοινωνία τῶν χώρων ΣΤ καὶ Γ.

Στὴ βόρεια, βορειοδυτικὴ πλευρὰ τοῦ χώρου Γ, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ἦταν βοηθητικός, βρέθηκε ἕνα πέτρινο πεζούλι.

Δυτικὰ τοῦ κεντρικοῦ κτιριακοῦ συγκροτήματος ἀποκαλύφθηκαν οἱ χῶροι α, β, γ, δ, ε. Ὁ χῶρος α εἶχε ἀρκετὰ μεγάλες διαστάσεις. Στὸ νοτιοανατολικὸ τμῆμα του σωζόταν στρώση ἀπὸ πέτρινες πλάκες, ἐνῶ στὸ ὑπόλοιπο δάπεδό του βρέθηκε μόνο τὸ πατημένο χῶμα. Ὁ χῶρος γ εἶναι στενόμακρος, ἐνῶ ὁ χῶρος δ εἶναι τετράγωνος καὶ εἶχε πρόσβαση ἀπὸ τὸ χῶρο ε, ἂν ὄχι καὶ ἀπὸ τὸ χῶρο γ.

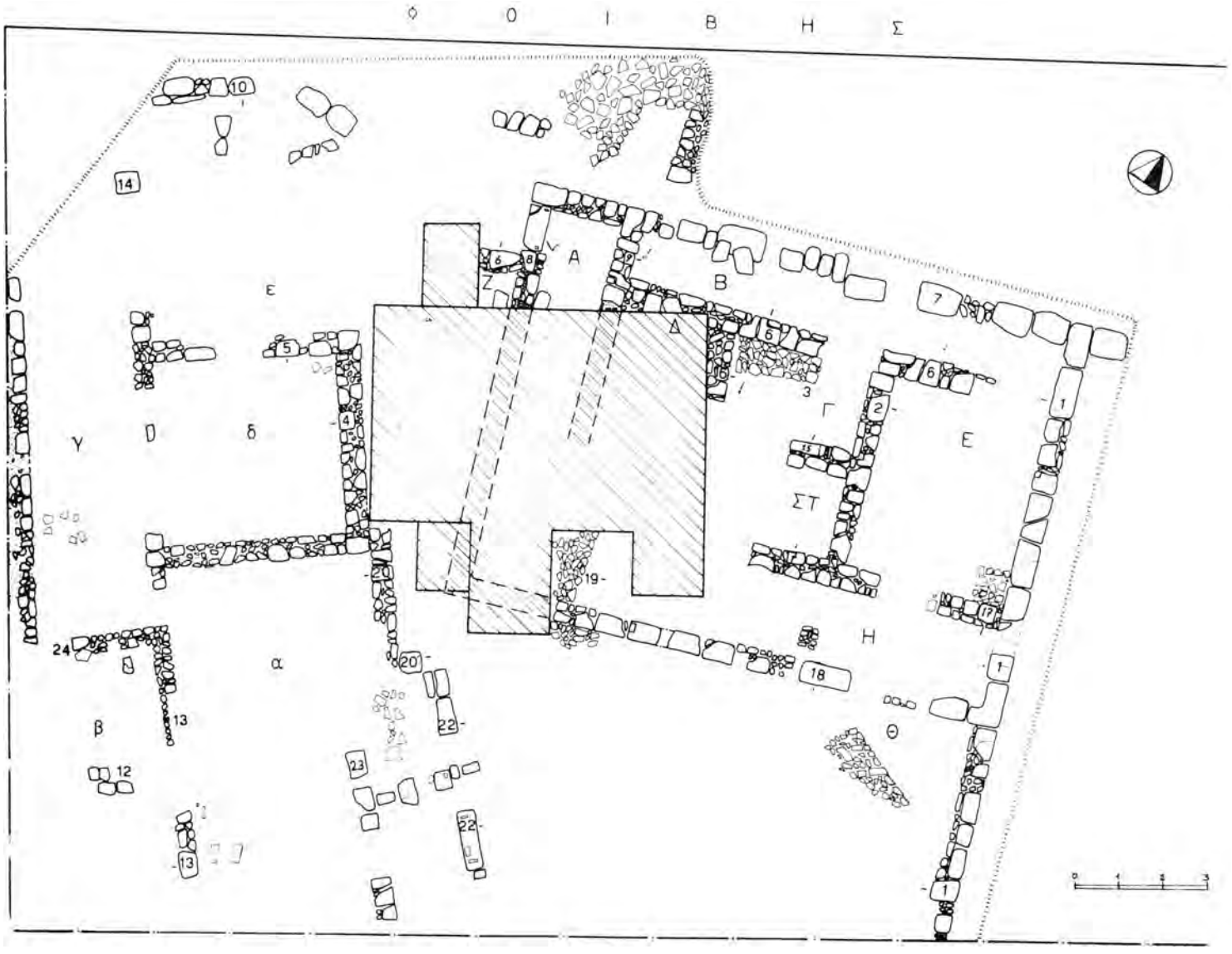
Στὸ νότιο ἄκρο τοῦ τοίχου 22 βρέθηκε ἕνα κατώφλι. Εἶναι στὴ θέση του, ἀλλὰ δὲ σώζονται οἱ τοῖχοι.

Τὰ ὄστρακα ποὺ συγκεντρώθηκαν ἀπὸ τὶς τομὲς α καὶ β δείχνουν ὅτι ἡ κατοικία ἀνήκει χρονολογικὰ στὸ τέλος τῆς κλασικῆς ἐποχῆς καὶ τὶς ἀρχὲς τῆς ἑλληνιστικῆς.

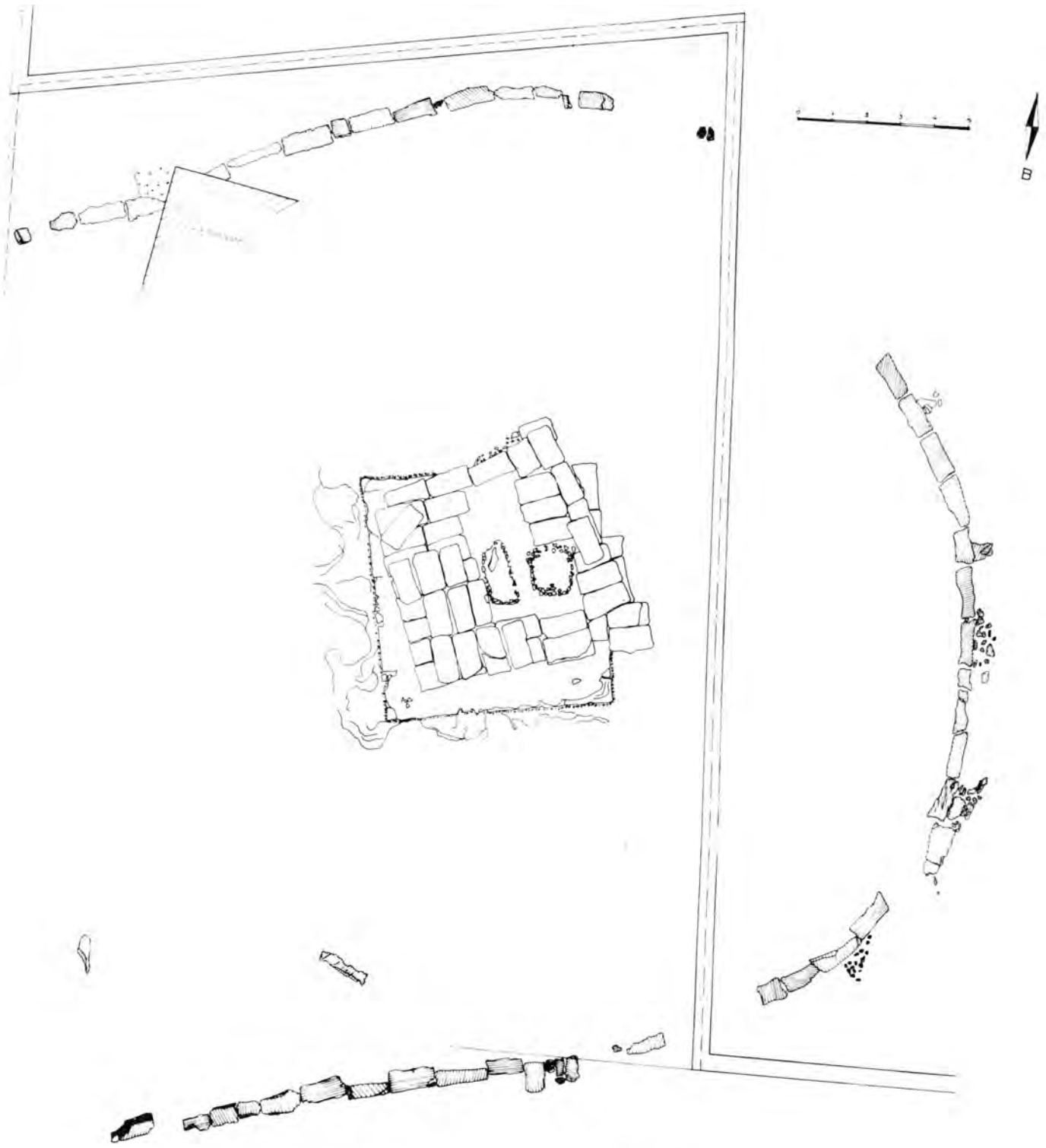
ΑΝΩ ΓΛΥΦΑΔΑ

Ὁδὸς Φοίβης καὶ Ζαμάνου (Ο.Τ. 242)

Τὸ 1969 εἶχε γίνει ἀνασκαφὴ στὸ οἰκόπεδο, ἰδιοκτησίας Κολοκυθᾶ, καὶ εἶχε βρεθεῖ τετράπλευρο χτίσμα ποὺ ἑρμηνεύτηκε σὰν βάση ταφικοῦ μνημείου (ΑΔ 25 (1970): Χρονικά, σ. 123 κ.ἑ., Σχέδ. 3). Ἡ ἀνασκαφὴ αὐτὴ συνεχίστηκε στὸ διπλανὸ οἰκόπεδο Ἀγγελίδη. Διαπιστώθηκε ὅτι αὐτὸ τὸ τετράπλευρο κρηπίδωμα περικλειόταν μὲ περίβολο φτιαγμένο ἀπὸ μιὰ σειρὰ ἀσβεστολιθικῶν ὀγκόλιθων ποὺ εἶχε ὁ μισὸς μορφὴ σχεδὸν τοξοειδὴ στὰ δυτικά (Σ χ έ δ. 17· Π ί ν. 59 α), ἐνῶ στὰ ἀνατολικὰ τὰ δύο σκέλη του ἀκολουθοῦσαν σχεδὸν εὐθεία

Σχέδ. 16. Γλυφάδα. Ὁδὸς Φοίβης 42. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

Σχέδ. 17. Ἄνω Γλυφάδα. Ὁδὸς Φοίβης καὶ Ζαμάνου. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

γραμμή (Πίν. 59 β). Οἱ ὀγκόλιθοι τῆς δυτικῆς πλευρᾶς (οἰκόπεδο Ἀγγελίδη) εἶχαν ὕψος ±0.70, μῆκος ± 1.30 καὶ πλάτος ± 0.40 μ. Οἱ λιθόπλινθοι ποὺ βρίσκονταν στὸ οἰκόπεδο Κολοκυθᾶ εἶχαν περίπου τὶς ἴδιες διαστάσεις, μόνο ποὺ πατοῦσαν στὴ μιὰ ἀπὸ τὶς μακριὲς πλευρές τους, ἐνῶ οἱ προηγούμενες εἶχαν τοποθετηθεῖ ὄρθιες, πατοῦσαν δηλ. σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς στενές τους πλευρές. Ἐπειδὴ ὑπάρχει μιὰ κλίση τοῦ βράχου πρὸς Δ., οἱ ὀγκόλιθοι ποὺ ἦταν μπροστὰ ἀπὸ τὴν οἰκοδομικὴ γραμμὴ τοῦ οἰκοπέδου Κολοκυθᾶ βρέθηκαν σχεδὸν ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὸ κράσπεδο τῆς ὁδοῦ Φοίβης, ἐνῶ αὐτοὶ ποὺ βρίσκονταν στὸ οἰκόπεδο Ἀγγελίδη βρέθηκαν σὲ βάθος ἀπὸ 0.15 ὡς 0.20 μ. Τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ περιβόλου, ποὺ ἦταν θεμελιωμένος ἐν μέρει στὸ βράχο καὶ ἐν μέρει σὲ φυσικὴ ἐπίχωση, ἦταν γεμισμένο μὲ ἐπίχωση, ἀπὸ κόκκινο χῶμα καὶ πέτρες.

Τὰ ὄστρακα, ποὺ βρέθηκαν, χρονολογοῦνται ἀπὸ τοὺς γεωμετρικοὺς χρόνους ὡς τὶς ἀρχὲς τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Τὰ περισσότερα πάντως ἦταν τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.

Ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκοδομικὴ γραμμὴ τοῦ οἰκοπέδου Κολοκυθᾶ βρέθηκε, σὲ βάθος ± 0.35 μ., στρῶμα ἀπὸ πωρόχωμα, πάχ. ± 0.05 μ., ποὺ προέρχεται προφανῶς ἀπὸ τὴν ἐπεξεργασία τῶν πωρόλιθων. Κοντὰ στὴ νοτιοανατολικὴ γωνία τῆς οἰκίας Κολοκυθᾶ βρέθηκε σαρκοφάγος μὲ ἀετωματικὸ κάλυμμα ποὺ προχωροῦσε κάτω ἀπὸ τὴν οἰκοδομή.

Νοτιότερα τῆς σαρκοφάγου βρέθηκε μιὰ πυρά, πάχ. ± 0.16 μ., ποὺ εἶχε ὠοειδὲς σχῆμα, μέγ. διαμ. 1.30 μ. Βρέθηκαν μερικὰ καμένα ὄστρακα ποὺ χρονολογοῦνται στὸ β΄ μισὸ τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.

Τόσο ἡ σαρκοφάγος ὅσο καὶ ἡ πυρὰ πατοῦσαν πάνω στὸ βράχο καὶ καλύπτονταν ἀπὸ τὴ γνωστὴ ἀμμώδη μὲ πέτρες ἐπίχωση. Γιὰ τὴν τοποθέτηση τῆς σαρκοφάγου εἶχε λαξευτεῖ ὁ βράχος σὲ σχῆμα παραλληλόγραμμου.

ΑΝΩ ΒΟΥΛΑ

Ὁδὸς Αἰόλου καὶ Βουλιαγμένης

Στὸ οἰκόπεδο Παλαγγιᾶ, ποὺ χωρίζει ἀπὸ τὸ οἰκόπεδο Τριπολιτσιώτη ἡ ὁδὸς Αἰόλου, ἀποκαλύφθηκε ταφικὸς περίβολος μὲ δρόμο μπροστά.

Παρακολουθήσαμε τὸ δρόμο αὐτὸ στὸ οἰκόπεδο Τριπολιτσιώτη, στὴν ὁδὸ Αἰόλου, ποὺ τὴ διασχίζει σχεδὸν κάθετα, καὶ στὸ οἰκόπεδο Παλαγγιᾶ, στὸ βορειοανατολικὸ τμῆμα του, μὲ κατεύθυνση ΝΑ.-ΒΔ. Γενικὰ τὸ πλάτος του εἶναι περίπου 2.50 μ. Σ' ὅλο τὸ μῆκος του κι ἀπὸ τὴ μιὰ κι ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά του σώζονται κατὰ διαστήματα τοῖχοι.

Ὁ δρόμος διέσχιζε τὸ οἰκόπεδο Παλαγγιᾶ καὶ εἶχε δεξιά του τοὺς τοίχους 1 καὶ 2 ποὺ ἦταν θεμελιωμένοι σὲ ἀρκετὸ βάθος, γιατὶ τὸ ἔδαφος εἶναι κατηφορικὸ (Πίν. 59 γ).

Ὁ τοῖχος 3 εἶναι ἀπέναντι ἀπὸ τὸν τοῖχο 2, σὲ ἀπόσταση 2.80 ὡς 3.40 μ. στὸ πάνω μέρος τοῦ δρόμου, γιὰ νὰ τὸν προστατεύει ἀπὸ πτώσεις χωμάτων κι ἀπὸ τὰ νερὰ τῆς βροχῆς. Εἶναι ἀπὸ μεγάλες ἀδούλευτες πέτρες, τοποθετημένες ἡ μιὰ δίπλα στὴν ἄλλη.

Ὥστε οἱ τοῖχοι 2 καὶ 3 ὅριζαν τὸ δρόμο. Πάνω στὸ καλντερίμι του (μεγ. σωζ. πλ. 1.87 μ.), ἦταν φανερὰ σημάδια αὐλακώσεων ἀπὸ ρόδες.

Ὁδὸς Βουλιαγμένης καὶ Αἰόλου

Μιὰ σαρκοφάγος ποὺ βρέθηκε τυχαῖα στὴ διασταύρωση τῶν δύο ὁδῶν στὸ οἰκόπεδο Τριπολιτσιώτη, ἔδωσε ἀφορμὴ νὰ ἐξεταστεῖ ὁ γύρω χῶρος, ὅπου ἐντοπίστηκαν δύο τοῖχοι παράλληλοι. Ἀπὸ τὴν ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ποὺ ἀκολούθησε φάνηκε, ὅτι ὁ τάφος ἀνῆκε σὲ ταφικὸ περίβολο.

Ὁ πρῶτος τοῖχος ποὺ ἀναφέραμε εἶχε ἐπιμελημένη ἐργασία καὶ εἶναι ἡ κύρια ὄψη τοῦ ταφικοῦ περιβόλου. Τὸν σημειώνουμε σὰν τοῖχο Α (Τχ. Α) (Πίν. 60 α - β). Ἔχει μῆκος 20 μ. καὶ τὸν ἀποτελοῦν 17 μεγάλες πώρινες πέτρες τῆς περιοχῆς, ποὺ ἔχουν μῆκος ὡς 1.60 μ., ἐνῶ τὸ πλάτος τους εἶναι ὡς 0.50 μ. Ἡ πάνω ἐπιφάνειά τους εἶναι καλὰ δουλεμένη γιὰ νὰ δεχτεῖ τὴν ἀνωδομία.

Στὴν κύρια ὄψη τοῦ τοίχου Α, ποὺ εἶναι πρὸς Α., οἱ πέτρες εἶναι καλοδουλεμένες κι εὐθυγραμμισμένες. Στὴν ἐσωτερικὴ ὅμως πλευρά, ἐπειδὴ δὲν καλύπτουν τὸ πλάτος του, ὁ τοῖχος ἔχει συμπληρωθεῖ μὲ μικρότερες ἀδούλευτες πέτρες (Πίν. 60 β). Ἡ συνέχεια τοῦ τοίχου Α πρὸς ΒΔ. σημειώνεται σὰν τοῖχος 1 (Τχ. 1, διαστ. 8.70× 0.80 μ.).

Μέσα στὸν ταφικὸ περίβολο ἀποκαλύφθηκαν ὀχτὼ τάφοι (Τφ. Ι ὡς Τφ. VIII).

Τάφος Ι. Πώρινη σαρκοφάγος σκεπασμένη μὲ δύο πώρινες πλάκες. Στὴ βόρεια ἄκρη της ὑπῆρχε τὸ κρανίο τοῦ νεκροῦ καὶ ὀστὰ πλευρῶν.

Τάφος ΙΙ. Σαρκοφάγος ἀπὸ μαλακὸ πωρόλιθο. Βρέθηκε ΒΔ. τοῦ Ι κι εἶναι παράλληλη πρὸς αὐτόν. Περιεῖχε τὸ σκελετὸ ἑνὸς νεκροῦ ποὺ κρατοῦσε στὸ δεξί του χέρι σιδερένια στλεγγίδα (Πίν. 61 α - β).

Τάφος ΙΙΙ. Σὰν τάφο ΙΙΙ σημειώνουμε ἕνα ὀρθογώνιο σκάμμα (διαστ. 1.70 × 0.86 × ± 0.20 μ. βάθος). Στὶς πλευρές του εἶχε ἐπίχρισμα ἀπὸ πηλό, πάχ. 0.01 μ. Στὸ χῶρο αὐτὸ βρέθηκαν 74 ἀγγεῖα διάφορων σχημάτων (Πίν. 61 γ).

Τάφος ΙV. Σὰν τάφος IV χαραχτηρίστηκε τμῆμα σκύφου μὲ ὀστὰ μικροῦ παιδιοῦ.

Τάφος V. Σαρκοφάγος ἀπὸ πωρόλιθο κακῆς ποιότητας (Πίν. 61 ε). Βρέθηκαν ὄστρακα ἀπὸ ἀρύβαλλο κι ἕνα σκυφοειδὲς ἀγγεῖο.

Τάφος VI (Πίν. 61 ε). Βρέθηκε κάτω ἀπὸ τὸν τάφο IV. Εἶναι πώρινη σαρκοφάγος (ἐσωτ. διαστ. 1.75 × 0.52 × 0.48 μ. βάθος καὶ πάχος τοιχωμάτων 0.09 μ.). Περιεῖχε δύο μελαμβαφὴ ἀγγεῖα.

Τάφος VII. Σημειώσαμε σὰν τάφο VII τὸ χῶρο δί-

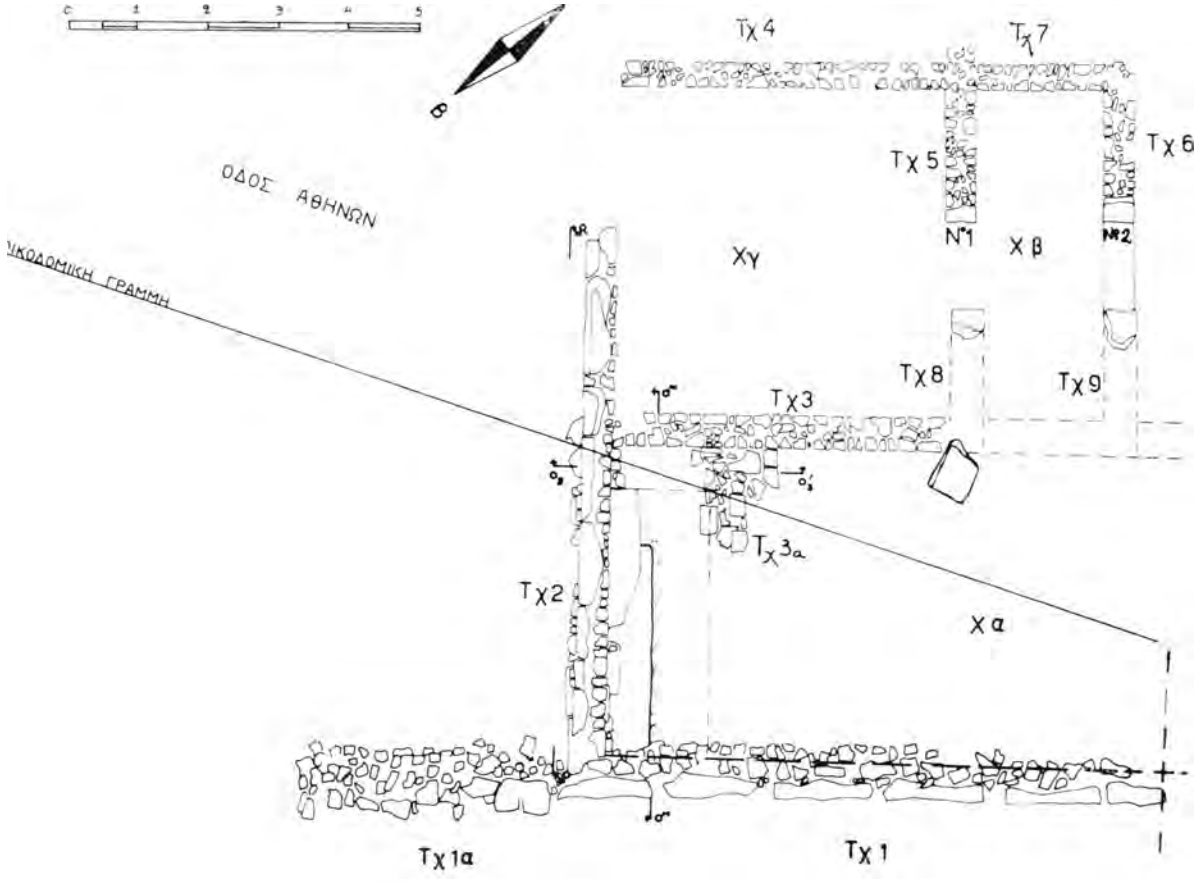
πλα ἀπὸ τὸν τάφο V, ὅπου βρέθηκαν μερικὰ ἀγγεῖα: μικρὴ λήκυθος, πήλινο ἀλάβαστρο, ὄστρακα ἀπὸ πινάκια.

Τάφος VIII. Σκαμμένος στὸ ἔδαφος παρουσίαζε ἴχνη πυρᾶς. Βρέθηκαν λίγα κομμάτια ἀπὸ λήκυθο, λίγα ὀστὰ κι ἕνας χάλκινος κρίκος-δαχτυλίδι περασμένος σέ δάχτυλο.

Μέσα στὸν ταφικὸ περίβολο βρέθηκαν καὶ τρία βάθρα (Πί ν. 61 δ).

κτιριακοῦ συγκροτήματος ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς τοίχους 1, 1α, 2, 3, 3α, 4, 5, 6 καὶ 7 (Σ χ έ δ. 18).

Οἱ τοῖχοι 1 καὶ 2 ἔχουν χτιστεῖ ἀπὸ τὸ ἴδιο ὑλικὸ καὶ μὲ τὸν ἴδιο σχεδὸν τρόπο. Ἡ ἐξωτερική τους πλευρὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ μεγάλες πέτρες μὲ ἀκανόνιστο σχῆμα ἀρκετὰ δουλεμένες στὴν πλευρὰ ποὺ φαίνεται (Πί ν. 62 β). Ἡ ἐσωτερική τους ὅμως πλευρὰ διαφέρει. Στὸν τοῖχο 1 εἶναι χτισμένη μὲ μικρὲς ἀκανόνιστες πέτρες, ἐνῶ στὸν τοῖχο 2 ἀποτε-

Σχέδ. 18. Ἄνω Βούλα. Ὁδὸς Ἀθηνῶν. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

Ἀνατολικὰ τοῦ ταφικοῦ περιβόλου περνοῦσε ἀρχαῖος δρόμος, στὸν ὁποῖο βρέθηκαν δύο λήκυθοι ἀπὸ μάρμαρο καὶ λουτροφόρος. Ὁ δρόμος αὐτὸς περνοῦσε μπροστὰ ἀπὸ τὰ οἰκόπεδα Καραμαλέγκου-Περβανίδη (περιοχὴ Παλιοχώρι) καὶ συνεχιζόταν πρὸς ΝΑ. περνώντας ἀπὸ τὸ οἰκόπεδο Παλαγγιᾶ κι ἔφθανε ὡς τὸ οἰκόπεδο Μουτζουβῆ.

Ὁδὸς Ἀθηνῶν

Κατὰ τὴν ἀνασκαφικὴ ἔρευνα στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Κ. Καρρᾶ ἢ Γάρρα, ἀποκαλύφθηκε τμῆμα

λεῖται ἀπὸ σχετικὰ μικρὲς πέτρες καλοδουλεμένες (Πί ν. 62 γ).

Συνέχεια τοῦ τοίχου 1 ἀποκαλύψαμε, σὲ χαμηλότερο ἐπίπεδο, τὸν τοῖχο 1α. Ἡ κατασκευή του εἶναι πρόχειρη.

Ἀπὸ τὸ μέσο περίπου τοῦ τοίχου 2 ἀρχίζει ὁ τοῖχος 3, ἀνατολικότερα δὲ καὶ σχεδὸν παράλληλος μὲ τὸν 3 βρέθηκε ὁ τοῖχος 4. Νομίζουμε ὅτι οἱ τοῖχοι 3 (Πί ν. 62 γ) καὶ 4, καθὼς καὶ οἱ 5, 6 καὶ 7 εἶναι ἐσωτερικοὶ τοῖχοι κατοικίας. Εἶναι χτισμένοι μὲ τὸ ἴδιο ὑλικὸ καὶ μὲ τὸν ἴδιο φροντισμένο τρόπο.

Στὴ δυτικὴ ἄκρη τῶν τοίχων 5 καὶ 6 βρήκαμε ἀνοίγματα γιὰ δύο πόρτες Νο 1 καὶ Νο 2. Σώζονται οἱ τέσσερις παραστάδες καὶ τὸ ἕνα κατώφλι (Σ χ έ δ. 18· Π ί ν. 62 α, δ).

Στὴ νότια ἄκρη τοῦ τοίχου 3 βρέθηκε κοκκινωπὸς πωρόλιθος,ἀσφαλῶς σὲ δεύτερη χρήση, ὁ ὁποῖος ἔχει μιὰ ὀρθογώνια μικρὴ τρύπα ἀπ' αὐτὲς ποὺ χρησίμευαν γιὰ τὴν τοποθέτηση τῶν λίθων στὴν ἀκριβή τους θέση (Π ί ν. 62 δ).

Στὴν ἐσωτερικὴ πλευρὰ τοῦ τοίχου 2 καὶ κοντὰ στὸ γώνιασμά του μὲ τὸν τοῖχο 1 κάναμε μιὰ στρωματογραφικὴ τομή, ἡ ὁποία ἔδειξε ὅτι ὑπάρχουν τὰ ἑξῆς στρώματα:

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἐπιφανειακὸ μαῦρο στρῶμα τὸ ὁποῖο δὲν ὑπολογίζουμε, μιὰ καὶ εἶναι μεταγενέστερο ἀπὸ τὴν κατοικία, βρήκαμε τὸ στρῶμα α, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀμμῶδες χῶμα καστανὸ μὲ πολλὰ χαλίκια, τὸ στρῶμα β ἀπὸ κοκκινωπὸ χῶμα καὶ τέλος τὸ φυσικὸ στρῶμα γ ἀπὸ κιτρινωπὴ κιμηλιά (Π ί ν. 62 γ).

Στὸ στρῶμα α βρέθηκαν ἴχνη πυρᾶς χωρὶς εὑρήματα. Ἀνάμεσα στὰ στρώματα α καὶ β ὑπάρχει λατύπη. Ἴσως νὰ εἶναι ἀπὸ τὴν ἐπεξεργασία τοῦ ὑλικοῦ δομῆς τῆς κατοικίας.

Ἀπὸ τὴ στρωματογραφικὴ τομὴ διαπιστώσαμε ἐπίσης ὅτι ὁ τοῖχος 1 εἶναι θεμελιωμένος βαθύτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους μέσα στὸ φυσικὸ ἔδαφος, ἐνῶ οἱ τοῖχοι 2, 3 καὶ 3α (ἂν καὶ ὁ 3α εἶναι λείψανο τοίχων ἀπὸ παλιότερο κτίσμα) εἶναι θεμελιωμένοι στὸ στρῶμα α (Π ί ν. 62 γ).

Κρίνοντας ἀπὸ τὸ ὑλικὸ καὶ τὸν τρόπο δομῆς, μποροῦμε νὰ χρονολογήσουμε τὸ κτιριακὸ αὐτὸ συγκρότημα στὸ τέλος περίπου τῆς κλασικῆς ἐποχῆς.

Ὁδὸς Μ. Βασιλείου καὶ Ἡρακλειδῶν (σκάμμα ΕΕΥ)

Σὲ σκάμμα τῆς ΕΕΥ βρέθηκε στρῶμα ἀπὸ ριχτὲς ἀδούλευτες πέτρες καὶ διάφορα ὄστρακα. Ἀπὸ τὴν ἔρευνα τοῦ χώρου αὐτοῦ διαπιστώθηκε ὅτι ὑπῆρχαν τρία ἢ τέσσερα διαφορετικὰ στρώματα: (α) ἀπὸ καστανὸ χῶμα, (β) ἀπὸ ριχτὲς πέτρες, (γ) ἀπὸ ἐρυθροκίτρινο χῶμα καὶ (δ) ἀπὸ κιτρινωπὸ χῶμα.

Οἱ ριχτὲς πέτρες (στρῶμα β) γέμιζαν ἕνα κυκλικὸ λάξευμα καὶ εἶχαν συνολικὸ πάχος 0.50 μ.

Ἔγιναν πέντε τομὲς γιὰ τὴ στρωματογραφικὴ μελέτη τοῦ χώρου. Τὰ ὄστρακα ποὺ συγκεντρώθηκαν χρονολογοῦνται στὴν ὑστερογεωμετρικὴ καὶ ἀρχαϊκὴ ἐποχή, ἀλλὰ βρέθηκαν καὶ μερικὰ ὄστρακα τῆς μυκηναϊκῆς καὶ τῆς πρώιμης κλασικῆς ἐποχῆς, χωρὶς ὅμως νὰ ἀκολουθοῦν χρονολογικὴ σειρά. Σημειώνουμε ὅτι μυκηναϊκὰ καὶ γεωμετρικὰ ὄστρακα βρέθηκαν καὶ στὸ στρῶμα α.

Ὁδὸς Δραγατσανίου (Ο.Τ. 156)

Κατὰ τὴν ἀνασκαφικὴ ἔρευνα στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Νέγκα, ἀποκαλύφθηκε τμῆμα μόνο κτιριακοῦ συγκροτήματος κατοικίας, τῆς ὁποίας οἱ τοῖχοι προχωροῦσαν στὰ διπλανὰ οἰκόπεδα, πρὸς Β. καὶ Δ., γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἐρευνηθοῦν (Σ χ έ δ. 19).

Κύριο χαραχτηριστικὸ τῆς κατοικίας εἶναι ὅτι εἶχε μιὰ ἐσωτερικὴ αὐλὴ καὶ στὸ ἀνατολικό της τμῆμα ἕναν μεγάλο ὑπαίθριο χῶρο, ὅπου ἔμπαινε κανεὶς ἀπὸ μιὰ μεγάλη εἴσοδο τῆς ὁποίας σώζονται τὸ κατώφλι (Κ) καὶ οἱ παραστάδες (Π ί ν. 63 α - β). Τὸ ἄνοιγμα τῆς αὐλόπορτας αὐτῆς, 2.30 μ., δείχνει ὅτι ἀπὸ κεῖ θὰ περνοῦσαν ζῶα φορτωμένα ἢ καὶ κάρα. Στὸν ὑπαίθριο αὐτὸ χῶρο τῆς κατοικίας θὰ ὑπῆρχαν οἱ βοηθητικοὶ χῶροι, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους θὰ ἦταν στεγασμένοι καὶ θὰ χρησίμευαν γιὰ τὸ σταβλισμὸ τῶν ζώων καὶ γιὰ τὶς ἄλλες ἀγροτικὲς ἀνάγκες.

Φαίνεται ὅτι στὸ χῶρο αὐτὸ θὰ συγκεντρωνόταν ἀρκετὰ μεγάλη ποσότητα ἀπὸ τὰ νερὰ τῆς βροχῆς καὶ γι' αὐτὸ ὑπῆρχαν δύο ἀγωγοί, ποὺ περνοῦσαν κάτω ἀπὸ τὸ κατώφλι τῆς αὐλόπορτας κι ἔβγαζαν τὰ νερὰ ἔξω ὅπου εἶχε λαξευτεῖ ὁ βράχος γιὰ νὰ ὁδηγοῦνται νοτιότερα.

Στὸ νότιο τμῆμα τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς βρέθηκαν ἐπίσης δύο ἀγωγοὶ μὲ κατεύθυνση Β.-Ν. ποὺ ὁδηγοῦσαν ἐπίσης τὰ νερὰ ἔξω ἀπὸ τὴν κατοικία στὸ δρόμο κι ἀπὸ κεῖ ἀκόμα νοτιότερα. Ἡ ὕπαρξη δύο ἀγωγῶν στὴν ἐσωτερικὴ αὐλὴ φανερώνει ὅτι ἡ ποσότητα τῶν νερῶν τῆς βροχῆς ἦταν ἀρκετὰ μεγάλη.

Τὸ ὑλικὸ δομῆς, τὸ πάχος τῶν τοίχων καὶ οἱ διάφορες μετασκευὲς ποὺ ἔχουν γίνει, φανερώνουν ὅτι ἡ κατοικία δὲ χρησιμοποιήθηκε μόνο σὲ μιὰ χρονικὴ περίοδο.

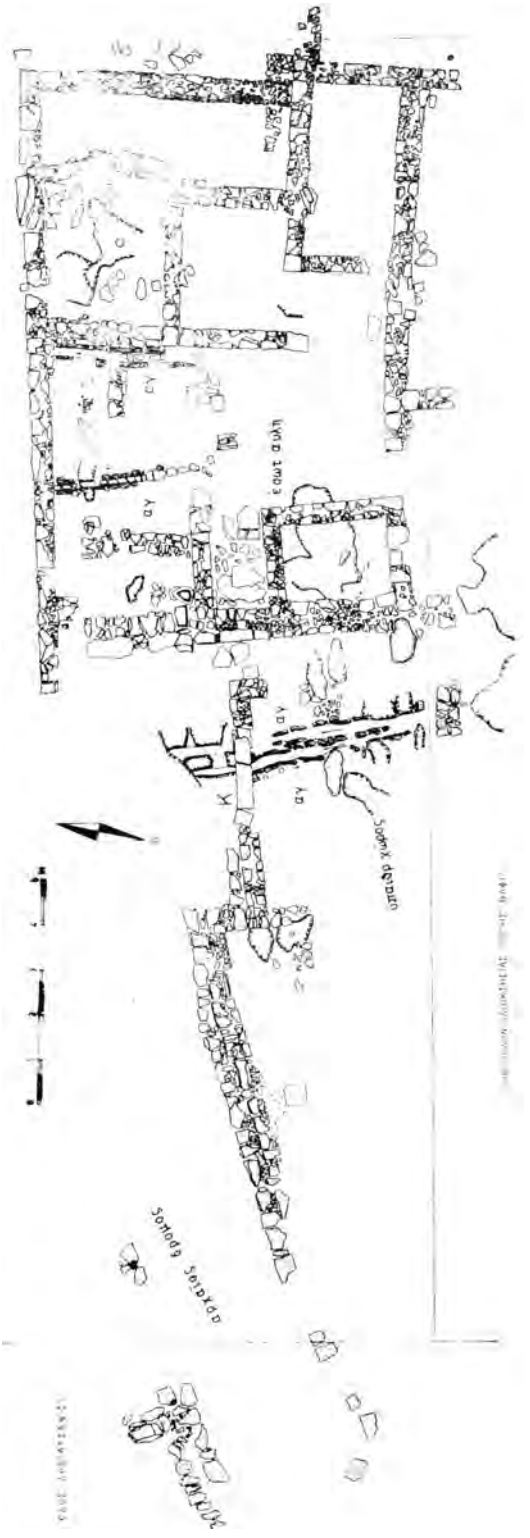
Μπροστὰ ἀπὸ τὴ νότια πλευρά της περνοῦσε ἀρχαῖος δρόμος, τὸν ὁποῖο εἴχαμε συναντήσει στὸ οἰκόπεδο Μουτζουβῆ ποὺ βρίσκεται 300 μ. περίπου δυτικότερα στὴ θέση ποὺ σήμερα ὑπάρχει πολυώροφη οἰκοδομή, τὸ «Ἀχίλλειον» (Π ί ν. 63 γ).

Ὁδὸς Βασ. Γεωργίου καὶ Βουλιαγμένης (Ο.Τ. 108)

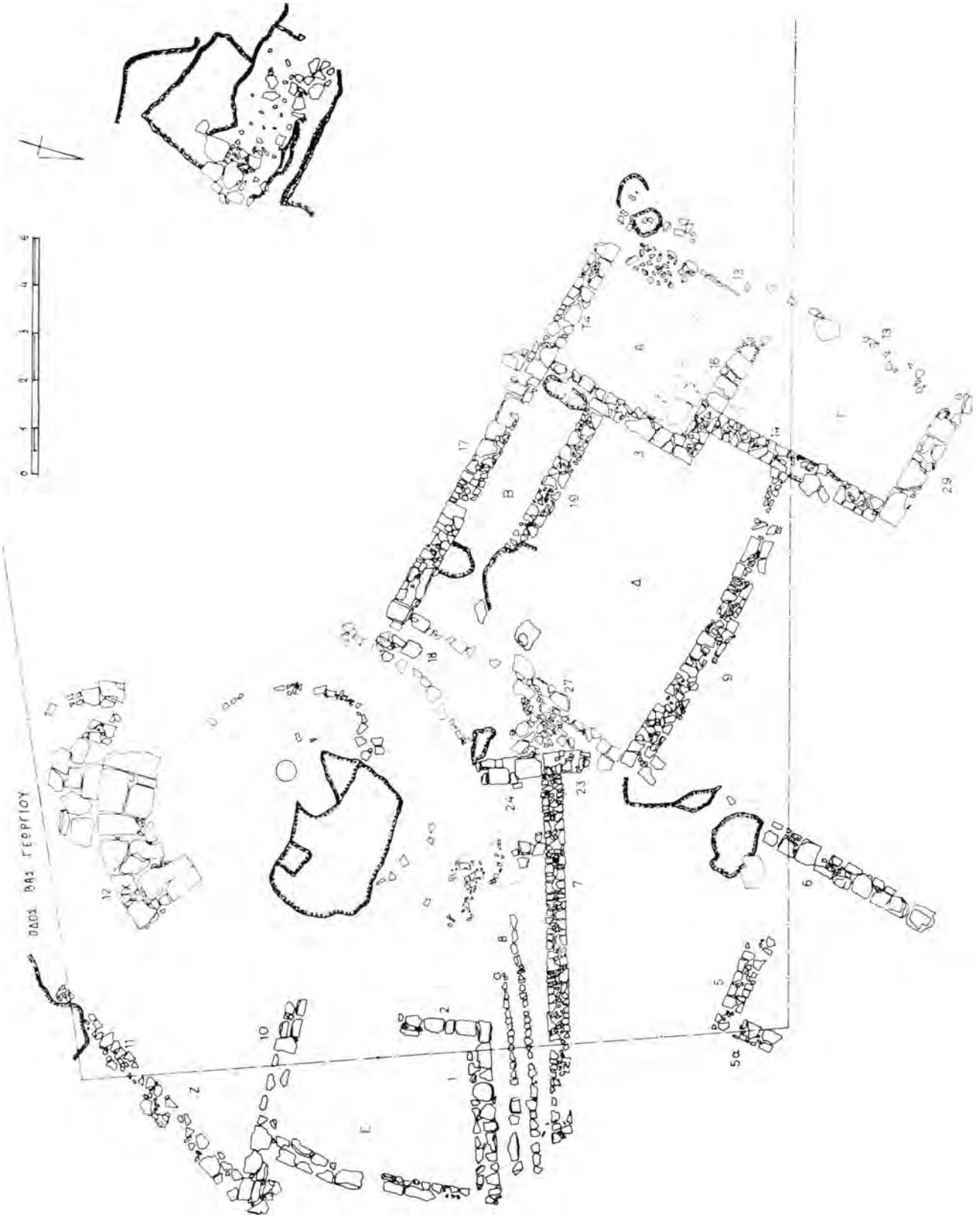
Στὰ δυτικὰ τοῦ ναοῦ ποὺ ἀποκαλύφθηκε στὴν ὁδὸ Καλύμνου (Ο.Τ. 120) (βλ. παρακάτω), στὴ διασταύρωση τῶν ὁδῶν Βασ. Γεωργίου καὶ Βουλιαγμένης, τῆς περιοχῆς Παλιοχώρι, στὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ οἰκοπέδου ἰδιοκτησίας Εὐανθίας Σέρρα, ἀποκαλύφθηκαν λείψανα ἀρχαίων κτισμάτων, ποὺ κάποια συνεχίζονται καὶ στὰ γειτονικὰ οἰκόπεδα πρὸς Β. καὶ Α. (Σ χ έ δ. 20). Ἐκεῖ ὅμως ἔγινε μόνο πρόχειρος καθαρισμὸς τῶν τοίχων ποὺ σώζονται στὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους.

Πρόκειται γιὰ λείψανα κατοικιῶν τῶν κλασικῶν χρόνων. Οἱ τοῖχοι σώζονται σὲ ὕψος 0.30 μ. Τὸ συγκρότημα ποὺ διατηρεῖται καλύτερα ἀποτελεῖται ἀπὸ κατοικία μὲ προσανατολισμὸ ΒΑ.-ΝΔ. μὲ δύο δωμάτια συνεχόμενα (Π ί ν. 64 α).

Στὸ νοτιοδυτικὸ δωμάτιο (Α), διαστ. 3.20 ×

Σχέδ. 19. Ἄνω Βούλα. Ὁδὸς Δραγατσανίου. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

Σχέδ. 20. Ἄνω Βούλα. Ὁδὸς Βασ. Γεωργίου καὶ Βουλιαγμένης. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

3.20, μ. ὁδηγεῖ διάδρομος (Β), ποὺ ἔχει μῆκος 6 καὶ πλάτος 1.10 μ. (Π ί ν. 64 β), ὅσο εἶναι δηλαδὴ τὸ ἄνοιγμα τῆς θύρας τοῦ δωματίου. Τὸ ἄλλο δωμάτιο (Γ), διαστ. 4 × 2.25 μ., βρίσκεται τὸ μισὸ μέσα στὸ οἰκόπεδο ποὺ εἶναι στὰ βόρεια.

Ἀπὸ τὸ νοτιοδυτικὸ μακρὺ τοῖχο (13) ποὺ ἦταν κοινὸς καὶ γιὰ τὰ δύο δωμάτια βρέθηκαν μόνο κομμάτια ἀπὸ τὴν ὑποθεμελίωσή του. Τὸ δάπεδο καὶ στὰ δύο δωμάτια βρισκόταν στὸ ἴδιο ἐπίπεδο καὶ ἦταν ἀπὸ τυπτὸ κιμηλόχωμα μὲ πάχος 0.05 μ. Κάτω ἀπ' αὐτὸ μιὰ ἐπίχωση κόκκινη καὶ μερικὲς πλάκες ἀπὸ σχιστόλιθο γέμιζαν καὶ κάλυπταν τὴν ἀνώμαλη ἐπιφάνεια τοῦ βράχου.

Ἀνάμεσα στὸ βόρειο σκέλος (τοῖχο 19) τοῦ διαδρόμου καὶ σ' ἕνα τοῖχο (9) στὸ βόρειο μέρος του, δημιουργεῖται μεγάλος χῶρος (Δ), ποὺ ἴσως θὰ ἦταν ὑπαίθριος, διαστ. 4 × 6 μ. Ὁ τοῖχος αὐτὸς (9) δὲ διατηρήθηκε καλὰ καὶ ἡ κατασκευή του δὲν εἶναι φροντισμένη, παρουσιάζει μάλιστα κάποια καμπύλη. Στὸ ἀνατολικὸ ἄκρο του σχηματίζει γωνία πρὸς Β. μὲ δύο λίθους ποὺ ἀνήκουν σὲ ἄλλο τοῖχο (6) ποὺ σώζεται σὲ μῆκος 4 καὶ πλάτος 0.50 μ. καὶ βρίσκεται κυρίως μέσα στὸ γειτονικὸ οἰκόπεδο πρὸς Β. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ τοῖχος ἔχει καταστραφεῖ καὶ δηλώνεται μόνο ἀπὸ μιὰ πέτρα, ἀπὸ μερικὰ γεμίσματα μὲ μικρὲς πέτρες κι ἀπὸ τὸ κόκκινο χῶμα μέσα στὰ κοιλώματα τοῦ βράχου, ποὺ παρουσιάζει κάποια διαμόρφωση.

Ὁ τοῖχος αὐτός, ὅπως ἀποδείχτηκε, δὲ σχετίζεται μὲ τοὺς δύο ἄλλους τοίχους (5 καὶ 5α), ποὺ ἀνήκουν σὲ ὑπόλειμμα χτίσματος στὴ βορειοανατολικὴ γωνία τοῦ οἰκοπέδου. Τὸ χτίσμα αὐτὸ θὰ ἀνῆκε ἴσως σὲ προγενέστερη ἐποχή. Στὴν κατασκευή του παρουσιάζει ὁμοιότητες μὲ ἕνα μακρὺ τοῖχο (7) ποὺ βρίσκεται στὰ νότιά του καὶ ἔχει μῆκος 8 καὶ πλάτος 0.40 μ. (Π ί ν. 64 γ). Στὸ δυτικό του ἄκρο ὁ τοῖχος αὐτὸς χτίστηκε πάνω σὲ παλιότερο τοῖχο (23 - 24) ἀπὸ μεγάλους λίθους καὶ σώζεται σὲ μῆκος 2.50 μ.

Στὰ ἀνατολικά, σὲ ἄλλο οἰκόπεδο ποὺ δὲν ἀνασκάφηκε, ὑπάρχουν δύο ἄλλα χτίσματα (Ε, Ζ) ποὺ ὅπως φαίνεται δὲν ἀνῆκαν χρονολογικὰ στὴν ἴδια περίοδο.

Τὸ νοτιότερο (Ζ) στηρίζεται πάνω σὲ βράχο, ἐνῶ τὸ βορειότερο (Ε) θεμελιώνεται στὴν ἐπίχωση τοῦ ἄλλου καὶ στὴν ἐπίχωση τοῦ μακριοῦ τοίχου ποὺ περιγράψαμε καὶ βρίσκεται στὰ βόρεια σὲ ἀπόσταση 1.50 μ. Ὁ ἀνατολικός του τοῖχος μάλιστα ἀκουμπᾶ στὸ βόρειο τοῖχο τοῦ πρώτου χτίσματος.

Ἀνάμεσα στὸ χτίσμα Ε καὶ στὸν τοῖχο 7 ὑπάρχει μικρὸς τοῖχος ἀπὸ δύο σειρὲς μὲ μικροὺς καὶ μεγαλύτερους λίθους (Π ί ν. 64 γ). Αὐτὸς εἶναι νεώτερος ἀπὸ τὸ μακρὺ τοῖχο 7 καὶ φαίνεται ὅτι σχετίζεται μὲ τοὺς καμπύλους τοίχους ποὺ βρίσκονται νοτιοδυτικότερα (Π ί ν. 64 δ). Ἡ καμπύλη αὐτὴ κατασκευὴ ἀποτελεῖται μόνο ἀπὸ μιὰ σειρὰ λίθους καὶ πλάκες ἀπὸ σκληρὸ σχιστόλιθο. Στὸ μέσα μέρος ὑπῆρχε στρῶμα καταστροφῆς ἀπὸ πολλὲς πλάκες σχιστόλιθου σπασμένες κι ἀπὸ θραύσματα ἀπὸ ἄβαφα ἀγγεῖα μεγάλα, λεκάνες καὶ κυρίως ἀμφορεῖς.

Τὸ χτίσμα αὐτὸ ἐξωτερικὰ σχηματίζει τόξο 62ο, ἐνῶ ἐσωτερικὰ ὁ κύκλος ποὺ ὑπολογίστηκε ἀπὸ τὸ τόξο ἔχει διάμετρο 16 μ. καὶ εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἐπιχώσεις ποὺ θὰ ἔπεσαν κατὰ τὴν οἰκοδόμηση τοῦ χτίσματος. Αὐτό, ὅπως φαίνεται, εἶναι νεώτερο ἀπὸ τὰ ἄλλα χτίσματα γύρω, ἴσως ὅμως δὲν εἶναι νεώτερο ἀπὸ τὸ χῶρο ποὺ βρίσκεται στὰ βορειοανατολικά του καὶ περικλείεται ἀπὸ τρεῖς τοίχους, οὔτε ἀπὸ τὸ διάδρομο ποὺ ὁδηγεῖ στὴν κατοικία.

Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίχωσή του πρὸς ΒΔ. βρέθηκε καμπύλος τοῖχος, χαμηλός, ἀπὸ μιὰ σειρὰ μικρὲς πέτρες, ποὺ περιβάλλει πώρινο μονόλιθο κιονίσκο, διαμ. 0.45 καὶ ὕψ. 0.60 μ. (Π ί ν. 64 ε). Ὁ κιονίσκος ἐδράζεται ἀπ' εὐθείας πάνω στὸ βράχο κι ἔχει σχεδὸν καλυφθεῖ ἀπὸ τὴν ἐπίχωση πάνω στὴν ὁποία στηρίζεται ἡ κατασκευὴ ποὺ ἀναφέραμε.

Ἡ χρήση τοῦ χτίσματος αὐτοῦ γιὰ σκοποὺς λατρευτικοὺς δὲν πρέπει νὰ ἀποκλεισθεῖ ἐντελῶς.

Τὰ ὄστρακα ποὺ βρέθηκαν στὸ οἰκόπεδο αὐτὸ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὰ ὕστερα γεωμετρικὰ χρόνια ὡς καὶ τὸν 5ο αἰ. π.Χ., πράγμα ποὺ δὲν εἶναι καθόλου συνηθισμένο σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ γενικά.

Ὁδὸς Καλύμνου (Ο.Τ. 120)

Στὰ οἰκόπεδα 12 ἰδιοκτησίας Περβανίδη καὶ 13 ἰδιοκτησίας Καραμαλέγκου, πρὶν ἀρχίσει ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα, ἡ ὁποία ἀποκάλυψε ἕνα ναόσχημο οἰκοδόμημα μὲ πρόδομο καὶ σηκό, φαινόταν τμῆμα μόνο ἑνὸς πωρόλιθου. Ἦταν στὸ μέσο αὐτῶν τῶν οἰκοπέδων καὶ σκεπαζόταν ἀπὸ μαῦρα χώματα ποὺ σχημάτιζαν ἕνα μεγάλο σωρό. Βορειοανατολικὰ τοῦ ναόσχημου οἰκοδομήματος φαίνονταν μερικὲς πέτρες ποὺ ἀνῆκαν προφανῶς σὲ οἰκίες.

Τὸ ναόσχημο οἰκοδόμημα, διαστ. 8.50 × 5.75 μ., εἶχε κατεύθυνση ἐλαφρῶς ΒΔ.-ΝΑ. κι ἦταν χτισμένο ἀπὸ ντόπιους πωρόλιθους (Π ί ν. 65 α - β). Σὲ ἄλλα σημεῖα σώζονταν δύο δόμοι, ἀλλοῦ ἕνας δόμος καὶ σὲ ὁρισμένα μέρη μόνο τὸ λάξευμα ποὺ εἶχε γίνει στὸ βράχο γιὰ νὰ δεχτεῖ τὸν πωρόλιθο.

Στὸν πρόδομο καὶ στὸ σηκὸ ὑπῆρχε δάπεδο ἀπὸ ὄρθια μεγάλα χαλίκια, ποὺ εἶχαν γιὰ συνδετικὴ ὕλη ἀσβέστη καὶ χοντρὴ ἄμμο.

Τὸ δάπεδο καταστράφηκε, ὅπως πληροφορηθήκαμε, ἀπὸ ἀρχαιοκαπηλικὲς ἀνασκαφὲς ποὺ ἔγιναν στὴ δεκαετία τοῦ 20. Κομμάτια τοῦ δαπέδου βρέθηκαν σκορπισμένα γύρω ἀπὸ τὸ ναὸ καὶ προέρχονται ἀπὸ τὸ σηκό του, ὅπου βρέθηκε καὶ καθαρίστηκε ἕνας λάκκος, διαστ. 2 × 1.65 μ.

Ἀνατολικὰ τοῦ ναόσχημου οἰκοδομήματος βρέθηκαν θεμέλια τοίχων κατοικίας ποὺ εἶχε κατεύθυνση ἀπὸ Β.-Ν. (Π ί ν. 65 γ). Ἕνας χῶρος τῆς κα-

τοικίας ἦταν ἀκάλυπτος καὶ εἶχε ὑπόγεια δεξαμενή.

Δυτικὰ τοῦ ναόσχημου οἰκοδομήματος βρέθηκε ἀρχαῖος δρόμος μὲ βαθιὲς αὐλακώσεις στὸ φυσικὸ βράχο. Ὁ δρόμος αὐτὸς συνεχιζόταν πρὸς Β., πρὸς Ν. καὶ πρὸς ΝΑ. Ἡ συνέχειά του πρὸς Β. πρέπει νὰ εἶχε τὴ γενικὴ κατεύθυνση τῆς σημερινῆς ὁδοῦ Παπάγου καὶ στὴ συνέχεια τῆς ὁδοῦ Ἁγίου Νικολάου. Πρὸς Ν. περνώντας ἀπὸ τὴ διασταύρωση τῶν ὁδῶν Αἰόλου καὶ Βουλιαγμένης (ὅπου τὸν βρήκαμε στὸ οἰκόπεδο Τριπολιτσιώτη), συνέχιζε καὶ πρὸς τὴν ὁδὸ Βουλιαγμένης. Ἀκριβῶς δυτικὰ ἀπὸ τὸ ναόσχημο οἰκοδόμημα ὁ ἀρχαῖος δρόμος διχαζόταν καὶ τὸ δεύτερο σκέλος του, ἀκολουθώντας κατεύθυνση πρὸς ΝΑ. περνοῦσε ἀπὸ τὰ σημερινὰ Βλάχικα, ὅρια τῶν δήμων Ἁλῶν Αἰξωνίδων καὶ Ἀναγυροῦντος, καὶ συνέχιζε πρὸς τὴ Βάρη.

Ὁδὸς Καλύμνου (Ο.Τ. 129)

Μικρὴ ἔρευνα ἔγινε ἐπίσης στὸ οἰκόπεδο 2 ἰδιοκτησίας Εἰρ. Χριστοφορίδου. Τὸ ἔδαφος ἦταν βραχῶδες κι εἶχε λίγη ἐπίχωση. Ἀποκαλύφθηκαν δύο τοῖχοι. Ἀπὸ τὶς τομὲς ποὺ ἔγιναν κοντά τους εἴδαμε ὅτι ἡ ἐπίχωση εἶχε τρία στρώματα. Τὸ ἐπιφανειακὸ καστανόμαυρο (στρῶμα 1), τὸ κοκκινοκίτρινο (στρῶμα 2) ποὺ εἶχε μεταφερθεῖ γιὰ τὴν ἰσοπέδωση τοῦ ἐδάφους ποὺ εἶναι βραχῶδες, καὶ τὸ κοκκινωπό (στρῶμα 3), ποὺ τὸ συναντοῦμε σχεδὸν πάντοτε στὴν περιοχὴ αὐτή.

Κρίνοντας ἀπὸ τὰ ὄστρακα ποὺ βρήκαμε μποροῦμε νὰ χρονολογήσουμε τοὺς τοίχους στὴν κλασικὴ ἐποχὴ καὶ μάλιστα στὸν 5ο αἰ. π.Χ. Δίπλα στὸ οἰκόπεδο Χριστοφορίδου ὑπῆρχαν μερικὰ λείψανα τοίχων σὲ μικρὴ ἔκταση, περισσότερα ὅμως ὑπῆρχαν πρὸς Α. τῆς ὁδοῦ Καλύμνου, στὸ ὕψος τοῦ οἰκοπέδου Χριστοφορίδου.

Ὁδὸς Κέας καὶ Αἰόλου

Στὸ οἰκόπεδο Ἀναργ. Πρεζάνη, περιοχῆς Καλυμνίων, ἀποκαλύφθηκε τοῖχος, μήκ. 17.55, πλ. 0.65 ὡς 0.95 καὶ ὕψ. 0.20 ὡς 0.60 μ. Ἔχει γενικὴ κατεύθυνση ΒΔ.-ΝΑ. καὶ σβήνει πρὸς Α. πάνω στὸ φυσικὸ βράχο.

Ἡ διαμόρφωση τοῦ ἐδάφους μᾶς ἔδωσε τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ τοῖχος αὐτὸς ὅριζε τὴ μιὰ πλευρὰ ἀρχαίου δρόμου. Κάναμε δύο τομές, πρὸς Β. καὶ Ν., κάθετες πρὸς τὸν τοῖχο καὶ μιὰ τρίτη στὸ βόρειο ἄκρο τοῦ οἰκοπέδου, ἀλλὰ δὲ βρήκαμε τίποτα.

Ἡ κατασκευὴ τοῦ τοίχου εἶναι πρόχειρη. Πρόκειται ἀσφαλῶς γιὰ ἕνα «πεζούλι» ποὺ χρησίμευε γιὰ σύνορο καὶ γιὰ τὴ συγκράτηση τῶν χωμάτων.

Λεωφόρος Παπάγου καὶ ὁδὸς Κ. Παλαμᾶ

Τὸ οἰκόπεδο Σπανολιοῦ παρουσίαζε μιὰ μακρόστενη ἔξαρση, μήκ. 14.50 καὶ ὕψ. ± 1.10 μ., ἀπὸ συγκεντρωμένες μικρὲς πέτρες. Ἀπὸ τὴν ἔρευνα διαπιστώθηκε ὅτι ἦταν ἕνα εἶδος τύμβου ποὺ δὲ σωζόταν ὁλόκληρος καὶ εἶχε σχῆμα ἐλλειψοειδές. Ἡ νότια καὶ ἡ νοτιοανατολικὴ πλευρά του καταστράφηκαν κατὰ τὴ διάνοιξη τῆς ὁδοῦ Παπάγου καὶ κατὰ τὴ διαμόρφωση καὶ περίφραξη τοῦ διπλανοῦ οἰκοπέδου ἰδιοκτησίας Στεφάνου.

Στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ τύμβου βρήκαμε ὁρισμένα τοιχάρια καὶ στὸ βορειοανατολικό του τμῆμα κάρβουνα, χαλίκια καὶ λίγα μικρὰ ὄστρακα μὲ ἔντονα ἴχνη πυρᾶς.

Δίπλα ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν τύμβο περνάει ὁ τοῖχος 1 (Τ. 1), μήκ. 12 μ. (Σχέδ. 21), μὲ κατεύθυνση ἀρχικὰ ΝΑ.-ΒΔ., στὴ συνέχεια γωνιάζει (Πίν. 65 δ), παίρνει κατεύθυνση ΒΑ.-ΝΔ. καὶ συνεχίζεται σὲ μῆκος 22 μ. Τὸν ἐντοπίσαμε ὡς τὴν ὁδὸ Κ. Παλαμᾶ. Τὸ πλάτος του φτάνει τὰ 0.95 μ. Ὁ τοῖχος 1 ἔχει δύο ὄψεις καὶ τὸ ἐσωτερικό του εἶναι γεμισμένο ἀπὸ μικρὲς πέτρες καὶ χῶμα.

Ἐπειδὴ ὑπολογίσαμε τὴν ὕπαρξη ἑνὸς ἀρχαίου δρόμου ποὺ θὰ ἀκολουθοῦσε τὴν πορεία τοῦ τοίχου 1, κάναμε μιὰ τομὴ πρὸς ΒΔ. τοῦ τύμβου, ἔξω ἀπὸ τὸ οἰκόπεδο Σπανολιοῦ. Ἀποκαλύφθηκε ὁ τοῖχος 2 μὲ κατεύθυνση ΝΔ.-ΒΑ. Ἡ ὅλη διαμόρφωση τοῦ ἐδάφους μᾶς κάνει νὰ πιστεύουμε, ὅτι ἀνάμεσα στοὺς τοίχους 1 καὶ 2 περνοῦσε ἀρχαῖος δρόμος ποὺ ἀκολουθοῦσε τὴν πορεία τοῦ τοίχου 1, περνώντας δίπλα ἀπὸ τὸν τύμβο.

Ἡ στρωματογραφικὴ μελέτη τοῦ τύμβου ἔδειξε ὅτι ὑπῆρχαν τέσσερα στρώματα:

Στρῶμα α, πάχ. ± 0.30 μ. Ἡ σύστασή του ἦταν ἀπὸ χαλίκι χοντρὸ καὶ μαῦρο χῶμα.

Στρῶμα β, πάχ. 0.50 - 0.55 μ. Ἡ σύστασή του ἦταν ἀπὸ χαλίκι χοντρὸ καὶ καστανοκόκκινο χῶμα.

Στρῶμα γ, πάχ. 0.25 - 0.30 μ. Ἡ σύστασή του ἦταν ἀπὸ καστανοκόκκινο χῶμα καὶ ἀδούλευτες πέτρες.

Στρῶμα δ, πάχ. 0.25 - 0.30 μ. Ἡ σύστασή του ἦταν ἀπὸ καστανοκόκκινο χῶμα καὶ ψιλὸ χαλίκι.

ΜΑΡΑΘΩΝΑΣ

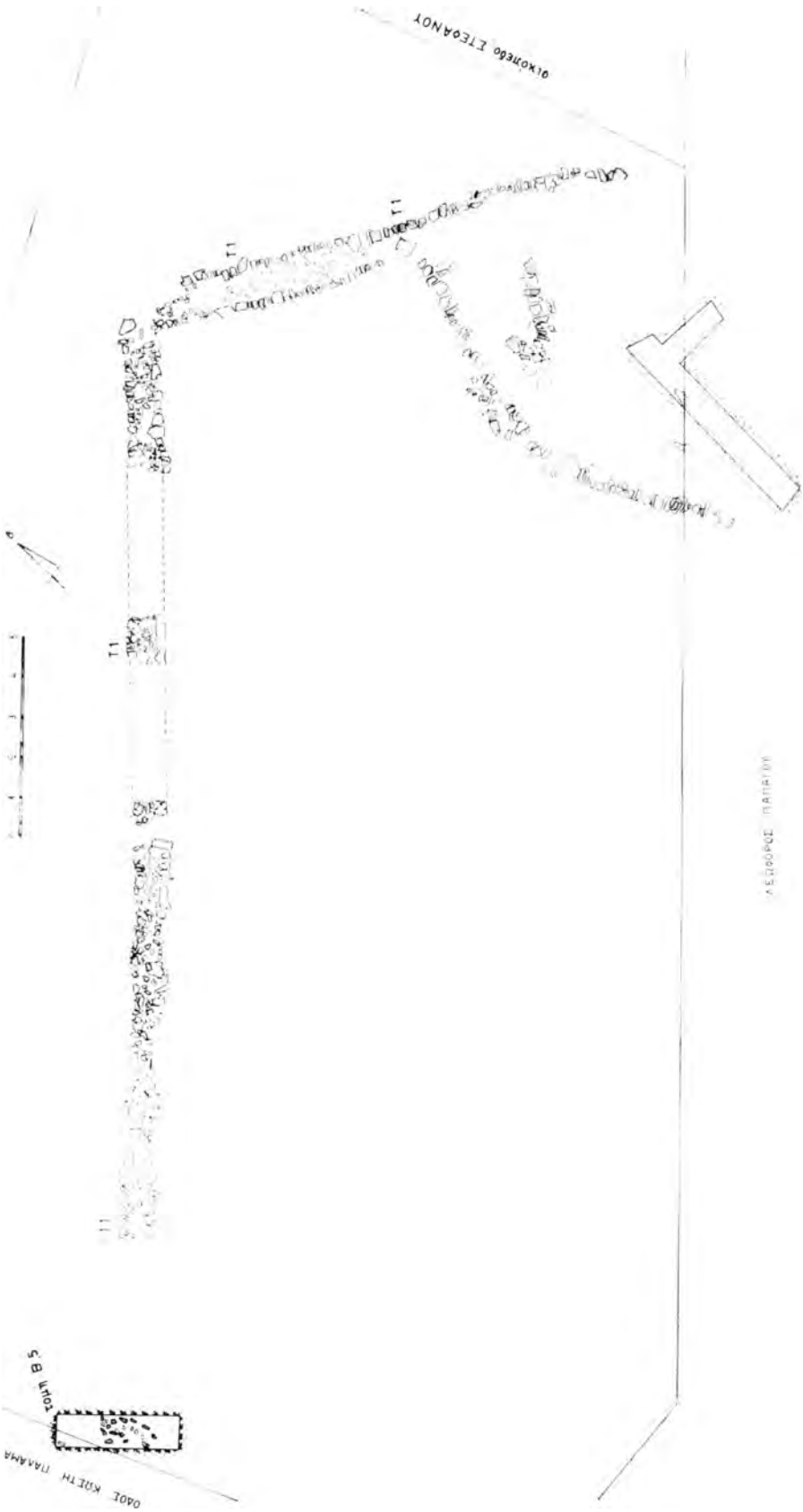
Στὴν περιοχὴ **Βρανᾶ** Μαραθώνα[3] βρέθηκε τυχαῖα τὸ 1967 στὸ χτῆμα τοῦ Ἀναστασίου Γκλιάτη[4] μιὰ ἐπιτύμβια στήλη ποὺ παραδόθηκε ἀπὸ τὸν Ἀνδρέα Κατσικάρη. Ἔγινε τότε μικρὴ δοκιμαστικὴ ἔρευνα[5] ποὺ ἐπαναλήφθηκε τὸ 1971 καὶ 1972[6]. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς δουλειᾶς αὐτῆς, ποὺ δὲν τελείω-

3. Εὐχαριστῶ θερμὰ τὸν κ. Δημήτρη Λαζαρίδη, τότε Ἔφορο Ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς ποὺ μοῦδωσε τὴν ἄδεια νὰ κάνω ἐγὼ τὴν ἀνασκαφή.

4. Ὁ εὑρέτης Ἀνδρέας Κατσικάρης ἦταν ἐνοικιαστὴς τοῦ χτήματος Γκλιάτη κι ὄχι ἰδιοκτήτης, ὅπως εἶχε δηλώσει (βλ. ΑΔ 22 (1967): Χρονικά, σ. 133).

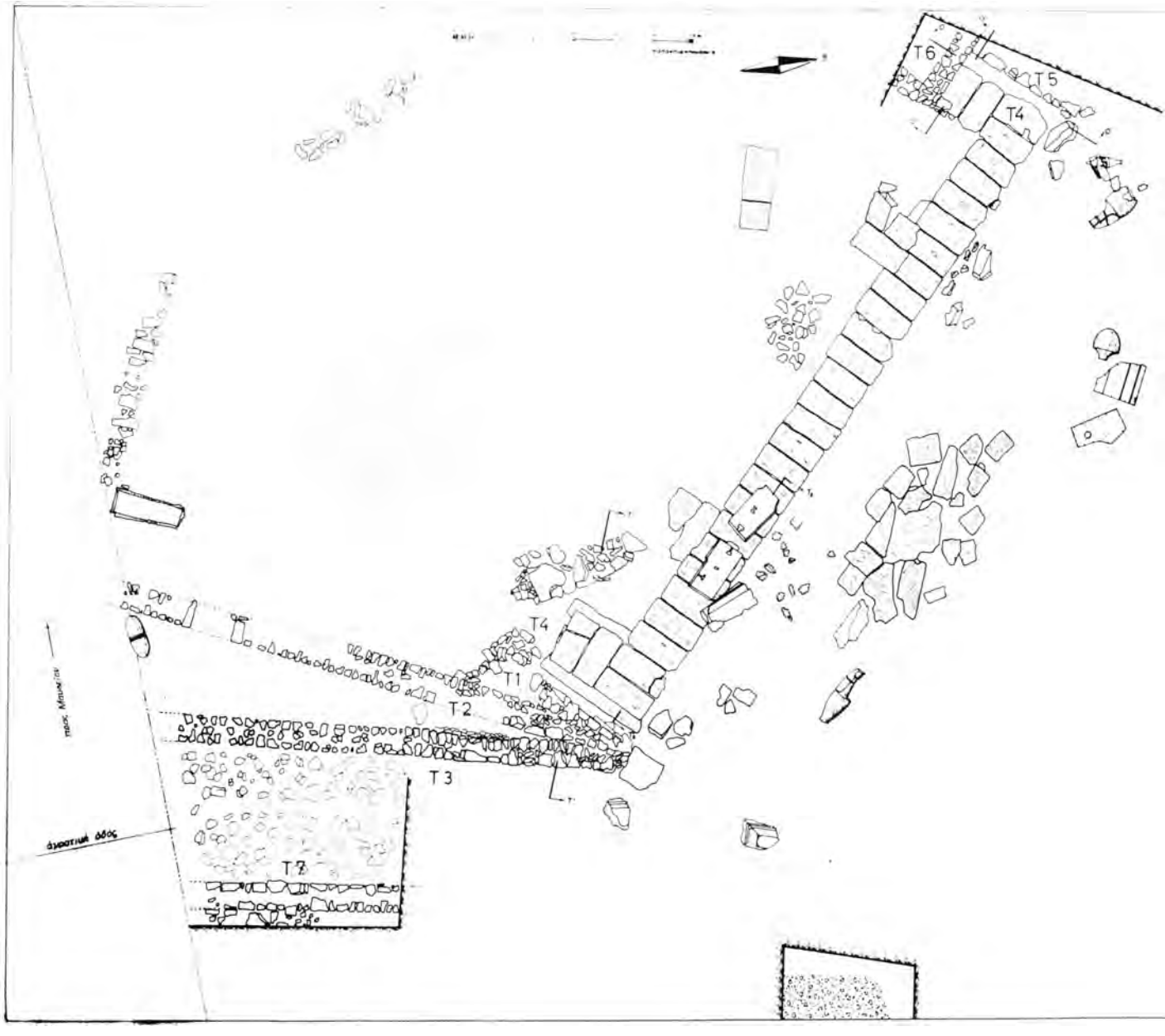
5. Βλ. ΑΔ, ὅ.π.

6. Στὴν ἀνασκαφὴ αὐτὴ ἐργάστηκε ὡς ἐπιστημονικὴ βοηθὸς ἡ γνωστὴ γιὰ τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν εὐσυνειδησία της κ. Ἑλένη Φωκᾶ-Λογοθέτη.

Σχέδ. 21. Ἄνω Βούλα. Λεωφόρος Παπάγου καὶ ὁδὸς Κ. Παλαμᾶ. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

σε ἀκόμα, εἶναι ἀξιόλογα. Ἐλπίζουμε νὰ μᾶς δοθεῖ ἡ δυνατότητα νὰ συνεχίσουμε τὴν ἔρευνα. Ἀπὸ τὴν μέχρι τώρα ἀνασκαφικὴ δουλειὰ βγαίνει κατ' ἀρχὴν τὸ συμπέρασμα ὅτι πρόκειται γιὰ ἕνα ἀξιόλογο ταφικὸ μνημεῖο (Σχέδ. 22 - 23· Πίν. 66 α - β), τοῦ ὁποίου ὅμως βρέθηκε in situ μόνο ἡ θεμελίωση (Τ. 4), χτισμένη μὲ πωρόπλινθους. Ἀπὸ τὸ ἴδιο ὑλικὸ ἦταν καὶ μεγάλο τουλάχιστο μέρος τῆς ἀνωδομῆς, πεσμένο πρὸς Β. καὶ ΒΑ. τῆς θεμελίωσης (Πίν. 66 α - β). Λίγο πιὸ πέρα ἀπὸ τὰ πεσμένα πουριὰ τῆς ἀνωδομῆς (πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνση) βρέθηκαν μεγάλα καὶ μικρὰ κομμάτια ἀπὸ ἐνεπίγραφες μαρμάρινες ληκύθους, λουτροφόρους, ἐπιτύμβιες στῆλες κλπ. (Πίν. 67 α - ζ). Πάνω στὴ θεμελίωση βρέθηκαν μαρμαρόπλινθοι μὲ κυμάτια, ἀναθυρώσεις καὶ συνδέσμους (Πίν. 66 β).

Σχέδ. 22. Μαραθώνας. Περιοχὴ Βρανᾶ. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

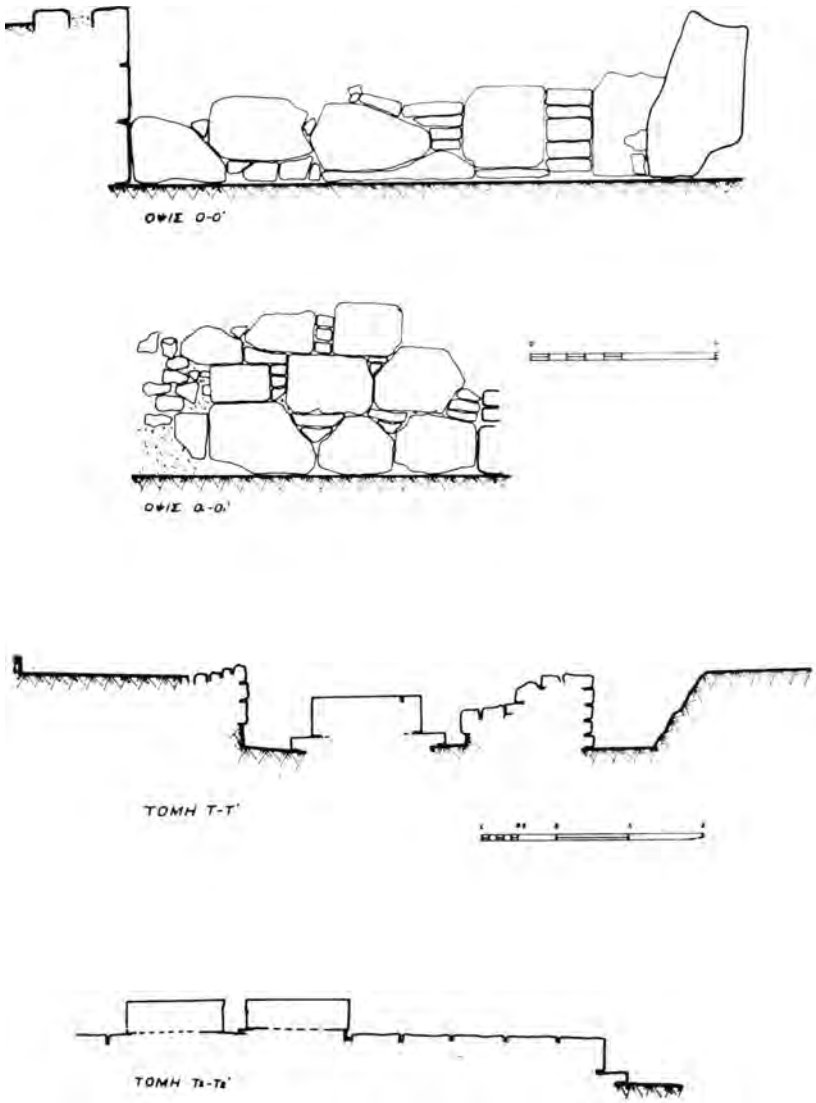
Κοντὰ στὴ μιὰ στενὴ πλευρὰ (τὴ νοτιοανατολικὴ) τοῦ μνημείου βρέθηκαν τὸ 1967 οἱ τοῖχοι 1, 2

καὶ 3 (Π ί ν. 66 β). Τὸ 1971 καὶ 1972 ἀποκαλύφθηκε ὁ τοῖχος 7 καὶ σὲ μεγαλύτερο μῆκος οἱ τοῖχοι 2 καὶ 3, χωρὶς ὅμως νὰ βρεθεῖ ἡ ἄλλη τους ἄκρη κι ἐπομένως ἡ πιθανή τους σχέση μὲ τὸ μνημεῖο.

Βορειοδυτικὰ καὶ νότια τῆς ἄλλης στενῆς πλευρᾶς τοῦ μνημείου (Τ. 4) ἀποκαλύφθηκαν οἱ τοῖχοι 5 καὶ 6, χτισμένοι μὲ μεγάλες πέτρες, στὰ διάκενα τῶν ὁποίων ἔχουν τοποθετηθεῖ ἄλλες πολὺ μικρότερες μὲ ἀρκετὰ μεγάλη φροντίδα (Π ί ν. 66 α, γ).

Νότια ἀπὸ τὴ θεμελίωση τοῦ ταφικοῦ μνημείου βρέθηκαν δεκαοχτὼ τάφοι (οἱ δύο σαρκοφάγοι) διάφορων ἐποχῶν ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴ νεολιθικὴ καὶ φθάνουν τουλάχιστον ὡς τὴν ὕστερη ἑλληνιστικὴ περίοδο.

Ἀπὸ τὰ ἐνεπίγραφα μαρμάρινα ἀγγεῖα μαθαίνουμε ὅτι τὸ ταφικὸ μνημεῖο ἀνῆκε στὸν Προβαλίσιο Θεογένη Γύλητος καὶ τὴν οἰκογένειά του.

Σχέδ. 23. Μαραθώνας. Περιοχὴ Βρανᾶ. Ὄψεις καὶ τομές.

ΕΛΕΥΣΙΝΑ

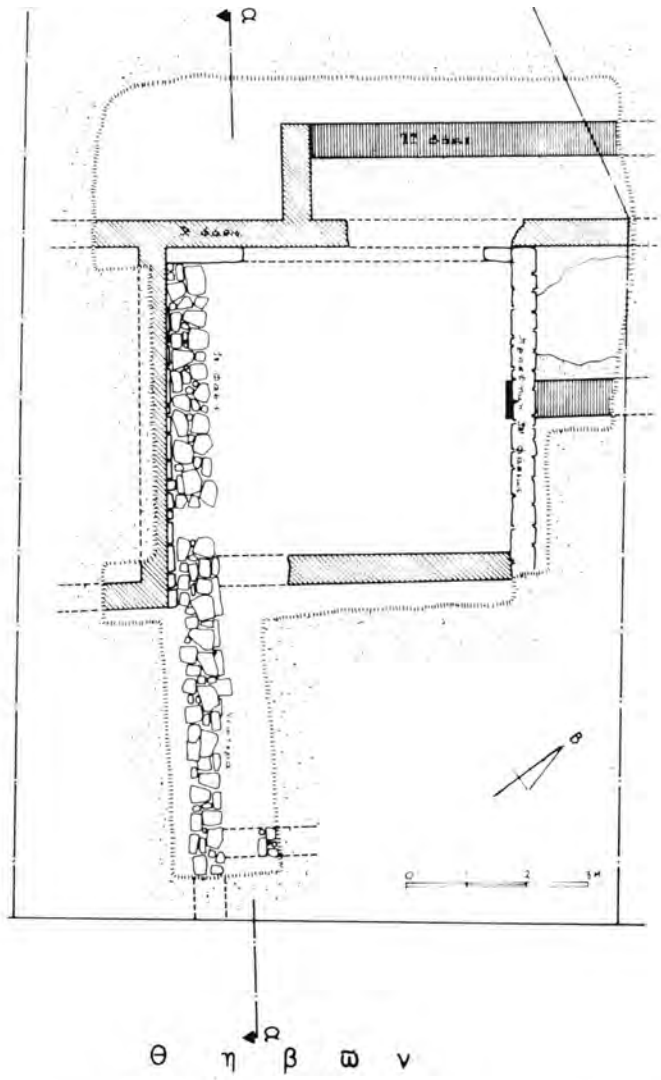
Ὁδὸς Θηβῶν 57α

Στὴν ἔρευνα ποὺ ἔγινε σὲ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Ε. Παπαϊωάννου, βρέθηκαν θεμέλια χτισμάτων ποὺ ἀνήκουν σὲ τρεῖς διαδοχικὲς φάσεις.

Στὴν πρώτη φάση ἀνήκουν τὰ θεμέλια τοίχου,

μήκ. 5.20 × 0.75 μ., χτισμένου μὲ ἀδούλευτες πέτρες καὶ λάσπη, ποὺ βρίσκεται σὲ βάθος 1.70 μ. ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους (Σχέδ. 24). Μιὰ τομή, ἡ ὁποία ἔγινε κάθετα στὸν τοῖχο Ι κι ἔφθασε ὡς τὸ στερεὸ ἔδαφος, σὲ βάθος 2.80 μ., ἔδειξε μαύρη καὶ λευκὴ διακοσμητικὴ ζώνη (Σχέδ. 25). Στὸν ἀνατολικὸ τοῖχο, βρέθηκαν ἀπὸ τὴν ἐξωτερική του πλευρά, κονιάματα χρώματος κίτρινου καὶ δύο χάλκινες βάσεις εἰδωλίων.

Στὴν τρίτη φάση ἀνῆκε τετράπλευρος χῶρος

Σχέδ. 24. Ἐλευσίνα. Ὁδὸς Θηβῶν 57 α. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

τρεῖς στρώσεις μὲ κεραμεικὴ τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς (Σχέδ. 25).

Στὴ δεύτερη φάση ἀνήκουν δύο τοῖχοι ποὺ ὁρίζουν ἕνα χῶρο σκεπασμένο μὲ ψηφιδωτό. Οἱ ψηφίδες του εἶναι μαῦρες καὶ λευκὲς καὶ σχηματίζουν τετράπλευρα, τῶν ὁποίων τὸ ἐσωτερικὸ εἶναι ἢ μαῦρο μονόχρωμο ἢ λευκό, ποὺ πλαισιώνεται ἀπὸ ποὺ βρίσκεται στὸ κέντρο τοῦ οἰκοπέδου. Οἱ τοῖχοι τῶν τριῶν πλευρῶν του (δυτικῆς, ἀνατολικῆς καὶ νότιας) προεκτείνονται πρὸς τὰ διπλανὰ οἰκόπεδα (Σχέδ. 24). Οἱ δυτικοὶ τοῖχοι πατοῦν στὸ ψηφιδωτὸ τῆς δεύτερης φάσης καὶ εἶναι χτισμένοι μὲ ἀδούλευτες πέτρες ἀλλὰ καὶ μὲ ψημένες πλίθες. Στὴν τρίτη φάση ἀνήκουν καὶ τὰ στρώματα τῆς

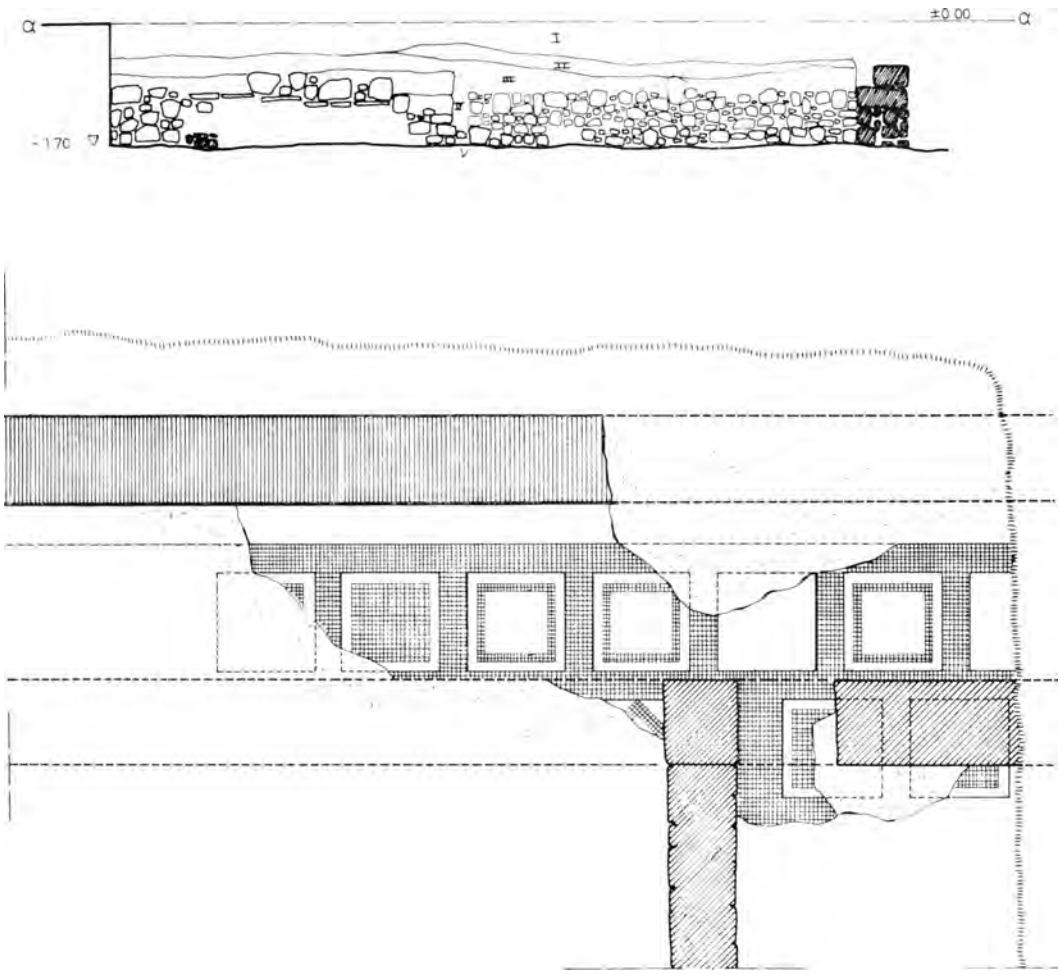
ἐπιχώσεως III καὶ IV, ποὺ ἔδωσαν ἑλληνιστικὴ κεραμεική.

Ἱερὰ Ὁδός, Χατζηγεωργίου καὶ Κοντούλη

Στὸ οἰκοδομικὸ τετράγωνο 107, ποὺ κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος του εἶναι ἰδιοκτησία τοῦ ΙΚΑ, κάναμε ἀνασκαφικὴ ἔρευνα καὶ βρήκαμε τὴν ἀρχαία Ἱερὰ Ὁδό, δίπλα καὶ παράλληλα πρὸς τὴ σημερινή, καὶ μιὰ μεγάλη ὑδατοδεξαμενὴ ρωμαϊκῶν χρόνων στὴ μέση περίπου τοῦ οἰκοπέδου.

Τὸ τμῆμα τῆς ἀρχαίας Ἱερᾶς Ὁδοῦ ποὺ σκάψαμε ἔχει μῆκος 14 καὶ πλάτος 5.50 μ. Δεξιὰ κι ἀριστερὰ πλαισιώνεται ἀπὸ τοίχους, πλ. 0.60 καὶ ὕψ. 1.55 μ. ὁ βόρειος καὶ 0.90 μ. ὁ νότιος, ποὺ εἶναι χτισμένοι ἀπὸ ἀδούλευτες πέτρες καὶ λάσπη. Ὁ βόρειος τοῖχος εἶναι χτισμένος μὲ μεγαλύτερες πέτρες ἀπὸ τὸ νότιο, εἶναι θεμελιωμένος πιὸ βαθιὰ κι ἔχει μεγαλύτερη ἐπιφάνεια βάσεως ἀπὸ ἐκεῖνον, γιὰ τὴν προστασία ἀσφαλῶς τῆς Ἱερᾶς Ὁδοῦ ἀπὸ τὶς πλημμύρες τοῦ Ἐλευσινιακοῦ Κηφισοῦ, ποὺ δὲν εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστες κι ὡς τὴν ἐποχή μας.

Τὸ ὅτι ὁ βόρειος τοῖχος χρειαζόταν γιὰ τὸν παραπάνω λόγο φάνηκε ἀπὸ τὴ σύσταση ποὺ εἶχαν τὰ τέσσερα στρώματα τῆς ἐπιχώσεως ὡς τὸ ἐπίπεδο τοῦ πρώτου ὁδοστρώματος τῆς Ἱερᾶς Ὁδοῦ.

Σχέδ. 25. Ἐλευσίνα. Ὁδὸς Θηβῶν 57 α. Τομὴ α - α καὶ λεπτομέρεια μωσαϊκοῦ δαπέδου.

Ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Ὁδὸ σώζονται τμήματα ἀπὸ τὸ λιθόστρωτο, ποὺ ἦταν καὶ τὸ τελευταῖο της ὁδόστρωμα. Σὲ τομὴ ποὺ κάναμε κατὰ πλάτος τῆς ἀρχαίας Ἱερᾶς Ὁδοῦ βρήκαμε ἑφτὰ στρώματα ποὺ ἀνήκουν στὴν περίοδο τῆς ρωμαιοκρατίας, ἐκτὸς ἴσως ἀπὸ τὸ τελευταῖο, τὸ ἕβδομο.

Τὰ ἑφτὰ ὁδοστρώματα αὐτά, καὶ ἰδιαίτερα τὸ

τέταρτο, εἶναι τυπικὰ δείγματα ρωμαϊκῆς ὁδοποιίας.

Στὴν ἄκρη ἀκριβῶς τοῦ ὁδοστρώματος, παράλληλα μὲ τὸ βόρειο τοῖχο, ὑπῆρχε ἀνοιχτὸς ἀγωγός, πλ. 1 μ., στὸν ὁποῖο ἔπεφταν τὰ νερὰ τοῦ δρόμου. Ὁ βόρειος τοῖχος ἀποτελεῖ τὴ μιὰ πλευρὰ τοῦ ἀγωγοῦ, ἐνῶ ἡ νότια πλευρά του σχηματίζεται ἀπὸ ὄρθιες πλάκες. Στὸ βόρειο τοῖχο βρέθηκε ἄνοιγμα ποὺ ἔφερνε τὰ νερὰ ἔξω ἀπὸ τὸ δρόμο, ὅπου ὑπῆρχε ἀγωγὸς ἀπὸ πήλινα σώματα ἡμικυκλικῆς διατομῆς.

Δίπλα ἀπὸ τὸν ἀγωγὸ αὐτὸ βρέθηκε ἕνας κιβωτιόσχημος χτιστὸς τάφος ποὺ χρονολογεῖται στοὺς ὕστερους ἑλληνιστικοὺς χρόνους. Περιεῖχε δύο δακρυδόχα ἀγγεῖα, μιὰ ἀγνύθα, μιὰ κοκάλινη βελόνα, καρφιά, κομμάτια ἀπὸ σιδερένια στλεγγίδα καὶ τὸ σκελετὸ τοῦ νεκροῦ μὲ τὸ κεφάλι πρὸς Β.

Δυτικὰ ἀπὸ τὸν τάφο αὐτὸ βρέθηκε ἕνας τοῖχος σὲ σχῆμα Π, ποὺ χωρίζεται στὰ δύο ἀπὸ ἕνα λεπτότερο τοῖχο. Στὸν ἕναν ἀπὸ τοὺς δύο χώρους βρέθηκε πιθοειδὲς ἀγγεῖο, ἑλληνιστικῶν χρόνων, μὲ μιὰ μόνο λαβή.

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας ΙΚΑ, κάναμε διάφορες τομὲς καὶ ἐντοπίσαμε, στὴ μέση περίπου, μιὰ στέρνα, διαστ. 12.70 × 5.70 μ., ρωμαϊκῶν χρόνων.

Ἦταν θεμελιωμένη σὲ στρῶμα ἀπὸ κροκάλες μέτριου μεγέθους. Οἱ τοῖχοι της, πάχ. 0.60, σώζονται σὲ ὕψος 0.42 μ. κι εἶναι χτισμένοι μὲ ἀδούλευτες πέτρες καὶ ἀσβέστη. Ἀπὸ ἕνα ὁρισμένο ὕψος καὶ πάνω, οἱ τοῖχοι ἦταν χτισμένοι ἀπὸ ψημένες πλίθες. Ἐπειδὴ αὐτὲς δὲν κάλυπταν ὅλο τὸ πάχος τοῦ τοίχου, ἔμενε κενὸς χῶρος ἀνάμεσά τους, τὸν ὁποῖο εἶχαν γεμίσει μὲ μικρὲς πέτρες καὶ ἀσβέστη.

Στὴ νοτιοδυτικὴ γωνία τῆς δεξαμενῆς βρέθηκε μιὰ πήλινη ἐκροή, διαμ. 0.10 μ.

Πιστεύουμε ὅτι στὴν ἀρχὴ ἡ δεξαμενὴ ἦταν ἐνιαία. Διακρίναμε μιὰ ἐπισκευὴ τοῦ ὑδραυλικοῦ κονιάματος τοῦ δαπέδου. Σὲ ἄλλη φάση τὸ δάπεδό της στρώθηκε ὁλόκληρο μὲ μικρὲς κροκάλες.

Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ κατέρρευσε τὸ νοτιοδυτικὸ τμῆμα της, κι αὐτὸ εἶχε σὰν συνέπεια τὸ χτίσιμο τοῦ ἐνδιάμεσου τοίχου, προκειμένου νὰ χρησιμοποιηθεῖ τὸ ἀνατολικὸ τμῆμα της. Στὸν τοῖχο αὐτὸ ὑπῆρχε καὶ ἕνα ἄνοιγμα, τὸ ὁποῖο σὲ μιὰ μεταγενέστερη φάση κλείστηκε, σὲ περίοδο ποὺ ἡ δεξαμενὴ προφανῶς δὲν χρησιμοποιόταν γιὰ τὸ σκοπό, γιὰ τὸν ὁποῖο χτίστηκε, ἐφόσον βρήκαμε ἐκεῖ ἕνα κορινθιακὸ κιονόκρανο, ἕνα κομμάτι ἀπὸ ἰωνικὴ βάση κίονα καὶ μιὰ πέτρινη λεκάνη.

Στὰ νότια τῆς μεγάλης αὐτῆς δεξαμενῆς βρήκαμε ἕνα ὀρθογώνιο χτίσμα, τοῦ ὁποίου οἱ τοῖχοι σώζονται σὲ ὕψος 3 μ. καὶ συνεχίζονται ἀκόμα βαθύτερα, ἀλλὰ ἦταν ἀδύνατη ἡ ἀποκάλυψή τους, ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος ἔβγαζε πολλὰ νερά.

Οἱ ἐσωτερικὲς πλευρὲς τῶν τοίχων τοῦ χτίσματος εἶχαν ἐπένδυση ἀπὸ ὑδραυλικὸ κονίαμα στὰ κατώτερα τουλάχιστο μέρη καὶ γι' αὐτὸ μποροῦμε νὰ ἰσχυριστοῦμε ὅτι πρόκειται γιὰ δεξαμενή. Ἡ ἀνατολική της πλευρὰ ἀποτελοῦσε τμῆμα ἑνὸς διπλοῦ τοίχου μὲ γέμισμα, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ χρησίμευε σὰν βάση ἀγωγοῦ ποὺ συνέδεε τὶς δύο δεξαμενές, τὴ μικρὴ μὲ τὴ μεγάλη.

Ὁ βόρειος τοῖχος της εἶχε κονίαμα καὶ στὴν ἐξωτερική του πλευρά. Αὐτὸς μαζὶ μὲ τὸ νότιο τοῖχο τῆς μεγάλης δεξαμενῆς καὶ μὲ τὸ διπλὸ τοῖχο, ποὺ ἔκλεινε τὴν ἀνατολικὴ πλευρά, δημιουργοῦσαν ἕναν κλειστὸ χῶρο, σὰν δωμάτιο, στὸν ὁποῖο βρήκαμε ἕναν καλυβίτη τάφο, μήκ. 0.90 καὶ ὕψ. 0.32 μ. Πρόκειται γιὰ παιδικὴ ταφή, στὴν ὁποία δὲ βρέθηκε τίποτα. Μόνο πάνω ἀπὸ τὸν τάφο βρέθηκε μιὰ λήκυθος τῶν ὕστερων ρωμαϊκῶν χρόνων.

Ὁδὸς Κανελλοπούλου καὶ Κοντούλη

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Ἀντωνίου καὶ Σωτηρίου, ποὺ βρίσκεται κοντὰ στὸ λιμάνι τῆς Ἐλευσίνας, ἔγιναν, χωρὶς νὰ εἰδοποιηθεῖ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία, ἐργασίες μὲ μηχανικὸ ἐκσκαφέα, γεγονὸς ποὺ προκάλεσε καταστροφὴ στὸ χῶρο κι εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ μὴ γίνει κανονικὴ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα.

Μιὰ στρωματογραφικὴ τομή, ἡ ὁποία ἔγινε στὴ νότια πλευρὰ τοῦ οἰκοπέδου, εἶχε μῆκος 1.60 καὶ βάθος 1.50 μ., ἔφθασε δηλαδὴ ὡς τὸ σημεῖο ποὺ ἀνέβλυζε τὸ νερὸ τῆς θάλασσας.

Ἡ στρωματογράφηση ἔδειξε πέντε στρώματα (α - ε).

Τὸ κατώτερο στρῶμα α ἦταν ἀπὸ μελανὴ λάσπη.

Τὸ πιὸ πάνω στρῶμα β ἦταν ἀπὸ καθαρότερο χῶμα, στὸ ὁποῖο ἦταν θεμελιωμένοι δύο τοῖχοι ποὺ ἀπεῖχαν μεταξύ τους 2.50 μ.

Τὸ στρῶμα γ ἀπὸ πατημένο χῶμα καὶ ἀσβέστη, ἦταν τὸ δάπεδο τοῦ χτίσματος, ὅπου ἀνῆκαν οἱ δύο τοῖχοι.

Τὸ στρῶμα δ, ἀπὸ χώματα μαῦρα μὲ στάχτη καὶ κομμάτια ἀπὸ κάρβουνα, ἦταν στρῶμα καταστροφῆς.

Τὸ ἀνώτατο στρῶμα ε ἦταν ἀπὸ μπάζα. Μέσα στὰ μπάζα βρέθηκε πέτρινος κίονας μὲ ἐξέχοντα δακτύλιο καὶ κυμάτιο, ὕψ. 1.60 μ., σπασμένος στὰ δύο.

Ὁδὸς Κελεοῦ 8

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Μαρίνας Γιονανίδου ἀποκαλύφθηκε τοῖχος, μήκ. 9.80 μ., μὲ κατεύθυνση ΝΑ.-ΒΔ. Βρέθηκε σὲ βάθος 1.80 μ. κι εἶναι χτισμένος ἀπὸ ἀδούλευτες πέτρες, μερικὰ κεραμίδια καὶ λάσπη. Ἔχει πάχος 0.55 καὶ σωζόμενο ὕψος 0.70 μ. Στὴ μέση περίπου σχηματίζει ἕνα εἶδος παραστάδας. Πιθανὸ νὰ εἶναι ἀναλημματικὸς τοῖχος. Ἔχει κατεύθυνση κάθετη πρὸς τὴν Ἱερὰ Ὁδό, ποὺ ἀποκαλύφθηκε βορειότερα, σὲ ἀπόσταση 50 μ. περίπου.

Στὴν ἐπίχωση τοῦ οἰκοπέδου βρέθηκε μαρμάρινο κεφάλι μικροῦ κοριτσιοῦ.

Ὁδὸς Κίμωνος 8

Κατὰ τὶς ἐργασίες ποὺ γίνονταν γιὰ τὴν ἀνέγερση τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνα βρέθηκαν στὴ βορειοανατολικὴ γωνία τοῦ οἰκοπέδου τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου Ἐλευσίνας τρεῖς τάφοι.

Τάφος Α. Ἦταν χτισμένος ἀπὸ ὀπτόπλινθους καὶ σκεπασμένος μὲ πλάκες στερεωμένες μὲ λάσπη. Εἶχε κατεύθυνση ΒΑ.-ΝΔ. καὶ περιεῖχε σκελετὸ μικροῦ παιδιοῦ μὲ θρυμματισμένα τὰ ὀστά. Κοντὰ στὸ κεφάλι, ποὺ ἦταν πρὸς Δ., βρέθηκε μιὰ ραβδωτὴ πρόχους.

Τάφος Β. Ἦταν χτισμένος ἀπὸ ὀπτόπλινθους καὶ σκεπασμένος μὲ δύο πλάκες, μιὰ πώρινη καὶ μιὰ πήλινη. Τὸ κεφάλι τοῦ νεκροῦ ἀκουμποῦσε πάνω σὲ μιὰ πήλινη πλίνθο. Κοντὰ στὸν ἀριστερό του βραχίονα βρέθηκε μιὰ ραβδωτὴ πρόχους καὶ κοντὰ στὴ δεξιά του παλάμη μιὰ μόνωτη πρόχους.

Τάφος Γ. Καμαροσκεπής. Ἦταν χτισμένος μὲ ὀπτόπλινθους ποὺ πατοῦσαν πάνω σὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ πέτρες. Πάνω, ἐκεῖ ποὺ ἄρχιζε ἡ καμάρα, ὑπῆρχαν τρεῖς παχιὲς πήλινες πλάκες, οἱ ὁποῖες συνδέονταν μὲ ἀσβέστη καὶ πατοῦσαν πάνω στοὺς κάθετους τοίχους τοῦ τάφου, σχηματίζοντας ἕνα εἶδος ὀροφῆς. Πάνω σ' αὐτὲς τὶς πλάκες βρέθηκε ἕνα γυάλινο δακρυδόχο ἀγγεῖο κι ἕνα δεύτερο μὲ ψηλὸ λαιμό, ὕψ. 0.10 μ. Ἡ καμάρα ἦταν ἐπιχρισμένη μὲ ἀσβέστη.

Μέσα στὸν κυρίως τάφο εἶχαν ταφεῖ δύο νεκροὶ ποὺ οἱ σκελετοί τους εἶχαν διαταραχθεῖ. Τὰ κεφάλια βρίσκονταν πρὸς Δ. Βρέθηκαν μικρὰ ἀντικείμενα ποὺ μοιάζανε μὲ κουμπιά. Στὴ βορειοδυτικὴ γωνία βρέθηκε μιὰ μόνωτη πρόχους, ἕνα κομμάτι ἀπὸ ὑαλόμαζα κι ἕνα γυάλινο ἀγγεῖο, ἐνῶ στὴ βορειοανατολικὴ ἕνα σπασμένο γυάλινο ἀγγεῖο καὶ μιὰ γυάλινη οἰνοχόη μὲ σπασμένο τὸ χεῖλος της.

Στὸ δάπεδο τοῦ τάφου βρέθηκε καὶ στρώση ἀπὸ ψιλὴ ἄμμο.

ΜΕΓΑΡΑ

Ὁδὸς Ἐλευθ. Βενιζέλου 44 (Ο.Τ. 175)

Στὸ οἰκόπεδο Π. Μπράβου, σὲ βάθος 0.30 - 0.50 μ., βρέθηκαν λείψανα ἀρχαίου χτίσματος. Οἱ τοῖχοι σώζονταν σὲ ὕψος 0.30 - 1 μ. τὸ πολύ, εἶχαν πλάτος 0.45 - 0.50 μ. κι ἦταν θεμελιωμένοι στὸ φυσικὸ ἔδαφος. Τὸ χτίσιμό τους εἶχε γίνει μὲ μεγάλες καὶ μικρὲς πώρινες πέτρες, καθὼς καὶ μ' ἀδούλευτες χωρὶς συνδετικὴ ὕλη. Βρέθηκαν συνολικὰ δεκαπέντε τοῖχοι, ποὺ ὅριζαν τοὺς χώρους Α ὡς Ι (Σχέδ. 26· Πίν. 68 α). Στὸ χῶρο Α βρέθηκε ἀγωγὸς α ἀπὸ πήλινα σώματα, μήκ. 1 καὶ διαμ. 0.20 μ., μὲ ἀνοίγματα - τρύπες ποὺ ἦταν σκεπασμένες μὲ πλακοειδεῖς πέτρες. Ὁ ἀγωγὸς α περνοῦσε κάτω ἀπὸ τοὺς τοίχους 1 καὶ 8. Ἀμέσως μετὰ τὸν τοῖχο 8 συναντοῦσε ὀρθογώνιο φρεάτιο καθαρισμοῦ Α (0.90 × 0.80 μ.) χτισμένο μὲ πώρινες πλάκες. Μετὰ τὸ φρεάτιο ὁ ἀγωγὸς συνέχιζε πρὸς Δ. (Πίν. 68 α, γ). Στὸν τοῖχο 11, 11α, 11β, συνολ. μήκ. 3.10 μ., ὑπῆρχαν δύο ἀνοίγματα - πόρτες (Σχέδ. 26).

Κοντὰ στὴ νοτιοδυτικὴ γωνία τοῦ χτίσματος βρέθηκε ὁ ὑπόγειος χῶρος Ι, σὲ βάθος 3 μ. Οἱ τοῖχοι ἦταν χτισμένοι ἀπὸ μερικὲς πωρόπλινθους, τοποθετημένες κάθετα καὶ ὁριζόντια, ἀπὸ πώρινες καὶ ἀδούλευτες πέτρες, χωρὶς συνδετικὴ ὕλη (Πίν. 68 β).

Ὁδὸς Βασ. Γεωργίου Β΄ ἀριθ. 40 (Ο.Τ. 159)

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Κωνστ. Δαγρὲ ἔγινε μικρὴ δοκιμαστικὴ ἔρευνα. Σὲ βάθος μόλις 0.10 μ. ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους, βρέθηκε τμῆμα τοίχου (Τχ. 1) μὲ κατεύθυνση Β.-Ν. Εἶναι θεμελιωμένος στὸ φυσικὸ ἔδαφος σὲ βάθος 0.60 μ. καὶ χτισμένος μὲ πωρόλιθους κι ἀδούλευτες πέτρες χωρὶς συνδετικὴ ὕλη.

Τὰ ὄστρακα ποὺ βρέθηκαν στὴν ἐπίχωσή του εἶναι ἑλληνιστικὰ καὶ ρωμαϊκά.

Ὁδὸς Δογάνη 36 (Ο.Τ. 195)

Στὸ ἄνοιγμα θεμελίων οἰκοδομῆς, ἰδιοκτησίας Ν. Στρατιώτη, βρέθηκαν λείψανα χτίσματος καὶ δαπέδου στρωμένου μ' ἀδούλευτες πέτρες. Οἱ τοῖχοι βρέθηκαν σὲ βάθος 0.35 - 0.70 μ. κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους καὶ σώζονταν σὲ ὕψος 0.60 - 1.65 μ. Ὁ τοῖχος 1 ἦταν χτισμένος μὲ πώρινες, ἀλλὰ καὶ μικρὲς ἀδούλευτες πέτρες (Σχέδ. 27· Πίν. 68 δ). Ὁ τοῖχος 2 ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 8.30 καὶ σωζόταν σὲ ὕψος 0.70 μ. Ἦταν χτισμένος μὲ πώρινα κομμάτια καὶ ἀδούλευτες πέτρες χωρὶς συνδετικὸ ὑλικό. Οἱ τοῖχοι 3 καὶ 4 ἦταν κάθετοι στὸν 2 καὶ εἶχαν τὴν ἴδια κατασκευὴ μ' αὐτόν, ἐνῶ ὁ 5 ἦταν χτισμένος μὲ κανονικὲς πωρόπλινθους στὸ κάτω μέρος (Πίν. 68 ε).

Στὸ χῶρο τοῦ τοίχου 5 βρέθηκαν ἔντεκα ἀγνύθες καὶ λίγα ὄστρακα τῆς ὕστερης κλασικῆς καὶ τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς. Ἀπὸ τὸν καθαρισμὸ τοῦ χώρου γενικὰ συγκεντρώθηκαν ὄστρακα ρωμαϊκῆς ἐποχῆς.

Ὁδὸς Σωτ. Δρίτσα καὶ Μπερδελῆ 7 (Ο.Τ. 147)

Στὴ διάνοιξη τῶν θεμελίων οἰκοδομῆς βρέθηκε, στὸ βόρειο τμῆμα τοῦ οἰκοπέδου, ὑπόγειος χῶρος, τοῦ ὁποίου ἀποκαλύφθηκε μόνο τὸ νότιο τμῆμα, διαστ. 5.65 × 2.30 μ., γιατὶ τὸ βόρειο ἦταν κάτω ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τῆς ὁδοῦ Σωτ. Δρίτσα (Πίν. 69 α).

Ὁ τοῖχος 1, διαστ. 2.30 × 0.50 ὡς 0.55 μ., ὅριζε τὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ χτίσματος, σωζόταν σὲ τέσσερις δόμους, συνολ. ὕψ. 2.15 μ., κι ἦταν θεμελιωμένος σὲ βάθος 3.80 μ. Ὁ τοῖχος 2, διαστ. 4.65 × 0.50 μ., ὅριζε τὴ νότια πλευρὰ τοῦ χτίσματος, σωζόταν σὲ τέσσερις δόμους καὶ εἶχε συνολικὸ ὕψος 2 μ.

Οἱ ἐξωτερικὲς πλευρὲς τῶν τοίχων 1 καὶ 2 δὲν ἐ-

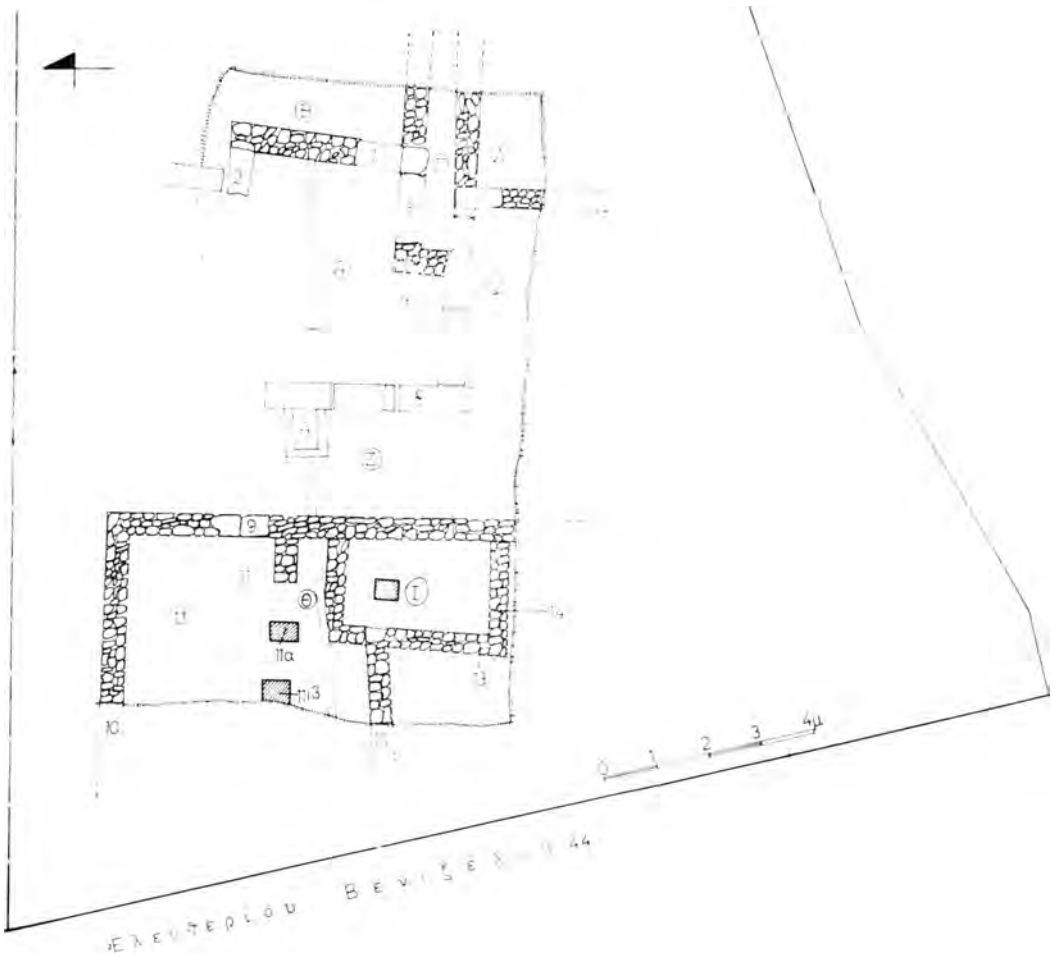
ρευνήθηκαν. Στὶς ἐσωτερικὲς πλευρές τους βρέθηκαν ἴχνη ὑδραυλικοῦ κονιάματος.

Τὸ δάπεδο τοῦ χτίσματος ἦταν στρωμένο μὲ πώρινες πλάκες ἀπὸ κιτρινωπὸ κογχυλιάτη, πάχ. 0.10 × 0.15 μ., ποὺ πατοῦσαν στὸ φυσικὸ ἔδαφος.

Στὸν ἐσωτερικὸ χῶρο τοῦ χτίσματος βρέθηκαν πεδο, ποὺ βρίσκεται σὲ βάθος 2.20 μ., εἶναι στρωμένο μὲ πλάκες πώρινες, σχιστολιθικὲς κι ἀπὸ μαρμαρόλιθο (Πίν. 69 β).

Ἡ ἐπίχωση ἀπὸ ἀμμώδη καστανὰ χώματα, περιεῖχε ὄστρακα τῆς ἑλληνιστικῆς καὶ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς.

Ἀπὸ τὰ ἀνασκαφικὰ δεδομένα διαπιστώθηκε ὅτι

Σχέδ. 26. Μέγαρα. Ὁδὸς Ἐλευθ. Βενιζέλου 44. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

ὄστρακα τῆς ὕστερης κλασικῆς καὶ τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς.

Ὁδὸς Λάμπρου Κατσώνη 12 (Ο.Τ. 265)

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Κωνστ. Σταμπόλα ἔγιναν δύο δοκιμαστικὲς τομὲς κι ἐντοπίστηκε ἕνα παράγωνο τετράπλευρο χτίσμα σὲ βάθος 1.80 μ.

Οἱ τοῖχοι τοῦ χτίσματος σώζονταν σὲ ὕψος ὡς 1.40 μ. καὶ ἦταν χτισμένοι ἀπὸ μεγάλους ὄρθιους πωρόλιθους καὶ μικρότερες πώρινες πέτρες. Τὸ δάτὸ χτίσμα αὐτὸ ἦταν ὑπόγειος χῶρος ἑνὸς ὑπέργειου χτίσματος τοῦ ὁποίου βρέθηκαν μερικὰ λείψανα.

Στὸ χῶρο αὐτὸ βρέθηκαν ὄστρακα ἀπὸ οἰκιακὰ σκεύη, ἀρκετὲς ἀγνύθες καὶ ἕνα κεφάλι ἀπὸ γυναικεῖο εἰδώλιο.

Οἱ ὑπόγειοι αὐτοὶ χῶροι ἦταν πολὺ συνηθισμένοι στὰ Μέγαρα καὶ ἀσφαλῶς θὰ εἶχαν κάποιο ἰδιαίτερο προορισμό.

Μὲ τὸ θέμα αὐτὸ ἀσχολεῖται ἡ συνάδελφος κ. Ἀλίκη Δραγώνα - Λατσούδη.

Ὁδὸς Κοραῆ 6

Στὴν ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ποὺ ἔγινε στὸ οἰκόπεδο Παπαποστόλη,ὅταν ζητήθηκε ἄδεια οἰκοδομῆς, ἀποκαλύφθηκαν πέντε τοῖχοι, τῶν ὁποίων δὲν εἴχαμε τὴ δυνατότητα νὰ ἐρευνήσουμε τὴ συνέχεια στὰ διπλανὰ οἰκόπεδα (Σ χ έ δ. 28).

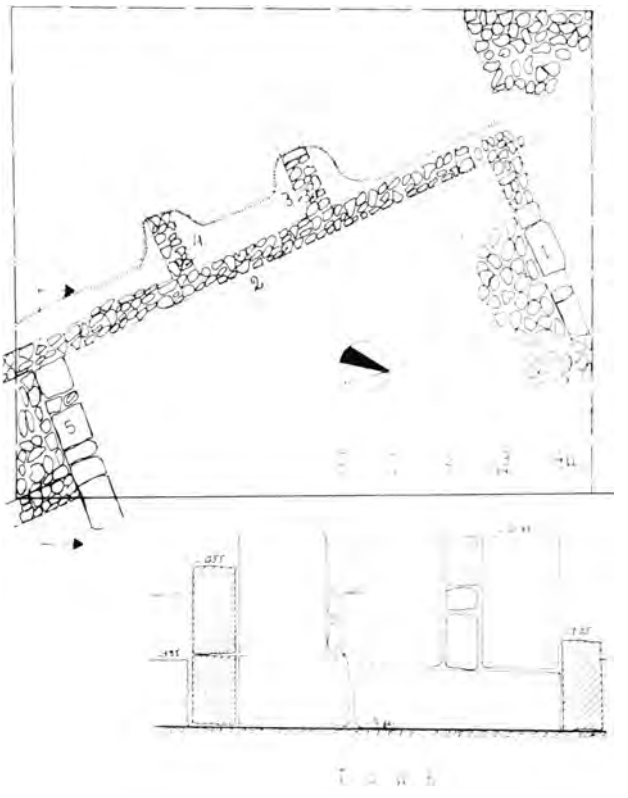
Τοῖχος 1. Βρέθηκε στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ οἰκοπέδου παράλληλα μὲ τὴν οἰκοδομικὴ γραμμή, σὲ βάθος 2.20 μ. καὶ μὲ κατεύθυνση Β.-Ν. Ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 3.60 μ. μόνον, ἂν καὶ συνεχιζόταν καὶ πρὸς τὶς δύο κατευθύνσεις (Π ί ν. 69 γ).

Τοῖχοι 2 καὶ 3. Ὁ τοῖχος 2 εἶχε πλάτος 1.45 μ. καὶ ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος μόνον 1.40 μ., γιατὶ συνεχιζόταν (πρὸς Ν.) κάτω ἀπὸ τὴ διπλανὴ οἰκοδομή. Ἡ βόρεια ἄκρη του γώνιαζε μὲ τὸν τοῖχο 3, ποὺ ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 5.65 μ. κι εἶχε πλάτος 1.45 μ. Στὴ βόρεια ὄψη τοῦ τοίχου 3 ὑπάρχει σὲ μιὰ πωρόπλινθο τὸ σημεῖο ▽ ποὺ θᾶταν προφανῶς τεκτονικὸ σημάδι.

Ὁ γύρω ἀπὸ τοὺς τοίχους 1 καὶ 2 χῶρος ἦταν γεμάτος ἀπὸ μικρὰ κομμάτια πωρόλιθων, ἀπὸ ἀδούλευτες πέτρες καὶ λατύπη, ποὺ ὅλα μαζὶ ἔδιναν τὴν ἐντύπωση γεμίσματος. Τὰ ὄστρακα ποὺ βρέθηκαν χρονολογοῦνται στὰ ὑστεροκλασικὰ καὶ ἑλληνιστικὰ χρόνια.

Βόρεια τοῦ τοίχου 3 καὶ σ' ἀπόσταση 5.85 μ. βρέθηκε σὲ βάθος 1.30 μ. ὁ τοῖχος 4 χτισμένος μὲ πωρόλιθους κάτω κι ἀδούλευτες πέτρες πάνω (Π ί ν. 69 γ).

Ὁ τοῖχος 5 βρέθηκε κάτω ἀπὸ τὸν 4 κι εἶχε κατεύθυνση Α.-Δ. Ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 3.20 μ.

Σχέδ. 27. Μέγαρα. Ὁδὸς Δογάνη 36. Κάτοψη καὶ τομὴ τῆς ἀνασκαφῆς.

καὶ συνεχιζόταν πρὸς Α., ἐνῶ πρὸς Δ. ὁ ἀκραῖος πωρόλιθος σκέπαζε μιὰ πώρινη σαρκοφάγο, στὴν ὁποία βρέθηκαν δύο περόνες, μιὰ χάλκινη καὶ μιὰ σιδερένια, χάλκινο δαχτυλίδι καὶ τὰ ὀστὰ τριῶν νεκρῶν μὲ τὰ κρανία στὴν ἀνατολικὴ πλευρά.

Ἡ ἀνασκαφὴ αὐτὴ ἔγινε μὲ πολλὲς πιέσεις καὶ δυσκολίες ἀπὸ τὸν ἰδιοκτήτη, καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορέσαμε νὰ δουλέψουμε ὅπως θὰ θέλαμε. Τὰ ἐρείπια ποὺ ἀποκαλύφθηκαν ἔδιναν τὴν ἐντύπωση ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως μὲ πύργο. Ἡ θέση πάντως αὐτὴ (Κοραῆ 6) δὲ δικαιολογεῖ τὸ πέρασμα τοῦ τείχους ἀπὸ ἐκεῖ, γιατὶ ἀπ' ὅσα ξέρουμε τὸ τεῖχος πρέπει νὰ περνοῦσε σὲ μιὰ ἀπόσταση 60 - 70 μ. μακρύτερα.

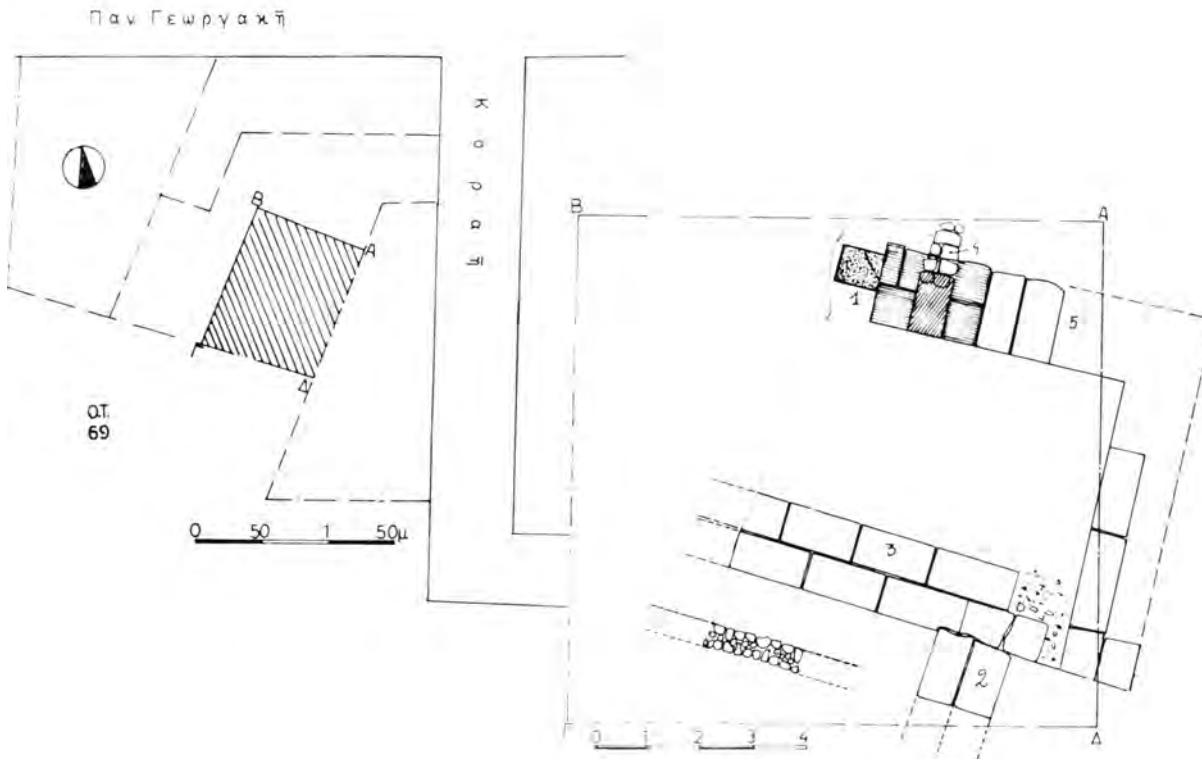
Ἀπὸ τὴν ἐξέταση τῶν ἐπιχώσεων διαπιστώθηκε ὅτι ὡς βάθος 1.60 μ. ἡ ἐπίχωση περιεῖχε μόνο ρωμαϊκὰ ὄστρακα. Ἀπὸ βάθος 1.60 ὡς 3.20 μ. ἡ ἐπίχωση δὲν ἦταν ἐνιαία, ἀλλοῦ συνεχίζονταν τὰ ρωμαϊκὰ ὄστρακα ὡς τὰ 3.20 μ. καὶ ἀλλοῦ ἡ ἐπίχωση περιεῖχε ὄστρακα ὑστεροκλασικὰ καὶ ἑλληνιστικά.

Ὁδὸς Λυκούργου 4

Στὸ κέντρο περίπου τοῦ οἰκοπέδου ἰδιοκτησίας Ἑλένης Παπαηλία, ἀποκαλύφθηκε παράγωνος τετρικοῦ τοῦ ὑπόγειου χώρου χωριζόταν κυρίως σὲ δύο στρώματα.

Τὸ στρῶμα α, ἀπὸ 0.50 ὡς 1.20 μ., περιεῖχε ὄστρακα κυρίως ἀπὸ φιαλίδια, σκύφους καὶ λεκανίδες τῶν ἑλληνιστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων, καθὼς καὶ μιὰ κωνικὴ ἀγνύθα.

Τὸ στρῶμα β, ἀπὸ 1.20 ὡς 1.70 μ., περιεῖχε καμένα χώματα καὶ πολλὰ ὄστρακα ἀπὸ φιαλίδια, μερικοὺς σκύφους, λεκανίδες, οἰνοχόες, δύο ἀγνύθες, δύο λυχνάρια χρησιμοποιημένα, δακρυδόχο

Σχέδ. 28. Μέγαρα. Ὁδὸς Κορᾶη 6. Τοπογραφικὸ καὶ κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

τράπλευρος ὑπόγειος χῶρος, διαστ. 3.70 × 2.40 μ. (Σ χ έ δ. 29).

Οἱ τοῖχοι του θεμελιωμένοι στὸ λαξευμένο φυσικὸ ἔδαφος, σὲ βάθος 1.75 μ., ἦταν χτισμένοι ἀπὸ πωρόπλινθους καὶ (κατὰ διαστήματα) μικρὲς πέτρες. Σώζονταν σὲ ὕψος ἀπὸ 1.20 ὡς 1.65 μ. (Σ χ έ δ. 29). Στὸν ἀνατολικὸ τοῖχο σχηματιζόταν ἀπὸ τέσσερις πωρόπλινθους ἕνα πεζούλι, ὕψ. 0.35 μ.

Στὴ μέση περίπου τοῦ δαπέδου βρέθηκε μιὰ πώρινη βάση (διαστ. 0.50 × 0.40 × 0.20 μ. ὕψος), στὴν ὁποία ἦταν στερεωμένος ἕνας πεσσὸς σπασμένος σὲ δύο κομμάτια, συνολ. ὕψ. 1.30 μ.

Ἡ ἐπίχωση ποὺ κάλυπτε τὸ χτίσμα περιεῖχε ὄστρακα τῆς ρωμαιοκρατίας. Ἡ ἐπίχωση τοῦ ἐσωάγγειο, χάλκινο νόμισμα καὶ πήλινη κεφαλὴ γυναικείου εἰδωλίου, ποὺ χρονολογοῦνται στοὺς ἑλληνιστικοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους.

Τὸ εἶδος τῶν εὑρημάτων δείχνει ὅτι ὁ χῶρος αὐτὸς εἶχε κάποια ἰδιαίτερη σημασία κι ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ ἕναν κοινὸ ὑπόγειο χῶρο.

Ὁδὸς Χρ. Μωραΐτου 4

Στὶς δοκιμαστικὲς τομὲς ποὺ ἔγιναν στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Ἐλευθερίου Σύρκου, ἐντοπίστηκαν σὲ βάθος 1.80 μ. πέντε τοῖχοι κι ἕνας ἀγωγός (Σ χ έ δ. 30).

Τοῖχος 1. Ὁ τοῖχος 1, πλ. 0.50 μ., ἔχει κατεύθυνση Β. - Ν. κι εἶναι θεμελιωμένος στὸ φυσικὸ ἔδα-

φος (κοκκινωπὸ κιμηλόχωμα κι ἀμμοχάλικο). Ἀποτελεῖται ἀπὸ μιὰ σειρὰ πωρόπλινθων.

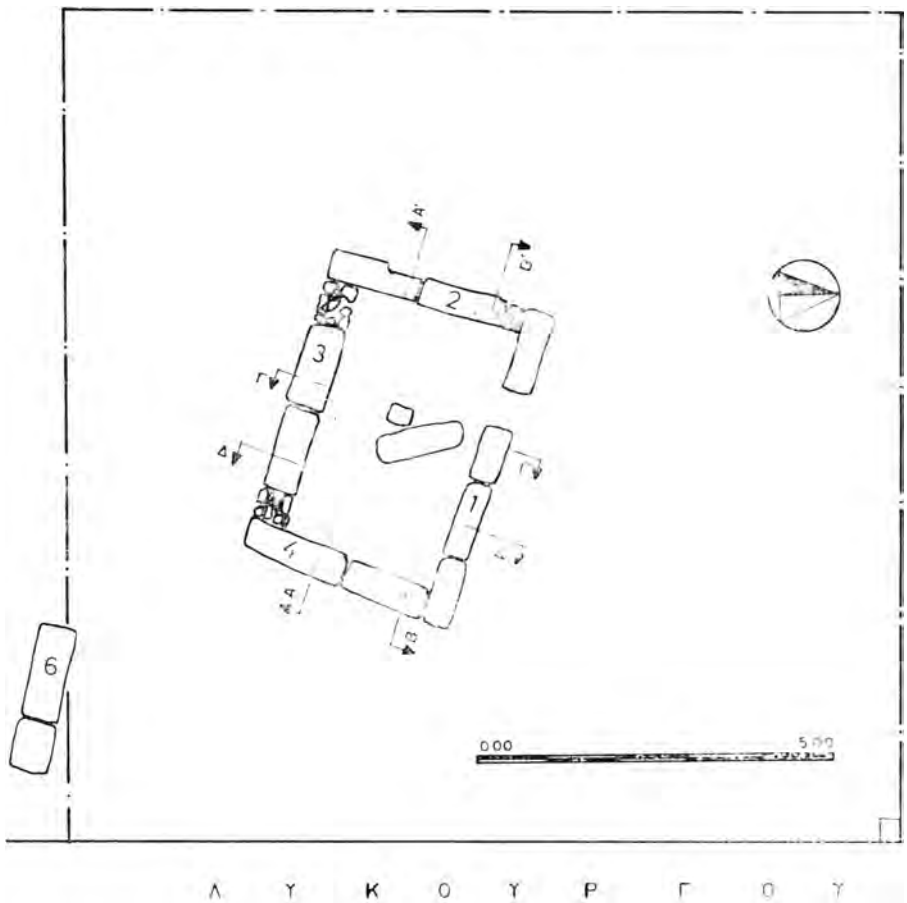
Τοῖχος 2 καὶ 3. Δυτικὰ τοῦ τοίχου 1 βρέθηκε μέσα στὴν τομὴ ΙΙ τμῆμα τοίχου (2) μὲ κατεύθυνση Β.-Ν. Συνέχεια τοῦ τοίχου αὐτοῦ πρέπει νὰ εἶναι ὁ τοῖχος 3, ποὺ βρέθηκε στὴν τομὴ ΙΙΙ, ἀλλὰ εἶναι πιὸ πλατὺς (Σ χ έ δ. 30).

ὅτι ἔχουν χτιστεῖ ταυτόχρονα, ἀποτελοῦν τμῆμα ἑνὸς χτίσματος.

Στὴν ἐπίχωση διακρίνονταν γενικὰ τέσσερα ὡς πέντε στρώματα:

Τὸ στρῶμα α (ὡς 0.50 μ.) ἀπὸ μπάζα ἦταν τὸ ἴδιο σὲ ὅλο τὸ οἰκόπεδο.

Τὸ στρῶμα β (0.50 - 0.75 μ. περίπου) ἦταν ἀπὸ

Σχέδ. 29. Μέγαρα. Ὁδὸς Λυκούργου 4. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

Πήλινος ἀγωγός. Στὴν ἀνατολικὴ ἄκρη τῆς τομῆς ΙΙΙ βρέθηκε τμῆμα πήλινου ἀγωγοῦ ὀρθογώνιας διατομῆς, ἐξωτ. διαστ. 0.40 × 0.25 μ., μὲ κατεύθυνση Β. - Ν. Ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 1 μ.

Τοῖχος 4. Ἀνατολικὰ τοῦ ἀγωγοῦ βρέθηκε ἀργολιθοδομὴ ποὺ χαρακτηρίστηκε σὰν τοῖχος 4.

Τοῖχος 5. Νότια τοῦ τοίχου 4 ἀποκαλύφθηκε ὁ τοῖχος 5 ποὺ ἔχει χτιστεῖ δίπλα ἀπὸ ἕναν ἄλλο τοῖχο, ὁ ὁποῖος ἐρχόταν καὶ γώνιαζε μὲ τὸν τοῖχο 1.

Οἱ τοῖχοι γενικὰ δὲν ἔχουν συνοχὴ μεταξύ τους, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς 1 καὶ 5, ποὺ χωρὶς νὰ εἶναι βέβαιο

καστανὸ σκληρὸ χῶμα χωρὶς ὄστρακα κι ἀπὸ λατύπη κιτρινωποῦ πωρόλιθου.

Τὰ στρώματα γ καὶ δ (ἀπὸ 0.80 ὡς 2.40 μ.) ἦταν ἀπὸ ἀμμώδη καστανὰ χώματα, στὰ ὁποῖα βρέθηκαν ὄστρακα ρωμαϊκῶν χρόνων.

Πρὸς τὸ βόρειο τμῆμα τοῦ οἰκοπέδου βρέθηκε στρῶμα ε ποὺ ἔφθανε σὲ βάθος ὡς 2.80 μ. Τὰ χώματα ἦταν σκοῦρα καστανὰ καὶ περιεῖχαν ὄστρακα ἑλληνιστικὰ καὶ ρωμαϊκά.

Στὸ στρῶμα γ τῆς τομῆς Ι καὶ σὲ βάθος 1.15 μ. βρέθηκε μικρὸ μαρμάρινο ἀκέφαλο ἄγαλμα καθισμένης Κυβέλης, ποὺ στήριζε τὸ δεξί της χέρι πάνω

στὸ κεφάλι ἑνὸς λιονταριοῦ. Σωζ. διαστ.: ὕψ. 0.33, πλ. 0.20, πάχ. 0.12 μ. (Πίν. 69 δ).

Ὁδὸς Χρ. Μωραΐτου 61

Κατὰ τὴ δοκιμαστικὴ ἀνασκαφὴ ποὺ ἔγινε στὸ δυτικὸ τμῆμα τοῦ οἰκοπέδου ἰδιοκτησίας Σταμπόλα βρέθηκε τμῆμα κτιρίου, οἱ τοῖχοι 1, 2, 3 καὶ 4 καὶ οἱ χῶροι Α, Β καὶ Γ (Σχέδ. 31· Πίν. 70 α).

Τοῖχος 1. Εἶχε κατεύθυνση Β.-Ν., πλάτος 0.45 μ. κι ἦταν χτισμένος ἀπὸ μαλακὸ πωρόλιθο καὶ κογχυλιάτη. Στὰ ἀνατολικά του καὶ σὲ βάθος 2.25 μ. ἀποκαλύφθηκε δάπεδο ἀπὸ ὑδραυλικὸ κονίαμα, ποὺ πατοῦσε πάνω σὲ ἀδούλευτες πέτρες, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦσαν ἕνα εἶδος πλακόστρωσης. Κάτω ἀπὸ τὸ δάπεδο βρέθηκε τὸ φυσικὸ ἔδαφος ποὺ εἶναι γκριζωπὴ σκληρὴ κιμηλιά.

Τοῖχος 2. Πάνω στὸ δάπεδο πατοῦσε ὁ τοῖχος 2, κάθετος πρὸς τὸν τοῖχο 1 καὶ χτισμένος μὲ κομμάτια ἀπὸ πωρόπλινθους καὶ ἀδούλευτες πέτρες, χωρὶς συνδετικὸ ὑλικό. Οἱ διαστάσεις του εἶναι 9 × 0.55 × 1.45 μ. ὕψος.

Τοῖχος 3. Πρὸς Ν. τοῦ τοίχου 2 καὶ κάθετα σ' αὐτὸν βρέθηκε, θεμελιωμένος πάνω στὸ δάπεδο, ὁ τοῖχος 3. Ἔχει τὴν ἴδια κατασκευὴ μὲ τὸν 2 καὶ ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος μόνο 2 μ.

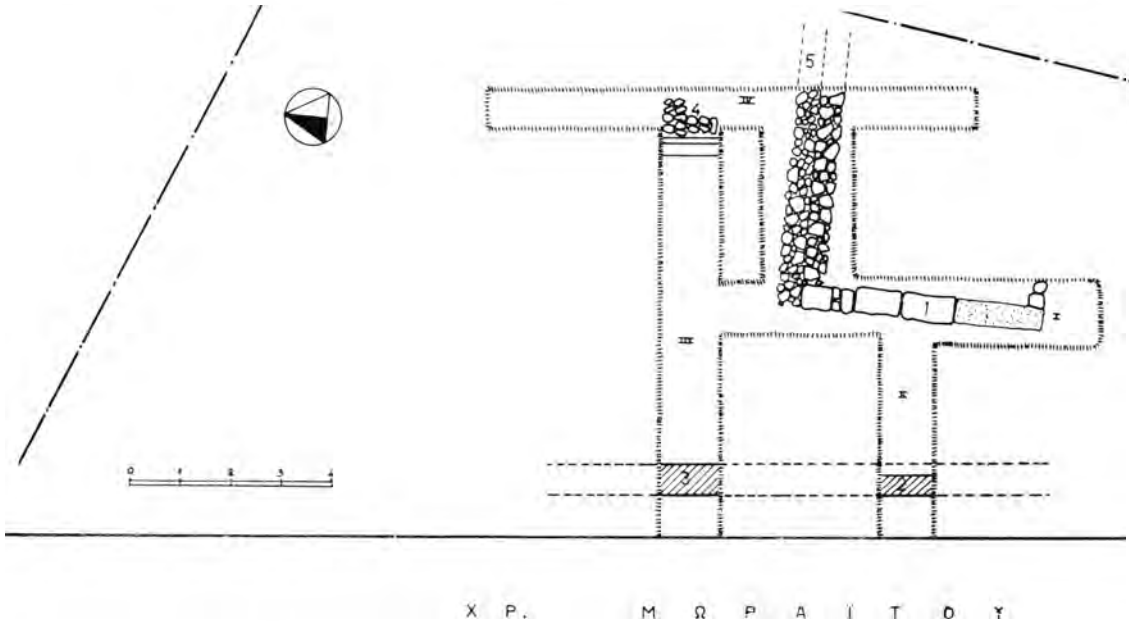
Τοῖχος 4. Στὴν ἀνατολικὴ ἄκρη τοῦ τοίχου 2 ἀποκαλύφθηκε ὁ τοῖχος 4 μὲ κατεύθυνση Β.-Ν.

Στὴν ἐπίχωση τοῦ χώρου τῆς ἀνασκαφῆς διακρίνονταν τὰ ἑξῆς τέσσερα διαφορετικὰ στρώματα:

Τὸ στρῶμα α (βάθος ὡς 0.80 μ.) ἦταν ἀπὸ σύγχρονα μπάζα.

Τὸ στρῶμα β (ἀπὸ 0.80 ὡς 1.10 καὶ μερικὲς φορὲς 1.50 μ.) ἦταν ἀπὸ ἀμμώδη χώματα καστανοῦ χρώματος καὶ περιεῖχε ὄστρακα ρωμαιοκρατίας. Στὸ στρῶμα αὐτὸ βρέθηκε μαρμάρινο κιονόκρανο καὶ μαρμάρινο κομμάτι μὲ ἀνάγλυφες πτυχές.

Τὸ στρῶμα γ, ποὺ φτάνει σὲ βάθος ὡς 1.70 μ., τὸ ἀποτελοῦσαν ἐπίσης ἀμμώδη χώματα μὲ ἐμφανὴ

Σχέδ. 30. Μέγαρα. Ὁδὸς Χρ. Μωραΐτου 4. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

ἐπίδραση φωτιᾶς. Περιεῖχε ὄστρακα ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ὅπως καὶ τὸ στρῶμα δ.

Ὁδὸς 28ης Ὀκτωβρίου 52 (Ο.Τ. 127)

Στὸ ἀνατολικὸ τμῆμα τοῦ οἰκοπέδου ἰδιοκτησίας Α. Καρβέλα, βρέθηκαν σὲ βάθος 2 - 2.30 μ. ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους οἱ τοῖχοι 1, 2, 3, 4 καὶ 4α (Σχέδ. 32 - 33· Πίν. 70 β - γ).

Τοῖχος 1. Θεμελιωμένος σὲ βάθος 3.50 μ. στὸ φυσικὸ κοκκινωπὸ συμπαγὲς ἀμμοχάλικο, σώζεται σὲ ὕψος 1.20 μ. κι ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς δόμους. Εἶναι χτισμένος ἀπὸ πωρόπλινθους κι ἀποκαλύφθηκε μόνο τὸ δυτικὸ τμῆμα του, μήκ. 3 καὶ πλ. 0.60 μ.

Τοῖχος 2. Γωνιάζει μὲ τὸν τοῖχο 1 καὶ εἶναι χτισμένος ἀπὸ τὸ ἴδιο ὑλικό. Οἱ δόμοι του δὲν ἔχουν τὸ ἴδιο πλάτος (Πίν. 70 γ).

Κάθετα στὸν τοῖχο 2 βρέθηκε σὲ βάθος 2.30 μ. ὁ τοῖχος 3 μὲ κατεύθυνση Α.-Δ. Σώζονται τρεῖς πωρό-

πλινθοι σὲ ἕνα δόμο, συνολ. μήκ. 3.70, πλ. 0.55 καὶ ὕψ. 0.45 μ. Τὸ τμῆμα αὐτὸ τοῦ κτιρίου χαραχτηρίζεται σάν χτίσμα Α.

Τοῖχος 4. Στὴ νότια ἄκρη τοῦ τοίχου 2 ἀποκαλύφθηκε ἡ ἀρχὴ τοῦ τοίχου 4 ποὺ εἶναι παράλληλος στὸν τοῖχο 1 κι ἔχει τὴν ἴδια κατασκευή (Πίν. 70 β).

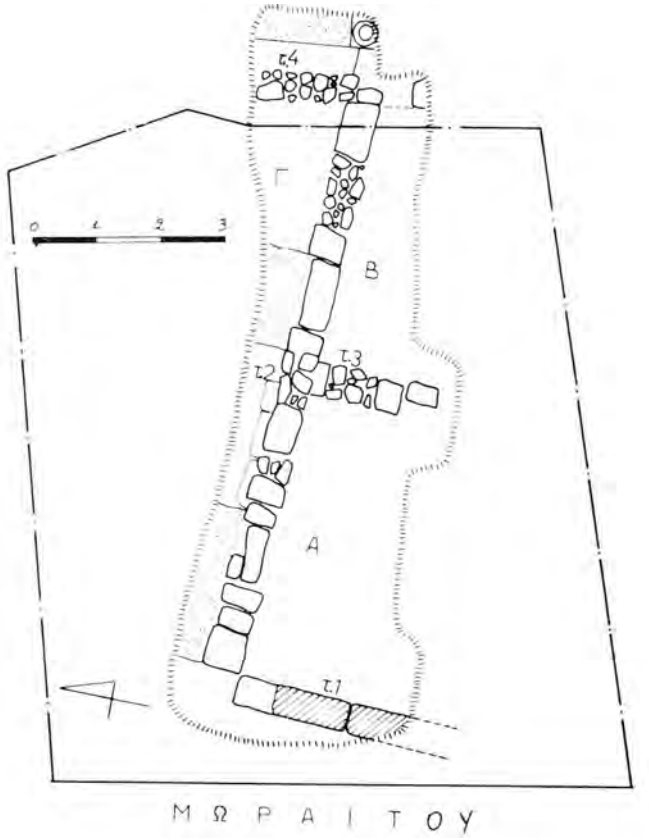
Συνέχεια τοῦ τοίχου 2 ἀποκαλύφθηκε ὁ 4α, θεμελιωμένος στὸ ἴδιο βάθος μὲ τὸν 2, χτισμένος ἀπὸ τὸ ἴδιο ὑλικὸ καὶ μὲ κατεύθυνση ΒΑ.-ΝΔ.

Πηγάδι. Νότια τοῦ τοίχου 4 βρέθηκε σὲ βάθος 2.60 μ. ἕνα ἀρχαῖο πηγάδι (α), διαμ. 0.90 μ., μὲ ἐσωτερικὴ ἐπένδυση ἀπὸ πήλινες πλάκες, πάχ. 0.08 ἕως 0.10 μ. Τὸ πηγάδι δὲν ἐρευνήθηκε γιὰ λόγους ἀσφάλειας, γιατὶ τὰ χώματα τῶν ἐπιχώσεων ἦταν σαθρά (Πίν. 70 β).

Στὰ ἀνατολικὰ τοῦ πηγαδιοῦ, σὲ βάθος 1.90 μ. βρέθηκε πώρινος ἀγωγὸς καὶ τὸ κάλυμμά του. Ἔχει ἐσωτερικὲς διαστάσεις: 0.23 ὕψος, 0.15 πλάτος καὶ πάχος τοιχωμάτων 0.08 μ.

Στὸ βορειοανατολικὸ τμῆμα τοῦ οἰκοπέδου βρέθηκε, σὲ βάθος 2.20 μ., φρεατοειδὴς δεξαμενή. Ἡ διάμετρός της εἶναι 1 μ. καὶ ἔχει ἐπένδυση ἀπὸ ὑδραυλικὸ κονίαμα.

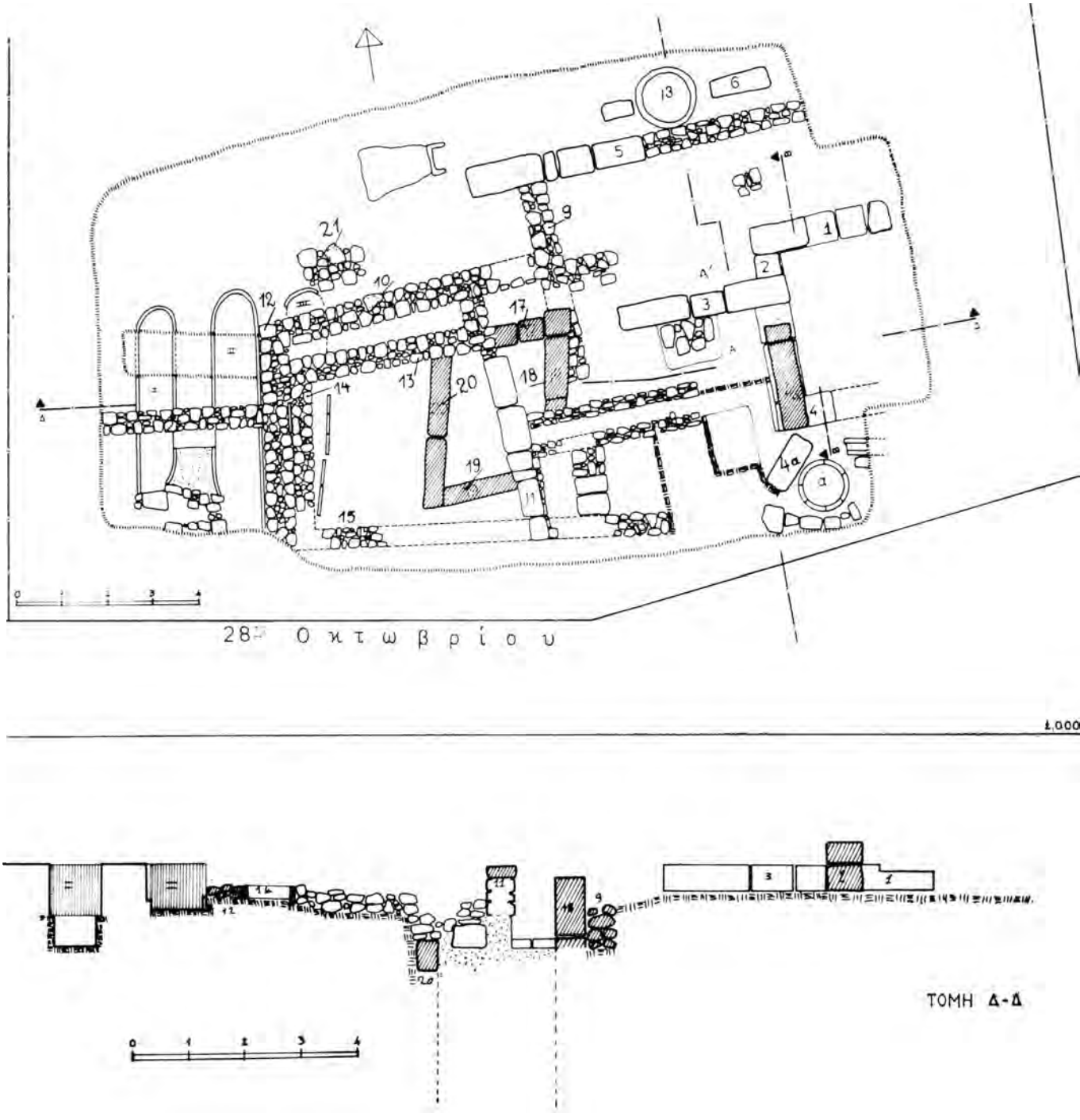
Τοῖχος 5. Νότια τῆς φρεατοειδοῦς δεξαμενῆς ἀποκαλύφθηκε ὁ τοῖχος 5 μὲ κατεύθυνση Α.-Δ. Βρέθηκε σὲ βάθος 2.20, ἔχει πλάτος 0.60 καὶ σωζ. ὕψος 0.40 μ. Ἡ ἀνατολική του ἄκρη συνεχίζεται κάτω ἀπὸ τὸ ἄσκαφτο μέρος τοῦ οἰκοπέδου. Τὸ δυτικὸ τμῆμα τοῦ τοίχου 5 εἶναι χτισμένο μὲ πωρόλιθους ἐνῶ τὸ ἀνατολικὸ μὲ σπασμένες πωρόπλινθους καὶ ἀδούλευτες πέτρες.

Σχέδ. 31. Μέγαρα. Ὁδὸς Χρ. Μωραΐτου 61. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

Τοῖχος 9. Ἔχει κατεύθυνση Β.-Ν., γωνιάζει μὲ τὸν 5 κι ἔχει συνολ. μῆκος 7.20 μ. Ἔχει τὴν ἴδια κατασκευὴ μὲ τὸ ἀνατολικὸ τμῆμα τοῦ τοίχου 5 (Πίν. 70 δ).

Τοῖχοι 10, 11, 12, 13, 14 καὶ 15. Ὁ τοῖχος 10, μὲ κατεύθυνση Α.-Δ., εἶναι κάθετος στὸν 9 κι ἔχει τὴν ἴδια κατασκευὴ μὲ τοὺς τοίχους 12 καὶ 15 (Πίν. 70 δ), ποὺ κλείνουν ἕνα χῶρο, διαστ. 6 × 5 μ. περίπου, μέσα στὸν ὁποῖο βρέθηκαν ἴχνη δαπέδου ἀπὸ ὑδραυλικὸ κονίαμα. Στὸ χῶρο αὐτὸ ὑπάρχουν οἱ τοῖχοι 11, 13 καὶ 14 ποὺ δημιουργοῦν μὲ τὸν τοῖχο

Σχέδ. 32-33. Μέγαρα. Ὁδὸς 28ης Ὀκτωβρίου. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τομὴ Δ-Δ.

15 ἕναν ἄλλο μικρότερο χῶρο, τοῦ ὁποίου τὸ δάπεδο φέρει ἐπίσης ἴχνη ὑδραυλικοῦ κονιάματος καὶ βρίσκεται κατὰ 0.10 μ. βαθύτερα.

Τοῖχοι 17, 18, 19 καὶ 20. Οἱ τοῖχοι 17, 18, 19 καὶ 20 ποὺ σχηματίζουν ἕνα παράγωνο τετράπλευρο χῶρο, εἶναι χτισμένοι ἀπὸ πωρόπλινθους καὶ θεμελιωμένοι βαθιά, ἄγνωστο πόσο (Σχέδ. 32 - 33). Ἀπὸ τ' ἀνασκαφικὰ δεδομένα μποροῦμε νὰ ἰσχυριστοῦμε ὅτι οἱ τοῖχοι 17, 18, 19 καὶ 20 εἶναι ἀρχαιότεροι τῶν τοίχων 13, 14 καὶ 15, οἱ ὁποῖοι ἐπίσης εἶναι προγενέστεροι τῶν τοίχων 10 καὶ 12.

Στὸ δυτικὸ τμῆμα τῆς ἀνασκαφῆς βρέθηκαν κεραμεικοὶ κλίβανοι (Σχέδ. 32, I, II καὶ III· Πίν. 70 δ). Σωζόταν μόνο τὸ κάτω μέρος. Ἀποκαλύφθηκαν οἱ I καὶ II καὶ μέρος μόνο τοῦ III. Ἡ μεταξύ τους ἀπόσταση ἦταν 0.80 μ. Διαστ. τοῦ κλιβάνου I: 4.30 × 0.70 × 1.40 μ. βάθος, διαστ. τοῦ κλιβάνου II: 5 × 0.95 × 0.85 μ. βάθος.

Ὁδὸς Κωνστ. Παλαιολόγου 42

Στὴν ἔρευνα ποὺ ἔγινε στὸ οἰκόπεδο Μαυροειδῆ ἀποκαλύφθηκε ἕνας χῶρος-δωμάτιο (διαστ. 4.50 × 4 μ.) ποὺ καλυπτόταν μὲ δάπεδο ἀπὸ ὑδραυλικὸ κονίαμα (πάχ. 0.05 καὶ ὑπόστρωμα ἀπὸ ἀδούλευτες πέτρες, πάχ. 0.10 ἕως 0.15 μ.) καὶ ὁριζόταν βόρεια καὶ νότια ἀπὸ τοὺς τοίχους 1 καὶ 2, ποὺ ἦταν χτισμένοι ἀπὸ πώρινα κομμάτια (Πίν. 71 α).

Ὁ τοῖχος 1, μήκ. 4.50, πλ. 0.50 μ., σωζόταν σὲ ὕψος 0.80, ἐνῶ ὁ τοῖχος 2, μήκ. 3.80, πλ. 0.50 μ., σωζόταν σὲ ὕψος 0.25 μ. Ὁ τοῖχος 3 ποὺ πατοῦσε πάνω στὸ δάπεδο, ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 5.80, εἶχε πλάτος 0.45, ὕψος 0.35 μ. καὶ ἦταν χτισμένος ἀπὸ πώρινες πέτρες πρόχειρα βαλμένες.

Στὸ δυτικὸ ὅριο τοῦ δαπέδου βρέθηκε, σὲ βάθος 0.80 μ., μιὰ ὀρθογώνια δεξαμενή, διαστ. 2 × 1.50 × 1.40 μ. βάθος. Τὸ ἐσωτερικό της καλυπτόταν ἀπὸ ὑδραυλικὸ κονίαμα. Στὸ δάπεδό της ὑπῆρχε ἕνα κοίλωμα γιὰ τὴν ἀποστράγγιση καὶ τὸν καθαρισμό.

Τὰ ὄστρακα ποὺ συγκεντρώθηκαν ἀπὸ τὴ δεξαμενὴ ἦταν ἑλληνιστικὰ καὶ ρωμαϊκά, ἐνῶ τὰ ὄστρακα ποὺ βρέθηκαν στὸ χῶρο γενικὰ Α καὶ σὲ βάθος ἕως 1 μ. ἦταν μόνο ρωμαϊκά. Σ' αὐτὴ τὴν ἐπίχωση τοῦ χώρου Α βρέθηκε ἕνα πήλινο κυκλικὸ ἀντικείμενο ποὺ θὰ χρησίμευε γιὰ τὴ στερέωση ἀγγείου, μὲ ἐγχάρακτη ἐπιγραφή: *ΧΑΡΚΕΝΤΕΡΩ*.

Νοτιοανατολικὰ τοῦ χώρου Α καὶ 0.20 μ. χαμηλότερα, βρέθηκε καμένο στρῶμα ποὺ σχημάτιζε ἕνα εἶδος λαξεύματος (διαστ. 8.20 × 4 μ.), ποὺ εἶχε τὶς πλευρές του διαμορφωμένες κλιμακωτά (Σχέδ. 34). Σὲ βάθος 0.70 μ. ἦταν ἡ πρώτη ἐξοχὴ ποὺ εἶχε πλάτος λίγων ἑκατοστῶν, σὲ βάθος 0.85 μ. ἦταν ἡ δεύτερη καὶ σὲ βάθος 1.05 μ. ἡ τρίτη, ποὺ στὴ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ λαξεύματος συνεχιζόταν σὲ βάθος 1.50 μ. καὶ εἶχε χτιστεῖ μὲ πέντε σειρὲς πλίθες (διαστ. 0.25 × 0.15 μ.) πυρακτωμένες. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς τρίτης ἐξοχῆς ἔφθανε σὲ βάθος 1.70 μ. καὶ ἦταν ἀπὸ πυρακτωμένο χῶμα. Κάτω ἀπὸ αὐτὸ καὶ ὡς τὸ βάθος τῶν 2.20 μ., ὑπῆρχε τέταρτη ἐξοχὴ (μόνο στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ λαξεύματος) μὲ τέσσερις σειρὲς πλίθες ποὺ ἦταν πυρακτωμένες, ὅπως ἦταν καὶ τὸ φυσικὸ ἔδαφος στὸ ὁποῖο πατοῦσαν. Στὴν τρίτη ἐξοχὴ (σὲ βάθος 1.05 μ.) στηριζόταν δάπεδο ἐλαφρὰ κοῖλο ποὺ εἶχε ἀνοίγματα-τρύπες, διαμ. 0.15 μ. Ἦταν δάπεδο κεραμεικοῦ κλιβάνου μὲ αὐλοὺς ποὺ μεταφέρανε τὴ θερμοκρασία ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς καύσεως. Τὸ δάπεδο εἶχε μῆκος 5.30 καὶ πλάτος 3.50 μ. Ὁ κεντρικὸς χῶρος, πλ. 2 μ., καλυπτόταν ἀπὸ δεκαπέντε στενόμακρες πλίθες ποὺ ἀπεῖχαν 0.15 μ. ἡ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Οἱ πλίθες ἦταν λίγο κυρτὲς καὶ βρέθηκαν στρωμένες πάνω στὸ δάπεδο (Πίν. 71 β). Ἀρχικὰ πρέπει νὰ πατοῦσαν στὸ δάπεδο μόνο οἱ ἄκρες τους. Ἡ πάνω ἐπιφάνεια ἦταν κοίλη κι ἔτσι ἄφηνε ἕνα μικρὸ κενὸ ποὺ θάταν ἡ πήλινη σχάρα τοῦ κλιβάνου. Τὸ δάπεδο εἶχε τὴν κάτω ἐπιφάνεια κυρτή. Τὸ πάχος του κυμαινόταν ἀπὸ 0.35-0.50 μ., ἐνῶ στὴ μέση ἦταν 0.60 μ.

Ὁ κενὸς χῶρος ποὺ ὑπῆρχε κάτω ἀπὸ τὸ δάπεδο εἶχε διαστάσεις 3.30 × 2 × 0.65 μ. ὕψος καὶ στὰ νότια πέρα ἀπὸ τὸ δάπεδο πλάταινε 0.55 μ. καὶ εἶχε κατωφέρεια πρὸς τὸ μέρος τῆς σχάρας. Τὸ συνολικὸ μῆκος τοῦ χώρου τοῦ κλιβάνου ἦταν 7 μ.

Τὰ ὄστρακα ποὺ βρέθηκαν εἶναι κυρίως ἀπὸ οἰκιακὰ σκεύη καὶ χρονολογοῦνται μᾶλλον στὰ ρωμαϊκὰ χρόνια.

Ὁδὸς Στίλπωνος 43 (Ο.Τ. 256)

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Α. Κρεμμύδα ἐντοπίστηκαν κατὰ τὴ διάνοιξη τῶν πεδίλων, λείψανα ἀρχαίων.

Ἀπὸ τὴν ἔρευνα ποὺ ἔγινε στὸ βορειοανατολικὸ τμῆμα τοῦ οἰκοπέδου, ἀποκαλύφθηκαν οἱ τοῖχοι 1 ἕως 8.

Οἱ τοῖχοι 1, 3, 3α καὶ 4 εἶναι φανερὸ ὅτι περικλείουν ἕνα χῶρο (δωμάτιο Α) τοῦ ὁποίου τὴ βόρεια πλευρὰ ὅριζε ἀσφαλῶς ὁ τοῖχος 5, ποὺ βρέθηκε καταστραμμένος ἐκτὸς ἀπὸ τμῆμα, μήκ. 0.20 μ., τῆς δυτικῆς του ἄκρης.

Ἀνατολικὰ τοῦ τοίχου 4 ἀποκαλύφθηκε ὁ τοῖχος 6, σὲ μῆκος 3 μ. μόνο. Πρέπει νὰ ἔφθανε καὶ νὰ σχημάτιζε γωνία στὸ ὕψος τοῦ τοίχου 7, ὁ ὁποῖος βρέθηκε στὸ ἄνοιγμα ἑνὸς πεδίλου τῆς οἰκοδομῆς.

Ἀπὸ ὁρισμένες ἀνασκαφικὲς ἐνδείξεις μπορεῖ ἴσως νὰ ἰσχυριστεῖ κανείς, ὅτι ὁ τοῖχος 8 ἦταν συνέχεια τοῦ τοίχου 1. Νότια τοῦ τοίχου 8 βρέθηκαν ἀδούλευτες πέτρες, λατύπη κι ἀρκετὰ ὄστρακα ρωμαϊκῶν χρόνων.

Στὸ χῶρο Β, κοντὰ στὸν τοῖχο 4, βρέθηκε παρόμοιο στρῶμα μὲ ὄστρακα ρωμαϊκὰ καὶ ἑλληνιστικὰ σὰν αὐτὰ ποὺ βρέθηκαν στὸ χῶρο Α.

Γενικὰ οἱ τοῖχοι τοῦ χτίσματος, σχεδὸν ἐπιφα-

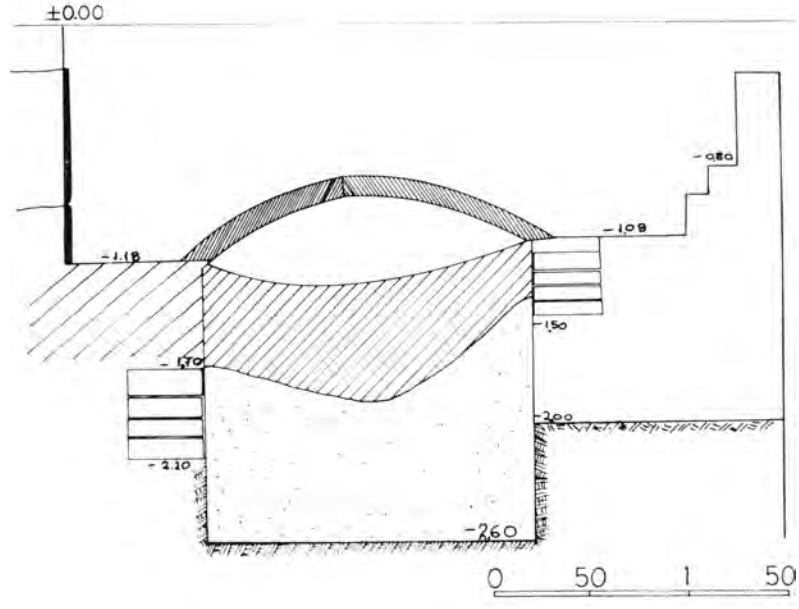
νειακοί, ἦταν θεμελιωμένοι σὲ βάθος 0.80 μ. πάνω σὲ ἀμμώδη χώματα καστανοῦ χρώματος.

Ὁδὸς Φαίδωνος καὶ Λυσίου

Στὸ οἰκόπεδο ἰδιοκτησίας Ἰω. Παπαθανασίου ἀποκαλύφθηκε, σὲ μῆκος 19 μ. συνολικά, ἀρχαῖος τοῖχος (1) μὲ κατεύθυνση Α.-Δ. Ἦταν θεμελιωμένος στὸ φυσικὸ βραχῶδες ἔδαφος σὲ βάθος 0.87 μ. ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἐπιφάνεια τοῦ δρόμου. Ἡ νότια πλευρά του ἀποτελοῦσε τὴν κύρια ὄψη του (Σχέδ. 35). Ὁ τοῖχος αὐτὸς εἶχε ἐντοπιστεῖ ἤδη ἀπὸ τὸ 1971 σὲ ἔργα ποὺ εἶχαν γίνει ἀπὸ τὸ δῆμο Μεγαρέων (βλ. κατωτέρω σ. 181).

Ἀπὸ βάθος 0.80 ἕως 0.87 μ. ὑπῆρχε μιὰ στρώση ἀπὸ λατύπη καὶ κάτω ἀπ' αὐτὴ βρέθηκαν στρωμένες προσεκτικὰ πλακοειδεῖς ἀδούλευτες πέτρες ποὺ σχημάτιζαν ἕνα εἶδος πλακόστρωτου.

Τὸ μεγάλο μῆκος τοῦ τοίχου 1, τὸ πλάτος καὶ τὸ εἶδος τοῦ γεμίσματος καὶ γενικὰ ἡ ὅλη κατασκευή, θυμίζει τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, τοῦ ὁποίου ἔχει ἀφαιρεθεῖ ἢ καταστραφεῖ τὸ ἕνα σκέλος (ἐδῶ τὸ βόρειο). Πρόκειται μᾶλλον γιὰ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, τοῦ ὁποίου ἡ βόρεια πλευρὰ ἔχει χρησιμοποιηθεῖ σὰν τοῖχος χτίσματος. Ἐδῶ σημειώνεται, ὅτι στὸ σχετικὸ σχέδιο τοῦ ἀρχιτέκτονα κ. Ἰω. Τραυλοῦ ποὺ ἔχουν τοποθετηθεῖ οἱ θέσεις τῶν κτιρίων καὶ ἰε-

Σχέδ. 34. Μέγαρα. Ὁδὸς Κ. Παλαιολόγου 42. Τομὴ κλιβάνου.

Κάθετα πρὸς τὴ βόρεια πλευρὰ τοῦ τοίχου 1, βρέθηκαν δύο τοῖχοι παράλληλοι μεταξύ τους καὶ σὲ ἀπόσταση 3 μ. Εἶχαν μῆκος 0.80 καὶ πλάτος 0.50 καὶ μῆκος 3 καὶ πλάτος 0.80 μ. ἀντίστοιχα κι ἔδιναν τὴν ἐντύπωση ἀντηρίδων.

Ἐξετάζοντας τὴ βόρεια πλευρὰ τοῦ τοίχου διαπιστώθηκε ὅτι ὑπῆρχαν τρία στρώματα. Τὸ στρῶμα α ποὺ ἔφθανε σὲ βάθος 0.35 μ. ἦταν γεμάτο ἀπὸ μικρὲς καὶ μεγάλες ἀδούλευτες πέτρες ἀπὸ πουρὶ καὶ καστανωπὸ χῶμα μὲ ἀμμώδη σύσταση. Στὸ στρῶμα αὐτὸ βρέθηκαν ὄστρακα ρωμαϊκῶν χρόνων.

Στὸ στρῶμα β (ἀπὸ 0.35 ἕως 0.70 μ.) οἱ πέτρες ἦταν μεγαλύτερες καὶ τὰ ὄστρακα πάλι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων.

Στὸ στρῶμα γ (ἀπὸ 0.70 ἕως 0.80 μ.) ὑπῆρχε στρώση καθαροῦ χώματος καὶ τὰ ὄστρακα ἦταν ἑλληνιστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων.

Πρὸς Β. τοῦ τοίχου 2, βρέθηκε σὲ βάθος 1.15 κι ἔφθανε ὡς τὰ 2 μ. λάξευμα διαστ. 2 × 2 μ. Ἦταν γεμισμένο μὲ χώματα καὶ πέτρες καὶ χοντρὰ ὄστρακα ρωμαϊκῶν χρόνων.

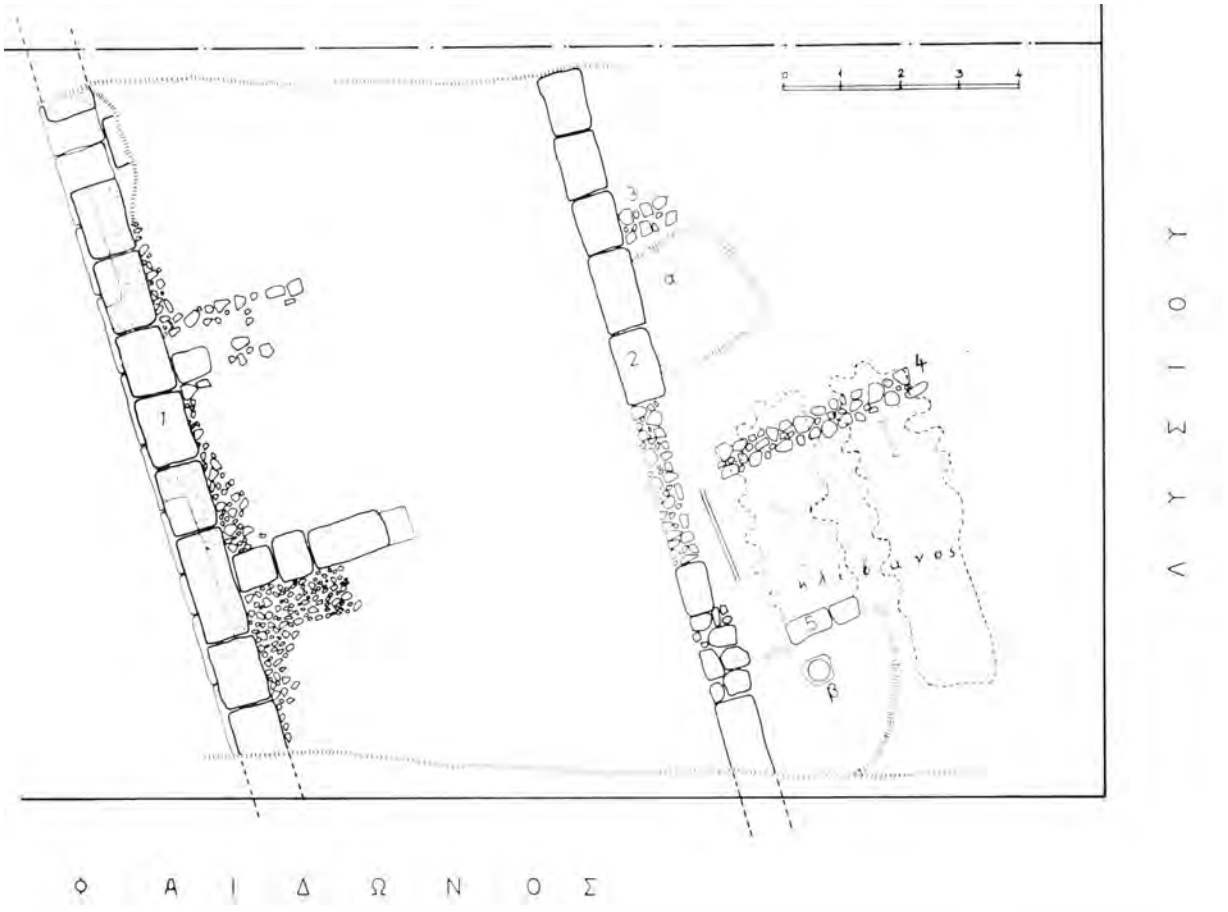
ρῶν, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ὁ Παυσανίας κατὰ τὴν περιήγησή του στὰ Μέγαρα, ἡ παραπάνω περιοχὴ τῆς ἀνασκαφῆς ταυτίζεται μὲ τὴ θέση τοῦ ἀρχαίου Γυμνασίου.

Σὲ βάθος 0.40 καὶ 7.50 μ. βόρεια τοῦ τοίχου 1, βρέθηκε ὁ τοῖχος 2. Ἦταν παράλληλος μὲ τὸν 1, μὲ ἐλαφρὰ ἀπόκλιση ἀπὸ ΒΑ. πρὸς ΝΔ. Θεμελιωμένος σὲ βάθος 1.50 μ. πάνω στὸ φυσικὸ ἔδαφος, εἶχε πλάτος 0.57, μεγ. σωζ. ὕψος 1.10 κι ἀποκαλύφθηκε σὲ μῆκος 12 μ. Ἦταν χτισμένος ἀπὸ πώρινους δόμους, ἴδιους σὲ ὑλικὸ καὶ διαστάσεις μὲ τὸν τοῖχο 1, ἀλλὰ κι ἀπὸ ἀδούλευτες πέτρες καὶ πώρινα κομμάτια χωρὶς συνδετικὴ ὕλη.

Στὸν ἴδιο χῶρο, πρὸς Β. τοῦ τοίχου 2 καὶ σχεδὸν κάθετα πρὸς αὐτόν, βρέθηκαν λείψανα χτίσματος (τοῖχοι 3, 4 καὶ 5). Οἱ δύο τοῖχοι 3 καὶ 4 ἦταν ἀπὸ ἀδούλευτες πέτρες, βρέθηκαν σὲ βάθος 0.90 μ., εἶχαν κατεύθυνση Β.-Ν. καὶ διαστάσεις 0.80 × 0.50 καὶ 3.30 × 0.50 ἀντίστοιχα, καὶ ὕψος μόλις 0.25 μ. Οἱ τοῖχοι αὐτοὶ ἦταν θεμελιωμένοι σὲ ἐπίχωση ποὺ σκέπαζε μωσαϊκὸ δάπεδο (διαστ. 2.40 × 1.50 μ.), τὸ ὁποῖο βρέθηκε σὲ βάθος 1.15 μ. Ἦταν ἀπὸ μικρὰ χαλίκια ἄσπρα καὶ μαῦρα καὶ σχημάτιζε κυκλικὸ χῶρο στὸ κέντρο μὲ διακοσμητικὰ φυτικὰ θέματα καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο, ἀκολουθώντας τὴ γραμμὴ ποὺ τὸν πλαισίωνε, ὑπῆρχε παράσταση. Διακρίνεται ἕνα ζῶο (πιθανότατα σκύλος) ποὺ ἔτρεχε (Πίν. 71 γ).

Κάτω ἀπὸ τὸ δάπεδο βρέθηκε κλίβανος, ἀσφαλῶς κεραμεικῆς, καὶ τὸ τμῆμα τοῦ δαπέδου ποὺ ἀντιστοιχοῦσε στὸ χῶρο τῶν «συρίγγων» εἶχε βουλιάξει ἐλαφρά, γιατὶ ἦταν θεμελιωμένο πάνω στὴν ἐπίχωσή τους. Μετὰ τὴν ἀφαίρεση τοῦ μωσαϊκοῦ δαπέδου καὶ τοῦ ὑποστρώματός του βρέθηκαν δύο χῶροι καύσεως («σύριγγες»), λαξευμένοι στὸ φυσικὸ ἔδαφος, μήκ. 6 μ. περίπου, πλ. 1.30 ἕως 1.10 καὶ ὕψ. 1.25 μ. Σώζονταν δηλαδὴ ὡς τὴν ἐσχάρα. Τὰ τοιχώματά τους, τὰ ὁποῖα συγκλίνουν πρὸς τὰ μέσα, εἶχαν ἐπένδυση ἀπὸ πλίθες, τῶν ὁποίων τὸ μῆκος ἦταν πιθανὸν 0.18 μ. Οἱ ἄλλες διαστάσεις τους δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ διαπισιωθοῦν λόγω τῆς πυρακτώσεως. Στὸ ἀνώτερο μέρος τῶν πλευρικῶν τοὺς τοιχωμάτων βρέθηκαν αὐλοί (Πίν. 71 δ). Μετρήθηκαν δεκατέσσερις στὴ βόρεια τάφρο. Βρέθηκαν καὶ κομμάτια ἀπὸ σπασμένα κακοψημένα ἀγγεῖα ποὺ εἶχαν ἀλλοιωθεῖ ἀπὸ τὴν πυράκτωση. Ἀπὸ τὸ χῶρο τοῦ κλιβάνου συγκεντρώθηκαν ὄστρακα ἑλληνιστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων.

Τὸ ἀνατολικὸ τμῆμα τῆς νότιας τάφρου τοῦ κλιβάνου εἶχε καταστραφεῖ καὶ λαξευτεῖ στὸ φυσικὸ ἔδαφος ἔτσι ὥστε νὰ σχηματίζει ἕνα χῶρο (β), διαστ. 2.40 × 2.50 μ. (Πίν. 71 ε). Ὁ τοῖχος 5 χώριζε τὸν κλίβανο ἀπὸ τὸ χῶρο β, ὅπου βρέθηκε μιὰ στρογ-

Σχέδ. 35. Μέγαρα. Ὁδὸς Φαίδωνος καὶ Λυσίου. Κάτοψη τῆς ἀνασκαφῆς.

γυλὴ πώρινη βάση, στὴν ὁποία ἦταν τοποθετημένος μικρὸς κίονας, διαμ. 0.30 καὶ σωζ. ὕψ. 1.15 μ.

Ἀσφαλῶς πρόκειται γιὰ τὸν ὑπόγειο χῶρο ποὺ συνηθιζόταν στὰ Μέγαρα καὶ ποὺ πρέπει νὰ εἶχε ἰδιαίτερη σημασία, ὅπως εἴδαμε καὶ σὲ ἄλλες ἀνασκαφές.

Τὰ ὄστρακα ποὺ βρέθηκαν στὸ χῶρο αὐτὸ χρονολογοῦνται στὰ ὑστεροκλασικὰ καὶ ἑλληνιστικὰ χρόνια.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

*

1973

ΑΘΗΝΑΙ

Τὴν Διεύθυνσιν τῆς Ἐφορείας Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς ἀνέλαβε τὴν 20ὴν Ἀπριλίου 1973 ἡ Ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Ὄλγα Ἀλεξανδρῆ. Εἰς τὸν Ἐπιμελητὴν Ἀρχαιοτήτων κ. Πέτρον Θέμελην, ὁ ὁποῖος ὑπηρετοῦσε εἰς τὴν Ἐφορείαν αὐτὴν καὶ πρὸ τῆς συνενώσεώς της μετὰ τῆς Ἐφορείας Ἀρχαιοτήτων Ἀθηνῶν, ἀνετέθη ἡ ἐπίβλεψις τῶν ἀνασκαφικῶν συνεργείων καὶ ἡ δημοσίευσις ὡρισμένων ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν Ἀττικῆς, ὅπως τοῦ ἀνασκαφέντος νεκροταφείου τῆς Ἀναβύσσου, τῶν θαλαμοειδῶν τάφων εἰς Βάρκιζαν καὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς περιοχῆς Μαραθῶνος.

Αἱ ἐργασίαι ἐπανεκθέσεως τοῦ Μουσείου Πειραιῶς ἀνετέθησαν εἰς τὸν Ἔφορον Ἀρχαιοτήτων κ. Εὐθ. Μαστροκώσταν, ἐνῷ τὸ ἔργον τῆς ἐπανεκθέσεως τοῦ Μουσείου Μαραθῶνος συνέχισεν ἡ Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων κ. Βαρβάρα Φιλιππάκη.

Κύριον ἔργον τῆς Ἐφορείας κατὰ τὸ ὡς ἄνω χρονικὸν διάστημα ὑπῆρξεν ἡ παρακολούθησις τῶν πάσης φύσεως σκαφικῶν ἐργασιῶν. Αἱ ἔρευναι διεξήχθησαν δι' εἰδικευμένων ἐργατῶν ὑπὸ τὴν συνεχῆ ἐπίβλεψιν συνεργείου ἐκ πτυχιούχων τῆς Ἀρχαιολογίας, ἀποτελουμένου ἐκ τῶν Ἡ. Ἀνδρέου, Μ. Βασιλείου, Β. Βασιλοπούλου, Φ. Δακορώνια, Ἀ. Δραγώνα, Ε. Ἰωαννιδάκη, † Π. Καπετανάκη, Ε. Κακαβογιάννη, Ὀ. Κακαβογιάννη, Ἐ. Κονσολάκη, Ντ. Κυριακοῦ, Ν. Προκοπίου, Π. Πάντου, Β. Ροζάκη, Ἄ. Σγαρίγιαννη, Ἐ. Φωκᾶ, Μ. Χατζιώτου, Μ. Χόντα.

Τὰ ἀποκαλυφθέντα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἐσχεδιάσθησαν, ἐφωτογραφήθησαν καὶ ἐγένετο ἡ ἔνταξίς των εἰς τὰ γενικὰ τοπογραφικὰ διαγράμματα.

Τὸ ἔργον τῆς ἀποτυπώσεως ὀφείλεται εἰς τὰς ἀρχιτέκτονας Μ. Φουντούκου καὶ Μ. Βαρελᾶ, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἀρχαιολόγους-σχεδιαστὰς Ἡ. Ἀνδρέου καὶ Ἔ. Σπαθάρη. Τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ἤλθον εἰς φῶς, μετεφέρθησαν εἰς τὰ Μουσεῖα καὶ τὰς Ἀποθήκας τῆς Ἐφορείας, συνεκολλήθησαν ὑπὸ συνεργείου τεχνιτῶν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ κ. Δημ. Κουτελιέρη καὶ κατεγράφησαν ὑπὸ τῶν ὡς ἄνω ἀρχαιολόγων.

Εἰς τὴν πόλιν τῶν **Ἀθηνῶν** ἐγένοντο τριάκοντα τέσσαρες ἀνασκαφαί, τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὁποίων ἦσαν λίαν σημαντικά. Τμῆμα τοῦ ρωμαϊκοῦ τείχους τῆς πόλεως ἀνεσκάφη εἰς τὸ οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς λεωφόρου Συγγροῦ 25. Τμήματα ἀρχαίων ὁδῶν καὶ συστάδες ἀρχαίων τάφων ἀνευρέθησαν εἰς διάφορα σημεῖα. Τοῦ νεκροταφείου, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθη κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ πρὸς Κολωνόν, ἀνευρέθη συστὰς τάφων, εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῶν ὁδῶν Ἁλικαρνασσοῦ καὶ Λένορμαν. Εἰς τὸ αὐτὸ νεκροταφεῖον ἀνήκει τάφος τῆς κλασσικῆς περιόδου, ἀνευρεθεὶς εἰς χάνδακα διανοιγέντα ὑπὸ τοῦ Δήμου κατὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Πέτρας καὶ Παλαμηδίου, ἐνῷ εἰς χάνδακα τοῦ ΟΑΠ κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Μαραθῶνος, πλησίον τῶν ἀριθ. 10-12, ἀνεσκάφη τάφος τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου. Εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βιργινίας Μπενάκη 15-17 ἀνεσκάφη τμῆμα ὁδοῦ, διερχομένης μεταξὺ τῶν ὁδῶν τῆς Ἀκαδημείας καὶ τοῦ Κολωνοῦ, καθὼς καὶ τμῆμα ταφικοῦ περιβόλου. Εἰς οἰκόπεδον τῆς ὁδοῦ Πλαταιῶν 30-32 ἀπεκαλύφθη τμῆμα τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, ἡ ὁποία συνέδεε τὸν χῶρον τοῦ Κεραμεικοῦ μετὰ τῆς ἀρχαίας Ἀκαδημείας, καὶ συστὰς ὑστερορρωμαϊκῶν τάφων. Εἰς τὸ αὐτὸ νεκροταφεῖον ἀνήκει συστὰς ὑστεροκλασσικῶν τάφων ἀνευρεθέντων εἰς χάνδακα τοῦ ΟΑΠ, ὁ ὁποῖος διηνοίχθη κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Πλάτωνος καὶ πλησίον τοῦ ἀριθ. 14. Ἀφ' ἑτέρου, εἰς τὸ οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σερρῶν 54, πρὸς Δ. τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς Ἀκαδημείαν, ἀνευρέθη μαρμαρίνη σαρκοφάγος. Βορείως τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἱερᾶς Ὁδοῦ, εἰς τὴν ὁδὸν Καβάλας ἀριθ. 33-35, ἀνευρέθησαν τάφοι τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου. Τοῦ νεκροταφείου, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθη κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ πρὸς Φάληρον, ἀνεσκάφησαν τάφος τῆς κλασσικῆς περιόδου εἰς χάνδακα τοῦ ΟΑΠ, κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Φαλήρου, καὶ συστὰς τάφων τῆς βυζαντινῆς περιόδου εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ζαχαρίτσα ἀριθ. 38. Τάφος τῆς γεωμετρικῆς περιόδου καὶ ἐπιτύμβιος κιονίσκος εὑρέθησαν εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀριστονίκου ἀριθ. 4, εἰς τὴν περιοχὴν Ἀρδηττοῦ. Ἐξ ἄλλου, εἰς ἔργα τοῦ ΟΑΠ εἰς τὴν ὁδὸν Κοκκίνη, ἀνεσκάφη συστὰς ὑστερορρωμαϊκῶν τάφων γνωστοῦ νεκροταφείου τῆς περιοχῆς Κυνοσάργους. Σπανιώτεραι πάντοτε εἶναι αἱ περιπτώσεις τάφων ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ὅπως ἡ ἀνεύρεσις τάφου τῶν πρωίμων βυζαντινῶν χρόνων εἰς οἰκόπεδον τῆς ὁδοῦ Ναυάρχου Νικοδήμου 20.

Τμήματα ἀρχαίων ὁδῶν ἐντὸς τῆς πόλεως ἀνεσκάφησαν εἰς τὴν ὁδὸν Ἡρακλειδῶν 21-23, ὅπου διήρχετο ἡ ἀρχαία ὁδὸς πρὸς τὰς Πειραϊκὰς Πύλας. Ἀρχιτεκτονικὰ μέλη καὶ σημαντικὰ γλυπτὰ εὑρέθησαν ἐντειχισμένα εἰς κτίσματα, ἀνασκαφέντα εἰς διάφορα οἰκόπεδα τῆς πόλεως. Ἐδῶ σημειώνομεν τὸν ὑστεροαρχαϊκὸν κορμὸν κούρου, ὁ ὁποῖος εὑρέθη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἰωσὴφ τῶν Ρωγῶν 6. Ἀρχιτεκτο-

νικὰ λείψανα ἀταυτίστων κτισμάτων ἀνεσκάφησαν εἰς δώδεκα τοὐλάχιστον οἰκόπεδα. Ὁ τοπογραφικὸς χάρτης τῶν Ἀθηνῶν συνεπληρώθη διὰ τῶν νέων ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων.

Εἰς τὴν πόλιν τοῦ **Πειραιῶς** διεξήχθησαν εἴκοσι τρεῖς ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι. Τμῆμα νεωσοίκου τοῦ λιμένος τῆς Ζέας ἀνεσκάφη εἰς οἰκόπεδον εὑρισκόμενον κατὰ τὴν συμβολὴν τῆς ὁδοῦ Μεσσηνίας μετὰ τῆς Ἀκτῆς Μουτσοπούλου. Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ λιμένος τοῦ Κανθάρου ἀνευρέθησαν λείψανα ὑδραυλικῶν ἐγκαταστάσεων εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς Ἀκτῆς Μιαούλη, ὁδοῦ Κρεββατᾶ καὶ Μαυρομιχάλη, εἰς χάνδακα τοῦ ΟΑΠ κατὰ μῆκος τῆς Ἀκτῆς Μιαούλη, εἰς τὸ οἰκοδομικὸν τετράγωνον, τὸ περικλειόμενον μεταξὺ τῶν ὁδῶν Χατζηκυριακοῦ, Ζαΐμη, Μιαούλη καὶ Φλέσσα, εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ἀκτῆς Μιαούλη καὶ τῆς ὁδοῦ Μαυρομιχάλη. Πλησίον τοῦ λιμένος τῆς Ζέας ἀνευρέθησαν λείψανα ὑδραυλικῶν ἐγκαταστάσεων εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Νεωρίων 137 καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Φραγκιαδῶν 53. Λείψανα οἰκιῶν ἀνευρέθησαν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς ἀρχαίας πόλεως ὡς καὶ λείψανα ὑδραυλικῶν ἐγκαταστάσεων, ὅπως εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῶν ὁδῶν Καλλιγᾶ, Ἀφεντούλη, Βασ. Κωνσταντίνου καὶ Σαχτούρη, εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Φραγκιαδῶν 81, εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῶν ὁδῶν Καραγεώργη τῆς Σερβίας, Παυσιλύπου καὶ Παπαδιαμάντη καὶ εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κανθάρου 42. Τμήματα λατομείων ἀνεσκάφησαν εἰς οἰκόπεδον κείμενον κατὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Πραξιτέλους 245 καὶ Εὐεργετῶν καὶ εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πραξιτέλους 236.

Τρεῖς ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι διεξήχθησαν εἰς τὴν περιοχὴν **Ἄνω Βούλας** καὶ μία εἰς τὴν **Βάρην** Ἀττικῆς. Ὁ οἰκισμὸς τῆς Ἄνω Βούλας ἔχει οἰκοδομηθῆ ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου δήμου τῶν Ἀλῶν Αἰξωνίδων τῆς Κεκροπίδος φυλῆς, ἐνῷ ἡ Βάρη ταυτίζεται πρὸς τὸν δῆμον τοῦ Ἀναγυροῦντος.

Ἐπιτύμβια μνημεῖα συνελέγησαν ἐκ διαφόρων περιοχῶν: **Ἄσπρα Χώματα Νικαίας, Ἁγίαν Βαρβάραν Αἰγάλεω, Μοσχᾶτον, Ἁγίαν Σοφίαν Πειραιῶς.**

Εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς πόλεως τῆς **Ἐλευσῖνος** τοῦ 1973 περιελήφθησαν καὶ αἱ διεξαχθεῖσαι κατὰ τὰ ἔτη 1970-1972, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς Ἐπιμελητρίας κ. Ὑβόννης Νικοπούλου, ὁ δὲ ἀριθμὸς των ἀνέρχεται εἰς ἐννέα. Κατ' αὐτὰς ἀνευρέθησαν κυρίως οἰκίαι τῆς ἑλληνιστικῆς καὶ τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου.

Εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς πόλεως τῶν **Μεγάρων** τοῦ ἔτους 1973 περιελήφθησαν καὶ ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι διεξήχθησαν κατὰ τὰ ἔτη 1970-1972 ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς Ἐπιμελητρίας κ. Ὑβόννης Νικοπούλου. Εἰς τὴν πόλιν τῶν Μεγάρων, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1970-1973 διεξήχθησαν εἴκοσι καὶ μία ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι, τινές τῶν ὁποίων ἀπέδωσαν σημαντικὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα. Εἰς ἔργα τοῦ ΟΤΕ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ 28ης Ὀκτωβρίου ἀπεκαλύφθη τμῆμα τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, ἡ ὁποία συνέδεε τὰς πύλας διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν Ἀθηνῶν-Κορίνθου. Συστάδες τάφων τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου τοῦ νοτιοδυτικοῦ νεκροταφείου τῆς πόλεως ἀνεσκάφησαν εἰς τὰς θέσεις Ἀφεσίου Διὸς 15 ἀφ' ἑνὸς καὶ Βορείου Ἠπείρου καὶ Ἀφεσίου Διὸς ἀφ' ἑτέρου, ἐνῷ εἰς τάφος ἀπεκαλύφθη εἰς χάνδακα τοῦ ΟΤΕ κατὰ τὰς ὁδοὺς Τζαβέλλα-Παλαμᾶ, ἐντὸς τῆς ἀρχαίας πόλεως. Σημαντικὰ λείψανα ὑπογείου λατρευτικοῦ κτίσματος ἀνεσκάφησαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σαλαμῖνος 3. Ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ὑπογείων κτισμάτων ἀνεσκάφησαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κωνστ. Σχινᾶ 11 καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πινδάρου.

Λείψανα κτισμάτων τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου ἀνευρέθησαν εἰς οἰκόπεδα ἐπὶ τῶν ὁδῶν Μαυρουκάκη 3, Ἀβέρωφ 8 καὶ Ἡροδότου, Ἀριστοφάνους καὶ Σωκράτους, Βασ. Γεωργίου Β΄ 8, Θεοκρίτου 11 καὶ Βασ. Βουλγαροκτόνου καὶ εἰς τὴν πλατεῖαν Βασ. Κωνσταντίνου. Λείψανα κτισμάτων τῆς ἑλληνιστικῆς καὶ ρωμαϊκῆς περιόδου ἀνεσκάφησαν ἐπὶ τῶν ὁδῶν Γρεβενῶν-Χατζῆ, Σωτ. Δρίτσα 8, Διογένους 9, Μαυρουκάκη 16 καὶ Σπύρου Μιχοπούλου 58.

Ὁδὸς Ἀλικαρνασσοῦ καὶ Λένορμαν (Σχέδ. Α, ἀριθ. 1)

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Βιρβιροπούλου, διαστ. 22 × 10.50 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε συστάδα ἀρχαίων τάφων, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν εἰς γνωστὸν νεκροταφεῖον, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθη παραπλεύρως τῆς ὁδοῦ πρὸς Κολωνόν (βλ. ΑΔ 27 (1972): Χρονικά, σ. 68, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία).

Ἀνεσκάφησαν ἐν συνόλῳ τρεῖς πώριναι σαρκοφάγοι καὶ μία μαρμαρίνη κάλπη. Αἱ διαστάσεις τῶν σαρκοφάγων ἐκυμαίνοντο ἀπὸ 1.90 × 0.70, ὕψ. 0.65 μ., ἕως 1.83 × 0.70, ὕψ. 0.70 μ., ἦσαν δὲ τοποθετημέναι ἐντὸς λαξεύματος τῆς κιμηλιᾶς, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη εὑρίσκετο 1.12-1.70 μ. βαθύτερον τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους. Τὰ καλύμματά των εἶχον καταστραφῆ κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ τὸ περιεχόμενόν των εἶχεν ἀφαιρεθῆ. Αἱ διαστάσεις τῆς κάλπης ἦσαν 0.63 × 0.50, ὕψ. 0.47 μ. Τὸ κάλυμμά της εἶχεν ἀφαιρεθῆ, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ περιεχόμενόν της.

Λεωφόρος Ἀμαλίας 14 (Σχέδ. Α, ἀριθ. 2)

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας ΕΤΒΑ, διαστ. 34 × 14.25 μ., ἡ ἔρευνα ἀπέδωσεν ὀλίγα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, σωζόμενα πλησίον τῆς βορειοδυτικῆς μεσοτοιχίας.

Συγκεκριμένως, ἀπεκαλύφθη τοῖχος, βαίνων μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ. Διετηρεῖτο εἰς μῆκος 3.90, ὕψος 0.75, εἶχε πλάτος 0.75 μ., ἦτο ἐκτισμένος μὲ λαξευτοὺς πωρολίθους καὶ μαρμαρίνας πλάκας καὶ ἔβαινεν ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 2.45 μ. κάτωθεν τοῦ συγχρόνου ἐδάφους. Δάπεδον ἐξ ἀμμοκονίας, πάχ. 0.016 μ., ἐσώζετο πρὸς Β. τοῦ περιγραφέντος

τοίχου καὶ ἡδράζετο εἰς βάθος 1.85 μ. κάτωθεν τοῦ συγχρόνου ἐδάφους ἐπὶ ἐπιχώσεων.

Ὁδὸς Ἀναπαύσεως 8 (Σ χ έ δ. Α, ἀριθ. 3)

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Πισιμίση, διαστ. 7.40 × 22 μ., ἀπεκαλύφθησαν ἀσήμαντα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα. Εἰς τὸ μέσον τοῦ οἰκοπέδου τοῖχος ἐξ ἀργολιθοδομῆς, μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ., ἐσώζετο εἰς μῆκος 3 καὶ ὕψος 0.40, εἶχε πάχος 0.75 μ. καὶ ἡδράζετο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ βράχου εἰς βάθος 0.94 μ. Ἀπιόσχημος δεξαμενή, λαξευμένη εἰς τὸν βράχον, διαμ. 1.20, ὕψ. 1.60 μ., ἀνεσκάφη ἀνατολικώτερον. Εἰς αὐτὴν ἀπέληγεν ἀγωγὸς λαξευμένος εἰς τὸν βράχον, ὕψ. 1.10, πλ. 0.60 μ., ἔχων κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ., ὁ ὁποῖος ἠρευνήθη μέχρι μήκους 3 μ. καὶ συνεχίζετο πέραν τῆς δυτικῆς μεσοτοιχίας.

Εἰς τὰς ἐπιχώσεις τοῦ οἰκοπέδου ἀνευρέθη τὸ ἄνω τμῆμα ἐπιτυμβίου μαρμαρίνου κιονίσκου, σωζ. ὕψ. 0.22 μ., ἐπὶ τοῦ ὁποίου σώζεται ἐπιγραφὴ εἰς δύο στίχους:

Ἀφροδίσιος
Κορνηλίου

Ὁδὸς Ἀντιφάνους, Διστόμου καὶ Δράμας

Ἐκ τοῦ οἰκοπέδου τούτου συνελέγη ἀριθμὸς θραυσμάτων μαρμαρίνων ἀναγλύφων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐντοιχισμένα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς σύγχρονον δεξαμενήν. Ἀναφέρομεν ἐκ τῶν ἀναγλύφων μόνον ὅσα παρουσιάζουν τὸ περισσότερον ἐνδιαφέρον.

Ἀπότμημα ἐνεπιγράφου πλακός (Π ί ν. 72 α), σωζ. ὕψ. 0.32, πλ. 0.23 μ., μετ' ἐπιστέψεως κυματίου ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔχει διανοιγῆ ὀπή, διαμ. 0.07 μ., εἰς δευτέραν χρῆσιν. Ἐπιγραφὴ εἰς τρεῖς στίχους ἀναφέρει:

ΑΥΤΟ]ΚΡΑ[ΤΟΡΑ]ΚΑΙ]ΣΑ[ΡΑ]
ΣΩ[ΤΗΡΑ] / ΣΕΒ[ΑΣΤΟΝ]

Ἀπότμημα δευτέρας ἐπιγραφῆς, σωζ. ὕψ. 0.22, πλ. 0.41 μ., ἡ ὁποία ἐπίσης φέρει ὀπήν, διαμ. 0.07 μ., διανοιγεῖσαν εἰς δευτέραν χρῆσιν. Φέρει ἐπιγραφὴν εἰς τρεῖς στίχους:

-Υ--ΝΙΔΗ- / ΛΥΣΙΤΙΜΟ / ΠΤΤΙΟ

Μαρμαρίνη κεφαλὴ ἀνδρός, ὕψ. 0.24 μ., μὲ βοστρυχωτὴν κόμμωσιν. Ἐπιφάνεια λίαν ἐφθαρμένη.

Μαρμαρίνη κάλπη, ὕψ. 0.60, διαμ. 0.70 μ.

Ἀπότμημα ἀναγλύφου πλακός, ἐφ' ἧς σώζεται τὸ ἄνω ἥμισυ ἀνδρός, τοῦ ὁποίου ἐλλείπει ἡ κεφαλή, σωζ. ὕψ. 0.21, πλ. 0.27 μ. Ἀπὸ τῶν ὤμων καταπίπτει πρὸς τὰ ὀπίσω ἱμάτιον, ἀναδιπλούμενον ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρός.

Ἀπότμημα ἀναγλύφου πλακὸς μὲ γυναικείαν μορφήν, σωζ. ὕψ. 0.32, πλ. 0.33 μ. Σώζεται μέχρι τοῦ ὕψους τῆς ὀσφύος. Τὸ πρόσωπον καὶ ὁ θόλος τοῦ κρανίου ἀποκεκρουμένα. Ἐπὶ τοῦ στήθους διακρίνεται ἡ δεξιὰ χείρ, ἡ ὁποία συγκρατεῖ τὰς πτυχὰς τοῦ ἐνδύματος (Π ί ν. 72 β).

Κορμὸς γυμνοῦ ἱσταμένου ἀνδρός, σωζ. ὕψ. 0.30, πάχ. 0.13 μ., σωζόμενος ἀπὸ τῆς ὀσφύος μέχρι καὶ τῶν μηρῶν (Π ί ν. 72 γ).

Ἀπότμημα ἀναγλύφου πλακός, σωζ. ὕψ. 0.40, πλ. 0.40 μ., πιθανῶς ἐπιτυμβίου στήλης. Εἰκονίζεται ἀνὴρ κατ' ἐνώπιον, τοῦ ὁποίου ἐλλείπουν ἡ κεφαλή, οἱ πόδες ἀπὸ τῶν γονάτων καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ ἀπὸ τοῦ βραχίονος. Φέρει χιτῶνα ἐζωσμένον, ὅστις ἀφήνει ἀκάλυπτον τὸν δεξιὸν ὦμον μετὰ τοῦ στήθους. Διὰ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ ἱμάτιον. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ διακρίνεται σῦριγξ (Π ί ν. 72 δ).

Ὁδὸς Ἀντιφάνους, Διστόμου καὶ Δράμας

Εἰς τὸν περίβολον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τῆς εὑρισκομένης εἰς τὸ οἰκοδομικὸν τετράγωνον τὸ περικλειόμενον ὑπὸ τῶν ὡς ἄνω ὁδῶν, εὑρίσκοντο δύο ἐπιτύμβιοι κιονίσκοι, οἱ ὁποῖοι μετεφέρθησαν εἰς τὴν ἀποθήκην τῆς Ἐφορείας.

Ὁ εἷς κιονίσκος, ὕψ. 1.14, διαμ. 0.41 μ., ἐξ ὑμηττίου μαρμάρου, φέρει ἐπιγραφὴν εἰς ὀκτὼ στίχους:

Διογένης
Πυθοκλέους
Τυανεὺς
καὶ Χρηστὴ Καλλι-
σθένους ἐξ Ἀ-
θμονέων
Διογένους
γυνὴ

Ὁ ἕτερος κιονίσκος, ὕψ. 0.69 μ., ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, φέρει ἐπιγραφὴν εἰς τρεῖς στίχους:

Θράσυς
Θεοφείδου
Φαληρεύς

Ὁδὸς Ἀντιταύρου καὶ Χειμάρρας (χάνδαξ ΕΕΥ)

Εἰς τὴν περιοχὴν Ἁγίου Ἀρτεμίου ἐντὸς χάνδακος, διανοιγέντος κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Χειμάρρας καὶ παρὰ τὴν συμβολήν της μετὰ τῆς ὁδοῦ Ἀντιταύρου, ἀπεκαλύφθη παιδικὸς τάφος (Π ί ν. 73 α), χρονολογούμενος ἐκ τοῦ περιεχομένου του εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. Ἡ ταφὴ εἶχε συντελεσθῆ ἐντὸς λάρνακος πηλίνης, διαστ. 0.81 × 0.17, ὕψ. 0.21 μ., ἡ ὁποία ἔκειτο ἐπὶ ἐπιχώσεων εἰς βάθος 0.80 μ. ἀπὸ τῆς στάθμης τῆς συγχρόνου ὁδοῦ. Ἡ λάρναξ περιεῖχε τὰ διαλελυμένα ὀστᾶ ἑνὸς παιδὸς καὶ ἕνδεκα ἀγγεῖα: Δύο μικρογραφικὰς οἰνοχόας, ὕψ. 0.065 καὶ 0.07 μ., μὲ μελανόμορφον διακόσμησιν (Π ί ν. 73 β - γ). Τρεῖς ληκύθους, ὕψ. 0.12, 0.125 καὶ 0.12 μ., μὲ διακόσμησιν ἐκ τριῶν ὀρθίων μελαμβαφῶν ἀνθεμίων. Μίαν λήκυθον, ὕψ. 0.11 μ., μὲ παράστασιν ἐκ τοῦ διονυσιακοῦ κύκλου· εἰκονίζεται ὁ Διόνυσος καθήμενος καὶ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ ἀνὰ εἷς Σάτυρος. Ὅλην μελαμβαφῆ, ὕψ. 0.10 μ., μὲ διάκοσμον ἰώδους ταινίας περὶ τὸ χεῖλος καὶ τὴν κοιλίαν. Δύο

πυξίδας μετὰ πώματος, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία, ὕψ. 0.082 μ., φέρει ἐπὶ ἐδαφοχρώμου ταινίας μελανὸν διάκοσμον ἐκ κλάδου κισσοῦ, ἡ δ' ἑτέρα, ὕψ. 0.125 μ., κοσμεῖται διὰ ταινίας στιγμῶν. Μίαν κοτύλην, ὕψ. 0.035 μ., κορινθιακοῦ τύπου, μὲ διάκοσμον καθέτων γραμμιδίων ἐπὶ τῆς ταινίας τοῦ χείλους.

Ὁδὸς Ἀριστονίκου 4 (Σχέδ. Α, ἀριθ. 7)

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Γ. Λαδοπούλου, διαστ. 12 × 15 μ., ἐσώζετο μόνον ἓν λάξευμα ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς μὲ ὑπόλοιπα γεωμετρικῆς ταφῆς. Ἡ στάθμη τῆς κιμηλιᾶς εὑρίσκετο εἰς τὸ ὕψος τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Ἀρδηττοῦ. Τὸ λάξευμα, διαστ. 3.50× 0.90, ὕψ. 1.10 μ., περιεῖχε δύο ὑψίποδας κρατηρίσκους τῆς ὑστέρας γεωμετρικῆς περιόδου καὶ ὀλίγα κεκαυμένα ὀστᾶ (Πίν. 73 δ). Ὁ εἷς κρατηρίσκος ἔχει ὕψος 0.252 καὶ μεγίστην διάμετρον 0.196 μ.. Ὁ ποὺς κοσμεῖται διὰ ταινίας καθέτων σπειρῶν, ταινίας τριγώνων καὶ ἐπὶ τῶν μετοπῶν τῶν σχηματιζομένων μεταξὺ τῶν ταινιῶν αὐτῶν καὶ τῶν καθέτων σχισμῶν σχεδιάζονται ὁριζόντιαι τεθλασμέναι γραμμαί· ὁ κορμὸς φέρει ἐπαλλήλους ὁριζοντίας γραμμάς, ταινίαν καθέτων τεθλασμένων γραμμιδίων, ταινίαν δικτυωτοῦ πλέγματος καὶ ἐπὶ τοῦ χείλους, εἰς διάταξιν μετοπῶν καὶ τριγλύφων, σχέδια ζατρικίου, τεθλασμένων γραμμῶν καὶ μαιάνδρου. Ὁ δεύτερος κρατηρίσκος ἔχει ὕψος 0.247 καὶ μεγίστην διάμετρον 0.193 μ. καὶ φέρει ἀνάλογον διακόσμησιν, μὲ μόνην διαφορὰν ὅτι εἰς τὸν πόδα ἀντὶ τῆς ταινίας τῶν σπειρῶν φέρει ταινίαν λοξῶν τεθλασμένων γραμμιδίων (Πίν. 73 ε).

Ἐκ τῶν ἐπιχώσεων τοῦ οἰκοπέδου συνελέγη ἐπιτύμβιος κιονίσκος, σωζ. ὕψ. 0.40 μ., μὲ ἐπιγραφὴν εἰς τρεῖς στίχους:

ΠΩΛΑΑ
ΦΛΑΜΕΝΙΑ
ΠΥΘΙΑΣ

Ὁδὸς Βασίλης 9 καὶ Φαίδρας (Σχέδ. Α, ἀριθ. 8)

Εἰς διαμπερὲς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Μ. Ἀδριανάκου, διαστ. 9.70 × 19.90 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψεν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου κυρίως, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν συνθέτουν μίαν ἑνότητα.

Πλησίον τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Βασίλης, ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 8 μ. παχὺς τοῖχος τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, πλ. 1.40 μ., ἔχων κατεύθυνσιν ΝΑ.-ΒΔ. Ἦτο ἐκτισμένος διὰ λαξευτῶν κροκαλοπαγῶν λίθων καὶ ἀργῶν λίθων ποικίλου μεγέθους, ἔβαινεν ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 0.63 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 0.35-0.90 μ. Πρὸς Β. ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εὑρέθησαν δύο μικρὰ κυκλικὰ λαξεύματα καὶ πρὸς Ν. δύο ἐπιμήκη.

Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς Ν. τοῦ περιγραφέντος τοίχου καὶ μὲ κατεύθυνσιν παράλληλον πρὸς αὐτόν, ἐσώζοντο εἰς βάθος 0.73 μ. τὰ λείψανα δαπέδου καὶ μέρος τοῦ βορείου τοίχου κτίσματος, τὸ ὁποῖον ταυτίζομεν πρὸς δεξαμενήν. Τὸ δάπεδον ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος, διαστ. 1.30 × 5.50 μ., ἔβαινεν ἐπὶ ὑποστρώματος ἐκ μικρῶν ἀργῶν λίθων, θραυσμάτων πλίνθων καὶ κονιάματος, συνολ. πάχ. 0.43 μ. Ὁ τοῖχος, πάχ. 0.50 μ., ἐσώζετο εἰς μῆκος 5.50 μ., ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος καὶ ἡδράζετο ἐπὶ ἐπιχώσεων εἰς βάθος 1.50 μ., ἐπὶ δὲ τῆς νοτίας παρειᾶς αὐτοῦ ἔφερεν ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος ὁμοίως. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς Α., ἀπεκαλύφθη λάξευμα ἐντὸς τῆς κιμηλιᾶς, διαμ. 0.95 μ., τὸ ὁποῖον ἀπεχωματώθη μέχρι βάθους 1.40 μ. Τὸ περιχείλωμα ἦτο ἐκτισμένον δι' ἀργῶν λίθων καὶ αἱ παρειαὶ ἔφερον ἐπένδυσιν ἐκ κονιάματος.

Πλησίον τῆς ἀνατολικῆς μεσοτοιχίας ἐσώζετο τμῆμα δαπέδου ἐκ χαλίκων, διαστ. 3.50 × 0.60 μ. Τὸ ὑπόστρωμά του πάχ. 0.19 μ., συνέκειτο ἐκ λίθων καὶ ἀσβέστου καὶ ἡδράζετο ἐπὶ ἐπιχώσεων εἰς βάθος 0.25 μ. Ἡ κατασκευή του ἀνάγεται εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον. Κάτωθεν τοῦ δαπέδου διήρχετο ἀγωγός, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., σωζ. μήκ. 6.50 μ., ἀποτελούμενος ἐκ πηλίνων σωμάτων, σχήματος ἀνεστραμμένου Π.

Τρίτον δάπεδον, διαστ. 1.68 × 1.55 μ., εὑρέθη δυτικώτερον, ἡ δὲ στάθμη του ἔκειτο 2.50 μ. βαθύτερον τῆς ἐπιφανείας τοῦ συγχρόνου ἐδάφους. Ἐσώζετο τμῆμα τοῦ βορείου τοίχου του, μήκ. 1 μ. Τὸ δάπεδον καὶ αἱ σωζόμεναι παρειαί του ἔφερον ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος.

Ὁδὸς Βιργινίας Μπενάκη 8-10 (Σχέδ. Α, ἀριθ. 9)

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Ν. καὶ Ι. Κουφοῦ, διαστ. 20.80 × 23 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα δὲν ἀπεκάλυψεν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, ἀπέδωσεν ὅμως τρία ἐπιτύμβια μνημεῖα τοῦ α΄ ἡμίσεος τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν ὅτι τὸ νεκροταφεῖον, τὸ ὁποῖον ἀπὸ ἐτῶν ἔχει ἐντοπισθῆ εἰς τὴν περιοχήν, ἐκτείνεται καὶ εἰς τὴν θέσιν ταύτην (ΑΔ 23 (1968): Χρονικά, σ. 43).

Τὰ συλλεγέντα ἐπιτύμβια εἶναι τὰ ἑξῆς:

(α) Ἐπιτύμβιος στήλη μὲ ἀνθεμωτὴν ἐπίστεψιν, σωζομένη κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ αὐτῆς, σωζ. ὕψ. 1.49, πλ. 0.58 μ. Ἄνω φέρει δύο ρόδακας. Ἄνωθεν τῶν ροδάκων ἔχει χαραχθῆ ἐπιγραφὴ εἰς τρεῖς στίχους (Πίν. 74 α):

Τεισικλῆς / Τεισιμάχου / ἐκ Κεραμέων

Κάτωθεν τῶν ροδάκων ἀναγράφεται τὸ ὄνομα νεκρᾶς εἰς τρεῖς στίχους:

Εὐθυλλα / Πεισικράτου / ἐκ Κεραμέω[ν]

Ἡ ἀρχὴ τρίτης ἐπιγραφῆς σώζεται εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἔχει θραυσθῆ ἡ στήλη. Σώζονται τὰ γράμματα: *ΕΥΘΥ* - - -.

(β) Ἀπότμημα μαρμαρίνης ἀναγλύφου στήλης, σωζ. ὕψ. 0.80, μεγ. πλ. 0.80 μ. Παρίσταται καθημένη

ἐπὶ θρόνου ἡ νεκρά, ἐνδεδυμένη χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, μὲ τοὺς πόδας ἐπὶ ὑποποδίου καὶ φέρουσα τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μηροῦ. Ἡ στήλη εἶναι τεθραυσμένη εἰς λοξὴν γραμμήν, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ὀσφύος μέχρι τοῦ δεξιοῦ ἄκρου ποδός.

(γ) Τὸ κάτω ἥμισυ ἀναγλύφου ἐπιτυμβίου στήλης, σωζ. ὕψ. 0.55, πλ. 0.62 μ. Εἰκονίζονται δύο γυναικεῖαι μορφαί, σωζόμεναι κάτωθεν τῆς ὀσφύος· ἡ νεκρὰ καθημένη καὶ ἔμπροσθεν αὐτῆς ὀρθία ἡ δευτέρα μορφή (Πίν. 74 β).

Ὁδὸς Βιργινίας Μπενάκη 15-17 (Σχέδ. Α, ἀριθ. 10)

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Καρόνη καὶ Πούλου, διαστ. 19.80 × 24 μ., ἀπεκαλύφθησαν τμῆμα ἀρχαίας ὁδοῦ μετὰ τοῦ δυτικοῦ ἀναλήμματος αὐτῆς καὶ μικρὸν τμῆμα ταφικοῦ περιβόλου μεθ' ἑνὸς τάφου (Σχέδ. 1). Κατὰ τὸ ἔτος 1967 εἰς τὸ παρακείμενον οἰκόπεδον ὑπ' ἀριθ. 13, εἶχον ἀνασκαφῆ συστὰς ἀρχαίων τάφων καὶ τμῆμα τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία πιστεύομεν ὅτι συνέδεε τὰς ὁδοὺς τῆς Ἀκαδημείας καὶ τοῦ Κολωνοῦ (ΑΔ 23 (1968): Χρονικά, σ. 43-48).

Εἰς τὸ παρὸν οἰκόπεδον ἡ ὁδός, μὲ κατεύθυνσιν ΒΑ.-ΝΔ., ἐσώζετο εἰς ἀκαθόριστον ἔκτασιν, ἐκεῖ δὲ ὅπου διετηρεῖτο διεπιστώθησαν τέσσαρα ὁδοστρώματα αὐτῆς, συνολ. πάχ. 0.90 μ., χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ β΄ ἡμίσεος τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. μέχρι καὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. Τὸ δυτικὸν ἀνάλημμα τῆς ὁδοῦ διετηρεῖτο εἰς τρία τμήματα, συνολ. μήκ. 12.50 μ., ἦτο κατεσκευασμένον δι' ἀργῶν λίθων, συνδεομένων δι' ἰλύος, ἠδράζετο δὲ ἐπὶ ταπεινῆς ἐπιχώσεως, πάχ. 0.20 μ., καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 1 μ. Ἡ στάθμη τῆς κιμηλιᾶς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔβαινεν ἡ ὁδός, ἔκειτο εἰς βάθος 3.50 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς ὁδοῦ Βιργινίας Μπενάκη. Οὕτω διὰ τῶν νέων στοιχείων, τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ ἀποκαθίσταται εἰς 4.50 καὶ οὐχὶ εἰς 9 μ., ὡς εἴχομεν συμπεράνει κατὰ τὸ παρελθόν.

Δυτικώτερον τοῦ ἀναλήμματος ἀπεκαλύφθη ἡ νοτιοδυτικὴ μόνον γωνία ταφικοῦ περιβόλου, τοῦ ὁποίου τμῆμα εἴχομεν ἐκλάβει τότε ὡς τὸ δυτικὸν ἀνάλημμα τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, ἐνῷ φαίνεται ὅτι τὸ δυτικὸν ἀνάλημμα εἶχε καταστραφῆ ὁλοσχερῶς εἰς τὸν χῶρον τοῦ προαναφερθέντος οἰκοπέδου. Τὸ μῆκος τοῦ σωζομένου ταφικοῦ περιβόλου καὶ εἰς τὰ δύο οἰκόπεδα ἀνέρχεται εἰς 10.50 μ. Ἐντὸς τοῦ ταφικοῦ περιβόλου ἀνευρέθη ὁ πυθμὴν μιᾶς σαρκοφάγου ἐκ πωρολίθου, ἡ ὁποία ἠδράζετο ἐπίσης ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς.

Τὰ ὄστρακα, τὰ ὁποῖα συνελέγησαν ἐκ τῶν ἐπιχώσεων, κλιμακοῦνται χρονολογικῶς ἀπὸ τῆς ὑστερογεωμετρικῆς περιόδου μέχρι καὶ τῆς ὑστερορρωμαϊκῆς, μεταξὺ δὲ αὐτῶν συγκαταλέγονται θραύσματα ἀξιόλογα, ὡς καὶ ἓξ χαλκᾶ νομίσματα, ἐκ τῶν ὁποίων τέσσαρα Ἀθηνῶν τοῦ 3ου αἰ. π.Χ.

Ὁδὸς Ζαχαρίτσα 38 καὶ Μαυροβουνιώτου (Σχέδ. Α, ἀριθ. 11)

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Μιγγήρου, διαστ. 24 × 10.80 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τρεῖς τάφους τῆς πρωίμου βυζαντινῆς περιόδου. Καὶ οἱ τρεῖς εὑρίσκοντο εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ οἰκοπέδου, ἦσαν κτιστοὶ διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος, καλυπτόμενοι ὑπὸ καμάρας κατεσκευασμένης διὰ πλίνθων καὶ κονιάματος. Ἅπαντες ἠδράζοντο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς. Ἐσωτερικῶς ἔφερον ἐπένδυσιν ἐκ κονιάματος.

Ὁ τάφος Ι, διαστ. 2.60 × 1.50 μ., περιεῖχε τὰ ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ μόνον. Ὁ τάφος ΙΙ, διαστ. 2.60 × 1.60 μ., ἦτο ἀσύλητος καὶ περιεῖχε τοὺς σκελετοὺς τεσσάρων νεκρῶν, τρεῖς ἀβαφεῖς πρόχους, ὕψ. 0.225, 0.195 καὶ 0.185 μ., μίαν οἰνοχόην, ὕψ. 0.185 μ., καὶ μίαν λήκυθον, ὕψ. 0.165 μ. Ὁ τάφος ΙΙΙ ἦτο κατεστραμμένος κατὰ τὸ ἥμισυ, κατὰ δὲ τὸν καθαρισμόν του συνελέγησαν ὄστρακα, ἐκ τῶν ὁποίων συνεκολλήθη μία ἀβαφὴς τριφυλλόστομος οἰνοχόη, ὕψ. 0.215 μ.

Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν 21-23 (Σχέδ. Α, ἀριθ. 12)

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Φωτιάδη, διαστ. 20.50 × 14.20 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τμῆμα ἀρχαίας ὁδοῦ, μέρος κεραμεικοῦ κλιβάνου καὶ ὀλίγα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἄνευ ἰδιαιτέρας σημασίας (Σχέδ. 2).

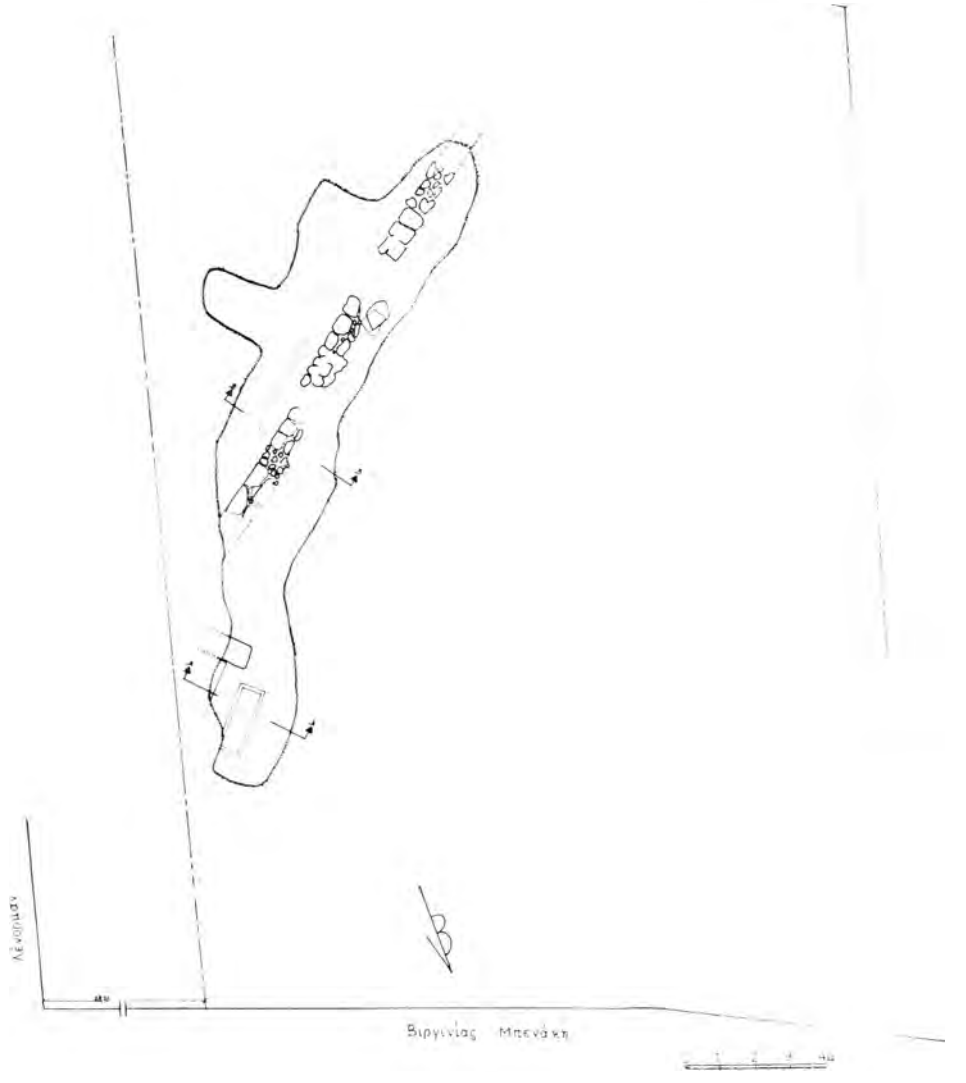
Τμήματα τῆς αὐτῆς ὁδοῦ εἶχον ἀνευρεθῆ κατὰ τὸ παρελθὸν εἰς παρακείμενα οἰκόπεδα, ταυτίζεται δὲ πρὸς τὴν ὁδὸν τῶν Πειραϊκῶν Πυλῶν (ΑΔ 22 (1967): Χρονικά, σ. 79 κ.ἑ., Σχέδ. 36). Ἡ ὁδὸς ἐνταῦθα διέσχιζε τὸ οἰκόπεδον, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ. Διεπιστώθη μέχρι μήκους 10 μ. καὶ εἶχε πλάτος 6 μ., ἔβαινεν ἐπὶ ἀμμώδους ἐπιχώσεως εἰς βάθος 2.70-3 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς πάχος ἑπτὰ ὁδοστρωμάτων (1.22 μ.). Ἐσώζετο ἐπίσης ὁ νότιος ἀναλημματικὸς τοῖχος τῆς ὁδοῦ, ὁ ὁποῖος ἦτο κατεσκευασμένος διὰ μικρῶν καὶ μεγάλων λίθων, συνδεομένων δι' ἰλύος, εἶχε πάχος 0.70 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 0.50 μ.

Ἐπὶ τῆς κατωτάτης στρώσεως τῆς ὁδοῦ εἶχε θεμελιωθῆ κτίσμα ἐξ ἀργολιθοδομῆς, τοῦ ὁποίου διετηρεῖτο εἷς τοῖχος, μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν., πλ. 0.45, σωζ. ὕψ. 0.75 μ. Εἰς τὸν χῶρον τῆς ὁδοῦ ὑπῆρχον παλαιότερον κτίσματα, τῶν ὁποίων μόνον πενιχρὰ ὑπολείμματα ἐσώζοντο. Τρεῖς τοῖχοι ἐξ ἀργολιθοδομῆς, οἱ ὁποῖοι ἠδράζοντο εἰς βάθος 2.84 μ., μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν., διετηροῦντο ὁ εἷς εἰς μῆκος 0.70, πλάτος 0.45 καὶ ὕψος 0.40 μ., ὁ δεύτερος εἰς μῆκος 0.90, πλάτος 0.65 καὶ ὕψος 1.05 μ. καὶ ὁ τρίτος εἰς μῆκος 0.90, πλάτος 0.65 καὶ ὕψος 0.27 μ. Μεταξὺ τῶν δύο τελευταίων τοίχων εὑρέθη φρέαρ, διαμ. 0.62 μ., κτιστόν, μὲ ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος, ἐνῷ πλησίον τοῦ πρώτου τοίχου, εὑρέθη κυκλικὴ κατασκευὴ ἐξ ἀργολιθοδομῆς, διαμ. 1 μ.

Ὄπισθεν τοῦ ἀναλημματικοῦ τοίχου, μεταξὺ δύο

καθέτων πρὸς αὐτὸν τοίχων, ἀπεκαλύφθη μερικῶς ἀρχαῖος κλίβανος (Σ χ έ δ. 3). Συγκεκριμένως ἀνεσκάφη τμῆμα τοῦ χώρου θερμάνσεως, σχήματος ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου, πλ. 1.27 μ., ἀποκαλυφθέντος μήκους 0.40, ὕψ. 0.55 μ. Οὗτος διῃρεῖτο δι' ἑνὸς πεσσοῦ εἰς δύο παραλλήλους σύριγγας, πλ. τοῦ κλιβάνου εἶχον πάχος 0.25 μ., ἦσαν κατεστραμμένοι καὶ ἠδράζοντο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 2 μ.

Οἱ δύο κάθετοι πρὸς τὸν ἀναλημματικὸν τοῖχοι ἐσώζοντο, ὁ μὲν δυτικὸς εἰς μῆκος 5.90 μ., ὁ δὲ ἀνατολικὸς εἰς 3 μ., ἀμφότεροι δὲ ἦσαν κατεσκευασμέ-

Σχέδ. 1. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Βιργινίας Μπενάκη 15-17. Κάτοψις τῆς ἀνασκαφῆς.

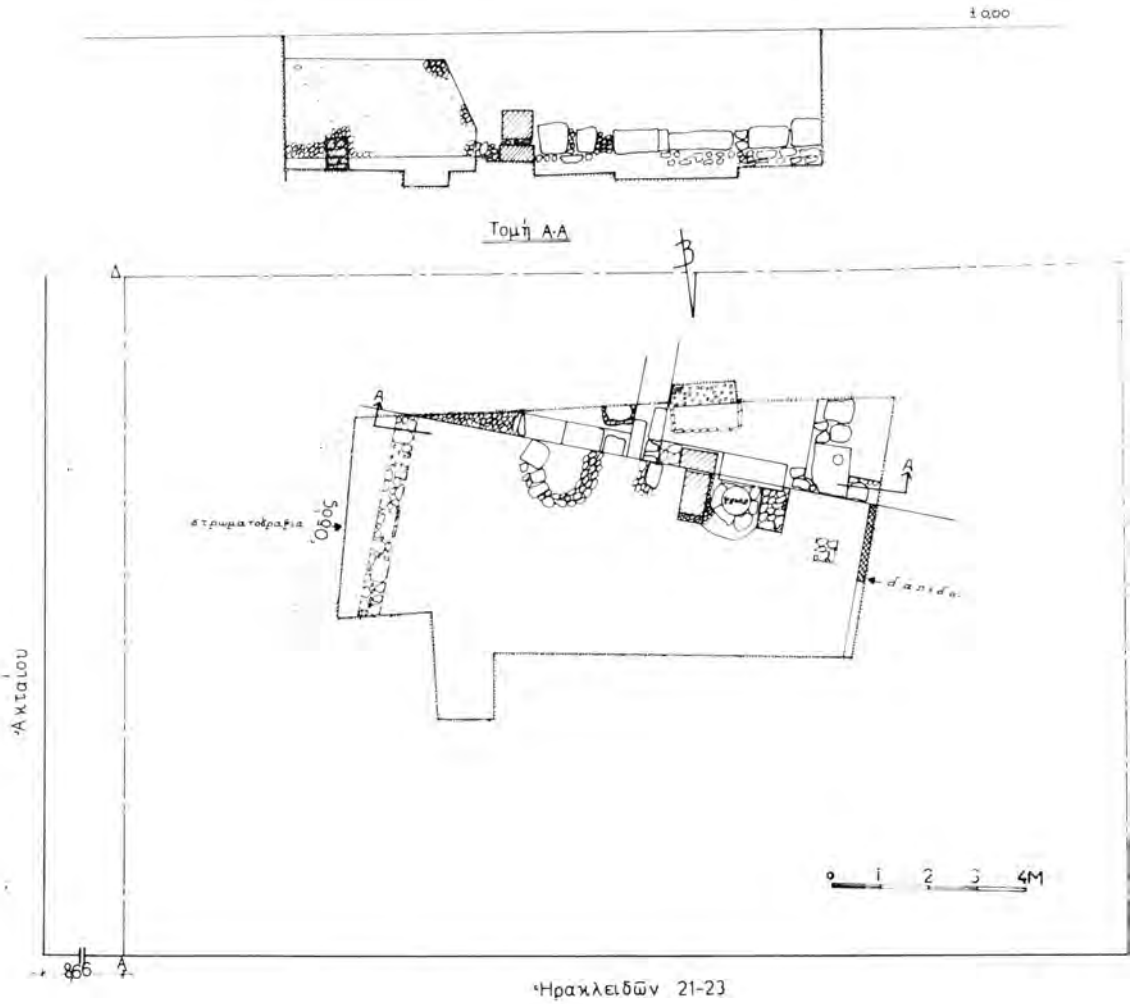
0.40 μ., αἱ ὁποῖαι εἶχον διαμορφωθῆ ἄνω εἰς σχῆμα θόλου. Οἱ θόλοι τῶν κλιβάνων ἦσαν κατεσκευασμένοι ἐξ ὀπτῶν πλίνθων καὶ διεπερῶντο ὑπὸ καμπύλων κυλινδρικῶν αὐλῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπέληγον εἰς τὴν ἄνω ὁριζοντίαν ἐπιφάνειαν, τὴν ἐσχάραν, πάχ. 0.25 μ., ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐτίθεντο τὰ πρὸς ὄπτησιν πήλινα ἀντικείμενα, διὰ τῶν αὐλῶν δὲ τούτων διωχετεύετο ἡ ἀπαιτουμένη θερμότης πρὸς θέρμανσιν. Οἱ τοῖχοι νοι δι' ἀργῶν λίθων καὶ ἠδράζοντο ἐπὶ στρώσεως τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ εἰς βάθος 2 μ.

Ὁδὸς Ἰωσὴφ τῶν Ρωγῶν 6 (Σ χ έ δ. Α, ἀριθ. 13)

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Μ. Καρπίδα, διαστ. 29.50 × 9.55 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψεν ἐνδιαφέροντα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα (Π ί ν. 74 γ). Τὸ οἰκόπεδον εὑρίσκεται πρὸς Δ. τοῦ ἀρχαίου τεί-

χους καὶ ἐν ἐπαφῇ σχεδὸν πρὸς αὐτό (Σ χ έ δ. 4) (βλ. ΑΔ 21 (1966): Χρονικά, σ. 65).

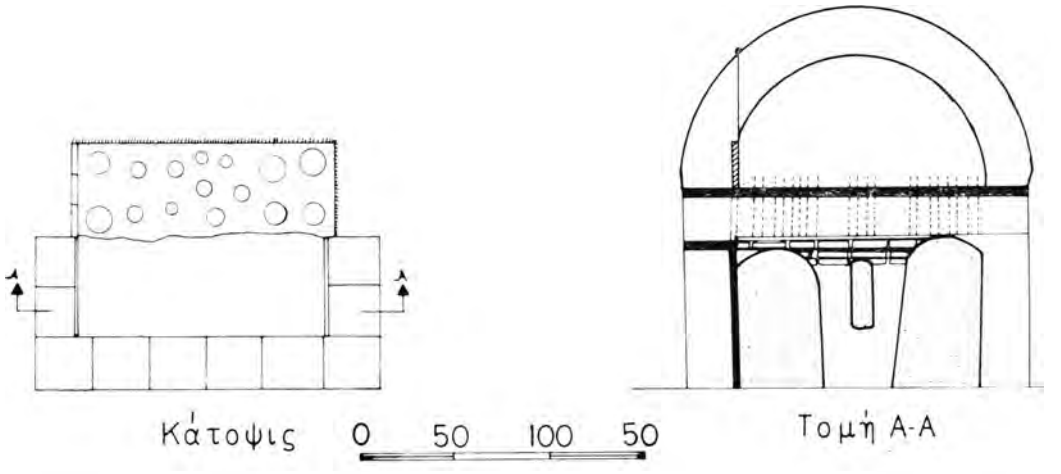
Μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ. ἔβαινε τοῖχος πολυγωνικός, ἀποκαλυφθεὶς κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου. Οὗτος παρουσιάζει δύο οἰκοδομικὰς περιόδους διακρινομένας καθ' ὕψος. Εἰς στα ὅτι τὸ συνολικόν του πάχος ἀνέρχεται εἰς 1.60 μ. Κάτωθεν τοῦ τοίχου καὶ εἰς σημεῖον ἀπέχον 1.40 μ. ἀπὸ τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Ἰωσὴφ τῶν Ρωγῶν, ἀνευρέθη τάφος λακκοειδής, λαξευμένος εἰς τὴν κιμηλιάν, διαστ. 1.85 × 0.75, ὕψ. 0.45 μ., εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ὁποίου ἀνευρέθησαν μόνον τὰ ὑπολείμ-

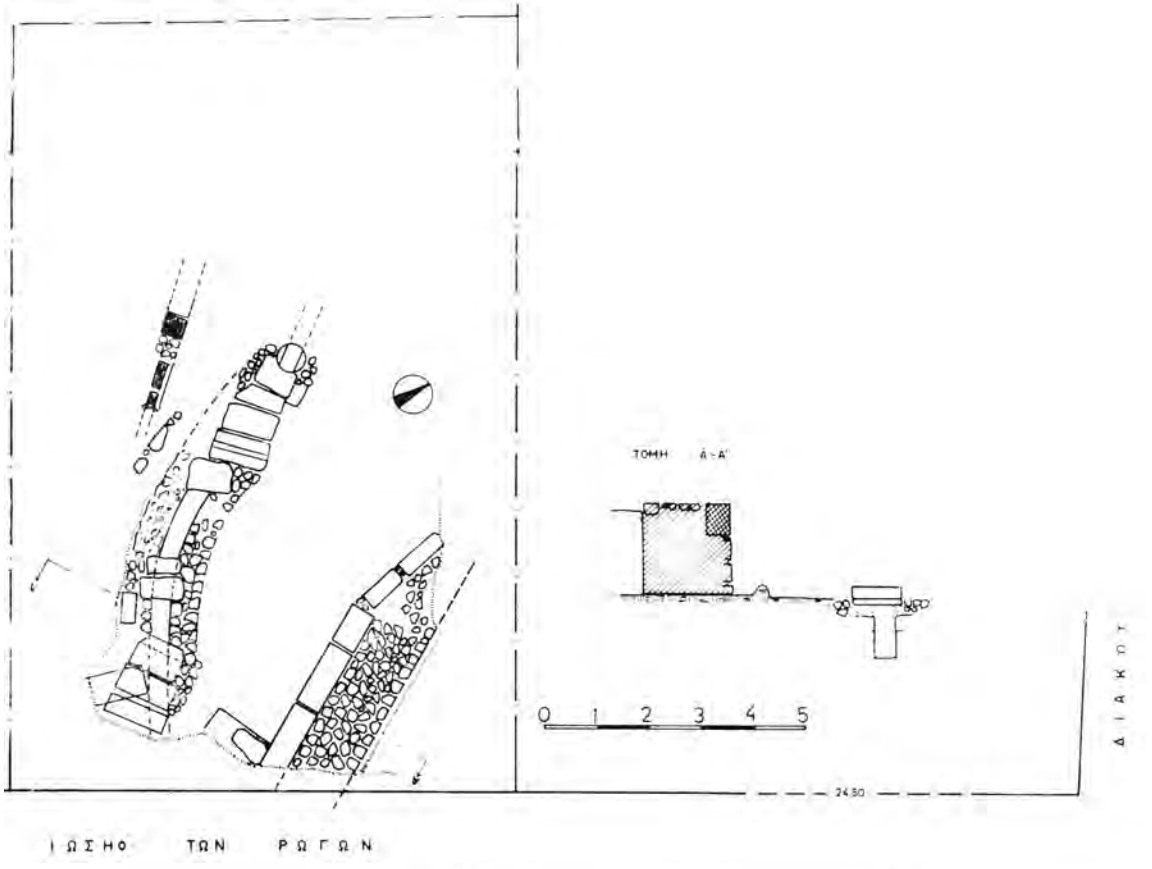
Σχέδ. 2. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν 21-23. Κάτοψις τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τομὴ Α-Α.

τὴν προγενεστέραν ἀνήκει τμῆμα σωζόμενον εἰς μῆκος 4 καὶ ὕψος 1.10 μ. Ἐδράζεται ἐπὶ ἐπιχώσεων εἰς βάθος 2.20 μ. καὶ κάμπτεται πρὸς Β. κατ' ἀμβλεῖαν γωνίαν, ὅπου καὶ εἶναι κατεστραμμένος. Εἰς τὴν δευτέραν οἰκοδομικὴν περίοδον ἀνήκει τμῆμα ἐκ τῆς ἀνωδομῆς τοῦ τοίχου, ὕψ. 0.60 καὶ μήκ. 6.50-7 μ., τὸ ὁποῖον εἶναι ἐκτισμένον κατὰ τὸ τραπεζιόσχημον ἀκανόνιστον σύστημα. Ἐκ τῆς ὑπάρξεως γεμίσματος συμπεραίνομεν, ὅτι ὁ τοῖχος οὗτος θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἀναλημματικός, δεδομένου μάλιματα τῆς συντελεσθείσης πυρᾶς καὶ ὀλίγα ὄστρακα τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου.

Πρὸς Δ. τοῦ προαναφερθέντος ἀναλημματικοῦ τοίχου ἀνευρέθη ἀποχετευτικὸς ἀγωγός, ἀποκαλυφθεὶς μέχρι μήκους 7.80 μ., κατευθυνόμενος πρὸς τὸ τεῖχος. Εἶναι λαξευμένος ἐντὸς τῆς κιμηλιᾶς, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη κεῖται 1.80 μ. κάτωθεν τοῦ καταστρώματος τῆς συγχρόνου ὁδοῦ. Ἔχει διαστάσεις 0.80 × 0.45 μ., αἱ παρειαί του εἶναι ἐπενδεδυμέναι δι' ἀργολιθοδομῆς καὶ καλύπτεται ἄνω διὰ πλακῶν

Σχέδ. 3. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν 21-23. Κάτοψις τοῦ κλιβάνου καὶ τομὴ Α-Α.

Σχέδ. 4. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Ἰωσὴφ τῶν Ρωγῶν. 6. Κάτοψις τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τομὴ Α-Α.

ἀρχιτεκτονικοῦ ὑλικοῦ εἰς δευτέραν χρῆσιν καὶ ἀποτμημάτων γλυπτῶν, τὰ ὁποῖα περιγράφομεν ἐν συντομίᾳ: Ἀκέφαλος κορμὸς κούρου, ὕψ. 0.54 μ., τοῦ ὁποίου ἔχουν ἀποκοπῆ αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες· ἐπὶ τῆς ράχεως ἡ κόμη σχηματίζει συμπαγῆ μᾶζαν, ἐνῷ ἔμπροσθεν ἐπὶ τῶν ὤμων πίπτουν ἀνὰ εἷς βόστρυχος. Ἐπιτύμβιος λέων μετὰ συμφυοῦς πλίνθου (Πίν. 75 α). Ἐλλείπει ἡ κεφαλή, σωζ. ὕψ. 0.22, μήκ. πλίνθου 0.17 μ. Ἡ χαίτη ἐσχηματοποιημένη, ἀποδίδεται δι' ἐγχαράξεων. Ἀκέφαλος κορμὸς λεγεωναρίου (Πίν. 75 γ), σωζ. ὕψ. 0.30 μ.· ἐλλείπουν αἱ χεῖρες ἀπὸ τοῦ βραχίονος καὶ οἱ πόδες ἀπὸ τῶν γονάτων. Τὸ ἄνω τμῆμα κορμοῦ ἀνδρός, περιβαλλομένου ἱμάτιον, σωζ. ὕψ. 0.30, πλ. 0.75 μ. Φέρει τόρμον δι' ἔνθεσιν τῆς κεφαλῆς.

Ἕτερος ἀγωγὸς μὲ παρομοίαν πρὸς τὸν περιγραφέντα κατεύθυνσιν, ἀνεσκάφη πρὸς Ν. αὐτοῦ. Ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 2.55, εἶχε πλάτος 0.35 καὶ ὕψος 0.25 μ. Ἐντὸς λαξεύματος τῆς κιμηλιᾶς εἶχε τοποθετηθῆ πήλινος ἀγωγὸς σχήματος Π καὶ ἐπ' αὐτοῦ εἶχε τοποθετηθῆ ἕτερος ἐλλειψοειδής.

Μεταξὺ τῶν δύο ἀγωγῶν ἐσώζοντο τὰ πενιχρὰ ὑπολείμματα τοίχου, σωζ. μήκ. 0.90 μ., τοῦ ὁποίου τὸ πλάτος δὲν ἐσώζετο ὁλόκληρον.

Εἰς τὰς ἐπιχώσεις, ἐξ ἄλλου, εὑρέθη ἀρχαϊστικὴ γενειοφόρος κεφαλὴ ἑρμαϊκῆς στήλης, σωζ. ὕψ. 0.25 μ., ἡ ὁποία εἶναι τεθραυσμένη εἰς λοξὴν γραμμὴν εἰς τὸ ὕψος τῆς ὠμοπλάτης καὶ ἐλλείπουν ἡ ρίς, τὸ κάτω ἥμισυ τῆς γενειάδος καὶ οἱ βόστρυχοι ἑκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ (Πίν. 75 β).

Λεωφόρος Καβάλας 33-35

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας ΤΕΚΜΟ, διαστ. 27.20 × 15.80 μ., ἡ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε δύο τάφους τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου, κατὰ τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου.

Ὁ εἷς (Ι) ἦτο μαρμαρίνη σαρκοφάγος, διαστ. 2.15 × 1.10 μ., ὁ δ' ἕτερος (ΙΙ) πωρίνη σαρκοφάγος, διαστ. 2 × 0.59 μ. Ἀμφότεραι ἠδράζοντο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 4.15 ἡ Ι καὶ 4.65 μ. ἡ ΙΙ.

Κατὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ τάφου Ι ἀνευρέθη ἀλάβαστρον ἐξ ἀλαβάστρου, ὕψ. 0.278 μ., πλησίον τῶν ὀστῶν ἑνὸς νεκροῦ. Ἐπίσης ὁ καθαρισμὸς τοῦ τάφου ΙΙ ἀπέδωσε δύο εἰσέτι ἀλάβαστρα, ὕψ. 0.188 καὶ 0.277 μ., τὰ ὁποῖα ἔκειντο παρὰ τὸν σκελετὸν τοῦ νεκροῦ.

Ὁδὸς Καβαλλόττι 27 (Σχέδ. Α, ἀριθ. 15)

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Γκιώνη, διαστ. 8.35 × 15.30 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε μόνον ἀρχαῖον φρέαρ, τὸ ὁποῖον ἀνεσκάφη εἰς μικρὸν βάθος, διότι τοῦτο ἀπεῖχε 0.40 μ. ἀπὸ τὴν δυτικὴν μεσοτοιχίαν καὶ ἡ περαιτέρω ἔρευνα ἦτο ἐπικίνδυνος.

Τὸ φρέαρ, διαμ. 1 μ., ἦτο λαξευμένον εἰς τὴν κιμηλιάν, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ἔκειτο 2 μ. κάτωθεν τοῦ συγχρόνου ἐδάφους, ἔφερεν ἐσωτερικὴν ἐπένδυσιν ἐκ πηλίνων δακτυλίων καὶ ἐστέφετο ὑπὸ τετραπλεύρου περιστομίου ἐκ πωρολίθου ἐσωτερικῶς κυκλικοῦ.

Ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων θραυσμάτων ἀγγείων συνάγεται ὅτι ὁ χῶρος ἐχρησιμοποιεῖτο ἀνελλιπῶς ἀπὸ τῶν γεωμετρικῶν χρόνων μέχρι καὶ τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου.

Ὁδὸς Κοκκίνη (χάνδαξ ΕΕΥ) (Σχέδ. Α, ἀριθ. 16)

Συστὰς τάφων ἀπεκαλύφθη κατὰ τὰς ἐργασίας διανοίξεως χάνδακος κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Κοκκίνη καὶ μεταξὺ τῶν ὁδῶν Θεοφιλοπούλου καὶ Βούρβαχη (βλ. ἀνασκαφὴν χάνδακος εἰς τὸ αὐτὸ τμῆμα τῆς ἰδίας ὁδοῦ ΑΔ 28 (1973): Χρονικά, σ. 33).

Οἱ ἀνασκαφέντες τάφοι ἦσαν ἑπτὰ καὶ χρονολογοῦνται εἰς τὴν ὑστερορρωμαϊκὴν περίοδον. Οἱ τέσσαρες (IV, V, VI καὶ VII) ἦσαν κιβωτιόσχημοι, κτιστοὶ διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος, οἱ δὲ τρεῖς (I, II καὶ III) λακκοειδεῖς, καλυπτόμενοι ὑπὸ κεραμίδων. Ὑπὸ κεραμίδων ἐπίσης ἐκαλύπτετο ὁ VI, ἐνῷ ὁ V ἐκαλύπτετο διὰ λιθίνων πλακῶν, ὁ δὲ IV διὰ μαρμαρίνων. Ἅπαντες ἠδράζοντο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, εἰς βάθος κυμαινόμενον ἀπὸ 1.90 ἕως 2.30 μ. Εὑρέθησαν ἡμικατεστραμμένοι.

Ὁδὸς Κυκλώπων καὶ Τριῶν Ἱεραρχῶν (Σχέδ. Α, ἀριθ. 17)

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Χατζηνικολάκη, διαστ. 15.70 × 7.65 μ., ἀπεκαλύφθη τμῆμα τοίχου τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου. Ἐσώζετο εἰς μῆκος 3.85 καὶ ὕψος 0.35-0.50 μ. Εἶχε πάχος 0.65-0.80 μ. καὶ ἦτο κατεσκευασμένος δι' ἀργῶν λίθων μικροῦ καὶ μεγάλου μεγέθους, συνδεομένων δι' ἰλύος, ἠδράζετο δὲ ἐπὶ τοῦ μαλακοῦ βράχου εἰς βάθος 0.40 μ. ἀπὸ τοῦ συγχρόνου ἐδάφους.

Ὁδὸς Μιαούλη καὶ Παπανικολῆ (Σχέδ. Α, ἀριθ. 18)

Τὸ οἰκόπεδον τοῦτο, ἰδιοκτησίας Σουρλαγκᾶ, διαστ. 10 × 15 μ., ἠρευνήθη καθ' ὁλοκληρίαν ἀλλ' οὐδὲν ἀρχιτεκτονικὸν λείψανον ἀπέδωσεν. Εἰς τὰς ἐπιχώσεις ὅμως ἀνευρέθησαν πολλὰ θραύσματα ἀγγείων ἄνευ ἰδιαιτέρας σημασίας καὶ δύο ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἐκ μαρμάρου, ἤτοι:

Ἐπίκρανον παραστάδος, ὕψ. 0.27, μήκ. 1.17, πλ. 0.68 μ., συγκολλώμενον ἐκ δύο τεμαχίων, τὸ ὁποῖον σχηματίζει γεῖσον καὶ εἰς τὰς τρεῖς πλευράς. Ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας φέρει τόρμους διὰ τὴν σύνδεσίν του.

Στόμιον φρέατος, σχήματος πίθου, διαμ. 0.63, σωζ. ὕψ. 0.41 μ. Πέριξ καὶ ἐσωτερικῶς τοῦ χείλους διακρίνονται αὔλακες ἐκ τῆς χρήσεως σχοινίου.

Ὁδὸς Ναυάρχου Νικοδήμου 20 (Σ χ έ δ. Α, ἀριθ. 19)

Κατὰ τὴν γενομένην ἔρευναν εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Μπάρχου, διαστ. 28.80 × 31.55 μ., ἀπεκαλύφθησαν δεξαμενὴ ἀπιόσχημος καὶ τάφος καμαροσκεπής, τῶν πρωίμων βυζαντινῶν χρόνων.

Ἡ στάθμη τῆς κιμηλιᾶς εἰς τὸ παρὸν οἰκόπεδον εὑρίσκετο εἰς βάθος 5.85 μ. κάτωθεν τοῦ συγχρόνου ἐδάφους. Ἡ ἀπιόσχημος δεξαμενὴ εἶχεν ἀνοιχθῆ ἐντὸς τῆς κιμηλιᾶς εἰς ἀπόστασιν 4.35 μ. ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν μεσοτοιχίαν καὶ 20.90 μ. ἀπὸ τὴν οἰκοδομικὴν γραμμήν. Αἱ διαστάσεις της ἦσαν 1 × 0.90 μ. Αἱ παρειαί της ἔφερον ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος καὶ κατ' ἴσας ἀποστάσεις τρεῖς ἐγκοπὰς διὰ τὴν κάθοδον. Ὁ τάφος ἐσώζετο εἰς τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου. Ἦτο ἐκτισμένος διὰ λίθων καὶ πλίνθων συνδεομένων μεταξύ των διὰ κονιάματος καὶ ἐκαλύπτετο διὰ καμάρας. Ἐσωτερικῶς ἔφερεν ἐπίχρισμα ἐκ κονιάματος καὶ ἐπὶ τῆς δυτικῆς παρειᾶς ἐγχάρακτον σταυρόν.

Ὁδὸς Παλαμηδίου καὶ Πέτρας (ἔργα Δήμου) (Σ χ έ δ. Α, ἀριθ. 20)

Κατὰ τὴν διάνοιξιν χάνδακος, παρὰ τὸ ἀνατολικὸν κράσπεδον τῆς ὁδοῦ Πέτρας, ἀπεκαλύφθη ἀρχαῖος τάφος πλησίον τῆς διασταυρώσεως τῆς ὡς ἄνω ὁδοῦ μετὰ τῆς ὁδοῦ Παλαμηδίου. Ὁ ἀποκαλυφθεὶς τάφος κεῖται πρὸς Α. τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ ἀπὸ τῶν Ἡρίων Πυλῶν εἰς Κολωνόν. Τμήματα τῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ νεκροταφείου, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθη κατὰ μῆκος αὐτῆς, ἔχουν ἀποκαλυφθῆ καὶ κατὰ τὸ παρελθόν (βλ. ΑΔ 27 (1972): Χρονικά, σ. 132).

Ὁ ἐρευνηθεὶς τάφος ἦτο λακκοειδής, διανοιγεὶς εἰς τὸ φυσικὸν ἔδαφος, μήκ. 2, ὕψ. 0.98 μ. Ὁ πυθμήν του ἦτο ἡ κιμηλιά, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ἔκειτο 1.35 μ. βαθύτερον τοῦ καταστρώματος τῆς συγχρόνου ὁδοῦ. Ἐκαλύπτετο διὰ κορινθιακῶν στρωτήρων κεραμίδων. Τὰ ὀστᾶ τοῦ νεκροῦ εἶχον διαλυθῆ, ἀνευρέθησαν ὅμως τὰ κτερίσματά του, ἑπτὰ ἀγγεῖα τοῦ β΄ ἡμίσεος τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.: Δύο λευκαὶ λήκυθοι, ὕψ. 0.335 καὶ 0.29 μ., μὲ ἐξίτηλον παράστασιν. Μελαμβαφὴς λήκυθος, ὕψ. 0.20 μ., μὲ διάκοσμον μαιάνδρου παρὰ τὸν ὦμον καὶ τὴν βάσιν. Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, ὕψ. 0.17 μ., μὲ ἐρυθρόμορφον παράστασιν γυναικός, ἡ ὁποία κρατεῖ κιβώτιον (Π ί ν. 75 δ). Δίωτος σκύφος, ὕψ. 0.052 μ., μελαμβαφής, μὲ ἔντυπα ἀνθέμια ἐπὶ τοῦ πυθμένος. Μόνωτος κύαθος, ὕψ. 0.045 μ., μελαμβαφής. Φιαλίδιον μελαμβαφές, ὕψ. 0.025 μ.

Ὁδὸς Πειραιῶς 61-63 (Σ χ έ δ. Α, ἀριθ. 21)

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Ζάχαρη, διαστ. 29.50 × 20 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα περιωρίσθη εἰς τὴν νοτίαν γωνίαν, ὅπου ἀπεκαλύφθησαν ὀλίγα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα λουτρικοῦ συγκροτήματος, ἐνῷ ἡ ἔρευνα τοῦ ὑπολοίπου χώρου οὐδὲν ἀπέδωσε (Σ χ έ δ. 5).

Κυρίως ἐσώζετο ὀρθογώνιος χῶρος Α, διαστ. 2.60 × 2.25 μ., μετὰ ὀρθογωνίου κόγχης, διαστ. 1.60 × 1.30 μ., εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν. Θύρα, ἀνοίγματος 0.90 μ., ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς του, ἐνῷ εἰς τὸ μέσον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς μικρὸν ἄνοιγμα, πλ. 0.20 μ., ἐσχετίζετο μὲ τὴν διοχέτευσιν θερμοῦ ἀέρος. Ὀλίγοι δίσκοι ὑποκαύστου εὑρέθησαν εἰς τὰς ἐπιχώσεις.

Πρὸς Β. τοῦ περιγραφέντος χώρου εἰσήρχετό τις εἰς ἕτερον ὀρθογώνιον πλακόστρωτον χῶρον Β, διαστ. 3.60 × 2.60 μ., ὁ ὁποῖος διηυρύνετο πρὸς Α. καὶ Δ. διὰ κογχῶν, σχήματος ἡμικυκλίου περίπου. Αἱ παρειαὶ τοῦ δωματίου εἰς ἓν σημεῖον διέσωζον μαρμαρίνας πλάκας ὀρθομαρμαρώσεως.

Πρὸς Δ. τοῦ χώρου Α διεγράφετο ἡ ἀρχὴ τρίτου δωματίου Γ, τοῦ ὁποίου ἡ μία πλευρὰ ἐσώζετο εἰς μῆκος 3.50 μ., ἐνῷ ἡ δευτέρα ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 2 μ.

Ἡ ὑποθεμελίωσις τοῦ κτίσματος εἶχε κατασκευασθῆ διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος· ἡ ἀνωδομὴ ἦτο ἐπιμελημένη, ἐνισχυομένη κατ' ἀποστάσεις διὰ ζωνῶν ἐκ στρώσεων ὀπτοπλίνθων. Οἱ τοῖχοι ἠδράζοντο ἐπὶ ἐπιχώσεων, εἰς βάθος 2.10 μ., κάτωθεν τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς, εἶχον δὲ πάχος 0.60 μ. καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος κυμαινόμενον ἀπὸ 1.15 ἕως 1.80 μ.

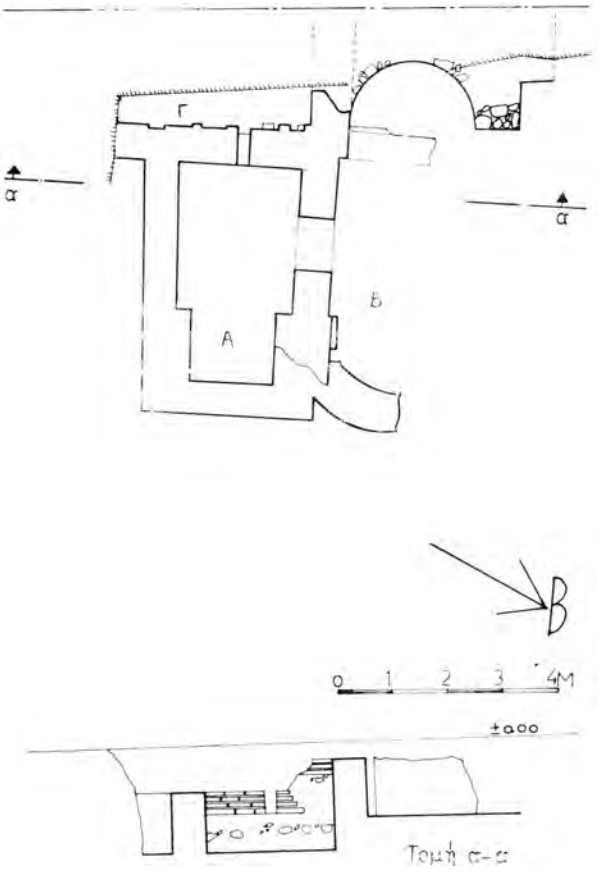
Εἰς περίοδον μετασκευῆς τοῦ κτηρίου κλείεται τὸ ἄνοιγμα ἐπικοινωνίας τῶν χώρων Α καὶ Β. Ἐπίσης κατασκευάζονται νέα δάπεδα ἐκ κονιάματος, τῶν ὁποίων ἡ στάθμη ἔκειτο εἰς βάθος 1.10 μ. ἀπὸ τῆς συγχρόνου ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Τὸ δάπεδον μάλιστα τοῦ δωματίου Α ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὸν χῶρον Γ, διερχόμενον ἄνωθεν τοῦ μεσοτοίχου των.

Ὁδὸς Πλαταιῶν 30-32 (Σ χ έ δ. Α, ἀριθ. 22)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Παπαδήμα, διαστ. 19.80 × 26 μ., ἀπεκαλύφθη τμῆμα τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, ἡ ὁποία συνέδεε τὸν χῶρον τοῦ Κεραμεικοῦ μετὰ τῆς ἀρχαίας Ἀκαδημείας. Ἐπίσης ἀπεκαλύφθη τμῆμα τοῦ ἀνατολικοῦ ἀναλήμματος τῆς ὁδοῦ καὶ συστὰς ὑστερορρωμαϊκῶν τάφων, κατασκευασθέντων ἐπὶ τῶν στρώσεων τῆς ὁδοῦ ὅτε τμῆμα αὐτῆς εἶχε πλέον ἀχρηστευθῆ (Σ χ έ δ. 6· Π ί ν. 76 α).

Ἡ ὁδὸς ἀπεκαλύφθη εἰς πλάτος 20 καὶ εἰς μῆκος 19.80 μ., ἤτοι καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ οἰκοπέδου. Ἔβαινεν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ βράχου (τῆς κιμηλιᾶς) εἰς βάθος 2.90 μ. ἀπὸ τῆς συγχρόνου ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ εἶχε κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ. Τῆς ὁδοῦ διετηροῦντο ἑπτὰ στρώσεις, συνολ. πάχ. 1.20 μ. (Π ί ν. 76 β). Ἐπὶ τῶν δύο κατωτέρων στρώσεων διεκρίνοντο ἴχνη διελεύσεως τροχοφόρων. Τὸ ἀνά-

λημμα ἦτο κατεσκευασμένον διὰ λαξευτῶν λίθων, ἡδράζετο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 3 μ., ἐσώζετο εἰς μῆκος 11 καὶ ὕψος 1.20 μ. (Π ί ν. 76 γ). Εἷς τῶν λίθων του ἦτο ἀπότμημα μαρμάρου μὲ ἀρχαϊκὸν ἐπίγραμμα. Ἀγωγὸς μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν. διέσχιζε τὴν ὁδόν. Ἦτο κατεσκευασμένος διὰ καμπύλων κεραμίδων, σχήματος ἡμικυλινδρικοῦ. Ἐσώζετο

Σχέδ. 5. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Πειραιῶς 61-63. Κάτοψις τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τομὴ α - α.

εἰς μῆκος 2.75, εἶχε ὕψος 0.90 καὶ πλάτος 0.50 μ. Ἡδράζετο ἐπὶ τῆς στρώσεως γ εἰς βάθος 3.15 μ.

Οἱ ἐρευνηθέντες τάφοι ἦσαν εἴκοσι καὶ εἷς, ἔβαινον ἐπὶ τοῦ τετάρτου ὁδοστρώματος καὶ εἶχον κατασκευασθῆ ἅπαντες πλησίον τοῦ ἀναλήμματος, καταλαμβάνοντες ἔκτασιν τῆς ὁδοῦ πλ. 9 μ. περίπου. Ἐξ αὐτῶν οἱ εἴκοσι εἶναι κτιστοὶ διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κεράμων, συνδεομένων δι' ἀσβέστου, καὶ φέρουν ἐσωτερικὴν ἐπένδυσιν ἐξ ἀσβεστοκονίας. Οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν ἦσαν διπλοῖ, τριπλοῖ ἢ καὶ τετραπλοῖ. Ἅπαντες εὑρέθησαν ἄνευ καλυμμάτων καὶ ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συλημένοι. Οἱ περισσότεροι θὰ εἶχον καμαροειδῆ κάλυψιν. Εἰς τοὺς τάφους XIII-XIV ἡ γένεσις τῆς καμάρας ἦτο ἐμφανής. Αἱ διαστάσεις τῶν τάφων ἐποίκιλλον ἀπὸ 2.32 × 0.96, ὕψ. 1.40 μ. (XI) ἕως 2.10 × 0.84, ὕψ. 1.08 μ. (III). Εἷς μόνον, ὁ IV, ἦτο λακκοειδής, διαστ. 1.72 × 0.40, ὕψ. 0.50 μ., καλυπτόμενος διὰ κεραμίδων.

Ὁ καθαρισμὸς τῶν τάφων ἀπέδωσεν ἀριθμὸν ἀγγείων, χρονολογουμένων εἰς τοὺς πρωίμους βυζαντινοὺς χρόνους.

Τάφος I: Περιεῖχεν ἐννέα ἀγγεῖα: Τέσσαρας ληκύθους κεραμόχρους μὲ δισκοειδῆ βάσιν, ἐλλιπεῖς εἰς μέρος τοῦ χείλους, ὕψ. 0.15, 0.145, σωζ. ὕψ. 0.12 μ. Τῆς τετάρτης ἔλειπε καὶ ἡ βάσις, ἔφερεν ὅμως ἔντυπον διάκοσμον ὁμοκέντρων κύκλων ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ τοῦ λαιμοῦ, σωζ. ὕψ. 0.11 μ. Τέσσαρας πρόχους ᾠοειδεῖς, ὕψ. 0.14, 0.134, 0.133 καὶ 0.12 μ. καὶ μίαν πρόχουν κυλινδρικοῦ κορμοῦ, ἐλλιπῆ τὸν λαιμὸν καὶ τὸ χεῖλος, σωζ. ὕψ. 0.122 μ.

Τάφος III: Ἡ ἔρευνά του ἀπέδωσε μόνον μίαν λήκυθον κεραμόχρουν μὲ δισκοειδῆ βάσιν, ἐλλιπῆ κατὰ τὸ χεῖλος, σωζ. ὕψ. 0.115 μ., μὲ ὡραίαν ἔντυπον διακόσμησιν ἐπὶ τοῦ ὤμου ἐξ ὁμάδων ὁμοκέντρων τριγώνων, μικρῶν κύκλων καὶ ρόμβων.

Τάφος IV: Περιεῖχεν ἐλάχιστα θραύσματα ὑαλίνου ἀγγείου καὶ χαλκοῦν νόμισμα.

Τάφος V: Περιεῖχε λήκυθον μὲ δισκοειδῆ βάσιν, ἐλλιπῆ κατὰ τὸ χεῖλος, σωζ. ὕψ. 0.12 μ.

Τάφος VI: Περιεῖχε λήκυθον μὲ δισκοειδῆ βάσιν, ἐλλιπῆ κατὰ τὸ χεῖλος, σωζ. ὕψ. 0.122 μ., καὶ ἀγνῦθα πηλίνην κωνικήν.

Τάφος XIII: Ἡ ἔρευνα ἀπέδωσε λήκυθον μὲ δισκοειδῆ βάσιν, ἐλλιπῆ κατὰ τὸ χεῖλος, σωζ. ὕψ. 0.12 μ., μὲ ἐγχάρακτον διάκοσμον τεθλασμένης γραμμῆς ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Τάφος XVII: Περιεῖχε πρόχουν ἀβαφῆ, ἐλλιπῆ κατὰ τὸ χεῖλος, ὕψ. 0.115 μ.

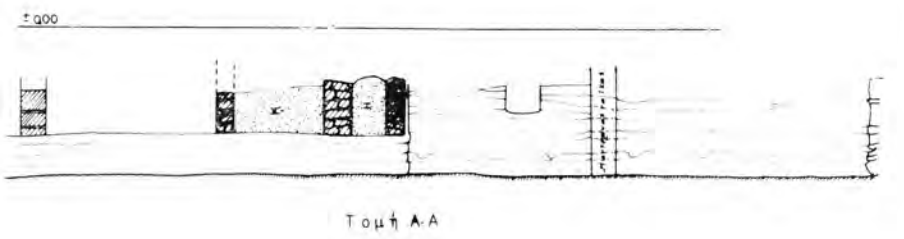
Τάφος XX: Ὁ καθαρισμός του ἀπέδωσε πρόχουν, κορμοῦ ἀμφικωνικοῦ, ὕψ. 0.122 μ., μὲ διάκοσμον ἐγχαράκτων γραμμῶν ἐπὶ τοῦ ὤμου.

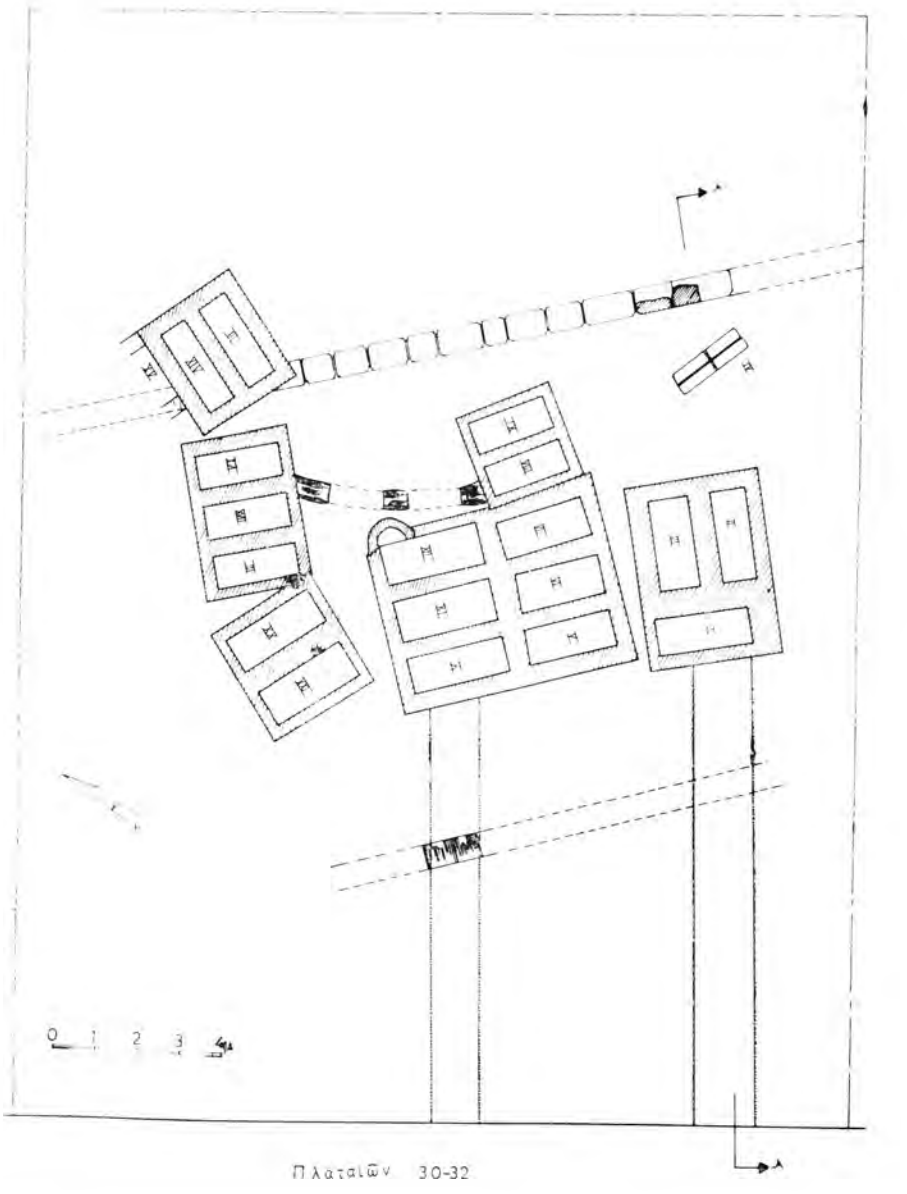
Πλησίον τοῦ τάφου V εὑρέθησαν πυξὶς μελαμβαφής, διαμ. 0.097, 0.04 μ. καὶ λήκυθος ἀρυβαλλοειδής, ὕψ. 0.105 μ., μὲ ἀπολεπισμένον τὸ βερνίκιον καὶ ἐλλιπὴς τὴν βάσιν καὶ τὴν λαβήν.

Πλατεῖα Θεάτρου 6-8 (Σ χ έ δ. Α, ἀριθ. 23)

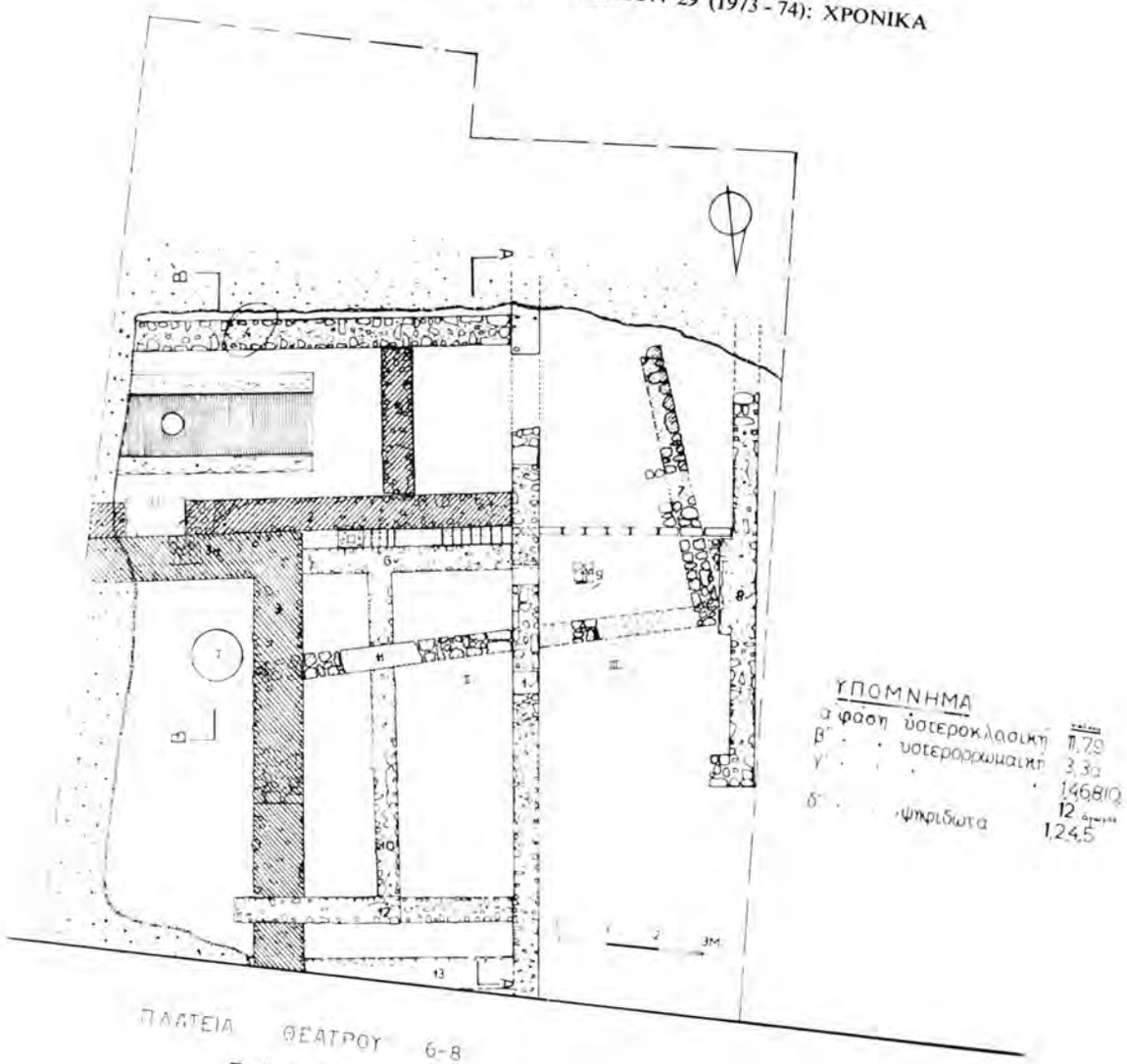
Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Σαπουνάκη, διαστ. 14.60 × 19.10 × 17.85 μ., ἀνευρέθησαν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, κλιμακούμενα ἀπὸ τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου μέχρι τῆς πρωίμου βυζαντινῆς (Σ χ έ δ. 7 - 8· Π ί ν. 77 α).

Εἰς τὴν ὑστεροκλασσικὴν περίοδον ἀνήκει μόνον ἡ βορειοδυτικὴ γωνία κτίσματος, τοῦ ὁποίου ἡ βόρειος πλευρὰ (ὑπ' ἀριθ. 11) σώζεται εἰς μῆκος 8 μ. καὶ ἡ δυτικὴ (ὑπ'ἀριθ. 7) εἰς 5.50 μ. Εἶναι ἐκτισμέναι ἐκ λίθων καὶ ἰλύος, ἔχουν πάχος 0.45 μ., ἑδράζονται

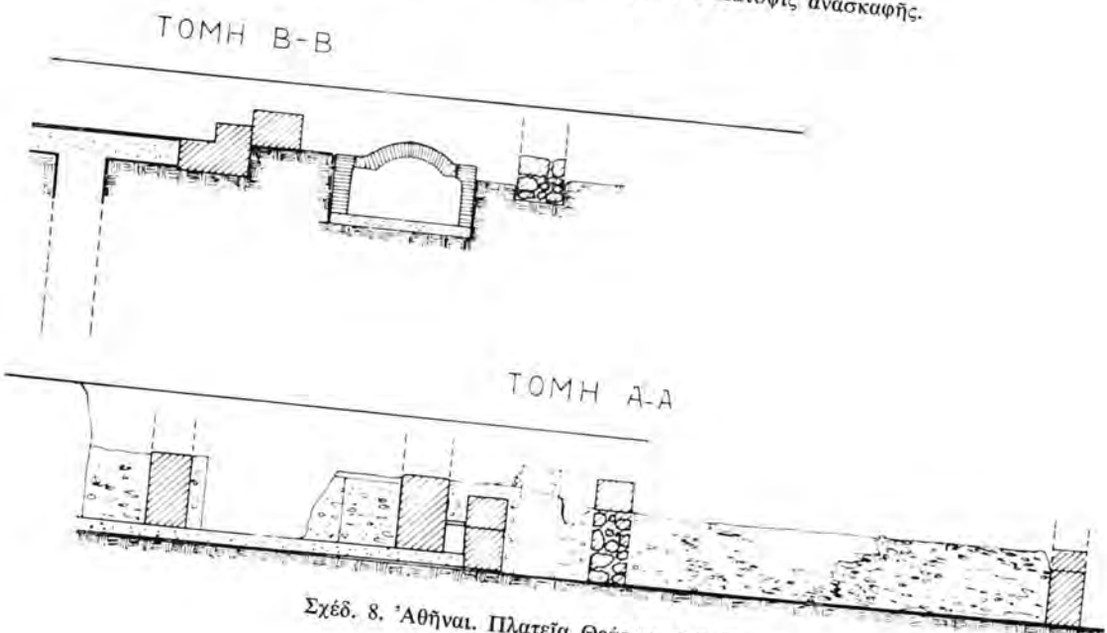

Σχέδ. 6. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Πλαταιῶν 30-32. Κάτοψις τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τομὴ Α-Α.

Σχέδ. 7. Ἀθῆναι. Πλατεῖα Θεάτρου 6-8. Κάτοψις ἀνασκαφῆς.

Σχέδ. 8. Ἀθῆναι. Πλατεῖα Θεάτρου 6-8. Τομαί.

ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 2 μ. ἀπὸ τῆς συγχρόνου ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, καὶ διατηροῦνται εἰς ὕψος 1.50 μ.

Εἰς τὴν ὑστερορρωμαϊκὴν περίοδον χρονολογεῖται ἡ νοτιοδυτικὴ γωνία κτηρίου, τοῦ ὁποίου ὁ δυτικὸς τοῖχος (3) ἔχει ἀποκαλυφθῆ εἰς μῆκος 7.80 μ. καὶ ὁ νότιος (3α) εἰς 3.50 μ. Εἶναι ἐκτισμένοι διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος, ἔχουν πάχος 1.10 μ., ἑδράζονται εἰς βάθος 1.45 μ. ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς καὶ διατηροῦνται εἰς ὕψος κυμαινόμενον ἀπὸ 0.50-1.10 μ.

Τὰ περισσότερα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα χρονολογοῦνται εἰς τὸν 5ον αἰ. μ.Χ., ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῆς τέχνης τοῦ διασωθέντος ψηφιδωτοῦ δαπέδου.

Οἱ τοῖχοι οἱ σημειούμενοι εἰς τὸ σχέδιον ὑπὸ τὰ στοιχεῖα 1, 4, 6, 8, 10 καὶ 12 φαίνεται ὅτι κατεσκευάσθησαν ταυτοχρόνως. Εἶναι ἐκτισμένοι διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος καὶ ἑδράζονται ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, εἰς βάθος κυμαινόμενον ἀπὸ 0.50-1 μ., λόγῳ διαφόρου διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους, καὶ διατηροῦνται εἰς ὕψος 1 μ. ἀναλόγως. Ὁ 6, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., ἔχει μῆκος 4.40 μ., ὁ 12 μὲ παρομοίαν κατεύθυνσιν, ἔχει μῆκος 6 μ., ὁ 10 ὁ ὁποῖος τοὺς τέμνει καθέτως, ἔχει μῆκος 6.60 μ. Ὁ τοῖχος 4, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ. ἔχει ἀποκαλυφθῆ εἰς μῆκος 8 μ. Ὁ τοῖχος 1, ὁ ὁποῖος τέμνει καθέτως τοὺς τοίχους 4, 6 καὶ 12, ἔχει ἀποκαλυφθῆ εἰς μῆκος 14.40 μ. καὶ ὁ τοῖχος 8, μὲ παράλληλον πρὸς τὸν 1 κατεύθυνσιν, σώζεται μέχρι μήκους 7.40 μ. καὶ στρέφει κατ' ὀρθὴν γωνίαν πρὸς ΒΑ. Ὄπισθεν καὶ πρὸς Ν. τοῦ τοίχου 6, μὲ κατεύθυνσιν παράλληλον, διήρχετο ἀγωγός, μὲ κλίσιν πρὸς Δ., σωζ. μήκ. 2.50 μ., ὁ ὁποῖος κατεσκευάσθη ἐκ πηλίνων σωμάτων, σχήματος ἀνεστραμμένου Π καὶ ἡδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 1.90 μ. Εἰς περίοδον μετασκευῆς τοῦ κτηρίου ἀχρηστεύονται οἱ τοῖχοι 6, 10, 12 καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ 6 καὶ 12 κατασκευάζεται ὁ τοῖχος 2, ἀποκαλυφθέντος μήκους 9 μ., καὶ ὁ 13 μήκ. 4.50 μ.· ἐπίσης προστίθεται εἰς ἀκόμη, ὁ 5, κάθετος εἰς τοὺς τοίχους 2 καὶ 4 καὶ μήκους 3 μ.

Ὁ χῶρος μεταξὺ τῶν τοίχων 2, 1, καὶ 13 καλύπτεται μὲ δάπεδον ψηφιδωτὸν καὶ μὲ μαρμαροθέτημα (Πίν. 77 β). Τὸ ψηφιδωτόν, διαστ. 7.20 × 2 μ., εἶναι κατεστραμμένον κατὰ τὸ ἥμισυ (Σχέδ. 9). Ἔχει κατασκευασθῆ διὰ λιθίνων ψηφίδων πλουσίας χρωματικῆς κλίμακος (λευκαί, μέλαιναι, κίτριναι, ἐρυθραί, πορτοκαλόχροες). Τὸ σχέδιον εἶναι γεωμετρικὸν συντιθέμενον ἐκ ρόμβων, τετραγώνων καὶ τριγώνων. Ὁμόκεντροι κύκλοι ἐγγεγραμμένοι πληροῦν τὰ τετράγωνα καὶ ἀνὰ ἓν μικρὸν τρίγωνον ἔχει σχεδιασθῆ εἰς τὰ τρίγωνα. Πλαίσιον τεμνομένων κύκλων, οἱ ὁποῖοι σχηματίζουν τετράφυλλα, περιβάλλει τὸ σύνολον τῆς συνθέσεως (Πίν. 77 γ). Τὸ μαρμαροθέτημα συντίθεται ἐκ μελανῶν ἑξαγωνικῶν πλακιδίων καὶ λευκῶν τετραγώνων, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν ἑξάφυλλα (Πίν. 77 δ). Ἡ στάθμη τῶν δαπέδων εὑρίσκεται 0.80 μ. κάτωθεν τῆς συγχρόνου ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.

Μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ μαρμαροθετήματος ἀπεκαλύφθη φρέαρ (Ι), λαξευμένον εἰς τὴν κιμηλιάν, διαμ. 1 καὶ βάθ. 6.50 μ., φέρον ἐσωτερικὴν ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος. Κατὰ τὸν καθαρισμόν του ἀνευρέθη ἐπιτύμβιος στήλη ἐκ μαρμάρου, ὕψ. 0.325 μ., μὲ ἀνθεμωτὴν ἐπίστεψιν, τεθραυσμένη κάτω εἰς λοξὴν γραμμήν. Φέρει ἐπιγραφὴν εἰς δύο στίχους: *ΚΡΑΤΤΙΔΑ/ΕΥΛΟΓΟ*. Κάτωθεν τοῦ ψηφιδωτοῦ ἀπεκαλύφθη ἀπιόσχημος δεξαμενὴ (ΙΙ), διαμ. 0.76 καὶ βάθ. 1 μ., μὲ ἐσωτερικὴν ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος καὶ ἐσοχὰς τριγωνικὰς ἐπὶ τῶν παρειῶν. Πρὸς Δ. τοῦ ψηφιδωτοῦ εὑρέθη δευτέρα παρομοία ἀπιόσχημος δεξαμενὴ (ΙΙΙ) λαξευμένη εἰς τὴν κιμηλιάν, διαμ. 1 μ. καὶ βάθ. 1.10 μ. Τὸ φρέαρ καὶ αἱ δεξαμεναὶ εἶναι αἱ ἀρχαιότεραι κατασκευαὶ εἰς τὸν ἐρευνηθέντα χῶρον.

Μεταγενεστέρα ἁπάντων τῶν ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων εἶναι καμαροειδής, ὀρθογώνιος κατασκευή, διαστ. 2 × 4, ὕψ. 1.30 μ., ἐκτισμένη δι' ὀπτοπλίνθων καὶ κονιάματος, ἡ ὁποία εὑρέθη πρὸς Ν. τοῦ μαρμαροθετήματος. Ἡ κιμηλιὰ εἶχε λαξευθῆ εἰς βάθος 2 μ. διὰ τὴν ἕδρασίν της.

Τὰ συλλεγέντα ἐκ τῶν ἐπιχώσεων ἀντικείμενα ἦσαν ὀλίγα: Λήκυθος, ἐλλιπὴς τὸ χεῖλος, σωζ. ὕψ. 0.17 μ., μὲ μελανὸν διάκοσμον ὀρθίων ἀνθεμίων, τῶν μέσων τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. Τρία νομίσματα χαλκᾶ, ἓν Ἀθηνῶν 2ου αἰ. π.Χ. μὲ κεφαλὴν Ἀθηνᾶς καὶ δύο γλαῦκας ἐπὶ κεραυνοῦ ἐντὸς στεφάνου καὶ τὴν ἐπιγραφὴν *ΑΘΕ*, ἕτερον Ἀθηνῶν τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. μὲ κεφαλὴν Ἀθηνᾶς Παρθένου καὶ γλαῦκα ἐπὶ πρῴρας καὶ ἐπιγραφὴν *ΑΘΕ* καὶ ἓν Κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν 196 π.Χ.-1ου αἰ. π.Χ., μὲ κεφαλὴν Ἀπόλλωνος δαφνοστεφοῦς καὶ τὴν Ἰτωνίαν Ἀθηνᾶν. Τρεῖς λύχνοι τοῦ 4ου αἰ. μ.Χ., ὁ εἷς μὲ ἀνάγλυφον ἰχθυάκανθαν ἐπὶ τοῦ δίσκου (πρβλ. Agora VII, πίν. 26, ἀριθ. 1409), δεύτερος παρόμοιος καὶ εἷς μὲ διάκοσμον κυματοειδῶν γραμμῶν (πρβλ. Agora VII, πίν. 26, ἀριθ. 1321). Τέσσαρες πρόχοι ἀβαφεῖς τῆς ὑστερορρωμαϊκῆς περιόδου, αἱ δύο ὕψ. 0.18 καὶ αἱ ἕτεραι δύο ὕψ. 0.20 μ.

Ὁδὸς Πλάτωνος 14 καὶ Ἀρίστωνος (χάνδαξ ΟΑΠ)
(Σχέδ. Α, ἀριθ. 24)

Εἰς χάνδακα διανοιγέντα κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Πλάτωνος, ἐνετοπίσθη συστὰς ἓξ τάφων, ἔναντι τῆς ἰδιοκτησίας ὑπ' ἀριθ. 14, πλησίον τῆς ὁδοῦ Ἀρίστωνος. Οὗτοι ἀποτελοῦν μέρος τοῦ μεγάλου νεκροταφείου, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθη κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Διπύλου εἰς Ἀκαδημείαν (βλ. ΑΔ 27 (1972): Χρονικά, σ. 132, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία, καὶ ΑΔ 28 (1973): Χρονικά, σ. 45).

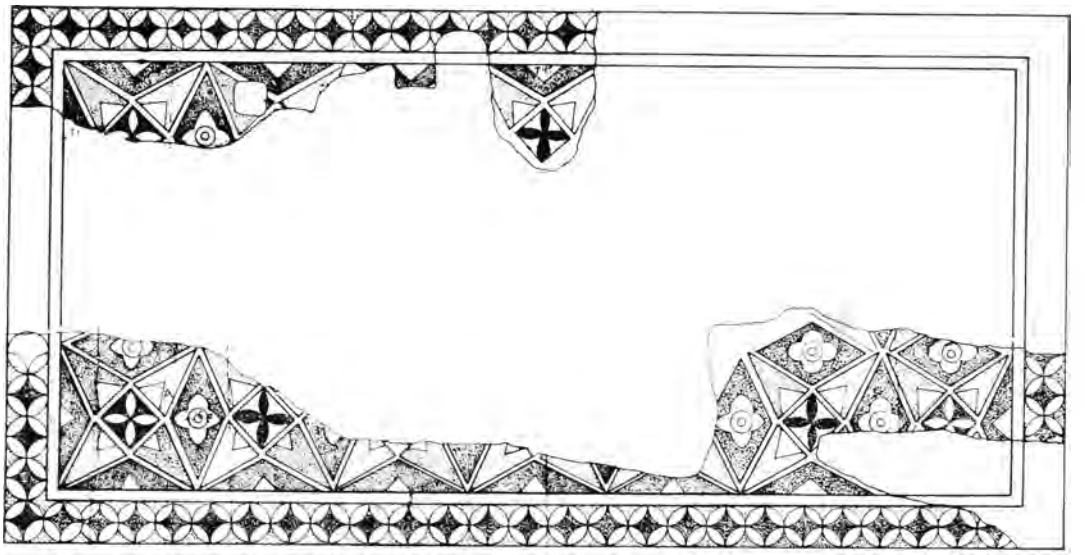
Οἱ ἐξ ἀποκαλυφθέντες τάφοι εὑρέθησαν ἀδιατάρακτοι, πλὴν ἑνός (τοῦ ΙΙΙ). Οἱ δύο ἦσαν σαρκο-

φάγοι, ἡ Ι ἐκ κογχυλιάτου καὶ ἡ V ἐκ πωρολίθου, οἱ τρεῖς ἦσαν λακκοειδεῖς (II, III καὶ IV), καλυπτόμενοι ὑπὸ κεραμίδων· ἐπίσης εἶχε χρησιμοποιηθῆ μία πηλίνη λάρναξ διὰ παιδικὴν ταφήν. Εἰς τοὺς πέντε εἶχον συντελεσθῆ ἐνταφιασμοί· καῦσις νεκροῦ διεπιστώθη εἰς ἕνα μόνον, τὸν III. Ἅπαντες οἱ τάφοι ἠδράζοντο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, εἰς βάθος τὸ ὁποῖον ἐκυμαίνετο ἀπὸ 2.10-2.80 μ.

Ἐκ τῶν τάφων μόνον εἷς, ὁ V, περιεῖχεν ἀντικείμενα. Οὕτω πλησίον τῶν ὑπολειμμάτων τοῦ σκελετοῦ τοῦ νεκροῦ εὑρέθησαν: μελαμβαφὴς πυξίς, ὕψ.0.04 μ., ἀρυβαλλοειδὲς μελαμβαφὲς ληκύθιον, ὕψ. 0.10 μ., ἀλάβαστρον ἐλλιπὲς κατὰ τὸ ἥμισυ, ὕψ. 0.25 μ. καὶ μία σιδηρᾶ στλεγγίς, μήκ. 0.22 μ., ἅπαντα χρονολογούμενα εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχήν.

Μικρὸν τμῆμα ψηφιδωτοῦ δαπέδου διετηρεῖτο πρὸς Β. τῆς περιγραφείσης ὁδοῦ. Τὸ σωζόμενον δάπεδον, διαστ. 0.66 × 0.22 μ., ἦτο κατεσκευασμένον διὰ χαλίκων στερεουμένων ἐντὸς ἀμμοκονιάματος, συνολ. πάχ. 0.10 μ., καὶ ἠδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς.

Ἐντὸς λαξεύματος τῆς κιμηλιᾶς εὑρέθησαν ὄστρακα καὶ ἀγγεῖα τοῦ 5ου αἰ. π.Χ., ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν τὰ ἑξῆς: Δύο μόνωτοι κύαθοι μελαμβαφεῖς, ὕψ. 0.05 μ., μελαμβαφὲς ληκύθιον, μὲ διάκοσμον ἐκ δύο ἐπαλλήλων ταινιῶν, οἰνοχόη τριφυλλόστομος μελαμβαφής, ἐλλιπὴς τὸ χεῖλος, ὕψ. 0.185 μ. (Πίν. 78 α), δύο λύχνοι μελαμβαφεῖς τοῦ τέλους τοῦ 5ου αἰ. π.Χ., ὕψ. 0.025 μ. (Πίν. 78 β).

Σχέδ. 9. Ἀθῆναι. Πλατεῖα Θεάτρου 6-8. Ψηφιδωτὸν δάπεδον.

Ὁδὸς Σαπφοῦς 16 (Σχέδ. Α, ἀριθ. 25)

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Χαλούλου, διαστ. 13 × 9 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε λείψανα ἀρχαίας ὁδοῦ καὶ τμῆμα ψηφιδωτοῦ δαπέδου.

Ἡ ἀρχαία ὁδός, κειμένη ἐκτὸς τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἔβαινε μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν. κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς μεσοτοιχίας διὰ τοῦτο καὶ ἀπεκαλύφθη μόνον εἰς πλάτος 1.18 μ., ἐσώζετο δὲ μέχρι μήκους 9.50 μ. Ἀποτελουμένη ἐκ δύο ὁδοστρωμάτων, συνολ. πάχ. 0.30 μ., ἔβαινεν ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 2.35 μ. ἀπὸ τῆς συγχρόνου ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Τὴν ὁδὸν διέσχιζον δύο ἀγωγοί, ἀποτελούμενοι ἐκ τῆς συνενώσεως πηλίνων σωμάτων σχήματος Π. Οἱ ἀγωγοὶ ἔβαινον ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ. ἐσώζοντο δὲ ὁ εἷς μέχρι μήκους 0.10 μ., ὁ δὲ ἕτερος μέχρις 1.35 μ.

Ὁδὸς Σαρρῆ 12 (Σχέδ. Α, ἀριθ. 26)

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Ι. Βουγιούκα, ἐσώζοντο μόνον ὀλίγα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἀρχαίων κτηρίων πλησίον τῆς ἀνατολικῆς μεσοτοιχίας. Τὰ ὑπόγεια τῆς παλαιᾶς οἰκοδομῆς εἶχον καταστρέψει τὴν συνέχειαν τῶν ἀρχαίων κτισμάτων εἰς τὸν χῶρον τοῦ οἰκοπέδου. Οὕτω ὁ παλαιότερος τοῖχος, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., ἐσώζετο εἰς μῆκος 1.50 καὶ ὕψος 1.40 μ., ὁ δὲ νεώτερος, μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν., διετηρεῖτο μέχρι μήκους 0.75 καὶ ὕψους 0.50 μ. Ὁ προγενέστερος τοῖχος, ὁ ὁποῖος ἐκ τῆς κατασκευῆς του χρονολογεῖται πιθανῶς εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον, ἦτο ἐκτισμένος διὰ λαξευτῶν ὀρθογωνίων πωρολίθων εἰς δευτέραν χρῆσιν, ἡ δὲ ὑποθεμελίωσίς του ἦτο ἐξ ἀργολιθοδομῆς καὶ ἔβαινεν ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη εὑρίσκετο εἰς βάθος 3.30 μ. ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ὁ μετα-

γενέστερος τοῖχος, τῆς ὑστερορρωμαϊκῆς περιόδου, ἦτο ἐκτισμένος διὰ λίθων καὶ πλίνθων συνδεομένων διὰ κονιάματος καὶ ἡδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς.

Ὁδὸς Σαρρῆ 30 (Σ χ έ δ . Α, ἀριθ. 27)

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας ΟΔΕΠ, διαστ. 10.50 × 20 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἔφερεν εἰς φῶς ὀλίγα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, ἀνήκοντα εἰς ἑλληνιστικὸν κτίσμα καὶ μικρὸν τμῆμα ρωμαϊκοῦ.

Τοῦ ἑλληνιστικοῦ κτίσματος διετηροῦντο τμήματα δύο τοίχων, τεμνομένων καθέτως μεταξύ των, οἱ ὁποῖοι ἐσχημάτιζον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰς γωνίας μόνον δύο δωματίων (Π ί ν. 78 γ). Ὁ μεσότοιχός των, μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν., ἐσώζετο εἰς μῆκος 4 μ. καὶ ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος τοῦ ἑνὸς δωματίου ἐσώζετο εἰς μῆκος 1.80 μ. Εἶχον πάχος 0.45 μ. καὶ ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ μικρῶν καὶ μεγάλων ἀργῶν λίθων, συνδεομένων δι' ἰλύος. Ἡδράζοντο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ βράχου (κιμηλιᾶς) εἰς βάθος 1.50 μ. κάτωθεν τοῦ συγχρόνου ἐδάφους καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος κυμαινόμενον ἀπὸ 0.30-0.45 μ. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄψεως ἐσώζοντο ἐπιχρίσματα ἐξ ἀσβεστοκονίας.

Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ περιγραφέντος κτίσματος, παρὰ τὴν βόρειον γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου, ἐσώζοντο τὰ λείψανα ρωμαϊκοῦ κτίσματος. Καὶ ἐδῶ ἀπεκαλύφθησαν τμήματα δύο χώρων. Ἡ μεσοτοιχία των εἶχε μῆκος 4 μ., ἡ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ ἑνὸς εἶχε μῆκος 2 καὶ τοῦ ἑτέρου 1.20 μ. Ὁ μεγαλύτερος χῶρος διέσωζε τμῆμα δαπέδου ἐξ ἀσβεστοκονίας, τοῦ ὁποίου ἡ στάθμη ἔκειτο 1.80 μ. βαθύτερον τοῦ συγχρόνου ἐδάφους. Πρὸς Δ. τῶν δύο χώρων ἐσώζετο τμῆμα δαπέδου ἐκ ψήφων μαρμάρου. Οἱ τοῖχοι ἦσαν κατεσκευασμένοι δι' ἀργῶν λίθων, θραυσμάτων κεραμίδων καὶ ἀσβεστοκονιάματος καὶ ἡδράζοντο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς.

Πλησίον τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς ἐσώζοντο λαξεύματα εἰς τὸν φυσικὸν βράχον.

Ὁδὸς Σερρῶν 54 (Σ χ έ δ. Α, ἀριθ. 28)

Τὸ οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Τζέλου, διαστ. 11.75 × 11.80 μ., ἠρευνήθη καθ' ὁλοκληρίαν καὶ ἀπέδωσε μόνον ἕνα τάφον. Ἀνήκει καὶ οὗτος εἰς τὸ εὐρύτερον νεκροταφεῖον, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθη κατὰ μῆκος τῆς δευτέρας ὁδοῦ πρὸς τὴν Ἀκαδημείαν, εὑρίσκεται δὲ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς Δ. τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ. Ὁ τάφος ἦτο μαρμαρίνη σαρκοφάγος, διαστ. 1.80 × 0.45, ὕψ. 0.40 μ., μὲ ἀετωματικὴν καλυπτήριον πλάκα καὶ ἡδράζετο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ βραχώδους ἐδάφους (κιμηλιᾶς) εἰς βάθος 2.50 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ συγχρόνου ἐδάφους.

Ὁδὸς Σιλανίωνος 25 (χάνδαξ Δήμου) (Σ χ έ δ. Α, ἀριθ. 29)

Κατὰ τὴν διάνοιξιν χάνδακος ἐνετοπίσθησαν λείψανα δύο ἀρχαίων δαπέδων ἔναντι τῆς ὑπ' ἀριθ. 25 ἰδιοκτησίας. Τὰ ἀρχαῖα δάπεδα εὑρέθησαν εἰς βάθος 1 μ. καὶ ἔβαινον ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς. Τὸ ἓν ἦτο ψηφιδωτόν, ἐσώζετο δὲ εἰς μῆκος 3.45 μ. καὶ εἶχε πάχος 0.05 μ. Τὸ δεύτερον ἀπετελεῖτο ἐκ κονιάματος καὶ ἐσώζετο εἰς μῆκος 0.95 μ. Ἐπὶ τοῦ δευτέρου δαπέδου ἀνευρέθη μικρογραφικὴ κοτύλη, ὕψ. 0.055 μ.

Ὁδὸς Συγγροῦ 25 (Σ χ έ δ. Α, ἀριθ. 30)

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Ματινοπούλου, διαστ. 14.20 × 15.20 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τμῆμα τοῦ ρωμαϊκοῦ τείχους τῆς πόλεως καὶ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα χρονολογούμενα εἰς τὴν ρωμαϊκὴν περίοδον.

Τὰ προγενέστερα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα εἰς τὸν ἀνασκαφέντα χῶρον ἐσώζοντο εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ οἰκοπέδου. Περιωρίζοντο εἰς τμῆμα τοίχου, ἔχοντος κατεύθυνσιν Β.-Ν., ἀποκαλυφθέντος μήκους 6 μ. Ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λαξευτῶν πωρολίθων ποικίλου μεγέθους, ἡδράζετο δὲ ἐπὶ ἐπιχώσεως, πάχ. 0.20 μ., καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος ἑνὸς δόμου.

Ἐνταῦθα τὸ ἀρχαῖον τεῖχος, μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ., ἐσώζετο εἰς μῆκος 4.25 καὶ εἰς ὕψος 1.25-1.50 μ. (τμήματα τῆς ὀχυρώσεως ἔχουν ἀνευρεθῆ εἰς πολλὰ σημεῖα εἰς τὸ οἰκοδομικὸν τετράγωνον, ΑΔ 27 (1972): Χρονικά, σ. 43 - 44, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία). Ἦτο ἐκτισμένον διὰ δύο λιθίνων παρειῶν, τὸ δὲ μεταξύ των κενὸν ἐπληροῦτο διὰ γεμίσματος ἐξ ἀργῶν λίθων, συνδεομένων δι' ἰλύος καὶ εἶχε συνολικὸν πάχος 2.85 μ. Ἡ κατωτέρα στρῶσις του ἐξεῖχε κατὰ 0.15 μ. διὰ λόγους στατικῆς ἰσορροπίας (Π ί ν. 78 δ). Ἡδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ἔκειτο 5.30 μ. κάτωθεν τῆς συγχρόνου ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Κάτωθεν τοῦ τείχους, εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν σωζόμενον ἄκρον του εὑρέθη λακκοειδὴς τάφος, διαστ. 0.80 × 0.26, ὕψ. 0.25 μ. Ἦτο ἡμικατεστραμμένος καὶ περιεῖχεν ὑπόλοιπα καύσεως νεκροῦ καὶ θραύσματα πρωτογεωμετρικῶν ἀγγείων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συνεκολλήθησαν ἓξ ἀγγεῖα: Οἰνοχόη τριφυλλόστομος, ὕψ. 0.215 μ., κοσμουμένη ἐπὶ τοῦ ὤμου μὲ τέσσαρας ὁμάδας ἡμικυκλίων. Ἑτέρα, ὕψ. 0.17 μ., μὲ παρόμοιον διάκοσμον τριῶν ὁμάδων ἡμικυκλίων (Π ί ν. 78 ε). Σκύφος ὕψ. 0.13 μ., μὲ κωνικὸν πόδα καὶ διάκοσμον εἰς ἑκατέραν τῶν ὄψεων ἐκ τριῶν ὁμάδων ὁμοκέντρων κύκλων (Π ί ν . 78 στ). Ἕτερος ὕψ. 0.17, μ. μὲ κωνικὸν πόδα καὶ διάκοσμον εἰς ἑκατέραν τῶν ὄψεων δύο ὁμάδων ὁμοκέντρων κύκλων ἑκατέρωθεν ταινίας δικτυωτοῦ πλέγματος. Δύο χονδροειδεῖς πρόχοι, ὕψ. 0.13 μ.

Πρὸς Α. τοῦ τείχους διήρχετο ὁδός, ἡ ὁποία ἐσώζετο εἰς πλάτος 2.50 μ., καταστραφεῖσα περαιτέρω διὰ τῆς κατασκευῆς ἐπ' αὐτῆς κτισμάτων. Τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ διεκρίθησαν ἓξ ὁδοστρώματα, συνολ.

πάχ. 1.52 μ., τὰ ὁποῖα ἔβαινον ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ τείχους ἡ ἀρχαία ὁδὸς ἐπεξετάθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων του. Οὕτω διεπιστώθησαν ἐπ' αὐτοῦ ὀκτὼ στρώσεις, ταυτιζόμεναι πρὸς τὰς τέσσαρας τελευταίας τῆς ἤδη περιγραφείσης ὁδοῦ. Μέγας λίθινος ἀγωγὸς μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ. κάθετον πρὸς τὸ τεῖχος, διήρχετο κάτωθεν τῆς ὁδοῦ καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς κατασκευασθέντων τοίχων.

Πρὸς ΒΔ. τὸ τεῖχος εἶχε καταστραφῆ ὑπὸ μεταγενεστέρου τοίχου (Πίν. 78ζ). Οὗτος μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ. διέσχιζε τὸ οἰκόπεδον καθ' ὅλον τὸ πλάτος αὐτοῦ καὶ ἐσώζετο εἰς μῆκος 13 μ., εἶχε πάχος 0.70 μ., ἦτο ἐκτισμένος διὰ λίθων ποικίλου μεγέθους συνδεομένων δι' ἀσβεστοκονίας, ἡδράζετο ἐπὶ ἐπιχώσεων, πάχ. 0.20 μ., καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 2 μ. Εἰς σημεῖον ἀπέχον 5.50 μ. ἀπὸ τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς διέσχιζε τὸν τοῖχον λοξῶς πήλινος ἀγωγός, σχήματος ἀνεστραμμένου Π, μὲ κλίσιν πρὸς Β., ἐνῷ πρὸς Ν. συνεδέετο μὲ κτιστὸν ὀρθογώνιον φρέαρ καθαρισμοῦ, διαστ. 1 × 0.80 μ., τὸ ὁποῖον εἶχε κατασκευασθῆ εἰς τὴν θέσιν τοῦ καταστραφέντος τείχους. Ἐσώζετο εἰς μῆκος 4.50 μ. Εἰς τὸ αὐτὸ κτίσμα ἀνῆκε καὶ δεύτερος τοῖχος, τῆς αὐτῆς πρὸς τὸν περιγραφέντα κατασκευῆς, ἔχων κάθετον πρὸς αὐτὸν κατεύθυνσιν, ὁ ὁποῖος ἀπεῖχε 3.50 μ. ἀπὸ τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς καὶ ἐσώζετο εἰς μῆκος 4.50 μ.

Ἐπὶ τμήματος τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ μεγάλου τοίχου τοῦ προαναφερθέντος κτίσματος εἰς ἀπόστασιν 2.50 μ. ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου τείχους θεμελιοῦται τὸ τεῖχος τῆς ὑστερορρωμαϊκῆς περιόδου. Ἔβαινε μὲ κατεύθυνσιν παράλληλον πρὸς αὐτό, εἶχε πάχος 2.10 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς μῆκος 10.50 μ. Ἦτο ἐκτισμένον διὰ δύο περιβόλων ἐκ λαξευτῶν κροκαλοπαγῶν λίθων, πάχ. 0.70 μ. ἑκάστου, ὁ δὲ μεταξὺ τῶν δύο περιβόλων χῶρος εἶχε πληρωθῆ διὰ λίθων, πλίνθων καὶ ἀσβεστοκονίας. Τὸ ὑστερορρωμαϊκὸν τεῖχος ἡδράζετο εἰς βάθος 3.25 μ. ἐπὶ ἐπιχώσεων καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 2.30 μ.

Παρὰ τὴν βόρειον γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου ἀνεσκάφη τμῆμα ρωμαϊκῆς δεξαμενῆς, τῆς ὁποίας ἡ νοτία πλευρὰ εἶχε μῆκος 3.30 μ., ἡ δυτικὴ ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 2 μ. καὶ ἡ ἀνατολικὴ μέχρι μήκους 1 μ. Οἱ τοῖχοι ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος, εἶχον πάχος 0.50 μ., ἡδράζοντο ἐπὶ ἐπιχώσεως καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος 1.50 μ. Αἱ παρειαὶ τῆς δεξαμενῆς καὶ τὸ δάπεδον ἦσαν ἐπενδεδυμένα διὰ παχέος ὑδραυλικοῦ κονιάματος.

Εἰς τὰς ἐπιχώσεις ἀνευρέθη μαρμαρίνη κεφαλὴ ἀνδρός, σωζ. ὕψ. 0.10 μ., μὲ βραχεῖαν βοστρυχωτὴν κόμην καὶ γενειάδα, σχηματίζουσαν ὁμοίως μικροὺς βοστρύχους. Εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ εἶχε διανοιγῆ ὀπὴ διὰ τὴν στερέωσιν τῆς κεφαλῆς. Ἐπίσης συνελέγησαν λύχνος ἑλληνιστικὸς μὲ ἔντυπον διάκοσμον φύλλων, ὕψ. 0.04 μ., ἕτερος μὲ διάκοσμον γραμμιδίων, εἷς ρωμαϊκὸς μὲ ἀνάγλυφον κοκκιδωτὸν διάκοσμον, δακρυδόχος ἑλληνιστικὴ ἀτρακτόσχημος καὶ ποσότης θραυσμάτων ἀγγείων ἑλληνιστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν.

Ὁδὸς Ὑπερείδου 11 (Σχέδ. Α, ἀριθ. 31)

Εἰς οἰκόπεδον, διαστ. 6 × 12 μ., ἀπεκαλύφθησαν ὀλίγα καὶ ἀσήμαντα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα χρονολογούμενα ἀπὸ τῆς ἑλληνιστικῆς μέχρι καὶ τῆς ὑστέρας ρωμαϊκῆς περιόδου.

Εἰς τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου ἐσώζοντο τὰ ὑπολείμματα κτιστοῦ διὰ λίθων καὶ κονιάματος πίθου, ὁ ὁποῖος ἔβαινεν ἐπὶ ἐπιχώσεων εἰς βάθος 1.90 μ., καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 1 μ. Παχὺ κονίαμα ἐκάλυπτε τὰς παρειὰς αὐτοῦ. Πρὸς Δ. εὑρέθη μικρὸν τμῆμα παχέος τοίχου, μήκ. 0.45 καὶ πάχ. 0.90 μ., μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν. Ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος, ἡδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, εἰς βάθος 3.70 μ., καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 1.70 μ. Δεύτερος τοῖχος ἐξ ἀργολιθοδομῆς, πάχ. 0.55 μ., διέσχιζε τὸ οἰκόπεδον εἰς τὸ μέσον του μὲ τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν προηγούμενον κατεύθυνσιν. Ἡδράζετο ἐπὶ ἐπιχώσεων εἰς βάθος 2.20 μ., ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 2.50 μ. καὶ ἐσώζετο εἰς ὕψος 0.65 μ.

Εἰς τὰς ἐπιχώσεις ἀνευρέθη μαρμαρίνη κεφαλή, λίαν ἀποκεκρουμένη.

Ὁδὸς Φαλήρου (χάνδαξ ΟΑΠ) (Σχέδ. Α, ἀριθ. 32)

Εἰς χάνδακα, ὁ ὁποῖος διηνοίχθη κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Φαλήρου, εἰς τὸ τμῆμα της τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν ὁδῶν Πετμεζᾶ καὶ Δοντᾶ, ἐναντι τῆς ἰδιοκτησίας ἀριθ. 27, ἀνευρέθη τάφος παιδικὸς τῆς κλασσικῆς περιόδου. Ἦτο λακκοειδής, διανοιχθεὶς ἐντὸς ἐπιχώσεων εἰς βάθος 1.90 μ. κάτωθεν τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Αἱ διαστάσεις του ἦσαν 1.04 × 0.47, ὕψ. 0.47 μ. Μεταξὺ τῶν διαλελυμένων ὀστῶν τοῦ νεκροῦ ἀνευρέθησαν δέκα λήκυθοι, χρονολογούμεναι εἰς τὸ α΄ ἥμισυ τοῦ 5ου αἰ. π.Χ., τὰς ὁποίας περιγράφομεν κατωτέρω:

Λήκυθος ἐρυθρόμορφος, ὕψ. 0.172 μ., μὲ παράστασιν πτερωτῆς γυναικείας μορφῆς καὶ τὴν ἐπιγραφὴν *ΠΟΛΥΗ*. Λήκυθος μελανόμορφος, ὕψ. 0.163 μ., μὲ σκηνὴν συμποσίου, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Διόνυσος περιστοιχίζεται ὑπὸ τριῶν γυναικῶν. Λήκυθος μελανόμορφος, σωζ. ὕψ. 0.12 μ., μὲ παράστασιν ἐκ τοῦ κύκλου τοῦ Διονύσου μὲ γυναικείας μορφάς. Πέντε λήκυθοι μελανόμορφοι, μὲ παράστασιν ἅρματος καὶ γυναικείων μορφῶν, σωζ. ὕψ. 0.13, 0.162, 0.144, ὕψ. 0.185 καὶ 0.128 μ. Λήκυθος μελαμβαφής, ὕψ. 0.167 μ. Λήκυθος, ὕψ. 0.157 μ., μὲ ἐξίτηλον μελανόμορφον παράστασιν.

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

Ἀκτὴ Μιαούλη, ὁδὸς Κρεββατᾶ καὶ Μαυρομιχάλη

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Τουριστικῆς ΑΕ Κουρ-

δομιχάλη, διαστ. 24.70 × 31 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε δεξαμενάς, φρέαρ καὶ τοῖχον.

Παρὰ τὴν νοτίαν μεσοτοιχίαν τοῦ οἰκοπέδου, πλησίον τῆς ὁδοῦ Μαυρομιχάλη ἀπεκαλύφθη τμῆμα τοίχου, σωζ. μήκ. 2.90, πλ. 1.28, ὕψ. 0.65 μ. Ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λαξευτῶν λίθων καὶ ἔβαινεν ἐπὶ ὑποθεμελιώσεως ἐξ ἀργολιθοδομῆς ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, εἰς βάθος 1 μ. Πλησίον του εὑρέθησαν δύο δεξαμεναὶ μετὰ φρέατος. Ἡ μία δεξαμενὴ δὲν ἠρευνήθη λόγῳ τῆς θέσεώς της. Τὸ φρέαρ τῆς ἑτέρας εἶχε διάμετρον 0.82, βάθος 2.70 μ., ἡ δὲ δεξαμενὴ βάθος 3 μ. καὶ διάμετρον 3.50 μ.

Βορειότερον εὑρέθησαν τὰ ὑπολείμματα ἑτέρων δύο δεξαμενῶν καὶ ἓν φρέαρ, διαμ. 0.90 καὶ βάθ. 4.70 μ. μὲ ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος.

Παρὰ τὴν Ἀκτὴν Μιαούλη εὑρέθη τμῆμα δεξαμενῆς, σωζομένης εἰς βάθος 3.10 μ. καὶ διαμ. 3.50 μ. Πρὸς Β. ἐπεκοινώνει μὲ σύριγγα. Ἡ ἀρχὴ δύο συρίγγων, ὕψ. 1.70, πλ. 2.20 μ., ἐσώζετο παρὰ τὴν Ἀκτὴν Μιαούλη πλησίον τῆς ὁδοῦ Κρεββατᾶ. Ἑτέρα δεξαμενή, βάθ. 4 καὶ διαμ. 3.50 μ., ἐσώζετο παρὰ τὴν νοτίαν μεσοτοιχίαν τοῦ οἰκοπέδου.

Ἀκτὴ Μιαούλη καὶ ὁδὸς Μαυρομιχάλη

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Α. Χανδρῆ, διαστ. 14 × 29 × 26 μ., ἡ κιμηλιὰ ἀνευρέθη εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ συγχρόνου ἐδάφους.

Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου ἀνευρέθη σῦριγξ, μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ-ΝΑ., ἡ ὁποία συνεχίζετο ἐντὸς τοῦ παρακειμένου οἰκοπέδου καὶ ἀπέληγεν εἰς ἀπιόσχημον δεξαμενήν, μὴ ἐρευνηθεῖσαν. Ἡ ὀροφὴ τῆς σύριγγος συνέπιπτε μὲ τὴν στάθμην τοῦ καταστρώματος τῆς Ἀκτῆς Μιαούλη, τὸ πλάτος της ἦτο 0.98, τὸ ὕψος 1.65 καὶ τὸ μῆκος, τὸ μὲν σωζόμενον ἐντὸς τοῦ οἰκοπέδου 1.40 μ., ἐνῷ τὸ συνολικὸν ἀνήρχετο εἰς 3.50 μ. Ἐσωτερικῶς ἔφερεν ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος.

Ἀκτὴ Μιαούλη (ἔργα ΟΑΠ)

Κατὰ τὴν διάνοιξιν χάνδακος ὑπὸ τοῦ ΟΑΠ καὶ εἰς τὸ μεταξὺ τῶν ὁδῶν Μπότσαρη καὶ Κανάρη περιλαμβανόμενον τμῆμα του, ἐπεσημάνθη τμῆμα ἀρχαίου ἀποχετευτικοῦ ἀγωγοῦ.

Ὁ ἀγωγὸς ἐσώζετο ἐπὶ τῆς νοτίας παρειᾶς τοῦ χάνδακος καὶ εἶχε πλάτος 0.75 καὶ ὕψος 0.90 μ. Εἶχε κατεύθυνσιν Β.-Ν., αἱ πλευραί του ἦσαν κατεσκευασμέναι διὰ λαξευτῶν λίθων καὶ ἠδράζετο ἐπὶ ἐπιχώσεων εἰς βάθος 2.20 μ., ἐκαλύπτετο δὲ διὰ πλακοειδῶν λίθων.

Ἀκτὴ Μουτσοπούλου 23 καὶ ὁδὸς Μεσσηνίας

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Πειραϊκῆς Οἰκοδομικῆς, διαστ. 14.50 × 14 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν νεωσοίκου ἑνὸς ἐκ τῶν περιβαλλόντων τὸν λιμένα τῆς Ζέας. Εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν ὀλίγον βορειότερον ἔχουν ἀποκαλυφθῆ λείψανα ἑτέρων νεωσοίκων.

Ὁ προαναφερθεὶς ἀνατολικὸς τοῖχος τοῦ νεωσοίκου ἔχει κατεύθυνσιν Β.-Ν., καὶ ἐδράζεται ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 3 μ. (Σχέδ. 10). Εἶναι κατεσκευασμένος διὰ λαξευτῶν πωρολίθων κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα καὶ διατηρεῖται εἰς ὕψος δύο δόμων. Τμῆμα κίονος εὑρέθη εἰς τὰς ἐπιχώσεις, προερχόμενον προφανῶς ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς διαρρυθμίσεως τοῦ νεωσοίκου.

Πέραν τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Μεσσηνίας καὶ εἰς ἀπόστασιν 2.40 μ. ἀπὸ τῆς Ἀκτῆς Μουτσοπούλου ἀνευρέθησαν λείψανα θεμελίων ἑτέρου νεωσοίκου, τὰ ὁποῖα λόγῳ τῆς θέσεώς των δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐρευνηθοῦν.

Ὁδὸς Βασ. Γεωργίου Β΄ 45 καὶ Μουσῶν

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Μαρίας Χριστοφόρου, διαστ. 10.50 × 11.85 × 9.70 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε μόνον τὰ λείψανα μιᾶς δεξαμενῆς σχήματος κώδωνος εἰς τὸ μέσον τῆς βορείου μεσοτοιχίας, διὰ τοῦτο δὲ καὶ δὲν ἀνεσκάφη πλήρως. Ἦτο λαξευμένη εἰς τὴν κιμηλιάν, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ἦτο κατά τι ὑψηλοτέρα τῆς ἐπιφανείας τῆς συγχρόνου ὁδοῦ. Ἡ διάμετρος τοῦ στομίου ἦτο 1.10 μ. Ἐσωτερικῶς ἔφερεν ἐπίχρισμα ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος.

Ὁδὸς Δεληγεώργη 130-132

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Μαρκάκη, διαστ. 19 × 16.30 μ., ἐσώζοντο τὰ λείψανα ἀρχαίου τοίχου καὶ φρέαρ.

Ὁ τοῖχος μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν., ἔβαινε κάτωθεν τῆς βορείου μεσοτοιχίας, ἦτο κατεσκευασμένος ἐκ λαξευτῶν μεγάλων λίθων, εἶχε πάχος 1.60 μ. καὶ ἠδράζετο ἐπὶ λατύπης εἰς βάθος 0.80 μ. Ἄνωθεν αὐτοῦ διήρχετο μεταγενέστερον δάπεδον ἐξ ἀσβεστοκονίας. Τὸ φρέαρ ἀνευρέθη πλησίον τῆς δυτικῆς γωνίας τοῦ οἰκοπέδου, εἶχε διάμετρον 0.80 μ. καὶ ἔφερεν ἐσωτερικὴν ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος, ἠρευνήθη δὲ μέχρι βάθους 1 μ.

Ὁδὸς Εὐεργετῶν καὶ Πραξιτέλους 245

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Εὐαγγ. Φράγκου, διαστ. 11.50 × 9.60 μ. ἀπεκαλύφθη τμῆμα ἀρχαίου λατομείου (Σχέδ. 11).

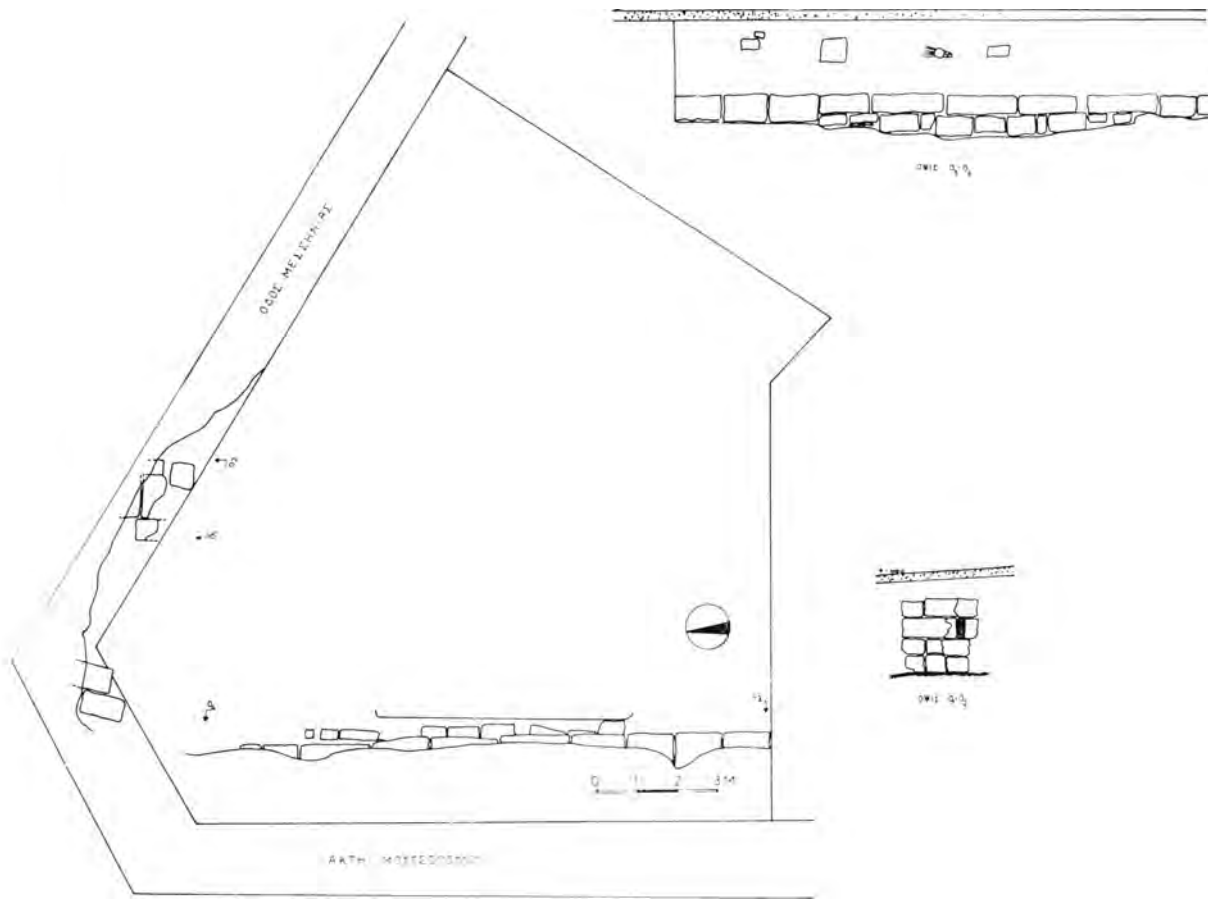
Αἱ λαξεύσεις ἐσώζοντο κυρίως εἰς τὸ νότιον ἥμισυ τοῦ οἰκοπέδου. Ὁ βράχος εἶναι ὁ συνήθης κιτρινωπὸς πωρόλιθος. Ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ λατομείου ἔχει γίνει κατὰ τὸν ἐπιφανειακὸν κλιμακωτὸν τρόπον, εἰς τρία ἐπίπεδα. Ἑκάστη βαθμὶς λατομεύσεως παρουσιάζει σαφῆ τὰ ἴχνη τῆς ἐξορύξεως τῶν ὀγκολίθων. Ἡ κατωτέρα βαθμίς, μήκ. 9 μ., ἔχει ὕψος 0.45 καὶ πλάτος 1.40 μ.· ἐπ' αὐτῆς διακρίνονται αἱ διαστάσεις τῶν ἐξορυχθέντων ὀγκολίθων, πλ. 0.90,

1.20, 0.80, 0.50 μ. κ.ἀ. Ἐπὶ τῆς δευτέρας βαθμίδος διακρίνεται λάξευσις, διαστ. 1.30 × 0.87 μ. Ἐκ τῆς τρίτης βαθμίδος ἔχουν ἐξορυχθῆ ὀγκόλιθοι, διαστ. 1.40 × 0.67, 1.40 × 0.77 καὶ 1.20 × 0.74 μ.

Ὁδὸς Εὐπλοίας 7

Εἰς οἰκόπεδον, διαστ. 8.20 × 13.60 μ., ἡ στάθμη τῆς κιμηλιᾶς ἀνευρέθη εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς ὁδοῦ. ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς βάθος 0.10 μ. κάτωθεν τοῦ συγχρόνου ἐδάφους, πλὴν τμήματός της πρὸς Ν., ὅπου ἦτο λαξευμένη εἰς βάθος 3.50 μ.

Παρὰ τὴν οἰκοδομικὴν γραμμὴν τῆς ὁδοῦ Χατζηκυριακοῦ, ὅπου ἡ στάθμη τῆς κιμηλιᾶς εὑρίσκετο εἰς βάθος 3.50 μ., ἀπεκαλύφθη τμῆμα ἀπιοσχήμου δεξαμενῆς. Τὸ στόμιον τῆς δεξαμενῆς εὑρίσκετο εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς κιμηλιᾶς. Ἡ διάμετρος τοῦ στο-

Σχέδ. 10. Πειραιεύς. Ἀκτὴ Μουτσοπούλου 23 καὶ Μεσσηνίας. Κάτοψις τῆς ἀνασκαφῆς καὶ ὄψεις τοίχων.

Κατὰ τὴν βόρειον μεσοτοιχίαν ἐσώζετο φρέαρ, διαμ. 0.80 μ., τὸ ὁποῖον ἠρευνήθη μέχρι βάθους 1 μ. Ἐπὶ τῆς βορείου παρειᾶς του ὑπάρχουν μηνοειδῆ ἀνοίγματα δι' ἐπίσκεψίν του. Ἐπίσης πλησίον τῆς νοτιοανατολικῆς γωνίας ἠρευνήθη δεξαμενή, διαμ. 1.60 καὶ βάθ. 1.30 μ., μὲ ὑδραυλικὸν κονίαμα ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων.

Ὁδὸς Ζαΐμη, Χατζηκυριακοῦ, Μιαούλη καὶ Φλέσσα

Εἰς οἰκοδομικὸν τετράγωνον περικλειόμενον ὑπὸ τῶν ὡς ἄνω ὁδῶν, ἡ στάθμη τῆς κιμηλιᾶς ἔκειτο ὡς μίου ὑπολογίζεται εἰς 1 μ., τὸ ὕψος της σώζεται εἰς 2.90 μ., ἡ δὲ διάμετρος τοῦ πυθμένος εἰς 3.55 μ.

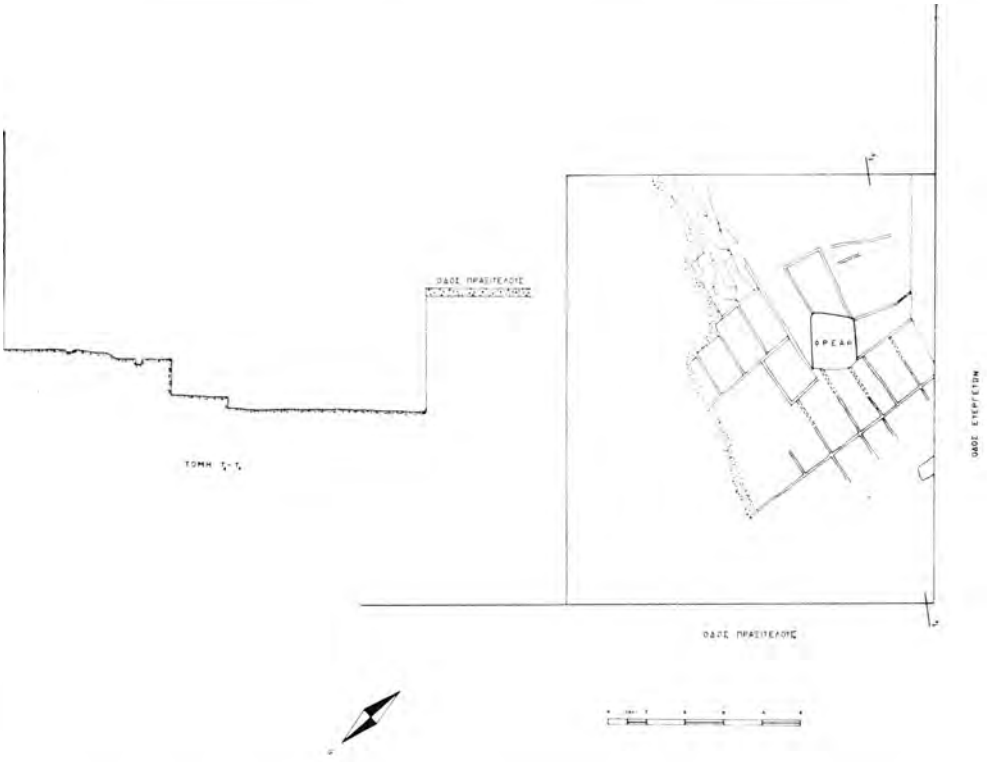
Κατὰ τὴν δυτικὴν παρειὰν τοῦ οἰκοπέδου, κατὰ μῆκος τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Ζαΐμη, ἐσώζοντο ἑτέρα ἀπιόσχημος δεξαμενὴ καὶ δύο φρέατα. Τὸ στόμιον τῆς δεξαμενῆς ἔχει διάμετρον 1 μ. καὶ ὕψος 1 μ. Ἡ δεξαμενὴ ἔχει ὕψος 3.30 καὶ διάμετρον 4 μ.. Πρὸς Ν. ἀνοίγεται σῦριγξ μὲ κατεύθυνσιν ΝΔ.-ΒΑ., ἡ ὁποία ἠρευνήθη μέχρι μήκους 4 μ. Ἡ διάμετρος τοῦ πρώτου φρέατος εἶναι 0.60 μ. καὶ τὸ βάθος 7.20 μ., ἐνῶ τὸ δεύτερον ἔχει διάμετρον 1.20 μ. καὶ

τὸ αὐτὸ βάθος. Ἐσωτερικῶς ἔφερον ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος.

Ὁδὸς Ἰσμήνης 10

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Δημ. Φιραρίδου ἡ στάθμη τῆς κιμηλιᾶς εὑρέθη εἰς βάθος 1 μ. Κατὰ τὴν γενομένην ἔρευναν ἀνευρέθη ἓν φρέαρ μόνον. Εἶχε λαξευθῆ εἰς τὴν κιμηλιὰν καὶ εἶχε διάμετρον ἦσαν κατεσκευασμένοι διὰ λαξευτῶν ὀγκολίθων. Ἡ βορειοανατολικὴ πλευρά του διετηρεῖτο εἰς μῆκος 1.75 μ. καὶ ἡ νοτιοανατολικὴ εἰς μῆκος 2.55 μ. Τὸ κτίσμα ἠδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, κειμένης εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον μὲ τὴν ὁδόν.

Παρὰ τὴν οἰκοδομικὴν γραμμὴν τῆς ὁδοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ πλησίον τῆς ὁδοῦ Σαχτούρη, ἐσώζοντο τὰ λείψανα δύο ἀπιοσχήμων δεξαμε-

Σχέδ. 11. Πειραιεύς. Ὁδὸς Εὐεργετῶν καὶ Πραξιτέλους 245. Κάτοψις τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τομὴ ζ-ζ.

0.82 μ., ἐσωτερικῶς δὲ ἔφερεν ἐπένδυσιν ἀσβεστοκονίας καὶ ἠρευνήθη εἰς μικρὸν βάθος.

Ὁδὸς Καλλέργη 55

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Τσακμάκη, διαστ. 14.05 × 13.45 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἔφερεν εἰς φῶς πωρίνην λάρνακα, διαστ. 1.60 × 0.55, ὕψ. 0.63 μ. Εὑρέθη πλησίον τῆς ἀνατολικῆς μεσοτοιχίας καὶ ἦτο συλημένη.

Ὁδὸς Καλλιγᾶ, Ἀφεντούλη, Βασ. Κωνσταντίνου καὶ Σαχτούρη

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Δ. Διακάκη, διαστ. 14.10 × 32.30 × 18 μ., ἡ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψεν ὀλίγα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα.

Εἰς τὴν βόρειον γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου ἐσώζετο ἡ ἀνατολικὴ γωνία δωματίου, τοῦ ὁποίου οἱ τοῖχοι νῶν μετὰ φρέατος, αἱ ὁποῖαι ἐπεκοινώνουν μεταξύ των διὰ σύριγγος. Τὸ φρέαρ εἶχε διάμετρον 0.90 καὶ βάθος 1.20 μ., ἡ δὲ δεξαμενὴ λόγῳ τῆς θέσεώς της δὲν ἠρευνήθη πλήρως. Ἡ σῦριγξ εἶχε μῆκος 2.20, ὕψος 1.40 καὶ πλάτος 0.90 μ. Ἐσωτερικῶς ὁλόκληρος ἡ κατασκευὴ ἦτο ἐπενδεδυμένη μὲ ὑδραυλικὸν κονίαμα.

Ὁδὸς Κανθάρου 42

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἀγγελίδου, διαστ. 9.10 × 23 μ., ἡ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε λείψανα τοίχων τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου.

Εἷς τοῖχος ἐξ ἀργολιθοδομῆς, πάχ. 0.70 μ., διέσχιζε τὸ οἰκόπεδον, μὲ κατεύθυνσιν ΒΑ.-ΝΔ. Οὗτος διετηρεῖτο εἰς μῆκος 6.50 καὶ ὕψος 0.90 μ., ἠδράζετο δὲ ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 0.40 μ. Βορειότερον τοῦ περιγραφέντος ἀνεσκάφη ἕτερον τμῆμα τοί-

χου παρομοίας κατασκευῆς, σωζόμενον εἰς μῆκος 2.20 μ. Κάτωθέν του, πρὸς Ν., ἐσώζετο τμῆμα ἀγωγοῦ συγκειμένου ἐκ λαξευτῶν πωρολίθων, σωζ. μήκ. 1.40 μ.

Ὁδὸς Καραγεώργη τῆς Σερβίας, Παυσιλύπου καὶ Παπαδιαμάντη

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Σταθάκη, διαστ. 18 × 20.80 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψεν ὀλίγα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου.

Παρὰ τὴν ἀνατολικὴν μεσοτοιχίαν ἐσώζοντο τὰ λείψανα δύο τοίχων, μὲ κατεύθυνσιν ΒΑ.-ΝΔ. Ὁ παλαιότερος ἐσώζετο εἰς μῆκος 2.45, ὕψος 0.55 μ. καὶ ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λαξευτῶν λίθων κατὰ τὸ ἀκανόνιστον τραπεζιόσχημον σύστημα, ἡδράζετο δὲ ἐπὶ ἐπιχώσεων εἰς βάθος 1.95 μ. Ὁ δεύτερος τοῖχος ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λαξευτῶν πωρολίθων κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα, διετηρεῖτο δὲ εἰς μῆκος 2.52 καὶ ὕψος 0.95 μ. Τρίτος τοῖχος ἐξ ἀργολιθοδομῆς ἐσώζετο εἰς τὸ βόρειον ἥμισυ τοῦ οἰκοπέδου, μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ. Διετηρεῖτο εἰς μῆκος 9.20 καὶ ὕψος 0.55 μ., ἡδράζετο δὲ ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 2.40 μ. Ἐπειδὴ πρὸς Β. αὐτοῦ ἀνευρέθη τμῆμα ὁδοστρώματος, συμπεραίνομεν ὅτι ἐκεῖθεν διήρχετο ἀρχαία ὁδὸς μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ.

Ὁδὸς Καραΐσκου 205-207

Ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Οἰκονόμου καὶ Γιαννούλη ἀπεκάλυψε τμῆμα ὑδαταγωγοῦ παρὰ τὴν νοτιοανατολικὴν μεσοτοιχίαν. Ἀπετελεῖτο ἐκ δύο ἐξωτερικῶν πλευρῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπεῖχον μεταξύ των 0.45 μ. καὶ ἦσαν κατεσκευασμέναι ἐκ λαξευτῶν ὀρθογωνίων πωρολίθων, ὕψ. 0.67 καὶ μήκ. 1 μ. Οἱ πωρόλιθοι ἡδράζοντο ἐπὶ ἐπιχώσεως ἐκ μελανῶν χωμάτων, πάχ. 0.25 μ., βαινούσης ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, εἰς βάθος 2.20 μ. ἀπὸ τοῦ συγχρόνου ἐδάφους. Ἐπὶ τοῦ χωματίνου πυθμένος τοῦ ἀγωγοῦ εἶχε τοποθετηθῆ ὑδαταγωγός, τοῦ ὁποίου ἐσώζοντο δύο πήλινα σώματα, σχήματος ἀνεστραμμένου Π, συνολ. μήκ. 1.05, πλ. 0.16 καὶ ὕψ. 0.13 μ. Ἡ πρὸς ΒΔ. συνέχεια τοῦ ὑδαταγωγοῦ εὑρέθη καὶ παρὰ τὴν οἰκοδομικὴν γραμμὴν τοῦ οἰκοπέδου.

Ὁδὸς Νεωρίων 137

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Παναγ. Πατούνα, διαστ. 7 × 20 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε κωδωνόσχημον ὑδατοδεξαμενὴν μετὰ φρέατος, λαξευμένην ἐντὸς τῆς κιμηλιᾶς πλησίον τῆς νοτιοδυτικῆς μεσοτοιχίας. Ἡ στάθμη τῆς κιμηλιᾶς συνέπιπτε μὲ τὴν σύγχρονον ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους. Τὸ φρέαρ τῆς δεξαμενῆς εἶχε διάμετρον 1.20 καὶ βάθος 1.40 μ., ἡ δὲ δεξαμενὴ ἔφερεν ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος, εἶχε διάμετρον 2.90 καὶ βάθος 3 μ.

Ὁδὸς Πραξιτέλους 236

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Μέλλιου, διαστ. 16 × 22 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τμῆμα ἀρχαίου λατομείου πωρώδους πετρώματος. Ἡ ὑψηλοτέρα στάθμη του εὑρίσκεται εἰς βάθος 0.50 μ. ἀπὸ τοῦ συγχρόνου ἐδάφους, ἐνῷ τὸ ἐπίπεδον, ὅπου ἔφθασεν ἡ λατόμευσις εὑρίσκεται εἰς βάθος 3.10 μ.

Εἰς τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου ὁ βράχος ἔχει λαξευθῆ ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ μετώπου του εἰς μῆκος 7.40 μ. Ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ λατομείου ἔχει γίνει κατὰ τὸν κάθετον τρόπον. Ἐπὶ τῆς καθέτου παρειᾶς τοῦ πετρώματος διακρίνονται αἱ λαξεύσεις αὐλάκων, βάθ. 0.11-0.18 μ., καὶ αἱ στρώσεις τῶν ὀγκολίθων πρὸς ἐξόρυξιν εἰς πέντε σειράς.

Αἱ διαστάσεις τῶν ὀγκολίθων εἶναι ποικίλαι: 1.15 × 0.47, 0.60 × 0.34, 0.75 × 0.25, 0.50 × 0.38 μ. Κάτωθεν τῶν λαξεύσεων αὐτῶν ὁ βράχος ἦτο λαξευμένος εἰς τέσσαρας βαθμίδας.

Ὁδὸς Λουκᾶ Ράλλη 81

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Γ. Οὐρανοῦ, διαστ. 11.20 × 17 μ., ἀνεσκάφη τμῆμα σπηλαίου, τοῦ ὁποίου ἡ συνέχεια εὑρέθη εἰς τὸ πρὸς Β. παρακείμενον οἰκόπεδον.

Τὸ δάπεδον τοῦ σπηλαίου εὑρίσκεται κατὰ 5.50 μ. βαθύτερον τῆς στάθμης τοῦ συγχρόνου ἐδάφους καὶ ἡ ὀροφή του κατὰ 2.50 μ. Τὸ σχῆμα του εἶναι ἀκανόνιστον ἐπίμηκες, μήκ. 12 καὶ πλ. 5.50 μ. Ἡ εἴσοδος εὑρίσκεται πρὸς Α. καὶ ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σπηλαίου γίνεται μὲ διάδρομον ἐπιμήκη, μήκ. 5 μ. Κόγχη ἡμικυκλικὴ εἶχεν ἀνοιχθῆ κατὰ τὴν δυτικὴν πλευράν του καὶ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν εἶχον ἀνοιχθῆ περισσότεραι, ποικίλων σχημάτων: μία ἡμικυκλική, δύο μικραὶ ἐπιμήκεις, μία ὀρθογώνιος ἐπιμήκης καὶ εἰς ἐπιμήκης διάδρομος μεταξὺ αὐτῶν. Εἰς τὰς δύο ἡμικυκλικὰς κόγχας εἶχον ἀνορυχθῆ φρέατα, ἐνῷ τρίτον φρέαρ εἶχεν ἀνοιχθῆ πρὸς Δ.

Ὁδὸς Σαλαμινομάχων καὶ Φλέσσα (ἔργα ΟΑΠ)

Κατὰ τὴν διάνοιξιν χάνδακος ἐπεσημάνθη ἀρχαία δεξαμενή, παρὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν δύο ὁδῶν. Ἡ δεξαμενή, λαξευμένη εἰς τὴν κιμηλιάν, ἦτο κωδωνόσχημος μετὰ φρέατος, τοῦ ὁποίου τὸ στόμιον εὑρίσκετο εἰς βάθος 2 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς συγχρόνου ὁδοῦ. Τὸ φρέαρ εἶχε διάμετρον 0.70 καὶ βάθος 0.64 μ., ἡ δὲ δεξαμενὴ διάμετρον 3.10 καὶ βάθος 4.55 μ.

Ὁδὸς Σαχτούρη 42

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Χ. Παυλάκη, διαστ. 11 × 12 μ., αἱ ἐκσκαφικαὶ ἐργασίαι ἀπεκάλυψαν τὰ λείψανα μιᾶς δεξαμενῆς μόνον, λαξευμένης εἰς τὴν κιμηλιάν, ἡ στάθμη τῆς ὁποίας ἔκειτο 0.60 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς συγχρόνου ὁδοῦ.

Ἡ δεξαμενὴ ἐσώζετο κατὰ τὸ ἥμισυ παρὰ τὴν νοτιοδυτικὴν μεσοτοιχίαν. Ἀπέληγεν ἄνω εἰς φρέαρ, διαμ. 0.20 καὶ ὕψ. 2.05 μ. Ἡ δεξαμενή, κωδωνόσχημος, εἶχε μεγ. διάμετρον 2.60, βάθος 2.30 μ., ἔφερε δὲ ἐσωτερικῶς ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος.

Ὁδὸς Φιλιππουπόλεως καὶ Ταγματάρχου Μαντουβάλου

Κατὰ τὴν διάρκειαν παρακολουθήσεως ἐκσκαφικῶν ἐργασιῶν εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἐμμ. Ροκάκη, ἀνευρέθη ἐπιτύμβιος στήλη ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου, ναϊδιόσχημος, διαστ. 1.41 × 0.73, πάχ. 0.13 μ. Φέρει σκηνὴν δεξιώσεως. Δεξιὰ εἰκονίζεται γυναικεία μορφὴ καθημένη ἐπὶ κλισμοῦ, ἑτέρα δὲ γυναικεία μορφὴ ἵσταται ἀριστερά, ἔναντι τῆς καθημένης, ἐνῷ εἰς τὸ βάθος παρίστανται δύο εἰσέτι μορφαί, ἀνὴρ γενειοφόρος κατ' ἐνώπιον καὶ γυνὴ φέρουσα τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ προσώπου. Εἰς τὸ ἐπιστύλιον ἔχει χαραχθῆ ἡ ἐπιγραφή: *Φείδυλλα Λημόφιλος Καλλιστομάχη*. Χρονολογεῖται εἰς τὸ γ' τέταρτον τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Ὁδὸς Φλέσσα (ἔργα ΟΑΠ)

Λείψανα τοίχων τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου ἀνευρέθησαν εἰς διανοιγέντα χάνδακα, κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Φλέσσα, μεταξὺ τῶν ὁδῶν Σαλαμινομάχων καὶ Θεοτόκη, ἔναντι τῶν ἀριθμῶν 34-40.

Εἰς τὸ νοτιώτερον τμῆμα τοῦ χάνδακος, πλησίον τῆς ὁδοῦ Θεοτόκη, ἀπεκαλύφθη τμῆμα τοίχου, μὲ κατεύθυνσιν ΝΑ.-ΒΔ., καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ χάνδακος, ἐκτισμένον κατὰ τὸ ἰσόδομον τραπεζιόσχημον σύστημα. Ἐθεμελιοῦτο εἰς βάθος 2.50 μ. ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς καὶ διετηρεῖτο εἰς μῆκος 2.20 μ., ἐπὶ δὲ τῆς δυτικῆς παρειᾶς του ἔφερεν ἴχνη κονιάματος.

Δεύτερος τοῖχος, μὲ κατεύθυνσιν ΒΑ.-ΝΔ., ἀπεκαλύφθη βορειότερον, ἐκτισμένος κατὰ τὸ ἀκανόνιστον τραπεζιόσχημον σύστημα. Ἐθεμελιοῦτο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 2.20 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 1.20 μ.

Ὁδὸς Φραγκιαδῶν 81

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Β. Ἀρβανίτου, διαστ. 19 × 6.30 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τὰ θεμέλια μεγάλου οἰκοδομήματος τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου (Σ χ έ δ. 12).

Ἀνεσκάφη ἡ βορειοδυτικὴ γωνία κτίσματος ἰσοδόμου κατασκευῆς, τοῦ ὁποίου ἡ βόρειος πλευρὰ ἐσώζετο εἰς μῆκος 11 μ., ἡ δὲ δυτικὴ ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 5.80 μ. Τὸ ἐρευνηθὲν κτίσμα ἐσωτερικῶς διηρεῖτο εἰς δύο χώρους κατὰ πλάτος διὰ δύο διαχωριστικῶν τοίχων ἐξ ἀργολιθοδομῆς. Τοῦ πρώτου χώρου τὸ πλάτος ἔφθανε τὰ 6 μ., τοῦ δευτέρου τὰ 2.60 μ. Οἱ τοῖχοι οἱ κατεσκευασμένοι κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα εἶχον πάχος 0.80 μ. καὶ οἱ δι' ἀργῶν λίθων 0.50 μ.

Ὁ δυτικὸς τοῖχος ἠδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 4.50 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς συγχρόνου ὁδοῦ καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος δύο δόμων, ἐνῷ οἱ λοιποὶ τοῖχοι ἠδράζοντο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 3-3.50 μ. καὶ διετηροῦντο ὁ μὲν βόρειος τοῖχος εἰς ὕψος ἑνὸς δόμου, οἱ δὲ λοιποὶ δύο εἰς ὕψος 1.50 μ. Δάπεδον ἐκ σκληροῦ κονιάματος, πάχ. 0.04 μ., διετηρεῖτο πλησίον τῆς νοτίας μεσοτοιχίας τοῦ οἰκοπέδου, εἰς βάθος 2 μ.

Ὁδὸς Φραγκιαδῶν (χάνδαξ ΟΑΠ)

Κατὰ τὴν διάνοιξιν χάνδακος πλησίον τῆς συμβολῆς τῆς ὁδοῦ Φραγκιαδῶν μετὰ τῆς ὁδοῦ Κοτζιάδων, ἀνευρέθη τμῆμα τοίχου τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου καὶ φρέαρ.

Ὁ τοῖχος, μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ., ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 4.80 μ., ἠδράζετο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 2 μ. καὶ ἦτο ἐκτισμένος διὰ λαξευτῶν μεγάλων πωρολίθων καὶ μικρῶν βυσμάτων εἰς τὰ μεταξὺ των κενὰ κατὰ τὸ ἀκανόνιστον πολυγωνικὸν σύστημα, ἔφερε δὲ ἐπὶ τῆς ὄψεως λείψανα κονιάματος. Πρὸς Α. ἀνεσκάφη φρέαρ, διαμ. 0.80 μ., τοῦ ὁποίου αἱ παρειαὶ ἔφερον ἐπένδυσιν ἀμμοκονίας καὶ εἰς τὸ στόμιον ἔφερε λαξευτὸν τετράγωνον πωρόλιθον.

Ὁδὸς Φραγκιαδῶν 53

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Λ. Δεπάστα, διαστ. 8.60 × 15.40 μ., ἀπεκαλύφθησαν δύο δεξαμεναὶ καὶ φρέαρ, λαξευμένα εἰς τὴν κιμηλιάν, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ἔκειτο εἰς βάθος 0.50 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς συγχρόνου ὁδοῦ.

Αἱ δεξαμεναί, σχήματος κώδωνος, ἀπολήγουν ἄνω εἰς φρέαρ, ἡ πρώτη διαμ. 0.75, βάθ. 1.70 μ. καὶ ἡ δευτέρα διαμ. 0.85, βάθ. 1 μ. Ἡ πρώτη ἠρευνήθη μέχρι βάθους 2.80 μ., ἡ δευτέρα μέχρι βάθους 3.70 μ. Ἐσωτερικῶς ἔφερον ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος. Τὸ φρέαρ εἶχε διάμετρον 0.75 μ. καὶ ἀνεσκάφη εἰς βάθος 6.50 μ.

ΜΟΣΧΑΤΟΝ

Ὁδὸς Κύπρου καὶ Ἄρτης

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Γ. Γεωργιάδου ἀνευρέθη μαρμαρίνη ἐπιτύμβιος λήκυθος, σωζ. ὕψ. 0.61 μ., ἐλλιπὴς κατὰ τὸ ἄνω τμῆμα τῆς λαβῆς καὶ τὴν βάσιν. Φέρει σκηνὴν δεξιώσεως δύο γυναικῶν, τῆς μιᾶς καθημένης ἐπὶ κλισμοῦ καὶ τῆς ἑτέρας ὀρθίας. Ἄνωθεν τῆς παραστάσεως διακρίνεται ἐπιγραφή: *ΦΙΛΗ ΙΑΤΡΟ*. . . . . , ἐνῷ ἡ ἐπιγραφὴ κάτωθεν τῆς παραστάσεως εἶναι δυσανάγνωστος. Χρονολογεῖται περὶ τὰ μέσα τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

ΝΙΚΑΙΑ (ΑΣΠΡΑ ΧΩΜΑΤΑ)

Ὁδὸς Ρυσίου καὶ Θαλοῦ

Κατὰ τὴν διάρκειαν ἐργασιῶν ὁδοποιίας τοῦ δή-

μου Νικαίας ἀνευρέθησαν δύο ἐπιτύμβιοι μαρμάρινα στῆλαι.

Ἡ μία εἶναι ναϊδιόσχημος, τεθραυσμένη εἰς τέσσαρα τεμάχια, διαστ. 1.25 × 0.69, πάχ. 0.10 μ. Εἰκονίζονται τρεῖς μορφαί: δύο ἄνδρες γενειοφόροι καὶ μία γυνή. Εἰς τὸ ἐπιστύλιον ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα δύο ἀνδρῶν:

Κηφισοφῶν Κηφισοδώρου Ἀχαρνεὺς
Κηφισόδωρος Κηφισοφῶντος Ἀχαρνεὺς

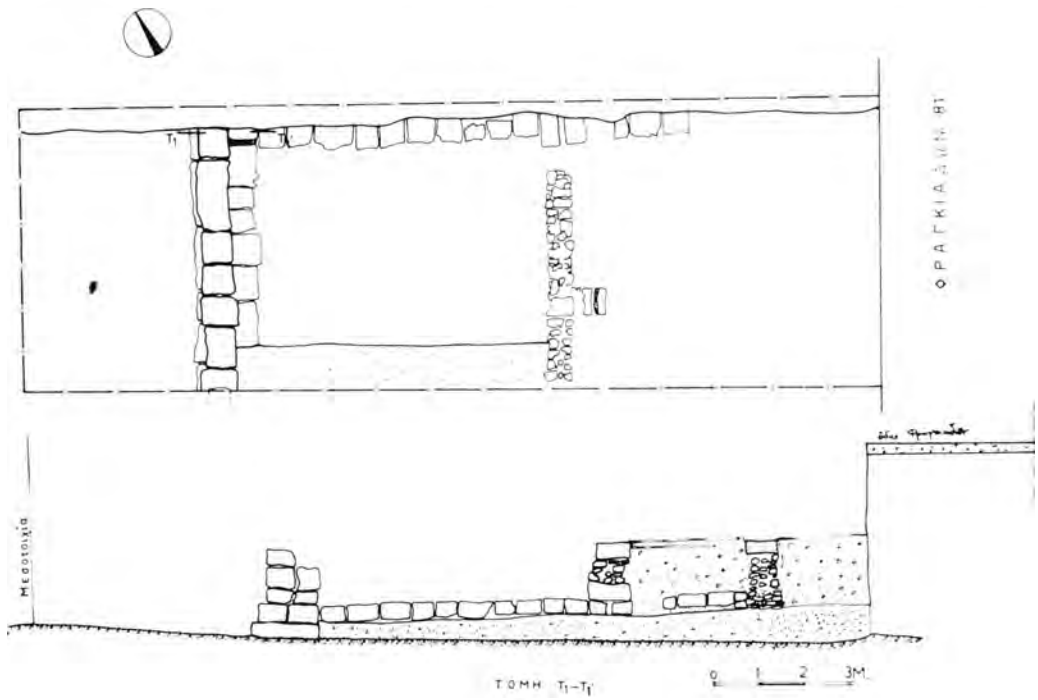
Χρονολογεῖται περὶ τὰ μέσα τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Ἡ δευτέρα στήλη μὲ ἀετωματικὴν ἐπίστεψιν, ὕψ. 1.10, πλ. 0.48 μ., φέρει παράστασιν δεξιώσεως ἐντὸς ὀρθογωνίου ἐγκοίλου. Εἰς πρόστυπον ἀνάγλυφον εἰκονίζεται γυνὴ καθημένη καὶ πρὸ αὐτῆς ἀνὴρ ἱστάμενος. Ἄνωθεν τῆς παραστάσεως ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τῆς νεκρᾶς: *Ἐργυλλίς*. Χρονολογεῖται εἰς τὸ β΄ ἥμισυ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Ἀριστερὰ ἵσταται ἀνδρικὴ γενειοφόρος μορφή, στηριζομένη ἐπὶ ράβδου. Εἰς τὸ βάθος τῆς στήλης, μεταξὺ τῶν δύο μορφῶν ὀρθία θεραπαινὶς κρατοῦσα πυξίδα. Εἰς τὸ ἐπιστύλιον ἔχει χαραχθῆ ἐπιγραφή: *Ἀκταῖος Πειρα . . . . . κταίο Πειραιέως*. Χρονολογεῖται εἰς τὰ μέσα τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Ὁδὸς Μεσολογγίου 25

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Παπαγιάννη, διαστ. 10.25 × 22.18 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε δύο σαρκοφάγους ἐκ πωρολίθου. Αἱ διαστάσεις των

Σχέδ. 12. Πειραιεύς. Ὁδὸς Φραγκιαδῶν 81. Κάτοψις ἀνασκαφῆς καὶ τομή.

ἦσαν 2.30 × 0.91, ὕψ. 0.66 μ. Ἡ μία εὑρέθη ἄνευ τοῦ καλύμματός της, τῆς δὲ δευτέρας ἐσώζετο τμῆμα του μόνον.

Πλησίον τῆς πρώτης σαρκοφάγου εὑρέθησαν τρία ἀλάβαστρα ἐλλιπῆ, σωζ. ὕψ. 0.083, 0.315, καὶ 0.30 μ. Ἡ ραδινότης τοῦ σχήματός των τὰ κατατάσσει χρονολογικῶς εἰς τὴν ὑστεροκλασσικὴν περίοδον. Ἐντὸς τῆς δευτέρας σαρκοφάγου εὑρέθη ὁ διαλελυμένος σκελετὸς ἑνὸς νεκροῦ καὶ θραῦσμα πώματος πυξίδος. Ἐκτὸς τῆς σαρκοφάγου εὑρέθησαν τρία ἀλάβαστρα ἐλλιπῆ, παρόμοια πρὸς τὰ προηγούμενα, σωζ. ὕψ. 0.26, 0.24 καὶ 0.14 μ.

ΑΝΩ ΒΟΥΛΑ

Τρεῖς ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι διεξήχθησαν εἰς τὴν

ΑΙΓΑΛΕΩ (ΑΓΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ)

Ὁδὸς Ἑπτανήσου 41 (χάνδαξ ΟΑΠ)

Κατὰ τὴν διάρκειαν ἐργασιῶν εἰς τὴν ὡς ἄνω θέσιν ἀνευρέθη ἐπιτύμβιος ναϊδιόσχημος στήλη, ἐλλιπὴς ἄνω, ὕψ. 1.40 × 0.86 μ., τεθραυσμένη εἰς τέσσαρα τμήματα. Δεξιὰ εἰκονίζεται γυναικεία μορφὴ καθημένη ἐπὶ δίφρου· οἱ πόδες πατοῦν ἐπὶ ὑποποδίου καὶ φέρει τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ προσώπου.

περιοχὴν Ἄνω Βούλας καὶ μία εἰς τὴν Βάρην Ἀττικῆς. Ὁ οἰκισμὸς τῆς Ἄνω Βούλας, ὡς ἀνεφέρθη καὶ ἀνωτέρω, ἔχει οἰκοδομηθῆ ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου δήμου τῶν Ἀλῶν Αἰξωνίδων τῆς Κεκροπίδος φυλῆς, ἐνῶ ἡ Βάρη ταυτίζεται πρὸς τὸν δῆμον τοῦ Ἀναγυροῦντος.

Ὁδὸς Δραγατσανίου (Ο.Τ. 156, ἀριθ. 3)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἑρμογένη, διαστ. 44 × 27 μ., ἀπεκαλύφθησαν λείψανα ἀγροικίας (Πίν. 79 α) καὶ ἀνάλημμα ὁδοῦ, ἀνήκοντα εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἀλῶν Αἰξωνίδων.

Τὸ ἀνάλημμα τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, μὲ κατεύθυνσιν ΒΑ.-ΝΔ., ἐσώζετο εἰς μῆκος 25 μ. ἀποκατεστάθη δὲ μέχρι μήκους 31 μ. Ἦτο ἐκτισμένον διὰ μικρῶν καὶ μεγάλων ἀργῶν λίθων, εἶχε πάχος 1 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 0.70 μ. Στρώσεις τῆς ὁδοῦ δὲν διετηροῦντο καὶ τὸ πλάτος της δὲν εἶναι γνωστόν.

Ὄπισθεν τοῦ ἀναλήμματος καὶ πρὸς Δ. ἐσώζοντο ὀλίγα λείψανα τοίχων ἐξ ἀργολιθοδομῆς, τῶν ὁποίων ἡ περιγραφὴ δὲν βοηθεῖ εἰς τὴν σύνθεσιν μιᾶς συγκεκριμένης μορφῆς. Ἐσώζετο ἡ βορειοανατολικὴ γωνία δωματίου, σωζ. πλευρῶν 3.50 × 2.50 μ., τὸ ὁποῖον ἀπεκαλύφθη εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ οἰκοπέδου. Ἐπίσης διετηροῦντο πήλινος λουτὴρ καὶ λιθόστρωτον δάπεδον ὄπισθεν τοῦ ἀναλήμματος, εἰς σημεῖον ἀπέχον 22 μ. ἀπὸ τοῦ νοτίου ἄκρου του.

Πρὸς Β. ἡ ὁδὸς ἀπέληγεν εἰς οἰκίαν, ἔμπροσθεν τῆς ὁποίας διεμορφοῦτο ὀρθογώνιος χῶρος εἰσόδου, διαστ. 3.50 × 1.80 μ. Ἡ προσπέλασις ὅμως εἰς τὴν οἰκίαν ἐντεῦθεν εἶχεν ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποκλεισθῆ, διότι ἡ θύρα, πλ. 2.20 μ., εἶχε φραχθῆ.

Ἀμέσως πρὸς ΒΔ., διαμορφοῦται ὀρθογώνιος χῶρος Β, διαστ. 4.50 × 6 μ., εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ ὁποίου καμπύλος τοῖχος καθορίζει μικρὸν χῶρον δι' ἐναπόθεσιν σκευῶν. Βορειοανατολικῶς τοῦ περιγραφέντος δωματίου ἐκτείνεται ἐπιμήκης χῶρος, πλ. 2.50 μ., εἰς τὸν ὁποῖον διαχωριστικοὶ τοῖχοι δὲν εὑρέθησαν, οἱ δὲ μακροί του τοῖχοι ἔχουν μῆκος ὁ μὲν νότιος 15.20 μ., ὁ δὲ βόρειος 11 μ. Ἴχνη λιθοστρώτου εὑρέθησαν εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ χώρου, ἀνήκοντα εἰς τὸ δάπεδον αὐτοῦ. Πρὸς ΒΔ. διετηροῦντο τὰ λείψανα δωματίου Δ, προγενεστέρας οἰκίας, πλευρᾶς 3 × 3.40 μ. Τὸ δυτικὸν ὅριον τῆς οἰκίας καὶ ἡ ἔκτασίς της δὲν μᾶς εἶναι γνωστά, διότι μεταγενέστεραι ἐπισκευαὶ καὶ προσθῆκαι ἔχουν ἀλλοιώσει τὴν ἀρχικὴν κάτοψίν της, ἐπὶ πλέον δὲ τμήματά της ἔχουν τελείως ἀποξηλωθῆ. Εἶναι βεβαίως πιθανὸν μέρος τῶν σωζομένων ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν μεσοτοιχίαν τοῦ οἰκοπέδου νὰ ἀνήκουν εἰς τὴν περιγραφεῖσαν οἰκίαν.

Τὸ νότιον ὅριον τῆς οἰκίας καθορίζεται ὑπὸ στενῆς ὁδοῦ, πλ. 1.25 μ., κάτωθεν τοῦ καταστρώματος τῆς ὁποίας διήρχετο πλακόστρωτος ἀποχετευτικὸς ἀγωγός. Πρὸς Ν. τῆς ὁδοῦ σώζεται ἡ βορειοανατολικὴ γωνία δωματίου Γ, ἑτέρας οἰκίας, τοῦ ὁποίου οἱ τοῖχοι σώζονται εἰς μῆκος 6 καὶ 4.50 μ. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς οἰκίας εἶχε καταστραφῆ κατὰ τὴν κατασκευὴν πολυβολείου ἐκ σιμέντου.

Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν (Ο.Τ. 156, ἀριθ. 9)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Τσώλη, διαστ. 28.40 × 26.30 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἀγροικίας καὶ τμῆμα ἀγροτικῆς ὁδοῦ (Πίν. 79 β) τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου (Σχέδ. 13).

Τῆς ἀνασκαφείσης οἰκίας διαγράφονται μὲ σαφήνειαν δύο δωμάτια Β καὶ Γ, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπικοινωνοῦν μεταξύ των καὶ ἑκατέρωθεν αὐτῶν διαμορφώνονται δύο χῶροι Α καὶ Ε, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔμενον πιθανῶς ἀκάλυπτοι. Αἱ διαστάσεις τοῦ δωματίου Β εἶναι 2.25 × 2.10 μ. καὶ τοῦ Γ 3.50 × 2.30 μ. Οἱ τοῖχοι εἶναι κατεσκευασμένοι δι' ἀργολιθοδομῆς καὶ ἑδράζονται ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ βράχου. Ἐκ τοῦ χώρου Β συνελέγησαν μελαμβαφῆ ὄστρακα, εἰς δὲ τὸν χῶρον Γ εὑρέθη ἐπὶ τοῦ δαπέδου λιθίνη λεκανίς. Τὸ δάπεδον τοῦ χώρου Α ἦτο πλακόστρωτον καὶ ἐπ' αὐτοῦ εὑρέθησαν θραύσματα ἐκ κυψελῶν, ὀξυπυθμένων ἀμφορέων καὶ μελαμβαφῶν ἀγγείων. Ὁ χῶρος Ε ἦτο λιθόστρωτος καὶ ἐκ τῶν ἐπιχώσεών του συνελέγησαν θραύσματα οἰκιακῶν σκευῶν. Πρὸς Δ. τῶν περιγραφέντων χώρων θὰ διεμορφοῦτο πιθανῶς ὑπαίθριος χῶρος αὐλῆς.

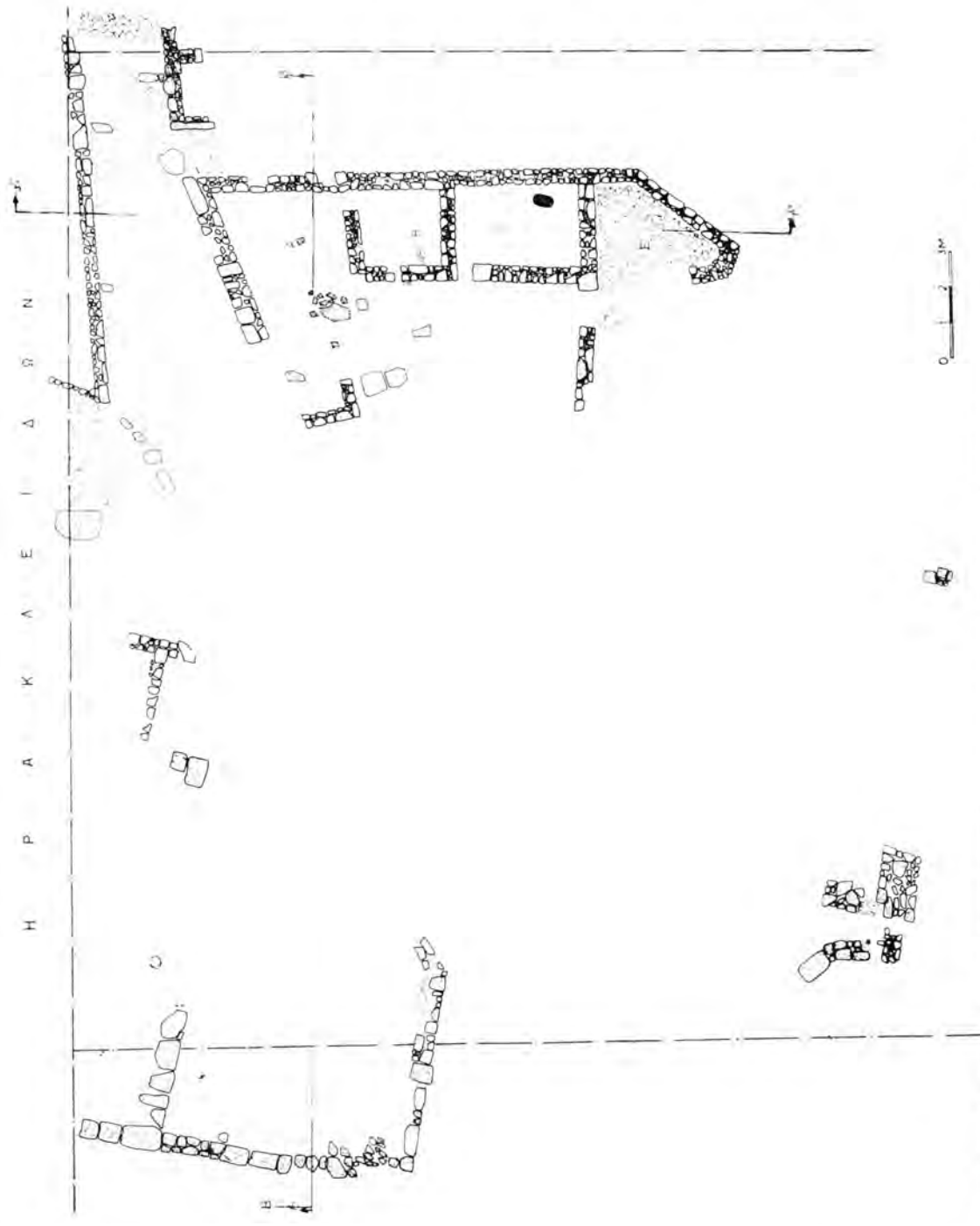
Πρὸς Β. τῆς ὡς ἄνω ἀγροικίας διήρχετο ὁδὸς λιθόστρωτος, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., τῆς ὁποίας τὴν συνέχειαν πρὸς Α. ἀνεσκάψαμεν εἰς τὸ παρακείμενον οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Κεχαγιᾶ (βλ. κατωτέρω). Τὸ βόρειον ἀνάλημμα τῆς ὁδοῦ ἀνεσκάφη μέχρι μήκους 10 μ., ἐνῶ τὸ νότιον ὅριόν της ἀπετέλει ὁ τοῖχος τῆς οἰκίας. Τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ κυμαίνεται ἀπὸ 2.50-4 μ.

Εἰς τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου καὶ εἰς τὸν χῶρον τοῦ παρακειμένου ἀνεσκάφη τμῆμα ὀρθογωνίου κατασκευῆς ἐξ ἀργολιθοδομῆς. Ὁ δυτικὸς τοῖχος της ἔχει ἀποκαλυφθῆ εἰς μῆκος 9.50 μ., ὁ νότιος σώζεται εἰς μῆκος 6 μ. καὶ ὁ πρὸς αὐτὸν παράλληλος εἰς μῆκος 3.50 μ.

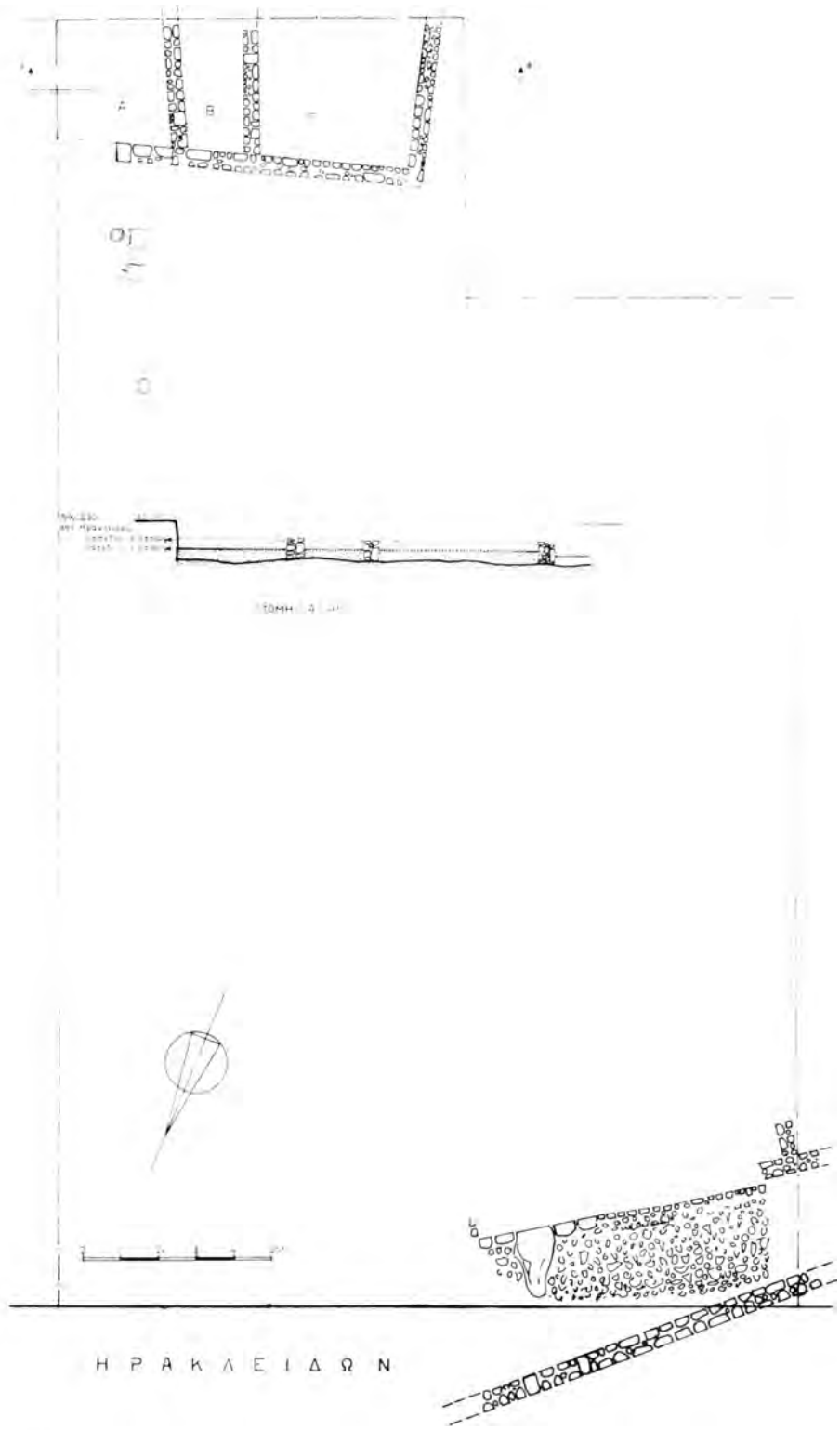
Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν (Ο.Τ. 156, ἀριθ. 10)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Κεχαγιᾶ, κείμενον πρὸς Α. τοῦ οἰκοπέδου Τσώλη (βλ. ἀνωτέρω), διαστ. 34 × 19.50 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἔφερεν εἰς φῶς λείψανα κτίσματος τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου καὶ τμῆμα ἀγροτικῆς ὁδοῦ (Σχέδ. 14). Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ κτίσματος εἶχεν ἀποκαλυφθῆ εἰς τὸ πρὸς Ν. παρακείμενον οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Μάγκα, εἰς ἀνασκαφὴν τοῦ 1971.

Παρὰ τὴν νοτιοανατολικὴν μεσοτοιχίαν τοῦ οἰκοπέδου ἀπεκαλύφθησαν μερικῶς τρία δωμάτια τοῦ προαναφερθέντος κτίσματος, μέχρι πλάτους 4 μ.

Σχέδ. 13. Ἄνω Βούλα. Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν (Ο.Τ. 156, ἀριθ. 9). Λείψανα ἀγροικίας καὶ τμῆμα ἀγροτικῆς ὁδοῦ

Σχέδ. 14. Ἄνω Βούλα. Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν (Ο.Τ. 156, ἀριθ. 10). Κάτοψις ἀνασκαφῆς καὶ τομὴ Α-Α΄.

(Πίν. 80 α). Τὸ μῆκος τοῦ μὲν Α σώζεται μέχρις 1.50, τοῦ Β εἶναι 1.50 καὶ τοῦ Γ εἶναι 4 μ. Οἱ τοῖχοι εἶναι ἐκτισμένοι μὲ ἀργολιθοδομὴν κατὰ τὸ γνωστὸν σύστημα τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., διατηροῦνται εἰς ὕψος 1.10 μ. καὶ ἑδράζονται εἰς τὸ φυσικὸν ἔδαφος εἰς βάθος 1 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς συγχρόνου ὁδοῦ Ἡρακλειδῶν. Ἡ στάθμη τῶν δαπέδων εὑρέθη εἰς βάθος 0.75 μ. Ἡ ἐπίχωσις τῶν δαπέδων περιεῖχεν ὄστρακα τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. κυρίως.

Ἀρχαία ὁδὸς λιθόστρωτος, πλ. 3 μ., μὲ κατεύθυνσιν ΝΔ.-ΒΑ., διήρχετο πλησίον τῆς ὁδοῦ Ἡρακλειδῶν, κατὰ τὴν δυτικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου (Πίν. 80 β) καὶ συνεχίζετο εἰς τὸ πρὸς Δ. ὅμορον οἰκόπεδον Τσώλη. Τὸ νοτιοανατολικὸν ὅριον τῆς ὁδοῦ καθορίζεται ἀπὸ ταπεινὸν τοιχάριον ἐξ ἀργολιθοδομῆς. Διετηρεῖτο εἰς μῆκος 8 μ. καὶ ἡδράζετο εἰς τὸ φυσικὸν ἔδαφος. Τὸ βορειοδυτικὸν ὅριον τῆς ὁδοῦ ἀπετέλει ἀναλημματικὸς τοῖχος ἐξ ἀργολιθοδομῆς, καλῆς κατασκευῆς, σωζόμενος εἰς μῆκος 8.50 μ., ὁ ὁποῖος συνεχίζετο πρὸς Δ. εἰς τὸ παρακείμενον οἰκόπεδον Τσώλη, ἐνῷ πρὸς Α. ἀπεκαλύφθη ἡ συνέχειά του εἰς τὸν χῶρον τῆς ὁδοῦ Ἡρακλειδῶν.

ΒΑΡΗ

Θέσις Γούρνα

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Δελῆ ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε κυκλικὸν περίβολον, διαμ. 12.90 μ. (Πίν. 80 γ - δ). Ἦτο ἐκτισμένος δι' ἀκανονίστων λίθων μικροῦ καὶ μεγάλου μεγέθους, εἶχε πάχος 1.20 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 0.92 μ., ἡδράζετο δὲ ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους. Τὸ ἐσωτερικόν του ἠρευνήθη διὰ τομῶν καὶ εἰς διάφορα σημεῖα διεπιστώθη στρῶσις λίθων μικροῦ μεγέθους.

ΟΛΓΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

ΑΝΑΒΥΣΣΟΣ

Γεωμετρικὸ νεκροταφεῖο

Σημαντικὸ νεκροταφεῖο τῶν γεωμετρικῶν χρόνων ἐρευνήθηκε στὴν περιοχὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος Ἀναβύσσου καὶ συγκεκριμένα μέσα στὸ ἀγρόκτημα πρώην ἰδιοκτησίας Γεωργίου Νικολάου καὶ τώρα Παν. Δολτσέτη, ποὺ ἀπέχει 3 χλμ. περίπου βόρεια ἀπὸ τὴν ἀκτὴ τῆς παλιᾶς Φώκαιας. Ἡ ἀνασκαφὴ ἄρχισε στὶς 24.7.73, μὲ τὴν ἐπίβλεψη τῆς ἔκτακτης ἀρχαιολόγου κ. Μαίρης Χόντα-Πάντου καὶ ὁλοκληρώθηκε στὰ τέλη Δεκεμβρίου 1973, μὲ τὴν ἐπίβλεψη τῆς ἔκτακτης ἀρχαιολόγου Θεοδώρας Κυριακοῦ.

Τὸ νεκροταφεῖο ἦταν γνωστὸ ἀπὸ παλιότερες ἔρευνες, ποὺ πραγματοποίησαν οἱ Ἔφοροι Ἀρχαιοτήτων Κ. Δαβάρας τὸ 1965 (ΑΔ 21 (1966): Χρονικά, σ. 97 κ.ἑ.) καὶ Εὐθύμιος Μαστροκώστας τὸ 1969 καὶ τὸ 1970.

Οἱ τάφοι

Τὸ 1973 ἀνασκάφηκαν συνολικὰ εἴκοσι τάφοι καὶ δύο ἁπλοὶ λάκκοι, ποὺ μαζὶ μὲ τοὺς τάφους τοῦ 1965 καὶ 1970, ξεπερνοῦν τοὺς ἑκατό. Ἔχουμε ἔτσι ἕνα ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα, ἂν ὄχι τὸ μοναδικὸ γεωμετρικὸ νεκροταφεῖο τῆς Ἀττικῆς ποὺ ἐρευνήθηκε ὁλόκληρο καὶ μπορεῖ νὰ συμβάλει ἀποφασιστικὰ στὴ μελέτη τῶν ταφικῶν ἐθίμων τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, σὲ ἀντιπαραβολὴ μὲ τὰ σύγχρονα νεκροταφεῖα ἄλλων δήμων τῆς Ἀττικῆς (Μερέντας, Ν. Ἰωνίας, Μαραθῶνος κλπ.) καὶ κυρίως μὲ τὸ νεκροταφεῖο τοῦ ἄστεως τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Κεραμεικοῦ.

Στὴν πλειονότητα οἱ τάφοι ἔχουν Β.-Ν. προσανατολισμό, ἐκτὸς ἀπὸ λίγες ἐξαιρέσεις μὲ τελείως ἀντίθετο, Α.-Δ., προσανατολισμό (XIV/65, XVII/73, XXXI/70, I/65 τάφοι). Στὶς λίγες αὐτὲς ἐξαιρέσεις ποὺ παραβαίνουν τὸν κανόνα δὲν εἶναι σαφές, ποῦ ὀφείλεται ὁ Α.-Δ. προσανατολισμός, πάντως δὲ φαίνεται νὰ ἐπιβάλλεται ἀπὸ ἐξωτερικὰ αἴτια (ἔλλειψη ἢ στενότητα χώρου).

Πυκνότεροι καὶ σὲ κανονικὲς σχεδὸν σειρὲς διαταγμένοι εἶναι οἱ τάφοι στὸ βορειοανατολικὸ τμῆμα τοῦ νεκροταφείου (Σχέδ. Γ), ὅπου ἀποκαλύφθηκε καὶ τμῆμα λιθόχτιστου μανδρότοιχου (περιβόλου) σὲ σχῆμα Π. Στὸ νοτιοδυτικὸ τμῆμα τοῦ νεκροταφείου οἱ τάφοι εἶναι κατὰ κανόνα μικρότεροι σὲ μέγεθος ἀπὸ τοὺς προηγούμενους καὶ διαταγμένοι ἀραιὰ καὶ ἀκανόνιστα. Πρὶν μελετηθεῖ ἡ κεραμεικὴ τῶν τάφων στὸ σύνολό της δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ χρησιμοποιηθεῖ καὶ ἡ ὁριζόντια στρωματογραφία στὴν ἐξαγωγὴ χρονολογικῶν συμπερασμάτων. Φαίνεται πιθανὸ πάντως, ὅτι οἱ πρῶτες ταφὲς ἔγιναν στὸ νοτιοδυτικὸ τμῆμα τοῦ νεκροταφείου, ποὺ ἁπλώθηκε σταδιακὰ πρὸς τὰ ΒΑ., ὅπου πυκνώνουν οἱ τάφοι καὶ εἶναι τοποθετημένοι σὲ κανονικὲς σχεδὸν σειρές, κατασκευασμένοι μὲ μεγαλύτερη φροντίδα καὶ πλουσιότεροι σὲ κτερίσματα.

Μέσα σ' ὁλόκληρο τὸ νεκροταφεῖο ξεχωρίζουν τρεῖς τάφοι (I/73, II/73 καὶ III/73) μὲ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἐπιμέλεια τῆς κατασκευῆς καὶ κυρίως μὲ τοὺς ὀρθογώνιους περιβόλους τους (τεμένη νεκρῶν) ἀπὸ ὄρθιες μελανὲς σχιστόπλακες, διαστ. 3.50 × 4.50 ἢ 3.50 × 5.50 μ. Οἱ τρεῖς αὐτοὶ τάφοι ἦταν καὶ ἰδιαίτερα πλούσιοι σὲ κτερίσματα, περιεῖχαν μεγάλο ἀριθμὸ ἀγγείων καὶ χρυσὰ κοσμήματα, παρόλο ποὺ οἱ II καὶ III βρέθηκαν συλημένοι. Οἱ δύο αὐτοὶ τελευταῖοι τάφοι βρίσκονται κάπως ἀπομακρυσμένοι ἀπὸ τὴ συστάδα τῶν ὑπόλοιπων τάφων καὶ πολὺ κοντὰ στὸ ἀνατολικὸ σκέλος τοῦ πειόσχημου περιβόλου (Σχέδ. Γ). Ὁπωσδήποτε οἱ τρεῖς παραπάνω τάφοι (I, II καὶ III), ποὺ ξεχωρίζουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, πρέπει νὰ ἀνήκουν σὲ ἐπίσημους νεκροὺς (τοῦ β' μισοῦ τοῦ 8ου αἰ. π.Χ.), ἴσως σὲ μεγάλους γαιοκτήμονες τοῦ δήμου, πολιτικοὺς ἢ καὶ στρα-

τιωτικοὺς ἄρχοντες. Ὁ τάφος Ι βεβαιώθηκε μάλιστα ὅτι ἔφερε καὶ ταφικὸ σῆμα, ἕναν κρατήρα ποὺ σώθηκε μόνο τὸ κάτω τμῆμα του μὲ ψηλὴ βάση (Πίν. 81 α).

Οἱ τάφοι τοῦ 1973 εἶναι ὀρθογώνιοι λάκκοι, λαξευμένοι στὸ φυσικὸ πέτρωμα καὶ ἔχουν κατὰ κανόνα τὶς δύο μόνο μακριὲς πλευρές τους ἐπενδυμένες μὲ πλάκες (Πίν. 81 στ - ζ, 83 ε, 84 θ). Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ ὁ τάφος XXI/73, ποὺ φέρει ἐπένδυση καὶ στὶς τέσσερις πλευρές του, καὶ οἱ τάφοι XXII καὶ VI/73, ποὺ ἔχουν ἐπενδυμένη μὲ πλάκες καὶ τὴ βόρεια στενὴ πλευρά τους (Πίν. 82 ε).

Ὁ τάφος IX/73 (Πίν. 84 η - θ) ἔχει ἐπένδυση μόνο στὴν ἀνατολικὴ μακριὰ πλευρά του καὶ οἱ τάφοι V, VII, XI, XII δὲν ἔχουν καθόλου ἐπένδυση (Πίν. 82 δ, 83 β). Οἱ τάφοι XIX καὶ IV εἶναι ἁπλοί, ἀβαθεῖς λάκκοι.

Οἱ τάφοι ἔχουν χρησιμοποιηθεῖ κατὰ κύριο λόγο γιὰ ἐνταφιασμούς. Τὸ κρανίο ἦταν πάντα τοποθετημένο πρὸς τὴ βόρεια πλευρά. Δὲ λείπουν ὅμως καὶ ταφὲς καύσεως, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἐξαίρεση: ὁ πλούσιος τάφος Ι περιεῖχε χάλκινο λέβητα μὲ ὑπολείμματα ὀστῶν, μέσα στὸν τάφο XXI βρέθηκε ἀμφορέας μὲ λίγα ὀστὰ καὶ ἀκόμα μέσα στοὺς τάφους XII καὶ XX παρατηρήθηκαν ἔντονα ἴχνη καύσεως. Δύο τεφροδόχοι ἀμφορεῖς, μὲ ἀγγεῖα ὡς κτερίσματα, βρέθηκαν σὲ ἀβαθὴ λάκκο ἔξω ἀπὸ τὴ νοτιοδυτικὴ γωνία τοῦ τάφου VII (Πίν. 83 α) καὶ ἕνας ἀκόμη τεφροδόχος ἀμφορέας μὲ δύο μικρὰ ἀγγεῖα, στερεωμένος σὲ κύκλο ἀπὸ πέτρες, ἀποκαλύφθηκε ἔξω ἀπὸ τὴ νότια πλευρὰ τοῦ μεγάλου τάφου III. Τέλος, πάνω ἀπὸ τὸν τάφο IX ὑπῆρχε τεφροδόχος πρόχους μὲ πινάκιο ὡς πῶμα. Οἱ μικροὶ σὲ μέγεθος τάφοι IV, V, XI καὶ XIX, ποὺ ἀποτελοῦν στὴν οὐσία ἁπλοὺς λάκκους χωρὶς ἐπένδυση ἀπὸ λίθους, φαίνεται ὅτι χρησιμοποιήθηκαν γιὰ ἐνταφιασμὸ νηπίων.

Κατὰ κανόνα κάθε τάφος χρησιμοποιήθηκε γιὰ ἕνα νεκρό, ἐκτὸς ἀπὸ λίγες ἐξαιρέσεις, ὅπως ὁ τάφος IX, ποὺ φιλοξένησε τρεῖς νεκρούς (ὁ τελευταῖος μάλιστα εἶχε τοποθετηθεῖ μέσα σὲ πίθο), καθὼς καὶ ὁ τάφος VIII, ποὺ περιεῖχε δύο νεκρούς. Τὰ κτερίσματα ἦταν κατὰ κανόνα συγκεντρωμένα γύρω ἀπὸ τὸ κεφάλι ἢ τὰ πόδια τοῦ νεκροῦ. Σημειώθηκαν ὅμως περιπτώσεις συστάδας ἀγγείων πάνω ἀπὸ τάφους ἢ δίπλα σ' αὐτούς, ὅπως στὴ νοτιοδυτικὴ καὶ βορειοανατολικὴ γωνία τοῦ περιβόλου τοῦ τάφου III (Πίν. 82 α), στὰ ἀνατολικὰ τοῦ τάφου II, στὰ ἀνατολικὰ τοῦ τάφου VII καὶ νότια ἀπὸ τοὺς τάφους XIII καὶ IX. Δύο, τέλος, συστάδες ἀγγείων ἦλθαν στὸ φῶς πάνω ἀπὸ τὸν τάφο Ι (Πίν. 81 ε), ἡ μία στὴ βόρεια πλευρά του, ὅπου ἦταν στημένος καὶ ὁ κρατήρας — σῆμα — καὶ ἡ ἄλλη στὴ νοτιοδυτικὴ γωνιά του. Τὰ ἀγγεῖα τῶν συστάδων αὐτῶν βρέθηκαν σπασμένα μαζὶ μὲ ἴχνη πυρᾶς καὶ φαίνεται ὅτι ἀποτελοῦν κατάλοιπα περιδείπνων.

Δὲν ἔχει θέση ἐδῶ ἕνας πλήρης κατάλογος τῶν πολυάριθμων κτερισμάτων τῶν τάφων (ἀγγεῖα περισσότερα ἀπὸ ἑκατό, χάλκινος λέβης, λίγα σιδερένια μαχαίρια καὶ καρφιὰ καὶ δύο χρυσὲς ταινίες)· παρουσιάζουμε ἐνδεικτικὰ ὁρισμένα ἀπ' αὐτὰ στοὺς Πίν. 81 α-ε, 82 β-γ, ε-ζ, 83 γ-δ, στ-ζ, 84 α-ζ, 85 α-ζ, 86 α-η, 87 α-β. Χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ πρῶτο μισὸ τοῦ 8ου αἰ. π.Χ. ὡς τὸ 700 π.Χ. περίπου. Ὁρισμένα ἀγγεῖα μποροῦν νὰ χαρακτηριστοῦν ὑπογεωμετρικά, ὅπως τοῦ τάφου XX (Πίν. 86 στ - η). Ἀνάμεσα στ' ἀγγεῖα ξεχωρίζουν σὲ ποιότητα οἱ ἀρτόσχημες πυξίδες μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ πλαστικὰ ἀλογάκια στὸ πῶμα (Πίν. 84 στ, 86 α-β, 87 β), ποὺ δὲ φαίνεται νὰ τοποθετοῦνται ἀποκλειστικὰ σὲ τάφους γυναικῶν. Ἡ ὀνομασία τους «πυξίδες» εἶναι τελείως συμβατική.

Καὶ ἄλλα ἐπίσης ἀγγεῖα, ὅπως γιὰ παράδειγμα ὁ ὑστερογεωμετρικὸς ἀμφορέας τοῦ τάφου XIV μὲ τὸ ἄλογο στὴ μετόπη τοῦ λαιμοῦ καὶ τὸ καθισμένο ζῶο στὴ φρίζα τοῦ ὤμου (Πίν. 85 ζ), ὁ κάνθαρος τοῦ τάφου XIII μὲ τὰ ἀντωπὰ ὑδρόβια πτηνά (Πίν. 85 δ), ἡ οἰνοχόη μὲ τὶς μαστοειδεῖς ἀποφύσεις στὸν ὦμο καὶ τὴν πλούσια διακόσμηση ἀπὸ τὸν τάφο VII (Πίν. 83 γ), ὁ πρωτότυπος σὲ φόρμα καὶ διακόσμηση κάνθαρος τοῦ τάφου VI (Πίν. 82 ζ), ἡ λεκανίδα μὲ τὸν αἴγαγρο ἀπὸ τὸν τάφο Ι (Πίν. 81 δ), δὲν ὑστεροῦν καθόλου σὲ ποιότητα, ἀπεναντίας δείχνουν ὅτι στὴ νοτιοανατολικὴ Ἀττικὴ καὶ συγκεκριμένα στὴν Ἀνάβυσσο πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ ἕνα ἀκμαῖο τοπικὸ ἐργαστήριο κυρίως τοῦ 8ου αἰ. π.Χ., ποὺ συναγωνίζεται τὰ σύγχρονα τοῦ Κεραμεικοῦ καὶ ἄλλων περιοχῶν τῆς Ἀττικῆς.

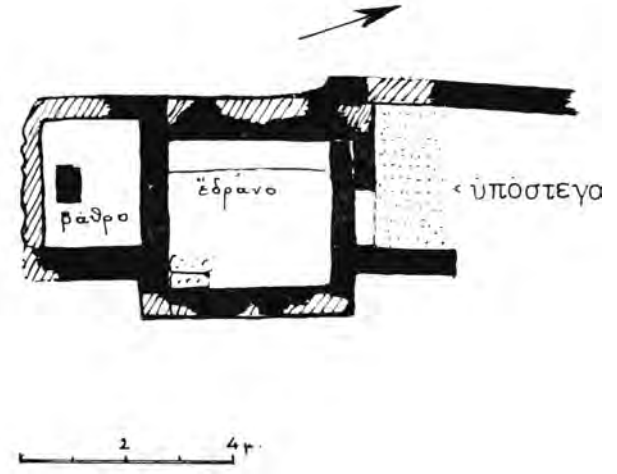
Τὸ χθόνιο ἱερὸ (Πίν. 87 γ - δ)

Στὸ ἄκρο τοῦ δυτικοῦ σκέλους τοῦ πειόσχημου μανδρότοιχου τοῦ νεκροταφείου (Σχέδ. Γ) ἐρευνήθηκε μὲ προσοχὴ ἕνα λιθόκτιστο κτίσμα ποὺ οἱ τοῖχοι του, σωζόμενοι σὲ ὕψος 0.40 μ., ἑδράζονται πάνω στὸ φυσικὸ βραχῶδες ἔδαφος. Τὸ κτίσμα εἶχε ἐν μέρει ἀποκαλυφθεῖ τὸ 1965 καὶ εἶχε ἑρμηνευτεῖ ὡς κεραμεικὸ ἐργαστήριο (ΑΔ 21 (1966): Χρονικά, σ. 98). Περιλαμβάνει δύο ὀρθογώνιους χώρους, ἕνα βόρειο κι ἕνα νότιο (Σχέδ. 15· Πίν. 87 γ - δ). Ὁ βόρειος, μεγαλύτερος, διαστ. 3 × 2.50 μ., φέρει ἐσωτερικὰ ἕνα χαμηλὸ τοιχάριο παράλληλο πρὸς τὸ δυτικὸ ἐξωτερικὸ τοῖχο καὶ σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπ' αὐτόν. Τὸ κενὸ μεταξὺ τῶν δύο τοίχων ἦταν γεμάτο πέτρες καὶ χῶμα καὶ εἶναι πολὺ στενὸ γιὰ νὰ τὸ θεωρήσουμε διάδρομο. Μποροῦμε νομίζω νὰ δεχτοῦμε ὅτι τὸ ἐσωτερικὸ τοιχάριο ἦταν χαμηλὸ κι ἀποτελοῦσε ἕνα εἶδος κτιστοῦ ἑδράνου κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ δωματίου. Δύο ὀρθογώνιοι λίθοι στὴ νοτιοανατολικὴ γωνία τοῦ δωματίου σχηματίζουν ἕνα δεύτερο τετράπλευρο ἔδρανο. Τὸ νότιο δωμάτιο εἶναι μικρό, διαστ. 1.85 × 2.30 μ., καὶ

φέρει στὸ μέσο τῆς νότιας πλευρᾶς του, ἀπέναντι ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα ἐπικοινωνίας μὲ τὸ βόρειο δωμάτιο, ἕνα κτιστὸ βάθρο, διαστ. 0.45 × 0.70 μ.

Ἡ ἑρμηνεία τοῦ κτίσματος εἶναι ὁπωσδήποτε προβληματική. Τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι συνδέεται ἄμεσα μὲ τὸν πειόσχημο περίβολο (ἀποτελεῖ κατασκευαστικὰ συνέχειά του) καὶ εἶναι σύγχρονο μ' αὐτόν. Μιὰ ματιὰ στὸ Σχέδ. Γ, πείθει ὅτι ὁ πειόσχημος περίβολος κατασκευάστηκε γιὰ νὰ περικλείσει τὴ βορειοανατολικὴ πυκνὴ συστάδα τῶν τάφων καὶ εἶναι ταφικός. Ἂν προσέξουμε μάλιστα καλύτερα τὴ σχέση τοῦ ἀνατολικοῦ σκέλους τοῦ περιβόλου μὲ τὸ μεγάλο τάφο ΙΙ/73, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ὁ ταφικὸς περίβολος κατασκευάστηκε ἀμέσως μετὰ τὸν τάφο ΙΙ καὶ πιθανῶς μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῶν τριῶν «ἀρχόντων», στοὺς ὁποίους ἀνήκουν οἱ μεγάλοι ἐπιμελημένοι τάφοι Ι, ΙΙ καὶ ΙΙΙ/73, μὲ τοὺς ἰδιαίτερους περιβόλους (τὰ ταφικὰ «ἄβατα» τεμένη). Τί προορισμό, λοιπόν, μπορεῖ νὰ ἔχει ἕνα κτίσμα, ποὺ ἱδρύεται σὲ χῶρο νεκροταφείου, σύγχρονα μὲ τὸν ταφικὸ περίβολο καὶ σὲ κατασκευαστικὴ σχέση μ' αὐτόν; Ὁπωσδήποτε ταφικὸ προορισμό. Πρέπει, πιστεύω νὰ δεχτοῦμε χωρὶς ἐπιφύλαξη, ὅτι ἡ ἀρχικὴ χρήση τοῦ δίχωρου κτίσματος εἶναι ταφική. Ἔχουμε νὰ κάνουμε μ' ἕνα ταφικὸ κτίσμα ἢ καλύτερα μ' ἕνα μικρὸ λατρευτικὸ κτίσμα, μ' ἕνα χθόνιο ἱερὸ σὲ χῶρο νεκροταφείου. Στὴν ἑρμηνεία αὐτὴ συνηγορεῖ καὶ ἡ ἰδιότυπη ἀρχιτεκτονικὴ μορφή του, ἡ παρουσία τῶν ἑδράνων καὶ κυρίως τοῦ βάθρου στὸ νότιο μικρὸ ἔκκεντρο δωμάτιο, τὸ ὁποῖο θ' ἀποτελοῦσε τὸ ἄδυτο τοῦ χθόνιου ἱεροῦ (τὸ δάπεδό του βρίσκεται σὲ ἐπίπεδο χαμηλότερο ἀπὸ τὸ βόρειο δωμάτιο, γιὰ τὸ σκοπὸ μάλιστα αὐτὸ ἔχει λαξευτεῖ ὁ βράχος). Ἡ εἴσοδος τοῦ ἱεροῦ πρέπει νὰ βρισκόταν στὴ βόρεια πλευρά, ὅπου μποροῦμε νὰ δεχτοῦμε καὶ τὴν παρουσία ὑπόστεγου (Σχέδ. 15).

Δύο αἰῶνες περίπου, ἢ καὶ περισσότερο, μετὰ τὴν ἐγκατάλειψη τοῦ νεκροταφείου, στὰ κλασικὰ χρόνια (4ος αἰ. π.Χ.), τὸ χθόνιο ἱερὸ ἐπισκευάστηκε καὶ χρησιμοποιήθηκε ὡς ἀγροικία καὶ ἀποθήκη ἀπὸ κάποιον ἀγρότη μελισσοκόμο. Αὐτὸ δείχνουν τουλάχιστον τὰ κινητὰ εὑρήματα, ποὺ σημειώθηκαν μέσα στὸ κτίσμα: ἀρκετὰ θραύσματα πίθων, πώματα καὶ θραύσματα κυψελῶν, μελαμβαφὴ ὄστρακα ἀγγείων (ξεχωρίζουν οἱ λύχνοι) καὶ ἀγνύθες.

Σχέδ. 15. Ἀνάβυσσος. Κάτοψη τοῦ χθόνιου ἱεροῦ.

ΒΑΡΚΙΖΑ

Γιὰ τὴν ἀνασκαφὴ θαλαμοειδῶν μυκηναϊκῶν τάφων στὴ θέση Καμίνια στὴ Βάρκιζα, βλ. ΑΑΑ VII (1974), σ. 422-432.

ΜΑΡΑΘΩΝ

Γιὰ τὶς ἔρευνες στὸ Μαραθώνα τὰ ἔτη 1973-1974 βλ. τὴ μελέτη, Μαραθών: Τὰ πρόσφατα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα σὲ σχέση μὲ τὴ μάχη, στὸ ΑΔ 29 (1974): Μελέται, σ. 226 κ.ἑ.

ΠΕΤΡΟΣ ΘΕΜΕΛΗΣ

*

1974

ΑΘΗΝΑΙ

Διὰ τὸ ἔτος 1974 τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἐφορείας Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς εἶχεν ἡ Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων δ. Ὄλγα Ἀλεξανδρῆ καὶ ὡς Ἐπιμελητὴς ὑπηρέτησεν ὁ κ. Πέτρος Θέμελης, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνετέθη ἡ ἐπίβλεψις ὡρισμένων ἀνασκαφι-

κῶν συνεργείων καὶ ἡ δημοσίευσις ὡρισμένων ἀνασκαφῶν τῆς Ἀττικῆς, κυρίως τῆς περιοχῆς Μαραθῶνος. Τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἐφορείας Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς ἀνέλαβε τὴν 5ην Ὀκτωβρίου 1974 ὁ Γενικὸς Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων κ. Δημήτριος Λαζαρίδης. Τὸ ἔργον τῆς ἐπανεκθέσεως τοῦ Μουσείου Μαραθῶνος συνέχισεν ἡ Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων δ. Βαρβάρα Φιλιππάκη.

Κύριον ἔργον τῆς Ἐφορείας κατὰ τὸ διατρέξαν ἔτος ὑπῆρξεν ἡ παρακολούθησις τῶν πάσης φύσεως σκαφικῶν ἐργασιῶν. Αἱ ἔρευναι διεξήχθησαν δι' εἰδικευμένων ἐργατῶν ὑπὸ τὴν συνεχῆ ἐπίβλεψιν συνεργείου ἐκ πτυχιούχων τῆς Ἀρχαιολογίας, ἀποτελουμένου ἐκ τῶν Εὐ. Χατζιώτη, Ν. Προκοπίου, Ἐ. Κονσολάκη, Ἐ. Φωκᾶ, Μ. Ζαφειροπούλου, Δ. Κυριακοῦ, Β. Βασιλοπούλου, Παντ. Ζορίδη, Εὐ. Τζανέτου, Β. Ροζάκη, Ἑλ. Ξυλᾶ, Μ. Πετριτάκη, Ξ. Ἀραπογιάννη. Τὸ ἔργον τῆς ἀποτυπώσεως ὀφείλεται εἰς τὴν ἀρχαιολόγον-σχεδιάστριαν δ. Ἕλσην Σπαθάρη, τὰς ἀρχιτέκτονας Μ. Φουντούκου καὶ Μ. Βαρελᾶ καὶ τὰς σχεδιαστρίας κ. Β. Κασσάρα καὶ δ. Δήμητραν Ἀλεξοπούλου. Τὰ ἀποκαλυφθέντα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἐσχεδιάσθησαν, ἐφωτογραφήθησαν καὶ ἐγένετο ἡ ἔνταξίς των εἰς τὰ γενικὰ τοπογραφικὰ διαγράμματα.

Τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ἦλθον εἰς φῶς, μετεφέρθησαν εἰς τὰ ἀντίστοιχα Μουσεῖα καὶ τὰς Ἀποθήκας τῆς Ἐφορείας, συνεκολλήθησαν ὑπὸ συνεργείου τεχνιτῶν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ κ. Δημ. Κουτελιέρη καὶ κατεγράφησαν ὑπὸ συνεργείου ἀρχαιολόγων, ἀποτελουμένου ἐκ τῶν Ὄ. Δακουρᾶ, Αἰκ. Κάντα, Ἑλ. Μεθοδίου, Δέσπ. Πέννα, Φ. Γ. Καρίνου καὶ Π. Ζορίδη.

Εἰς τὴν πόλιν τῶν **Ἀθηνῶν** ἐγένοντο 29 ἀνασκαφαί, τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὁποίων ἦσαν λίαν σημαντικά. Τμήματα τῆς ὀχυρώσεως τῆς πόλεως ἀνεσκάφησαν εἰς οἰκόπεδον τῆς ὁδοῦ Αἰόλου καὶ Σοφοκλέους, εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς λεωφόρου Βασιλίσσης Σοφίας καὶ Πανεπιστημίου, εἰς τὴν Πλατεῖαν Κλαυθμῶνος, εἰς χάνδακα τῆς ὁδοῦ Δραγατσανίου καὶ εἰς χάνδακα διανοιγέντα ὑπὸ τοῦ ΟΑΠ κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Ἐρεχθείου. Τοῦ νεκροταφείου, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθη κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ πρὸς Κολωνόν, ἀνευρέθη συστὰς τάφων καὶ τμῆμα τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ εἰς οἰκόπεδον περικλειόμενον μεταξὺ τῶν ὁδῶν Ἀγησιλάου, Μυλλέρου, Κεραμεικοῦ· συστὰς ἀρχαίων τάφων, ἀνηκόντων εἰς τὸ αὐτὸ νεκροταφεῖον, ἀνεσκάφη εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀχιλλέως 4, Μεγ. Ἀλεξάνδρου καὶ Κολωνοῦ οἰκόπεδον. Εἰς ἕτερον οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Β. Μπενάκη 8-10 ἀνεσκάφησαν τάφοι, ἀνήκοντες εἰς τὸ αὐτὸ νεκροταφεῖον. Ἐπίσης ἐντὸς χάνδακος διανοιγέντος ὑπὸ τοῦ ΟΑΠ κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Μαραθῶνος ἀνεσκάφη συστὰς τάφων, ἀνηκόντων εἰς τὸ αὐτὸ νεκροταφεῖον. Τμῆμα τῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία συνέδεε τὸν Κεραμεικὸν μὲ τὴν ἀρχαίαν Ἀκαδημείαν, καὶ συστὰς ρωμαϊκῶν τάφων ἀνεσκάφησαν εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πλαταιῶν 41 οἰκόπεδον. Τμῆμα τῆς ὁδοῦ πρὸς τὰς Πειραϊκὰς Πύλας καὶ ἐργαστήρια ἀπεκαλύφθησαν εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πουλοπούλου 17-21. Συστὰς τάφων τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἱερᾶς Ὁδοῦ ἀνεσκάφη εἰς χάνδακα τοῦ ΟΑΠ, κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Κασσάνδρας. Τοῦ νεκροταφείου τῆς ὁδοῦ πρὸς Φάληρον ἀνεσκάφη συστὰς τάφων εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Γ. Ὀλυμπίου 15. Εἰς τὸ προαναφερθὲν οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς λεωφόρου Βασ. Σοφίας καὶ Πανεπιστημίου ἀνεσκάφη τμῆμα τοῦ γνωστοῦ νεκροταφείου τῆς περιοχῆς τῆς Πλατείας Συντάγματος. Τέλος, τμῆμα τοῦ νεκροταφείου, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθη κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς δήμους τῆς Ἀττικῆς, ἀνεσκάφη εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βούρβαχη 26. Τμῆμα τοῦ αὐτοῦ νεκροταφείου καὶ λείψανα τοῦ Γυμνασίου τοῦ Κυνοσάργους εὑρέθησαν εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῶν ὁδῶν Διαμαντοπούλου, Καλλιρρόης καὶ Περραιβοῦ.

Εἰς τὴν πόλιν τοῦ **Πειραιῶς** ἐγένοντο 30 ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι. Τμῆμα νεωσοίκου τοῦ ἀρχαίου λιμένος τῆς Ζέας ἀνεσκάφη εἰς οἰκόπεδον κείμενον κατὰ τὴν συμβολὴν τῆς Ἀκτῆς Μουτσοπούλου μετὰ τῆς ὁδοῦ Νεωρίων. Ἕτερον τμῆμα νεωσοίκου ἀνευρέθη, ἐξ ἄλλου, κατὰ τὴν διάνοιξιν χάνδακος ὑπὸ τοῦ ΟΑΠ κατὰ μῆκος τῆς Ἀκτῆς Ἀλκίμων, ἀνῆκε δὲ εἰς τὴν σειρὰν τῶν νεωσοίκων, οἵτινες περιέβαλλον τὸν λιμένα τοῦ Κανθάρου. Λείψανα τοῦ τείχους τῆς πόλεως εὑρέθησαν εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Καποδιστρίου 26. Εἰς τὸ μεταξὺ τῶν ὁδῶν Κολοκοτρώνη, Δραγάτση καὶ λεωφόρων Βασ. Κωνσταντίνου καὶ Βασ. Γεωργίου περικλειόμενον οἰκοδομικὸν τετράγωνον ἀνεσκάφησαν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, σχετιζόμενα πρὸς τὰ κατὰ τὸ παρελθὸν ἀποκαλυφθέντα λείψανα τοῦ κτηριακοῦ συγκροτήματος τῶν Διονυσιαστῶν. Λατομεῖα πωρολίθου διεπιστώθησαν εἰς οἰκόπεδον κατὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Ἀποστόλη καὶ Ὁμηρίδου, εἰς οἰκόπεδον κείμενον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Γρηγορίου Ε' 16 καὶ εἰς οἰκόπεδον κείμενον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Καλλιγᾶ 4.

Σημαντικὰ ἔργα ἀποχετεύσεως ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ κεντρικοῦ λιμένος τοῦ ἀρχαίου Κανθάρου: εἰς οἰκόπεδον κείμενον κατὰ τὴν συμβολὴν τῆς Ἀκτῆς Ἀλκίμων καὶ Κρεββατᾶ, εἰς χάνδακα τοῦ ΟΑΠ κατὰ μῆκος τῆς Ἀκτῆς Ἀλκίμων, εἰς θέσιν κειμένην κατὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Χατζηκυριακοῦ καὶ Φαβιέρου, εἰς οἰκόπεδον κατὰ τὴν συμβολὴν τῆς Ἀκτῆς Ἀλκίμων καὶ Μαυροκορδάτου, εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῶν ὁδῶν Κανθάρου καὶ Κολοκοτρώνη, εἰς χάνδακα διανοιγέντα ὑπὸ τοῦ δήμου κατὰ μῆκος τῶν ὁδῶν Μαυροκορδάτου καὶ Κρεββατᾶ. Λείψανα ὑδραυλικῶν ἐγκαταστάσεων διεπιστώθησαν καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ λιμένος τῆς Ζέας: εἰς οἰκόπεδον τῆς ὁδοῦ Κουντουριώτου 186,

εἰς χάνδακα τοῦ ΟΑΠ κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Κουντουριώτου, εἰς οἰκόπεδον τῆς ὁδοῦ Νεωσοίκων 28, εἰς οἰκόπεδον κατὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Ὑψηλάντου καὶ Σωτηρίου Διός. Παρόμοια λείψανα εὑρέθησαν εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῶν ὁδῶν Φρεαττύδος καὶ Ἰωνιδῶν καὶ εἰς ἕτερον οἰκόπεδον ἐπὶ τῶν ὁδῶν Φρεαττύδος καὶ Δολιανῶν πλησίον τοῦ ὅρμου τῆς Φρεαττύδος. Ἀλλὰ καὶ εἰς κεντρικὰς περιοχὰς τοῦ Πειραιῶς εὑρέθησαν λείψανα ὑδραυλικῶν ἐγκαταστάσεων, ὅπως εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀλκιβιάδου 177, εἰς χάνδακα διανοιγέντα ὑπὸ τοῦ ΟΑΠ κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Ἀριστοτέλους, εἰς οἰκόπεδον κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Βασ. Γεωργίου καὶ Θεάτρου, εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Δεληγεώργη 141, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μουσῶν 73 καὶ εἰς χάνδακα τοῦ ΟΑΠ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ὑψηλάντου.

Λείψανα οἰκιῶν εὑρέθησαν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ἐδῶ μνημονεύομεν τὰ σημαντικώτερα, τὰ ὁποῖα ἀνεσκάφησαν εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ὑψηλάντου 102-104 οἰκόπεδον.

Εἰς περιοχὴν **Βάρης** Ἀττικῆς, εἰς δύο οἰκόπεδα, ἀπεκαλύφθησαν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα καὶ τμῆμα ταφικοῦ περιβόλου τοῦ ἀρχαίου δήμου τοῦ Ἀναγυροῦντος.

Εἰς **Ἄνω Βούλαν** Ἀττικῆς ἀνεσκάφησαν τέσσαρα οἰκόπεδα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνευρέθησαν λείψανα ἀγροτικῶν ὁδῶν, ἀγροικιῶν καὶ ταφικῶν περιβόλων τοῦ δήμου τῶν Ἁλῶν Αἰξωνίδων.

Μικραὶ ἀνασκαφαὶ διεξήχθησαν, ἐξ ἄλλου, εἰς δέκα σημεῖα διαφόρων περιοχῶν. Παλαιοχριστιανικὸς τάφος ἀνεσκάφη πλησίον τῆς Κοινότητος **Ἀναβύσσου** παρὰ τὴν ὁδὸν πρὸς Καμάριζαν. Παλαιοχριστιανικὸς τάφος ἀνευρέθη ἐπίσης εἰς τὸ **Γαλάτσι**. Ἀρχαῖος τάφος ἠρευνήθη εἰς περιοχὴν τοῦ **Νέου Κόσμου**. Ἀρχαῖοι τάφοι ἀπεκαλύφθησαν εἰς **Ἀχαρνάς**. Εἰς **Ἀφίδνας** εὑρέθησαν γλυπτά. Ἐπιτύμβια μνημεῖα εὑρέθησαν εἰς **Ἅγιον Δημήτριον Μπραχαμίου**. Ἀρχαῖος τάφος ἀνεσκάφη εἰς περιοχὴν **Κερατσινίου**. Τρεῖς ὑστεροκλασσικοὶ τάφοι εἰς τὴν περιοχὴν **Ἀμφιθέας**.

Εἰς τὴν πόλιν τῶν **Μεγάρων** διεξήχθησαν 15 ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι. Τμῆμα τῆς ἀρχαίας ὀχυρώσεως ἀνευρέθη εἰς τὸ ἐπὶ τῶν ὁδῶν Ἡροδότου καὶ Ἀβέρωφ οἰκόπεδον, ὡς καὶ εἰς χάνδακα διανοιγέντα ὑπὸ τοῦ δήμου Μεγαρέων κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Φαίδωνος. Συστὰς ἀρχαίων τάφων ἀνεσκάφη εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Τζαβέλλα 70 οἰκόπεδον. Ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἡμιυπογείων κατασκευῶν ἀνεσκάφησαν εἰς πολλὰ οἰκόπεδα, ὅπως εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βασ. Γεωργίου 6 οἰκόπεδον, εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βασ. Γεωργίου 30 οἰκόπεδον, εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἐλ. Βενιζέλου 23, εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Παν. Γεωργακῆ 19, εἰς οἰκόπεδον κείμενον κατὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Θράκης καὶ Ραγκαβῆ, εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ 28ης Ὀκτωβρίου 24 οἰκόπεδον καὶ εἰς τὸ προαύλιον τοῦ Γυμνασίου Μεγαρέων ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μπεναρδῆ 1.

Ἡ Ἐπιμελήτρια Ἀρχαιοτήτων κ. Ἀλ. Δραγώνα-Λατσούδη ἔχει ἀναλάβει τὴν δημοσίευσιν τῶν ἡμιυπογείων καὶ ὑπογείων κτισμάτων, τῶν ἀνευρισκομένων εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς πόλεως τῶν Μεγάρων.

Εἰς τὴν πόλιν τῆς **Ἐλευσῖνος** διεξήχθησαν πέντε ἀνασκαφαί. Τμῆμα τῆς ἀρχαίας Ἱερᾶς Ὁδοῦ ἀνεσκάφη εἰς χάνδακα τοῦ ΟΤΕ, διανοιγέντα κατὰ μῆκος τῆς Ἱερᾶς Ὁδοῦ καὶ Παγκάλου. Τμῆμα τῆς ὁδοῦ πρὸς τὰς Πύλας τοῦ Ἄστεως ἀνευρέθη εἰς οἰκόπεδον τῆς ὁδοῦ Πλούτωνος 25. Ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τοῦ Πομπείου ἀπεκαλύφθησαν εἰς χάνδακα διανοιγέντα ὑπὸ τοῦ ΟΤΕ κατὰ μῆκος τῶν ὁδῶν Δήμητρος, Πλούτωνος, Πλατείας Ἡρώων καὶ Ἱερᾶς Ὁδοῦ.

Ὁδὸς Ἀγησιλάου, Μυλλέρου, Κεραμεικοῦ καὶ Μαραθῶνος (Σχέδ. Β, ἀριθ. 1)

Ἡ ἀνασκαφὴ εἰς τὸ μεταξὺ τῶν ὁδῶν Ἀγησιλάου, Μυλλέρου, Κεραμεικοῦ καὶ Μαραθῶνος κείμενον οἰκοδομικὸν τετράγωνον, ἰδιοκτησίας ΔΕΗ, διαστ. 50 × 81 μ., συνεχίσθη καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1972-1973 καὶ ἐτελείωσε τὸ ἔτος 1974. Εἰς τὸ νότιον τμῆμα τοῦ οἰκοπέδου, εἰς ἔκτασιν 45 × 15 μ., ἡ ἔρευνα διεξήχθη κατὰ τὸ ἔτος 1966, εἶχε δὲ τότε ἀποκαλυφθῆ τμῆμα τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ πρὸς Κολωνὸν καὶ συστὰς πέντε τάφων (ΑΔ 22 (1967): Χρονικά, σ. 37-39). Κατὰ τὸ ἔτος 1968 συνεχίσθησαν αἱ ἐργασίαι εἰς μικρὰν ἔκτασιν καὶ ἀνευρέθη εἷς τάφος (ΑΔ 24 (1969): Χρονικά, σ. 25-26), ἐνῷ τὸ ἔτος 1971 ἡ ἀνασκαφὴ ἀπεκάλυψε τὴν ἀρχαίαν ὁδὸν μέχρι μήκους 40 μ. (ΑΔ 27 (1972): Χρονικά, σ. 85-86. Περὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς Κολωνὸν καὶ τοῦ νεκροταφείου, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθη κατὰ μῆκος της, βλ. ἐπίσης ΑΕ 1973, σ. 104-105).

Ἡ ὁδὸς πρὸς Κολωνόν, ἡ ὁποία ἐκκινεῖ ἀπὸ τῶν Ἡρίων Πυλῶν, ἀνεσκάφη εἰς τὸ παρὸν οἰκόπεδον μέχρι μήκους 40 μ. (Πίν. 88 α). Ἔχει πλάτος 6.50 μ. καὶ εἰς ὀλίγα σημεῖα διατηροῦνται ἐννέα ὁδοστρώματα, συνολ. πάχ. 1 μ. (Πίν. 88 β). Τὰ ἀναλήμματά της διατηροῦνται μερικῶς, ἔχουν πάχος 0.45 μ., ἀρχικῶς δὲ εἶχον κατασκευασθῆ δι' ἀργῶν λίθων καὶ ἰλύος, τμήματά των ὅμως, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐπισκευασθῆ, εἶναι ἐκτισμένα διὰ λαξευτῶν κροκαλοπαγῶν λίθων· τμῆμα παλαιοτέρου ἀναλήμματος, τὸ ὁποῖον διατηρεῖται πρὸς Δ., μαρτυρεῖ ὅτι τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ κατὰ τὴν κλασσικὴν περίοδον ἦτο 5 μ. Τὰ ἀναλήμματα καὶ ἡ ὁδὸς βαίνουν ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ἑδράσεως ποικίλλει ἀπὸ 3.50 ἕως 5.70 μ. Ἡ ὁδὸς ἐχρησιμοποιεῖτο ἀπὸ τὴν κλασσικὴν περίοδον μέχρι καὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων.

Εἰς τὸν ἀνασκαφέντα χῶρον, εὑρέθησαν ἑβδομήκοντα τέσσαρες τάφοι, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πέντε (ὑπὸ τὰ στοιχεῖα I-V) καὶ εἷς εἰσέτι ἠρευνήθησαν κατὰ

τὸ παρελθόν. Οἱ λοιποὶ διακρίνονται ὡς ἀκολούθως (Σχέδ. 16):

Οἱ ἑπτὰ (VI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII) ἦσαν κτιστοὶ διὰ λίθων καὶ θραυσμάτων πλίνθων, συνδεομένων μεταξύ των διὰ κονιάματος, ἀπετέλουν δὲ ἓν συγκρότημα καὶ ἦσαν ἐκτισμένοι ὁ εἷς πλησίον τοῦ ἄλλου. Εἶχον διαστάσεις 2.35 × 1.50 μ., πλὴν τῶν δύο ἀκραίων (XV, XVI), οἱ ὁποῖοι ἦσαν μικρότεροι, διαστ. 1.80 × 1 μ., καὶ ἦσαν κατεσκευασμένοι καθέτως πρὸς τοὺς λοιπούς. Οἱ περισσότεροι ἦσαν κατεστραμμένοι. Κατὰ τὸν καθαρισμὸν δύο ἐξ αὐτῶν εὑρέθησαν ὀλίγα ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα χρονολογοῦν τὸ συγκρότημα εἰς τὴν ὑστερορρωμαϊκὴν περίοδον. Ὁ τάφος VI περιεῖχε τέσσαρα χαλκᾶ νομίσματα καὶ μίαν ἀβαφῆ πρόχουν. Ὁ τάφος XIV περιεῖχεν ἑπτὰ πρόχους ἀβαφεῖς καὶ ἕνα ἀμφορίσκον (Πίν. 89 α). Οἱ τεσσαράκοντα ἐννέα ἦσαν λακκοειδεῖς· οἱ περισσότεροι, διανοιγέντες ἐντὸς ἐπιχώσεων, ἐκαλύπτοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ κεραμίδων καὶ οἱ εἴκοσι τρεῖς εἶχον ἀνορυχθῆ εἰς τὴν κιμηλιάν (XXV, XXXIII, XLII, XLIV, XLV, XLVI, XLVIII, L, LI, LII, LIII, LIV, LV, LVII, LVIII, LIX, LXI, LXII, LXIII, LXIV. LXVIII, LXIX, LXXII). Οἱ δύο ἦσαν κτιστοὶ κιβωτιόσχημοι (XX, XXI), ὁ εἷς κιβωτιόσχημος, κατεσκευασμένος διὰ πλακῶν (XLIII), μία ταφὴ ἐντὸς ἀμφορέως (XLIX), τρεῖς ταφαὶ ἐντὸς πηλίνων λαρνάκων (XI, LX καὶ LXV), δύο πώριναι σαρκοφάγοι (LXX, LXXI) καὶ τρεῖς λίθιναι θῆκαι, περιέχουσαι τεφροδόχους κάλπιδας (LXXIV, LXXIII καὶ LXVI). Καύσεις διεπιστώθησαν εἰς ἕνδεκα λακκοειδεῖς τάφους (XXV, XXXIII, XLIV, XLV, LIII, LIV, LVIII, LIX, LXII, LXIII, LXIV).

Κατωτέρω περιγράφονται ἐν συντομίᾳ καὶ κατ' ἀριθμητικὴν τάξιν ἐκεῖνοι ἐκ τῶν τάφων, οἱ ὁποῖοι περιεῖχον ἀντικείμενα:

Τάφος VII: Λακκοειδής, σωζ. μήκ. 1.30, πλ. 0.50 μ., καλυπτόμενος διὰ κεραμίδων. Περιεῖχε δακρυδόχον ἀτρακτοειδῆ, τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου.

Τάφος VIII: Λακκοειδής, καλυπτόμενος διὰ κεραμίδων, διαστ. 1.85 × 0.50 μ. Περιεῖχε μελαμβαφῆ οἰνοχόην, σωζ. ὕψ. 0.125 μ., καὶ δύο ἀβαφῆ σκυφίδια, ὕψ. 0.03 μ., τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου.

Τάφος X: Λακκοειδής, διαστ. 1.65 × 0.50 μ. Περιεῖχεν ἓν χαλκοῦν κάτοπτρον.

Τάφος XI: Πηλίνη λάρναξ, διαστ. 0.66 × 0.23 μ. Περιεῖχε τέσσαρα μελαμβαφῆ ἀγγεῖα τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου, ὅλπην, ὕψ. 0.10 μ., κοτύλην, ὕψ. 0.055 μ., πυξίδα, ὕψ. 0.10 μ., καὶ κυάθιον, διαμ. 0.045 μ.

Τάφος XIX: Λακκοειδής, καλυπτόμενος διὰ κεραμίδων, διαστ. 1.82 × 0.65 μ. Περιεῖχε δύο ἀτρακτοειδεῖς δακρυδόχους, δύο μολύβδινα πυξίδια καὶ σιδηροῦν ἀντικείμενον τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου.

Τάφος XXII: Λακκοειδής, σωζ. μήκ. 1.60, πλ. 0.50 μ. Περιεῖχεν ἀτρακτοειδῆ δακρυδόχον, ὕψ. 0.085 μ., σιδηρᾶν στλεγγίδα καὶ σιδηροῦς ἥλους, τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου.

Τάφος XXXI: Λακκοειδής, μήκ. 1.10, πλ. 0.75 μ. Περιεῖχεν ἀτρακτοειδῆ δακρυδόχον καὶ ἕτερον ἀπιόσχημον, τῆς ὑστέρας ἑλληνιστικῆς περιόδου.

Τάφος XXXIII: Λακκοειδής, ἐντὸς τῆς κιμηλιᾶς διαστ. 2 × 1.10, ὕψ. 1.80 μ. Ἐπὶ τοῦ πυθμένος του ἐσώζετο παχὺ στρῶμα πυρᾶς, τὸ ὁποῖον περιεῖχε πέντε ληκύθους τῶν μέσων τοῦ 5ου αἰ. π.Χ., μίαν λευκοῦ βάθους μὲ μελανὸν διάκοσμον ὀρθίων ἀνθεμίων, ὕψ. 0.16 μ., ἑτέραν ἐρυθροῦ βάθους μὲ διάκοσμον ὀρθίων ἀνθεμίων περιβαλλομένων ὑπὸ λευκῶν τόξων, ὕψ. 0.155 μ., ἑτέραν λευκοῦ βάθους μὲ παράστασιν γυναικὸς πρὸς τὰ δεξιὰ διὰ τῆς τεχνικῆς τοῦ περιγράμματος, ὕψ. 0.14 μ., ἑτέραν παρομοίας τεχνικῆς μὲ παράστασιν γυναικὸς ἔμπροσθεν βωμοῦ, κρατούσης ψυχὴν καὶ σκῆπτρον, σωζ. ὕψ. 0.187 μ., καὶ μίαν μελαμβαφῆ μὲ ταινίαν μαιάνδρου ἐπὶ τοῦ ὤμου, σωζ. ὕψ. 0.112 μ., καθὼς ἐπίσης μαρμάρινον ἐξάλειπτρον, ὕψ. 0.17 μ., καὶ χαλκοῦν κάτοπτρον.

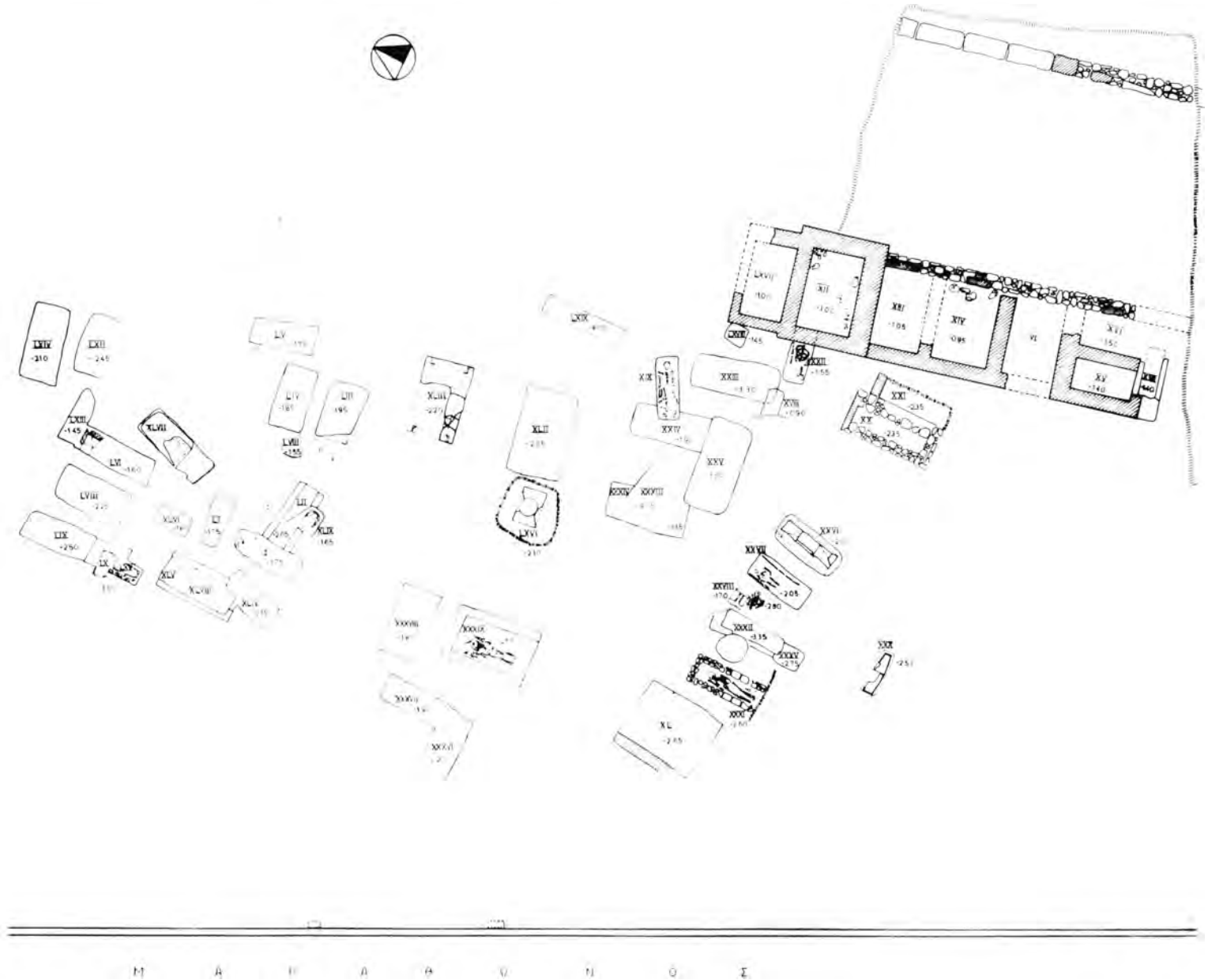
Τάφος XXXIX: Λακκοειδής, διαστ. 2.20 × 1, ὕψ. 1 μ. (Πίν. 89 β). Πέριξ τοῦ νεκροῦ εὑρέθησαν πέντε λήκυθοι τοῦ β΄ τετάρτου τοῦ 5ου αἰ. π.Χ., μία μελαμβαφής, ὕψ. 0.184 μ., ἑτέρα λευκοῦ βάθους, ὕψ. 0.196 μ., μὲ μελανὸν διάκοσμον ἀνθεμίων εἰς δύο σειράς, τρίτη λευκοῦ βάθους, ὕψ. 0.18 μ., μὲ μελανὸν διάκοσμον θαλλοῦ κισσοῦ μεταξὺ πλέγματος κιγκλιδωτοῦ, ἑτέρα λευκοῦ βάθους, ὕψ. 0.235 μ., μὲ μελανὸν διάκοσμον ἀνθεμίων εἰς δύο σειράς, καὶ μία εἰσέτι μελαμβαφής, ὕψ. 0.155 μ., μὲ ταινίαν μαιάνδρου.

Τάφος L: Λακκοειδής. Περιεῖχε δύο ἀγγεῖα τοῦ τέλους τοῦ 5ου αἰ. π.Χ., κάνθαρον μελαμβαφῆ, ὕψ. 0.127 μ., καὶ ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον μελαμβαφές, ὕψ. 0.145 μ., μὲ ταινίαν ζητοειδοῦς κοσμήματος ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Τάφος LXV: Πηλίνη λάρναξ, διαστ. 0.75 × 0.30 μ. (Πίν. 89 γ). Ἔξωθεν τῆς λάρνακος εὑρέθησαν πέντε ἀγγεῖα τοῦ β΄ ἡμίσεος τοῦ 5ου αἰ. π.Χ., ἤτοι θήλαστρον μελαμβαφές, ὕψ. 0.05 μ., μὲ ἔντυπον διάκοσμον ἀνθεμίων ἐπὶ τοῦ ὤμου, ὅλπη μελαμβαφής, ὕψ. 0.097 μ., μελαμβαφὲς ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, ὕψ. 0.084 μ., μὲ ταινίαν ὑπὸ τὸν ὦμον, κοσμουμένην δι' ἐσχηματοποιημένων φύλλων κισσοῦ, φιαλίδιον μελαμβαφές, διαμ. 0.08 μ., μελαμβαφὴς πυξὶς ἄνευ πώματος, ὕψ. 0.06, διαμ. 0.08 μ.

Τάφος LXX: Πωρίνη σαρκοφάγος, διαστ. 2.20 × 0.70, ὕψ. 0.65 μ. Μεταξὺ τῶν διαλελυμένων ὀστῶν ἑνὸς νεκροῦ εὑρέθησαν δύο ἀγγεῖα, ἀρυβαλλοειδὲς μελαμβαφὲς ληκύθιον, ὕψ. 0.095 μ., καὶ ἓν ἐλλιπές, σωζ. ὕψ. 0.033 μ.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνασκαφῆς συνελέγησαν τὰ ἑξῆς ἐπιτύμβια μνημεῖα: Τμῆμα ἐπιτυμβίου μαρμαρίνης στήλης μὲ ἀετωματικὴν ἐπίστεψιν, ἡ ὁποία

Σχέδ. 16. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Ἀγησιλάου, Μυλλέρου, Κεραμεικοῦ καὶ Μαραθῶνος. Κάτοψις τῆς ἀνασκαφῆς.

ἔσωζε τὸ ὄνομα *ΕΥΚΟΛΙΝΙΙ*. Τμῆμα ἐνεπιγράφου κιονίσκου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου σώζεται ἐπιγραφή: - - *ΕΣΕΟΝ / ΘΕΟΦΙΛΟΥ / ΣΜΥΡΝΑΙΑ*. Τμῆμα δευτέρου ἐπιτυμβίου κιονίσκου, σωζ. ὕψ. 0.21 μ. Τεθρυμμένη ναϊδιόσχημος ἐπιτύμβιος στήλη, ἐλλιπής, μὲ ἀνθεμωτὴν ἐπίστεψιν, σώζουσα τὸ ὄνομα *ΧΑΙΡΕΣΤΡΑΤΗΣ*. Κάτωθεν εἰκονίζεται ἡ νεκρά, τῆς ὁποίας σώζεται ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ δεξιὰ χείρ.

Ὁδὸς Ἁγίας Θέκλης 3 (χάνδαξ ΟΑΠ) (Σχέδ. Β, ἀριθ. 2)

Κατὰ τὴν διάνοιξιν χάνδακος ἀνευρέθη δεξαμενὴ τῆς ὑστερορρωμαϊκῆς περιόδου, ἔξωθεν τῆς οἰκίας ὑπ' ἀριθ. 3.

Οἱ τοῖχοι της ἦσαν κατεσκευασμένοι μὲ λίθους, πλίνθους καὶ κονίαμα. Ὁ βόρειος ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 1.10 μ., ὁ ἀνατολικὸς εἰς μῆκος 1 μ. καὶ εἶχον πάχος 0.60 μ. Ἠδράζοντο εἰς ἐπιχώσεις εἰς βάθος 2.30 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς συγχρόνου ὁδοῦ. Ἐσωτερικῶς ἡ δεξαμενὴ ἔφερεν ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος. Ἡ στάθμη τοῦ δαπέδου της ἔκειτο 1.55 μ. βαθύτερον τῆς ἐπιφανείας τῆς ὁδοῦ.

Ἐντὸς τῶν ἐπιχώσεων, εἰς τὸν αὐτὸν χάνδακα, ἀνευρέθη γυναικεία κεφαλὴ ἐκ μαρμάρου, ὕψ. 0.215 μ., μὲ ἀπολεπισμένην τὴν ἐπιδερμίδα καὶ πολλὰς ἀποκρούσεις. Τὸ πρόσωπον εἶναι ᾠοειδές. Ἡ κόμη εἰς κάθετον διάταξιν (Melonenfrisur) καὶ ἄνωθεν τοῦ μετώπου χωρίζεται εἰς τὸ μέσον. Κατατάσσεται εἰς τὴν περίοδον τῶν Ἰουλιο-Κλαυδίων.

Ὁδὸς Ἁγίας Θέκλης καὶ Ἑρμοῦ (χάνδαξ ΟΑΠ) (Σχέδ. Β, ἀριθ. 3)

Ἐντὸς χάνδακος κατὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὡς ἄνω ὁδῶν ἀνεσκάφη τμῆμα τοίχου, κατεσκευασμένου δι' ἀργῶν λίθων, πάχ. 0.33 μ. Εἶχε κατεύθυνσιν Α.-Δ., ἠδράζετο εἰς βάθος 2.50 μ. ἐπὶ ἐπιχώσεων, ἐσώζετο δὲ εἰς ὕψος 0.45 μ. καὶ ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 0.85 μ.

Ὁδὸς Αἰόλου καὶ Σοφοκλέους (Σχέδ. Β, ἀριθ. 4)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, διαστ. 41.45 × 36 μ., ἀνευρέθη τμῆμα τῆς ἀρχαίας ὀχυρώσεως τῆς πόλεως καὶ λείψανα κτισμάτων τῆς ὑστερορρωμαϊκῆς περιόδου (Σχέδ. 17 - 19).

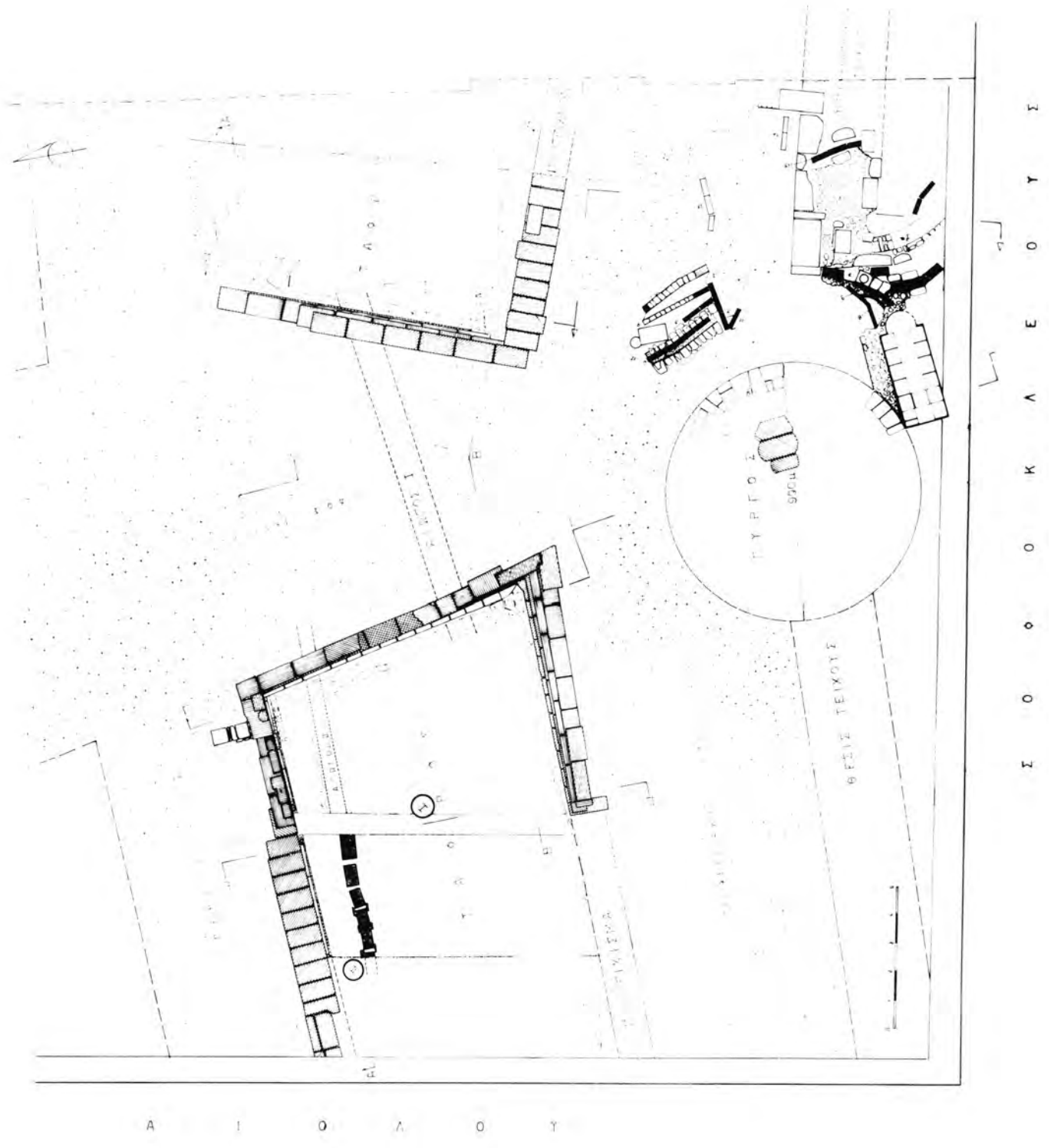
Τοῦ ἀρχαίου τείχους δὲν διετηροῦντο λείψανα, πλὴν λαξεύσεών τινων ἐπὶ ἰοῦ βράχου, εἰς τὴν θέσιν του ὅμως περίπου εἶχε κατασκευασθῆ τὸ τεῖχος τῆς ὑστερορρωμαϊκῆς περιόδου, τοῦ ὁποίου μικρὸν τμῆμα ἐσώζετο ἐνταῦθα μέχρι μήκους 7 μ. Τὸ πάχος του ἀνέρχεται ἐνταῦθα εἰς 3 μ., διατηρεῖται εἰς ὕψος 0.75 μ., ἑδράζεται δὲ ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 1.20 μ. καὶ εἶναι κατεσκευασμένον ἐκ ποικίλου οἰκοδομικοῦ ὑλικοῦ, ἐνίοτε εἰς δευτέραν χρῆσιν, συνδεομένου δι' ἀμμοκονίας (Πίν. 90 α). Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχει ἡ ἀνεύρεσις πενιχρῶν λειψάνων ἑνὸς κυκλικοῦ πύργου τοῦ τείχους, χρονολογουμένου ἐκ τῆς κατασκευῆς του, κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα διὰ λαξευτῶν πωρολίθων, εἰς τὰ μέσα τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., εἰς περίοδον μετασκευῆς τοῦ τείχους. Ἡ διάμετρός του ὑπολογίζεται εἰς 9 μ. περίπου (Πίν. 90 β), διάμετρος ἐπανευρισκομένη εἰς παρόμοιον πύργον τοῦ Πειραιῶς.

Ἡ ὁδός, ἡ ὁποία διήρχετο πέριξ τοῦ τείχους, διετηρεῖτο εἴς τινα σημεῖα, σωζομένων ἐνίοτε 1-2 ὁδοστρωμάτων, συνολ. πάχ. 0.30 μ., ἔβαινε δὲ καὶ αὕτη ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη κεῖται 1.50 μ. κάτωθεν τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Σοφοκλέους.

Λείψανα ὑστερορρωμαϊκῆς δεξαμενῆς ἀνευρέθησαν μεταξὺ τοῦ ὑστερορρωμαϊκοῦ τείχους καὶ τοῦ πύργου τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., ἐνῷ τμήματα ὑδραγωγῶν ἐσώζοντο εἰς τὸν χῶρον, ἔνθα διήρχετο ἡ περιφερειακὴ ὁδὸς τοῦ τείχους. Ἡ δεξαμενή, σχήματος ὀρθογωνίου, διαστ. 1.60 × 3.45 μ., ἀπέληγε πρὸς Α. εἰς ἡμικυκλικὴν κόγχην, ἀκτῖνος 0.60 μ. Οἱ τοῖχοι της, ὅπου διετηροῦντο, ἦσαν κατεσκευασμένοι διὰ χυτῆς τοιχοποιίας, εἶχον πάχος 0.80 μ., ἠδράζοντο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 1.10 μ. καὶ διετηροῦντο μέχρις ὕψους 0.50 μ. Τὸ δάπεδόν της ἦτο ἐστρωμένον διὰ πηλίνων πλακῶν. Ὄπισθεν τῆς δεξαμενῆς καὶ πρὸς Α. εὑρέθησαν τὰ λείψανα τεσσάρων ἀγωγῶν. Ἅπαντες ἦσαν κατεσκευασμένοι διὰ πηλίνων σωμάτων, σχήματος ἀνεστραμμένου Π, ἐστηρίζοντο δὲ πλαγίως διὰ τοιχαρίων. Ὁ ἀγωγὸς 7 παρηκολουθήθη μέχρι μήκους 4.50 μ., ὁ δὲ 9 μέχρι μήκους 2.50 μ. Οἱ ἀγωγοὶ 7 καὶ 9 ἐπεκοινώνουν μεταξύ των δι' ἑνὸς φρεατίου, διαστ. 0.50 × 0.50 μ. Ὁ ἀγωγὸς 8 ἐσώζετο εἰς μῆκος 1.80 μ. Εἰς τὸν χῶρον τοῦ ὑστερορρωμαϊκοῦ τείχους καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων του διήρχετο ἕτερος πήλινος ἀγωγός, ὁ 15, σωζ. μήκ. 2 μ. Τμῆμα λιθίνου ἀγωγοῦ (Ια) εὑρέθη ἐνσωματωμένον εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ὑστερορρωμαϊκοῦ τείχους. Λείψανα πηλίνων ἀγωγῶν τῆς αὐτῆς κατασκευῆς πρὸς τοὺς περιγραφέντας, εὑρέθησαν καὶ πρὸς Α. τοῦ κυκλικοῦ πύργου εἰς τὸν χῶρον τῆς περιφερειακῆς ὁδοῦ — σημειοῦνται διὰ τῶν στοιχείων 1-5 καὶ 11-12· ἔχουν μῆκος 3 μ. οἱ 1-2, 2.70 ὁ 3, 2.80 ὁ 4, 1.20 ὁ 5, 1.80 ὁ 11 καὶ 0.70 μ. ὁ 12. Ἀνατολικώτερον ἀκόμη εὑρέθησαν τὰ λείψανα δύο εἰσέτι πηλίνων ἀγωγῶν.

Τμῆμα τῆς κιμηλιᾶς εἰς τὸν χῶρον τῆς τάφρου δὲν εἶχεν ἀφαιρεθῆ, ἀλλὰ εἶχε διαμορφωθῆ καταλλήλως καὶ διήρχετο ἄνωθέν της ὁδός, ἡ ὁποία ἀπέληγε προφανῶς εἰς τὴν πύλην τοῦ τείχους, τῆς ὁποίας τὸ μόνον ἀνευρεθὲν λείψανον εἶναι ὁ προαναφερθεὶς πύργος. Ὡς εἶναι γνωστὸν ἡ πύλη αὕτη θεωρεῖται ὡς ἡ Ἀχαρνικὴ Πύλη τοῦ τείχους.

Οὕτως ἡ τάφρος σχηματίζει ἑκατέρωθεν τῆς περιγραφείσης ὁδοῦ ἀνὰ ἓν Π. Τὰ πρανῆ τῆς κιμηλιᾶς

ΠΥΡΓΟΣ
ΘΕΣΙΣ ΤΕΙΧΟΥΣ
Σ Ο Φ Ο Κ Λ Ε Ο Υ Σ
Α Ι Ο Λ Ο Υ

στηρίζονται δι' ἀναλημμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐκτισμένα διὰ λαξευτῶν ὀρθογωνίων πωρολίθων κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα, ἑδραζόμενα, ἄλλοτε ἐπὶ τῆς κατωτέρας στάθμης της εἰς βάθος 6.40 μ. καὶ ἄλλοτε ὑψηλότερον, ἀναλόγως τῶν στατικῶν ἀναγκῶν.

Τὸ προτείχισμα, πρὸς Α. τῆς ὁδοῦ, διατηρεῖται εἰς ὕψος ἑνὸς δόμου καὶ ἑδράζεται ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 2.10 μ. Τὸ ἀνατολικὸν ἀνάλημμα τῆς ὁδοῦ, τὸ ὁποῖον τέμνει καθέτως τὸ προαναφερθὲν προτείχισμα, διατηρεῖται εἰς ὕψος ἓξ δόμων καὶ ἑδράζεται ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 3.50 μ. Εἰς τὸ βόρειον ὅριον τῆς τάφρου πρὸς τὴν πλευρὰν ταύτην, δὲν ἀνευρέθη ἀνάλημμα. Τὸ βάθος τῆς τάφρου ἀνέρχεται εἰς 6.15 μ. καὶ τὸ πλάτος της εἰς 10 μ. Εἰς τὰς ἐπιχώσεις αὐτοῦ τοῦ τμήματος τῆς τάφρου εὑρέθησαν ἓξ λαξευτοὶ πωρόλιθοι, προερχόμενοι ἐκ τοῦ καταρρεύσαντος προτειχίσματος· τέσσαρες ἐξ αὐτῶν, λόγῳ τῆς πρισματικῆς κατασκευῆς των πιστεύομεν ὅτι ἦσαν κορωνίδες, αἵτινες ἀπετέλουν μέρος τῆς ἐπιστέψεως τῆς περιγραφείσης κατασκευῆς (Π ί ν. 91 α).

Τὸ τμῆμα τῆς τάφρου, τὸ εὑρισκόμενον πρὸς Δ. τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν πύλην τοῦ τείχους, διετηρεῖτο εἰς καλυτέραν κατάστασιν. Τοῦ προτειχίσματος σώζονται πέντε δόμοι (Π ί ν. 91 β). Τὸ ἀνάλημμα τῆς ὁδοῦ διατηρεῖται εἰς τινα σημεῖα μέχρι τοῦ ὕψους τῶν ἑπτὰ δόμων (Π ί ν. 91 γ), ἐνῷ τὸ βόρειον ἀνάλημμα τῆς τάφρου σώζεται μέχρι τοῦ ὕψους τῶν ἕνδεκα δόμων καὶ ἑδράζεται σχεδὸν ἐπὶ τοῦ πυθμένος τῆς τάφρου (Π ί ν. 91 δ). Αἱ διαστάσεις τῆς τάφρου εἶναι καὶ ἐδῶ αἱ αὐταὶ μὲ τὰς τοῦ ἑτέρου περιγραφέντος τμήματος αὐτῆς. Διεπιστώθη ἐπίσης ἡ ὕπαρξις τεσσάρων ἀποχετευτικῶν ἀγωγῶν, λαξευτῶν ἐντὸς τῆς κιμηλιᾶς, διερχομένων κατὰ πλάτος τῆς ἀφεθείσης λωρίδος τῆς κιμηλιᾶς, ἐπὶ τῆς ὁποίας διήρχετο ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν πύλην τοῦ τείχους.

Ὁ ἀγωγὸς Ι ἦτο διαμπερής, λαξευμένος εἰς τὴν κιμηλιάν, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., εἶχε πλάτος 0.50 - 0.70 καὶ ὕψος 1.70 μ. Ἡ στάθμη τοῦ πυθμένος του ἔκειτο εἰς βάθος 6.48 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Αἰόλου. Ὁ ἀγωγὸς ΙΙ ἦτο ἐπίσης λαξευμένος εἰς τὴν κιμηλιάν, εἰς τὴν ἀνατολικὴν παρειὰν τοῦ βράχου, καὶ δὲν ἦτο διαμπερὴς ὡς ὁ προηγούμενος, εἶχε πλάτος 0.60 καὶ ὕψος 2.50 μ., ἡ δὲ στάθμη τοῦ πυθμένος ἔκειτο εἰς βάθος 7.10 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Αἰόλου. Εἰς τὸν χῶρον τῆς τάφρου κατεσκευάσθη μεταγενεστέρως ἡ συνέχεια τοῦ ἀγωγοῦ διὰ κεραμίδων ἡμικυκλικῶν, πλ. 0.40 καὶ ὕψ. 0.40 μ.· τὸ μῆκος τοῦ ἀγωγοῦ παρηκολουθήσαμεν μέχρι 10.30 μ. Ὁ ἀγωγὸς ΙΙΙ, ἐπίσης λαξευμένος ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παρειᾶς τοῦ βράχου, δὲν ἦτο διαμπερής, εἶχε πλάτος 0.40, ὕψ. 1.10 μ. καὶ ὁ πυθμήν του ἔκειτο 5.50 μ. κάτωθεν τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Αἰόλου. Ὁ ἀγωγὸς ΙV ἦτο λαξευμένος ἐπὶ τῆς δυτικῆς παρειᾶς τοῦ βράχου· εἶχε πλάτος 0.50 καὶ ὕψος 1.80 μ., ἡ δὲ στάθμη τοῦ πυθμένος του ἔκειτο εἰς βάθος 6.16 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Αἰόλου.

Ὅτε ἡ τάφρος ἐκαλύφθη ὑπὸ ἐπιχώσεων, μετὰ τὸν 1ον αἰ. μ.Χ., κατεσκευάσθησαν εἰς τὸν χῶρον τῆς δυτικῆς λεκάνης δύο φρέατα διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν τότε δημιουργηθεισῶν ἀναγκῶν. Ἀμφότερα εἶχον διανοιγῆ ἐντὸς τῶν ἐπιχώσεων καὶ εἶχον ἐπενδυθῆ διὰ πηλίνων δακτυλίων, διαμ. 0.85 μ., ἑκάστου ἀποτελεσθέντος ἐκ τριῶν καμπύλων σωμάτων μὲ μηνοειδῆ ἀνοίγματα διὰ τὴν κάθοδον καὶ τὸν καθαρισμὸν τῶν φρεάτων.

Τῆς ὁδοῦ τῆς διερχομένης κατὰ πλάτος τῆς τάφρου, διετηροῦντο εἰς τινα σημεῖα περὶ τὰ 5-6 ὁδοστρώματα, συνολ. πάχ. 1.50 μ.

Πέραν τοῦ βορείου ὁρίου τῆς τάφρου διεπιστώθη καὶ πάλιν ἡ ὕπαρξις περιφερειακῆς ὁδοῦ, εἰς τινα σημεῖα διατηρουμένης μέχρι πάχους 0.50 μ., ἤτοι 2-3 ὁδοστρωμάτων. Τὸ πλάτος της ὑπολογίζεται ὅτι ἀνήρχετο εἰς 4.50-5 μ.

Αἱ πολλαπλαῖ ἐπισκευαὶ τῆς ὀχυρώσεως δυσχεραίνουν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν ἀκριβῆ παροχὴν λεπτομερῶν στοιχείων. Ὁπωσδήποτε ὅμως, ἡ μελέτη τῶν συλλεγέντων ὀστράκων θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἀναπλήρωσιν μερικῶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων κενῶν.

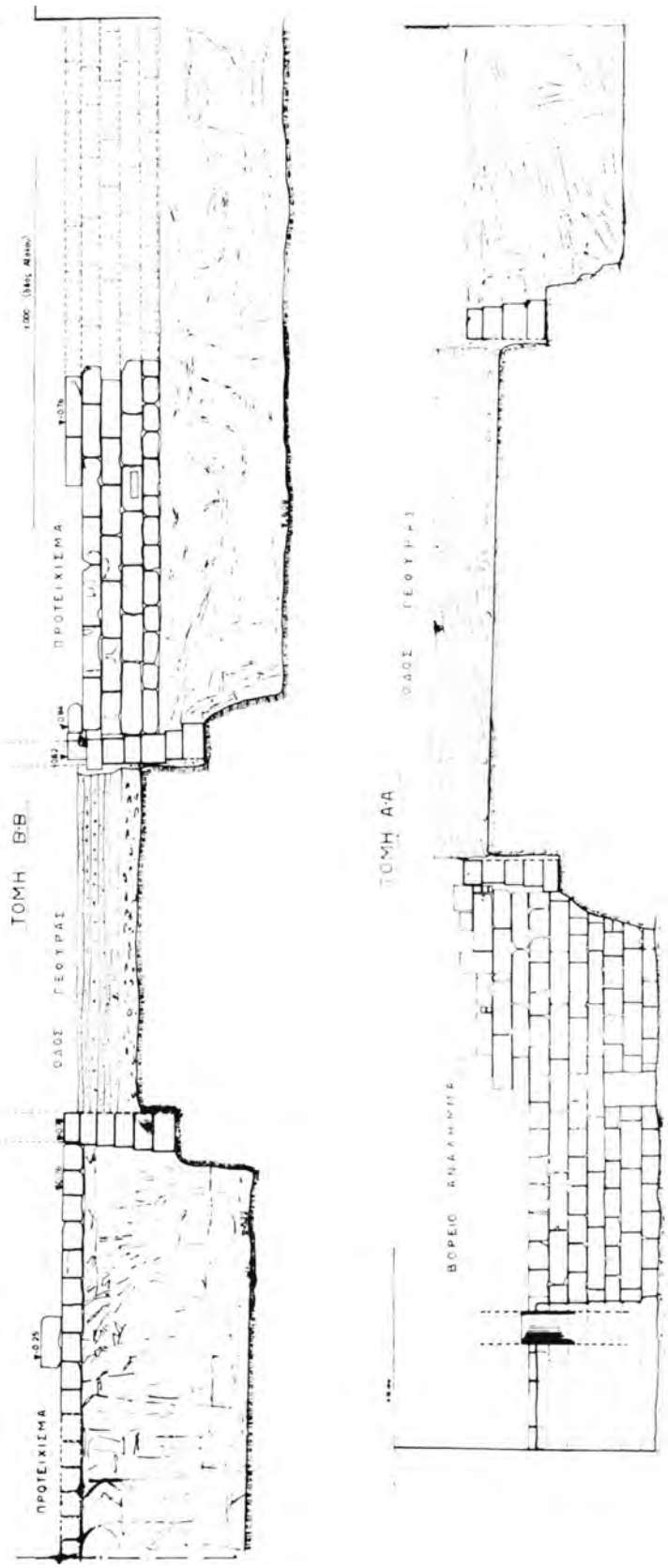
Ἀγγεῖα, ἐπιτύμβια μνημεῖα καὶ θραύσματα ἀγγείων συνελέγησαν κατὰ τὸν ἐπὶ μέρους καθαρισμὸν τῶν ἀνασκαφέντων ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων.

Εἰς τὸν μεταξὺ τοῦ ἀγωγοῦ Ι καὶ τοῦ ἀρχαίου πύργου χῶρον εὑρέθη δακρυδόχος ἀτρακτοειδής, ὕψ. 0.11 μ., τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου.

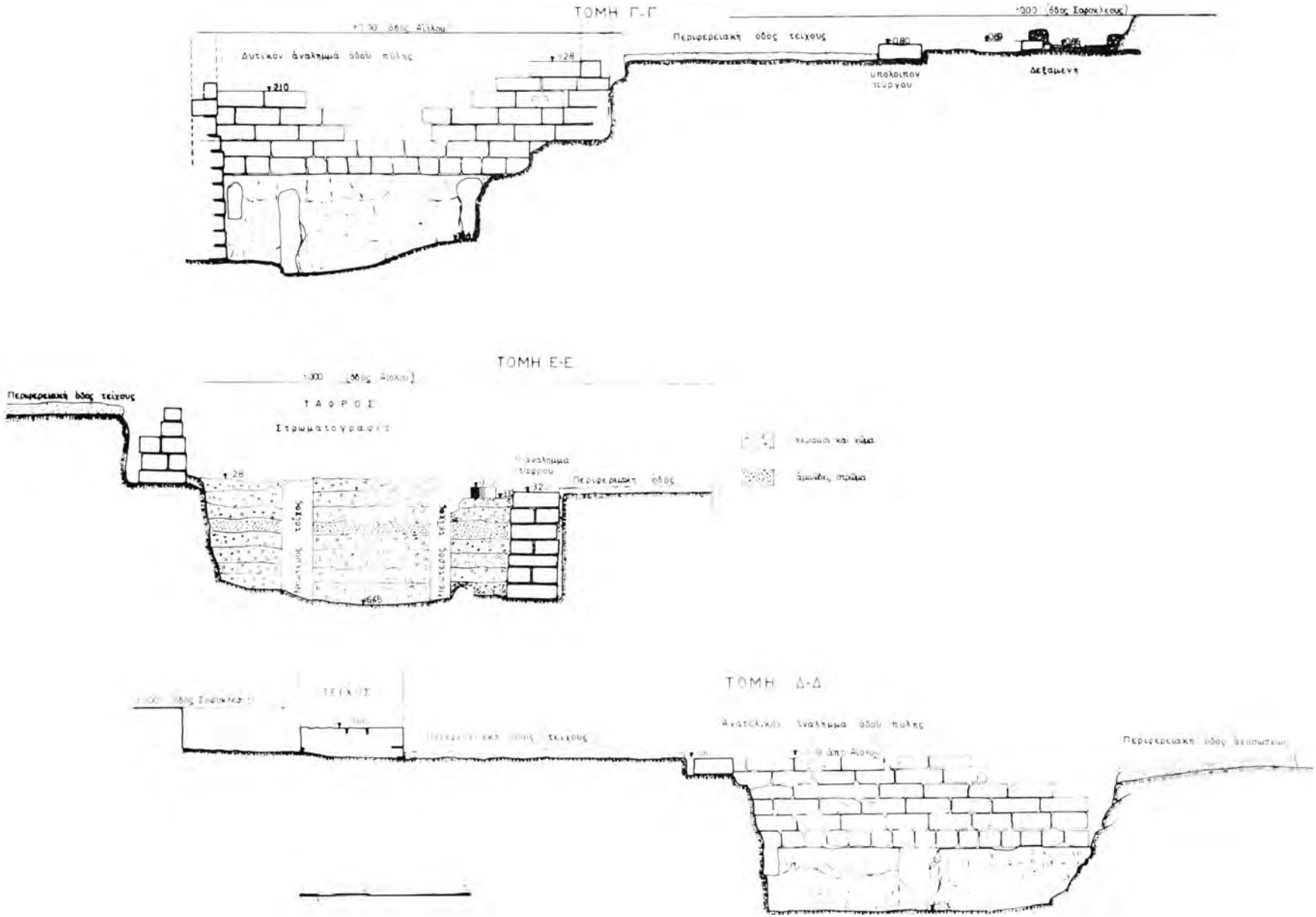
Ἐπὶ τῆς θεμελιώσεως συγχρόνου τοίχου εὑρέθησαν δακρυδόχος ἀτρακτοειδὴς καὶ κοτύλη ἀβαφὴς τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου καὶ λαβὴ πυραύνου μὲ ἐσχηματοποιημένην μορφὴν γενειοφόρου, τῆς πρωίμου ρωμαϊκῆς περιόδου, ὡς καὶ ἀριθμὸς ἐνσφραγίστων λαβῶν.

Ἐντοιχισμένοι εἰς τὰ θεμέλια τῆς νέας οἰκοδομῆς εὑρέθησαν τρεῖς ἐπιτύμβιοι κιονίσκοι· ὁ εἷς, ὕψ. 0.81 μ., φέρει ἐπιγραφήν: *ΔΗΜΗΤΡΑ / ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ / ΜΑΣΤΡΙΑΝΗ*, ὁ δεύτερος, σωζ. ὕψ. 0.36 μ., φέρει ἐπιγραφήν: *ΜΟΥΣΑΙΟΣ / ΜΟΥΣΑΙΟΥ / ΗΡΑΚΛΕΩΤΗΣ* καὶ ὁ τρίτος κιονίσκος, σωζ. ὕψ. 0.61 μ., φέρει τὴν ἐπιγραφήν: *ΙΣΙΑΣ / ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ/ΜΙΛΗΣΙΑ*. Εὑρέθησαν, ἐπίσης, ἀποτμήματα καὶ ἄλλων ἐπιτυμβίων κιονίσκων, θραύσματα ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, ὅπως τμῆμα κορινθιακοῦ κιονοκράνου, ὕψ. 0.17 μ., θραῦσμα κυματίου, ὕψ. 0.265 μ., δύο τμήματα ἰωνικῆς βάσεως κίονος, ὕψ. 0.19 μ., ἀπότμημα πτυχώσεων ἀγάλματος καὶ τμῆμα ραβδωτοῦ κίονος, ὕψ. 0.16 μ.

Ἐκ τῶν ἐπιχώσεων τῆς ὁδοῦ συνελέγησαν λύχνος μὲ κλάδον ἐλαίας, τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. ἕως 1ον αἰ. μ.Χ., τρεῖς δακρυδόχοι ἀτρακτοειδεῖς, λύχνος με-

Σχέδ. 18. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Αἰόλου καὶ Σοφοκλέους. Τομαὶ Α-Α καὶ Β-Β.

Σχέδ. 19. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Αἰόλου καὶ Σοφοκλέους. Τομαὶ Γ-Γ, Δ-Δ καὶ Ε-Ε.

λαμβαφὴς ἑλληνιστικός, ὑφαντικὰ βάρη διαφόρων σχημάτων καὶ ἐνσφράγιστοι λαβαὶ ἀμφορέων, ἀκέφαλον γυναικεῖον εἰδώλιον, ἐλλιπὲς ἀπὸ τῆς ὀσφύος, καὶ πῶμα πυξίδος ἀβαφές.

Ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ προτειχίσματος συνελέγησαν δεκαὲξ πήλινα στηρίγματα ἀγγείων, ὑφαντικὰ βάρη, τμῆμα ἀνθεμωτοῦ ἀκροκεράμου, ἐνσφράγιστοι λαβαὶ καὶ δύο λύχνοι τοῦ τέλους τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. ἕως 1ον αἰ. μ.Χ.

Πλησίον τοῦ φρέατος Ι εὑρέθησαν τέσσαρες δακρυδόχοι ἀτρακτοειδεῖς, ἐνσφράγιστοι λαβαὶ καὶ ὑφαντικὰ βάρη.

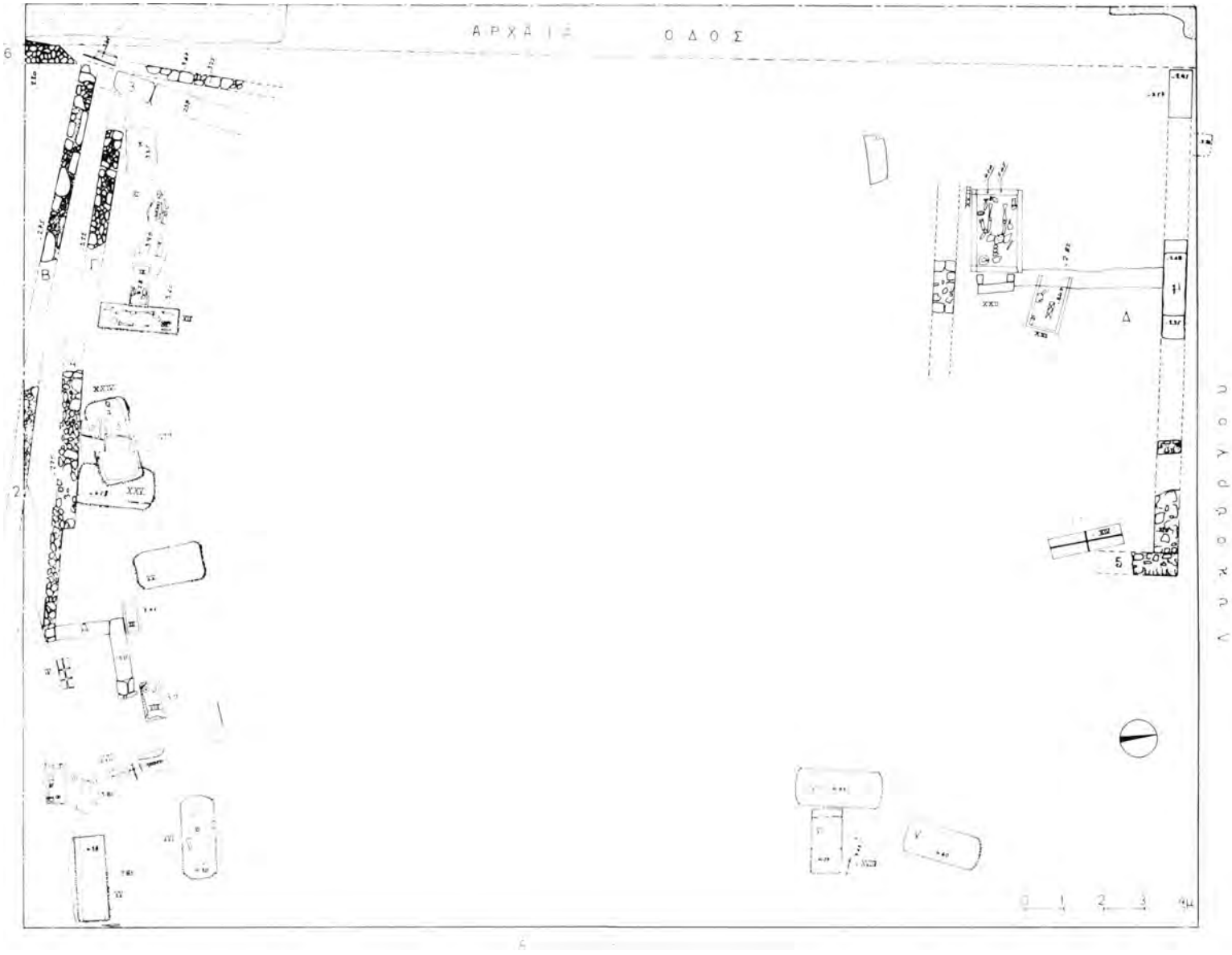
Ἐκ τῶν ἐπιχώσεων τῆς δυτικῆς λεκάνης τῆς τάφρου συνελέγησαν ὑφαντικὰ βάρη διαφόρων σχημάτων, δισκοειδῆ, πυραμιδοειδῆ, κωνικά, πολλαὶ ἐνσφράγιστοι λαβαί, ἑπτὰ λύχνοι τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. ἕως 1ον αἰ. μ.Χ., ἐξ ὧν δύο μὲ κλάδον ἐλαίας (Π ί ν. 92 α) καὶ εἷς τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου, χαλκοῦν νόμισμα Ἀθηνῶν μὲ τύπον κεραυνοβολοῦντος Διός, μελαμβαφὲς μόνωτον ἀγγεῖον, μελαμβαφὴς τριφυλλόστομος οἰνοχόη ἑλληνιστική, κάνθαρος μελαμβαφὴς μικρογραφικὸς ἑλληνιστικός, ἑπτὰ δακρυδόχοι ἀτρακτοειδεῖς, πρόχους μελαμβαφὴς μὲ ὁριζοντίας αὐλακώσεις, ἀμφορίσκος ὀξυπύθμενος, δύο δακρυδόχοι ἀτρακτοειδεῖς, τὸ κάτω ἥμισυ πηλίνου εἰδωλίου Ἀθηνᾶς, ἐνδεδυμένης χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, κρατούσης ἀσπίδα εἰς τὴν ἀριστεράν, πηλίνη κεφαλὴ Διονύσου μὲ στέφανον κισσοῦ τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου καὶ τρεῖς δακρυδόχοι ἀπιόσχημοι τοῦ 1ου αἰ. μ.Χ. Ἐπίσης, συνελέγησαν τὰ ἑξῆς ἐπιτύμβια μνημεῖα ἐκ μαρμάρου: Ἐπιτυμβία λήκυθος ἐλλιπής, σωζ. ὕψ. 0.93 μ. Ἐπιτύμβιος κιονίσκος, ὕψ. 0.66 μ., μὲ ἐπιγραφήν: *ΣΑΜΒΑΤΙΟΝ/ΜΝΗΣΑΡΧΟΥ/ΜΙΛΗΣΙΑ* (Π ί ν. 92 β). Ἀπότμημα ἐπιτυμβίου στήλης μὲ ἐπιγραφήν: *ΘΕΟΓΕΝΗΣ/ ΕΚ - ΜΥ - - -*, σωζ. ὕψ. 0.285 μ. Κιονίσκος, ὕψ. 0.49 μ., μὲ τὴν ἐπιγραφήν: *ΘΕΥΔΟΤΗ*. Τεμάχιον ἀπὸ τὴν ἐπίστεψιν ἐπιτυμβίου στήλης, ὕψ. 0.14 μ. Ἐπιτύμβιος κιονίσκος, ὕψ. 0.51 μ., μὲ ἐφθαρμένην ἐπιγραφήν: *- - ΙΚΑΣ/ ΜΑΙΩΤΙΣ/ ΧΡΗΣΤΗ*. Ἐπιτύμβιος στήλη μὲ ἀετωματικὴν ἐπίστεψιν, ἐλλιπὴς κάτω, σωζ. ὕψ. 0.47 μ. Ἐντὸς ὀρθογωνίου ἐγκοίλου παρίσταται σκηνὴ δεξιώσεως ἐκ τριῶν μορφῶν: πρὸς τὰ δεξιὰ ἀνὴρ γενειοφόρος, καθήμενος ἐπὶ κλισμοῦ, δεξιοῦται γυναῖκα, ἱσταμένην πρὸς τὰ ἀριστερά, ἐνῶ παιδικὴ μορφὴ στηρίζει τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν γονάτων τοῦ ἀνδρός. Ἄνωθεν ἐπιγραφή: *ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ/ ΑΙΓΥΠΤΙΑ/ ΙΕΡΩ* (Π ί ν. 92 γ).

Ἐκ τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς τάφρου συνελέγησαν δύο λύχνοι μελαμβαφεῖς τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου, μελαμβαφὴς λύχνος τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., πῶμα ἐρυθρομόρφου πυξίδος, μὲ σκηνὴν γυναικωνίτου, πιθανῶς προετοιμασίαν γάμου (Π ί ν. 92 ε), κάνθαρος μελαμβαφής, τρία φιαλίδια μελαμβαφῆ, ληκύθιον μελαμβαφές, θήλαστρον μελαμβαφές, δύο δακρυδόχοι ἀτρακτοειδεῖς τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου, ἀκέφαλον ἀγαλματίδιον ἐκ μαρμάρου γυναικὸς ἐνδεδυμένης χιτῶνα, ὑψηλὰ ἐζωσμένον, μὲ ἄνετον τὸ ἀριστερὸν σκέλος, ἐλλιπὲς ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν κνημῶν (Π ί ν. 92 δ). Ἐπίσης, συνελέγησαν δύο λύχνοι, τοῦ τέλους τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. ἕως 1ον αἰ. μ.Χ., ἐξ ὧν ὁ εἷς μὲ φυλλοειδὲς κόσμημα (Π ί ν. 92 στ) καὶ ὁ δεύτερος μὲ κλάδον ἐλαίας, δύο δακρυδόχοι ἀπιόσχημοι, δύο λύχνοι μὲ τριγωνικὴν μύξαν, ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, τῶν πρωίμων ρωμαϊκῶν χρόνων, καὶ πολλαὶ ἐνσφράγιστοι λαβαὶ καὶ ἀγνῦθες διαφόρων σχημάτων.

Ὁδὸς Αἰόλου καὶ Λυκούργου (Σ χ έ δ. Β, ἀριθ. 5)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Γ. Ροζάκη, διαστ. 25.90 × 19.70 μ., ἀπεκαλύφθη συστὰς ἀρχαίων τάφων, ὡς καὶ τμῆμα ὁδοῦ (Σ χ έ δ. 20· Π ί ν. 93 α - γ). Οἱ τάφοι ἀνήκουν εἰς τὸ νεκροταφεῖον, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθη κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ πρὸς Ἀχαρνάς. Εἰς χάνδακα τῆς ΥΔΡΕΞ, διανοιγέντα κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Λυκούργου καὶ εἰς τὸ τμῆμα της τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν ὁδῶν Αἰόλου καὶ Ἀθηνᾶς, εἶχον ἀνασκαφῆ κατὰ τὸ παρελθὸν ἀρχαῖοι τάφοι, ἀνήκοντες εἰς τὸ αὐτὸ νεκροταφεῖον, καὶ τμῆμα τῆς αὐτῆς ὁδοῦ (ΑΔ 20 (1965): Χρονικά, σ. 100). Συστὰς τάφων ἀνηκόντων εἰς τὸ αὐτὸ νεκροταφεῖον καὶ τμῆμα ὁδοῦ εὑρέθησαν καὶ εἰς τὸ παραπλεύρως κείμενον οἰκοδομικὸν τετράγωνον (βλ. ἀνασκαφὴν οἰκοπέδου ἐπὶ τῶν ὁδῶν Ἀπέλλοῦ - Εὐπόλιδος - Λυκούργου, ΑΔ 23 (1968): Χρονικά, σ. 13). Ἐξ ἄλλου, εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Αἰόλου καὶ Σοφοκλέους οἰκόπεδον ἀπεκαλύφθησαν αἱ Ἀχαρνικαὶ Πύλαι (βλ. ἀνωτέρω), εἰς τὰς ὁποίας ἀπέληγεν ἡ ὁδὸς ἀπὸ Ἀχαρνάς, τμῆμα τῆς ὁποίας ἀνεσκάφη εἰς τὸ παρὸν οἰκόπεδον.

Ἡ ὕπαρξις τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ διεπιστώθη κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν καὶ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου (Σ χ έ δ. 20). Εἶχε κατεύθυνσιν Β.-Ν. καὶ εἰς μὲν τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν διετηρεῖτο μέχρι μήκους 2 μ. (Π ί ν. 94 α), ἐνῶ εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν ἐσώζετο μέχρι μήκους 8 μ. (Π ί ν. 94 β). Τὸ πλάτος της διεπιστώθη μόνον μέχρις 1 μ., ἐσώζετο δὲ μέχρι πάχους 1.85 μ., ὀκτὼ ὁδοστρωμάτων, χρονολογουμένων ἀπὸ τῆς κλασσικῆς περιόδου μέχρι καὶ τῆς ὑστερορρωμαϊκῆς, καὶ ἔβαινεν ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ἔκειτο 3.65 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ συγχρόνου ἐδάφους. Ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ της ἀναλήμματος (δηλουμένου διὰ τοῦ ἀριθ. 6), διετηρεῖτο τμῆμα μόνον, μήκ. 1.65 μ., πλησίον τῆς νοτίας μεσοτοιχίας· ἦτο κατεσκευασμένον δι' ἀργῶν λίθων καὶ ἰλύος καὶ εἶχε πάχος 0.40 μ., χρονολογεῖται δὲ εἰς τὴν κλασσικὴν περίοδον. Ἐπὶ τῶν λειψάνων του εἶχε κατασκευασθῆ πήλινος ἀγωγός. Τμῆμα τοίχου, ὁ ὁποῖος ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λαξευτῶν κροκαλοπαγῶν λίθων,

Σχέδ. 20. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Αἰόλου καὶ Λυκούργου. Κάτοψις τῆς ἀνασκαφῆς.

σωζ. μήκ. 2.30, πλ. 0.55 μ., καὶ ἡδράζετο ἐπὶ ἐπιχώσεων, θὰ ἦτο πιθανῶς μεταγενεστέρα ἐπισκευὴ τοῦ ἀναλήμματος κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον.

Πρὸς Α. τοῦ ἀναλήμματος τῆς ὁδοῦ ἐσώζοντο τμήματα τοίχων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν κατεσκευασμένοι δι' ἀργῶν λίθων καὶ ἰλύος καὶ ἡδράζοντο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, θὰ ἀνῆκον δὲ εἰς τρεῖς ταφικοὺς περιβόλους τοὐλάχιστον. Ὁ ἀνατολικώτερος ἐξ αὐτῶν, ὁ Α, ἀπετελεῖτο ἐκ δύο τοίχων τεμνομένων κατ' ὀρθὴν γωνίαν, σωζ. μήκ. 1.60 καὶ 2 μ. καὶ πάχ. 0.40 μ. Τοῦ δευτέρου περιβόλου (Β) ἐσώζετο ὁ εἷς τοῖχος εἰς δύο τμήματα, συνολ. μήκ. 13 καὶ πάχ. 0.50 μ., καὶ ἀπὸ τὸν περίβολον Γ ἐσώζετο μόνον ὁ εἷς τοῖχος εἰς δύο τμήματα, συνολ. μήκ. 11 καὶ πάχ. 0.45 μ. Παρὰ τὴν οἰκοδομικὴν γραμμὴν τῆς ὁδοῦ Λυκούργου πρὸς Α. τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ ἐσώζοντο τμήματα τῶν δύο πλευρῶν ταφικοῦ περιβόλου, τοῦ Δ. Ἡ βόρειος πλευρά του ἐσώζετο μέχρι μήκους 12.50 μ. καὶ ἡ ἀνατολικὴ μέχρι μήκους 0.60 μ. Ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λαξευτῶν κροκαλοπαγῶν λίθων, ἡδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, διετηρεῖτο δὲ εἰς ὕψος 1.35 μ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνασκαφέντων τάφων ἀνέρχεται εἰς εἴκοσι πέντε. Οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν ἦσαν λακκοειδεῖς, οἱ παλαιότεροι εἶχον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λαξευθῆ εἰς τὴν κιμηλιάν (V, VI, VII, X, XV, XVI, XIX, XX, XXIV καὶ XXV), ἐνῷ οἱ μεταγενέστεροι εἶχον διανοιγῆ ἐντὸς τῶν ἐπιχώσεων καὶ ἐκαλύπτοντο διὰ κεραμίδων (VIII, XVII, XIV, XVIII). Εὑρέθησαν ἑπτὰ παιδικαὶ ταφαὶ ἐντὸς λαρνάκων (I, II, III, IV, IX, XII καὶ XIII)· τρεῖς ἦσαν σαρκοφάγοι (XI, XXI καὶ XXII) καὶ εἷς ἦτο κιβωτιόσχημος (XXIII).

Τὸ συνηθέστερον εἶδος ταφῆς ἦτο ὁ ἐνταφιασμός. Καῦσις τοῦ νεκροῦ διεπιστώθη ἐπὶ τοῦ πυθμένος τεσσάρων μόνον λακκοειδῶν τάφων (V, VI, X καὶ XX). Ἡ στάθμη τοῦ πυθμένος τῶν τάφων κυμαίνεται ἀπὸ 5.10 ἕως 2.65 μ.

Ἐν συντομίᾳ περιγράφονται μόνον ἐκεῖνοι ἐκ τῶν τάφων, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ὁποίων εὑρέθησαν ἀντικείμενα.

Τάφος I: Πηλίνη λάρναξ, διαστ. 0.55 × 0.30, ὕψ. 0.12 μ. Περιεῖχεν ἐννέα ἀγγεῖα τοῦ β΄ ἡμίσεος τοῦ 5ου αἰ. π.Χ., λήκυθον λευκοῦ βάθους, ὕψ. 0.165 μ., μὲ μελανὸν διάκοσμον θαλλοῦ κισσοῦ, δύο παρομοίας ἐλλιπεῖς, φιαλίδιον μελαμβαφές, ὕψ. 0.025 μ., ἀλάβαστρον, ὕψ. 0.14 μ., τρεῖς κοτύλας μελαμβαφεῖς, μικρογραφικάς, ὕψ. 0.04 μ., λεκανίδα ἄνευ πώματος, διαμ. 0.105 μ., καὶ στλεγγίδα σιδηρᾶν εἰς τεμάχια, μήκ. 0.15 μ.

Τάφος II: Πηλίνη λάρναξ, διαστ. 0.80 × 0.30, ὕψ. 0.10 μ. Ἐπὶ τοῦ πυθμένος της ἀνευρέθη σκύφος μελαμβαφής, ὕψ. 0.06 μ., τῶν ἀρχῶν τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Τάφος III: Πηλίνη λάρναξ, διαστ. 1 × 0.40, ὕψ. 0.16 μ. Μεταξὺ τῶν διαλελυμένων ὀστῶν ἑνὸς παιδὸς ἀντικείμενα, χρονολογούμενα εἰς τὸ β΄ ἥμισυ τοῦ 5ου αἰ. π.Χ., πλαγγών, ὕψ. 0.16 μ., τῆς ὁποίας αἱ χεῖρες ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ βραχίονος καὶ οἱ πόδες ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν μηρῶν δὲν ἔχουν κατασκευασθῆ ἐξ ἀρχῆς, ἡ δὲ κεφαλή της προέρχεται ἀπὸ μήτραν αὐστηρορρυθμικήν (Πίν. 94 γ), ἐρυθρόμορφον ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, ὕψ. 0.11 μ., μὲ παράστασιν Ἔρωτος, ὁ ὁποῖος παίζει μὲ σφαιρίδια, μελαμβαφὲς ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, ὕψ. 0.11 μ., μὲ γραμμὴν περὶ τὴν κοιλίαν, καὶ φιαλίδιον μελαμβαφές, ὕψ. 0.03 μ.

Τάφος V: Λακκοειδής, λαξευμένος εἰς τὴν κιμηλιάν, διαστ. 1.90 × 0.85 μ. Ἐπὶ τοῦ πυθμένος εὑρέθησαν ἴχνη πυρᾶς. Ἐκ τῶν συλλεγέντων ὀστράκων συνεκολλήθησαν τρία ἀγγεῖα: λήκυθος ἐρυθροῦ βάθους, ὕψ. 0.165 μ., μὲ μελανόμορφα ἀνθέμια, πλαισιούμενα ἄνω δι' ἀψῖδος λευκοῦ χρώματος (Πίν. 94 δ, δεξ.), ἑτέρα λήκυθος ἐρυθρόμορφος, ὕψ. 0.165 μ., μὲ σκηνὴν γυναικωνίτου· παριστάνεται γυνὴ καθημένη ἐπὶ κλισμοῦ, ἐνῷ ἑτέρα ὀρθία προσφέρει εἰς αὐτὴν ταινίαν (Πίν. 94 δ, ἀριστ.). Φιαλίδιον μελαμβαφές, ὕψ. 0.04 μ., τῶν μέσων τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.

Τάφος VI: Λακκοειδής, λαξευμένος εἰς τὴν κιμηλιάν, διαστ. 1.70 × 0.75 μ. Ἐπὶ τοῦ πυθμένος εὑρέθησαν ἴχνη πυρᾶς. Ἐξ ὀστράκων συνεκολλήθησαν τὰ ἑξῆς ἀντικείμενα: ληκύθιον ἀρυβαλλοειδές, ὕψ. 0.09 μ., μὲ ἐρυθρόμορφον ἀνθέμιον, πυξίς, ὕψ. 0.05, διαμ. 0.069 μ., μὲ ἐρυθρόμορφον παράστασιν τραπέζης, ἐπὶ τῆς ὁποίας κάνθαρος (Πίν. 94 ε) (τὸ γράμμα *B* ἔχει σχεδιασθῆ καὶ ἐπὶ τῆς βάσεως καὶ ἐπὶ τοῦ πώματος), δικαστικὴ δέλτος ἐκ χαλκοῦ, μήκ. 0.11 μ. (Πίν. 95 α). Χρονολογοῦνται εἰς τὸν 4ον αἰ. π.Χ.

Τάφος VII: Λακκοειδής, ἀνωρυγμένος εἰς τὴν κιμηλιάν, διαστ. 2.10 × 0.90 μ. Πλησίον τοῦ νεκροῦ εὑρέθη ἐρυθρόμορφος λήκυθος, ὕψ. 0.19 μ., μὲ παράστασιν γυναικός, προσφερούσης εἰς βωμόν, τοῦ β΄ ἡμίσεος τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. (Πίν. 95 δ).

Τάφος VIII: Λακκοειδής, ἔχει διανοιγῆ εἰς τὰς ἐπιχώσεις, διαστ. 2.10 × 0.90 μ., ἐκαλύπτετο δὲ διὰ καμπύλων κεραμίδων φρέατος εἰς δευτέραν χρῆσιν (Πίν. 95 ε). Πλησίον τοῦ νεκροῦ εὑρέθη χαλκοῦν κάτοπτρον (Πίν. 95 β), διαμ. 0.09 μ., μελαμβαφὲς ληκύθιον, ὕψ. 0.055 μ., καὶ χαλκοῦς ἧλος, χρονολογούμενα εἰς τὸ τέλος τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.

Τάφος IX: Πηλίνη λάρναξ, διαστ. 1 × 0.55, ὕψ. 0.20 μ. Περιεῖχεν ἐλάχιστα ὀστᾶ παιδός, ληκύθιον ἀρυβαλλοειδές, καστανέρυθρον, ὕψ. 0.09 μ., καὶ χαλκῆν στλεγγίδα, μήκ. 0.245 μ., τῶν μέσων τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.

Τάφος XIII: Πηλίνη λάρναξ, διαστ. 1 × 0.50, ὕψ. 0.22 μ. Περιεῖχε μελαμβαφὲς φιαλίδιον, ὕψ. 0.03 μ., καὶ ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον μελαμβαφές, ὕψ. 0.06 μ., τοῦ τέλους τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.

Τάφος XV: Λακκοειδής, λαξευμένος εἰς τὴν κιμηλιάν, διαστ. 2.40 × 1.10, ὕψ. 1.50 μ. Περιεῖχεν ἐλά-

χιστα ὀστᾶ καὶ δύο ἀγγεῖα τῶν ἀρχῶν τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.: λήκυθον λευκοῦ βάθους, ἐλλιπῆ, μὲ μελανόμορφον παράστασιν τεθρίππου μεθ' ἡνιόχου καὶ μορφῆς Ἀθηνᾶς, καὶ δευτέραν λήκυθον λευκοῦ βάθους, ὕψ. 0.16 μ., μὲ ρομβοειδὲς σχέδιον κάτωθεν ταινίας, κοσμουμένης διὰ σχεδίων ζητοειδῶν.

Τάφος XVI: Λακκοειδής, λαξευμένος εἰς τὴν κιμηλιάν, διαστ. 2 × 0.90, ὕψ. 0.95 μ. Πλησίον τῶν διαλελυμένων ὀστῶν ἑνὸς νεκροῦ εὑρέθησαν δύο λήκυθοι λευκοῦ βάθους, σωζ. ὕψ. 0.26 καὶ 0.16 μ., μὲ ἐξίτηλον διακόσμησιν.

Τάφος XIX: Λακκοειδής, λαξευμένος εἰς τὴν κιμηλιάν, διαστ. 1.95 × 0.60 μ. Πλησίον τῶν ποδῶν τοῦ νεκροῦ εὑρέθησαν δύο δακρυδόχα ἀγγεῖα ἀτρακτοειδῆ, ὕψ. 0.08 καὶ 0.10 μ., καὶ χαλκοῦν κάτοπτρον, διαμ. 0.105 μ. (Πίν. 95 γ), τῶν μέσων τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Τάφος XX: Λακκοειδής, λαξευμένος εἰς τὴν κιμηλιάν, διαστ. 1.70 × 1 μ. Ἐπὶ τοῦ πυθμένος εὑρέθη στρῶσις καύσεως καὶ ἐντὸς αὐτῆς μελαμβαφὲς πῶμα πυξίδος, τῶν μέσων τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.

Τάφος XXI: Σαρκοφάγος πωρίνη ἡμικατεστραμμένη, διαστ. 1.90 × 0.80 μ. Μεταξὺ τῶν ὀλίγων ἐναπομεινάντων ὀστῶν τοῦ νεκροῦ ἀνευρέθησαν μελαμβαφὲς ληκύθιον ἀρυβαλλοειδές, ὕψ. 0.12 μ., μὲ διάκοσμον δύο λεπτῶν γραμμῶν περὶ τὸν ὦμον καὶ ἀλάβαστρον, ὕψ. 0.16 μ., τοῦ τέλους τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.

Τάφος XXIII: Κιβωτιόσχημος ἐκ πλακῶν μαρμάρου, διαστ. 2.19 × 1.55 μ. (Πίν. 96 α). Περιξ τῶν ὀστῶν ἑνὸς νεκροῦ εὑρέθησαν πέντε ἀλάβαστρα, ὕψ. 0.19, 0.19, 0.145, 0.20 καὶ 0.245 μ., χύτρα ἀβαφής, ὕψ. 0.10 μ., πυξὶς μελαμβαφής, ὕψ. 0.075 μ., καὶ χαλκοῦν κάτοπτρον μετὰ συμφυοῦς λαβῆς, διαμ. 0.13 καὶ μήκ. 0.19 μ., τῶν μέσων τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Ἐκ τῶν ἐπιχώσεων συνελέγησαν ἐνσφράγιστοι λαβαὶ καὶ πλῆθος θραυσμάτων ἀγγείων, ἐκ τῶν ὁποίων συνεκολλήθησαν ὀλίγα ἀγγεῖα: Λήκυθος λευκοῦ βάθους, ὕψ. 0.45 μ., μὲ σκηνὴν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ νεκροῦ, ὁ ὁποῖος κάθηται πρὸ τῆς ἐπιτυμβίας στήλης, ἐνῷ εἷς ἀνὴρ καὶ μία γυνή, κρατοῦσα κίστην, τὸν ἐπισκέπτονται· τοῦ τελευταίου τρίτου τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. Λήκυθος λευκοῦ βάθους, ὕψ. 0.16 μ., ἐλλιπής, μὲ ρομβοειδῆ διακόσμησιν, τοῦ β΄ ἡμίσεος τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. Λήκυθος λευκοῦ βάθους μὲ μελανὸν διάκοσμον θαλλοῦ κισσοῦ, τοῦ β΄ ἡμίσεος τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. Τρεῖς παρόμοιαι λήκυθοι, ἐλλιπεῖς. Λήκυθος ἐλλιπὴς λευκοῦ βάθους, σωζ. ὕψ. 0.115 μ., μὲ ἐξίτηλον παράστασιν. Λήκυθος λευκοῦ βάθους, ὕψ. 0.19 μ., μὲ μελανόμορφον παράστασιν κενταύρου (Πίν. 96 β). Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, ὕψ. 0.115 μ., μὲ ἐρυθρόμορφον παράστασιν γυναικός, ἑστραμμένης πρὸς τὰ ἀριστερά, ὅπου ἀνθέμιον (Πίν. 96 γ, ἀριστ.). Ἕτερον ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, ὕψ. 0.115 μ., μὲ ἐρυθρόμορφον παράστασιν γυναικὸς κρατούσης κάνιστρον ἄνωθεν βωμοῦ (Πίν. 96 γ, δεξ.) Ληκύθιον ἀρυβαλλοειδές, ὕψ. 0.08 μ., μὲ ἐρυθρόμορφον ἀνθέμιον, τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Ληκύθιον ἀρυβαλλοειδὲς μελαμβαφές, ὕψ. 0.055 μ., μὲ καθέτους ἐντύπους αὐλακώσεις, τοῦ τέλους τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. Ἕτερον παρόμοιον, ἐλλιπές, σωζ. ὕψ. 0.055 μ., τοῦ τέλους τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. Πήλινον ἀλάβαστρον μὲ λευκὸν ἐπίχρισμα, τῶν ἀρχῶν τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Λίθινον ἀλάβαστρον ἐλλιπές, σωζ. ὕψ. 0.26 μ. Ἀλάβαστρον, ὕψ. 0.28 μ. Μελαμβαφὴς λύχνος, ἐλλιπής, τοῦ τέλους τοῦ 3ου αἰ. π.Χ. Λύχνος ἀβαφής, ὕψ. 0.04 μ., τοῦ τέλους τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Μόνωτον χυτροειδὲς ἀγγεῖον, ὕψ. 0.155 μ., τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. Δύο δακρυδόχοι ἀτρακτοειδεῖς, ὕψ. 0.085 μ. Φιαλίδιον μελαμβαφές, ὕψ. 0.020 μ., τοῦ τέλους τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.

Ἐπίσης εὑρέθη ὡραία μαρμαρίνη κεφαλὴ γυναικός, τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., ὕψ. 0.29 μ. (Πίν. 96 δ)· κάτωθεν τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ τὸ μάρμαρον ἔχει καταλλήλως διαμορφωθῆ δι' ἔνθεσιν. Ἡ κόμη διαιρεῖται εἰς μικροὺς βοστρύχους καὶ φέρεται πρὸς τὰ ὀπίσω, πίπτουσα ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ. Τὸ πρόσωπον εἶναι ᾠοειδὲς καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ κανονικά. Τέλος, ἐπιτυμβία στήλη τεθραυσμένη ἄνω, σωζ. ὕψ. 0.56, πλ. 0.27 μ.· σώζεται ἐπιγραφὴ εἰς δύο στίχους, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναγινώσκεται *Η[ΓΑ]ΥΣΙΜΑΧΕΥΣ*.

Ὁδὸς Αἰσχύλου 9 (Σχέδ. Β, ἀριθ. 6)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἀναστασιάδου, διαστ. 6.50 × 10.50 μ., ἀνευρέθη μικρὸν τμῆμα τοίχου, τῆς ἑλληνιστικῆς πιθανῶς περιόδου. Εἶχε κατεύθυνσιν Α.-Δ. καὶ ἦτο κατεσκευασμένος μὲ ἀργοὺς λίθους, συνδεομένους μὲ ἰλύν. Ἡδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 2.85 μ. Ἐσώζετο εἰς μῆκος 1.87, πλάτος 0.73 καὶ ὕψος 0.30-0.70 μ.

Ὁδὸς Ἀχιλλέως 4, Μεγ. Ἀλεξάνδρου καὶ Κολωνοῦ (Σχέδ. Β, ἀριθ. 7)

Τὸ οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Παπαϊωαννίδου, διαστ. 26.90 × 19.15 μ., εὑρίσκεται πρὸς Α. τῆς ὁδοῦ πρὸς Κολωνόν, πλησίον του δὲ ἔχουν ἀνασκαφῆ κατὰ καιροὺς συστάδες τάφων, οἱ ὁποῖοι ἀνῆκον εἰς τὸ νεκροταφεῖον, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθη ἑκατέρωθεν καὶ κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ (ΑΔ 28 (1973): Χρονικά, σ. 27). Εἰς ἀπόστασιν 5.60 μ. ἀπὸ τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς καὶ παρὰ τὴν νοτίαν μεσοτοιχίαν εὑρέθη ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, εἰς βάθος 3.60 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Κολωνοῦ, ταφικὸς ἀμφορεύς, περιέχων ὀλίγα ὀστᾶ (Πίν. 97 α). Ἔχει ὕψος 0.69, διάμ. 0.45 μ., καλύπτεται διὰ καστανοῦ βερνικίου καὶ φέρει εἰς τὸν λαιμὸν τὸ σύνηθες σχέδιον *ΣΟΣ*, χρονολογεῖται δὲ εἰς τὸ τρίτον τέταρτον τοῦ 7ου αἰ. π.Χ. Σκύφος, ὕψ. 0.05, διαμ. 0.08 μ., μὲ διακόσμησιν καστανῶν ταινιῶν, τοῦ β΄ ἡμίσεος τοῦ 7ου αἰ. π.Χ., θὰ συνώδευε τὴν περιγραφεῖσαν ταφήν.

Τοῖχος καμπύλος ἀνεσκάφη εἰς ἀπόστασιν 10 μ. ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Ἀχιλλέως καὶ 15 μ. ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Κο-

λωνοῦ· εἶχε κατεύθυνσιν Α.-Δ., ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λαξευτῶν κροκαλοπαγῶν λίθων, διετηρεῖτο ὅμως εἰς κακὴν κατάστασιν καὶ ἡ καμπύλη του εἶχε διαταραχθῆ μὲ τὴν κατασκευὴν τοίχου μεταγενεστέρου (Πίν. 97 β). Ἡδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 3.50 μ., διετηρεῖτο εἰς ὕψος 0.35-0.65 μ., εἶχε πάχος 0.40-0.45 μ. καὶ τὸ μῆκος του ἐσώζετο εἰς 17.80 μ.

Ὁ μεταγενέστερος τοῖχος ἦτο κατεσκευασμένος δι' ἀργῶν λίθων μικροῦ καὶ μεγάλου μεγέθους, εἶχε πάχος 1 μ. καὶ ἡδράζετο ἐν μέρει ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, ἐν μέρει ἐπὶ τοῦ καμπύλου τοίχου, διετηρεῖτο δὲ εἰς ὕψος 0.70-0.95 μ. (Πίν. 97 γ) καὶ ἐσώζετο εἰς μῆκος 6.30 μ.

Ἐντὸς τοῦ οἰκοπέδου εὑρέθησαν ἐπίσης τρεῖς κιονίσκοι ἐπιτύμβιοι εἰς βάθος 1.40 ἕως 2.25 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Κολωνοῦ. Ὁ εἷς ἔχει ὕψος 0.76, διάμ. 0.26 μ. καὶ φέρει ἐπιγραφήν (Πίν. 97 δ): *ΑΝΤΙΓΟΝΑ / ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ / ΜΑΚΕΤΑ*. Ὁ δεύτερος, ὕψ. 0.545, διαμ. 0.15 μ., φέρει ἐπιγραφήν (Πίν. 97 ε): *ΗΔΙΣΤΙΗ/ΕΡΜΟΓΕΜΟΥ/ΜΙΛΗΣΙΑ*, καὶ ὁ τρίτος, ὕψ. 0.59, διαμ. 0.15 μ., φέρει ἐπιγραφήν: *ΑΓΑΘΩΝ / ΑΝΤΙΟΧΕΥΣ*.

Ἐκ τῶν ἐπιχώσεων συνελέγησαν ὀλίγα μελαμβαφῆ ἀγγεῖα τοῦ β΄ ἡμίσεος τοῦ 5ου αἰ. π.Χ., λεκανὶς μόνωτος μετὰ πώματος, ὕψ. 0.10 μ., κύλιξ, ὕψ. 0.05 μ., σκύφος, ὕψ. 0.065 μ., φιαλίδιον μὲ μελαμβαφεῖς ταινίας, ὕψ. 0.025 μ., πυξὶς μελαμβαφὴς ἄνευ πώματος, ὕψ. 0.05 μ., τῶν ἀρχῶν τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., καὶ δακρυδόχον ἀτρακτοειδές, ὕψ. 0.12 μ., τοῦ 3ου αἰ. π.Χ.

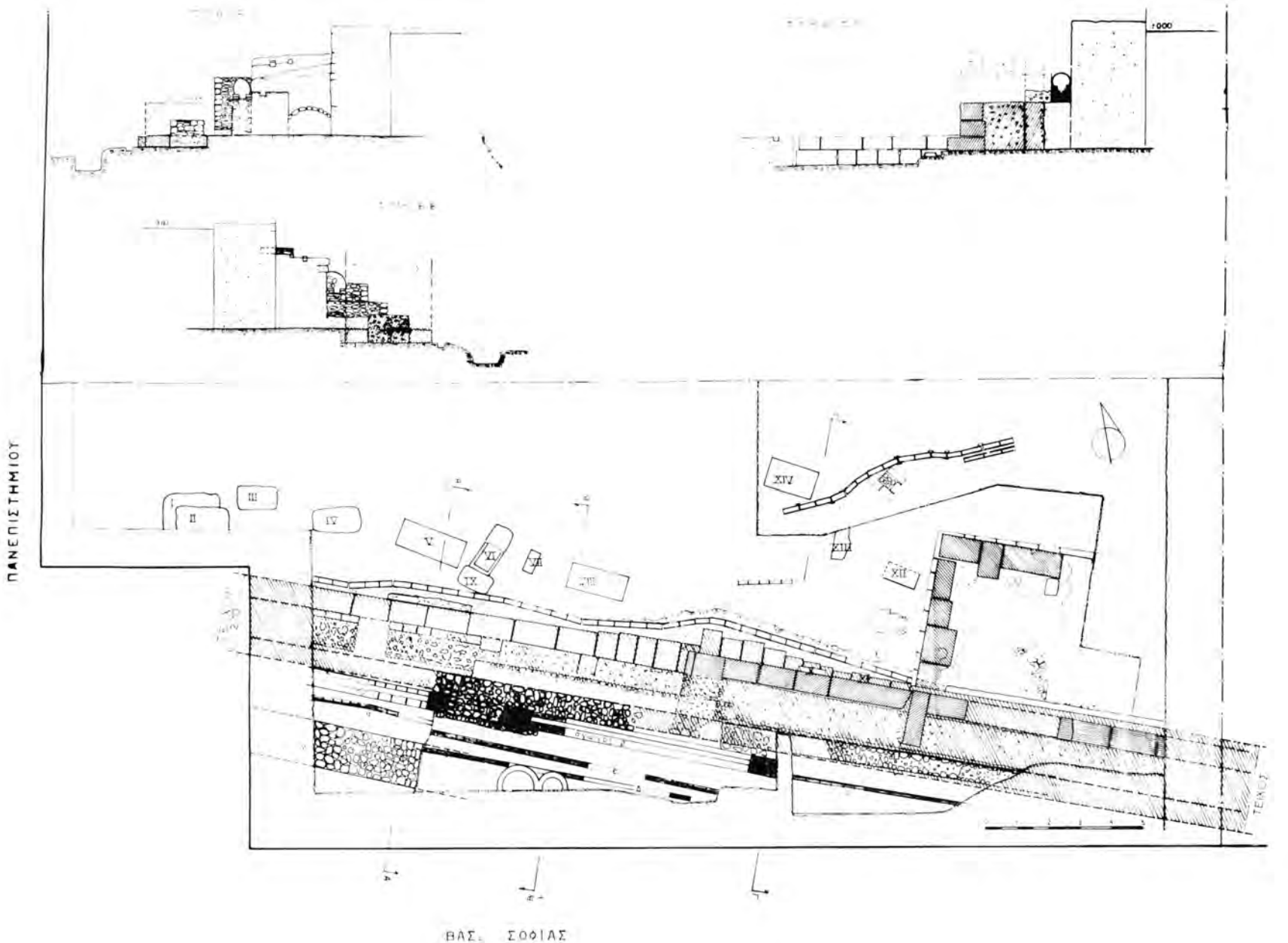
Λεωφόρος Βασ. Σοφίας καὶ ὁδὸς Πανεπιστημίου 2 (Σχέδ. Β, ἀριθ. 8)

Τὸ οἰκόπεδον, διαστ. 37.50 × 34 μ., ἠρευνήθη κατ' ἀρχὰς διὰ δοκιμαστικῶν τομῶν, μετὰ δὲ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ τείχους ἀνεσκάφη καθ' ὁλοκληρίαν. Τὸ τεῖχος διήρχετο μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ. κατὰ μῆκος περίπου τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς λεωφόρου Βασ. Σοφίας. Τὸ ἀνευρεθὲν τεῖχος εἶναι τὸ τεῖχος τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου, τὸ ὁποῖον κατεσκευάσθη διὰ νὰ περιλάβῃ τὸ νέον τμῆμα τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν (Σχέδ. 21· Πίν. 98 α).

Τὸ τεῖχος εἶναι κατεσκευασμένον διὰ δύο περιβόλων, συνολ. πάχ. 2.70 μ., καὶ γεμίσματος μεταξὺ αὐτῶν ἐκ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος. Ἕκαστος τῶν περιβόλων ἔχει κατασκευασθῆ διὰ λαξευτῶν λίθων καὶ ἀρχιτεκτονικοῦ ὑλικοῦ εἰς δευτέραν χρῆσιν. Ἐδράζεται ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, εἰς βάθος 3.60 μ., καὶ σώζεται ἐνιαχοῦ εἰς ὕψος τριῶν δόμων. Διατηρεῖται καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς λεωφόρου Βασ. Σοφίας, ἤτοι 31 μ. Πλησίον τῆς ἀνατολικῆς μεσοτοιχίας τοῦ οἰκοπέδου σώζεται εἷς πύργος τοῦ τείχους, ἀνασκαφεὶς μερικῶς διὰ τεχνικοὺς λόγους, ὁ ὁποῖος διατηρεῖται εἰς ὕψος δύο δόμων, ἤτοι 0.95 μ. (Πίν. 98 α - β). Τὸ περίγραμμα τοῦ πύργου ἔχει κατασκευασθῆ διὰ λαξευτῶν λίθων, ὡς οἱ περίβολοι τοῦ τείχους, καὶ τὸ ἐσωτερικόν του διὰ τοῦ συνήθους γεμίσματος. Ἐδράζεται ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ἐδῶ κεῖται 0.40 μ. βαθύτερον τῆς στάθμης, ὅπου θεμελιοῦται τὸ τεῖχος. Τὸ πλάτος του ἀνέρχεται εἰς 5.10 μ., ἐνῷ τὸ μῆκος του ὑπολογίζεται εἰς 7.50 μ. Ἔμπροσθεν τοῦ τείχους διέρχεται ἀγωγός, ὁ ὁποῖος ἀπετελέσθη ἐκ τῆς συνενώσεως πηλίνων σωμάτων, σχήματος ἀνεστραμμένου Π, καὶ ὁ ὁποῖος ἐτοποθετήθη ἐκεῖ πρὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ πύργου.

Ἐπὶ τῶν λειψάνων τοῦ τείχους κατασκευάζονται ποικίλοι ἀγωγοί (Πίν. 98 γ), μὲ τὴν αὐτὴν πρὸς τὸ τεῖχος κατεύθυνσιν, δυσχεραίνοντες νῦν τὴν ἔρευναν. Ὁ παλαιότερος (α), ἑδράζεται εἰς βάθος 1.95 μ. καὶ σώζεται εἰς δύο τμήματα· ἔχει ἀποτελεσθῆ ἐκ τῆς συνενώσεως πηλίνων σωμάτων σχήματος ἀνεστραμμένου Π καὶ ἀπέχει 3.50 μ. ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως τοῦ τείχους. Εἰς ἀπόστασιν 1.30 μ. βορειότερον σώζεται μικρὸν τμῆμα ἑτέρου ἀγωγοῦ παρομοίας κατασκευῆς, ὁ ὁποῖος ἑδράζεται ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς. Σημαντικώτερος εἶναι ὁ δηλούμενος ὑπὸ τὸ στοιχεῖον β· ἔχει ἀποτελεσθῆ ἐκ τῆς συνενώσεως πηλίνων σωμάτων, σχήματος ἀνεστραμμένου Π, ἑδράζεται εἰς βάθος 2 μ., συγκρατεῖται δὲ ἑκατέρωθεν ὑπὸ ἀναλημματικῶν τοίχων, κατεσκευασμένων διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος καὶ καλύπτεται ἄνω διὰ πηλίνων σωμάτων, σχήματος ἡμισείας ἐλλείψεως. Εἷς κύριος ἀγωγὸς ἐπίσης εἶναι ὁ δηλούμενος διὰ τοῦ στοιχείου γ· αἱ παρειαί του εἶναι κτισταὶ διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος καὶ καλύπτεται ἄνω ὑπὸ καμάρας, ἔχει δὲ διαστάσεις 1.40 × 1.20 μ. Ἐπὶ τῶν περιγραφέντων ἀγωγῶν διέρχεται ὁδὸς ἀκαθορίστου πλάτους, καταστραφεῖσα ὑπὸ τῆς νεωτέρας οἰκοδομῆς. Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ εὑρέθησαν δύο εἰσέτι ἀγωγοί, σχήματος ἀνεστραμμένου Π, οἱ δ καὶ ε, ὡς καὶ δύο πίθοι κτιστοί. Βορείως τοῦ πύργου ἐσώζετο τμῆμα ἀγωγοῦ κατεσκευασμένου διὰ πηλίνων σωμάτων, σχήματος ἀνεστραμμένου Π, ὁ ὁποῖος ἔχει κατεύθυνσιν Α.-Δ. καὶ ἑδράζεται ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς.

Εἰς τὸν πρὸς Β. τοῦ τείχους χῶρον ἀνεσκάφη συστὰς δεκατεσσάρων τάφων, χρονολογουμένων εἰς τὸν 5ον αἰ. π.Χ. κυρίως, οἱ ὁποῖοι ἀνῆκον εἰς ἐκτεταμένον νεκροταφεῖον, τοῦ ὁποίου κατὰ καιροὺς ἔχουν ἀνασκαφῆ τμήματα (βλ. Σ. Χαριτωνίδου, Ἀνασκαφὴ κλασσικῶν τάφων παρὰ τὴν πλατεῖαν Συντάγματος, ΑΕ 1958, σ. 1-152). Ἐκ τῶν ἐρευνηθέντων τάφων οἱ δέκα ἦσαν λακκοειδεῖς, ὀρθογώνια ὀρύγματα εἰς τὴν κιμηλιάν, διαστ. 2.10 × 0.85 ἕως 1.70 × 0.80 μ. Δύο ταφαὶ εἶχον συντελεσθῆ ἐντὸς λαρνάκων, ἡ VI, διαστ. 1.85 × 0.54 μ., καὶ ἡ VII, διαστ. 0.74 × 0.28 μ., καὶ δύο τάφοι ἦσαν λακκοειδεῖς, ὁ X καὶ ὁ XI, διανοιγέντες ἐντὸς ἐπιχώσεων ἄνωθεν τοῦ δευτέρου δόμου τοῦ τείχους. Ἴχνη καύσεως διεπιστώ-

Σχέδ. 21. Ἀθῆναι. Λεωφόρος Βασ. Σοφίας καὶ Πανεπιστημίου. Κάτοψις τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τομαί.

θησαν εἰς ἓξ τάφους (I, II, IV, V, VIII καὶ IX), ἐνῷ εἰς τοὺς λοιποὺς εἶχον συντελεσθῆ ἐνταφιασμοί.

Τάφος Ι: Κατὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ τάφου εὑρέθησαν δύο ἀγγεῖα τοῦ β΄ ἡμίσεος τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. Λήκυθος, σωζ. ὕψ. 0.215 μ., μὲ σκηνὴν ἐπὶ τοῦ τάφου, εἰς τὴν ὁποίαν παρίστανται δύο μορφαὶ ἑκατέρωθεν τῆς ἐπιτυμβίου στήλης τοῦ νεκροῦ. Τμῆμα ληκύθου, μὲ ἐρυθρόμορφον παράστασιν θαλασσίου κενταύρου, δελφῖνος καὶ ὑποδήλωσιν τῆς θαλάσσης, σωζ. ὕψ. 0.13 μ.

Τάφος ΙΙ: Περιεῖχεν ὀκτὼ ἀγγεῖα τοῦ β΄ ἡμίσεος τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. Λευκὴ λήκυθος, ὕψ. 0.34 μ., μὲ ἐξίτηλον παράστασιν. Μελαμβαφὲς μόνωτον κύπελλον, ὕψ. 0.088 μ., μὲ καθέτους αὐλακώσεις καὶ ἔντυπον διάκοσμον κύκλων εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ. Λευκὴ λήκυθος, ὕψ. 0.17 μ., μὲ ἐξίτηλον παράστασιν. Πῶμα πυξίδος μελαμβαφές, διαμ. 0.071 μ. Μελαμβαφὲς φιαλίδιον, διαμ. 0.075 μ. Λευκὴ λήκυθος ἐλλιπὴς μὲ ἐξίτηλον παράστασιν. Τμῆμα ἑτέρας λευκῆς ληκύθου. Ἐρυθρόμορφος πελίκη, συγκεκολλημένη καὶ συμπεπληρωμένη, ὕψ. 0.385 μ.· ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως παρίστανται τρεῖς μορφαί, εἰς τὸ μέσον ἀνὴρ γενειοφόρος μὲ θύρσον καὶ κάνθαρον, Διόνυσος προφανῶς, μὲ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς δεξιά, πρὸς μίαν γυναικείαν μορφήν, ἱέρειαν, ἡ ὁποία κρατεῖ δᾷδα διὰ τῆς ἀριστερᾶς καὶ οἰνοχόην διὰ τῆς δεξιᾶς, ἐνῷ ἀριστερά του ἀνὴρ γενειοφόρος, ἱερεύς, κρατεῖ καὶ οὗτος δᾷδα (Π ί ν. 99 α)· ἐπὶ τῆς ἑτέρας ὄψεως δύο νέοι ἑκατέρωθεν ἐνδεδυμένου ξοάνου.

Τάφος ΙΙΙ: Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, σωζ. ὕψ. 0.06 μ., μὲ ἐρυθρόμορφον ἀπεικόνισιν πτερωτῆς μορφῆς πρὸς τὰ δεξιά.

Τάφος IV: Συνεκολλήθησαν πέντε ἀγγεῖα. Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, ὕψ. 0.115 μ., μὲ ἐρυθρόμορφον ἀπεικόνισιν Ἔρωτος πρὸς ἀριστερά (Π ί ν. 99 β). Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, ὕψ. 0.085 μ. Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον μελαμβαφές, ὕψ. 0.08 μ. Τμῆμα ἑτέρου ἀρυβαλλοειδοῦς ληκυθίου, σωζ. ὕψ. 0.11 μ. Λήκυθος λευκοῦ βάθους, ἐλλιπής, σωζ. ὕψ. 0.15 μ., μὲ μελανὸν διάκοσμον θαλλοῦ κισσοῦ.

Τάφος VIII: Εὑρέθη πλαγγών, ὕψ. 0.17 μ., τῆς ὁποίας αἱ χεῖρες ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ βραχίονος καὶ οἱ πόδες ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν μηρῶν δὲν ἔχουν κατασκευασθῆ (Π ί ν. 99 γ), τῶν μέσων τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.

Τάφος XIII: Περιεῖχε μελαμβαφῆ ὄστρακα καὶ στόμιον μελαμβαφοῦς οἰνοχόης.

Ἐκ τῶν ἐπιχώσεων συνελέγη μεγάλος ἀριθμὸς θραυσμάτων ἀγγείων, χρονολογουμένων ἀπὸ τῆς κλασσικῆς περιόδου μέχρι καὶ τῆς ὑστέρας ρωμαϊκῆς, ἀριθμὸς ὑφαντικῶν βαρῶν καὶ ἐνσφράγιστοι λαβαί, καθὼς καὶ τμήματα λύχνων. Κατωτέρω ἀναφέρονται ὀλίγα μόνον ἐνδεικτικῶς. Ἀτρακτοειδὴς δακρυδόχος, ὕψ. 0.075 μ., τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου. Ληκύθιον λευκοῦ βάθους, σωζ. ὕψ. 0.10 μ., τοῦ β΄ ἡμίσεος τοῦ 5ου αἰ. π.Χ., μὲ μελανὸν διάκοσμον θαλλοῦ κισσοῦ. Εἰδώλιον, ὕψ. 0.14 μ., τοῦ τέλους τοῦ 4ου αἰ. μ.Χ., τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Κύρακος· παρίστάνεται καθημένη θεά, ἡ ὁποία φέρει ἐπὶ τῶν γονάτων της δέλτον μὲ τὸ γράμμα Α (Π ί ν. 99 ε). Τμῆμα γυναικείου εἰδωλίου, σωζ. ὕψ. 0.102 μ., σωζομένου ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν μηρῶν καὶ κάτω μὲ ἄνετον σκέλος τὸ ἀριστερόν, συρόμενον πρὸς τὰ ὀπίσω· ἡ πτύχωσις τοῦ ὑφάσματος χρονολογεῖ τὸ εἰδώλιον εἰς τὰ τέλη τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.

Σημαντικὰ ἦσαν τὰ γλυπτά, τὰ ὁποῖα συνελέγησαν ἐκ τῶν ἐπιχώσεων:

Τὸ ἀριστερὸν ἄνω τμῆμα ναϊδιοσχήμου ἐπιτυμβίου στήλης ἐκ μαρμάρου, σωζ. ὕψ. 0.40, σωζ. πλ. 0.23 μ. Σώζεται ἡ κεφαλὴ νέας γυναικός, εἰς δὲ τὸ ἐπιστύλιον ἔχει χαραχθῆ τὸ ὄνομα τῆς νεκρᾶς: *ΠΑΜΦΙΛΗ ΔΙΟΝΥΣ[ΙΟΥ]*, τοῦ α΄ ἡμίσεος τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. (Π ί ν. 100 α). Τὸ κάτω ἀριστερὸν τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης ἐκ μαρμάρου, σωζ. ὕψ. 0.33, σωζ. πλ. 0.21 μ.· σώζονται οἱ πόδες ἀπὸ τῶν γονάτων ἐνδεδυμένης μορφῆς πρὸς τὰ δεξιά· τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Τὸ ἀριστερὸν μεσαῖον τμῆμα ἀναγλύφου, σωζ. ὕψ. 0.66 καὶ σωζ. πλ. 0.52 μ.· σώζεται πεσσὸς καὶ τμῆμα γυναικὸς ἐνδεδυμένης πέπλον καὶ ἱμάτιον· τοῦ γ΄ τετάρτου τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Ἐπιτύμβιος λουτροφόρος ἐλλιπής, σωζ. ὕψ. 0.62 μ. Τὸ ἄνω δεξιὸν τμῆμα μαρμαρίνης ἐπιτυμβίου στήλης μὲ ἀετωματικὴν ἐπίστεψιν, σωζ. ὕψ. 0.37, σωζ. πλ. 0.26 μ.· εἰς τὸ ἐπιστύλιον σώζεται ἡ ἐπιγραφή: *Ὀ]λυμπιόδωρος*. Τὸ ἄνω ἀριστερὸν τμῆμα μαρμαρίνης ἐπιτυμβίου στήλης μὲ ἐπίστεψιν ἀνθεμίου μεθ' ἑλίκων φυομένου ἐκ φύλλων ἀκάνθης καὶ ρόδαξ· κάτωθεν τοῦ κυματίου τῆς ἐπιστέψεως ἐπιγραφὴ ἐλλιπής: *ΙΠΠΩΝΑ/ΚΥΔΑΘ---*. Τὸ ἀριστερὸν τμῆμα ἀετωματικῆς ἐπιστέψεως ἐπιτυμβίου στήλης ἐκ μαρμάρου, σωζ. ὕψ. 0.23, σωζ. πλ. 0.23 μ.· σώζει τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ: *Λυσιμαχίδ[ης]*. Ἐπιτύμβιος στήλη, ναϊδιόσχημος, τῆς ὁποίας ἐλλείπουν ἡ δεξιὰ παραστὰς καὶ ἡ ἐπίστεψις, σωζ. ὕψ. 0.38, σωζ. πλ. 0.25 μ., μὲ σκηνὴν δεξιώσεως ἐκ τριῶν μορφῶν· παρὰ τὴν ἀριστερὰν παραστάδα ἀνὴρ γενειοφόρος, καθήμενος ἐπὶ ἕδρας, δεξιοῦται γυναῖκα, ἱσταμένην πρὸ αὐτοῦ, ἐνδεδυμένην χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, ἐνῷ εἰς τὸ βάθος παρίσταται ἑτέρα μορφή, γυναικός, ἡ ὁποία θωπεύει τὴν δεξιουμένην (Π ί ν. 100 β)· τοῦ α΄ ἡμίσεος τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Τμῆμα ἐκ τῆς ἐπιστέψεως ἐπιτυμβίου στήλης μετὰ κεντρικοῦ ἀκρωτηρίου, σωζ. ὕψ. 0.22, σωζ. πλ. 0.35 μ.· κάτωθεν τοῦ γείσου σώζεται μέρος ἐπιγραφῆς ---*ΚΗΔΗΣ*--- *ΧΑΡ*--- τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Ἀριστερὸν μεσαῖον τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης, σωζ. ὕψ. 0.15, σωζ. πλ. 0.24 μ.· σώζεται ἡ κεφαλὴ νέου κατὰ κρόταφον, μὲ στέφανον δάφνης καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ του. Τὸ ἄνω τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης, σωζ. ὕψ. 0.41, πλ. 0.461 μ., μὲ ἀετωματικὴν ἐπίστεψιν, τοῦ α΄ ἡμίσεος τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Ὑπὸ τὸ κυμάτιον ἐπιγραφή: *ΑΡΧΕΣΤΡΑΤΟΣ/ΞΑΝΘΙΠΠΙΔΟΥ/ΣΚΑΜΒΩΝΙΔΗΣ*· κάτωθεν τῆς ἐπι-

γραφῆς σώζεται ὁ ἀριστερὸς ρόδαξ. Τὸ ἄνω ἀριστερὸν παρομοίας στήλης, σωζ. ὕψ. 0.35, σωζ. πλ. 0.028 μ.· σώζεται ἐπιγραφή: *ΑΡΙΣΤΟΚΡΙΤ[ΩΝ] ΚΗΦΙΣΙΕΩ[Σ]*. Τὸ κάτω δεξιὸν στήλης, σωζ. ὕψ. 0.29 καὶ σωζ. πλ. 0.16μ.· πλησίον τῆς δεξιᾶς παραστάδος εἰκονίζεται ὀρθία μορφή, ἐνδεδυμένη χιτῶνα καὶ ἱμάτιον· ἐπὶ τῆς ταινίας τῆς βάσεως σώζεται τὸ ὄνομα: *ΞΑΝΘΙΠΠΟΥ*· τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου. Ἄνω τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης, σωζ. ὕψ. 0.44, σωζ. πλ. 0.47 μ., μὲ παράστασιν λουτροφόρου. Τὸ ἄνω ἀριστερὸν τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης, σωζ. ὕψ. 0.335, σωζ. πλ. 0.225 μ.· σώζεται τμῆμα τῆς ἀνθεμωτῆς ἐπιστέψεως· κάτωθεν τοῦ κυματίου τμῆμα τῆς ἐπιγραφῆς: *ΦΙΛΩ..... /ΑΙΦ.../ΛΑΜΠ.....* καὶ τμῆμα τοῦ ἀριστεροῦ ρόδακος. Τὸ ἄνω δεξιὸν τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης, ὕψ. 0.29, πλ. 0.22 μ.· σώζεται κεφαλὴ ἐφήβου κατ' ἐνώπιον· τῶν μέσων τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Τὸ κάτω ἀριστερὸν τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης, σωζ. ὕψ. 0.39, σωζ. πλ. 0.19μ.· σώζεται ἀνάγλυφος ἀπεικόνισις λύρας ἐξ ὀστράκου χελώνης. Τὸ ἀριστερὸν ἥμισυ ἀνθεμωτῆς ἐπιστέψεως στήλης, σωζ. ὕψ. 0.45, σωζ. πλ. 0.25 μ. Τὸ ἄνω τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης μὲ ἀετωματικὴν ἐπίστεψιν, σωζ. ὕψ. 0.36, πλ. 0.52 μ.· εἰς τὸ ἐπιστύλιον σώζεται ἡ ἐπιγραφή:- - -*ΟΣΕΞΟΙΟ ΚΗΦΙΣΟΔΩΡΑ ΦΑΝΟΣΤΡΑΤ*--. Τὸ ἀριστερὸν τμῆμα ἐπιστυλίου ἐπιτυμβίου στήλης, σωζ. ὕψ. 0.14, σωζ. πλ. 0.32 μ.· σώζεται μέρος ἐπιγραφῆς: *ΠΥΘΟΓΕ. . ./ΚΟ .....* Ἐπιτύμβιος λήκυθος ἐλλιπής, σωζ. ὕψ. 0.42 μ. Τμῆμα μαρμαρίνης πλακὸς μὲ ἀνάγλυφον παραστάδα, σωζ. ὕψ. 0.305, σωζ. πλ. 0.31 μ. Τμῆμα ἐπιτυμβίου ληκύθου, μὲ ἴχνη γραπτῆς διακοσμήσεως, σωζ. ὕψ. 0.331, σωζ. πλ. 0.24 μ. Τὸ ἄνω ἀριστερὸν τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης, μετ' ἐπιστέψεως καὶ ἀναγλύφου ἀπεικονίσεως ἀγγείου. Ἐπὶ τῆς ἐπιστέψεως ἡ ἐπιγραφή: ..... *ΝΙΕΤΙΟΝ ΣΩΣ* . . . . Τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης μὲ ἀνάγλυφον ἀπεικόνισιν ἀσπίδος, σωζ. ὕψ. 0.24, σωζ. πλ. 0.265 μ. Τὸ δεξιὸν τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης μετὰ τμήματος τῆς ἐπιστέψεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡ ἐπιγραφή:. . . . . *ΜΑΧΗ*. Ἐπὶ τῆς στήλης ἀπεικόνισις γυναικείας μορφῆς, σωζ. ὕψ. 0.31, σωζ. πλ. 0.15 μ. Τὸ δεξιὸν τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης, σωζ. ὕψ. 0.22, σωζ. πλ. 0.19 μ., μὲ ἀνάγλυφον ρόδακα, ἄνωθέν του τὸ ὑπόλοιπον ὀνόματος..... *ΟΙΜΕΝΟΣ*, κάτωθεν τοῦ ρόδακος τὸ ὄνομα *ΜΟΣΧΙΩΝ*. Τὸ ἀριστερὸν τμῆμα ἐκ τῆς ἐπιστέψεως ἐπιτυμβίου στήλης, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀναγινώσκεται ἐπιγραφή: *ΛΥΣΑΓΟΡΑ ΠΡΩ../ΚΗΦΙΣΙΕΩΣ*, σωζ. ὕψ. 0.145, σωζ. πλ. 0.335μ. Τμῆμα ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου στήλης, ἐπὶ τῆς ὁποίας σώζεται τμῆμα ἀριστεροῦ ποδὸς καὶ στρογγύλης ἀσπίδος, σωζ. ὕψ. 0.28, σωζ. πλ. 0.375 μ. Κορμὸς μαρμαρίνης ληκύθου μὲ σκηνὴν δεξιώσεως δύο γυναικῶν, τῆς μιᾶς καθημένης ἐπὶ κλισμοῦ, σωζ. ὕψ. 0.39 μ. Τὸ ἀριστερὸν μεσαῖον τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης μὲ παράστασιν γυναικὸς ἐνδεδυμένης χιτῶνα καὶ κρατούσης πυξίδα, σωζ. ὕψ. 0.29, σωζ. πλ. 0.30 μ. Τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης μὲ παράστασιν γυναικείας μορφῆς, σωζ. ὕψ. 0.25, σωζ. πλ. 0.215 μ. Τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης, ἐπὶ τῆς ὁποίας σώζεται τμῆμα ἀναγλύφου ἀνδρικῆς μορφῆς μετὰ ράβδου καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ δευτέρας μορφῆς. Τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου σώζεται τμῆμα τῆς δεξιᾶς καὶ τμῆμα τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἀνδρικῆς μορφῆς, σωζ. ὕψ. 0.15, σωζ. πλ. 0.33 μ. Ἐπιτύμβιος κιονίσκος, ὕψ. 0.32 μ., μὲ τὴν ἐπιγραφήν: *ΔΙΟΚΛΗΣ*. Τμῆμα ἑτέρου ἐπιτυμβίου κιονίσκου σωζ. ὕψ. 0.43 μ., ἐπὶ τῆς κυλινδρικῆς ἐπιφανείας τοῦ ὁποίου διακρίνονται ὀλίγα γράμματα. Ἐπιτύμβιος στήλη ναϊδιόσχημος, ὕψ. 0.72, πλ. 0.32 μ.· παριστάνεται κατ' ἐνώπιον ἀνὴρ γενειοφόρος, περιβαλλόμενος δι' ἱματίου· ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου σώζεται ἡ ἐπιγραφή: *ΦΙΛΙΣΤΟΣ ΧΟΛΑΡΓΕΥΣ*, ἐνῷ εἰς τὸ βάθος ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ νεκροῦ ἀναγινώσκονται εἰς ὀκτὼ στίχους ὀνόματα τῆς οἰκογενείας του (Π ί ν. 99 δ). Ἐπιτύμβιος στήλη μὲ ἀνάγλυφον ἀετωματικὴν ἐπίστεψιν καὶ τὴν ἐπιγραφήν: *ΣΩΤΑΔΗΣ/ ΚΡΗΣ/ΙΑΤΡΟΣ*, ὕψ. 0.36, πλ. 0.21 μ.

Εἰς τὸν χῶρον τοῦ πύργου εὑρέθη ὡραία ἀνδρικὴ κεφαλή, σωζ. ὕψ. 0.225 μ., τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου (Π ί ν. 100 γ), τῆς ὁποίας ἐλλείπει τὸ ὀπίσθιον μέρος· ἡ κόμη εἶναι βραχεῖα, χωρίζεται εἰς μικροὺς βοστρύχους καὶ πίπτει ἐπὶ τοῦ μετώπου· τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου εἶναι κανονικά, δύο αὐλακώσεις ἐκκινοῦν ἀπὸ τὴν ῥῖνα καὶ τονίζουν τὰ ζυγωματικὰ ὀστᾶ, τὰ ὁποῖα ἐξέχουν, ἐνῷ εἰς τὸ μέτωπον δύο παράλληλοι αὐλακώσεις δηλοῦν τὰς ρυτίδας.

Ὁδὸς Βιργινίας Μπενάκη 8-10 (Σ χ έ δ. Β, ἀριθ. 9)

Εἰς τὸ οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ν. Κουφοῦ, διαστ. 20.60 × 23 × 12.25 μ., ἔνθα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἶχον ἀποκαλυφθῆ τρεῖς ἐπιτύμβιοι στῆλαι, ἡ συμπληρωματικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψεν ἐφέτος (βλ. ἀνωτέρω σ. 85) δύο κιβωτιοσχήμους τάφους κατὰ τὴν ἀνατολικὴν μεσοτοιχίαν τοῦ οἰκοπέδου. Εἰς τὴν περιοχὴν ἔχει ἐντοπισθῆ ἐκτεταμένον νεκροταφεῖον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἑκατέρωθεν ὁδοῦ συνδεούσης τὸ Δημόσιον Σῆμα μὲ τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Κολωνοῦ.

Καὶ οἱ δύο τάφοι εἶχον κατασκευασθῆ ταυτοχρόνως διὰ μαρμαρίνων πλακῶν, πλὴν τῆς μιᾶς μακρᾶς πλευρᾶς των, ἡ ὁποία ἦτο κοινὴ καὶ εἰς τοὺς δύο καὶ ἡ ὁποία ἦτο κτιστὴ διὰ πωρολίθων. Ἀμφότεροι ἠδράζοντο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 2.40 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ. Ὁ τάφος Ι, διαστ. 2.40 × 0.63, ὕψ. 1 μ., περιεῖχε τὰ ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ καὶ δύο δακρυδόχους ἀτρακτοειδεῖς, ὕψ. 0.10 μ., χρονολογουμένας εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον. Ὁ τάφος ΙΙ, διαστ. 2.30 × 0.70, ὕψ. 0.95 μ., περιεῖχε μόνον τὰ διαλελυμένα ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ.

Ὁδὸς Βουλῆς καὶ Ἡπίτη (χάνδαξ ΟΑΠ) (Σχέδ. Β, ἀριθ. 10)

Ἐντὸς δύο ὀρυγμάτων, τὰ ὁποῖα διηνοίγησαν ὑπὸ τοῦ ΟΑΠ, ἀνευρέθησαν δύο πίθοι ἀποθηκευτικοί, οἱ ὁποῖοι χρονολογοῦνται εἰς τὴν βυζαντινὴν περίοδον. Ὁ πίθος Ι ἡδράζετο εἰς ἐπιχώσεις εἰς βάθος 2.40 μ. κάτωθεν τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ, εἶχεν ὕψος 1.32 καὶ διάμετρον 1.40 μ. Ὁ πίθος ΙΙ ἔβαινεν ἐπίσης ἐπὶ ἐπιχώσεων εἰς βάθος 2.10 μ., εἶχε δὲ ὕψος 1.20 καὶ διάμετρον 1.10 μ.

Ὁδὸς Βούρβαχη 26 (Σχέδ. Β, ἀριθ. 11)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ζ. Κουλγάτου, διαστ. 13 × 29.50 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε συστάδα τάφων, χρονολογουμένων εἰς τὴν ὑστερορρωμαϊκὴν περίοδον καὶ τοὺς πρωίμους βυζαντινοὺς χρόνους. Ἀνήκουν εἰς εὐρύτερον νεκροταφεῖον, τοῦ ὁποίου ἔχουν ἀνασκαφῆ κατὰ τὸ παρελθὸν πολλὰ τμήματα καὶ τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ τῆς κατευθυνομένης πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς δήμους τῆς Ἀττικῆς (ΑΔ 28 (1973): Χρονικά, σ. 45).

Ἀνεσκάφησαν συνολικῶς εἴκοσι τάφοι (Σχέδ. 22). Οἱ δεκαοκτὼ ἦσαν κτιστοὶ δι' ἀργῶν λίθων καὶ κονιάματος ἢ δι' ὀπτοπλίνθων εἰς ἐπαλλήλους σειρὰς καὶ συνεδέοντο διὰ κονιάματος. Αἱ παρειαὶ των ἐσωτερικῶς ἔφερον ἐπένδυσιν ἐξ ἀσβεστοκονίας. Οἱ τάφοι IV καὶ XIX ἦσαν λακκοειδεῖς, καλυπτόμενοι διὰ κεραμίδων. Ἅπαντες ἡδράζοντο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, εἰς βάθος κυμαινόμενον ἀπὸ 1 ἕως 2 μ. Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν διετήρει τὸ κάλυμμά του. Αἱ ἐσωτερικαί των διαστάσεις ἐποίκιλλον ἀπὸ 2.40 × 0.65 ἕως 1.90 × 0.60 μ. Ἐννέα τάφοι ἦσαν ἁπλοῖ, οἱ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα V, VII, VIII, IX, X, XIV, XV, XVII καὶ XVIII. Οἱ τάφοι VI καὶ VIβ, εἶχον τὴν μίαν μακρὰν πλευρὰν των κοινήν. Τριπλοῖ ἦσαν οἱ τάφοι I, II, III, XI, XII καὶ XIII.

Οἱ περισσότεροι τάφοι εἶχον συληθῆ καθ' ὁλοκληρίαν, ἐνῷ εἰς ὀλίγους, τοὺς ὑπὸ τὰ στοιχεῖα VII, VIII, X καὶ XIX, εὑρέθησαν ὑπολείμματα ὀστῶν καὶ ἀγγείων. *Τάφος VII*: Περιεῖχεν ὀλίγα διαλελυμένα ὀστᾶ περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς νεκρῶν, τμήματα θυμιατηρίου χαλκοῦ, ὕψ. 0.05 μ., καὶ θραῦσμα ὑαλίνου ἀγγείου. *Τάφος VIII*: Ἐπὶ τοῦ πυθμένος του ἔκειτο εἷς νεκρὸς ἐκτάδην καὶ πλησίον του πρόχους ἀβαφής, ὕψ. 0.095 μ., καὶ λήκυθος, ὕψ. 0.162 μ. *Τάφος X*: Περιεῖχε τοὺς σκελετοὺς τριῶν νεκρῶν, χαλκοῦν θυμιατήριον μετὰ κωνικοῦ πώματος, ὕψ. 0.08 μ. (Πίν. 101 α), καὶ πρόχουν ἀβαφῆ κωνικοῦ κορμοῦ, ὕψ. 0.152 μ. *Τάφος XIX*: Περιεῖχε πρόχουν ἀβαφῆ, ὕψ. 0.09 μ., καὶ τὸ ἄνω ἥμισυ σιδηροῦ ἤλου, σωζ. μήκ. 0.031 μ.

Ἐπίσης, μετὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ τάφου ΙΙ, ἀνευρέθησαν τρεῖς λύχνοι, τῶν ὁποίων ὁ δίσκος εἶχε σχῆμα ἀμυγδάλου καὶ μῆκος 0.095, 0.095 καὶ 0.10 μ. καὶ διακόσμησιν ἰχθυακάνθης (Πίν. 101 β).

Ὁδὸς Γερανίου 6 (Σχέδ. Β, ἀριθ. 12)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Β. Κουτσογιούτσου, διαστ. 24.25 × 8.70 μ., ἀπεκαλύφθη συστὰς τριῶν τάφων.

Ἀρχαῖοι τάφοι εἰς τὴν περιοχὴν ἔχουν ἀνευρεθῆ κατὰ καιρούς, ἀλλὰ ἀκόμη δὲν ἔχει ἐντοπισθῆ τὸ νεκροταφεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουν. Πιστεύομεν ὅμως ὅτι μεταξὺ τῶν Ἡρίων Πυλῶν καὶ τῶν Ἀχαρνικῶν θὰ ὑπῆρχε καὶ ἄλλη πύλη, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀρχαία ὁδὸς θὰ κατηυθύνετο πρὸς τοὺς βορειοδυτικοὺς δήμους τῆς Ἀττικῆς, ἑκατέρωθεν δὲ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς θὰ εἶχεν ἀναπτυχθῆ νεκροταφεῖον.

Οἱ ἀνασκαφέντες τάφοι ἦσαν λακκοειδεῖς, καλυπτόμενοι διὰ καμπύλων κεραμίδων, εὑρέθησαν ὅμως ἡμικατεστραμμένοι. Πυθμὴν των ἦτο ὁ φυσικὸς βράχος, τοῦ ὁποίου ἡ στάθμη ἐδῶ ἔκειτο 0.30 μ. βαθύτερον τῆς ἐπιφανείας τῆς συγχρόνου ὁδοῦ. Ὁ τάφος Ι ἐσώζετο εἰς μῆκος 0.40 μ., εἶχε πλάτος 0.43 μ. καὶ ὕψος 0.32 μ. Ὁ τάφος ΙΙ ἐσώζετο εἰς μῆκος 0.30 μ., εἶχε πλάτος 0.32 μ. καὶ ὕψος 0.45 μ. Ὁ τάφος ΙΙΙ ἐσώζετο εἰς μῆκος 0.60 μ., εἶχε πλάτος 0.40 μ. καὶ ὕψος 0.20 μ.

Ὁδὸς Γερμανικοῦ καὶ Θερμοπυλῶν 42 (Σχέδ. Β, ἀριθ. 13)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Δουρούτη, διαστ. 18.70 × 27.80 μ., ἀπεκαλύφθη τμῆμα ἀρχαίας ὁδοῦ καὶ ἀγωγοῦ (Πίν. 101 γ).

Ἡ ὁδὸς εἶχε κατεύθυνσιν Α.-Δ. καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ συνέδεε μεταξὺ των τὰς ὁδοὺς πρὸς Κολωνὸν καὶ πρὸς Ἀκαδημείαν Πλάτωνος. Εἶχε πλάτος 3.70 μ. καὶ ἔβαινεν ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ἔκειτο 2 μ. βαθύτερον τῆς συγχρόνου ἐπιφανείας τῆς ὁδοῦ Θερμοπυλῶν. Διετηρεῖτο μόνον ἡ κατωτέρα στρῶσις τῆς ὁδοῦ, πάχ. 0.14 μ., καὶ ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 3 μ.

Ὁ ἀγωγός, μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ., εἶχε κατασκευασθῆ διὰ τῆς συνενώσεως καμπύλων κεραμίδων, αἱ ὁποῖαι εἶχον τοποθετηθῆ ἐντὸς ὀρύγματος τῆς κιμηλιᾶς, καὶ εἶχε καταστρέψει τὴν ἀρχαίαν ὁδόν. Εἶχεν ὕψος 0.90 μ., πλάτος 0.45 μ. καὶ ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 5 μ.

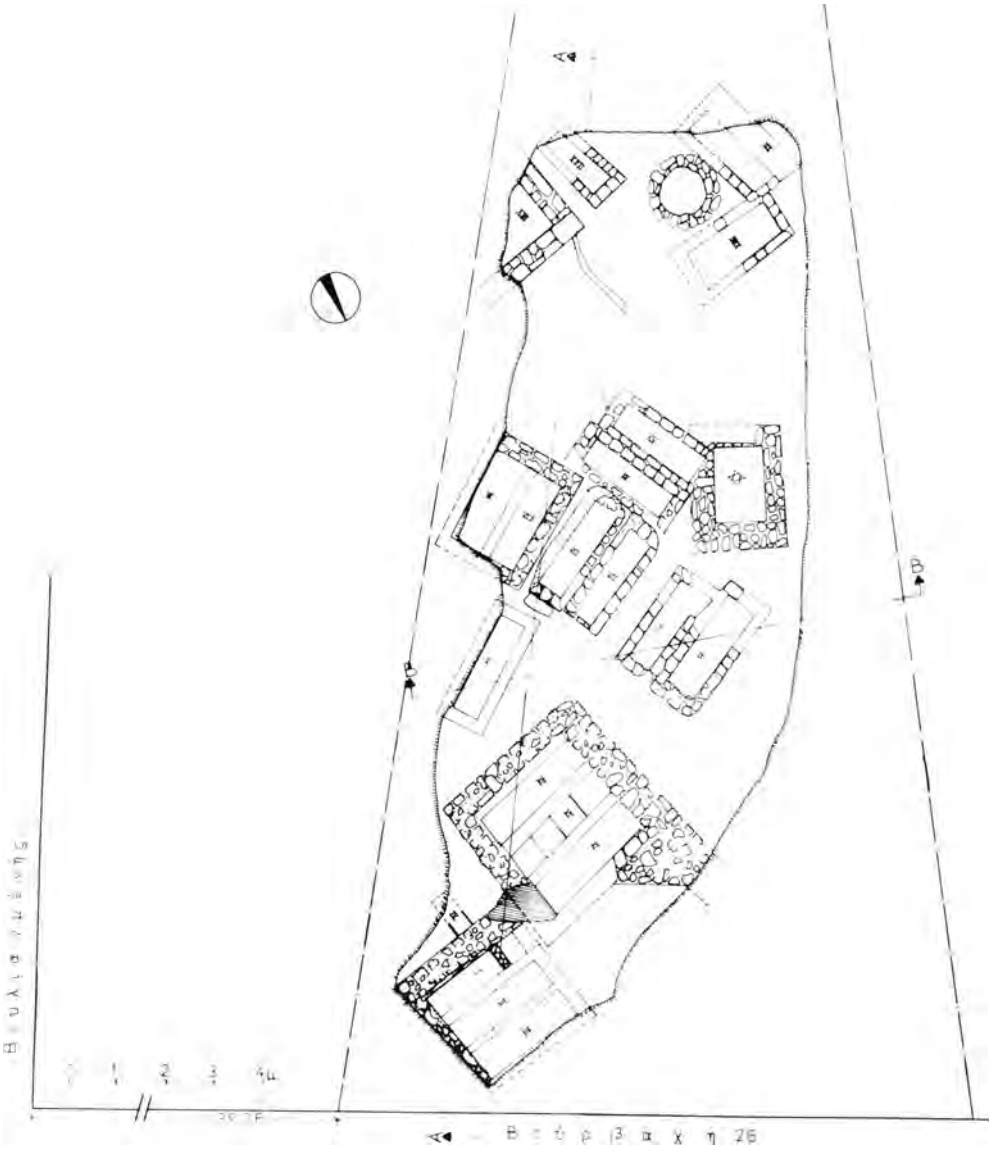
Ὁδὸς Διαμαντοπούλου, Καλλιρρόης καὶ Περραιβοῦ (Σχέδ. Β, ἀριθ. 14)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας ἀδελφῶν Κωτσάκη, διαστ. 16.50 × 13 μ., ἀπεκαλύφθη τμῆμα τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβόλου τοῦ Γυμνασίου τοῦ Κυνοσάργους καὶ ἀριθμὸς τάφων, χρονολογουμένων ἀπὸ τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου μέχρι καὶ τῶν ὑστερορρωμαϊκῶν χρόνων (Σχέδ. 23· Πίν. 101 δ).

Τοῦ Γυμνασίου τοῦ Κυνοσάργους ἔχουν ἀνασκαφῆ πολλὰ τμήματα ἕως τώρα (ΑΑΑ ΙΙΙ (1970), σ. 6-14, ΑΔ 25 (1970): Χρονικά, σ. 53-54, ΑΔ 27 (1972): Χρονικά, σ. 93, 97 καὶ ΑΔ 28 (1973): Χρο-

νικά, σ. 32). Εἰς τὸ ἀνασκαφὲν οἰκόπεδον ἀπεκαλύφθη τμῆμα τοῦ ἐξωτερικοῦ βορείου περιβόλου τοῦ Γυμνασίου, μήκ. 9.30 μ., τὸ συνολικὸν μῆκος του ὅμως ὑπολογίζομεν ὅτι ἔφθανε τὰ 25 μ. Ὁ περίβολος ἦτο ἐκτισμένος δι' ἀργῶν λίθων συνδεομένων δι' ἀσβεστοκονίας, εἶχε πάχος 0.80 μ., ἐνῷ ἡ ὑποθεμελίωσίς του ἦτο κατά τι παχυτέρα. Κατ' ἀποστάσεις 3 μ. ἐνισχύετο δι' ἀντηρίδων, διαστ. 0.80 × 0.85 μ. (Πίν. 101 ε). Ἐσώζετο εἰς ὕψος 1.70 μ. καὶ ἡδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ἔκειτο βαθύτερον τῆς ἐπιφανείας τῆς ὁδοῦ Διαμαντοπούλου.

Οἱ ἀνασκαφέντες τάφοι ἦσαν 15. Οἱ πέντε (I, VII, VIII, X καὶ XII) χρονολογοῦνται εἰς τὴν ὑστεροκλασσικὴν περίοδον καὶ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους, οἱ τρεῖς (II, IV, καὶ IX) εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς καὶ ἕτεροι τρεῖς (III, V, VI) εἰς τοὺς ὑστέρους ρωμαϊκοὺς καὶ πρωίμους βυζαντινοὺς χρόνους· οἱ λοιποὶ ἐλλείψει στοιχείων δὲν κατατάσσονται χρονολογικῶς.

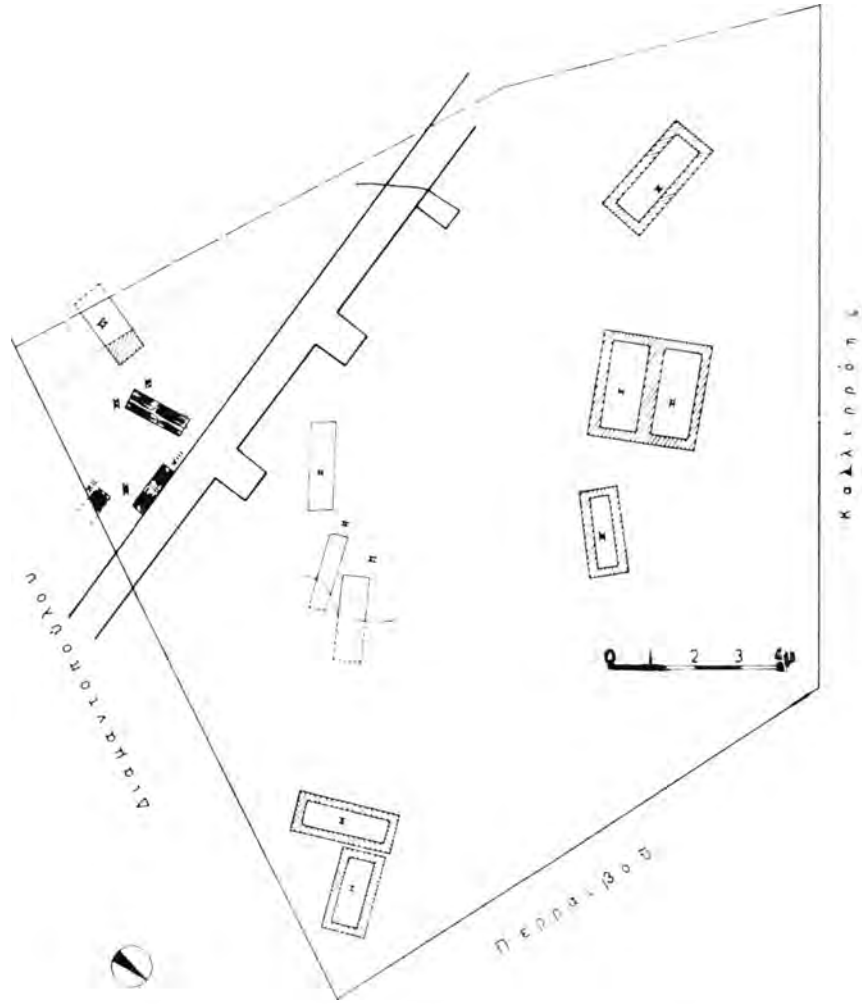

Σχέδ. 22. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Βούρβαχη 26. Κάτοψις τῆς ἀνασκαφῆς.

Αἱ ταφαί, αἱ χρονολογούμεναι εἰς τὴν ὑστεροκλασσικὴν περίοδον ἦσαν κυρίως λακκοειδεῖς. Οἱ τάφοι VII καὶ VIII εἶχον διανοιγῆ ἐντὸς τῶν ἐπιχώ-

σεων καὶ ἐκαλύπτοντο διὰ κεραμίδων, ὁ XII εἶχε διανοιγῆ εἰς τὸ φυσικὸν ἔδαφος καὶ ὁ X εἰς τὴν κιμηλιάν. Ἡ στάθμη τοῦ πυθμένος των ἐκυμαίνετο ἀπὸ 1.10 (XII) ἕως 1.70 μ. (X). Ὁ ὑπὸ τὸ στοιχεῖον I τάφος ἦτο σαρκοφάγος μαρμαρίνη, ἐδραζομένη ἐπὶ ἐπιχώσεων εἰς βάθος 1.50 μ.

Οἱ λοιποὶ τάφοι, διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἔχομεν στοιχεῖα χρονολογήσεως, ἔχουν ὡς ἑξῆς: Ὁ IX ἦτο λακκοειδὴς ἀνωρυγμένος εἰς τὴν κιμηλιάν, εἰς βάθος 2.60 μ., οἱ XIII καὶ XIV ἦσαν λακκοειδεῖς, ἀλλὰ εἰ-

Σχέδ. 23. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Διαμαντοπούλου, Καλλιρρόης καὶ Περραιβοῦ. Κάτοψις τῆς ἀνασκαφῆς.

Ἐκ τῶν ρωμαϊκῶν τάφων οἱ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα II καὶ IV ἦσαν κτιστοὶ κιβωτιόσχημοι καὶ ἡδράζοντο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 1.27 ἕως 1.43 μ., ἐνῷ ὁ τάφος IX ἦτο λακκοειδὲς ὀρθογώνιον ὄρυγμα εἰς τὴν κιμηλιάν, τοῦ ὁποίου ὁ πυθμὴν εὑρίσκετο εἰς βάθος 1.72 μ.

Οἱ ὑστερορρωμαϊκοὶ τάφοι ἦσαν καὶ οἱ τρεῖς (III, V, VI) κιβωτιόσχημοι, κτιστοὶ διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος, μάλιστα οἱ V καὶ VI ἦσαν κατεσκευασμένοι ταυτοχρόνως, μὲ κοινὴν τὴν μίαν μακρὰν των πλευρὰν καὶ ἡδράζοντο εἰς βάθος 1.88 μ., ἐνῷ ὁ III ἡδράζετο εἰς βάθος 1.51 μ.

Οἱ λοιποὶ τάφοι, διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἔχομεν στοιχεῖα χρονολογήσεως, ἔχουν ὡς ἑξῆς: Ὁ IX ἦτο λακκοειδὴς ἀνωρυγμένος εἰς τὴν κιμηλιάν, εἰς βάθος 2.60 μ., οἱ XIII καὶ XIV ἦσαν λακκοειδεῖς, ἀλλὰ εἶχον διανοιγῆ ἐντὸς τῶν ἐπιχώσεων εἰς βάθος 1 μ. καὶ ἐκαλύπτοντο διὰ κεραμίδων. Ὁ τάφος XV ἦτο σαρκοφάγος μαρμαρίνη.

Κατωτέρω περιγράφομεν τὸ περιεχόμενον τῶν τάφων κατὰ χρονολογικὴν τάξιν.

Τάφοι τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου: *Τάφος I*: Διαστ. 1.90 × 0.52, ὕψ. 0.52 μ. Περιεῖχε τὰ διαλελυμένα ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ καὶ ληκύθιον, ὕψ. 0.074 μ., μὲ ἐρυθρόμορφον παράστασιν ἀνθεμίου, τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. (Πίν. 102 α). *Τάφος VII*: Σωζ. μήκ. 1.22 ×

0.57, ὕψ. 0.55 μ. Εἰς τὸν πυθμένα του ἐσώζοντο τὰ διαλελυμένα ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ καὶ πλησίον του τμῆμα λαγωβόλου καὶ τμῆμα λύχνου, τοῦ 3ου αἰ. π.Χ. *Τάφος VIII*: Σωζ. μήκ. 1 × 0.50, ὕψ. 0.40 μ. Περιεῖχεν ἕνα νεκρὸν καὶ πλησίον του μελαμβαφὲς φιαλίδιον, ὕψ. 0.027, διαμ. 0.055 μ., καὶ ἐρυθρόμορφον φιαλίδιον, ὕψ. 0.0175 μ., τῶν μέσων τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Ἐκτὸς τοῦ τάφου εὑρέθησαν μελαμβαφὴς λύχνος, ὕψ. 0.035 μ., τοῦ τέλους τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. (Πίν. 102 β), χαλκοῦς δίσκος κατόπτρου, διαμ. 0.086 μ., καὶ τμῆμα μελαμβαφοῦς ἀσκοῦ. *Τάφος X*: Διαστ. 2 × 0.75, ὕψ. 0.37 μ. Περιεῖχε τὰ διαλελυμένα ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ καὶ μελαμβαφῆ δακρυδόχον, ὕψ. 0.092 μ., τοῦ τέλους τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., τμῆμα μελαμβαφοῦς πώματος πυξίδος, χαλκοῦν κάτοπτρον, σχήματος δίσκου, διαμ. 0.076 μ., σιδηροῦς ἧλους, ὕψ. 0.04 μ., καὶ τέσσαρας σιδηρᾶς ἐφηλίδας. *Τάφος XII*: Διαστ. 1.45 × 1.10, ὕψ. 0.40 μ. Εἰς τὸν πυθμένα του εὑρέθησαν λείψανα πυρᾶς καὶ τρία ληκύθια ἐλλιπῆ μελαμβαφῆ, σωζ. ὕψ. 0.056, 0.057 καὶ 0.05 μ., τμῆμα ἀλαβάστρου σωζ. ὕψ. 0.03 μ., καὶ ἀκέραιον ἀβαφὲς φιαλίδιον, διαμ. 0.062 μ.

Ἀκολουθοῦν οἱ τρεῖς ρωμαϊκοὶ τάφοι.

Τάφος II: Διαστ. 2.05 × 0.56, ὕψ. 0.52 μ. Περιεῖχε τὰ ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ διαλελυμένα καὶ ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα χρονολογοῦνται εἰς τὸν 1ον καὶ 2ον αἰ. μ.Χ., δηλαδὴ πέντε δακρυδόχους ὑαλίνας (Πίν. 102 γ), ὕψ. 0.105, 0.11, 0.08, 0.078 καὶ 0.078 μ., μίαν εἰς δύο τεμάχια, δύο μικρογραφικάς, ὕψ. 0.027 καὶ 0.025 μ., ἓν ἀλαβάστρινον φιαλίδιον, χαλκοῦν κάτοπτρον δισκοειδές, διαμ. 0.15 μ., τρεῖς χαλκοῦς κρίκους, θαλάσσιον ὄστρεον, ἀργυρᾶν περόνην, σωζ. μήκ. 0.076 μ., καὶ θραύσματα σιδηρῶν ἥλων. *Τάφος IV*: Διαστ. 1.83 × 0.40, ὕψ. 0.25 μ. Περιεῖχεν ὀλίγα ὀστᾶ καὶ δύο ὑαλίνας δακρυδόχους, ὕψ. 0.145 καὶ 0.155 μ. (Πίν. 102 δ), χρονολογουμένας εἰς τὸν 2ον αἰ. μ.Χ. *Τάφος IX*: Σωζ. μήκ. 1.15 × 0.50, ὕψ. 0.70 μ. Κατὰ τὸν καθαρισμόν του συνελέγησαν δύο δακρυδόχοι, ὕψ. 0.125 καὶ 0.085 μ., τμῆμα μολυβδίνης πυξίδος, ὕψ. 0.05 μ., ὑαλίνη σπειροειδὴς ράβδος, μήκ. 0.198 μ. (Πίν. 102 ε), ὑαλίνη ράβδος λεία, μήκ. 0.208 μ. (Πίν. 102 στ), χαλκῆ γραφίς, μήκ. 0.134 μ., ἓξ τεμάχια σιδηρῶν ἥλων καὶ μία αἰχμὴ βέλους. Τοῦ 1ου-2ου αἰ. μ.Χ.

Οἱ τάφοι τῆς ὑστερορρωμαϊκῆς περιόδου ἔχουν ὡς ἑξῆς: *Τάφος III*: Διαστ. 2.05 × 0.68, ὕψ. 0.75 μ. Περιεῖχε τὰ ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ καὶ τὰ ἑξῆς ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα χρονολογοῦνται εἰς τὸν 6ον αἰ. μ.Χ.: Πρόχουν ἀβαφῆ, ὕψ. 0.14 μ., μὲ διάκοσμον ἐγχαράκτου πλέγματος, ἑτέραν πρόχουν, ὕψ. 0.12 μ., μὲ διάκοσμον ἐγχαράκτων θλαστῶν γραμμῶν (Πίν. 102 ζ, τὰ α-β), τρίτην πρόχουν, ὕψ. 0.125 μ., ἀβαφῆ, λήκυθον, ὕψ. 0.145 μ., μὲ τεθλασμένας ἐγχαράκτους γραμμὰς ἐπὶ τοῦ ὤμου (Πίν. 102 ζ, τὸ γ), ἑτέραν λήκυθον, ὕψ. 0.12 μ., καὶ χαλκοῦν δακτύλιον, διαμ. 0.017 μ., μὲ ἐγχάρακτον τὸ γράμμα Ν μεταξὺ δύο σταυρῶν. *Τάφος V*: Διαστ. 1.90 × 0.50, ὕψ. 0.78 μ. Περιεῖχεν ὀλίγα ὀστᾶ καὶ μεταξὺ αὐτῶν δύο πρόχους ἀβαφεῖς, μίαν μὲ κυλινδρικὸν κορμόν, ὕψ. 0.105 μ. (Πίν. 102 η), καὶ μίαν μὲ αὐλακώσεις εἰς τὸν κορμόν, ὕψ. 0.115 μ., ὡς καὶ μίαν λήκυθον, ὕψ. 0.165 μ., μὲ αὐλακώσεις. *Τάφος VI*: Τῶν αὐτῶν διαστάσεων μὲ τὸν προηγούμενον. Περιεῖχεν ὀλίγα σαθρὰ ὀστᾶ καὶ ἀβαφῆ πρόχουν, ὕψ. 0.14 μ., μὲ κορμὸν κυλινδρικὸν καὶ αὐλακώσεις ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Ὁδὸς Ἐρεχθείου (χάνδαξ ΟΑΠ) (Σχέδ. Β, ἀριθ. 15)

Εἰς χάνδακα, κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Ἐρεχθείου, ἐνετοπίσθησαν ἀρχαῖα λείψανα εἰς τὸ τμῆμα τοῦ χάνδακος τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν ὁδῶν Τσάμη Καρατάσου καὶ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου.

Εἰς τμῆμα τοῦ χάνδακος εὑρισκόμενον εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Τσάμη Καρατάσου, ἔναντι τῶν ἰδιοκτησιῶν 18-20, ἀπεκαλύφθη τάφος τῆς ὑστέρας ὑπομυκηναϊκῆς περιόδου. Ὁ τάφος ἦτο κιβωτιόσχημος, διαστ. 1.95 × 0.40, ὕψ. 0.45 μ., καὶ ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λιθίνων πλακῶν, ἐντὸς ὀρθογωνίου ὀρύγματος εἰς τὴν κιμηλιάν, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ἔκειτο 3.30 μ. βαθύτερον τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Ἐρεχθείου. Πλησίον τῶν διαλελυμένων ὀστῶν τοῦ νεκροῦ εὑρέθησαν τὰ ἑξῆς ἀντικείμενα: Ψευδόστομος ἀμφορίσκος, ὕψ. 0.155 μ. (Πίν. 103 α), μὲ καστανὸν διάκοσμον ἐκ ταινιῶν καὶ γραμμῶν πέριξ τοῦ κορμοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ὤμου σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἐπαναλαμβάνεται πέντε φοράς, ἐκ τριῶν ὁμοκέντρων ἡμικυκλίων μὲ τὸ ἥμισυ ὀφθαλμοῦ ἐσωτερικῶς καὶ κάθετα γραμμίδια ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἡμικυκλίου. Τὰ δύο στόμια περιβάλλονται διὰ κύκλου, κάτωθεν δὲ τοῦ πραγματικοῦ στομίου σχεδιάζονται στιγμαί. Φλάσκη, ὕψ. 0.108 μ., μὲ καστανὸν διάκοσμον ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὄψεων ὁμοκέντρων κύκλων πέριξ κεντρικοῦ ὀφθαλμοῦ (Πίν. 103 β). Ἀμφορίσκος, ὕψ. 0.14 μ., μὲ καστανὸν διάκοσμον κυματοειδῶν γραμμῶν ἐπὶ τῆς κοιλίας, ὁριζοντίας ταινίας καὶ καθέτων γραμμιδίων ἐπὶ τοῦ ὤμου· χεῖλος καὶ ποὺς καστανοβαφῆ. Ὁ ἀμφορίσκος περιεῖχε δύο χαλκοῦς δακτυλίους, διαμ. 0.0225 καὶ 0.0227 μ., καὶ θραύσματα χαλκῶν πορπῶν. Ἐκτὸς τοῦ τάφου εὑρέθησαν: Λήκυθος ὑπομυκηναϊκή, ὕψ. 0.212 μ., μὲ διάκοσμον ὁμοιάζοντα πρὸς τὸν τοῦ ψευδοστόμου ἀμφορίσκου πλὴν τῶν σκελῶν· ἀβαφὲς κυάθιον, ὕψ. 0.027 μ., καὶ μελαμβαφὲς φιαλίδιον, ὕψ. 0.025 μ., τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Πρὸς Β. τοῦ περιγραφέντος τάφου καὶ ἔναντι τῶν οἰκιῶν ὑπ' ἀριθ. 20-22 ἀνεσκάφη τμῆμα τοῦ Θεμιστοκλείου τείχους τῆς πόλεως. Ἀποτελεῖ τὴν συνέχειαν τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1966 ἀνευρεθέντος (ΑΔ 22 (1967): Χρονικά, σ. 76-78). Εἶχε κατασκευασθῆ διὰ δύο λιθίνων παρειῶν ἐκτισμένων κατὰ τὸ πολυγω-

νικὸν σύστημα διὰ σκληροῦ λαξευτοῦ λίθου καὶ ὁ μεταξὺ των χῶρος ἐπληροῦτο διὰ μικρῶν λίθων καὶ λατύπης. Εἶχε πάχος 3 μ., διετηρεῖτο εἰς ὕψος 1.75 μ., ἡδράζετο δὲ ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 3.30 μ.

Τοῖχος μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ. ἀπεκαλύφθη εἰς τὸ ἑπόμενον τμῆμα τοῦ χάνδακος, κατεσκευασμένος διὰ λαξευτῶν λίθων. Εἶχε πάχος 0.50 μ. καὶ ἡδράζετο ἐπὶ ἐπιχώσεων εἰς βάθος 2.05 μ., διετηρεῖτο δὲ εἰς ὕψος 0.95 μ. Εἰς τὰς ἐπιχώσεις του εὑρέθη ἡ κεφαλὴ πηλίνου εἰδωλίου γυναικός (Πίν. 103 γ - δ), σωζ. ὕψ. 0.055 μ., τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς· τὸ πρόσωπον εἶναι ᾠοειδές, ἡ κόμη διατεταγμένη εἰς λωρίδας (Melonenfrisur) ἀπολήγει ὄπισθεν εἰς πλεκτὸν κρωβύλον, ὁ λαιμὸς καὶ τὸ στόμα περιβάλλονται διὰ τοῦ πτυχουμένου ἱματίου.

Εἰς ἕτερον πρὸς Β. τμῆμα τοῦ χάνδακος καὶ ἔναντι τῶν οἰκιῶν ὑπ' ἀριθ. 24-26 ἀνευρέθη τμῆμα καμπύλου τοίχου, πάχ. 0.40 μ., κατεσκευασμένον δι' ἀργῶν λίθων, συνδεομένων διὰ κονιάματος, τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου· ἐντὸς τοῦ πάχους τοῦ τοίχου εἶχεν ἐνσωματωθῆ πήλινος ἀγωγὸς σχήματος ἀνεστραμμένου Π, διαστ. 0.18 × 0.12, ὕψ. 0.12 μ. Ὁ τοῖχος ἡδράζετο εἰς ἐπιχώσεις, εἰς βάθος 2.75 μ. Παλαιότερος τοῖχος κατεσκευασμένος δι' ἀργῶν λίθων, πάχ. 0.65 μ., ἡδράζετο εἰς βάθος 3.35 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 0.65 μ.

Εἰς τὸ τελευταῖον πρὸς Β. τμῆμα τοῦ χάνδακος, τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν ὁδῶν Ροβέρτου Γκάλλι καὶ Φράττι, ἀπεκαλύφθη ἀγωγός, κτιστὸς διὰ λίθων, καὶ φρεάτιον καθαρισμοῦ. Ὁ ἀγωγὸς μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν. ἀνεσκάφη μέχρι μήκους 2.80 μ., εἶχε διαστάσεις 0.56 × 0.50 μ., ἔφερεν ἐσωτερικὴν ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος, ἡδράζετο δὲ εἰς βάθος 3 μ. Τὸ φρεάτιον εἶχε διάμετρον 0.60 καὶ ὕψος 1.10 μ.

Ὁδὸς Ἑρμοῦ καὶ Καραϊσκάκη 1 (Σχέδ. Β, ἀριθ. 16)

Κατὰ τὰς ἐργασίας διανοίξεως χάνδακος ὑπὸ τοῦ ΟΑΠ κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Καραϊσκάκη, ἔξωθεν τῆς οἰκίας ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ παρὰ τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ, ἀνευρέθη ἀρχαῖον φρέαρ. Ἦτο λαξευμένον εἰς τὴν κιμηλιάν, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ἐκεῖ ἔκειτο 4 μ. βαθύτερον τοῦ συγχρόνου καταστρώματος τῆς ὁδοῦ. Εἶχε διάμετρον 0.76 μ. καὶ ἀνεσκάφη εἰς μικρὸν βάθος. Ἔφερεν ἐπένδυσιν ἐκ πηλίνων δακτυλίων. Ἕκαστος δακτύλιος ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν καμπύλων κεραμίδων, αἱ ὁποῖαι ἔφερον μηνοειδῆ ἀνοίγματα διὰ τὴν κάθοδον.

Ὁδὸς Εὐριπίδου καὶ Πολυκλείτου (Σχέδ. Β, ἀριθ. 17)

Κατὰ τὴν κατεδάφισιν οἰκοδομῆς ἰδιοκτησίας Περωτῆ, εὑρέθη μικρὰ μαρμαρίνη ἐπιτύμβιος στήλη, ἡ ὁποία εἶχε χρησιμοποιηθῆ ὡς οἰκοδομικὸν ὑλικὸν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ νοτίου τοίχου τῆς οἰκίας. Εἶναι ἐλλιπὴς ἄνω, διαστ. 0.75 × 0.53, πάχ. 0.175 μ. Εἰκονίζονται δύο παῖδες, ὁ εἷς ὄρθιος κατ' ἐνώπιον, ὁ ἕτερος καθήμενος, τείνων τὴν δεξιὰν πρὸς τὸν συνομήλικόν του παῖδα.

Ὁδὸς Καραϊσκάκη (χάνδαξ ΟΑΠ) (Σχέδ. Β, ἀριθ. 18)

Κατὰ τὴν διάνοιξιν χάνδακος εἰς τὸ τμῆμα τῆς ὁδοῦ Καραϊσκάκη, τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν ὁδῶν Ἑρμοῦ καὶ Πιττάκη, ἀνευρέθησαν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, τὰ ὁποῖα χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου μέχρι καὶ τῆς ὑστέρας ρωμαϊκῆς.

Εἰς τὸ πρῶτον τμῆμα τοῦ χάνδακος τὸ διανοιγὲν μεταξὺ τῶν ὁδῶν Ἑρμοῦ καὶ Χριστοκοπίδου ἀνεσκάφη τμῆμα τοίχου, μὲ κατεύθυνσιν ΒΑ.-ΝΔ., ὁ ὁποῖος ἦτο κατεσκευασμένος μὲ λαξευτοὺς πωρολίθους κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου. Ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 4.50 μ., εἶχε πάχος 0.45 μ., ἡδράζετο εἰς βάθος 2.50 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος ἑνὸς δόμου, ἤτοι 0.50 μ.

Εἰς τὸ δεύτερον τμῆμα τοῦ χάνδακος πρὸς ΒΑ. τοῦ προηγουμένου, ἀνευρέθη τμῆμα τοίχου παρομοίας κατασκευῆς πρὸς τὸν περιγραφέντα μὲ κατεύθυνσιν ΒΑ.-ΝΔ. Ἡδράζετο εἰς βάθος 2 μ. ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, διετηρεῖτο εἰς ὕψος 0.50 μ. καὶ ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 6.60 μ. Ἐπ' αὐτοῦ ἔβαινε μεταγενέστερος τοῖχος, μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ., ὁ ὁποῖος κατεσκευάσθη κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους δι' ἀργῶν λίθων καὶ κονιάματος. Εἶχε πάχος 1.25 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 0.43 μ.

Εἰς τὸ τρίτον τμῆμα τοῦ χάνδακος, τὸ διανοιγὲν παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Καραϊσκάκη καὶ Αἰσώπου, ἀπεκαλύφθη τοῖχος, μὲ κατεύθυνσιν ΒΑ.-ΝΔ., τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου. Ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λαξευτῶν λίθων, ἀρχιτεκτονικοῦ ὑλικοῦ εἰς δευτέραν χρῆσιν, μικρῶν λίθων καὶ πλίνθων ἀναμεμειγμένων διὰ κονιάματος, εἶχε πάχος 0.60 μ. καὶ ἡδράζετο εἰς ἐπιχώσεις εἰς βάθος 1.90 μ.

Ὀλίγον βορειότερον ἀνεσκάφη πήλινος ἀγωγός, σχήματος ἀνεστραμμένου Π, μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ., εἶχε διαστάσεις 0.15 × 0.10 μ. καὶ ἡδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 2.39 μ. Παραπλεύρως ἔκειτο ὀξυπύθμενος ἀμφορεύς, ὕψ. 0.45 μ.

Ὁδὸς Κασσάνδρας (ἔργα ΟΑΠ) (Σχέδ. Β, ἀριθ. 19)

Κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ διηνοίγη χάνδαξ εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεκαλύφθησαν τάφοι τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου καὶ τμήματα δύο ταφικῶν περιβόλων, ἀνήκοντα εἰς τὸ γνωστὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἱερᾶς Ὁδοῦ (βλ. ἀνασκαφὴν ὁδοῦ Σπύρου Πάτση καὶ Κασσάνδρας εἰς ΑΔ 27 (1972): Χρονικά, σ. 139, ὅπου δίδεται καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία τῶν ἀνασκαφεισῶν θέσεων).

Εἰς τὸ τμῆμα τῆς ὁδοῦ Κασσάνδρας, τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν ὁδῶν Σπύρου Πάτση καὶ Καστοριᾶς, ἀνεσκάφησαν εἴκοσι τάφοι. Οἱ δεκαὲξ ἦσαν λακκοειδεῖς, καλυπτόμενοι ὑπὸ κεραμίδων (I-XII, XIV, XV, XVII, XIX)· οἱ λάκκοι εἶχον διανοιγῆ εἰς ἐπιχώσεις εἰς βάθος κυμαινόμενον ἀπὸ 1.45 ἕως 2.20 μ. Τρεῖς ἦσαν σαρκοφάγοι, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ δύο διετήρουν τὰ καλύμματά των, ἡ XIII ἦτο ἐκ πωρολίθου καὶ ἡ XVI ἐκ κογχυλιάτου, ἐνῶ ἡ τρίτη (XX) εὑρέθη ἀκάλυπτος. Τὸ βάθος, εἰς τὸ ὁποῖον ἠδράζοντο, ἐκυμαίνετο ἀπὸ 2.50 ἕως 4.50 μ. Ἐπίσης εὑρέθη μία παιδικὴ ταφὴ ἐντὸς λάρνακος (XVIII).

Τὸ περιεχόμενον τῶν τάφων κατ' ἀριθμητικὴν τάξιν ἔχει ὡς κάτωθι:

Τάφος II: Μεταξὺ τῶν ὀστῶν τοῦ νεκροῦ εὑρέθη ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, ὕψ. 0.07 μ., μὲ ἐρυθρόμορφον ἀνθέμιον. *Τάφος VII*: Περιεῖχε μόνον μελαμβαφές, μόνωτον κύπελλον, ὕψ. 0.077 μ. *Τάφος VIII*: Πλησίον τοῦ νεκροῦ εὑρέθησαν δύο πήλινα ἀλάβαστρα μὲ λευκὸν ἐπίχρισμα, ὕψ. 0.194 καὶ 0.20 μ., καὶ ἓν ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, ὕψ. 0.07 μ., μὲ ἐρυθρόμορφον ἀνθέμιον. *Τάφος XIII*: Ἦτο ὁ πλουσιώτερος πάντων καὶ περιεῖχε δίωτον ἀβαφῆ λεκανίδα, ὕψ. 0.063 μ., ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, ὕψ. 0.105 μ., ὀξυπύθμενον ἀβαφῆ ἀμφορίσκον, ὕψ. 0.10 μ., πέντε πήλινα μελαμβαφῆ σφονδύλια, πῶμα μελαμβαφὲς πυξιδίου, διαμ. 0.063 μ., μὲ ἐγχάρακτον Ε, ἕτερον πῶμα κωδωνόσχημον μὲ λαβήν, ὕψ. 0.075 μ., μολύβδινον πυξίδιον μὲ πλαστικὴν λαβὴν ἐπὶ τοῦ πώματος, ὕψ. 0.042 μ., καὶ μολύβδινον ἀντικείμενον, μήκ. 0.065 μ. *Τάφος XVI*: Περιεῖχε μελαμβαφῆ κάνθαρον, τρεῖς ληκύθους καὶ χαλκῆν ἐφηλίδα.

Μεταξὺ τῶν τάφων XIII-XIV πλησίον τῆς ὁδοῦ Βεροίας ἐσώζοντο τὰ λείψανα ἰσοδόμου κατασκευῆς ἐκ λαξευτῶν κροκαλοπαγῶν λίθων, τῆς ὁποίας ἡ συνέχεια ἐξετείνετο πέραν τῶν παρειῶν τοῦ χάνδακος. Ἐπίσης πλησίον τῶν τάφων XVIII καὶ XIX καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Καστοριᾶς εὑρέθη τοῖχος ἰσοδόμου κατασκευῆς ἐκ λαξευτῶν κροκαλοπαγῶν λίθων, ἀποκαλυφθεὶς μερικῶς. Καὶ αἱ δύο αὐταὶ κατασκευαί, ὑποθέτομεν, ἀποτελοῦν τὰ λείψανα δύο ταφικῶν περιβόλων.

Ὁδὸς Λεωνίδου 25 (Σχέδ. Β, ἀριθ. 20)

Τμῆμα ρωμαϊκῆς ἐπαύλεως ἀνεσκάφη εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Θαλασσινοῦ, διαστ. 27 × 9.50 μ. Τὰ δύο δωμάτια τῆς οἰκίας Α καὶ Γ εἶναι συνεχόμενα μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ. (Σχέδ. 24 - 25). Τὸ πρῶτον ἔχει διαστάσεις 3.30 × 4.10 μ. καὶ τὸ δεύτερον 3.30 × 4.40 μ. Ἡ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν δύο δωματίων ἐγίνετο διὰ θύρας, ἀνοίγματος 1.10 μ., εὑρισκομένης πρὸς Ν. καὶ τῆς ὁποίας τὸ μαρμάρινον κατώφλιον, διαστ. 1 × 0.60 μ., εὑρέθη εἰς τὴν θέσιν του. Πρὸς Ν. τοῦ δωματίου Α θὰ ὑπῆρχε καὶ ἄλλο δωμάτιον, διότι ὁ νότιος τοῖχος τοῦ δωματίου Α, ὁ ὁποῖος ἐσώζετο μόνον εἰς μῆκος 1.70 μ., εἶχε καὶ ἐξωτερικῶς τοιχογραφίας, δὲν ἔχομεν ὅμως τὰ στοιχεῖα, ὥστε νὰ ὑπολογίσωμεν τὰς διαστάσεις τοῦ τρίτου αὐτοῦ χώρου, ἐφ' ὅσον μάλιστα ὁ νότιος τοῖχος τοῦ δωματίου Γ εἶχε τελείως καταστραφῆ.

Χῶρος ὑπαίθριος (Β) ἐξετείνετο πρὸς Β. τῶν περιγραφέντων δωματίων Α καὶ Γ. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρά του, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ συνέχεια τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τοῦ δωματίου Α, διετηρεῖτο μέχρι μήκους 4.80 μ. Ἡ νοτία πλευρὰ του ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς τοίχους τῶν δύο δωματίων, ἐπομένως ὑπολογίζεται ὅτι ὁπωσδήποτε ἔφθανε τὰ 7 μ. Πήλινος ἀγωγὸς ἀποχετεύσεως, σχήματος ἀνεστραμμένου Π, διήρχετο κάτωθεν τοῦ δαπέδου, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., παραλλήλως πρὸς τὸν νότιον τοῖχον, εἶχε διαστάσεις 3.15 × 0.20 μ. καὶ ἠδράζετο εἰς βάθος 2.50 μ.

Οἱ τοῖχοι τῆς οἰκίας, πάχ. 0.60 μ., ἦσαν κατεσκευασμένοι διὰ λαξευτῶν λίθων, δι' ἀργῶν λίθων καὶ ὀπτοπλίνθων, συνδεομένων μεταξύ των διὰ κονιάματος. Ἠδράζοντο εἰς βάθος 1.50 μ. ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος 1.20 μ.

Ἅπαντες οἱ τοῖχοι ἦσαν ἐπιχρισμένοι διὰ κονιάματος, λείψανα δὲ τοιχογραφίας διετηροῦντο εἰς τοὺς χώρους Α καὶ Β καὶ ἐξωτερικῶς εἰς τὸν ἐναπομείναντα νότιον τοῖχον τοῦ χώρου Α. Εἰς τοὺς τοίχους τῆς αὐλῆς διέκρινε κανεὶς γαλάζιον βάθος καὶ ὁριζοντίας γραμμὰς πρασίνας καὶ μελανάς, ἐνῷ εἰς τὸν χῶρον Α καὶ πρὸς Ν. αὐτοῦ εἶχον χρησιμοποιήσει λευκὸν βάθος, πορτοκαλόχρουν ὁριζοντίαν ταινίαν καὶ καθέτους μελανὰς γραμμάς.

Τὸ δάπεδον τῆς οἰκίας ἔκειτο 1.45 μ. βαθύτερον τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Λεωνίδου. Εἰς τὰ δωμάτια Α καὶ Γ τὸ δάπεδον συνέκειτο ἐκ σκληροῦ χώματος.

Ὁ χῶρος Β θὰ ἐκαλύπτετο διὰ μαρμαροθετήματος, τοῦ ὁποίου ὀλίγας μαρμαρίνας πλάκας χρώματος λευκοῦ καὶ πρασίνου εὕρομεν εἰς τὴν θέσιν των.

Χαλκοῦν ἀττικὸν νόμισμα, μὲ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὴν κυρίαν ὄψιν καὶ Ἀθηνᾶν Πρόμαχον εἰς τὴν ὀπισθίαν, χρονολογεῖται περὶ τὸ 30 μ.Χ., εὑρέθη ὅμως εἰς τὰς ἐπιχώσεις.

Ὁδὸς Μαραθῶνος 10-12 (χάνδαξ ΟΑΠ) (Σχέδ. Β, ἀριθ. 21)

Ἐντὸς χάνδακος κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ ἀνευρέθησαν πέντε τάφοι τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου. Καὶ οἱ πέντε ἦσαν κιβωτιόσχημοι, κατεστραμμένοι, ἐκ πλακῶν μαρμάρου καὶ ἠδράζοντο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, εἰς βάθος κυμαινόμενον ἀπὸ 1.60 ἕως 1.80 μ.

Ὁ καθαρισμὸς τοῦ τάφου ΙΙ ἀπέδωσε δύο ἀβαφεῖς δακρυδόχους ἀτρακτοειδεῖς, ὕψ. 0.10 καὶ 0.13 μ. καὶ χαλκοῦν πλακίδιον, διαστ. 0.062 × 0.06 μ. Ὁ τάφος ΙΙΙ περιεῖχε τὰ ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ, δύο δακρυδόχους, ὕψ. 0.11 καὶ 0.095 μ., καὶ μίαν σιδηρᾶν στλεγγίδα, μήκ. 0.22 μ.

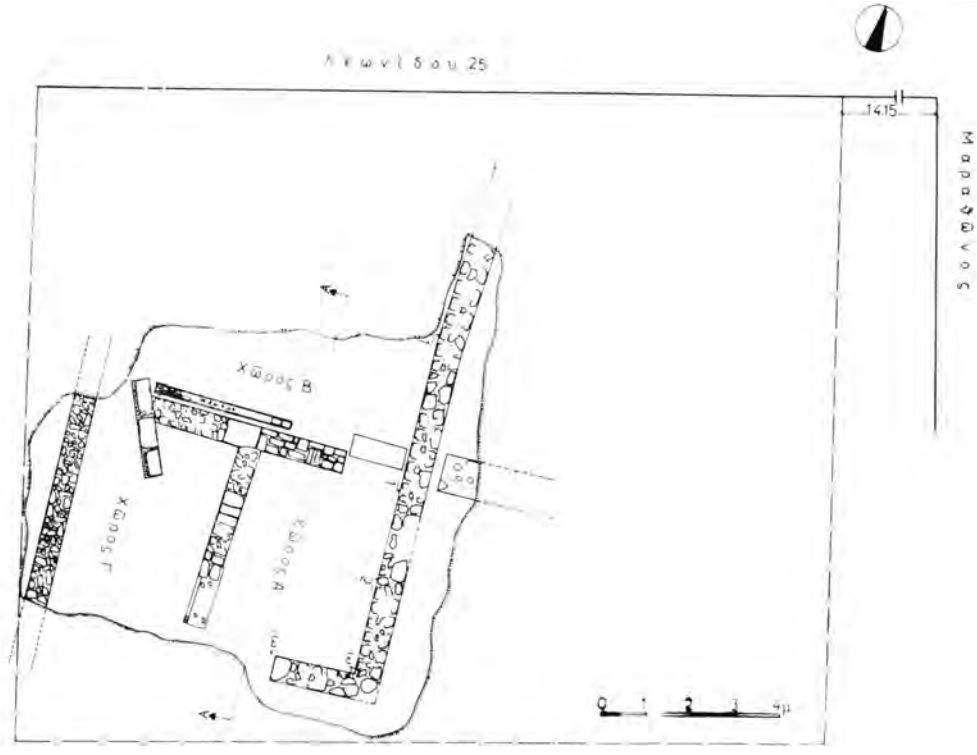
Ὁδὸς Γ. Ὀλυμπίου 15 (Σχέδ. Β, ἀριθ. 22)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Α. Γιόκαρη, διαστ. 21.60 × 22.10 × 17.70 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε δύο τάφους, οἱ ὁποῖοι ἀνῆκον προφανῶς εἰς τὸ νεκροταφεῖον τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ πρὸς Φάληρον. Τοῦ νεκροταφείου τούτου ἔχουν ἀνασκαφῆ κατὰ τὸ παρελθὸν πολλὰ τμήματα (ΑΔ 28 (1973): Χρονικά, σ. 27). Καὶ οἱ δύο τάφοι ἦσαν μαρμάρινοι σαρκοφάγοι μὲ ἀετωματικὸν κάλυμμα. Εἶχον τοποθετηθῆ ἐντὸς ὀρθογωνίου ὀρύγματος τῆς κιμηλιᾶς, εἰς βάθος 2.60 μ. Ἐκ τοῦ περιεχομένου των χρονολογοῦνται εἰς τὸ πρῶτον τρίτον τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Ἡ σαρκοφάγος Ι, διαστ. 2.16 × 0.95, πάχ. 0.14 μ., περιεῖχε τὰ ὀστᾶ μιᾶς νεκρᾶς καὶ πλησίον της δύο ἀγγεῖα: Ἐρυθρόμορφον πυξίδα, ὕψ. 0.06, διαμ. 0.15 μ., μὲ σκηνὴν προετοιμασίας γάμου ἐπὶ τοῦ καλύμματος καὶ θαλλὸν ἐλαίας πέριξ τοῦ κορμοῦ (Πίν. 103 ε). Φιαλίδιον μελαμβαφές, ὕψ. 0.025, διαμ. 0.08 μ. (πρβλ. The Athenian Agora XII, πίν. 33, ἀριθ. 883-884). Ἡ σαρκοφάγος ΙΙ, διαστ. 2.07 × 0.87, πάχ. 0.13 μ., (Πίν. 103 στ) περιεῖχε τὰ ὀστᾶ ἀνδρὸς μετὰ τοῦ σιδηροῦ ξίφους του καὶ δύο ἀγγείων: Ἀλάβαστρον ἐλλιπὲς τὸ χεῖλος, σωζ. ὕψ. 0.295 μ., ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον ἐρυθρόμορφον, ὕψ. 0.065 μ.

Ὁδὸς Πειραιῶς 86 (Σχέδ. Β, ἀριθ. 23)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Θεοχάρη, διαστ. 13.40 × 17 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τμῆμα τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, ἡ ὁποία συνέδεε τὸν Κεραμεικὸν μὲ τὴν ἀρχαίαν Ἀκαδημείαν, καὶ συστάδα ὑστερορρωμαϊκῶν τάφων (Σχέδ. 26). Τμήματα τῆς αὐτῆς

Σχέδ. 24. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Λεωνίδου 25. Κάτοψις ἀνασκαφῆς.

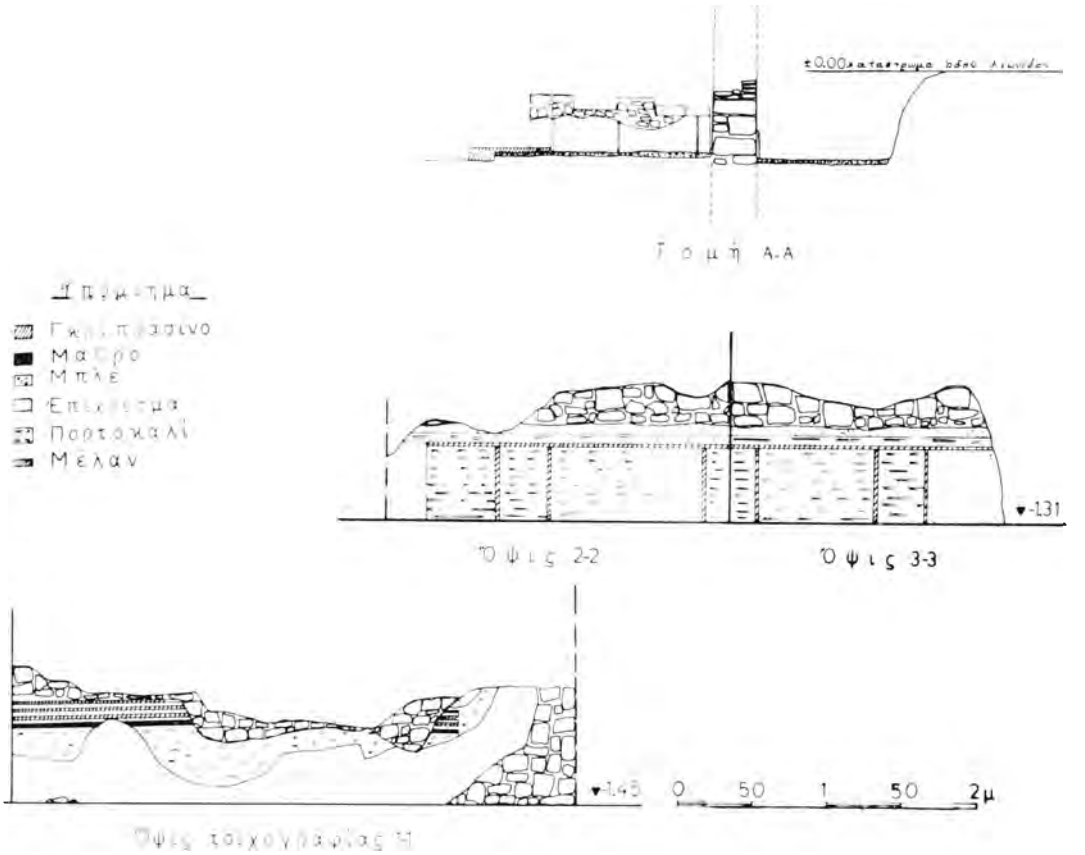
ὁδοῦ καὶ ἀριθμὸς τάφων ἔχουν ἀνασκαφῆ κατὰ τὸ παρελθόν.

Ἡ ἀρχαία ὁδός, μὲ κατεύθυνσιν ΒΑ.-ΝΔ., ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 17 μ., δηλαδὴ εἰς ὁλόκληρον τὴν ἔκτασιν τοῦ οἰκοπέδου· ἐπίσης ἀπεκαλύφθη εἰς πλάτος 13.40 μ., καθ' ὅλον δηλαδὴ τὸ μῆκος τοῦ οἰκοπέδου. Ἐπὶ συνολικοῦ πάχους τῆς ὁδοῦ 1.80 μ. ἀπεκαλύφθησαν ἑπτὰ ἐπάλληλοι στρώσεις. Ἡ ὁδὸς ἔβαινεν ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη εὑρίσκετο 2.50 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς συγχρόνου ὁδοῦ.

Οἱ τάφοι τῶν ὑστερορρωμαϊκῶν χρόνων κατεσκευάσθησαν ἐπὶ τῶν στρώσεων τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, περιορίζοντες κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ πλάτος της εἰς τὸν χῶρον τοῦ οἰκοπέδου κατὰ 4 μ. Οἱ ἀποκαλυ-

φθέντες τάφοι ἦσαν ἓξ, κατεσκευασμένοι ἀνὰ τρεῖς· ἡ πρώτη ὁμὰς (I, II, III) ἡδράζετο ἐπὶ τῆς β΄ στρώσεως εἰς βάθος 2.43 μ., ἡ δὲ δευτέρα (IV, V, VI) ἡδράζετο ἐπὶ τῆς δ΄ στρώσεως, εἰς βάθος 3.15 μ. Ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ λίθων, πλίνθων καὶ θραυσμάτων κεράμων, συνδεομένων δι' ἀσβεστοκονίας. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν τὰς διαστάσεις τοῦ τάφου I: 2.05 × 0.91, ὕψ. 1 μ. Οἱ τάφοι ἦσαν κατεστραμμένοι. Κατὰ ρωμαϊκῶν χρόνων (Σχέδ. 27). Τῆς ὁδοῦ πρὸς Ἀκαδημείαν ἔχουν ἀνασκαφῆ πολλὰ τμήματα, μάλιστα εἰς τὸ αὐτὸ οἰκοδομικὸν τετράγωνον, κατὰ τὴν συμβολὴν τῶν ὁδῶν Πλαταιῶν καὶ Παραμυθιᾶς, εἶχεν ἀποκαλυφθῆ ἡ ἀμέσως πρὸς Β. συνέχεια τῆς ὁδοῦ καὶ ἀριθμὸς ταφικῶν μνημείων (ΑΔ 19 (1964): Χρονικά, σ. 40-41).

Ἡ ἀρχαία ὁδὸς εἶχε κατεύθυνσιν Β.-Ν. καὶ ἀπε-

Σχέδ. 25. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Λεωνίδου 25. Τομὴ καὶ ὄψεις.

τὸν καθαρισμὸν τοῦ τάφου I ἀνευρέθησαν δύο λήκυθοι ἀβαφεῖς, ὕψ. 0.135 καὶ σωζ. ὕψ. 0.12 μ., καὶ μία λοπὰς ἀβαφής, διαμ. 0.10 μ. Εἰς τὸν τάφον II εὑρέθη πρόχους ἀβαφής, ὕψ. 0.125 μ.

Εἰς τὰς ἐπιχώσεις εὑρέθη μαρμαρίνη κεφαλὴ κορασίδος.

Ὁδὸς Πλαταιῶν 41 (Σχέδ. Β, ἀριθ. 24)

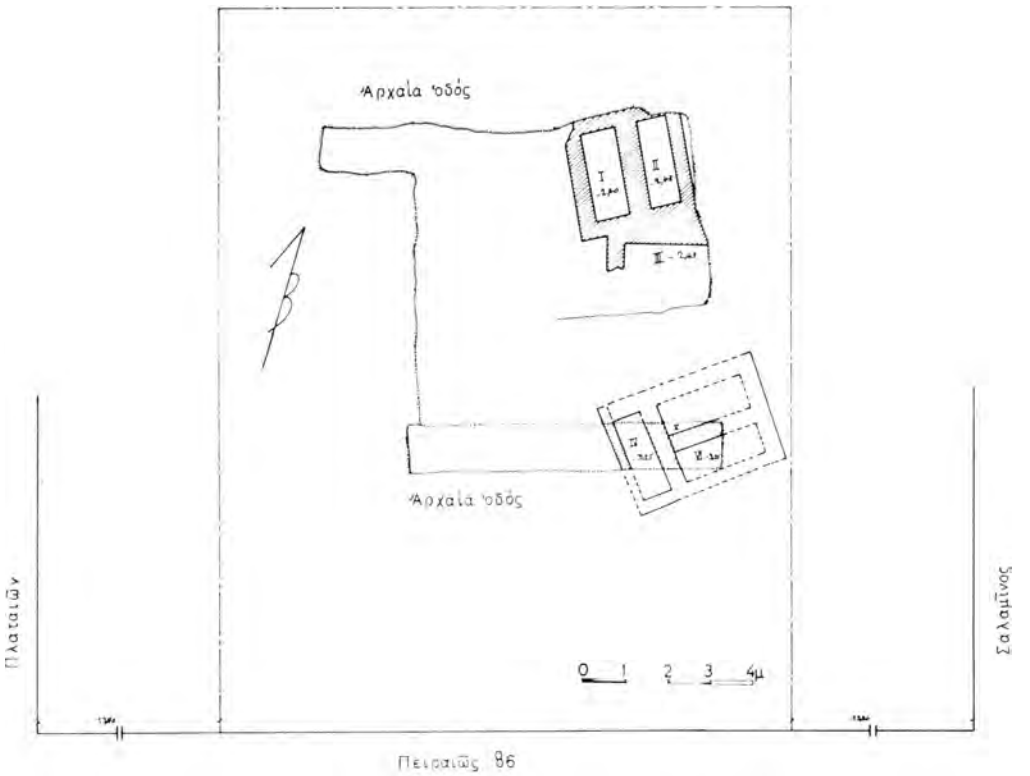
Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ραΐκου, διαστ. 16.50 × 18 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τμῆμα τῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία συνέδεε τὸν Κεραμεικὸν μὲ τὴν ἀρχαίαν Ἀκαδημείαν καὶ ἀριθμὸν τάφων τῶν ὑστέρων καλύφθη εἰς πλάτος 10.80 μ. Τὸ δυτικὸν ὅριόν της καθορίζεται ὑπὸ ἀναλημματικοῦ τοίχου, ὁ ὁποῖος ταυτοχρόνως ἦτο καὶ ταφικὸς περίβολος, ἐνῷ τὸ ἀνατολικὸν ὅριον τῆς ὁδοῦ, ὑπολογίζομεν ὅτι διέρχεται κάτωθεν τῶν ἔναντι εὑρισκομένων οἰκοδομῶν καὶ εἰς ἀπόστασιν 19 μ. ἀπὸ τῆς βορειοανατολικῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Πλαταιῶν, ἀφοῦ τὸ συνολικὸν πλάτος τῆς ὁδοῦ ταύτης ἔχομεν διαπιστώσει ὅτι ἀνέρχεται εἰς 40 μ., τοὐλάχιστον διὰ τὸν 5ον αἰ. π.Χ. καὶ τὴν ὑστεροκλασσικὴν περίοδον. Ἀργότερον τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ περιορίζεται καὶ ὁ χῶρος οὗτος χρησιμοποιεῖται διὰ ταφάς.

Ἡ ἀρχαία ὁδὸς βαίνει ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη κεῖται 2.25-3 μ. κάτωθεν τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Πλαταιῶν. Τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ διακρίνονται ἓξ ὁδοστρώματα, συνολ. πάχ. 0.90 μ. Τὸ παλαιότερον χρονολογεῖται εἰς τὸ α΄ ἥμισυ τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. Πλησίον τοῦ κρασπέδου τῆς ὁδοῦ εἰς ἀπόστασιν 0.80 μ. ἀπὸ τοῦ ἀναλήμματος, διήρχετο ἀποχετευτικὸς ἀγωγός, μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν., τὸν ὁποῖον ἔχομεν συναντήσει ἀλλαχοῦ. Εἶχε κατασκευασθῆ μὲ καμπύλας κεραμίδας, αἱ ὁποῖαι ἔβαινον ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς καὶ εἶχε σχῆμα ἀψιδωτόν, τὸ πλάτος του ἦτο 0.45 μ. καὶ τὸ ὕψος του 0.90 μ.

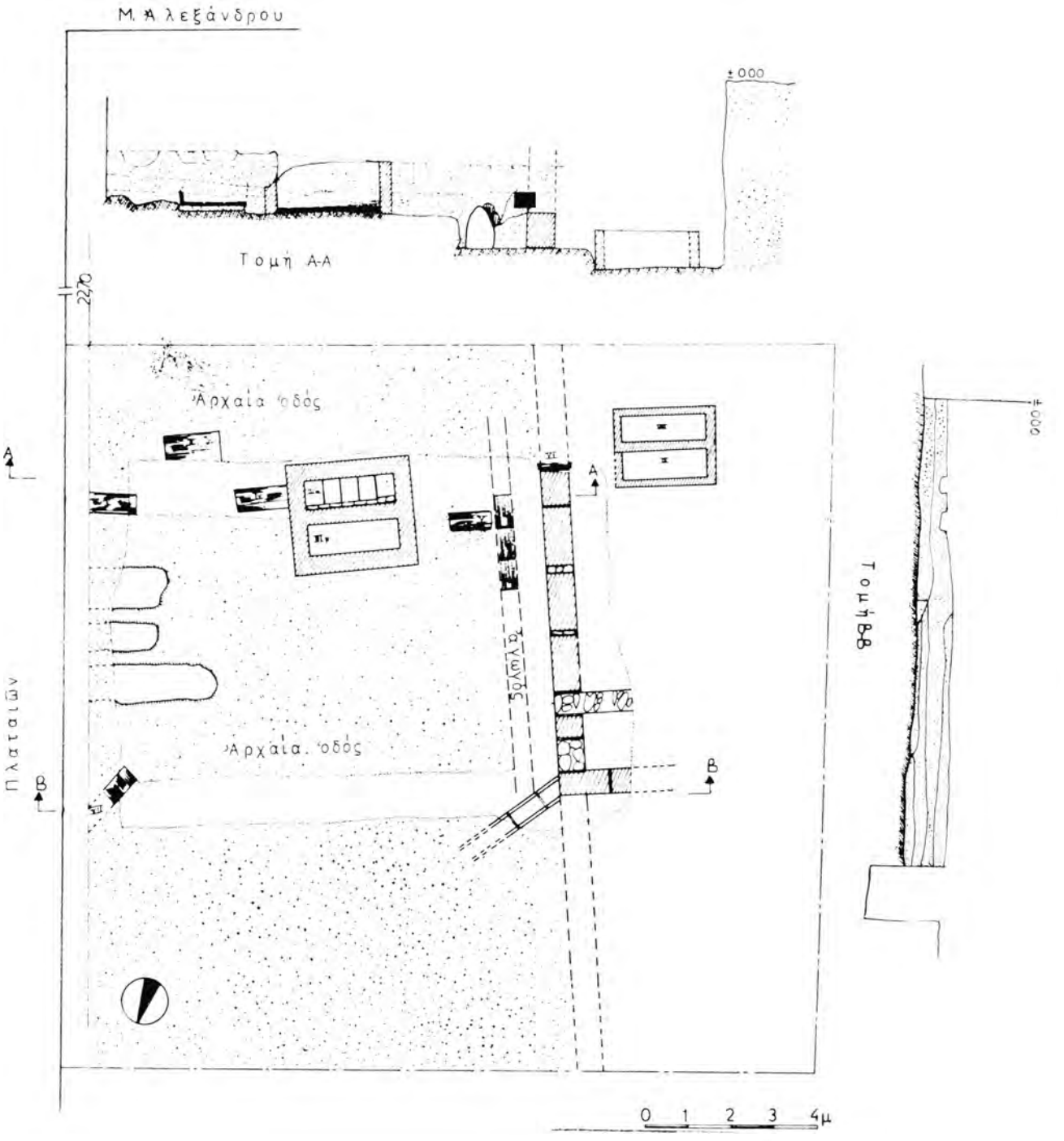
Εἰς ὅλον τὸ ἀποκαλυφθὲν πλάτος τῆς ὁδοῦ ἀνευρέθησαν ἑπτὰ τάφοι. Οἱ δύο (ὑπὸ τὸ στοιχεῖον ΙΙΙ α-β) ἦσαν κτιστοὶ διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος καὶ εἶχον κατασκευασθῆ ταυτοχρόνως μὲ κοινὴν τὴν μίαν μακρὰν πλευράν των. Ἕκαστος εἶχε διαστάσεις 2.10 × 0.65, ὕψ. 1 μ. Κατὰ τὴν διάλυσίν των συνελέγησαν τὰ ἑξῆς ἐνεπίγραφα καὶ γλυπτὰ μνημεῖα, τὰ ὁποῖα εἶχον χρησιμεύσει ὡς οἰκοδομικὸν ὑλικόν: Τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης, σωζ. ὕψ. 0.38, πλ. 0.42 μ., μὲ ἐπιγραφήν: *ΣΙΜΙΑΣ/ΔΟΝΑΚΟΣ/ΠΡΟΞΕΝΟΣ* (Π ί ν. 104 α), χρονολογουμένην εἰς τὸν 3ον αἰ. π.Χ. Τμῆμα τῆς ἀετωματικῆς ἐπιστέψεως ἐπιτυμβίου στήλης, σωζ. ὕψ. 0.245, σωζ. πλ. 0.16 μ., μὲ τὴν ἐπιγραφήν: *ΒΑΛΙΟΣ ΛΕ- - -/ΜΑΡΚΟΥ* εἰς δύο στίχους, 2ου αἰ. μ.Χ. πιθανῶς. Τμῆμα βάσεως ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου, μὲ σπανίαν παράστασιν, σωζ. πλ. 0.33, σωζ ὕψ. 0.36 καὶ πάχ. 0.30 μ. Ἀριστερὰ σώζεται ὁ δεξιὸς ποὺς ὀρθίας μορφῆς καὶ δεξιὰ ἡ κεφαλὴ νέου νεκροῦ μὲ τὴν δεξιὰν παρειὰν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· χρονολογεῖται περὶ τὰ μέσα τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. (Π ί ν. 104 β).

Οἱ τέσσαρες ἐκ τῶν τάφων, οἱ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα Ι, ΙΙ, ΙΙΙ καὶ V, ἦσαν λακκοειδεῖς, ἀνωρυγμένοι εἰς τὰς στρώσεις τῆς ὁδοῦ. Ὁ τάφος VII ἦτο λακκοειδὴς ἐπίσης, ἀλλὰ εἶχεν ἀνορυχθῆ εἰς τὴν κιμηλιάν. Ἐκαλύπτοντο διὰ κεραμίδων, ἀλλὰ τὰ καλύμματά των ἦσαν κατεστραμμένα, διότι οἱ τάφοι εἶχον συληθῆ. Κατὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ τάφου ΙΙ εὑρέθη ὑαλίνη δακρυδόχος, ὕψ. 0.13 μ., τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ.

Ἐντὸς τῶν ἐπιχώσεων τῆς ὁδοῦ, πλησίον τοῦ τάφου Ι καὶ παρὰ τὴν οἰκοδομικὴν γραμμὴν τῆς ὁδοῦ Πλαταιῶν εὑρέθη στάμνος, ὕψ. 0.285 μ., μὲ διάκοσμον κυματοειδοῦς γραμμῆς ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ δύο ὁριζοντίων γραμμῶν κάτωθεν τῶν λαβῶν. Ἐπίσης ἀνευρέθη ἄωτος σκύφος, ὕψ. 0.185 μ., μὲ κακῆς ποιότητος γάνωσιν, τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου. Πλησίον τοῦ

Σχέδ. 26. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Πειραιῶς 86. Κάτοψις ἀνασκαφῆς.

Σχέδ. 27. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Πλαταιῶν 41. Κάτοψις ἀνασκαφῆς καὶ τομαί.

τάφου VII παρὰ τὴν οἰκοδομικὴν γραμμὴν τῆς ὁδοῦ Πλαταιῶν, εἰς βάθος 2.15 μ., ἀνευρέθη μαρμαρίνη εἰκονιστικὴ κεφαλή, σωζ. ὕψ. 0.31 μ., τοῦ 1ου αἰ. μ.Χ. (Πίν. 104 γ). Ἔχει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς οἰκογενείας τῶν Ἰουλιο-Κλαυδίων. Τὸ περίγραμμα τοῦ προσώπου εἶναι ᾠοειδές. Παρατηρεῖται διεύρυνσις εἰς τὸν κροταφικὸν χῶρον καὶ διόγκωσις τῶν ζυγωματικῶν ὀστῶν. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶναι ἀμυγδαλόσχημοι καὶ πλαισιοῦνται ὑπὸ λεπτῶν βλεφάρων. Ἡ καμπύλη τῶν ὀφρύων εἶναι κλειστή. Ἡ ρὶς εἶναι σχεδὸν εὐθεῖα, τὰ χείλη λεπτά. Μεταξὺ τοῦ κάτω χείλους καὶ τοῦ πώγωνος ὑπάρχει βαθεῖα κοίλανσις. Ὁ πώγων εἶναι δυνατός. Ἔκφρασις σοβαρότητος καὶ μελαγχολίας εἶναι διάχυτος. Ἡ ἐργασία εἶναι ἀξιόλογος. Ἡ κόμη εἶναι βραχεῖα, διευθετημένη εἰς μικροὺς ἐπαλλήλους βοστρύχους, οἱ ὁποῖοι ξεκινοῦν ἀπὸ τὸν θόλον τοῦ κρανίου καὶ ἀπολήγουν ἔμπροσθεν ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τῶν κροτάφων καὶ ὄπισθεν πίπτουν ἐπὶ τοῦ αὐχένος.

Ὁ προαναφερθεὶς ταφικὸς περίβολος, μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν., ἐσώζετο μερικῶς, μέχρι μήκους 55 μ. Δύο ἐγκάρσιοι τοῖχοι του ἀπεκαλύφθησαν μέχρι μήκους 1 μ., ὁ βορειότερος ἀπετέλει πιθανῶς καὶ τὸ βόρειον ὅριον τοῦ ταφικοῦ περιβόλου, ὁ δεύτερος ἀπεῖχε 1.30 μ. Ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λαξευτῶν ὀρθογωνίων πωρολίθων καὶ μικρῶν ἀργῶν λίθων εἰς τὰ μεταξύ των κενά, εἶχε πάχος 0.50 μ. καὶ ἡδράζετο ἐπὶ τῆς ἀρχαιοτέρας στρώσεως τῆς ὁδοῦ, διετηρεῖτο δὲ εἰς ὕψος 0.65 μ. Οἱ τάφοι τοῦ ταφικοῦ περιβόλου δὲν εὑρέθησαν, θὰ εἶχον προφανῶς καταστραφῆ. Εἰς τὸν χῶρον ὅμως τοῦ περιβόλου εὑρέθησαν δύο τάφοι κιβωτιόσχημοι κατασκευασθέντες ταυτοχρόνως, ἐκτισμένοι διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος. Χρονολογοῦνται ἐκ τοῦ περιεχομένου των εἰς τὸν 5ον καὶ 6ον αἰ. μ.Χ. Αἱ διαστάσεις ἑκάστου ἦσαν 1.96 × 0.60, ὕψ. 0.45 μ. Ἂν καὶ ἦσαν συλημένοι καὶ οἱ δύο, ὁ καθαρισμὸς τοῦ τάφου IX ἀπέδωσε μίαν ὑαλίνην δακρυδόχον, σωζ. ὕψ. 0.07 μ., τοῦ 3ου-4ου αἰ. μ.Χ. Ἐπίσης ὁ ὑπὸ τὸ στοιχεῖον VI τάφος εἶχε κατασκευασθῆ ἐπὶ τοῦ καταστραφέντος ταφικοῦ περιβόλου κατὰ τὸ νότιον σωζόμενον ἄκρον του. Ἦτο λακκοειδὴς καὶ ἐσώζετο μερικῶς μέχρι μήκους 1.12, πλ. 0.37 καὶ ὕψ. 0.60 μ. Κατὰ τὸν καθαρισμόν του εὑρέθη ὑαλίνη δακρυδόχος, σχήματος κηροπηγίου, ὕψ. 0.075 μ., ἡ ὁποία χρονολογεῖται εἰς τὸν 3ον-4ον αἰ. μ.Χ., ὅπως καὶ ἡ προαναφερθεῖσα.

Πλατεῖα Ἁγίων Θεοδώρων καὶ ὁδὸς Π. Πατρῶν Γερμανοῦ (χάνδαξ ΟΑΠ) (Σχέδ. Β, ἀριθ. 25)

Ἀνατολικῶς τοῦ Ἱεροῦ τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, εἰς τὸν χῶρον τῆς ὁμωνύμου πλατείας, ἀνευρέθη ἡ δυτικὴ γωνία κτίσματος τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου μὲ τὴν ἀφορμὴν τῆς διανοίξεως χάνδακος ὑπὸ τοῦ ΟΑΠ.

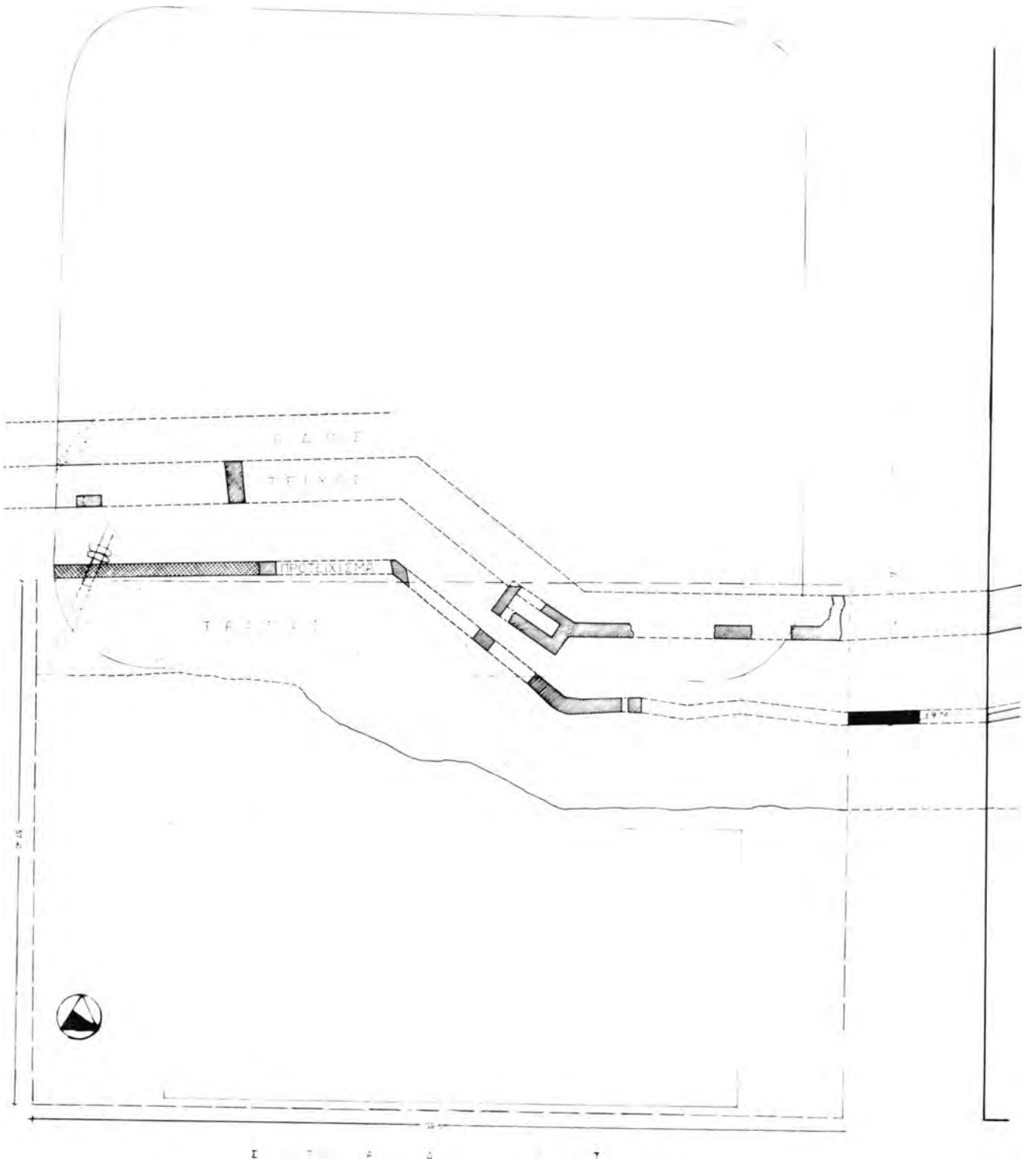
Οἱ τοῖχοι τοῦ κτηρίου ἦσαν κατεσκευασμένοι διὰ λαξευτῶν λίθων πολυγωνικῶν καὶ ἑτέρων μικρῶν εἰς τὰ μεταξύ των κενά. Ὁ βορειοδυτικὸς ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 1.70 μ. καὶ ὁ νοτιοδυτικὸς εἰς μῆκος 1.40 μ. Εἶχον πάχος 0.55-0.60 μ. καὶ ἡδράζοντο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 2 μ., διετηροῦντο δὲ εἰς ὕψος 0.35-0.50 μ. Δύο πήλινοι ἀγωγοί, σχήματος ἀνεστραμμένου Π, μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν. καὶ ΒΔ.-ΝΑ., ἦσαν ἐνσωματωμένοι εἰς τὸν βορειοδυτικὸν τοῖχον. Μικρὸν τμῆμα δαπέδου ἐκ χαλίκων, πάχ. 0.04 μ., εὑρέθη πρὸς Ν. εἰς βάθος 1.68 μ., θὰ ἀνῆκε δὲ εἰς τὸ δάπεδον τοῦ κτίσματος.

Πλατεῖα Κλαυθμῶνος (Σχέδ. Β, ἀριθ. 26)

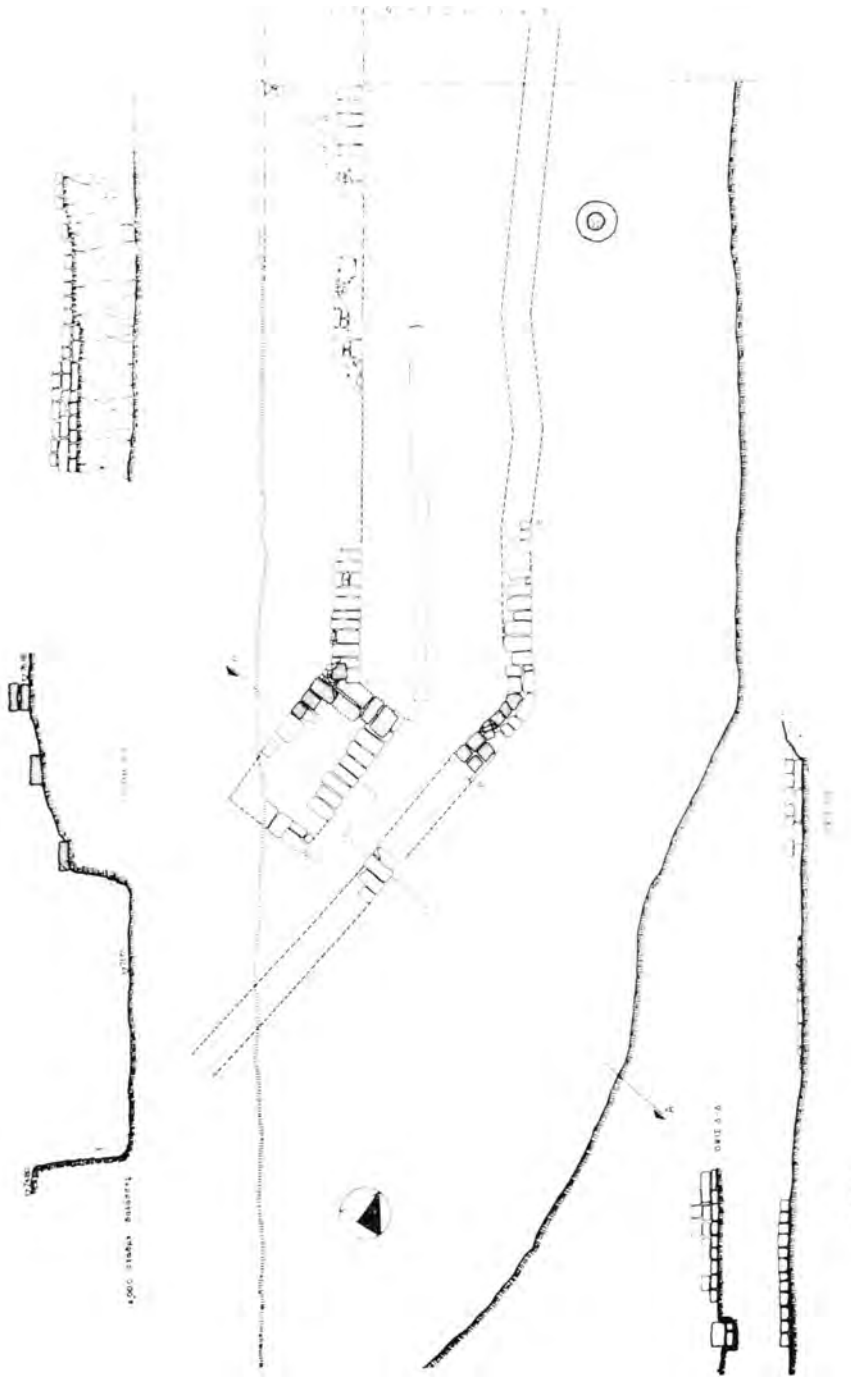
Εἰς τὸν χῶρον τῆς πλατείας Κλαυθμῶνος ἡ ἔρευνα διὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀρχαίας ὀχυρώσεως (Σχέδ. 28-29· Πίν. 105 α), τῆς ὁποίας ἡ ὕπαρξις ἐκεῖ ἦτο γνωστὴ ἐκ παλαιοτέρων ἐρευνῶν εἰς παρακειμένας θέσεις, διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1972 μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1974. Πρὸς ΒΑ. τῆς πλατείας εἶχον ἀνευρεθῆ πρὸ ἐτῶν λείψανα τῆς ὀχυρώσεως εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Δραγατσανίου 8, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀριστείδου 14 (ΑΔ 22 (1967): Χρονικά, σ. 56-58). Πρὸς ΝΔ. τῆς πλατείας Κλαυθμῶνος ἔχομεν ἀνεύρει τὴν συνέχειαν τῆς ὀχυρώσεως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Χρ. Λαδᾶ, πλησίον τῆς ὁδοῦ Α. Γαζῆ, εἰς χάνδακα τῆς ΥΔΡΕΞ, ὅπου ἀπεκαλύφθη τμῆμα τοῦ προτειχίσματος μετὰ τῆς πρὸ αὐτοῦ διερχομένης τάφρου (ΑΔ 18 (1963): Χρονικά, σ. 37), καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς οἰκόπεδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Χρ. Λαδᾶ 5-7 (ΑΔ 23 (1968): Χρονικά, σ. 99-100).

Τὸ τεῖχος ἦτο κατεσκευασμένον καὶ ἐδῶ διὰ λαξευτῶν ὀρθογωνίων κροκαλοπαγῶν λίθων κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα, ἡδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, εἶχε πάχος 4.50 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 1 ἕως 6 δόμων (Πίν. 105 β), εἰς ὡρισμένα σημεῖα μάλιστα εἶχε τελείως καταστραφῆ. Τὸ τεῖχος βαίνει μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ. μέχρι μήκους 24 μ., ἀπὸ τοῦ βορειοδυτικοῦ κρασπέδου τῆς πλατείας, κατόπιν κάμπτεται κατ' ἀμβλεῖαν γωνίαν πρὸς ΝΔ. καὶ συνεχίζεται πάλιν μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ. μέχρι τοῦ νοτιοανατολικοῦ ὁρίου τῆς πλατείας, εἰς μῆκος 40 μ. Εἰς τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ τεῖχος κάμπτεται πρὸς ΝΔ. σχηματίζει ὀρθογώνιον πύργον, διαστ. 4.80 × 8.50 μ. (Πίν. 105 γ). Ἡ στάθμη τῆς κιμηλιᾶς παρουσιάζει ἰσχυρὰν κλίσιν ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. ἀπὸ 1 ἕως 7 μ. Ἑπομένως, ἡ στάθμη θεμελιώσεως τοῦ τείχους παρουσιάζει τὴν αὐτὴν ὑψομετρικὴν διαφοράν, δι' αὐτὸν δὲ τὸν λόγον καὶ εἰς τὸ βορειοδυτικὸν ἥμισυ τῆς πλατείας διατηρεῖται τὸ τεῖχος εἰς μικρότερον ὕψος, 1-2 δόμων, ἐνῷ εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἥμισυ διατηρεῖται εἰς ὕψος 5-6 δόμων.

Τὸ προτείχισμα, τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν πρὸς τὸ τεῖχος κατεύθυνσιν, εὑρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 6.50 μ. πρὸς ΒΑ. αὐτοῦ. Εἶναι κατεσκευασμέ-

Σχέδ. 28. Ἀθῆναι. Πλατεῖα Κλαυθμῶνος. Τοπογραφικὸν δεικνύον τὴν πορείαν τῆς ἀρχαίας ὀχυρώσεως.

Σχέδ. 29. Ἀθῆναι. Πλατεῖα Κλαυθμῶνος. Κάτοψις ἀνασκαφῆς.

νον διὰ λαξευτῶν κροκαλοπαγῶν λίθων κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα, ἔχει πάχος 1.50 μ. καὶ θεμελιοῦται ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, κατόπιν καταλλήλου διαμορφώσεώς της, κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ὅριον τῆς τάφρου, ὥστε νὰ ἀποτελῇ ταυτοχρόνως ἀναλημματικὸν τοῖχον. Ἡ στάθμη ἑδράσεως ποικίλλει, ὡς συνήθως συμβαίνει, ἀναλόγως τῶν στατικῶν ἀναγκῶν, ἀπὸ 5.50 ἕως 8 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ συγχρόνου ἐδάφους. Τὸ προτείχισμα διατηρεῖται εἰς ὕψος 1-4 δόμων εἰς τὸ βορειοδυτικὸν ἥμισυ τῆς πλατείας καὶ εἰς ὕψος 7-8 δόμων εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἥμισυ αὐτῆς (Π ί ν. 106 α).

Μεταξὺ τοῦ τείχους καὶ τοῦ προτειχίσματος κατασκευάζεται ὁδός, τῆς ὁποίας διατηροῦνται ἐνιαχοῦ τέσσαρες στρώσεις, συνολ. πάχ. 1.50 μ. (Π ί ν. 106 β). Λείψανα ὁδοῦ εὑρέθησαν καὶ πρὸς Α. τοῦ τείχους, ἔβαινε δὲ αὕτη καθ' ὅλον τὸ μῆκος του καὶ εἶχε πλάτος 4.50-5 μ.

Εἰς ἀπόστασιν 58 μ. ἀπὸ τοῦ νοτιοανατολικοῦ κρασπέδου τῆς πλατείας Κλαυθμῶνος, εἰς τὸν χῶρον μεταξὺ τοῦ τείχους καὶ τοῦ προτειχίσματος, εὑρέθη ἀποχετευτικὸς ἀγωγός, μὲ κατεύθυνσιν κάθετον πρὸς τὸ προτείχισμα, ἔβαινε δὲ κάτωθέν του καὶ διωχέτευεν εἰς τὴν τάφρον τὰ ἀκάθαρτα ὕδατα. Ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λαξευτῶν καὶ ἀργῶν λίθων, ἐντὸς ὀρθογωνίου λαξεύματος τῆς κιμηλιᾶς, εἶχε διαστάσεις 1 × 1.26 μ. καὶ ἐκαλύπτετο ἄνωθεν διὰ πλακῶν, ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν εἰς δευτέραν χρῆσιν καὶ γλυπτῶν. Εἰς τὸν χῶρον τῆς τάφρου καὶ ἐπὶ τοῦ συνεχιζομένου ἀποχετευτικοῦ ἀγωγοῦ εἶχε θεμελιωθῆ κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας πύργος τῆς ὀχυρώσεως.

Πρὸς Α. τοῦ προτειχίσματος ἐκτείνεται ἡ τάφρος, ἡ ὁποία εἶχε πλάτος 10 καὶ βάθος 11 μ. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παρειᾶς τῆς τάφρου, παρὰ τὴν ὁδὸν Σταδίου, ἀπεκαλύφθησαν αἱ τομαὶ δύο ἀποχετευτικῶν ἀγωγῶν, λαξευμένων εἰς τὴν κιμηλιάν. Ὁ εἷς ἀπεῖχε 58 μ. ἀπὸ τοῦ νοτιοανατολικοῦ ὁρίου τῆς πλατείας (τῆς ὁδοῦ Παπαρρηγοπούλου), εἶχε πλάτος 2.20 καὶ ὕψος 1 μ., καὶ ὁ ἕτερος ἀπεῖχε 43 μ. ἀπὸ τοῦ βορειοανατολικοῦ ὁρίου τῆς πλατείας (τῆς ὁδοῦ Δραγατσανίου) καὶ εἶχε πλάτος 1 μ. καὶ ὕψος 2.75 μ., ἡ δὲ στάθμη τοῦ πυθμένος του ἔκειτο εἰς βάθος 6.50 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Σταδίου.

Πλησίον τῆς ὁδοῦ Δραγατσανίου, μεταξὺ τοῦ τείχους καὶ τοῦ προτειχίσματος, ἐσώζετο τμῆμα θαλαμοειδοῦς τάφου, λαξευμένου εἰς τὴν κιμηλιάν, τοῦ ὁποίου ὁ πυθμὴν ἔκειτο βαθύτερον τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Δραγατσανίου.

Αἱ ἐπιχώσεις εἰς τὸν χῶρον τῆς τάφρου περιεῖχον μεγάλας ποσότητας θραυσμάτων ἀγγείων (Π ί ν. 106 γ), λύχνων καὶ κεραμίδων, χρονολογουμένων κυρίως εἰς τὸν 1ον αἰ. π.Χ. ἕως τὸν 1ον αἰ. μ.Χ. Ἐπίσης εἰς τὰς ἐπιχώσεις εὑρέθησαν τὰ ἑξῆς τμήματα ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων ἐκ μαρμάρου:

Ἐπιτύμβιος στήλη μὲ ἀετωματικὴν ἐπίστεψιν, ὕψ. 0.885, πλ. 0.39 μ., τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου. Παριστάνεται γυνὴ ἱσταμένη, ἐνδεδυμένη χιτῶνα καὶ ἱμάτιον· ἄνω πλαισιοῦται ὑπὸ ἀψῖδος, ὑπὸ τὸ γεῖσον ἀναγράφεται τὸ ὄνομά της: *ΑΡΕΣΚΟΥΣΑ ΦΙΛΕΡΩΤΟΣ/ΜΙΛΗΣΙΑ*. Τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης μὲ ἀετωματικὴν ἐπίστεψιν. Φέρει ἐπιγραφήν: *ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗΣ/ΟΤΡΥΝΕΥΣ*. Ἐπιτύμβιος κιονίσκος, ὕψ. 1.76 μ. μὲ ἐπιγραφήν: *Κηφισόδωρος / Κηφισοδώρου / Ἀγγελῆθεν / καὶ / Κηφισόδωρος / Κηφισοδώρου / Ἀγγελῆθεν*. Τμῆμα ἑρμαϊκῆς στήλης, σωζ. ὕψ. 0.26 μ., προερχομένης ἐκ γλυπτῆς συνθέσεως. Σώζεται ἡ κεφαλὴ γενειοφόρου, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ὁ ἀριστερὸς πῆχυς ἑτέρας μορφῆς, ἀπὸ τοῦ ὁποίου πίπτει πτυχούμενον ἱμάτιον.

Μετὰ τὴν ἐπιχωμάτωσιν τῆς τάφρου κατὰ τὴν ὑστερορρωμαϊκὴν περίοδον ὁ χῶρος τῆς τάφρου χρησιμοποιεῖται ὡς νεκροταφεῖον. Κατὰ τὸν καθαρισμόν της ἀνευρέθησαν δεκαοκτὼ τάφοι τῆς ὑστερορρωμαϊκῆς περιόδου, πενιχροῦ περιεχομένου καὶ μετρίας διατηρήσεως.

Τάφος I: Κτιστὸς δι' ὀπτοπλίνθων, διαστ. 2.10 × 0.53, ὕψ. 0.71 μ. *Τάφος II*: Κιβωτιόσχημος, διαστ. 2.20 × 0.80, ὕψ. 0.75 μ., περιεῖχε τὰ ὀστᾶ δύο νεκρῶν καὶ δύο ὑάλινα μυροδοχεῖα μὲ κωνικὸν κορμὸν καὶ ὑψηλὸν λαιμόν. *Τάφος III*: Ταφὴ ἐντὸς ἀγγείου οἰκιακῆς χρήσεως, διαλελυμένου. Περιεῖχε χαλκοῦν δίσκον, διαμ. 0.103 μ. *Τάφος IV*: Λακκοειδής, καλυπτόμενος διὰ κεραμίδων, κατεστραμμένος. *Τάφος V*: Κτιστὸς δι' ὀπτοπλίνθων, συνδεομένων διὰ κονιάματος, διαστ. 1.95 × 0.55 μ. Περιεῖχε τὰ ὀστᾶ δύο νεκρῶν. *Τάφος VI*: Κτιστὸς δι' ὀπτοπλίνθων συνδεομένων διὰ κονιάματος, διαστ. 1.90 × 0.85 μ. Περιεῖχε τὰ ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ, εἰς τὸ κρανίον τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν σιδηροῦν ἀντικείμενον καὶ χαλκοῦν νόμισμα. *Τάφος VII*: Κιβωτιόσχημος, διαστ. 2.38 × 0.60 μ. (εἶχε κοινὴν τὴν μίαν τῶν μακρῶν του πλευρῶν μετὰ τοῦ τάφου II). *Τάφοι VIII-IX-X*: Λακκοειδεῖς, καλυπτόμενοι διὰ κεραμίδων, εὑρέθησαν κατεστραμμένοι. *Τάφος XI*: Κτιστὸς δι' ὀπτοπλίνθων, συνδεομένων διὰ κονιάματος, διαστ. 1.90 × 0.45 μ. Περιεῖχε τὰ ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ ἐκτάδην ἐπὶ κεραμίδων. *Τάφοι XIII-XIV-XV*: Λακκοειδεῖς, καλυπτόμενοι διὰ κεραμίδων, εὑρέθησαν καὶ οὗτοι κατεστραμμένοι. *Τάφος XVI*: Ταφὴ ἐντὸς ἀβαφοῦς ἀμφορέως οἰκιακῆς χρήσεως. *Τάφος XVII*: Λακκοειδής, καλυπτόμενος διὰ κεραμίδων, διαστ. 1.90 × 0.40 μ. Περιεῖχε τὰ ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ ἐκτάδην, εἰς τὰς κνήμας τοῦ ὁποίου εὑρέθη χαλκοῦν νόμισμα. *Τάφος XVIII*: Λακκοειδής, καλυπτόμενος διὰ κεραμίδων, εὑρέθη ἡμικατεστραμμένος, σωζ. μήκ. 1.65, πλ. 0.46 μ. Περιεῖχε τὰ ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ. *Τάφος XIX*: Λακκοειδής, καλυπτόμενος διὰ κεραμίδων, κατεστραμμένος κατὰ τὸ ἥμισυ, σωζ. μήκ. 0.77, πλ. 0.56 μ. Περιεῖχε τὰ ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ.

Πλατεῖα Κλαυθμῶνος. Ὁδὸς Δραγατσανίου (ἔργα Δήμου) (Σχέδ. Β, ἀριθ. 27)

Αἱ ἐκσκαφικαὶ ἐργασίαι διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὑπογείου χώρου σταθμεύσεως τῆς Πλατείας Κλαυθμῶνος ἐπεξετάθησαν καὶ εἰς τμῆμα τῆς ὁδοῦ Δραγατσανίου, ὅπου ἀπεκαλύφθη ἡ συνέχεια τοῦ προτειχίσματος καὶ τῆς τάφρου (Σχέδ. 30).

Τὸ προτείχισμα, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., ἀνεσκάφη καθ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ (Πίν. 106 δ). Ἦτο κατεσκευασμένον διὰ λαξευτῶν κροκαλοπαγῶν λίθων, κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα, εἶχε πάχος 1.50-1.70 μ., ἠδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 1.80 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Δραγατσανίου καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος δύο δόμων. Πρὸς Β. αὐτοῦ ἐξετείνετο ἡ τάφρος, τῆς ὁποίας ἐδῶ μικρὸν μόνον τμῆμα ἀνεσκάφη.

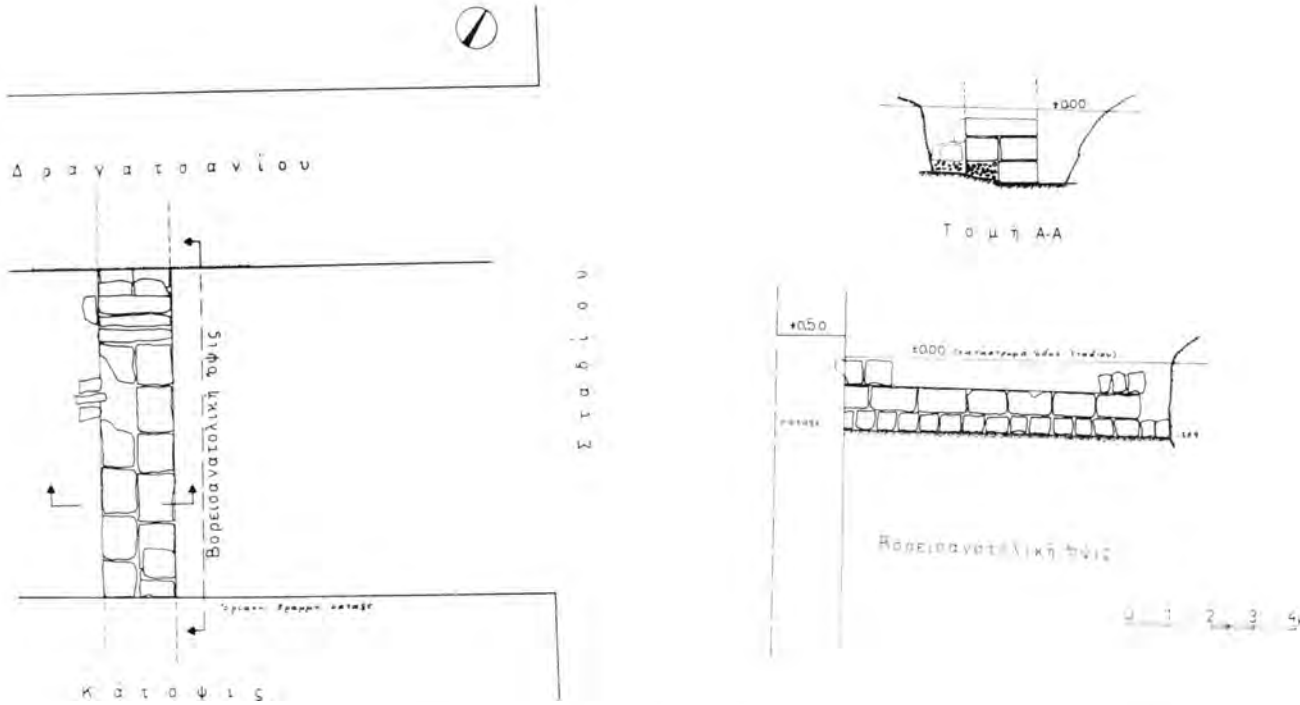
Ἐκ τῶν ἐπιχώσεων τῆς τάφρου συνελέγησαν θραύσματα ἀγγείων καὶ γλυπτῶν. Ἐνταῦθα μνημονεύομεν μόνον δύο ἐπιτύμβια μνημεῖα: Ἐπιτύμβιον κιονίσκον, ὕψ. 0.82 μ., μὲ ἐπιγραφήν: *Ἀθηνογένης/Ἀθηνογένους/Ἡρακλεώτης* (Πίν. 106 ε). Ἐπιτύμβιον μαρμαρίνην λουτροφόρον ἐλλιπῆ, σωζ. ὕψ. 0.60 μ., μὲ ἀναγλύφους καθέτους ραβδώσεις εἰς τὸν κορμόν, ζώνην φολιδωτοῦ κοσμήματος εἰς τὴν κοιλίαν καὶ φολιδωτὸν διάκοσμον εἰς τὸν ὦμον (Πίν. 106 στ).

Ὁδὸς Πλάτωνος 84 (Σχέδ. Β, ἀριθ. 28)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Παππᾶ, διαστ. 10 × 12 μ., αἱ δοκιμαστικαὶ τομαὶ ἀπέδειξαν τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς ἀγωγοῦ μόνον. Ὁ ἀγωγὸς διήρχετο μὲ κατεύθυνσιν ΝΑ.-ΒΔ. καὶ ἀπεῖχε 1 μ. ἀπὸ τὴν οἰκοδομικὴν γραμμήν. Εἶχεν ἀνορυχθῆ εἰς τὸ φυσικὸν ἔδαφος καὶ εἶχε πλάτος 0.85, ὕψ. 0.35 μ. Ἡ στάθμη τοῦ πυθμένος ἔκειτο 3.40 μ. βαθύτερον τοῦ καταστρώματος τῆς συγχρόνου ὁδοῦ.

Ὁδὸς Πουλοπούλου 17-21 (Σχέδ. Β, ἀριθ. 29)

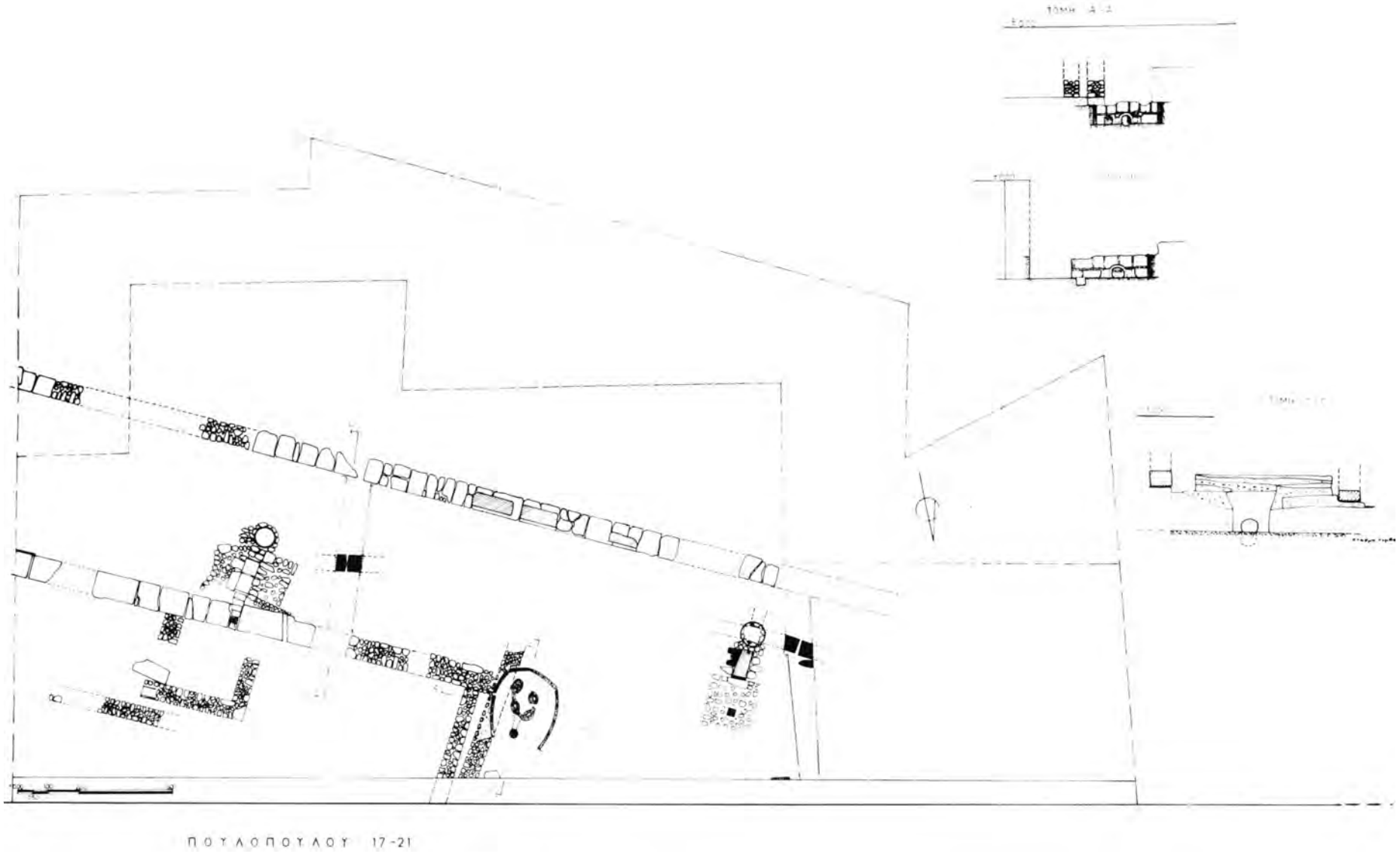
Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Σελιμέγκου, διαστ.

Σχέδ. 30. Ἀθῆναι. Πλατεῖα Κλαυθμῶνος. Ὁδὸς Δραγατσανίου. Κάτοψις τῆς ἀνασκαφῆς, τομὴ καὶ ὄψις.

24.45 × 16.60 μ., ἀπεκαλύφθη τμῆμα τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, ἡ ὁποία κατηυθύνετο πρὸς τὰς Πειραϊκὰς Πύλας (Σχέδ. 31) (βλ. ἀνασκαφὴν ὁδοῦ Ἐρυσίχθονος 15, ΑΔ 21 (1966): Χρονικά, σ. 55· ἀνασκαφὴν ὁδοῦ Πουλοπούλου 43, ΑΔ 21 (1966): Χρονικά, σ. 74· ἀνασκαφὴν ὁδοῦ Πουλοπούλου 45-47, ΑΔ 24 (1969): Χρονικά, σ. 64-68).

Ἡ ἀρχαία ὁδός, μὲ κατεύθυνσιν ΝΑ.-ΒΔ., ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 26 μ. (Πίν. 107 α). Τὸ πλάτος της, καθοριζόμενον ὑπὸ κτιστῶν ἀναλημμάτων, ἀνέρχεται εἰς 5 μ. Εἰς τὸν χῶρον τοῦ οἰκοπέδου διατηροῦνται εἰς πάχος 1.75 μ. πέντε ὁδοστρώματα, χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Σχέδ. 31. Ἀθῆναι. Ὁδὸς Πουλοπούλου 17 - 21. Κάτοψις ἀνασκαφῆς καὶ τομαί.

μέχρι τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου. Τὰ ἀναλήμματα ἑδράζονται ἐπὶ ἐπιχώσεων εἰς βάθος 2.20 μ., ἐνῷ ἡ στάθμη τῆς κιμηλιᾶς ἔκειτο εἰς βάθος 3.60 μ. Ἡ χρῆσις τῆς ὁδοῦ συνεχίζετο καὶ μεταγενεστέρως, ὡς συμπεραίνεται ἐκ τῆς διατηρήσεως περισσοτέρων ὁδοστρωμάτων ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς μεσοτοιχίας τῆς παρακειμένης οἰκοδομῆς. Κάτωθεν τοῦ παλαιοτέρου ὁδοστρώματος διέρχεται δίκτυον ἀποχετεύσεως. Ἀγωγός, ἀποτελούμενος ἀπὸ καμπύλας κεραμίδας, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., ἑδράζεται ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, ἔχει πλάτος 0.45-0.50 μ. καὶ ἀντίστοιχον ὕψος.

Εἰς τὸν χῶρον τῆς ὁδοῦ κατασκευάζονται κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν περίοδον διάφορα ἐργαστήρια, ὅπως ἡ περιγραφομένη ὑδραυλικὴ ἐγκατάστασις παροχῆς ὕδατος, διὰ χρῆσιν ἐργαστηρίου πιθανῶς. Διατηρεῖται ὀρθογώνιος χῶρος, ἐστρωμένος διὰ μικρῶν ἀργῶν λίθων, ἐκτάσεως 1.70 × 1.70 μ., εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου ἔχει τοποθετηθῆ καθέτως ὀρθογώνιος ἀγωγός, ὅπου θὰ διωχετεύετο τὸ ὕδωρ καὶ ὁ ὁποῖος ἐπικοινωνεῖ μὲ ὁριζόντιον ἀγωγὸν κυκλικῆς διατομῆς, εὑρισκόμενον 0.40 μ. βαθύτερον τῆς ἐπιφανείας τοῦ λιθοστρώτου. Ἔμπροσθεν τοῦ ἀγωγοῦ κατασκευάζεται δι' ὀπτοπλίνθων ὀρθογώνιος χῶρος, ἐπενδεδυμένος διὰ κεραμίδων, διαστ. 1 × 0.40 μ., ὁ ὁποῖος ἔχει διέξοδον εἰς παρακείμενον φρεάτιον, μὲ ἐσωτερικὴν ἐπένδυσιν ἐκ πηλίνων δακτυλίων, διαμ. 0.80 μ. Τὸ φρεάτιον ἔχει πλευρικὴν διέξοδον πρὸς Ν. (Πίν. 107 β).

Παρομοία κατασκευὴ εὑρέθη εἰς ἀπόστασιν 15 μ. πρὸς Α. τῆς περιγραφείσης (Πίν. 107 γ).

Πρὸς Β. τῆς ὁδοῦ εἰς θέσιν ἀπέχουσαν 15 μ. περίπου ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς μεσοτοιχίας, εἰς βάθος 3.10 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Πουλοπούλου, ἀνευρέθησαν τὰ λείψανα κατασκευῆς, ἑρμηνευομένης ὡς χυτηρίου κατασκευῆς χαλκοῦ ἀγάλματος. Πρόκειται περὶ πεταλοσχήμου ὀρύγματος εἰς τὸ φυσικὸν ἔδαφος, τοῦ ὁποίου αἱ παρειαὶ φέρουν ἐπένδυσιν ἐξ ὀπτοπλίνθων, σωζομένην εἰς ὕψος 0.90 μ. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου διατηροῦνται οἱ πυθμένες τεσσάρων χοανῶν συνδεομένων μεταξύ των καὶ ἐπικοινωνουσῶν διὰ μικρῶν αὐλάκων· τὸ ὅλον σύστημα φαίνεται ὅτι διωχέτευε κηρὸν εἰς ὑγρὰν κατάστασιν ἐντὸς μικροῦ ὀρύγματος διὰ δύο αὐλάκων, διανοιγεισῶν ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους (Πίν. 108 α - β). Ἐπὶ τῶν παρειῶν τῶν χοανῶν διατηροῦνται σαφῆ τὰ ἴχνη τοῦ πυρακτωμένου χαλκοῦ. Τὰ ἀνευρεθέντα ὄστρακα χρονολογοῦν τὴν χρῆσιν του εἰς τὴν ρωμαϊκὴν περίοδον.

Ἐξ ἄλλου, ἀπὸ τὰς ἐπιχώσεις συνελέγησαν ὀλίγα ἀγγεῖα καὶ ὄστρακα, ἐκ τῶν ὁποίων σημαντικώτερον εἶναι βάσις μελαμβαφοῦς ἀγγείου ἀπὸ ὀστρακοφορίαν, διαμ. 0.062 μ., μὲ ἐγχάρακτον *ΚΙΜΩΝ* : *ΜΙΛΤΙΑΔΩ* (Πίν. 108 γ). Ἀναφέρομεν ἐπίσης τμῆμα μελαμβαφοῦς ἁλατοδοχείου, σωζ. ὕψ. 0.025 μ., τμῆμα μελαμβαφοῦς ληκύθου, σωζ. ὕψ. 0.085 μ., μελαμβαφῆ κάνθαρον, ὕψ. 0.062 μ., ἕτερον, σωζ. ὕψ. 0.045 μ., τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., προχοΐσκην, σωζ. ὕψ. 0.076 μ., τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου, λύχνον μελαμβαφῆ μὲ διάκοσμον ἀκτινωτῶν γραμμιδίων καὶ ἔκτυπον ἀνθέμιον, τῶν μέσων τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. (Πίν. 108 δ), καὶ ἀριθμὸν ὑφαντικῶν βαρῶν, διαφόρων σχημάτων.

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

Ἀκτὴ Ἀλκίμων καὶ Μαυροκορδάτου

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Κανδηλώρου, διαστ. 20.50 × 34.50 μ., ἀπεκαλύφθησαν λείψανα τοίχου τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου καὶ ἐντὸς τῆς κιμηλιᾶς λαξευμένον φρέαρ, δύο ἀγωγοὶ καὶ δύο δεξαμεναί.

Ὁ τοῖχος εὑρέθη κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου· εἶχε κατεύθυνσιν ΒΑ.-ΝΔ. καὶ ἦτο ἐκτισμένος διὰ λαξευτῶν λίθων μικροῦ καὶ μεγάλου μεγέθους, κατὰ τὸ τραπεζιόσχημον ἀκανόνιστον σύστημα, ἐσώζετο εἰς μῆκος 3.70, εἶχε πάχος 0.60, διετηρεῖτο εἰς ὕψος 1.20 μ. καὶ ἡδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, ἀφοῦ προηγουμένως παρενεβάλλετο ἐπίχωσις 0.05 μ. Ἡ στάθμη τῆς κιμηλιᾶς εἰς τὸ οἰκόπεδον εὑρίσκετο 7.20 μ. ὑψηλότερον τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ.

Κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου εὑρέθη τὸ φρέαρ. Εἶχε διάμετρον 1.80 μ. καὶ ἠρευνήθη μέχρι βάθους 3.10 μ. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς Ν. τοῦ φρέατος εὑρέθη ἡ δεξαμενή (Πίν. 109 α). Ἦτο κωδωνόσχημος μετὰ φρέατος. Τὸ φρέαρ εἶχε διάμετρον 1 μ. καὶ ὕψος 1.40 μ. Ἡ δεξαμενὴ εἶχεν ὕψος 3.40 καὶ διάμετρον 3.80 μ. Ἡ δευτέρα δεξαμενή, τῆς ὁποίας τμῆμα μικρὸν μόνον εὑρίσκετο ἐντὸς τοῦ οἰκοπέδου τούτου, ἔχει περιληφθῆ εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ οἰκοπέδου ἐπὶ τῆς Ἀκτῆς Ἀλκίμων καὶ Κρεββατᾶ (βλ. κατωτέρω).

Ὁ εἰς ἀγωγὸς διήρχετο κάτωθεν τοῦ φρέατος, ἡ δὲ στάθμη τοῦ πυθμένος του συνέπιπτε μὲ τὴν στάθμην τῆς ὁδοῦ Μαυροκορδάτου. Εἶχε κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ. καὶ αἱ διαστάσεις του ἦσαν 1.10 × 1.05 μ. Ἀπετέλει τὴν συνέχειαν τοῦ ἀγωγοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπεκαλύφθη εἰς τὰ ἔργα ὁδοποιίας τῆς περιοχῆς.

Ὁ δεύτερος ἀγωγὸς εἶχε κατασκευασθῆ πλησιέστατα πρὸς τὴν πρώτην δεξαμενήν. Εἶχε κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ. καὶ διαστάσεις 1.60 × 0.74 μ. Ἡ στάθμη τοῦ πυθμένος του εὑρίσκετο 1 μ. ὑψηλότερον τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Μαυροκορδάτου.

Ἀκτὴ Ἀλκίμων (χάνδαξ ΟΑΠ)

Μεταξὺ τῶν ὁδῶν Ζαΐμη καὶ Φλέσσα ἀνευρέθη τμῆμα νεωσοίκου κατὰ τὴν διάνοιξιν χάνδακος ὑπὸ τοῦ ΟΑΠ. Ἀνῆκεν εἰς τὴν σειρὰν τῶν νεωσοίκων, οἱ ὁποῖοι περιέβαλλον τὸν λιμένα τοῦ Κανθάρου.

Συγκεκριμένως ἀνεσκάφη τμῆμα ἑνὸς ἐκ τῶν τοίχων του. Διέσχιζε τὸν χάνδακα μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ. Ἐσώζετο κατὰ μῆκος τῆς νοτιοανατολικῆς παρειᾶς τοῦ χάνδακος μέχρι μήκους 5.25 μ.· ἡ συνέ-

χειά του ἀνευρέθη εἰς ἀπόστασιν 3.50 μ. ἐπὶ τῆς βορειοδυτικῆς παρειᾶς τοῦ χάνδακος καὶ ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 5.80 μ. Ἦτο ἐκτισμένος μὲ λαξευτοὺς ὀρθογωνίους πωρολίθους κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα καὶ εἶχε πάχος 0.80 μ. Ἡδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 3 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος πέντε δόμων, ἤτοι 2.20 μ.

Εἰς τὸν αὐτὸν χάνδακα, εἰς ἀπόστασιν 5 μ. ἀνατολικώτερον τοῦ περιγραφέντος τοίχου, ἐσώζετο φρέαρ, τοῦ ὁποίου τὸ στόμιον εὑρίσκετο εἰς βάθος 1.65 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς Ἀκτῆς. Ἦτο λαξευμένον εἰς τὴν κιμηλιὰν καὶ ἠρευνήθη μέχρι βάθους 3.40, εἶχε διάμετρον 0.92 μ. καὶ ἐπὶ τῶν παρειῶν του εἶχον διανοιγῆ μηνοειδεῖς ἐσοχαί.

Ἀκτὴ Ἀλκίμων καὶ Κρεββατᾶ

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Α.Ε. «Λύρα», διαστ. 19.50 × 25 μ., ἐσώζοντο τὰ λείψανα δεξαμενῆς καὶ ἀγωγοῦ.

Ἡ δεξαμενὴ ἀπεκαλύφθη κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου, διετηρεῖτο εἰς ὕψος 2.80 μ., ἡ μεγίστη διάμετρός της ἦτο 2.80 μ., ἡ δὲ στάθμη τοῦ πυθμένος της συνέπιπτε μὲ τὴν στάθμην τῆς Ἀκτῆς. Εἶχε διάμετρον στομίου 0.90 μ. Ὁ ἀγωγὸς διέσχιζε τὸ οἰκόπεδον μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ. καὶ ἀπετέλει τὴν συνέχειαν τοῦ ἀποκαλυφθέντος ἀγωγοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκτῆς Ἀλκίμων (βλ. ἀνωτέρω ἀνασκαφὴν οἰκοπέδου Ἀκτῆς Ἀλκίμων καὶ Μαυροκορδάτου).

Ἀναφέρομεν ἐπίσης φρέαρ, τὸ ὁποῖον εὑρέθη ἔμπροσθεν τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς παρακειμένης οἰκοδομῆς ὑπ' ἀριθ. 13. Ἦτο λαξευμένον ἐντὸς τῆς κιμηλιᾶς, εἶχε διάμετρον 1.03 μ. καὶ ἠρευνήθη μέχρι βάθους 1.72 μ. Ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ φρέατος εἶχον διανοιγῆ μηνοειδῆ ἀνοίγματα διὰ τὴν κάθοδον εἰς αὐτό.

Ὁδὸς Ἀλκιβιάδου 177

Εἰς οἰκόπεδον, διαστ. 20.70 × 15.20 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε λείψανα ὑδραυλικῆς ἐγκαταστάσεως ἀποτελουμένης ἐκ δεξαμενῆς, ἀγωγοῦ καὶ φρέατος, συνδεομένων μεταξύ των, καθὼς ἐπίσης καὶ ἑτέρας δεξαμενῆς. Ἅπαντα ἦσαν λαξευμένα, ὡς συνήθως, ἐντὸς τῆς κιμηλιᾶς τῆς ὁποίας ἡ στάθμη συνέπιπτε μὲ τὴν στάθμην τῆς ὁδοῦ.

Ἡ δεξαμενὴ εὑρέθη κατὰ τὴν δυτικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου, ἀνεσκάφη μέχρι βάθους 3.25 μ. καὶ εἶχε διάμετρον 3.80 μ. Ἀπὸ τῶν νοτιοανατολικῶν τοιχωμάτων της ἐκκινεῖ ἀγωγὸς μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., τοῦ ὁποίου ὁ πυθμὴν εὑρίσκετο εἰς βάθος 3.20 μ. καὶ εἶχε μῆκος 3 μ. Ὁ ἀγωγὸς ἀπέληγεν εἰς φρέαρ. Τὸ φρέαρ, διαμ. 1 μ., ἠρευνήθη μέχρι βάθους 1 μ. Ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων του κατ' ἀποστάσεις 0.44 μ. εἶχον διανοιγῆ μηνοειδεῖς ἐσοχαὶ διὰ τὴν κάθοδον εἰς αὐτό.

Ἡ δευτέρα δεξαμενὴ ἦτο κωδωνόσχημος. Εὑρέθη κατὰ τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου. Εἶχε βάθος 2.50 μ. καὶ μεγίστην διάμετρον 1.36 μ. Ἡ διάμετρος τοῦ στομίου της ἦτο 0.67 μ.

Ὁδὸς Ἀνδρούτσου 147 (χάνδαξ ΟΑΠ)

Κατὰ τὴν διάνοιξιν τοῦ χάνδακος ἐνετοπίσθησαν τὰ λείψανα ἀρχαίου τοίχου, ἔναντι τῆς οἰκίας ἀριθ. 147. Ἦσαν δύο πωρόπλινθοι, ἑδραζόμεναι εἰς βάθος 1.30 μ. Εἶχον συνολικὸν μῆκος 1.50 καὶ ὕψος 1.05 μ.

Ὁδὸς Ἀποστόλη καὶ Ὁμηρίδου

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Δ. Στράτου, διαστ. 20.60 × 81 × 19.80 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τὰ λείψανα τοίχου πλησίον τῆς βορειοδυτικῆς μεσοτοιχίας του· ἐπίσης ἔφερεν εἰς φῶς ὀλίγα λαξεύματα ἐπὶ τοῦ βράχου, δηλοῦντα τὴν χρῆσιν τοῦ χώρου ὡς λατομείου, πλησίον τῆς ἀνατολικῆς γωνίας τοῦ οἰκοπέδου.

Ὁ τοῖχος, μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ., ἐσώζετο εἰς μῆκος 4.80 μ., ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λαξευτῶν πωρολίθων, ἡδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, εἰς βάθος 1.15 μ., καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 0.45 μ.

Τὰ λαξεύματα ἐπὶ τοῦ βράχου σχηματίζουν δύο συνεχόμενα ὀρθογώνια, διαστ. 4.30 × 1.40 καὶ 0.80 × 0.85 μ.

Ὁδὸς Ἀριστοτέλους 10 (χάνδαξ ΟΑΠ)

Μὲ ἀφορμὴν τὴν διάνοιξιν χάνδακος κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ ἀπεκαλύφθη ἔναντι τῆς οἰκίας ὑπ' ἀριθ. 10 ἀρχαία δεξαμενὴ μετὰ φρέατος. Ἡ ἀνασκαφή της δὲν συνεχίσθη εἰς βάθος διὰ λόγους τεχνικούς. Ἦτο ἀνωρυγμένη εἰς τὴν κιμηλιάν, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη εὑρίσκετο εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς συγχρόνου ὁδοῦ. Ἡ διάμετρος τοῦ φρέατος ἦτο 0.85 μ. καὶ τὸ βάθος του 1 μ., ἐνῷ ἡ μεγίστη διάμετρος τῆς δεξαμενῆς ἔφθανε τὰ 2.70 μ. Τὸ στόμιον τοῦ φρέατος ἐκλείετο δι' ὀρθογωνίου πωρολίθου. Ἐσωτερικῶς τὰ τοιχώματα τῆς δεξαμενῆς ἔφερον ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος.

Λεωφόρος Βασιλέως Γεωργίου καὶ ὁδὸς Θεάτρου

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Σταματίου, διαστ. 24 × 15 μ., ἀνευρέθησαν κατὰ μῆκος τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Θεάτρου τὰ λείψανα δεξαμενῆς, ἀγωγοῦ καὶ σύριγγος, λαξευμένων εἰς τὴν κιμηλιάν.

Ἡ δεξαμενὴ ἦτο κωδωνόσχημος μετὰ φρέατος. Τὸ φρέαρ εἶχε διάμετρον 1.10 καὶ σωζόμενον ὕψος 0.80 μ. Ἡ δεξαμενὴ εἶχε μεγίστην διάμετρον 3.50 μ., ἀλλὰ ἀπεκαλύφθη μόνον μέχρι βάθους 2 μ. Ἡ στάθμη τῆς κιμηλιᾶς ἐδῶ εὑρίσκετο ὑψηλότερον τῆς στάθμης τῆς ὁδοῦ.

Ὁ ἀγωγὸς εὑρέθη 1.60 μ. βορειοανατολικώτερον τῆς δεξαμενῆς καὶ ἔβαινε μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν. Εἶχε

σχῆμα τραπεζίου, ὕψ. 1, πλ. 0.90 μ. καὶ ἡ στάθμη τοῦ πυθμένος του ἔκειτο 1.70 μ. ἀπὸ τοῦ συγχρόνου ἐδάφους. Πλησίον τοῦ ἀγωγοῦ, εἰς ἀπόστασιν 0.25 μ. βορειοανατολικώτερον, εὑρέθη εἰς τὴν αὐτὴν στάθμην ἡ ἀπόληξις σύριγγος, τομῆς τραπεζιοσχήμου, ὕψ. 0.70 καὶ πλ. 0.60-0.50 μ.

Λεωφόρος Βασ. Κωνσταντίνου, ὁδὸς Δραγάτση, Κολοκοτρώνη καὶ Βασ. Γεωργίου

Εἰς τὸ οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ραλλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημείας, ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα περιωρίσθη εἰς τὴν βόρειον γωνίαν του, διότι εἰς τὴν ὑπόλοιπον ἔκτασιν τοῦ οἰκοπέδου τὰ ἀρχαῖα εἶχον καταστραφῆ ὑπὸ τῶν μηχανικῶν ἐκσκαφέων τοῦ Δήμου (Σχέδ. 32 - 33). Τὰ ἀνασκαφέντα ἀρχαῖα κατελάμβανον ἔκτασιν 28 × 30 μ. (Πίν. 109 β).

Τὰ ἀρχαιότερα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἦσαν μία πτέρυξ πέντε δωματίων, σωζομένων μερικῶς, διατεταγμένων εἰς ἄξονα ΝΑ.-ΒΔ. Ὁ βορειοανατολικός των τοῖχος, πάχ. 0.50 μ., ἐσώζετο εἰς μῆκος 20 μ.· τέσσαρες κάθετοι πρὸς αὐτὸν τοῖχοι, πάχ. 0.35 μ., ἐσώζοντο εἰς μῆκος 3.50-4.50 μ. καὶ ἐσχημάτιζον μετ' αὐτοῦ τὰ πέντε δωμάτια (XIV$_1$, XIV$_2$, XIV$_3$, IX$_{1-2}$ καὶ IX$_3$), τὰ ὁποῖα, πιστεύομεν, εἶχον ἅπαντα τὰς αὐτὰς διαστάσεις 4.50 × 4.50 μ., ὅπως ὑπολογίζομεν ἀπὸ τὰς διαστάσεις τῶν τριῶν ἐξ αὐτῶν (XIV$_2$, XIV$_1$ καὶ IX$_{1-2}$), τὰ ὁποῖα διετηροῦντο εἰς καλυτέραν κατάστασιν. Οἱ τοῖχοι ἦσαν ἐκτισμένοι δι' ἀργῶν λίθων μικροῦ καὶ μετρίου μεγέθους καὶ ἡδράζοντο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, καταλλήλως διαμορφωθείσης εἰς βάθος 1.80 μ., διετηροῦντο δὲ εἰς ὕψος 0.60-1.30 μ. Ἡ στάθμη τῶν ἐκ χώματος δαπέδων των εὑρέθη εἰς βάθος 0.95-0.85 μ. Ἡ κατασκευὴ τῶν περιγραφέντων δωματίων ἀνάγεται εἰς τὰ τέλη τοῦ 5ου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Ἡ χρῆσις των ὅμως ἦτο συνεχὴς κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον, μὲ μικρὰς ἐπισκευὰς καὶ μετατροπάς, ὅπως ἡ προσθήκη ἑνὸς διαχωριστικοῦ τοίχου εἰς τὸν χῶρον IX$_{1-2}$ καὶ ἡ διαίρεσίς του εἰς δύο ἐπὶ μέρους χώρους. Ἐπίσης διεπιστώθη ἡ ὕπαρξις δευτέρου δαπέδου, 0.25 μ. ὑψηλότερον τοῦ ἀρχικοῦ. Ὁπωσδήποτε κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Σύλλα ἠκολούθησε καὶ ἡ πτέρυξ αὐτὴ τὴν τύχην τῶν λοιπῶν κτισμάτων τῆς περιοχῆς.

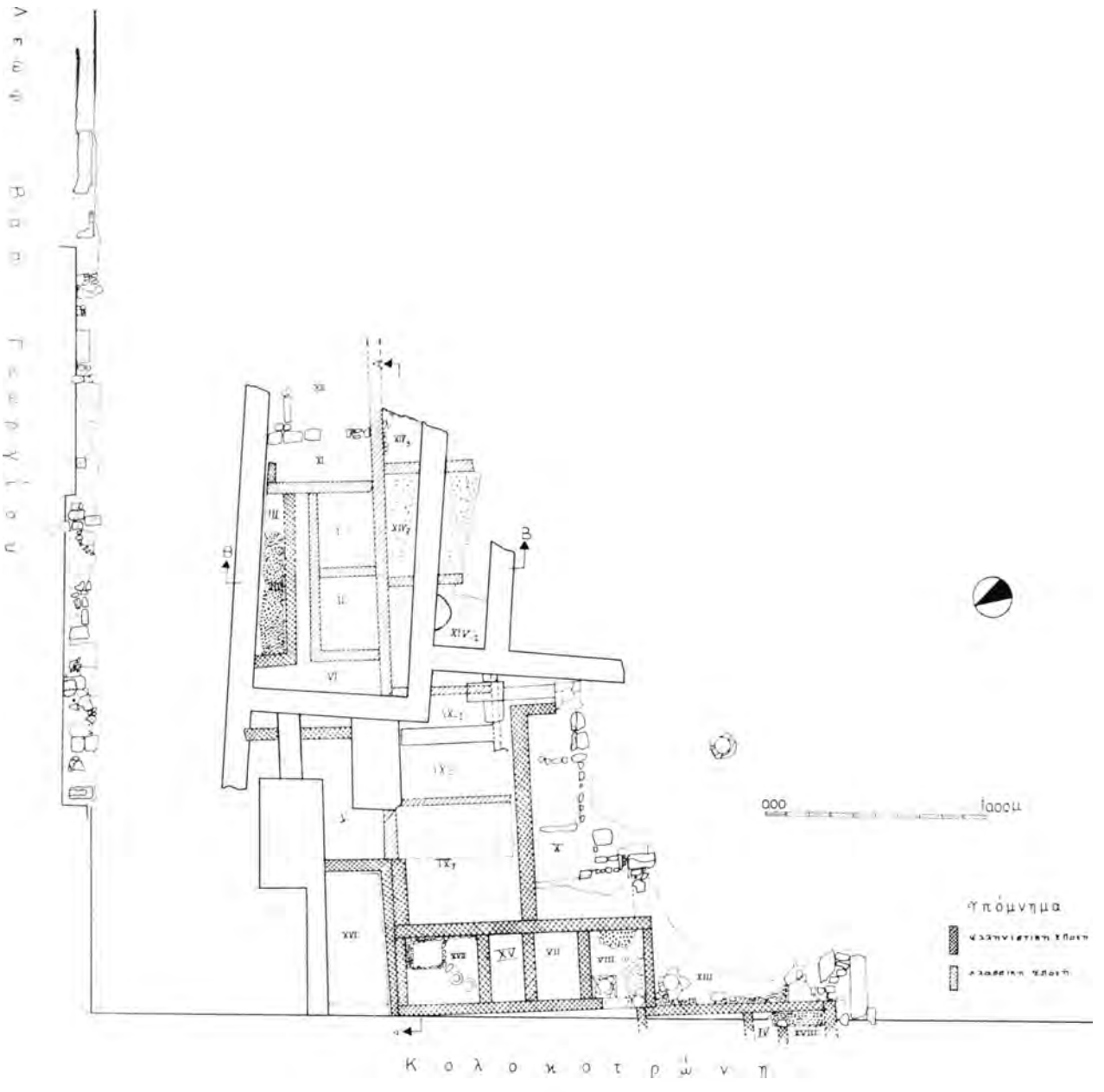
Σύγχρονοι προσθῆκαι, ἀλλὰ διαφόρου κατασκευῆς ἦσαν τὰ πρὸς ΒΑ. ἀνευρεθέντα δωμάτια Ι καὶ ΙΙ, τῶν ὁποίων οἱ τοῖχοι ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ λαξευτῶν πωρολίθων εἰς δευτέραν χρῆσιν κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα. Εἶχον πάχος 0.45 μ. καὶ ἡδράζοντο εἰς βάθος 1.35 μ. ἐπὶ ἐπιχώσεων, διετηροῦντο δὲ εἰς ὕψος 1 μ. Αἱ διαστάσεις ἀμφοτέρων τῶν δωματίων ἦσαν 3.25 × 2.50 μ. Τὰ δάπεδά των εὑρίσκοντο εἰς τὴν αὐτὴν στάθμην μὲ τὰ δάπεδα τῶν προαναφερθέντων δωματίων (Πίν. 109 β).

Παρομοίας κατασκευῆς τοῖχος, ἀλλὰ μεταγενέστερος, ἦτο καὶ ὁ εἰς ἀπόστασιν 3 μ. πρὸς ΒΔ. ἀνευρεθεὶς τοῖχος, σωζόμενος ἀποσπασματικῶς εἰς μῆκος 4.70 μ., διὰ τοῦ ὁποίου καθωρίζετο ὁ χῶρος VI. Νοτιοανατολικῶς τοῦ χώρου Ι διεμορφοῦτο ὁ χῶρος XI, τοῦ ὁποίου τὰ ὅρια πρὸς ΒΑ. καὶ ΝΑ. εἶναι ἐλλιπῆ λόγῳ μεταγενεστέρων προσθηκῶν. Ἐπίσης πρὸς ΝΑ. τοῦ χώρου XI εἶχε διαμορφωθῆ χῶρος XII, σωζόμενος μερικῶς.

Εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον χρονολογοῦνται τὰ κατωτέρω περιγραφόμενα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα. Παραπλεύρως τῶν χώρων Ι, ΙΙ καὶ VI ἐσώζοντο, εἰς μῆκος 1 καὶ 4 μ., τμήματα δύο τοίχων, οἱ ὁποῖοι περιέκλειον τὸ δωμάτιον ΙΙΙ· ἦσαν κατεσκευασμένοι διὰ λαξευτῶν πωρολίθων εἰς δευτέραν χρῆσιν κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα, εἶχον θεμελιωθῆ ἐντὸς τοῦ στρώματος τῆς καταστροφῆς, τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος 1 μ. Τὸ δάπεδον ἦτο ἐστρωμένον διὰ ψηφιδωτοῦ ἐκ χαλίκων καὶ εὑρίσκετο εἰς βάθος 1.50 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς λεωφόρου Βασ. Γεωργίου. Βορειοδυτικῶς τοῦ χώρου VI εὑρέθησαν δύο χῶροι V καὶ XVI, διαστ. 5.20 × 3.80 μ., ὁ διαχωριστικὸς τοῖχος τῶν ὁποίων ἦτο ἰσοδόμου κατασκευῆς καὶ διετηρεῖτο εἰς μῆκος 2.50 μ.· τὰ πρὸς Β. ὅρια τῶν δωματίων αὐτῶν ἦσαν κατεστραμμένα.

Νοτιοδυτικῶς τοῦ χώρου XVI καὶ κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Κολοκοτρώνη ἐσώζοντο τὰ λείψανα ἑλληνιστικοῦ συγκροτήματος ἀποτελουμένου ἐξ ὀκτὼ χώρων XVII, XV, VII, VIII, XIII, IV, XVIII καὶ X (Σχέδ. 32). Οἱ τοῖχοι των ἦσαν κατεσκευασμένοι διὰ μεγάλων λαξευτῶν πωρολίθων καὶ μικρῶν ἀργῶν λίθων εἰς τὰ μεταξύ των κενά, διεκρίνοντο δὲ εἰς διάφορα τμήματα αἱ ἐπενεχθεῖσαι ἐπισκευαὶ ἢ καὶ μετασκευαί, γενόμεναι κατὰ μεταγενεστέραν χρῆσιν τοῦ χώρου. Ἡδράζοντο εἰς βάθος κυμαινόμενον ἀπὸ 1.30 ἕως 0.85 μ. ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς οἱ προγενέστεροι καὶ ἐπὶ ἐπιχώσεων οἱ μεταγενέστεροι. Αἱ διαστάσεις των ἔχουν ὡς ἑξῆς: τοῦ XVII 3 × 3.70 μ., τοῦ VII 3 × 1.40 μ., τοῦ XV 3 × 2 μ., τοῦ VIII 3 × 2.40 μ., τοῦ χώρου XIII αἱ σωζόμεναι διαστάσεις εἶναι 7.40 × 6 μ., αἱ ἀποκαλυφθεῖσαι διαστάσεις τοῦ χώρου IV 4.30 × 0.60 μ., τοῦ χώρου XVIII 3.20 × 0.70 μ. Τοῦ χώρου X τὸ μῆκος τῆς βορείου πλευρᾶς ἦτο 9 μ., ἐνῷ ἡ δυτικὴ πλευρά του εἶχε μῆκος 4.50 μ.

Ἡ ἐπικοινωνία τοῦ χώρου X μὲ τοὺς πρὸς Ν. εὑρισκομένους χώρους ἐγίνετο δι' ἀνοίγματος μήκ. 2 μ. Ὁ χῶρος X θὰ ἦτο ὕπαιθρος, λείψανα δὲ ἀγωγοῦ, μὲ κατεύθυνσιν ΝΑ.-ΒΔ., ἐσώζοντο ἐπὶ στρώσεων κιμηλοχωμάτων. Τὰ δάπεδα τῶν χώρων VIII, XIII καὶ XVIII ἦσαν κατεσκευασμένα δι' ὀρθίων χαλίκων, ἐνῷ εἰς τοὺς ὑπολοίπους χώρους τὰ δάπεδα ἀπετελοῦντο ἐκ χώματος σκληροῦ, ἡ στάθμη των δὲ ἔκειτο 0.65 μ. βαθύτερον τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Κολοκοτρώνη. Ὁ χῶρος VIII διέσωζε εἰς τὴν θέσιν του λίθινον κατώφλιον, διαστ. 0.45 × 1.35 μ., ἐπίσης δὲ εἰς τὴν θέσιν του εὑρέθη λίθινον περιστόμιον φρέατος.

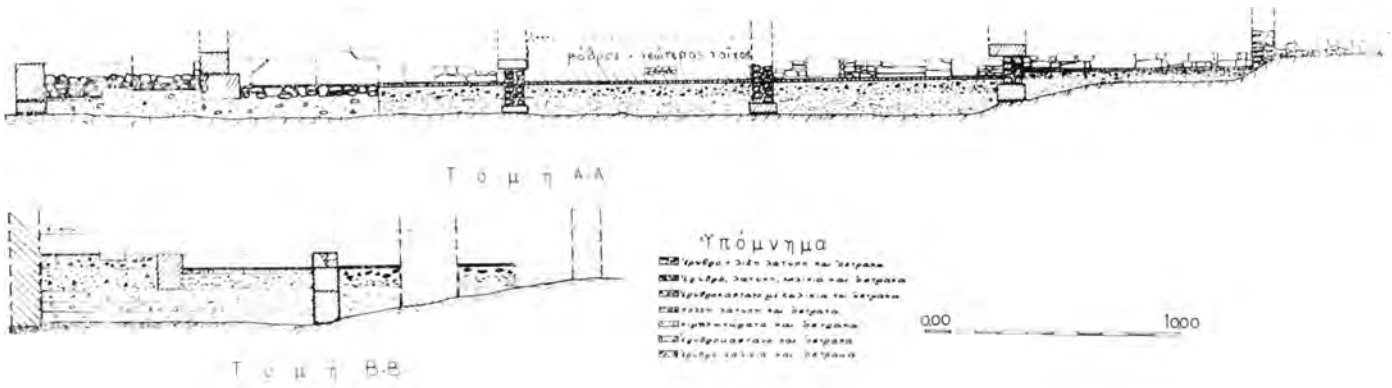

Σχέδ. 32. Πειραιεύς. Λεωφόρος Βασ. Κωνσταντίνου, ὁδὸς Δραγάτση, Κολοκοτρώνη, Βασ. Γεωργίου. Κάτοψις ἀνασκαφέντος χώρου.

Κατὰ μῆκος τῆς λεωφόρου Βασ. Γεωργίου ἀνεσκάφη λωρίς, πλ. 1 μ., μέχρι μήκους 30 μ. Ἡ ὕπαρξις ἀρχαίων διεπιστώθη καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν, πρὸς ΝΑ. μάλιστα εὑρέθη ὁδός, ἡ ὁποία διήρχετο μὲ κατεύθυνσιν ΒΑ.-ΝΔ., εἶχε πλάτος 3.50 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς πάχος 0.60 μ.

Ἐκ τῶν συλλεγέντων ὀστράκων συνεκολλήθη ἀριθμὸς ἀγγείων, τῶν ὁποίων κατάλογον παραθέτομεν κατὰ χώρους:

Χῶρος Ι: Τέσσαρα φιαλίδια μελαμβαφῆ, ὕψ. 0.026, 0.027, 0.035 καὶ 0.042 μ., ἁλατοδοχεῖον μελαμβαφές, ὕψ. 0.028 μ., δύο κάνθαροι, ὕψ. 0.06 μ., τὸ ἥμισυ

Σχέδ. 33. Πειραιεύς. Λεωφόρος Βασ. Κωνσταντίνου, ὁδὸς Δραγάτση, Κολοκοτρώνη, Βασ. Γεωργίου. Τομαὶ Α - Α καὶ Β - Β (πρβλ. Σχέδ. 32).

ἄποδος κύλικος, πινάκιον ἰχθύων, διαμ. 0.175 μ., καὶ τμῆμα χείλους λοπάδος, τὰ ὁποῖα χρονολογοῦνται εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Χῶρος II: Πέντε ἀβαφῆ πινάκια, διαμ. ἀπὸ 0.07 - 0.101 μ., τέσσαρα πώματα λοπαδίων, διαμ. 0.117, 0.10, 0.087 καὶ 0.087 μ., ἄωτον κυάθιον ἀβαφὲς ἡμισφαιρικοῦ κορμοῦ, ὕψ. 0.037 μ., δύο ἀβαφῆ φιαλίδια, ὕψ. 0.021 καὶ 0.01 μ., πυξίδιον καστανοβαφές, ὕψ. 0.048 μ., μόνωτον λοπάδιον, ὕψ. 0.02 μ., δύο χυτρίδια, ὕψ. 0.058 καὶ 0.06 μ. (Πίν. 110 α), μελαμβαφὲς φιαλίδιον, ὕψ. 0.02 μ., ἀσκός, ὕψ. 0.065 μ., λύχνος, ὕψ. 0.03 μ., σκύφος κορινθιακοῦ τύπου, ὕψ. 0.083 μ. (Πίν. 110 β), ἕτερος σκύφος κορινθιακοῦ τύπου, ὕψ. 0.08 μ., πινάκιον μὲ διακόσμησιν ταινιῶν, διαμ. 0.25 μ., πινάκιον ἐλλιπές, χρονολογούμενα κυρίως εἰς τὸν 4ον αἰ. π.Χ.

Χῶρος IV: Πινάκιον μελαμβαφές, διαμ. 0.124 μ., μὲ ἔντυπον διάκοσμον ἀνθεμίων καὶ γραμμιδίων, τοῦ 3ου αἰ. π.Χ.

Χῶρος VI: Κεφαλὴ πηλίνου εἰδωλίου γυναικός, ὕψ. 0.04 μ., τῆς πρωίμου ἑλληνιστικῆς περιόδου.

Χῶρος VII: Ἄωτος μελαμβαφὴς κύαθος, διαμ. 0.11 μ., τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου.

Χῶρος VIII$_2$: Θραύσματα πωρίνου γείσου μὲ ἰωνικὸν κυμάτιον, ὕψ. 0.033 μ., καὶ θραῦσμα λεκάνης ἐκ μέλανος πωρολίθου, τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου.

Χῶρος IX$_1$: Σιδηροῦν μαχαιρίδιον, σωζ. μήκ. 0.115 μ.

Χῶρος X: Θραύσματα πωρίνου γείσου μὲ ἰωνικὸν κυμάτιον, ὕψ. 0.033 μ., τμῆμα πυραύνου μὲ ἐσχηματοποιημένην κεφαλὴν πωγωνοφόρου ἀνδρός, θραύσματα παναθηναϊκοῦ ἀμφορέως, πήλινον μυροδοχεῖον, σωζ. ὕψ. 0.235 μ., κωνικὴ ἀγνὺς καὶ τμῆμα μάσκας πηλίνου εἰδωλίου, τοῦ τέλους τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου.

Χῶρος XI: Μελαμβαφὲς φιαλίδιον, ὕψ. 0.032 μ., τοῦ τέλους τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., ἀγνὺς πυραμιδοειδής, πινάκιον (Fischteller), κάνθαρος, ὕψ. 0.151 μ., καὶ κέρνος, ὕψ. 0.087 μ.

Χῶρος XII: Λεκάνη ἀβαφὴς μὲ προχοήν, διαμ. ἐσωτ. 0.31 μ., τοῦ τέλους τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Χῶρος XIV$_2$: Ὅλπη μελαμβαφής, ὕψ. 0.09 μ., ἁλατοδοχεῖον μελαμβαφές, ὕψ. 0.021 μ., τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου (Πίν. 110 β).

Χῶρος XIV$_1$: Ἀβαφὴς πρόχους, ὕψ. 0.063 μ., εὑρεθεῖσα εἰς τὸ νεώτερον δάπεδον τῆς ὑστέρας ἑλληνιστικῆς περιόδου.

Χῶρος XVI: Θησαυρὸς 210 νομισμάτων χαλκῶν τοῦ Μιθριδάτου ΣΤ', κοπῆς 87-86 π.Χ. (βλ. ΑΑΑ IX (1976), σ. 220-223), δύο λύχνοι μελαμβαφεῖς μὲ ἀκτινωτὴν ἀνάγλυφον διακόσμησιν ἐπὶ τοῦ δίσκου, ὕψ. 0.032 καὶ 0.03 μ., τοῦ τέλους τοῦ 2ου αἰ. π.Χ., ἀγγεῖον ἀμφικωνικοῦ κορμοῦ, ὕψ. 0.044 μ., μόνωτον, ἐλλιπὲς τὴν λαβήν, χυτρίδιον, ὕψ. 0.055 μ., προχοΐδιον, ὕψ. 0.043 μ. (Πίν. 110 γ), καὶ σιδηροῦν ἐργαλεῖον, σχήματος τετραπλεύρου πλακός.

Χῶρος XVII: Ἐρυθροβαφὲς πινάκιον, διαμ. 0.12 μ., τῶν ἀρχῶν τοῦ 3ου αἰ. π.Χ.

Ἐκ τῶν ἐπιχώσεων συνελέγη μεγάλος ἀριθμὸς θραυσμάτων ἀγγείων, ἀγνῦθες, κεραμίδες καὶ ἐφθαρμένα νομίσματα. Ἐδῶ ἀναφέρομεν μόνον ἐρυθρόμορφον χοῦν, ὕψ. 0.22 μ., μὲ ἀπεικόνισιν παιδὸς ἐστεφανωμένου ἐπὶ ὄνου, τοῦ τέλους τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. (Πίν. 110 δ).

Ἐπίσης ἀναφέρομεν τὴν περισυλλογὴν βωμοῦ, ἐντοιχισμένου εἰς τὰ θεμέλια τῆς παλαιᾶς οἰκοδομῆς. Εἶναι πώρινος, διαστ. 0.80 × 0.53, ὕψ. 0.60 μ. (Πίν. 110 ε), ἐλλιπὴς ἄνω ἀριστερά. Στέφεται ὑπὸ κυματίου, φέρει δὲ εἰς τὴν πρόσοψίν του ἐπιγραφήν: *[Τ]ΩΙΗΑΙΩΙ/ΤΩΙ ΜΙΘΡΑΙ*. Εἶχεν ἤδη ἐπισημανθῆ ἡ ὕπαρξίς του κατὰ τὸ παρελθόν.

Κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Δημοτικοῦ Θεάτρου εἰς τὸ παρακείμενον οἰκοδομικὸν τετράγωνον εἶχον ἀνευρεθῆ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα λείψανα τοῦ κτηριακοῦ συγκροτήματος τῶν Διονυσιαστῶν (βλ. ΑΜ 1884, σ. 279 κ.ἑ., σχέδιον πίν. XIII καὶ σ. 288 κ.ἑ., πρβλ. Judeich, Topographie von Athen, σ. 431, 451). Ἐπίσης κατὰ τὴν διάνοιξιν χάνδακος κατὰ μῆκος τῆς λεωφόρου Βασ. Γεωργίου, μεταξὺ τῆς ὁδοῦ Φίλωνος καὶ τῆς λεωφόρου Βασ. Κωνσταντίνου, ἐπεσημάνθησαν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τοῦ αὐτοῦ συγκροτήματος. Τὰ ἀνασκαφέντα εἰς τὸ παρὸν οἰκόπεδον ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἀνήκουν προφανῶς εἰς τὸ αὐτὸ συγκρότημα.

Ὁδὸς Γρηγορίου Ε' 16

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Β. Ἀποστολάκη, διαστ. 6.30 × 18.70 μ., ἀπεκαλύφθη τμῆμα ἀρχαίου λατομείου πωρολίθων (Πίν. 111 α).

Ὁ χῶρος λατομεύσεως περιωρίζετο εἰς τὸ δυτικὸν τμῆμα τοῦ οἰκοπέδου καὶ κατελάμβανεν ἔκτασιν 3.50 μ. Διεκρίνοντο εὐκρινῶς αἱ αὔλακες, πλ. 0.15 μ., αἱ καθορίζουσαι τὰς πλευρὰς ἑκάστου κυβολίθου πρὸς ἐξόρυξιν. Εἷς κυβόλιθος εἶχε διαστάσεις 1.45 × 0.85 μ. καὶ ἡ ἐξόρυξίς του εἶχε προχωρήσει μέχρι βάθους 0.30 μ. Ἕτερος εἶχε διαστάσεις 1.40 × 0.75 μ. καὶ ἡ ἐξόρυξίς του εἶχε προχωρήσει μέχρι βάθους 0.15 μ.

Ὁδὸς Δεληγεώργη 141

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἀνδρικοπούλου, διαστ. 14.40 × 6.35 μ., ἡ ἔρευνα ἀπεκάλυψε δεξαμενὴν κωδωνόσχημον, ἡμικατεστραμμένην. Εἶχε λαξευθῆ ἐντὸς τῆς κιμηλιᾶς, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ἔκειτο ὑψηλότερον τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ἐσωτερικῶς ἔφερεν ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος. Ἡ σωζομένη μικροτέρα διάμετρος ἦτο 1.80 μ. Ἡ ἔρευνα εἶχε προχωρήσει μέχρι βάθους 2.40 μ.

Ὁδὸς Καλλιγᾶ 4

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Βεντούρη, κατὰ τὴν διάρκειαν μικρᾶς ἐρεύνης ἀπεκαλύφθη τμῆμα τοῦ φυσικοῦ βράχου, τοῦ ὁποίου εἶχε λαξευθῆ ἡ μία παρειὰ μέχρι μήκους 4 καὶ εἰς βάθος 0.60 μ., πιθανῶς δι' ἐξόρυξιν πωρολίθου.

Ὁδὸς Κανθάρου καὶ Κολοκοτρώνη

Κατὰ γενομένην ἔρευναν οἰκοπέδου ἰδιοκτησίας ἀδελφῶν Νικολοπούλου, διαστ. 15.50 × 12 μ., ἀνευρέθη φρέαρ πλησίον τῆς νοτιοανατολικῆς μεσοτοιχίας του. Εἶχεν ἀνορυχθῆ εἰς τὴν κιμηλιάν, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ἔκειτο 0.75 μ. βαθύτερον τῆς συγχρόνου ὁδοῦ Κανθάρου. Εἶχε διάμετρον 0.80 μ., καὶ ἐσωτερικῶς εἶχεν ἐπιχρισθῆ δι' ὑδραυλικοῦ κονιάματος· μηνοειδεῖς ἐσοχαὶ εἶχον λαξευθῆ εἰς τὰς παρειάς του διὰ τὴν κάθοδον εἰς αὐτό.

Ὁδὸς Καποδιστρίου 26

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἀγγελοπούλου - Νησιακάκη, ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τὰ λείψανα τοῦ τείχους τῆς πόλεως καὶ τμῆμα ἀγωγοῦ.

Τὸ τεῖχος διέσχιζε τὸ οἰκόπεδον μὲ κατεύθυνσιν ΒΑ.-ΝΔ. καὶ ἐσώζετο εἰς δύο σημεῖα πλησίον τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας τοῦ οἰκοπέδου καὶ εἰς ἀπόστασιν 4.50 μ. πρὸς ΒΑ. τοῦ προαναφερθέντος. Ἦτο κατεσκευασμένον διὰ πωρολίθων, εἶχε πάχος 1.10 μ. καὶ ἡδράζετο εἰς τὴν κιμηλιὰν εἰς βάθος 2 μ., διετηρεῖτο δὲ εἰς κακὴν κατάστασιν· διεκρίνετο ὅμως ὁ τρόπος κατασκευῆς του, διὰ δύο ἐξωτερικῶν παρειῶν καὶ γεμίσματος. Ἀνήκει εἰς τὸ τμῆμα, τὸ ἀνεγερθὲν ὑπὸ τοῦ Κόνωνος, τὸ ὁποῖον ἤρχιζεν ἀπὸ τὴν πύλην τὴν παρὰ τὸ Ἀφροδίσιον καὶ ἀπέληγεν εἰς τὸ *διὰ μέσου χῶμα*, τὸ πρόχωμα, τὸ εὑρισκόμενον πρὸ τοῦ λιμένος τῶν Ἁλῶν.

Ὁ ἀγωγὸς εὑρέθη κατὰ τὴν βόρειον πλευρὰν τοῦ οἰκοπέδου. Εἶχε κατεύθυνσιν ΒΑ.-ΝΔ., δηλαδὴ παράλληλον πρὸς τὸ τεῖχος. Ἐσώζετο μέχρι μήκους 4 μ., αἱ παρειαί του ἦσαν κατεσκευασμέναι δι' ἀργῶν λίθων καὶ ἡδράζοντο εἰς τὴν κιμηλιάν, εἰς βάθος 2 μ.· ὁ πυθμήν του ἦτο ἐστρωμένος διὰ πηλίνων καμπύλων πλακῶν. Ὁ ἀγωγὸς εἶχε διαστάσεις 0.60 × 0.60 μ.

Ὁδὸς Κουντουριώτου (ἔργα ΟΑΠ)

Εἰς χάνδακα διανοιγέντα κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ ἀνευρέθη φρέαρ ἔναντι τῆς οἰκίας ὑπ' ἀριθ. 264. Τὸ φρέαρ ἦτο λαξευμένον εἰς τὴν κιμηλιάν, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ἔκειτο 1.80 μ. κάτωθεν τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ, ἐσωτερικῶς δὲ ἔφερεν ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος. Τὸ περιστόμιόν του ἦτο ὀρθογώνιος πλὰξ πωρολίθου, πλευρᾶς 1 μ., ἡ ὁποία εὑρέθη τεθραυσμένη.

Ὁδὸς Κουντουριώτου 186

Εἰς οἰκόπεδον, διαστ. 11.50 × 13.70 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε δεξαμενὴν καὶ τρία φρέατα, λαξευμένα εἰς τὸν φυσικὸν μαλακὸν βράχον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιφάνεια ἔκειτο βαθύτερον τοῦ καταστρώματος τῆς συγχρόνου ὁδοῦ.

Ἡ δεξαμενὴ εὑρέθη πλησίον τῆς νοτίας μεσοτοιχίας, εἶχε διάμετρον 1.15 μ., καὶ ἔφερεν ἐσωτερικὴν ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος. Πρὸς Β. τῆς δεξαμενῆς καὶ εἰς ἀπόστασιν 2.20 μ. εὑρέθη φρέαρ, διαμ. 1 μ. Τὸ δεύτερον φρέαρ, διαμ. 1.10 μ., εὑρέθη πλησίον τῆς δυτικῆς μεσοτοιχίας, κάτωθεν δὲ τοῦ στομίου του ἠνοίγετο πρὸς Δ. σῦριγξ, πλ. 1, ὕψ. 3 καὶ μήκ. 2 μ., ἡ ὁποία εἰσήρχετο εἰς τὸ παρακείμενον οἰκόπεδον, συνεδέετο δὲ πρὸς μίαν δεξαμενὴν καὶ ἠρευνήθη ἐκ τῶν ὑστέρων. Τρίτον φρέαρ ἠρευνήθη πλησίον τῆς βορείου μεσοτοιχίας· εἶχε διάμετρον 1 μ. καὶ εἰς τὴν βόρειον πλευράν του ἠνοίγοντο δύο σύριγγες, πλ. 0.60, ὕψ. 0.60 καὶ μήκους 2.50 ἡ μία καὶ 1.50 μ. ἡ δευτέρα.

Ὁδὸς Μαυροκορδάτου καὶ Κρεββατᾶ (ἔργα Δήμου)

Κατὰ τὴν διάρκειαν ἔργων τοῦ Δήμου, κατὰ μῆκος τῶν δύο ὁδῶν, εἰς τὸ τμῆμα των, τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν ὁδῶν Χατζηκυριακοῦ καὶ Ἀκτῆς Ἀλκίμων ἐνετοπίσθησαν τὰ κατωτέρω περιγραφόμενα ὑδραυλικὰ ἔργα.

Κατὰ τὸ δυτικὸν κράσπεδον τῆς ὁδοῦ Κρεββατᾶ καὶ πλησίον τῆς Ἀκτῆς Ἀλκίμων ἐσώζετο κωδωνόσχημος δεξαμενὴ μετὰ φρέατος, λαξευμένη εἰς τὸν βράχον, τοῦ ὁποίου ἡ στάθμη παρουσίαζε μεγάλην ὑψομετρικὴν διαφοράν, εὑρισκομένη 3 μ. ὑψηλότερον τοῦ καταστρώματος τῆς Ἀκτῆς Ἀλκίμων. Τὸ φρέαρ εἶχε διάμετρον 1 μ. καὶ ἐσώζετο εἰς ὕψος 0.60 μ., ἡ δὲ δεξαμενὴ εἶχε διάμετρον 3.20 καὶ ὕψος 3 μ. Ἐσωτερικῶς ἔφερεν ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος. Βορειότερον τῆς περιγραφείσης δεξαμενῆς διήρχετο ἀγωγὸς μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ., τοῦ ὁποίου τὴν πρὸς Ν. συνέχειαν ἀνεύρομεν εἰς τὸ ἐπὶ τῆς Ἀκτῆς Ἀλκίμων καὶ Μαυροκορδάτου ἀνασκαφὲν οἰκόπεδον (βλ. ἀνωτέρω, σ. 144), τὸ ὁποῖον διασχίζει διαγωνίως καὶ συναντᾶται πάλιν κατὰ τὰς ἐκσκαφικὰς ἐργασίας τῆς ὁδοῦ Μαυροκορδάτου. Ἦτο βεβαίως λαξευμένος εἰς τὴν κιμηλιάν. Ἡ στάθμη τοῦ πυθμένος του συνέπιπτε μὲ τὸ κατάστρωμα τῆς Ἀκτῆς Ἀλκίμων. Εἶχε ὕψος 0.90 καὶ πλάτος 0.70 μ.

Εἰς τὸ δυτικὸν κράσπεδον τῆς ὁδοῦ Μαυροκορδάτου καὶ εἰς ἀπόστασιν 20 μ. ἀπὸ τῆς συναντήσεώς της μετὰ τῆς Ἀκτῆς Ἀλκίμων ἀνευρέθη κωδωνόσχημος δεξαμενὴ μετὰ φρέατος, τοῦ ὁποίου τὸ χεῖλος εὑρίσκετο 5 μ. ὑψηλότερον τῆς στάθμης τῆς Ἀκτῆς Ἀλκίμων, τῆς ὑψομετρικῆς διαφορᾶς ὀφειλομένης εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ὁδὸς Μαυροκορδάτου ἦτο ἀδιαμόρφωτος. Τὸ φρέαρ εἶχε διάμετρον 4 καὶ ὕψος 1 μ. Ἡ δεξαμενὴ εἶχε διάμετρον 4.50 καὶ ὕψος 3 μ. Δευτέρα δεξαμενή, παρομοία, ἀνευρέθη 6.60 μ.

νοτιώτερον· ἔχει διάμετρον φρέατος 0.50 καὶ ὕψος 0.70, διάμετρον δεξαμενῆς 2.30 καὶ ὕψος 3 μ.

Ὁδὸς Μουσῶν 73

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Μαρκέλλας Πανουριᾶ, διαστ. 9.80 × 21.45 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε κωδωνόσχημον δεξαμενὴν μετὰ φρέατος, πλησίον τῆς δυτικῆς γωνίας τοῦ οἰκοπέδου. Ἡ δεξαμενὴ ἦτο ὡς συνήθως λαξευμένη εἰς τὴν κιμηλιάν, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη εὑρίσκετο ὑψηλότερον τῆς συγχρόνου ὁδοῦ. Ἡ διάμετρος τοῦ φρέατος ἦτο 0.80 καὶ τὸ ὕψος του 1.40 μ., τῆς δὲ δεξαμενῆς ἡ μεγίστη διάμετρος ἦτο 2.50 μ. καὶ τὸ ὕψος της 2.60 μ. Ἡ ἐσωτερική της ἐπένδυσις ἦτο ἡ συνήθης ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος.

Ἀκτὴ Μουτσοπούλου καὶ Νεωρίων

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Τσοπανόγλου-Δουφεξῆ, διαστ. 25.70 × 28.30 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα, ἀπεκάλυψε τμῆμα νεωσοίκου τοῦ ἀρχαίου λιμένος τῆς Ζέας. Πλησίον του ἐξ ἄλλου ἔχουν ἀποκαλυφθῆ καὶ διατηροῦνται εἰς ὑπόγειον τῆς γειτονικῆς οἰκοδομῆς τὰ λείψανα ἑτέρων νεωσοίκων τοῦ λιμένος.

Ἐσώζετο τμῆμα τοῦ βορείου τοίχου τοῦ νεωσοίκου, τὸ μεγαλύτερον μέρος μιᾶς αὐλακος, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐσύροντο τὰ πλοῖα καὶ τμῆμα ἑτέρας. Τοῦ τοίχου τοῦ νεωσοίκου ἐσώζοντο λείψανα μόνον, κάτωθεν τῶν δύο οἰκοδομικῶν γραμμῶν, ἐνῷ τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα τοῦ τοίχου, τὸ εὑρισκόμενον εἰς τὸν χῶρον τοῦ οἰκοπέδου, εἶχε καταστραφῆ, ἐσώζετο ὅμως λωρὶς τοῦ βράχου, πλ. 2 μ., ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡδράζετο ὁ τοῖχος καὶ εἶχε κατεύθυνσιν Α.-Δ. Κάτωθεν τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς Ἀκτῆς Μουτσοπούλου ὁ τοῖχος τοῦ νεωρίου ἐσώζετο εἰς ὕψος 2 μ., ἤτοι τεσσάρων δόμων, ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λαξευτῶν πωρολίθων κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα καὶ εἶχε πάχος 1.35 μ. Ἡ στάθμη τῆς κιμηλιᾶς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡδράζετο ὁ τοῖχος, εὑρίσκετο εἰς βάθος 2.70 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς Ἀκτῆς Μουτσοπούλου. Πλησίον του, ἐντὸς τῶν ἐπιχώσεων κάτωθεν τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς εὑρίσκετο σπόνδυλος πωρίνου κίονος, διαμ. 0.85, ὕψ. 0.60 μ. Τὸ δεύτερον λείψανον τοῦ τοίχου τοῦ νεωρίου εὑρίσκετο εἰς ἀπόστασιν 20 μ. πρὸς Α. τοῦ περιγραφέντος, πλησίον τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Νεωρίων, διετηρεῖτο εἰς ὕψος 2.50 μ., ἤτοι πέντε δόμων, καὶ ἐσώζετο εἰς μῆκος 2.35 μ. Παραπλεύρως διετηροῦντο λείψανα ἑτέρου τοίχου, ὁ ὁποῖος κατεσκευάσθη μεταγενεστέρως (Σχέδ. 34 - 35).

Ἡ πρώτη πρὸς τὸν τοῖχον ἐσχάρα ἐσώζετο καθ' ὅλον τὸ πλάτος της, 4.70 μ., καὶ ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 20 μ. Ἡ κιμηλιὰ εἰς τὸν χῶρον τῆς ἐσχάρας εἶχε λαξευθῆ εἰς βάθος 0.55-0.75 μ. καὶ παρουσίαζε σαφῆ κλίσιν πρὸς τὴν ἀκτήν. Μεταξὺ πρώτης καὶ δευτέρας ἐσχάρας μεσολαβεῖ λωρὶς κιμηλιᾶς, πλ. 2 μ., τῆς ὁποίας ἡ ἐπιφάνεια εὑρίσκετο 0.55-0.75 μ. ὑψηλότερον τῆς στάθμης τῆς ἐσχάρας. Ἡ δευτέρα ἐσχάρα ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 12 καὶ πλάτους 4 μ.

Βορειότερον τοῦ περιγραφέντος νεωρίου, πλησίον τῆς βορειοανατολικῆς μεσοτοιχίας καὶ εἰς τὸ μέσον της περίπου, διετηρεῖτο ἡ ἐπιφάνεια τοῦ φυσικοῦ βράχου εἰς βάθος 0.90 μ. ἀπὸ τῆς στάθμης τῆς ὁδοῦ Νεωρίων καὶ εἰς ἔκτασιν 2 × 0.80 × 0.60 μ. Ἡ ὕπαρξις αὐλακος, μήκ. 1.80, πλ. 0.15 μ., ἡ ὁποία προφανῶς κατεσκευάσθη διὰ τὴν ἐξόρυξιν πωροπλίνθου, δηλοῖ ὅτι ὁ χῶρος ἐχρησιμοποιήθη καὶ ὡς λατομεῖον.

Ὁδὸς Νεωσοίκων 28

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Γεραμέτρη, διαστ. 9.50 × 20.20 μ. ἐπεσημάνθη ἀρχαῖον φρέαρ εἰς τὸ μέσον τῆς νοτιοδυτικῆς μεσοτοιχίας. Ἦτο λαξευμένον εἰς τὴν κιμηλιάν, τὸ στόμιόν του συνέκειτο ἐκ λαξευτοῦ ὀρθογωνίου πωρολίθου, μήκ. 1.08, ὕψ. 0.46, διαμ. στομ. 0.52 μ., καὶ εὑρίσκετο εἰς βάθος 1.60 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς συγχρόνου ὁδοῦ.

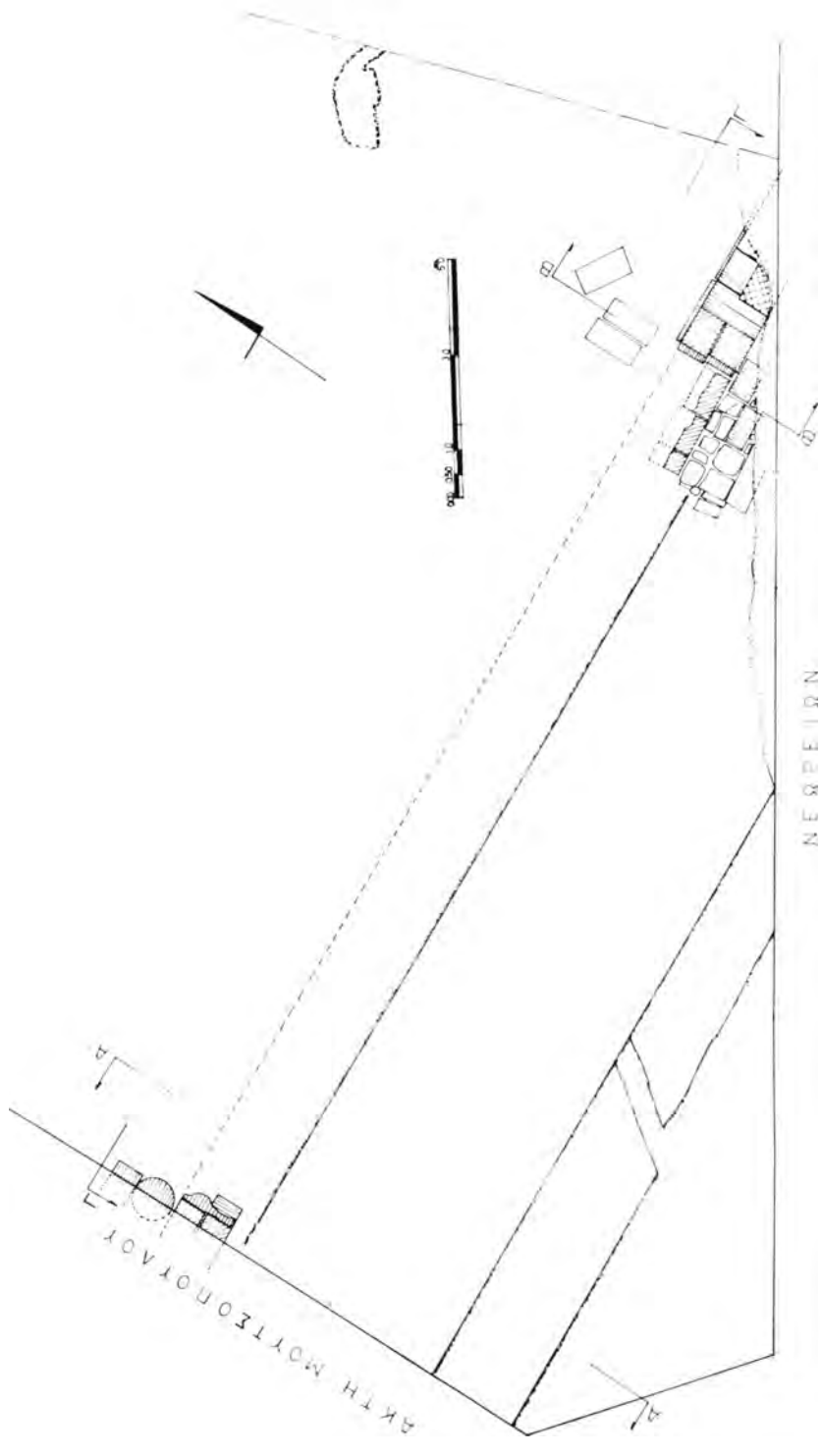
Ὁδὸς Σαλαμινομάχων 31

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ν. Γαλαντῆ, διαστ. 8 × 13 μ., ἀπεκαλύφθησαν λείψανα ὑποθεμελιώσεως οἰκίας τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου (Σχέδ. 36· Πίν. 111 β).

Μὲ κατεύθυνσιν ΝΔ.-ΒΑ. ἐσώζοντο τρεῖς χῶροι συνεχόμενοι. Ὁ χῶρος Α εἶχε διαστάσεις 3 × 1.60 μ., ὁ χῶρος Β 1.60 × 0.70 μ., ἐνῷ ὁ χῶρος Γ συνεχίζεται πέραν τῆς ἀνατολικῆς μεσοτοιχίας τοῦ οἰκοπέδου. Ἕτερος χῶρος, ὁ Δ, ὑπῆρχε βορειοδυτικῶς τοῦ Γ, ὁ ὁποῖος συνεχίζεται ἐπίσης πέραν τῆς βορείου μεσοτοιχίας.

Νοτιοανατολικῶς τῶν δωματίων Α καὶ Β διεγράφετο ἐπιμήκης χῶρος Ε, τοῦ ὁποίου ἡ στενὴ πλευρὰ εἶχε μῆκος 1 μ., ἐνῷ ἡ μακρὰ εἶχε ἀποκαλυφθῆ μέχρι μήκους 3 μ. καὶ συνεχίζεται πέραν τῆς ἀνατολικῆς μεσοτοιχίας τοῦ οἰκοπέδου. Νοτιοανατολικῶς τοῦ χώρου Ε, διεγράφετο ὁ χῶρος ΣΤ συνεχιζόμενος πέραν τῆς ἀνατολικῆς μεσοτοιχίας. Καὶ πρὸς τὰς τρεῖς πλευρὰς τοῦ δωματίου Α διεγράφετο ἡ ἀρχὴ πέντε τοὐλάχιστον χώρων ἀκόμη.

Οἱ τοῖχοι τῆς ὑποθεμελιώσεως (Πίν. 111 γ) ἦσαν κατεσκευασμένοι δι' ἀργῶν λίθων, εἶχον πάχος 0.65 μ., ἡδράζοντο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 3 μ. καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος κυμαινόμενον ἀπὸ 0.50-0.80 μ. Εἰς ὡρισμένας μόνον περιπτώσεις διετηροῦντο αἱ λιθόπλινθοι τῆς ἀνωδομῆς καὶ ἐξ αὐτοῦ συμπεραίνεται ὅτι ἡ στάθμη τοῦ δαπέδου τοῦ κτίσματος εὑρίσκετο εἰς βάθος 2.50 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Σαλαμινομάχων, δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ ἀποκαταστήσωμεν τὸν τρόπον ἐπικοινωνίας τῶν χώρων μεταξύ των.

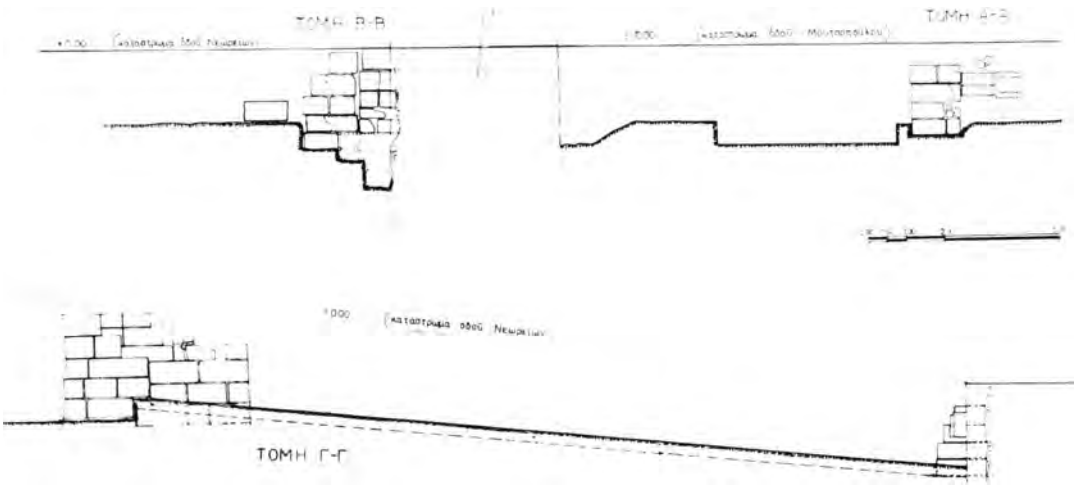
Σχέδ. 34. Πειραιεύς. Ἀκτὴ Μουτσοπούλου καὶ Νεωρίων. Κάτοψις ἀνασκαφῆς.

Ὁδὸς Ὑψηλάντου καὶ Σωτῆρος Διὸς

Εἰς οἰκόπεδον, διαστ. 29.40 × 15 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τοίχου κτίσματος τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., πέντε φρέατα καὶ μίαν δεξαμενήν.

Ὁ ἀνασκαφεὶς τοῖχος διήρχετο παρὰ τὴν δυτικὴν μεσοτοιχίαν τοῦ οἰκοπέδου, ἐσώζετο εἰς μῆκος 8 καὶ ὕψος 1.20 μ., εἶχε πλάτος 0.70 μ. καὶ ἡδράζετο ἐπὶ χαμηλῆς ἐπιχώσεως, ἡ ὁποία ἔβαινεν εἰς τὴν κιμηλιάν. Ὁ κατώτατος δόμος ἦτο ἐκτισμένος διὰ λαξευτῶν πωρολίθων εἰς δευτέραν χρῆσιν· περαιτέρω εἶχον χρησιμοποιηθῆ λαξευτοὶ καὶ ἀργοὶ λίθοι διαΑί προσθῆκαι τῆς πρωίμου ἑλληνιστικῆς περιόδου κατασκευάζονται ἐξ ἀργῶν λίθων μετρίου καὶ μικροῦ μεγέθους, ἐνῷ αἱ κατασκευαὶ τῆς ὑστεροελληνιστικῆς περιόδου χαρακτηρίζονται διὰ τὸ πάχος των (0.60-0.80 μ.) καὶ τὴν χρῆσιν ἰλύος. Ἅπαντες οἱ τοῖχοι ἡδράζοντο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη εὑρίσκεται κάτωθεν τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Ὑψηλάντου.

Πτέρυξ τεσσάρων χώρων Α, Β, Γ, Δ, μὲ κατεύθυνσιν ΝΑ.-ΒΔ., ἐσώζετο μερικῶς κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν πλευρὰν τοῦ οἰκοπέδου. Ὁ νοτιοδυτικὸς τοῖχος τῶν δωματίων διετηρεῖτο εἰς καλυτέραν κατάστασιν καὶ εἶχεν ἐνιαῖον μῆκος 15 μ., ἐνῷ οἱ κά-

Σχέδ. 35. Πειραιεύς. Ἀκτὴ Μουτσοπούλου καὶ Νεωρίων. Τομαί.

φόρων μεγεθῶν κατὰ τὸ ἀκανόνιστον τραπεζιόσχημον σύστημα. Τὰ φρέατα καὶ ἡ δεξαμενὴ εἶχον ἀνορυχθῆ εἰς τὴν κιμηλιάν. Ἡ δεξαμενή, διαμ. 1.50 μ., ἀνευρέθη πλησίον τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Ὑψηλάντου. Τὰ δύο ἀπὸ τὰ πέντε φρέατα ἦσαν δίδυμα. Ἡ διάμετρός των ἐποικίλλεν ἀπὸ 0.50-1 μ. Τὰ φρέατα δὲν ἠρευνήθησαν μέχρι τοῦ πυθμένος των, λόγῳ τῶν ἀναβλυζόντων ὑδάτων.

Ὁδὸς Ὑψηλάντου 102-104

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἀ. Σπανοῦ καὶ Γ. Καλαμήτση, διαστ. 15.50 × 22.60 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα κτίσματος τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., τοῦ ὁποίου ἡ χρῆσις συνεχίσθη μὲ μικρὰς μετατροπὰς καὶ προσθήκας κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον (Σχέδ. 37· Πίν. 112).

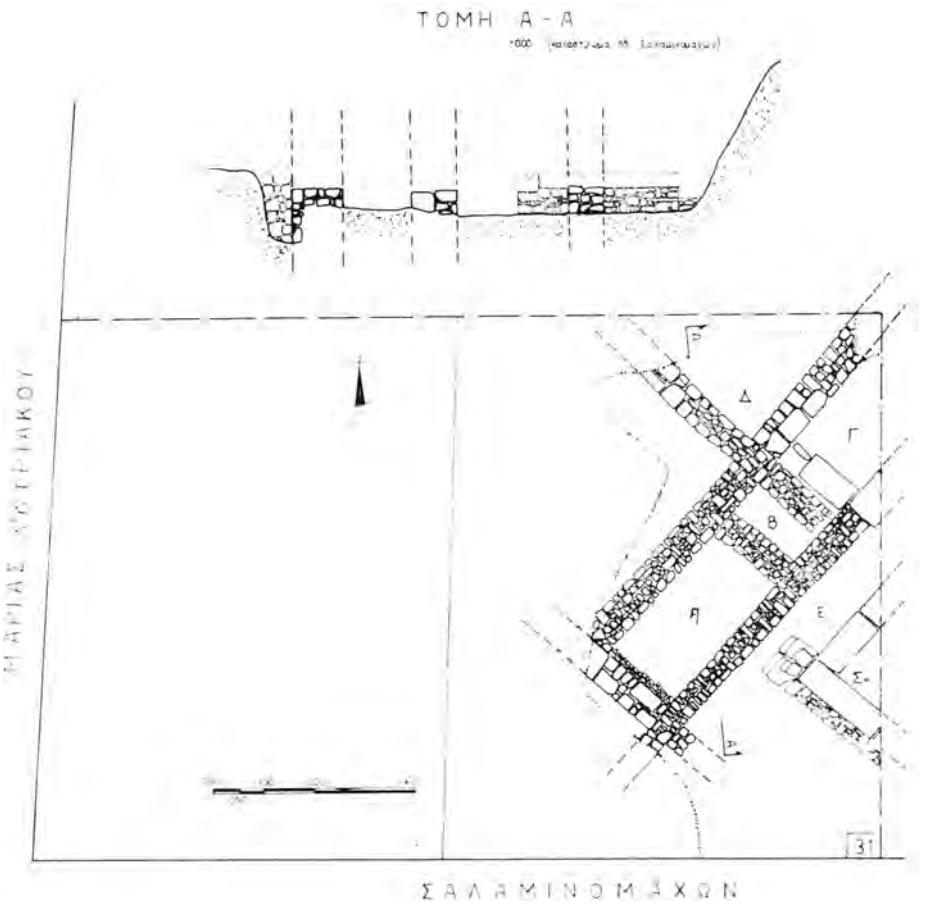
Τὰ ὑστεροκλασσικὰ κτίσματα διεκρίνοντο διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν τοίχων των ἐκ λαξευτῶν πωρολίθων, πάχ. 0.60-0.65 μ., κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα, μὲ ὑποθεμελίωσιν παρομοίαν, ἐνίοτε ἐξ ἀργολιθοδομῆς. θετοι πρὸς αὐτὸν διετηροῦντο μερικῶς μέχρι μήκους 4.15 μ., ὑπολογίζομεν ὅμως ὅτι θὰ ἔφθανον μέχρι 5.80 μ., ἐκ τῶν ἐναπομεινάντων λειψάνων τοῦ βορειοανατολικοῦ τοίχου των. Οὕτως αἱ διαστάσεις των ἀποκαθίστανται εἰς 2.50 × 5.80 μ. τοῦ Α, 2.50 × 5.80 μ. τοῦ Β καὶ 1 × 5.80 μ. τοῦ Γ. Ὁ χῶρος Δ, διαστ. 5.80 × 7.40 μ., πιστεύομεν ὅτι ἦτο ὕπαιθρος.

Εἰς τὸν χῶρον Δ κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον κατασκευάζονται δύο κωδωνόσχημοι δεξαμεναί, μὲ λίθινον ὀρθογώνιον περιστόμιον, διαστ. 1.35 × 1, διαμ. στομ. 0.45 μ. Τμῆμα τοῦ λαιμοῦ των, ὕψ. 1 μ., ἦτο ἐκτισμένον διὰ λαξευτῶν καμπύλων πωρολίθων, ἐνῷ τὸ κύριον σῶμα των εἶχε λαξευθῆ εἰς τὴν κιμηλιάν, ἠρευνήθη δὲ μέχρι βάθους 2 μ. Παραπλεύρως τῶν δεξαμενῶν διήρχετο λίθινος ἀγωγός, μὲ κατεύθυνσιν ΝΑ.-ΒΔ., ὁ ὁποῖος ἐσώζετο εἰς μῆκος 6 μ.· ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λαξευτῶν πωρολίθων, διαστ. 0.70 × 1.20 μ., καὶ ἐσχημάτιζεν εἰς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν αὔλακα. Πλησίον τῆς μιᾶς δεξαμενῆς καὶ εἰς τὴν στάθμην τοῦ στομίου της ἐσώζοντο λεί-

ψανα ψηφιδωτοῦ δαπέδου ἐκ μικρῶν χαλίκων καὶ ἀσβεστοκονίας.

Πρὸς Β. τῶν περιγραφέντων χώρων ἐσώζετο τμῆμα χώρου Ε, ἀποκαλυφθεισῶν διαστάσεων 2.10 × 1 μ., ὁ ὁποῖος προσετέθη εἰς περίοδον ἐπισκευῆς τοῦ κτηρίου κατὰ τὴν πρώιμον ἑλληνιστικὴν περίοδον.

Τὸ κτήριον τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου ἐξετείνετο καὶ εἰς τὸν ὑπόλοιπον χῶρον τῆς ἀνασκαφῆς. τηροῦντο τμήματα ψηφιδωτοῦ δαπέδου ἐκ χαλίκων τὸ ὁποῖον κατὰ μῆκος τῶν τοίχων τοῦ δωματίου παρουσίαζε μικρὰν ὑψομετρικὴν διαφορὰν 0.03 μ. καὶ διεμορφοῦτο εἰς πλαίσιον, πλ. 0.90 μ., ὅπως συναντᾶται εἰς τοὺς ἀνδρῶνας. Ἡ εἴσοδος εἰς τὸν χῶρον Θ ἐγίνετο ἀπὸ τὴν νοτιοδυτικὴν πλευράν. Ἐντὸς τοῦ χώρου Θ εὑρέθησαν λείψανα μεταγενεστέρου τοίχου, σωζ. μήκ. 2 μ., ὁ ὁποῖος διήρει τὸν

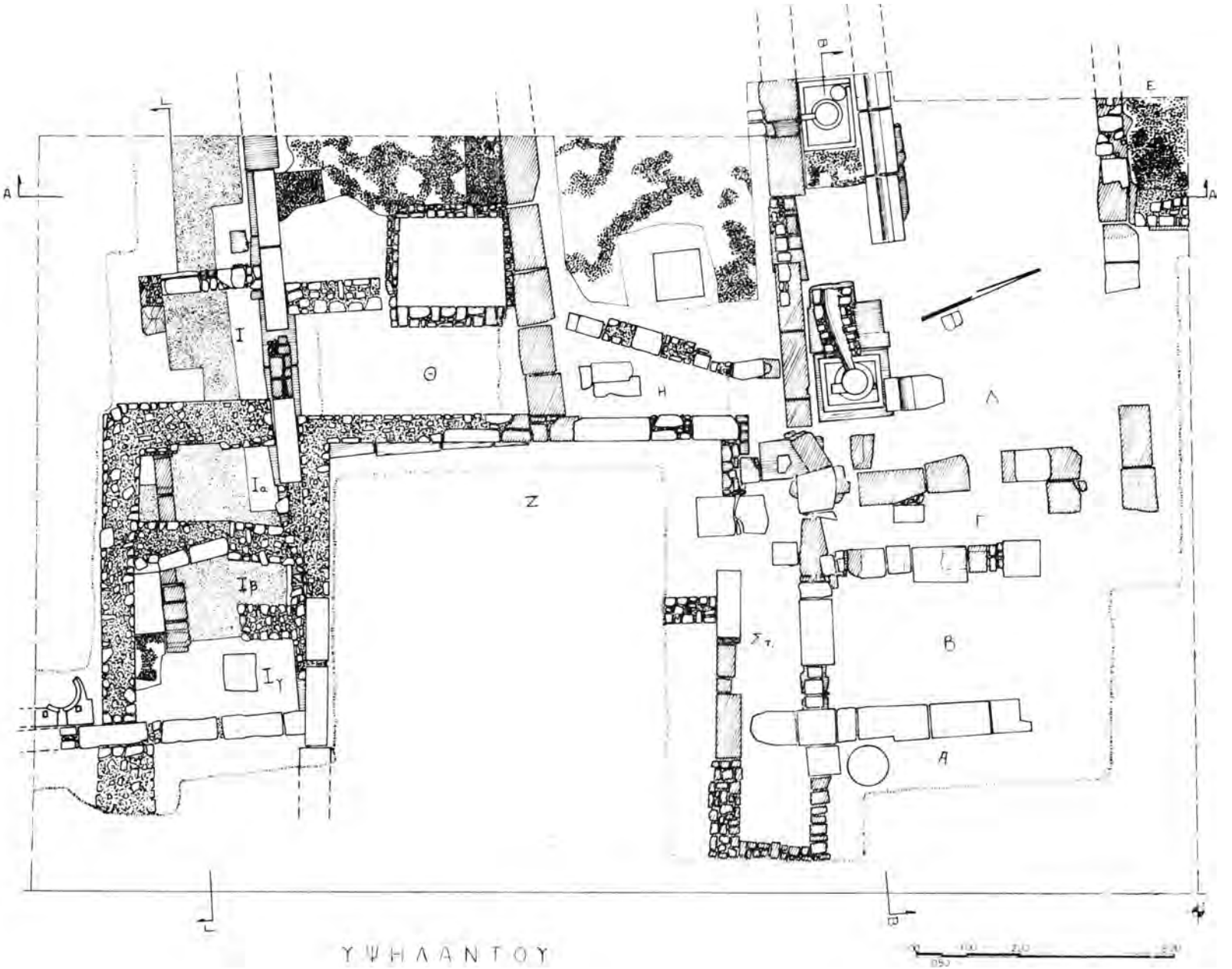

Σχέδ. 36. Πειραιεύς. Ὁδὸς Σαλαμινομάχων 31. Κάτοψις τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τομὴ Α - Α.

Οὕτω πρὸς ΝΑ. τῆς πτέρυγος τῶν χώρων Α, Β, Γ, Δ μεσολαβεῖ διάδρομος ΣΤ, πλ. 1-1.07, μήκ. 10 μ., καὶ ἀκολούθως σχηματίζεται χῶρος ἀκάλυπτος, ὀρθογώνιος, ὁ Ζ, διαστ. 7.50 × 8 μ., ἐλεύθερος κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευράν.

Δυτικῶς τοῦ χώρου Ζ διαμορφοῦνται δύο εἰσέτι χῶροι, ὁ Η καὶ ὁ Θ, διαστ. 5.50 × 4.40 μ. ἕκαστος. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ χώρου Η εὑρέθη εἰς τὴν θέσιν της βάσις λαξευτοῦ ὀρθογωνίου πωρολίθου, πλευρᾶς 0.92, ὕψ. 0.51 μ., καὶ πέριξ αὐτῆς εὑρέθησαν λείψανα δαπέδου ἐκ χονδρῶν χαλίκων. Εἰς τὸν χῶρον Θ διεχῶρον Θ εἰς δύο καὶ κατέστρεψε τὸ δάπεδόν του.

Πρὸς Ν. τῶν χώρων Ζ καὶ Θ ἀπεκαλύφθη ἐπιμήκης χῶρος, διαστ. 8.30 × 2 μ., ὁ Ι, τοῦ ὁποίου τὴν διαρρύθμισιν συσκοτίζει μεταγενεστέρα, ἐπ' αὐτοῦ θεμελιωθεῖσα, κατασκευή. Ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος της, παλαιότερος, βαίνων μὲ κατεύθυνσιν ΒΑ.-ΝΔ., ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 5 μ. καὶ συνέχιζεν εἰς τὴν παρακειμένην οἰκοδομήν. Πλησίον του ἐσώζετο δεξαμενὴ μετὰ φρέατος καὶ λιθίνου περιστομίου, τὸ ὁποῖον ἦτο παρόμοιον μὲ τὰ περιγραφέντα εἰς τὸν χῶρον Δ.

Σχέδ. 37. Πειραιεύς. Ὁδὸς Ὑψηλάντου 102 - 104. Κάτοψις ἀνασκαφέντος χώρου.

Τῆς προαναφερθείσης μεταγενεστέρας κατασκευῆς ἐσώζοντο τρεῖς χῶροι Ια, Ιβ, Ιγ, διαστ. 2.80 × 1.50, 3 × 1 καὶ 3 × 1.50 μ. Ὁ βόρειος τοῖχος καὶ τῶν τριῶν ἦτο παλαιότερος καὶ εἶχεν ἐνσωματωθῆ εἰς τὴν νέαν κατασκευήν, καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ ἀνατολικὸς τοῦ χώρου Ιγ, ὅπως ἀνεφέρομεν προηγουμένως.

Ὁδὸς Ὑψηλάντου 118 (χάνδαξ ΟΑΠ)

Ἐντὸς χάνδακος διανοιγέντος κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ, ἀνευρέθη ἔναντι τῆς οἰκίας 118 δεξαμενὴ μετὰ φρέατος. Ἦτο λαξευμένη εἰς τὴν κιμηλιάν, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη εὑρίσκετο 1.65 μ. βαθύτερον τῆς συγχρόνου ἐπιφανείας τῆς ὁδοῦ. Τὸ στόμιον τοῦ φρέατος ἦτο ὀρθογώνιος πωρόλιθος, διαστ. 1.03 × 1.03, πάχ. 0.53 μ., μὲ κυκλικὴν ὀπήν, διαμ. 0.33 μ. Τὰ τοιχώματα τοῦ φρέατος εἶχον κατασκευασθῆ διὰ λαξευτῶν πωρολίθων μὲ κοιλανθεῖσαν τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν. Ἡ ἔρευνα τῆς δεξαμενῆς δὲν κατέστη δυνατή, διότι σύγχρονος ἀγωγὸς εἶχε καταστρέψει τμῆμα της.

Ὁδὸς Φιλελλήνων καὶ Παλαιᾶς Τραπέζης

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Μπουρνιᾶ-Σκούφαλου, διαστ. 8 × 14 μ., ἐνετοπίσθησαν λείψανα ἀρχαίου τοίχου. Εὑρέθη κάτωθεν τῆς νοτιοδυτικῆς μεσοτοιχίας, ἦτο ἐκτισμένος διὰ λαξευτῶν πωρολίθων, ἠδράζετο εἰς βάθος 1.90 μ. εἰς ἐπιχώσεις καὶ ἐσώζετο εἰς ὕψος δύο δόμων.

Ὁδὸς Φρεαττύδος καὶ Δολιανῶν

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Βιργ. Βουρδαχᾶ, διαστ. 16 × 11 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε κωδωνόσχημον δεξαμενήν, λαξευμένην εἰς τὸν μαλακὸν βράχον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιφάνεια εὑρέθη εἰς βάθος 0.50 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς συγχρόνου ὁδοῦ. Εἶχε διάμετρον χείλους 1.20 μ. Ἐσωτερικῶς ἔφερεν ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος.

Ὁδὸς Φρεαττύδος καὶ Ἰωνιδῶν

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Καραμηνᾶ, διαστ. 14.80 × 14.50 μ., ἐπεσημάνθησαν ἀρχαῖον φρέαρ καὶ τμῆμα ἀγωγοῦ, παρὰ τὴν βορειοανατολικὴν μεσοτοιχίαν του. Τὸ φρέαρ ἦτο λαξευμένον εἰς τὴν κιμηλιάν, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ἔκειτο 0.40 μ. βαθύτερον τῆς συγχρόνου ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Εἶχε διάμετρον 0.80 μ. καὶ ἠρευνήθη μέχρι βάθους 1.50 μ.· ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ φρέατος εἶχον διανοιγῆ μηνοειδεῖς ἐσοχαὶ εἰς ἀπόστασιν 0.50 μ. μεταξύ των διὰ τὴν κάθοδον εἰς αὐτό. Ὁ ἀγωγὸς ἀπεκαλύφθη κατὰ μῆκος τῆς αὐτῆς μεσοτοιχίας καὶ εἰς ἀπόστασιν 3 μ. πρὸς ΒΔ. τοῦ φρέατος. Εἶχε διανοιγῆ καὶ οὗτος ἐντὸς τῆς κιμηλιᾶς, εἶχε σχῆμα τραπεζίου, ὕψ. 1.60 καὶ πλ. 1.05-0.70 μ. Ἡ στάθμη τοῦ πυθμένος του εὑρίσκετο κάτωθεν τοῦ συγχρόνου ἐδάφους.

Λεωφόρος Χατζηκυριακοῦ καὶ Φαβιέρου

Ἐξωθεν οἰκίας ἰδιοκτησίας Δελῆ, ἐπεσημάνθη φρέαρ. Ἦτο λαξευμένον εἰς τὴν κιμηλιάν. Τὸ στόμιόν του εὑρέθη εἰς βάθος 1.60 μ. καὶ ἔφερεν ὀρθογώνιον πωρόλιθον, μὲ κυκλικὴν ὀπήν.

ΝΕΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Ὁδὸς Πανταζῆ καὶ Κρητῶν (ἔργα ΔΕΗ)

Μὲ ἀφορμὴν τὴν διάνοιξιν χάνδακος κατὰ τὴν συμβολὴν τῶν δύο ὁδῶν ἀνευρέθησαν εἰς βάθος 0.45 μ. τὰ κάτωθι ἀντικείμενα: Μελαμβαφὴς πυξὶς μετὰ τοῦ καλύμματος, ὕψ. 0.075, διαμ. 0.115 μ., τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου. Τεσσαράκοντα μία ἀτρακτοειδεῖς δακρυδόχοι τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου. Ὀξυπύθμενος ἀμφορεὺς ἀβαφής, ὕψ. 0.218 μ., τοῦ 6ου αἰ. μ.Χ., καὶ ἡ πηλίνη ὑποδοχή του, σχήματος κυπέλλου, διαμ. 0.12, ὕψ. 0.025 μ. Μολυβδίνη πυξὶς μετὰ τοῦ καλύμματος, σχήματος κυλινδρικοῦ, διαμ. 0.085, ὕψ. 0.055 μ. Ἀκεραία χαλκῆ σπαθομήλη, μήκ. 0.135 μ. Τμήματα ἀπὸ δύο κάτοπτρα χαλκᾶ.

ΓΑΛΑΤΣΙ

Ὁδὸς Κυμοθόης 22

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Μ. Εὐσταθίου, διαστ. 12.50 × 17.80 μ., ἀνευρέθη τάφος τῆς πρωίμου βυζαντινῆς περιόδου. Ἦτο κτιστὸς δι' ἐπαλλήλων στρώσεων ὀπτοπλίνθων, συνδεομένων δι' ἀσβεστοκονίας. Εἶχε κατασκευασθῆ ἐντὸς ὀρθογωνίου ὀρύγματος εἰς τὸ φυσικὸν ἔδαφος. Αἱ διαστάσεις του ἦσαν 1.20 × 0.80, ὕψ. 0.60 μ. Ἡ ὀροφὴ διεμορφοῦτο εἰς καμάραν, πλὴν τμήματος, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευε διὰ τὴν κάθοδον εἰς τὸν τάφον. Ὁ πυθμὴν τοῦ τάφου ἔκειτο εἰς βάθος 0.75 μ. ἀπὸ τῆς συγχρόνου ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τάφου ἀνευρέθη σωρὸς ὀστῶν, ἀνηκόντων εἰς περισσοτέρους τοῦ ἑνὸς νεκρούς. Ὁπωσδήποτε ἐμετρήθησαν ὀκτὼ κρανία. Μεταξὺ τῶν ὀστῶν εὑρέθη μόνον μία πρόχους ἀβαφής, ἐλλιπὴς κατὰ τὴν λαβὴν καὶ τὸν λαιμόν, σωζ. ὕψ. 0.07 μ., τοῦ 6ου αἰ. μ.Χ.

ΜΟΣΧΑΤΟΝ

Ὁδὸς Ταξιαρχῶν καὶ Θεσσαλονίκης (χάνδαξ ΟΑΠ)

Κατὰ τὴν διάνοιξιν χάνδακος εἰς τὴν ὁδὸν Ταξιαρχῶν ἀνευρέθη μαρμαρίνη ἐπιτύμβιος λουτροφόρος μετὰ τῆς βάσεώς της, τῶν μέσων τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., ὡς καὶ θραύσματα ἑτέρας.

Ἡ λουτροφόρος ἔκειτο ἐπὶ ἐπιχώσεων εἰς βάθος 2.20 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ. Ἔχει σωζόμενον ὕψος 0.95 μ., εἶναι ἐλλιπὴς τὸν λαιμόν, τὸ χεῖλος καὶ τὰς λαβάς. Φέρει ἀνάγλυφον παράστασιν δεξιώσεως δύο ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων ὁ εἷς κάθηται ἐπὶ κλισμοῦ καὶ ὁ ἕτερος ἵσταται πρὸ αὐτοῦ, ἐνῷ γυνὴ εἰς τὸ βάθος παρακολουθεῖ τὴν σκηνήν. Τὸ ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου πατοῦν αἱ μορφαὶ ἀποδίδεται

δι' ἀναγλύφου ἐπιμήκους ἐξάρματος. Ἄνωθεν τῆς παραστάσεως ἔχει χαραχθῆ ἡ ἐπιγραφή: *ΤΙΜΟΚΛΕΙΔΗΣ ΛΥΣΙΣ*.

Ἡ βάσις ἔχει σχῆμα κυλινδρικόν, διαμ. 0.635, ὕψ. 0.34 μ., καὶ φέρει ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τόρμον, διαμ. 0.28 μ., ἐντὸς τοῦ ὁποίου διατηροῦνται τεμάχια μολυβδοχοήσεως καὶ ἡ βάσις τῆς λουτροφόρου. Ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως τῆς κυλινδρικῆς της ἐπιφανείας ἔχει χαραχθῆ ἡ ἐπιγραφή: *ΛΥΣΙΣ ΔΙΙΜΟΚΡΑΤΟΣ / ΛΙΞΩΝΕΥΣ / ΛΥΣΙΔΟΣ ΛΙΞΩΝΕΥΣ*

ΑΜΦΙΑΛΗ (ΚΕΡΑΤΣΙΝΙ)

Τέρμα ὁδοῦ Κωνσταντινουπόλεως (λατομεῖον ΑΓΕΤ)

Κατὰ τὴν διάνοιξιν ἰδιωτικῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ λατομεῖον ΑΓΕΤ, κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Τσαλεπίτσαρη, ἀνευρέθη πωρίνη σαρκοφάγος. Τὸ κάλυμμά της εἶχε καταστραφῆ ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ ἐκσκαφέως. Ἠδράζετο ἐντὸς ὀρύγματος τοῦ βραχώδους ἐδάφους. Αἱ διαστάσεις της ἦσαν 1.97 × 0.73, ὕψ. 0.60 μ.

Ἐπὶ τοῦ πυθμένος τῆς σαρκοφάγου εὑρέθησαν τὰ ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ ἐκτάδην καὶ πλησίον ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, ὕψ. 0.084, σωζ. διαμ. 0.033 μ., μὲ διάκοσμον ἐρυθρομόρφου ἀνθεμίου ἐσχηματοποιημένου, τοῦ τέλους τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., ἀλάβαστρον ἐξ ἀλαβάστρου, σωζ. ὕψ. 0.22 μ., ἐλλιπὲς τὸ στόμιον, καὶ σιδηρᾶ στλεγγὶς εἰς θραύσματα.

ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (ΜΠΡΑΧΑΜΙ)

Ὁδὸς Μοιράρχου Ν. Κουρεμπανᾶ 14

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Μαρίας Τσιρίκου, ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἔφερεν εἰς φῶς ὡραίαν μαρμαρίνην ἐπιτύμβιον λουτροφόρον τοῦ τέλους τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. (Πίν. 113 α). Εὑρέθη ἐντὸς τῶν ἐπιχώσεων καὶ μετεφέρθη εἰς τὸ Μουσεῖον Πειραιῶς, ὅπου κατεγράφη μὲ ἀριθ. εὑρ. Μ. 1695.

Σώζεται εἰς ὕψος 1.12 καὶ ἔχει μεγίστην διάμετρον 0.50 μ. Ἐλλείπουν ὁ λαιμός, ἡ βάσις, ἡ μία λαβὴ καὶ τὸ ἄνω ἥμισυ τῆς ἑτέρας. Κορμὸς ραδινός. Ἑκατέρα τῶν μετοπῶν τοῦ ὤμου κοσμεῖται διὰ τριῶν ἀνθεμίων, τὰ ὁποῖα ἐκφύονται ἀπὸ φύλλα ἀκάνθης. Ταινία μὲ σχέδιον πλοχμοῦ περιβάλλει τὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ.

Τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ κορμοῦ φέρει καθέτους αὐλακώσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπολήγουν εἰς ἀνοικτὸν ρόδακα πέριξ τοῦ ἐπίσης αὐλακωτοῦ ποδός.

ΚΑΛΛΙΘΕΑ

Ὁδὸς Φιλαρέτου 4-10 (ἔργα ΟΑΠ)

Κατὰ τὴν διάνοιξιν χάνδακος ἀνευρέθη μαρμαρίνη ἐπιτύμβιος στήλη, εἰς βάθος 0.40 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Φιλαρέτου καὶ εἰς ἀπόστασιν 31 μ. ἀπὸ τῆς συμβολῆς της μετὰ τῆς λεωφόρου Συγγροῦ.

Ἡ στήλη εἶναι ναϊδιόσχημος, ἔχει ὕψος 1.30, πλάτος 0.80 καὶ πάχος 0.145 μ., ἦτο δὲ ἀποκεκρουμένη εἰς πολλὰ σημεῖα (Πίν. 113 β). Φέρει παράστασιν δύο γυναικείων μορφῶν. Ἀριστερὰ εἰκονίζεται ἡ νεκρὰ καθημένη ἐπὶ σκίμποδος καὶ οἱ πόδες της πατοῦν εἰς ὑποπόδιον. Εἶναι ἐνδεδυμένη χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον ἀνασύρει μὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ἐνῷ ἡ δεξιὰ φέρεται ἐπὶ τῶν γονάτων. Δεξιὰ ἵσταται θεραπαινὶς μὲ βραχεῖαν τὴν κόμην, ἐπίσης ἐνδεδυμένη χιτῶνα καὶ ἱμάτιον· διὰ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ κιβωτίδιον, ἐνῷ τὴν δεξιὰν φέρει ἐπὶ τῆς παρειᾶς της. Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου σώζεται ἡ ἐπιγραφή: . . . . *ΥΜΦΑΙ*. Ἡ στήλη χρονολογεῖται εἰς τὸ α' τρίτον τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

ΑΧΑΡΝΑΙ

Ὁδὸς Λιοσίων 50

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Παρθένας Σαρσιταγίδου, διαστ. 13.50 × 16 μ., ἀπεκαλύφθη τάφος, χρονολογούμενος εἰς τὰ μέσα τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. Ἦτο κιβωτιόσχημος, κατεσκευασμένος διὰ μαρμαρίνων πλακῶν, ἐντὸς ὀρθογωνίου ὀρύγματος τοῦ ἐδάφους, εἶχε διαστάσεις 2.18 × 1.22 καὶ ὕψος 1 μ. καὶ ἠδράζετο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 3.35 μ.

Εἰς τὸν πυθμένα τοῦ τάφου ἔκειτο εἷς νεκρὸς ἐκτάδην καὶ πλησίον του πέντε λήκυθοι καὶ πέντε χαλκαῖ ἐφηλίδες. Ἡ πρώτη λήκυθος, ὕψ. 0.22 μ., φέρει ἐρυθρόμορφον παράστασιν ἱσταμένης γυναικείας μορφῆς μὲ θύρσον καὶ ἀριστερά της βωμόν. Ἡ δευτέρα λήκυθος, ὕψ. 0.215 μ., φέρει μελανὸν διάκοσμον θαλλοῦ κισσοῦ μεταξὺ ταινιῶν κιγκλιδωτοῦ καὶ μαιάνδρου ἐπὶ λευκοῦ βάθους καὶ πλησίον τῆς βάσεως τὰς ἐγχαράκτους γραμμὰς τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Beldam. Ἄλλη λήκυθος, ὕψ. 0.235 μ., λευκοῦ βάθους, μὲ μελανὸν διάκοσμον ἀνθεμίων μεταξὺ ταινιῶν κιγκλιδωτοῦ καὶ μαιάνδρου, φέρει ἐπίσης τὰς ἐγχαράκτους γραμμὰς τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Beldam. Τετάρτη λήκυθος, ὕψ. 0.215 μ., φέρει ἐπίσης διάκοσμον μελανῶν ἀνθεμίων ἐπὶ λευκοῦ βάθους. Ἡ τελευταία λήκυθος, ὕψ. 0.21 μ., εἶναι μελαμβαφής. Αἱ τρεῖς ἐφηλίδες εἶναι κωδωνόσχημοι καὶ ἔχουν διάμετρον 0.05 καὶ ὕψος 0.03 μ., αἱ δὲ λοιπαὶ δύο ἔχουν διάμετρον 0.01 μ.

Ὁδὸς Λεκελείας 24

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Δέδε, διαστ. 7.90 × 21 μ., ἀνευρέθησαν δύο μαρμάρινοι σαρκοφάγοι, αἱ ὁποῖαι εἶχον τοποθετηθῆ ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, εἰς βάθος 1.70 μ.

Ἡ μία τῶν σαρκοφάγων αὐτῶν εἶχε καταστραφῆ, ἐκ τοῦ καθαρισμοῦ της ὅμως συνελέγησαν τρεῖς λήκυθοι λευκοῦ βάθους. Ἡ μία, ὕψ. 0.235 μ., φέρει μελανὸν διάκοσμον θαλλοῦ κισσοῦ μεταξὺ ζωνῶν κιγκλιδωτοῦ καὶ μαιάνδρου· τῆς δευτέρας, ὕψ. 0.215 μ., ὁ διάκοσμος ἔχει ἀπολεπισθῆ, ἡ δὲ τρίτη, ὕψ. 0.225 μ., εἶναι ἀδιακόσμητος.

Ἡ δευτέρα σαρκοφάγος, διαστ. 1.80 × 0.90, ὕψ. 0.65 μ., ἐκαλύπτετο διὰ δύο πλακῶν. Εἰς τὸ ἐσωτερικόν της εὑρέθη ὁ σκελετὸς τοῦ νεκροῦ ἐκτάδην καὶ ἔνδεκα λευκαὶ λήκυθοι, τοῦ τελευταίου τρίτου τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. (Πίν. 113 γ): (α) Λήκυθος, ὕψ. 0.225 μ., μὲ σκηνὴν ἐπὶ τοῦ τάφου: γυνὴ ἐνδεδυμένη χιτῶνα καὶ ἱμάτιον φέρει κάνιστρον μὲ προσφορὰς εἰς τὸν τάφον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἰκονίζεται τύμβος καὶ ἐπιτύμβιος στήλη. (β) Λήκυθος, ὕψ. 0.153 μ., μὲ ἐξίτηλον παράστασιν. (γ) Λήκυθος, ὕψ. 0.25 μ., μὲ σκηνὴν ἐπὶ τοῦ τάφου: νέος ἐνδεδυμένος χιτῶνα, κρατῶν ταινίας, εἰκονίζεται πρὸ τάφου μὲ ἐπιτύμβιον στήλην, κεκοσμημένην διὰ ταινιῶν ἐπίσης. (δ) Λευκὴ λήκυθος, ὕψ. 0.20 μ., μὲ ἐξίτηλον παράστασιν. (ε) Λευκὴ λήκυθος, ὕψ. 0.24 μ., μὲ ἐξίτηλον διάκοσμον· διακρίνεται σκηνὴ ἐπὶ τοῦ τάφου. (στ) Λευκὴ λήκυθος ἐλλιπής, ὕψ. 0.215 μ., μὲ ἐξίτηλον παράστασιν. (ζ) Λευκὴ λήκυθος, ὕψ. 0.16 μ., μὲ ἀπολεπισμένην παράστασιν. (η) Λευκὴ λήκυθος, ὕψ. 0.23 μ., μὲ σκηνὴν ἐπὶ τοῦ τάφου: νέος ἐνδεδυμένος ἱμάτιον, κρατῶν τρία ἀκόντια, εἰκονίζεται ἔμπροσθεν τῆς ἐπιτυμβίου στήλης καὶ τοῦ τύμβου ἑνὸς τάφου. (θ) Λευκὴ λήκυθος, ὕψ. 0.235 μ., μὲ παράστασιν πολεμιστοῦ φέροντος ἀσπίδα ἔμπροσθεν τῆς ἐπιτυμβίου στήλης καὶ τοῦ τύμβου τοῦ τάφου. (ι) Λήκυθος, ὕψ. 0.19 μ., μὲ μελανὸν διάκοσμον κιγκλιδωτοῦ. (ια) Λήκυθος, ὕψ. 0.30 μ., μὲ παράστασιν σκηνῆς ἐπὶ τοῦ τάφου: ἑκατέρωθεν ἐπιτυμβίου στήλης παρίστανται νέος καὶ γυνή.

ΑΦΙΔΝΑΙ

Πλεκτήριον Ἀθηνῶν (Χωματερὴ)

Εἰς τὸ 15ον χλμ. τῆς ὁδοῦ πρὸς Πάρνηθα, εἰς τὴν Χωματερήν, ἡ ὁποία εὑρίσκεται πλησίον τοῦ ἐργοστασίου « Πλεκτήριον Ἀθηνῶν », ἀνευρέθησαν τὰ κάτωθι ἀρχαῖα ἀντικείμενα ἐκ μαρμάρου, τὰ ὁποῖα παρέδωσεν εἰς τὴν Ὑπηρεσίαν μας ὁ κ. Παπασωτηρίου:

1. Ἀκέφαλος κορμὸς γυναικείου ἀγάλματος, σωζόμενος μέχρι τοῦ μέσου τῶν μηρῶν· ἐλλείπουν ἡ δεξιὰ χεὶρ ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ βραχίονος καὶ ἡ ἀριστερὰ ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος, σωζ. ὕψ. 1.02 μ. Ἡ γυνὴ εἶναι ἐνδεδυμένη χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, πτυχούμενα κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴν παράδοσιν. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγάλματος καλύπτεται μὲ ἄσβεστον (Πίν. 113 δ).

2. Βάσις ἰωνικοῦ κίονος, συμφυοῦς μετὰ τῆς πλίνθου, ὕψ. 0.34, διαμ. 0.51 μ.

3. Ἐνεπίγραφος ἐπιτύμβιος τράπεζα, τεθραυσμένη ἀριστερὰ καὶ ὄπισθεν, σωζ. μήκ. 1.21, ὕψ. 0.525, πλ. 0.57 μ.

Ἐπὶ τῆς προσθίας πλευρᾶς φέρει ἐπιγραφὴν μὲ τὰ ὀνόματα δύο νεκρῶν:

[Α]ΡΙΣΤΩΝ ΕΥΚΛΕΩΝΟΣ ΑΦΙΔΝΑΙΟΣ
..ΘΕ...ΛΛΑ ΑΡΙΣΤΩΝΟΣ ΓΥΝΗ

ΑΜΦΙΘΕΑ

Ὁδὸς Ἁγίων Ἀναργύρων καὶ Δημητράτου (ἔργα ΟΤΕ)

Κατὰ τὴν διάνοιξιν χάνδακος ἀνευρέθησαν τρεῖς κιβωτιόσχημοι τάφοι τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου. Εἶχον κοινὴν τὴν μίαν μακρὰν πλευράν των, ἦσαν κατεσκευασμένοι διὰ μαρμαρίνων πλακῶν καὶ ἠδράζοντο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, εἰς βάθος 2.16 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς συγχρόνου ὁδοῦ. Ἂν καὶ οἱ τάφοι εἶχον συληθῆ κατὰ τὸ παρελθόν, ἐκ τοῦ τάφου ΙΙ συνελέγησαν δύο θραύσματα χαλκῶν ἐλασμάτων καὶ μελαμβαφὲς κάλυμμα πυξίδος.

Εἰς βάθος 1.53 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς συγχρόνου ὁδοῦ καὶ ἄνωθεν τοῦ τάφου ΙΙΙ διεπιστώθη ἡ ὕπαρξις πυρᾶς.

ΑΝΩ ΒΟΥΛΑ

Ὁδὸς Ἀνώνυμος καὶ Δαιδάλου

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Σκαφιδᾶ, διαστ. 36 × 16 μ., ἀπεκαλύφθησαν ὀλίγα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, τὰ ὁποῖα δὲν συνδέονται μεταξύ των καὶ τὰ ὁποῖα ἐκ τῆς κατασκευῆς των καὶ τῶν περισυλλεγέντων ὀστράκων χρονολογοῦνται εἰς τὸν 4ον αἰ. π.Χ.

Τμῆμα κυκλικῆς κατασκευῆς, χορδῆς 7 μ. (Πίν. 114 α), ἀνεσκάφη εἰς τὸ μέσον τοῦ οἰκοπέδου. Ὁ τοῖχος του, πάχ. 0.50 μ., ἦτο ἐκτισμένος δι' ἀργῶν λίθων καὶ ἠδράζετο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ βράχου. Ἐξωτερικῶς τοῦ ἐναπομείναντος τοίχου εἰς τὸν βράχον ἔχει λαξευθῆ αὐλαξ ἀβαθὴς κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ ἀκολουθῆ τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν τοῖχον καμπύλην. Εἰς τὴν αὔλακα εὑρέθη τμῆμα μαρμαρίνου ἐπιστυλίου, διαστ. 0.16 × 0.037 μ., μὲ τὴν ἐπιγραφήν: *Ε ΤΟΥΣ ΕΡΜΑΣ.*

Πρὸς Δ. τῆς περιγραφείσης κατασκευῆς ἐσώζετο τμῆμα τῆς βορειοανατολικῆς γωνίας χώρου, σωζ. διαστ. 1.50 × 3 μ.· οἱ τοῖχοι του, πάχ. 0.50 μ., ἦσαν ἐκτισμένοι δι' ἀργῶν λίθων καὶ ἠδράζοντο ἐπὶ τοῦ βράχου.

Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ ὁρίου τοῦ οἰκοπέδου ἀνεσκάφη τοῖχος, σωζ. μήκ. 3.50 μ., ἐξ ἀργολιθοδομῆς, πάχ. 0.55 μ., ὁ ὁποῖος ἠδράζετο ἐπίσης εἰς τὸν βράχον.

Λείψανα ἑνὸς ἀκόμη τοίχου εὑρέθησαν πλησίον τῆς Ἀνωνύμου ὁδοῦ, τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ ταπεινὸν ἔξαρμα τοῦ βράχου, εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὁποίου ἔχει λαξευθῆ ὀρθογώνιος τόρμος, διαστ. 0.60 × 0.30 μ., διὰ τὴν στερέωσιν τῆς στήλης.

Εἰς τὸν χῶρον τοῦ πεζοδρομίου, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ βράχου, ἔχει χαραχθῆ ἡ ἐπιγραφή: *[ΑΙ]-ΣΧΙΝΗΣ ΚΑΛΟΣ*, μὲ ἀρχαϊκὰ γράμματα (Πίν. 114 β).

Ὁδὸς Ἀθηνῶν (Ο.Τ. 8, ἀριθ. 73)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Τσίκολη, διαστ. 27.50 ×

14.80 μ., κείμενον πλησίον τοῦ κτήματος Κανελλοπούλου, ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τὰ λείψανα δύο ταφικῶν περιβόλων τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου καὶ ἀρχαίας ὁδοῦ διερχομένης μεταξὺ αὐτῶν (Π ί ν. 114 γ). Εἰς τὴν περιοχὴν Ἄνω Βούλας εὑρίσκονται κατὰ καιροὺς τμήματα ταφικῶν περιβόλων τοῦ ἀρχαίου δήμου τῶν Ἁλῶν Αἰξωνίδων, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀναπτυχθῆ εἰς τὴν περιοχήν.

Ὁ ταφικὸς περίβολος, ὁ εὑρισκόμενος εἰς τὸ βόρειον ἥμισυ τοῦ οἰκοπέδου, εἶναι ὀρθογώνιος καὶ ἔχει ἀποκαλυφθῆ, ἡ μὲν δυτικὴ πλευρά του μέχρι μήκους 5 μ., ἡ δὲ νοτία σώζεται μέχρι μήκους 7.50 μ. Ἔχει πάχος 0.75 μ., ἐδράζεται εἰς τὴν κιμηλιάν, εἰς βάθος 1 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ διατηρεῖται εἰς ὕψος 0.80 μ. Εἶναι ἐκτισμένος κατὰ τὸ ἀκανόνιστον τραπεζιόσχημον σύστημα διὰ λαξευτῶν λίθων πολυγωνικῶν καὶ μικρῶν ἀργῶν λίθων εἰς τὰ μεταξύ των κενά (Π ί ν. 115 α). Εἰς μερικὰ σημεῖα σώζονται τὰ λείψανα παλαιοτέρου περιβόλου. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ περιβόλου ἀνευρέθησαν τρεῖς τάφοι λακκοειδεῖς, ἀνωρυγμένοι εἰς τὴν κιμηλιάν, ἐντὸς τῶν ὁποίων εἶχον συντελεσθῆ καύσεις:

Τάφος I: Διαστ. 2.30 × 1, βάθ. 0.70 μ. Εἰς τὸν πυθμένα τοῦ τάφου, εἰς τὸ στρῶμα τῆς πυρᾶς τοῦ νεκροῦ, εὑρέθησαν λευκὴ λήκυθος, σωζ. ὕψ. 0.185 μ., ἀδιακόσμητος, θραύσματα ἑτέρας, σιδηρᾶ στλεγγὶς εἰς θραύσματα καὶ χαλκοῦς ἧλος, τὰ ὁποῖα χρονολογοῦνται εἰς τὸ τέλος τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.

Τάφος II: Διαστ. 1.85 × 0.45, βάθ. 1.20 μ. Ὁ πυθμήν του ἔκειτο 0.50 μ. βαθύτερον τοῦ τάφου I. Ἐκ τοῦ στρώματος τῆς πυρᾶς συνελέγησαν τέσσαρα ἀγγεῖα, τοῦ τελευταίου τρίτου τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.: Λευκὴ λήκυθος, ὕψ. 0.22 μ., ἀδιακόσμητος· ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον μελαμβαφές, ὕψ. 0.10 μ.· ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, ἐρυθρόμορφον, ὕψ. 0.14 μ., μὲ παράστασιν γυναικείας μορφῆς, ἐνδεδυμένης χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, ἡ ὁποία σπεύδει πρὸς τὰ ἀριστερά· ἕτερον ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, ἐρυθρόμορφον, ὕψ. 0.105 μ., μὲ παράστασιν Νίκης ἔμπροσθεν περιρραντηρίου.

Τάφος III: Διαστ. 2.30 × 0.90, βάθ. 1.10 μ. Ἐντὸς τοῦ στρώματος τῆς καύσεως εὑρέθησαν θραύσματα λύχνου, ὀξυπυθμένου ἀμφορέως καὶ ληκύθιον, τῆς ὑστέρας κλασσικῆς περιόδου.

Ὁ δεύτερος ταφικὸς περίβολος κατελάμβανε τὸ νότιον τμῆμα τοῦ οἰκοπέδου, ἦτο καμπύλος καὶ ἐσώζετο εἰς μῆκος 11 μ. περίπου. Ἦτο ἐκτισμένος διὰ λαξευτῶν πολυγωνικῶν καὶ μικρῶν ἀργῶν λίθων κατὰ τὸ ἀκανόνιστον τραπεζιόσχημον σύστημα, εἶχε πάχος 0.50 μ., ἠδράζετο καὶ οὗτος εἰς τὴν κιμηλιὰν καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 0.70 μ. (Π ί ν. 115 β).

Εἰς τὸ ἐσωτερικόν του εὑρέθησαν ἓξ ταφαί. Αἱ τρεῖς εἶχον συντελεσθῆ ἐντὸς λάκκων (I, III καὶ IV), ἡ μία ἐντὸς σαρκοφάγου πωρίνης (II) καὶ αἱ λοιπαὶ δύο ἦσαν ἐγχυτρισμοί. Διεπιστώθησαν δύο μόνον καύσεις νεκρῶν (I καὶ IV). Τὸ περιεχόμενον τῶν τάφων ἔχει ὡς ἑξῆς:

Τάφος I: Διαστ. 1.85 × 1.10, βάθ. 0.60 μ. Διὰ τῆς κατασκευῆς περιμετρικοῦ ἀναβαθμοῦ, ὕψ. 0.30 μ., ὁ χῶρος τοῦ πυθμένος, ὅπου εἶχε συντελεσθῆ ἡ καῦσις, περιορίζεται εἰς 1.35 × 0.45 μ. Εἰς τὸ στρῶμα τῆς καύσεως εὑρέθη πηλίνη δακρυδόχος, ὕψ. 0.09 μ., τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Τάφος II: Διαστ. 1.70 × 0.60, βάθ. 0.56 μ. Περιεῖχε τὰ διαλελυμένα ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ καὶ τὰ ἑξῆς ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα χρονολογοῦνται εἰς τὸ τέλος τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.: Ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, ὕψ. 0.08 μ., μὲ ἐρυθρόμορφον ἀνθέμιον. Ἐρυθρόμορφος γαμικὸς λέβης, ὕψ. 0.30 μ. Ἐπὶ τοῦ κορμοῦ γυναικεία μορφὴ πρὸς τὰ δεξιά, κάτωθεν τῆς μιᾶς λαβῆς πτερωτὴ γυναικεία μορφὴ καὶ κάτωθεν τῆς ἑτέρας τῶν λαβῶν κύκνος. Ὁ ποὺς φέρει παράστασιν ἱσταμένης γυναικὸς πρὸς τὰ ἀριστερά, ἡ ὁποία κρατεῖ ἀλάβαστρον καὶ μὲ τὴν ἀριστερὰν κιβωτίδιον, ἔμπροσθέν της δὲ ἵσταται ἑτέρα γυναικεία μορφή. Λύχνος ἀβαφής, ὕψ. 0.04 μ. Ἀσκὸς μικρογραφικός. Μόνωτον ἀβαφὲς κύπελλον, ὕψ. 0.09 μ. Πήλινον σφαιροειδὲς ἀντικείμενον. Πήλινον εἰδώλιον γραίας μὲ θύρσον εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα. Θραῦσμα πηλίνου πτηνοῦ. Χαλκοῦς δακτύλιος. Δισκοειδὲς χαλκοῦν ἀντικείμενον.

Πλησίον τοῦ τάφου II εὑρέθησαν οἱ δύο ἐγχυτρισμοί: Ἐντὸς λάκκου, διαστ. 0.80 × 0.60, βάθ. 0.25 μ., ἔκειτο ἀμφορεύς, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶχε συντελεσθῆ ταφὴ νηπίου (Π ί ν. 115 γ).

Δευτέρα ταφὴ βρέφους εἶχε συντελεσθῆ ἐντὸς ἀμφορέως, ὁ ὁποῖος εἶχε τοποθετηθῆ ἐντὸς λάκκου, διαστ. 1.04 × 0.90 μ. Ἡ σαρκοφάγος II καὶ οἱ δύο ἐγχυτρισμοὶ περιεβάλλοντο διὰ τοιχαρίου ἐκ πηλοῦ (Π ί ν. 114 γ).

Πρὸς Α. τοῦ συγκροτήματος αὐτοῦ ἐπεσημάνθη πυρά, εἰς τὸ στρῶμα τῆς ὁποίας εὑρέθη δίωτος μελαμβαφὴς σκύφος, μὲ ἔντυπον διάκοσμον τεσσάρων ἀνθεμίων πέριξ κύκλου, τοῦ α΄ ἡμίσεος τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Τάφος IV: Ὅπως καὶ εἰς τὸν τάφον I, αἱ διαστάσεις τοῦ χείλους τοῦ τάφου, 2 × 1.10 μ., ἦσαν μεγαλύτεραι τοῦ πυθμένος, διότι καὶ ἐδῶ δι' ἑνὸς περιμετρικοῦ ἀναβαθμοῦ, ὕψ. 0.30 μ., περιωρίζετο ὁ χῶρος τοῦ πυθμένος, ὅπου εἶχε συντελεσθῆ ἡ πυρά, εἰς 1.04 × 0.90 μ. Ἐκ τοῦ στρώματος τῆς πυρᾶς συνελέγησαν δεκατέσσαρα ἀγγεῖα (Π ί ν. 115 δ): Πέντε φιαλίδια, διαμ. 0.062, 0.053, 0.063, 0.052 καὶ 0.064 μ., πέντε πινάκια, διαμ. 0.105, 0.094, 0.098, 0.098 καὶ 0.10 μ., ἄωτον σφαιρικὸν ἀγγεῖον, ὕψ. 0.038 μ., ἕτερον παρόμοιον ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον, ὕψ. 0.065 μ., μικρογραφικὸν κύπελλον, ὕψ. 0.035 μ., μαρμάρινον ἀλάβαστρον, ὕψ. 0.245 μ., καί τινα ἀγγεῖα εἰς θραύσματα.

Πλησίον τοῦ σωζομένου ἀνατολικοῦ ἄκρου τοῦ

περιβόλου εύρέθη ἀποθέτης ἀγγείων, τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου κυρίως: Τρία πινάκια, διαμ. 0.22, 0.095 καὶ 0.063, κάνθαρος, ὕψ. 0.097 μ., φιαλίδιον, διαμ. 0.065 μ., καὶ πρόχους, ὕψ. 0.075 μ.

Τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ μεταξὺ τῶν δύο περιβόλων κυμαίνεται ἀπὸ 3 ἕως 3.50 μ. Εἰς τὸν χῶρον τῆς ὁδοῦ εὑρέθησαν θραύσματα τοῦ γλυπτοῦ διακόσμου τῶν ταφικῶν περιβόλων καὶ τμήματα ἐπιτυμβίων μνημείων. Ἀναφέρομεν μαρμαρίνην λήκυθον, σωζ. ὕψ. 1.20 μ., μὲ σκηνὴν δεξιώσεως γυναικείας καθημένης μορφῆς, τῆς νεκρᾶς Δημαρέτης, καὶ ἑνὸς ὀρθίου ἀνδρός, τοῦ Ἡγεμόνος, ὡς πληροφορούμεθα ἐκ τῶν ὀνομάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι χαραγμένα ἄνωθεν τῶν εἰκονιζομένων μορφῶν (Πίν. 115 ε). Τμῆμα μαρμαρίνης στήλης, μὲ ἀνθεμωτὴν ἐπίστεψιν, σωζ. ὕψ. 0.43, πλ. 0.42 μ. Θραύσματα ληκύθων, τὸ ἥμισυ μαρμαρίνης βάσεως ἀγγείου, μαρμαρίνη βάσις μὲ ὀρθογώνιον τόρμον δι' ἔνθεσιν στήλης καὶ μαρμαρίνη ὀρθογώνιος βάσις δι' ἔνθεσιν μαρμαρίνου ἀγγείου.

Ὁδὸς Καλύμνου

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἰ. Ζίγδη, διαστ. 29.50 × 20.85 μ., τὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, τὰ ὁποῖα ἀπεκαλύφθησαν, δὲν συνθέτουν ἓν ἀρχιτεκτονικὸν σύνολον, ἀλλὰ εἶναι ὑπολείμματα περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς κτισμάτων, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς διαφόρους οἰκοδομικὰς περιόδους, μὴ διακρινομένας σαφῶς μεταξύ των καὶ χρονολογουμένας ἐντὸς τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Ἡ ἔνταξις τῶν ἀνευρεθέντων ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων εἰς γενικώτερον τοπογραφικὸν σχέδιον τοῦ δήμου τῶν Ἀλῶν Αἰξωνίδων καὶ ἡ σύνδεσίς των μὲ τὰ εἰς τὰ παρακείμενα οἰκόπεδα ἀνευρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, θὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν καλυτέραν κατανόησίν των.

Ἅπαντες οἱ τοῖχοι τῶν ἀνευρεθέντων κτισμάτων ἦσαν κατεσκευασμένοι διὰ μικρῶν καὶ μεγάλων ἀργῶν λίθων καὶ ἡδράζοντο ἐπὶ τοῦ βραχώδους ἐδάφους· ἐποικιλλε τὸ πάχος των μόνον — εἰς τοὺς παλαιοτέρους ἀνήρχετο εἰς 0.80 μ. καὶ εἰς τοὺς νεωτέρους ἔφθανε τὰ 0.40 μ. (Πίν. 116 α).

Οἱ τοῖχοι 7 καὶ 8 (Σχέδ. 38) ἐσώζοντο εἰς μῆκος 7.60 καὶ 7.20 μ. ἀντιστοίχως καὶ εἶχον πάχος 0.80 μ. Ἀρχικῶς θὰ συνεδέοντο μεταξύ των, ἀλλὰ κατεστράφησαν μερικῶς μὲ τὴν κατασκευὴν τῶν τοίχων 1 καὶ 5. Οἱ τοῖχοι 1 καὶ 5 πιστεύομεν ὅτι ἀπετέλουν τμῆμα ἑνὸς περιβόλου· ὁ 1 ἐσώζετο εἰς μῆκος 5.20 μ. καὶ ὁ 5 εἰς μῆκος 5.40 μ., εἶχον δὲ καὶ οὗτοι πάχος 0.80 μ. Πρὸς Ν. ἐσώζοντο ὑπολείμματα δαπέδων.

Οἱ τοῖχοι οἱ σημειούμενοι εἰς τὸ Σχέδ. 38 ὑπὸ τὰ στοιχεῖα 3 καὶ 4 εἶχον μῆκος 4.20 μ. ἕκαστος καὶ πάχος 0.40 μ., ἀπετέλουν δὲ ἴδιον περίβολον.

Ὁ τοῖχος 2, πάχ. 0.40, σωζ. μήκ. 7.50 μ., καὶ ὁ τοῖχος 6, πάχ. 0.40, σωζ. μήκ. 5.20 μ., δὲν συνδέονται μεταξύ των, θὰ ἀπετέλουν δὲ νεωτέρας προσθήκας.

Ὁδὸς Ἀχιλλέως

Εἰς οἰκόπεδον τῆς ὁδοῦ Ἀχιλλέως, πλησίον τῆς ὁδοῦ Καλύμνου, ἰδιοκτησίας Ἰ. Λαμπροπούλου, διαστ. 48 × 14 μ., ἀνευρέθη τμῆμα τοῦ καταστρώματος ἀγροτικῆς ὁδοῦ μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ. (Πίν. 116 β) τοῦ δήμου τῶν Ἀλῶν Αἰξωνίδων.

Ἡ ὁδὸς ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 17 μ. καὶ ἐσώζετο εἰς πλάτος ἀπὸ 1.50 ἕως 0.60 μ. Ἦτο κατεσκευασμένη δι' ἀργῶν λίθων μικροῦ μεγέθους, λατύπης καὶ ἰλύος, ἔβαινε δὲ ἐπὶ τοῦ βράχου, εἰς βάθος 1 μ. ἀπὸ τῆς συγχρόνου ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.

Ὁδὸς Βιθυνίας 11

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ζάκκου, διαστ. 32.80 × 18.75 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τὰ λείψανα μακροῦ τοίχου κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου.

Ὁ τοῖχος, μὲ κατεύθυνσιν ΝΔ.-ΒΑ., ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 15 μ. Πρὸς ΒΑ. ἐσχημάτιζε πρὸς Β. γωνίαν μὲ ἕτερον τοῖχον, σωζ. μήκ. 2 μ., καὶ συνεχίζετο πέραν τῶν ὁρίων τοῦ οἰκοπέδου. Ἦτο ἐκτισμένος δι' ἀργῶν λίθων μετρίου μεγέθους, τὸ πάχος του ἐκυμαίνετο ἀπὸ 1 ἕως 0.60 μ. καὶ ἡδράζετο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ βράχου.

Κατὰ τὴν διάλυσίν του εὑρέθη ἀργυροῦν ἀθηναϊκὸν τετράδραχμον μὲ κεφαλὴν Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως καὶ γλαῦκα μὲ κλάδον ἐλαίας καὶ τὴν ἐπιγραφὴν *ΑΘΕ* ἐπὶ τῆς ὀπισθίας, χρονολογεῖται δὲ περὶ τὸ 520 π.Χ.

ΒΑΡΗ. ΔΙΛΟΦΟΝ

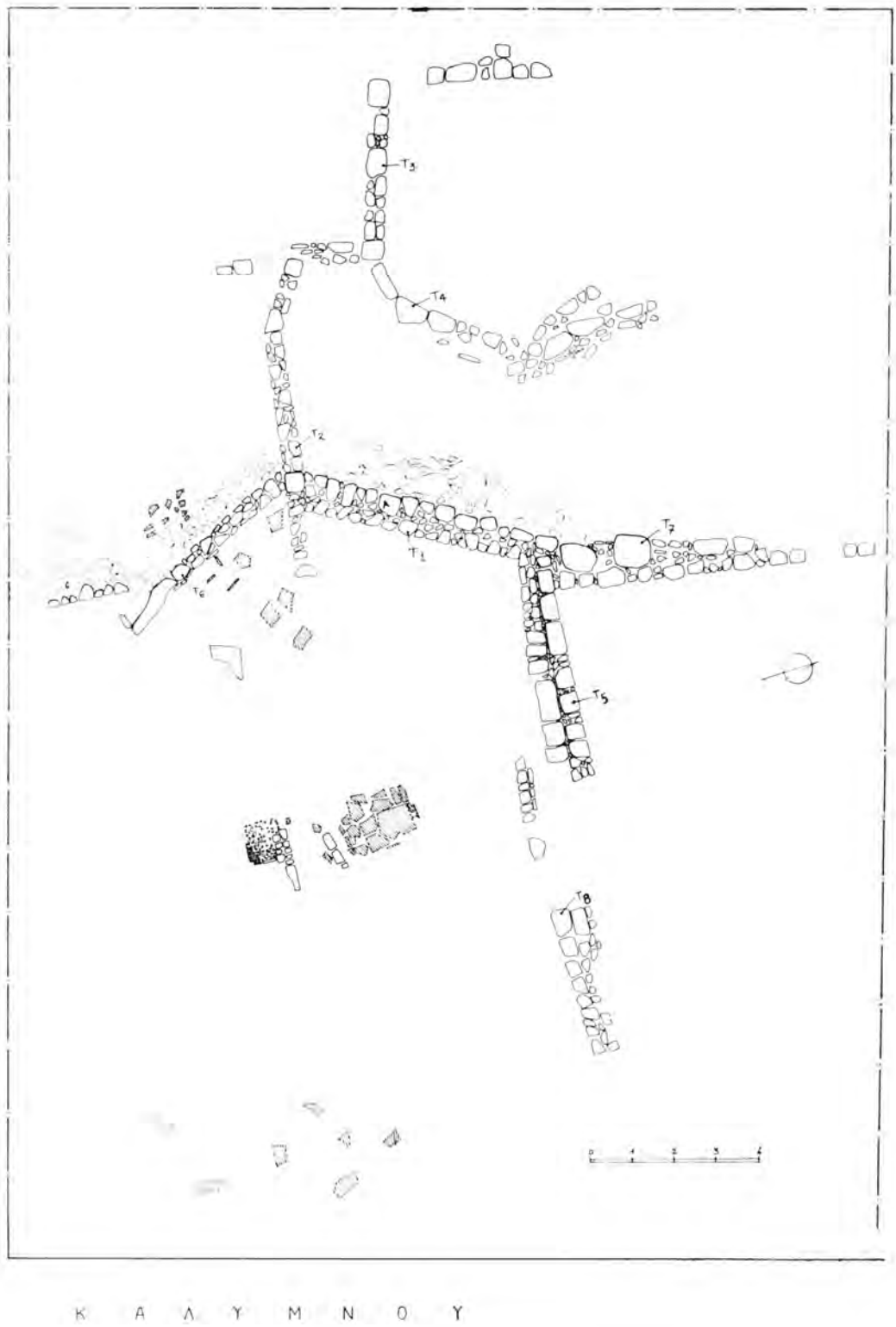
Ὁδὸς Ἀθηνῶν-Βάρης

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Χαρ. Βλάχου καὶ Ἰω. Βατίστα, κείμενον πρὸς Β. τῆς ὁδοῦ Ἀθηνῶν-Βάρης, διαστ. 21 × 31 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τμήματα ταφικῶν περιβόλων καὶ τμῆμα τῆς μεταξὺ αὐτῶν διερχομένης ὁδοῦ.

Οἱ ἐρευνηθέντες περίβολοι ἀνήκουν εἰς γνωστὸν νεκροταφεῖον τοῦ ἀρχαίου δήμου τοῦ Ἀναγυροῦντος, τῆς Ἐρεχθηίδος φυλῆς, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἑκατέρωθεν ὁδοῦ, ἡ ὁποία εἰς ὡρισμένα σημεῖα συμπίπτει πρὸς τὴν σύγχρονον ὁδὸν πρὸς Βάρην, ἐνῷ εἰς ἄλλα διέρχεται παραλλήλως πρὸς αὐτήν, ἐξετείνετο δὲ ἀπὸ τὴν θέσιν Γούρνα μέχρι τῆς Βάρης. Τοῦ νεκροταφείου τούτου ἔχουν κατὰ καιροὺς ἀποκαλυφθῆ καὶ ἄλλοι ταφικοὶ περίβολοι, χρονολογούμενοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν 4ον αἰ. π.Χ.

Ἡ ἀρχαία ὁδὸς διήρχετο μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ. καὶ ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 30 μ. Εἶχε πλάτος 5.30 μ., διετηρεῖτο εἰς πάχος 1.50 μ. καὶ ἔβαινεν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους.

Εἰς τὸν χῶρον τῆς ὁδοῦ εὑρέθη ἐρριμμένον πώρινον βάθρον ὀρθογώνιον μὲ ὀρθογώνιον ἐπίσης τόρμον δι' ἔνθεσιν στήλης. Τὸ νότιον ἀνάλημμα τῆς

Σχέδ. 38. Ἄνω Βούλα. Ὁδὸς Καλύμνου. Κάτοψις ἀνασκαφέντος χώρου.

ὁδοῦ ἐσώζετο μέχρι μήκους 13 μ., ἦτο ἐκτισμένον δι' ἀργῶν λίθων, εἶχε πάχος 1 ἕως 1.20 μ. καὶ ἡδράζετο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους (Π ί ν. 117 α).

Τμήματα τριῶν ταφικῶν περιβόλων ἐσώζοντο κατὰ μῆκος τοῦ βορείου κρασπέδου τῆς ὁδοῦ (Π ί ν. 117 β). Ὁ πρῶτος ἐξ Α. παρουσιάζει καὶ τὸ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον, διότι διετηρεῖτο εἰς καλυτέραν κατάστασιν. Ὁ νότιος ἀναλημματικὸς τοῖχος του, ὁ ὁποῖος ἀπετέλει καὶ τὴν κυρίαν ὄψιν του, ἐσώζετο εἰς μῆκος 7.90 μ. καὶ εἶχε πάχος 0.40 μ., ἐνῷ οἱ δύο πλευρικοὶ τοῖχοι εἶχον τελείως καταστραφῆ. Ὁ σωζόμενος τοῖχος ἦτο ἐκτισμένος διὰ λαξευτῶν πωρολίθων, διετηρεῖτο εἰς ὕψος 0.60 μ. καὶ ἡδράζετο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐρυθρωποῦ ἐδάφους. Εἰς τὸν ἐσωτερικὸν χῶρον τοῦ περιβόλου, τὸν προωρισμένον διὰ ταφάς, εὑρέθησαν σαρκοφάγος καὶ βάθρον. Ἡ σαρκοφάγος ἦτο πωρίνη, διαστ. 1.90 × 0.51, ὕψ. 0.70 μ., ἐκαλύπτετο διὰ δύο πλακῶν ἀετωματικῶν καὶ ἡδράζετο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους. Περιεῖχε τὰ διαλελυμένα ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ. Τὸ βάθρον ἦτο κτιστὸν δι' ἀργῶν λίθων καὶ εἶχε σχῆμα ὀρθογώνιον, διαστ. 1.10 × 1.20, ὕψ. 0.24 μ.

Τοῦ δευτέρου περιβόλου σώζεται τμῆμα μόνον τῆς προσθίας πλευρᾶς, σωζ. μήκ. 4.20 μ. Ἦτο παρομοίας κατασκευῆς πρὸς τὸν προηγούμενον, ἀλλὰ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 1 μ. (Π ί ν. 117 γ).

Ὁ τρίτος περίβολος ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 3.50 μ., ἡ πρὸς Α. δὲ συνέχειά του εὑρίσκετο πέραν τῆς ἀνατολικῆς μεσοτοιχίας τοῦ οἰκοπέδου.

ΑΝΑΒΥΣΣΟΣ

Πλησίον τῆς κοινότητος Ἀναβύσσου, πρὸς ΒΑ. τῆς ὁδοῦ πρὸς Καμάριζαν, παρὰ τὸ θερμοκήπιον Φερενίκου, μὲ ἀφορμὴν τὴν διάνοιξιν χάνδακος, ἦλθεν εἰς φῶς τάφος τῆς παλαιοχριστιανικῆς περιόδου.

Ὁ τάφος ἦτο κιβωτιόσχημος, ὀρθογωνίου σχήματος, διαστ. 2.07 × 0.76, ὕψ. 0.80 μ., κατεσκευασμένος ἐντὸς ὀρύγματος εἰς τὸ φυσικὸν ἔδαφος. Ἦτο ἐκτισμένος δι' ἐπαλλήλων στρώσεων ὀπτοπλίνθων, συνδεομένων μεταξύ των διὰ κονιάματος καὶ ἀρχιτεκτονικοῦ ὑλικοῦ εἰς δευτέραν χρῆσιν. Ἡ στάθμη τοῦ πυθμένος του ἔκειτο 1 μ. βαθύτερον τῆς ἐπιφανείας τοῦ συγχρόνου ἐδάφους καὶ ἐκαλύπτετο διὰ τριῶν πλακῶν. Εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ καλύμματος τοῦ τάφου, εἰς βάθος 0.45 μ., εἶχε κατασκευασθῆ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν περίμετρόν του ἀναλημματικὸν τοιχάριον ἐν εἴδει πλαισίου, διαστ. 2.50 × 1 μ., ὀρθογωνίου κατόψεως. Εἰς τὴν μίαν μακρὰν πλευράν του ἐσχηματίζετο μικρὰ ὀρθογώνιος κόγχη. Τὸ τοιχάριον αὐτὸ ἦτο κατεσκευασμένον δι' ἀργῶν λίθων καὶ κονιάματος καὶ ἔφερεν ἐπένδυσιν ἀσβεστοκονίας.

Ἐντὸς τοῦ τάφου εὑρέθησαν μόνον τὰ διαλελυμένα ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ. Μεταξὺ τῶν ἐπιχώσεων ἄνωθεν τοῦ καλύμματος εὑρέθησαν δύο λύχνοι ἐλλιπεῖς, τοῦ 5ου αἰ. μ.Χ.· ὁ εἷς ἐκοσμεῖτο διὰ χριστογράμματος καὶ ἰχθυακάνθης, ὁ δεύτερος μὲ κλάδον ἐλαίας. Ἐπίσης εὑρέθησαν τρία θραύσματα ἄλλων λύχνων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο ἔφερον εἰς τὸν πυθμένα τὸ ὄνομα *[ΧΙΟ]ΝΗ[Σ]* καὶ *ΧΙ[ΟΝΗΣ]*.

ΕΛΕΥΣΙΣ

Ὁδὸς Αἰσχύλου 7 (Ο.Τ. 89)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Παππᾶ, διαστ. 3.60 × 6 × 13 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τὰ λείψανα δύο χώρων, σωζομένων μερικῶς. Τὰ ἀποκαλυφθέντα δωμάτια εἶχον κατεύθυνσιν Β.-Ν. Ὁ ἐξωτερικὸς των τοῖχος ἦτο ἐνιαῖος, κατεσκευασμένος δι' ἀργῶν λίθων μικροῦ καὶ μεγάλου μεγέθους μὲ ὑποθεμελίωσιν ἐκ μικρῶν ἀργῶν λίθων. Εἶχε πάχος 0.60 μ. καὶ ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 3.50 μ., ἡδράζετο ἐπὶ ἐπιχώσεων εἰς βάθος 1.40 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 1.40 μ. Ὁ διαχωριστικὸς τοῖχος τῶν δύο δωματίων ἦτο κατεσκευασμένος δι' ἀργῶν λίθων μικροῦ καὶ μεγάλου μεγέθους καὶ εἶχε πάχος 0.45 μ. (Σ χ έ δ. 39).

Ὁδὸς Σωτ. Γκιόκα 6

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Δ. Βάσση, διεξήχθη μικρὰ σκαφικὴ ἔρευνα πλησίον τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τοῦ οἰκοπέδου. Εἰς ἀπόστασιν 3.70 μ. ἀπὸ τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ ἀπεκαλύφθη τμῆμα τοίχου, σωζ. μήκ. 1.30 μ., μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ. Ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λίθων μικροῦ καὶ μετρίου μεγέθους, συνδεομένων δι' ἰλύος καὶ ἡδράζετο ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους, εἰς βάθος 1.10 μ., διετηρεῖτο δὲ εἰς ὕψος 0.70 μ.

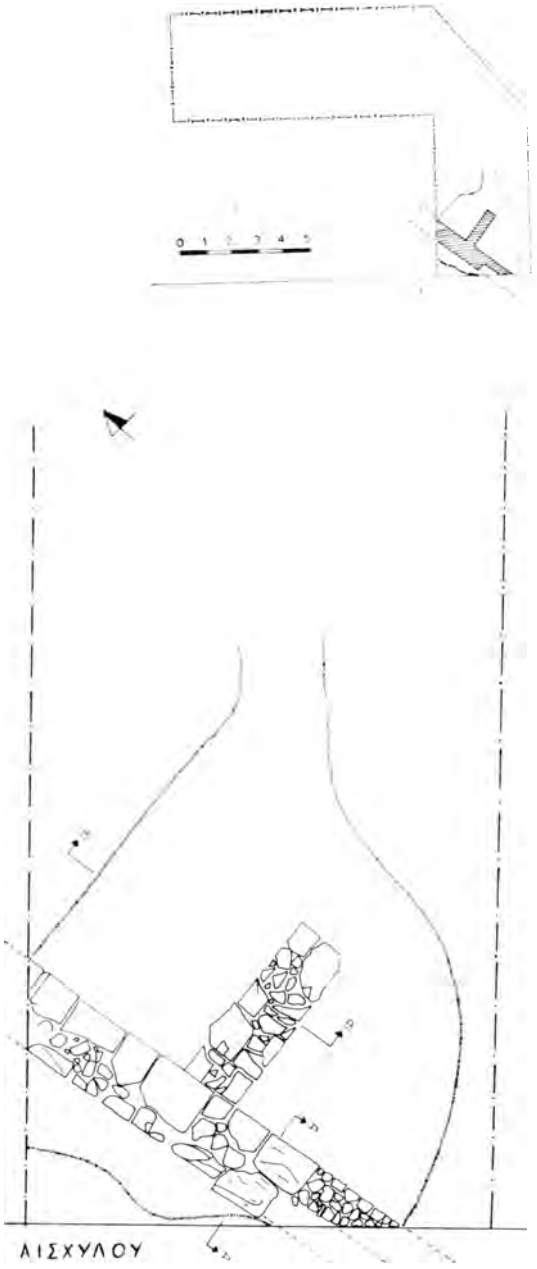
Ὁδὸς Δήμητρος καὶ Χατζηδάκη

Κατὰ τὸ 1970, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Λιάπη, Μητροπούλου καὶ Κοντοπούλου, διαστ. 31 × 21 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψεν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, ἀνήκοντα εἰς δύο οἰκοδομικὰς περιόδους τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων (Π ί ν. 118 α).

Προγενέστερος εἶναι ὁ ἀναλημματικὸς τοῖχος, κατευθύνσεως ΒΔ.-ΝΑ., σωζ. μήκ. 12.50 μ. Ἦτο ἐκτισμένος διὰ μεγάλων καὶ μικρῶν ἀργῶν λίθων, συνδεομένων δι' ἀσβεστοκονίας· ἡ ὑποθεμελίωσις εἶχε πάχος 0.95 μ. καὶ ὁ τοῖχος 0.50 μ. Ἐθεμελιοῦτο εἰς βάθος 1.90 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 1.05 μ. Πρὸς Δ. αὐτοῦ ἐσώζετο εἰς ἓν σημεῖον στρῶσις χαλίκων καὶ μικρῶν λίθων.

Πρὸς Β. κατεστράφη ὁ περιγραφεὶς τοῖχος διὰ τῆς κατασκευῆς κτίσματος, τοῦ ὁποίου ἐσώζετο ἡ ὑποθεμελίωσις τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας του μόνον. Ἡ νοτία πλευρά του διετηρεῖτο μέχρι μήκους 7.50 μ. καὶ ἡ δυτικὴ μέχρι μήκους 5.30 μ. Ἡ ὑποθεμελίωσις ἦτο ἐκτισμένη δι' ἀργῶν λίθων καὶ ἰλύος, εἶχε πάχος 0.50 μ., ἡδράζετο εἰς βάθος 3.20 μ. καὶ διετηρεῖτο μέχρις ὕψους 0.90 μ. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κτίσμα-

τος διετηροῦντο τρεῖς ἀλλεπάλληλοι στρώσεις δαπέδων.

Σχέδ. 39. Ἐλευσίς. Ὁδὸς Αἰσχύλου 7. Κάτοψις ἀνασκαφῆς καὶ τοπογραφικόν.

Ἐλαιουργία Ἑλλάδος (Ο.Τ. 14)

Κατὰ τὸ 1971, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν νοτίως τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου σταδίου καὶ εἰς τὸ Ο.Τ. 14, ὅπου εὑρίσκεται τὸ ἐργοστάσιον Ἐλαιουργίας Ἑλλάδος, διενηργήθη ἔρευνα εἰς χῶρον, ἐκτάσεως 40 × 16 μ., καὶ ἀνευρέθησαν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου.

Τοῖχος, πάχ. 0.55 μ., μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 16 μ. Ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος. Ἐπὶ τῆς βορείου ὄψεως αὐτοῦ ἔφερεν ἀντηρίδας ἀνὰ 3 μ., διαστ. 0.72 × 0.68 μ., μία δὲ ἀντηρὶς εἶχε κατασκευασθῆ καὶ ἐπὶ τῆς νοτίας ὄψεως αὐτοῦ, διαστ. 0.36 × 0.82 μ.

Εἰς ἀπόστασιν 3 μ. βορείως τοῦ περιγραφέντος τοίχου καὶ παραλλήλως πρὸς αὐτόν, ἀπεκαλύφθη ἀγωγός, ἀποτελούμενος ἀπὸ δύο κτιστὰ τοιχάρια, πάχ. 0.50-0.60 μ. ἕκαστον, τὰ ὁποῖα ἦσαν κατεσκευασμένα διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος. Ὁ μεταξὺ τῶν δύο τοίχων ἀγωγὸς εἶχε πλάτος 0.44 μ. καὶ αἱ παρειαί του ἔφερον ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος, ἄνωθεν δὲ ἐκαλύπτετο διὰ πλακοειδῶν λίθων (Πίν. 118 β). Ἡ στάθμη ἑδράσεως τῶν περιγραφέντων ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων ἔκειτο 0.80-1 μ. κάτωθεν τοῦ συγχρόνου ἐδάφους.

Εἰς τὸν μεταξὺ τοῦ τοίχου καὶ τοῦ ἀγωγοῦ χῶρον εὑρέθη ἕτερος ἀγωγός, ἀποτελεσθεὶς ἐκ πηλίνων σωμάτων, σχήματος ἀνεστραμμένου Π, ὁ ὁποῖος ἔβαινε μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν. καὶ διήρχετο κάτωθεν τοῦ τοίχου.

Ὁδὸς Θηβῶν 50 (Ο.Τ. 149)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Μαμούρη, διαστ. 8 × 16 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τὸ 1971 τὰ λείψανα δύο τοίχων, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., μὴ παραλλήλων μεταξύ των. Ἦσαν κατεσκευασμένοι διὰ μικρῶν καὶ μετρίων ἀργῶν λίθων, εἶχον πάχος 0.60 μ. καὶ ἠδράζοντο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ σκληροῦ ἐδάφους εἰς βάθος 0.90 ἕως 1 μ., διετηροῦντο δὲ εἰς ὕψος 0.50 ἕως 0.70 μ. Ἴχνη στρώσεων ὁδοῦ δὲν εὑρέθησαν, ὥστε νὰ βεβαιώσωμεν τὴν διέλευσιν ὁδοῦ ἐκεῖθεν.

Ἱερὰ Ὁδός

Κατὰ τὸ 1971, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Mobil Oil, κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν διὰ τὴν κατασκευὴν ὑπογείου δεξαμενῆς παρὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν αὐτοῦ, εὑρέθησαν τέσσαρες τάφοι τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου. Ἡ θέσις των ἐντοπίζεται πρὸς Β. τῆς Ἱερᾶς Ὁδοῦ, τῆς ὁποίας γνωρίζομεν τὴν παρειάν (ΑΑΑ ΙΙ (1969), σ. 323-329).

Ὁ εἷς ἦτο μαρμαρίνη σαρκοφάγος, ἄνευ καλύμματος, διαστ. 2.12 × 0.84, σωζ. ὕψ. 0.63 μ., μὲ γλυπτὸν διάκοσμον ἀνθοπλοκάμων ἐκ καρπῶν ροιᾶς, σταφυλῶν καὶ σταχύων. Ἡδράζετο ἐπὶ λαξευτῶν λίθων, εἰς βάθος 2.70 μ. (Πίν. 118 γ). Εἰς τὸ αὐτὸ βάθος, παραπλεύρως αὐτῆς, εὑρέθη καὶ δευτέρα σαρκοφάγος μαρμαρίνη, ἀδιακόσμητος, διαστ. 2.34 × 1.06 μ. Οἱ λοιποὶ δύο τάφοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠρευνήθησαν, λόγῳ τῆς θέσεώς των, ἦσαν λακκοειδεῖς,

ὀρθογώνια ὀρύγματα εἰς τὸ φυσικὸν ἔδαφος καὶ ἐκαλύπτοντο διὰ κεραμίδων, ὁ δὲ πυθμήν των ἔκειτο εἰς βάθος 1.80-2 μ. ἀπὸ τοῦ συγχρόνου ἐδάφους.

Ἱερὰ Ὁδὸς καὶ Παγκάλου (ἔργα ΟΤΕ)

Κατὰ τὴν διάνοιξιν χάνδακος ὑπὸ τοῦ ΟΤΕ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Παγκάλου, παρὰ τὴν συμβολήν της μετὰ τῆς Ἱερᾶς Ὁδοῦ, ἀπεκαλύφθη τμῆμα τῆς ἐκεῖθεν διερχομένης ἀρχαίας Ἱερᾶς Ὁδοῦ, τῆς ὁποίας ἡ πορεία μᾶς εἶναι ἤδη γνωστὴ διὰ τὸ μεταξὺ τῆς γεφύρας τοῦ Ἐλευσινιακοῦ Κηφισοῦ καὶ τῆς εἰσόδου τοῦ Ἱεροῦ διάστημα (ΑΑΑ ΙΙ (1969), σ. 323-329).

Ἡ ἀρχαία ὁδός, μὲ κατεύθυνσιν ΝΔ.-ΒΑ., ἔχει πλάτος 5.50 μ. καὶ διατηρεῖ τρία ὁδοστρώματα, συνολ. πάχ. 1 μ. Τὰ δύο ὁδοστρώματα χρονολογοῦνται εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον: τὸ παλαιότερον, πάχ. 0.20-0.25 μ., σύγκειται ἐκ λιθαρίων μετὰ χώματος, τὸ δὲ μεταγενέστερον, πάχ. 0.50-0.60 μ., ἐκ λίθων διαφόρων μεγεθῶν, ἀναμεμειγμένων μετὰ χώματος. Τὸ τρίτον ὁδόστρωμα, πάχ. 0.20 μ., ἀπετελεῖτο ἐκ λίθων διαφόρων μεγεθῶν, χώματος καὶ κονιάματος, καὶ χρονολογεῖται εἰς τὴν ὑστερορρωμαϊκὴν περίοδον, ὅτε ἐπεσκευάσθη καὶ ἐπανεχρησιμοποιήθη ἡ ὁδός.

Τὸ νοτιοανατολικὸν ἀνάλημμα τῆς ὁδοῦ διετηρεῖτο μέχρις ὕψους 1 μ., ἡδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 2.25 μ. καὶ ἦτο ἐκτισμένον δι' ἀκανονίστων λίθων μετρίου μεγέθους, τὸ δὲ πάχος του ἔφθανεν εἰς 0.80 μ. Τὸ βορειοανατολικὸν ἀνάλημμα, ἐξ ἄλλου, διετηρεῖτο εἰς κακὴν κατάστασιν.

Ἱερὰ Ὁδός, Πλατεῖα Ἡρώων, Πλούτωνος, Δήμητρος (χάνδαξ ΟΤΕ)

Κατὰ τὸ 1974, εἰς τὸ τμῆμα τοῦ χάνδακος τὸ περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῆς Ἱερᾶς Ὁδοῦ καὶ τῆς ὁδοῦ Πλούτωνος, τὸ ὁποῖον διήρχετο διὰ τῆς Πλατείας Ἡρώων, ἀνευρέθησαν τμήματα δύο τοίχων ἰσοδόμου κατασκευῆς ἐκ λαξευτῶν πωρολίθων, τὰ ὁποῖα προεκτεινόμενα θὰ συνηντῶντο κατ' ὀρθὴν γωνίαν καὶ τὰ ὁποῖα ταυτίζομεν ὡς μέρος τῆς νοτιοανατολικῆς γωνίας τοῦ Πομπείου. Ὁ εἷς τοῖχος, ὁ νότιος, μὲ κατεύθυνσιν ΝΔ.-ΒΑ., εὑρίσκεται κατὰ τὴν συμβολὴν τῆς Ἱερᾶς Ὁδοῦ μετὰ τῆς Πλατείας Ἡρώων, σώζεται εἰς ὕψος τεσσάρων δόμων, ἔχει πάχος 1.24 μ., ἑδράζεται δὲ ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ προσχωσιγενοῦς ἐδάφους εἰς βάθος 2.45 μ. (Πίν. 119 α). Στρώσεις τῆς Ἱερᾶς Ὁδοῦ διεπιστώθησαν νοτίως τούτου, διετηρεῖτο δὲ αὕτη εἰς πάχος 1.55 μ., διακρινομένων ἑπτὰ ὁδοστρωμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ τέσσαρα ἦσαν μεταγενέστερα τῆς εὑρεθείσης θεμελιώσεως τοῦ Πομπείου. Ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος τοῦ Πομπείου, μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ., εὑρίσκεται εἰς ἀπόστασιν 12.50 μ., διατηρεῖται εἰς ὕψος δύο δόμων (Πίν. 119 β), ἑδράζεται δὲ εἰς ὑψηλοτέραν στάθμην τοῦ νοτίου τοίχου, εἰς βάθος 1.85 μ. Πρὸς Α. αὐτοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν 0.90 μ., μὲ κατεύθυνσιν παράλληλον πρὸς αὐτόν, ἐσώζοντο τὰ λείψανα πηλίνου ἀγωγοῦ, ὁ ὁποῖος ἡδράζετο εἰς βάθος 1.15 μ., εἰς ἐπιχώσεις.

Βορειοανατολικῶς τοῦ Πομπείου ἐσώζοντο λείψανα τοίχων τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου, οἱ ὁποῖοι ἦσαν κατεσκευασμένοι διὰ λίθων, θραυσμάτων πλίνθων καὶ κονιάματος, εἶχον πάχος 0.55 μ. καὶ ἡδράζοντο εἰς τὸ φυσικὸν ἔδαφος, εἰς βάθος κυμαινόμενον ἀπὸ 1.70 ἕως 2.20 μ. Κατ' ἀρχὴν ἀπεκαλύφθησαν δύο τοῖχοι τεμνόμενοι μεταξύ των καθέτως, οἱ ὁποῖοι ἐσχημάτιζον τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν ἑνὸς χώρου καὶ πρὸς Β. αὐτῶν τὸ στόμιον φρέατος ἐπισκέψεως κτιστοῦ ἀγωγοῦ, κατευθύνσεως ΒΑ.-ΝΔ.

Δύο τοῖχοι ἐφαπτόμενοι καὶ παράλληλοι μεταξύ των, μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν., ἀπεκαλύφθησαν περαιτέρω μέχρι μήκους 3 μ., οἱ ὁποῖοι ἐτέμνοντο καθέτως ὑπὸ δύο παρομοίων, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ. Παραπλεύρως καὶ εἰς τὴν θέσιν διανοίξεως φρεατίου τοῦ ΟΤΕ ἐσώζετο μικρὸς ὀρθογώνιος χῶρος, διαστ. 1.80 × 1.50 μ.

Ὁδὸς Κίμωνος 13

Κατὰ τὸ 1970, ἐντὸς οἰκοπέδου, διαστ. 30 × 25 μ., ἀνεσκάφη τμῆμα οἰκίας τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου (Σχέδ. 40· Πίν. 119 γ).

Ἡ οἰκία εἶχεν ἀναπτυχθῆ μὲ ἄξονα ΒΑ.-ΝΔ. Τὰ ἀποκαλυφθέντα δωμάτια Α, Β, Γ ἦσαν κατὰ παράταξιν (Πίν. 119 δ), ἐνῷ ὁ χῶρος Δ ἀπετέλει τὸν πρόδομον τοῦ δωματίου Β. Τὰ δύο δωμάτια Α καὶ Β εἶχον διαστάσεις 4 × 3.50 μ. καὶ 4 × 2.20 μ. Οἱ τρεῖς χῶροι Ε, Δ καὶ Γ ἠρευνήθησαν μερικῶς. Ὁ βορειοδυτικὸς τοῖχος τῆς οἰκίας εἶχε συνολικὸν μῆκος 16 μ. καὶ καθέτως πρὸς αὐτὸν εἶχε κατασκευασθῆ τοῖχος διαχωριστικός, ὁ ὁποῖος ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 4.20 μ.

Οἱ τοῖχοι τῆς οἰκίας ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ μικρῶν καὶ μετρίων ἀργῶν λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος, ἔβαινον δὲ ἐπὶ ὑποθεμελιώσεως ἐκ μικρῶν ἀργῶν λίθων, ἡ ὁποία ἡδράζετο εἰς τὴν κιμηλιὰν εἰς βάθος 2.20 μ., καὶ διετηροῦντο μέχρις ὕψους 1.40 μ. Ὁ βορειοδυτικὸς τοῖχος εἶχε πάχος 0.60 μ., ἐνῷ οἱ διαχωριστικοὶ 0.45 μ. Ἡ στάθμη τῶν δαπέδων θὰ εὑρίσκετο εἰς βάθος 1.70 μ., ὅπως συμπεραίνεται καὶ ἀπὸ τὴν στάθμην τοῦ ἀγωγοῦ, τοῦ διερχομένου μὲ κατεύθυνσιν ΒΑ.-ΝΔ. διὰ τοῦ δωματίου Β. Αἱ παρειαὶ τῶν τοίχων ἐκαλύπτοντο διὰ κονιάματος.

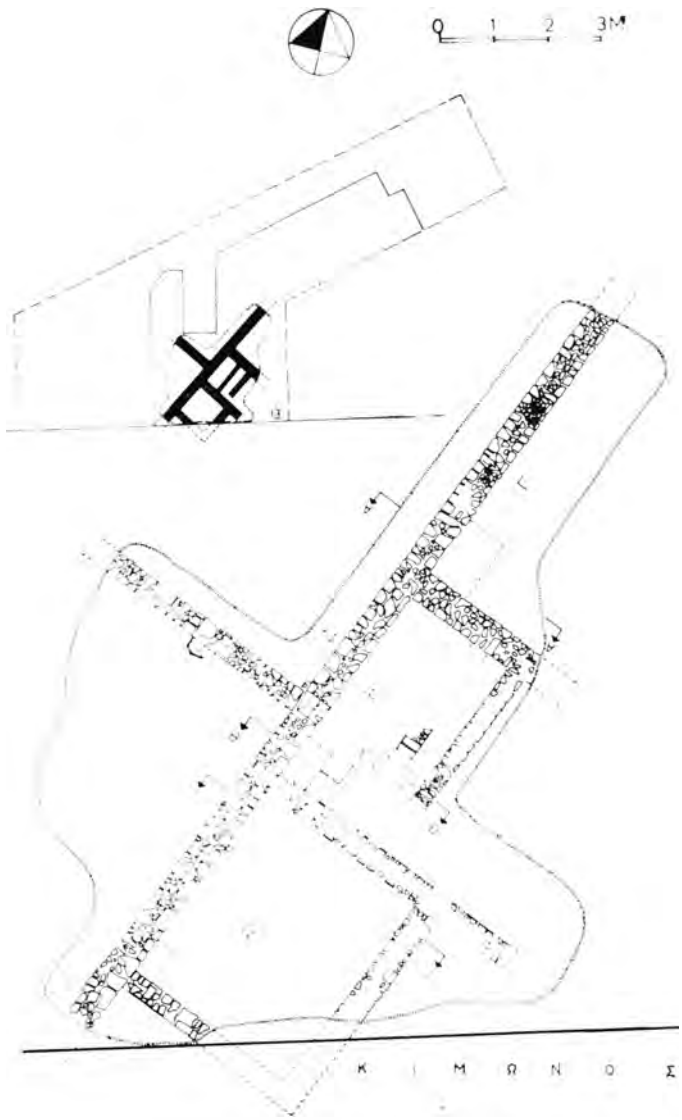
Ὁδὸς Κοντούλη 10 (Ο.Τ. 92)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας ἀδελφῶν Μαραγκοῦ, διαστ. 11.10 × 32 μ., ἀπεκαλύφθησαν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα χρονολογούμενα ἀπὸ τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου μέχρι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων (Σχέδ. 41).

Πλησίον τῆς βορειοδυτικῆς μεσοτοιχίας διετηροῦντο τὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα κτίσματος τῆς ὑστέρας ἑλληνιστικῆς περιόδου. Τοῖχος μὲ κατεύθυν-

σιν Α.-Δ. ἐσώζετο μέχρι μήκους 5 μ., ἕτερος κάθετος πρὸς αὐτὸν ἐσώζετο μέχρι μήκους 0.80 μ. καὶ οὕτως ἐσχηματίζοντο δύο χῶροι. Οἱ προαναφερθέντες τοῖχοι, πάχ. 0.60 μ., ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ λίθων καὶ ἰλύος, ἠδράζοντο εἰς ἐπιχώσεις εἰς βάθος 1.20 μ. νης ἐξ ἀργῶν λίθων καὶ κονιάματος (Πίν. 120 γ).

Πλησίον τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Κοντούλη τὰ εὑρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἀνῆκον εἰς πέντε διαφόρους οἰκοδομικὰς φάσεις. Εἰς τὴν παλαιοτέραν ἀνῆκεν εἰς τοῖχος (1) μὲ κατεύθυνσιν

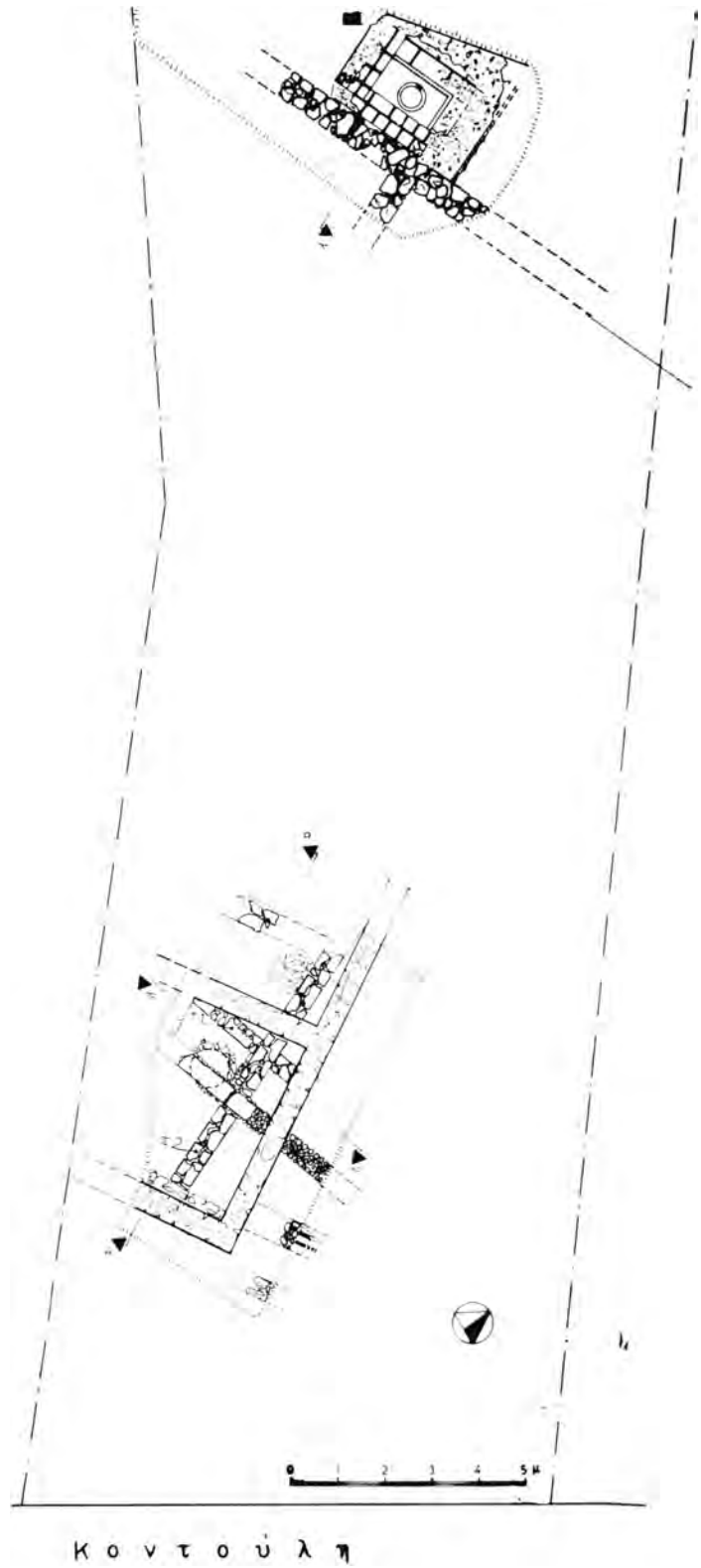

Σχέδ. 40. Ἐλευσίς. Ὁδὸς Κίμωνος 13. Κάτοψις ἀνασκαφῆς καὶ τοπογραφικόν.

καὶ διετηροῦντο μέχρις ὕψους 0.30-0.50 μ. Πρὸς ΒΔ. διεμορφοῦτο ὑπαίθριος χῶρος, σωζ. διαστ. 3.20 × 2.90 μ., τοῦ ὁποίου τὸ δάπεδον ἐκαλύπτετο κυρίως διὰ πηλίνων πλακῶν, ἐνῷ εἰς ἓν σημεῖον του εἶχε τοποθετηθῆ ὀρθογώνιος μαρμαρίνη πλάξ, διαστ. 1.70 × 0.90 μ., μετὰ κυκλικῆς ὀπῆς, διαμ. 0.45 μ. Τὸ δάπεδον εἶχεν ἐπιστρωθῆ ἐπὶ ὑποδομῆς συγκειμέ-

Α.-Δ., ὁ ὁποῖος ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 2.60 μ.· ἦτο ἐκτισμένος δι' ἀργῶν λίθων, εἶχε πάχος 0.35 μ. καὶ ἠδράζετο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ προσχωσιγενοῦς ἐδάφους εἰς βάθος 1.30 μ. Λείψανα κυκλικῆς κατασκευῆς ἀνῆκον πιθανῶς εἰς τὴν αὐτὴν οἰκοδομικὴν περίοδον (Πίν. 120 α).

Μεταγενέστερος ἦτο ὁ τοῖχος 2, μὲ κατεύθυνσιν

Σχέδ. 41. Ἐλευσίς. Ὁδὸς Κοντούλη 10. Κάτοψις ἀνασκαφῆς.

Β.-Ν., ὁ ὁποῖος ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 6 μ.· ἔβαινεν ἐπὶ τοῦ τοίχου 1 καὶ διεκόπτετο ὑπὸ μεταγενεστέρων τοίχων. Ἦτο ἐκτισμένος δι' ἀργῶν λίθων καὶ ἰλύος καὶ ἡδράζετο ἐπὶ ἐπιχώσεων εἰς βάθος 1.30 μ. (Πίν. 120 β).

Εἰς τρίτην οἰκοδομικὴν περίοδον ἀνῆκον τὰ πενιχρὰ λείψανα τῆς νοτιοανατολικῆς γωνίας ἑνὸς χώρου, τοῦ ὁποίου ἡ νοτία πλευρά, σωζ. μήκ. 0.80 μ., εὑρέθη κάτωθεν τοίχου τῆς ἑπομένης οἰκοδομικῆς περιόδου, ἡ δὲ δυτικὴ πλευρὰ ἐσώζετο μέχρι μήκους 0.80 μ. ἐπίσης.

Ἀπὸ τὴν τετάρτην οἰκοδομικὴν περίοδον διετηρεῖτο τοῖχος ἐξ Α. πρὸς Δ., ἑδραζόμενος εἰς βάθος 1.20 μ., ἐπὶ τῶν λειψάνων τοίχου τῆς γ΄ φάσεως καὶ διασχίζων τὸν τοῖχον τῆς β΄ φάσεως. Ἡ ὑποθεμελίωσίς του ἦτο ἐξ ἀργῶν λίθων καὶ τὸ σωζόμενον τμῆμα τῆς ἀνωδομῆς ἐκ λαξευτῶν ἐλευσινιακῶν λίθων (Πίν. 120 α - β).

Καλύτερον διετηρεῖτο τὸ κτίσμα τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου, τοῦ ὁποίου ἐσώζοντο μερικῶς δύο χῶροι. Εἷς τοῖχος, μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ., ἐσώζετο εἰς μῆκος 7 μ. καὶ οἱ δύο κάθετοι πρὸς αὐτὸν εἰς μῆκος 2.20 μ. Ἦσαν κατεσκευασμένοι διὰ χυτῆς τοιχοποιίας, εἶχον πάχος 0.50 μ. καὶ ἡδράζοντο εἰς ἐπιχώσεις καὶ ἐπὶ τῶν λειψάνων τῶν προγενεστέρων κτισμάτων εἰς βάθος 1.20 μ.

Ὁδὸς Κοντούλη καὶ Ἀσκληπιοῦ

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἐβρένογλου, διαστ. 16.20 × 21.20 μ., ἀνευρέθησαν ὑποθεμελιώσεις κτισμάτων, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὑποστῆ ἐπισκευὰς καὶ προσθήκας εἰς περισσοτέρας οἰκοδομικὰς περιόδους (Πίν. 120 δ). Ὁπωσδήποτε διακρίνονται πέντε οἰκοδομικαὶ φάσεις, χρονολογούμεναι ἀπὸ τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου μέχρι καὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων.

Τῆς παλαιοτέρας οἰκοδομικῆς φάσεως ἐσώζοντο ἐλάχιστα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, ὅπως τὰ ὑπόλοιπα δύο τοίχων (1 καὶ 2) ἐξ ἀργολιθοδομῆς, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐτέμνοντο μεταξὺ των καθέτως πλησίον τῆς βορειοδυτικῆς μεσοτοιχίας. Ὁ 1, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 1.50 μ., εἶχε πάχος 0.35 μ. καὶ ἡδράζετο εἰς βάθος 1 μ. Ὁ 2, τῆς αὐτῆς κατασκευῆς, ἐσώζετο εἰς μῆκος 0.80 μ. Εἰς ἀπόστασιν 4 μ. ἀπὸ τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Ἀσκληπιοῦ εὑρέθη ὁ τοῖχος 3, τῆς αὐτῆς ἐπίσης κατασκευῆς, μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν. καὶ σωζόμενον μῆκος 4.50 μ.

Εἰς μίαν δευτέραν οἰκοδομικὴν φάσιν ἀνήκουν τὰ λείψανα τεσσάρων τοίχων ἐξ ἀργολιθοδομῆς, χρονολογουμένων ἐπίσης, ἐκ τῆς κατασκευῆς των, εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον. Εἶναι οἱ τοῖχοι 5 καὶ 4, παραπλεύρως τῶν τοίχων 1 καὶ 2, οἱ ὁποῖοι ἐτέμνοντο καθέτως καὶ ἐσώζοντο εἰς μῆκος 2 μ. ὁ εἷς καὶ 4.30 μ. ὁ ἕτερος. Εἶχον πάχος 0.50 μ. καὶ ἡδράζοντο εἰς βάθος 0.80 μ. Ἐπίσης πλησίον τοῦ τοίχου 3 ἦσαν οἱ τοῖχοι 6 καὶ 7, παρομοίας πρὸς τοὺς περιγραφέντας κατασκευῆς· ὁ εἷς ἐσώζετο μέχρι μήκους 2.20 μ. καὶ ὁ ἕτερος μέχρι 2.40 μ.

Οἱ τοῖχοι 8, 9, 10 καὶ 11 κατεσκευάσθησαν εἰς μίαν μεταγενεστέραν οἰκοδομικὴν περίοδον. Ἦσαν καὶ αὐτοὶ ἐκτισμένοι δι' ἀργῶν λίθων, εἶχον πάχος 0.55 μ. καὶ ἡδράζοντο εἰς βάθος 0.80 μ. Ὁ 9 ἐσώζετο μέχρι μήκους 6.80 μ. καὶ ἐτέμνετο καθέτως ὑπὸ τῶν τριῶν ἄλλων: πρὸς Δ. μὲν ὑπὸ τοῦ 8, σωζ. μήκ. 0.80 μ., καὶ τοῦ 10, σωζ. μήκ. 1.50 μ., πρὸς Α. δὲ ὑπὸ τοῦ 11, σωζ. μήκ. 3 μ.

Οἱ λοιποὶ τοῖχοι (12-18) παρουσίαζον μίαν σχετικὴν ὁμοιομορφίαν εἰς τὴν κατασκευὴν διὰ τῆς χρήσεως ἀσβέστου καὶ κεραμίδων, ἡ δὲ ἕδρασίς των ἐγένετο εἰς ἐπιχώσεις, διὰ τοῦτο καὶ χρονολογοῦνται εἰς τὴν ρωμαϊκὴν περίοδον. Τὸ πάχος τῶν τοίχων αὐτῶν ἐκυμαίνετο ἀπὸ 0.50 ἕως 0.60 μ. Ἐνδεικτικῶς δίδονται αἱ διαστάσεις των: Ὁ τοῖχος 12 ἐσώζετο μέχρι μήκους 11.60 μ., ὁ 13, ὁ ὁποῖος τέμνει καθέτως τὸν 11, μέχρι μήκους 7 μ., καὶ ὁ 14 μέχρι μήκους 4 μ. Ὁ τοῖχος 15 εἶχε μῆκος 4 μ. καὶ ὁ 16 μῆκος 2.20 μ. Ὁ τοῖχος 17 ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 3.20 μ. καὶ ὁ 18 εἶχε μῆκος 6.20 μ.

Εἰς τὸν χῶρον, ὅπου ἀνεσκάφησαν οἱ τοῖχοι 1, 4 καὶ 11, εὑρέθησαν δύο ἀκόμη τοῖχοι, ὁ 19, σωζ. μήκ. 2.80 μ., καὶ ὁ 20, σωζ. μήκ. 4.50 μ.· διὰ τὴν κατασκευὴν των εἶχον χρησιμοποιηθῆ θραύσματα κεραμίδων καὶ ἀσβεστοκονία.

Ὁδὸς Νικολαΐδου καὶ Ὑγείας

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Μ. Τόμπρου, διαστ. 10.60 × 18 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε λείψανα ρωμαϊκῶν κτισμάτων (Σχέδ. 42· Πίν. 121 α).

Ὁ τοῖχος 1, μὲ κατεύθυνσιν ΒΑ.-ΝΔ., σωζ. μήκ. 9.70 μ., ἦτο κατεσκευασμένος δι' ἀργῶν λίθων μετρίου καὶ μεγάλου μεγέθους, διὰ λαξευτῶν λίθων, θραυσμάτων κεραμίδων, ὀπτοπλίνθων καὶ κονιάματος, εἶχε πάχος 0.45-0.50 μ., ἡδράζετο εἰς ἐπιχώσεις εἰς βάθος 2.35 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 0.70 μ. Εἰς τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου ἐσώζετο ἡ ἀρχὴ μόνον ἑνὸς τοίχου (3), σωζ. μήκ. 0.80 μ.· εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ διήρχετο μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν. πήλινος ἀγωγός, σωζ. μήκ. 1.50 μ. (Πίν. 121 β).

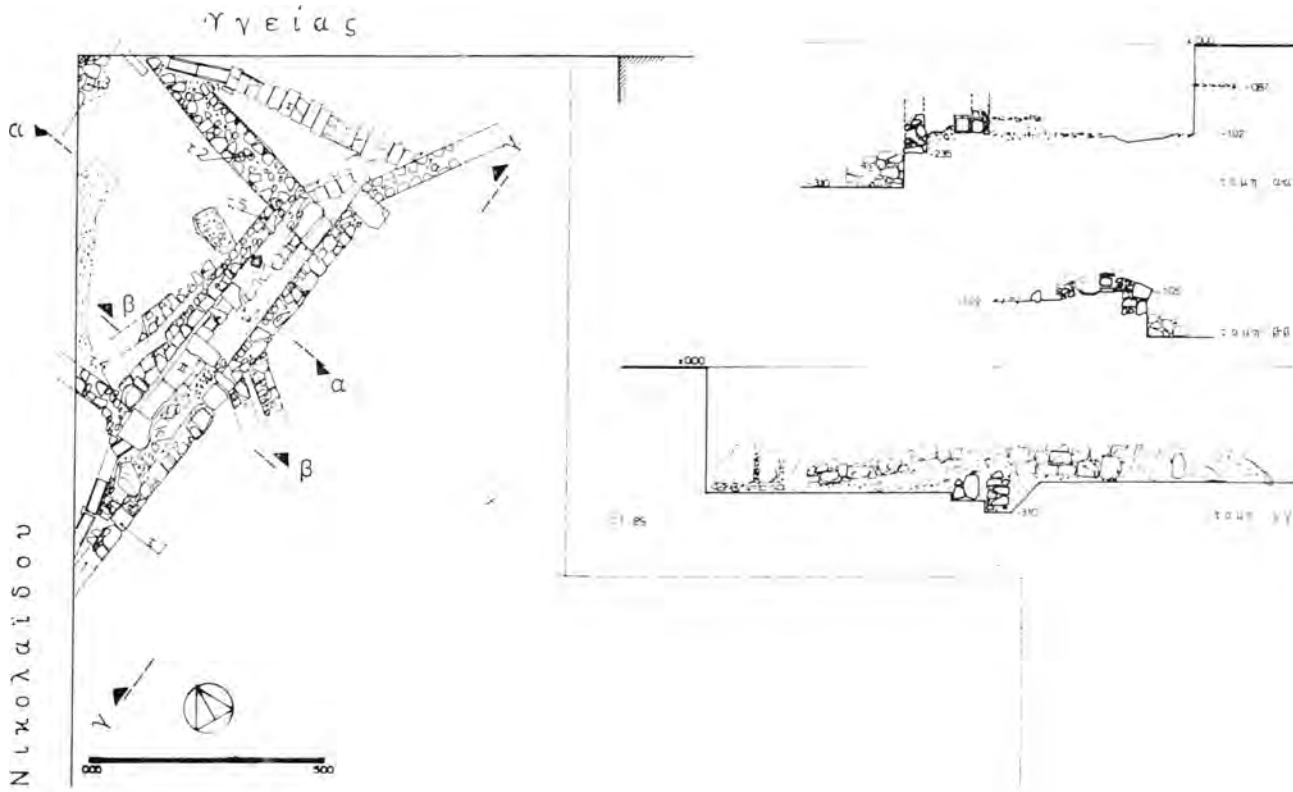
Εἰς τὸ βορειοανατολικὸν ἄκρον τοῦ τοίχου 1 εἶχεν ἐνσωματωθῆ κατὰ τὴν κατασκευήν του σημαντικὴ ἐπιγραφή (Πίν. 121 γ), τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Ἡ στήλη εἶναι ὀρθογώνιος, διαστ. 0.92 × 0.45 μ., καὶ ἀπολήγει ἄνω εἰς κυμάτιον. Εἰς τὸ μέσον τῆς στήλης εἰκονίζεται ἐν ἀναγλύφῳ λέβης ἐντὸς στεφάνου δάφνης. Πρόκειται περὶ ψηφίσματος τοῦ δήμου τῶν Ἐλευσινίων καὶ ἀφορᾷ εἰς ἐκμίσθωσιν λατομείου, μέρος τῶν ἐσόδων τοῦ ὁποίου θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ θυσίας εἰς τὸν Ἡρακλέα.

Ὁ τοῖχος 1 διεκόπτετο ὑπὸ μεταγενεστέρου, ἔχοντος κατεύθυνσιν Α.-Δ., ὁ ὁποῖος ἐσώζετο μέχρι μή-

κους 2 μ. Κάτωθεν τοῦ τοίχου 1, εἰς τὸ μέσον του περίπου, ἐσώζοντο τὰ λείψανα δύο παλαιοτέρων τοίχων, μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν., οἱ ὁποῖοι ἦσαν παράλληλοι μεταξύ των καὶ ἐσώζοντο ὁ εἷς μέχρι μήκους 1.20 μ. καὶ ὁ δεύτερος μέχρι μήκους 0.30 μ.· ἦσαν ἐκτισμένοι δι' ἀργῶν λίθων καὶ ἠδράζοντο εἰς βάθος 3.10 μ. ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους.

Εἰς ἀπόστασιν 1 μ. πρὸς Β. τοῦ τοίχου 1 ἀνεσκάφη τοῖχος (5), μὲ παράλληλον πρὸς αὐτὸν κατεύθυνσιν, σωζ. μήκ. 5.50 μ., ὁ ὁποῖος ἐσχημάτιζε πρὸς Δ. ὀρθὴν γωνίαν μὲ τοῖχον (4), διατηρούμενον μέχρι μήκους 1 μ. Οἱ τοῖχοι 4 καὶ 5 ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος, εἶχον πάχος 0.40 μ. καὶ ἠδράζοντο εἰς ἐπιχώσεις, εἰς βάθος 1.92 μ., διετηροῦντο δὲ εἰς ὕψος 0.50 μ. Λείψανα χαλικοστρώτου δαπέδου, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν πλησίον τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Νικολαΐδου, εἰς βάθος 1.92 μ., θὰ ἀνῆκον προφανῶς εἰς τὸν χῶρον τὸν περικλειόμενον ὑπὸ τῶν προαναφερθέντων τοίχων. Κατὰ 0.35 μ. ὑψηλότερον τοῦ δαπέδου τούτου εὑρέθησαν λείψανα μεταγενεστέρου ἐκ μικρῶν λίθων.

Ὁ τοῖχος 2, μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ., ἦτο μεταγενέστερος τῶν λοιπῶν. Ἦτο ἐκτισμένος διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος, εἶχε πάχος 0.80 μ. καὶ ἠδράζετο εἰς ἐπιχώσεις, ὀλίγον ὑψηλότερον τοῦ τοίχου 1, ἐσώζετο δὲ μέχρι μήκους 5.50 μ. Τὸν τοῖχον 2 διέσχιζον εἰς δύο σημεῖα του δύο πήλινοι ἀγωγοί, σχήματος ἀνεστραμμένου Π (Π ί ν. 121 β). Ὁ ἀγωγὸς Ι, μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ., σωζ. μήκ. 6 μ., διήρχετο διὰ μέσου τοῦ τοίχου 2, ἀπέληγε κάτωθεν τοῦ τοίχου 1α καὶ ἔβαινεν εἰς ἐπιχώσεις, εἰς βάθος 2.20 μ. περίπου, μὲ ροὴν πρὸς ΝΑ. Ὁ ἀγωγὸς ΙΙ, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 2 μ.,

Σχέδ. 42. Ἐλευσίς. Ὁδὸς Νικολαΐδου καὶ Ὑγείας. Κάτοψις ἀνασκαφῆς καὶ τομαί.

εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ νοτίου ἄκρου τοῦ τοίχου 2, καὶ εἶχε ροὴν πρὸς Α. Πρὸς Δ. ἐκάμπτετο καὶ ἠκολούθει κατεύθυνσιν ΝΔ., παράλληλον πρὸς τὸν τοῖχον 5.

Ὁδὸς Παγκάλου καὶ Αἰσχύλου

Κατὰ τὸ 1971, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας ΟΤΕ, διαστ. 14.50× 28 μ., ἀνευρέθησαν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα κτισμάτων, τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν ἐπανειλημμένως ἐπισκευὰς καὶ μετασκευὰς ἀπὸ τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου μέχρι καὶ τῆς ρωμαϊκῆς. Τὰ ἐναπομείναντα λείψανα δὲν συνθέτουν συγκεκριμένα σύνολα.

Πλησίον τῆς δυτικῆς μεσοτοιχίας εὑρέθησαν δύο τοῖχοι, οἱ ὁποῖοι ἐτέμνοντο καθέτως μεταξύ των καὶ ἐσχημάτιζον δύο χώρους, σωζομένους μερικῶς· ὁ τοῖ-

χος 22 ἐσώζετο εἰς μῆκος 1.30 μ. καὶ ὁ 23 εἰς μῆκος 2.20 μ., ἀμφότεροι δὲ ἦσαν ἐκτισμένοι δι' ἀργῶν λίθων καὶ ἰλύος καὶ ἡδράζοντο εἰς ἐπιχώσεις. Ἐπ' αὐτῶν μεταγενεστέρως κατασκευάζεται κτίσμα, τοῦ ὁποίου διετηροῦντο μερικῶς δύο πλευραί: ὁ τοῖχος 21 μέχρι μήκους 6 μ. καὶ ὁ 24 μέχρι μήκους 1 μ. Εἶναι ἐκτισμένοι διὰ λίθων, πλίνθων καὶ κονιάματος καὶ ὁ 21 διασώζει ἀνωδομὴν ἐκ λαξευτῶν λίθων. Ἅπαντες οἱ τοῖχοι ἡδράζοντο εἰς ἐπιχώσεις εἰς βάθος 0.40-0.80 μ.

Εἰς τὸ κέντρον τοῦ οἰκοπέδου τρεῖς τοῖχοι ἐπάλληλοι, οἱ 2, 3 καὶ 4, ἔχουν κατασκευασθῆ ὁ εἷς ἐπὶ τοῦ ἄλλου εἰς διαφορετικὰς οἰκοδομικὰς περιόδους. Ὁ τοῖχος 4, ὁ παλαιότερος, ἐσώζετο μέχρι μήκους 7 μ., ἦτο ἐκτισμένος δι' ἀργῶν λίθων καὶ εἶχε πάχος 0.65 μ., ἡδράζετο δὲ εἰς βάθος 1 μ. Καθέτως πρὸς τὸν τοῖχον 4 ἔβαινεν ὁ τοῖχος 11, σωζ. μήκ. 2 μ., ὁ ὁποῖος θὰ συνεδέετο μετ' αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ τοίχου 4 ἡδράζετο ὁ 3, σωζ. μήκ. 13.30 μ., ὁ ὁποῖος ἦτο ἐπίσης κατεσκευασμένος δι' ἀργολιθοδομῆς καὶ εἶχε πάχος 0.55 μ. Πρὸς Δ. τοῦ τοίχου 3 εὑρέθη ἀγωγὸς πήλινος, μὲ παράλληλον πρὸς αὐτὸν κατεύθυνσιν, σωζ. μήκ. 3.20 μ., ὁ ὁποῖος θὰ ἦτο σύγχρονός του. Ἐπὶ τῶν λειψάνων τοῦ τοίχου 3 εἶχε θεμελιωθῆ εἰς τὴν ρωμαϊκὴν περίοδον ἕτερος τοῖχος, ὁ 2, κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὁποίου εἶχον χρησιμοποιηθῆ θραύσματα κεράμων καὶ κονίαμα, εἶχε πάχος 0.50 μ. καὶ ἐσώζετο εἰς μῆκος 3 μ. Μετὰ τοῦ τοίχου 2 συνεδέοντο οἱ τοῖχοι 26 καὶ 25, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν μετ' αὐτοῦ δωμάτιον, τοῦ ὁποίου μᾶς εἶναι γνωστὴ ἡ μία μόνον πλευρά, μήκ. 2.80 μ. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν κτισμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνῆκον οἱ περιγραφέντες τοῖχοι, κατασκευάζεται ὀρθογώνιος χῶρος, πλευρᾶς 1.20 μ.· οἱ τοῖχοι του, πάχ. 0.45 μ., ἡδράζοντο εἰς βάθος 0.80 μ. καὶ ἦσαν ἐκτισμένοι δι' ἀργῶν λίθων, θραυσμάτων κεραμίδων καὶ κονιάματος.

Οἱ τοῖχοι 1 καὶ 5-9, πάχ. 0.45-0.50 μ., εἶναι σύγχρονοι,ἀλλὰ προγενέστεροι τοῦ 2. Ἡ ὑποθεμελίωσίς των εἶναι κατεσκευασμένη δι' ἀργῶν λίθων καὶ ἡδράζετο εἰς βάθος 1 μ. Οἱ τοῖχοι 1 καὶ 5 διέσωζον μικρὸν τμῆμα τῆς ἀνωδομῆς των, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον χρησιμοποιηθῆ μέτριοι καὶ μικροὶ ἀργοὶ λίθοι, θραύσματα κεραμίδων καὶ κονίαμα. Ἀκέραιον κατώφλιον μαρμάρινον, διαστ. 1 × 0.45 μ., διέσωζεν ὁ τοῖχος 5, ἐνῷ εἰς τὸν τοῖχον 1 εἶχον χρησιμοποιηθῆ τμήματα κατωφλίου. Ἐνδεικτικῶς δίδονται τὰ σωζόμενα μήκη τῶν τοίχων: ὁ τοῖχος 1 εἶχε σωζ. μῆκος 3.50 μ., ὁ τοῖχος 5:2.50 μ., ὁ τοῖχος 6:4 μ., ὁ τοῖχος 7:1.30 μ., ὁ τοῖχος 8:1 μ. καὶ ὁ τοῖχος 9:2 μ.

Πρὸς Ν. τοῦ τοίχου 3 εἶχον κατασκευασθῆ δύο κάθετοι πρὸς αὐτὸν τοῖχοι, ὁ 12 καὶ ὁ 12α, οἱ ὁποῖοι ἦσαν προγενέστεροί του, ὁ δὲ δεύτερος ἡδράζετο ἐν μέρει ἐπὶ τοῦ πρώτου· ἀμφότεροι ἦσαν ἐκτισμένοι δι' ἀργῶν λίθων, εἶχον πάχος 0.55 μ. καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐσώζετο εἰς μῆκος 4 μ., ὁ δὲ δεύτερος ἐκάμπτετο εἰς ἓν σημεῖον του καὶ ἐσώζετο εἰς μῆκος 5.50 μ.

Πρὸς Ν. τοῦ τοίχου 12 ἀνεσκάφη ὁ τοῖχος 13, σωζ. μήκ. 6, πάχ. 0.50 μ. Ἡδράζετο εἰς βάθος 1 μ. καὶ ἦτο προγενέστερος τοῦ 3, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν ἔτεμνε. Τὸν τοῖχον 13 ἔτεμνε καθέτως ὁ τοῖχος 14, ὁ ὁποῖος ἦτο μεταγενέστερός του καὶ ἡδράζετο εἰς ἐπιχώσεις. Ἀμφότεροι ἦσαν ἐκτισμένοι δι' ἀργῶν λίθων· ὁ 14 ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 3 μ. καὶ ὁ 15 εἰς μῆκος 4.50 μ. Οἱ τοῖχοι 19 καὶ 17, σωζ. μήκ. 3.20 μ. ἀμφότεροι, εἶχον κατεύθυνσιν κάθετον πρὸς τὸν 15 καὶ ἦσαν παλαιότεροι, ἡδράζοντο δὲ ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 1.20 μ., ἐνῷ οἱ εὑρισκόμενοι μεταξὺ αὐτῶν τοῖχοι εἶναι μεταγενέστεροι· ὁ τοῖχος 16 ἐσώζετο μέχρι μήκους 5 μ. καὶ ὁ τοῖχος 18 μέχρι μήκους 2.20 μ. Σύγχρονος πρὸς τὸν 16 ἦτο καὶ ὁ τοῖχος 20, σωζ. μήκ. 2.60 μ., ὁ ὁποῖος τὸν ἔτεμνε καθέτως. Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι τοῖχοι ἦσαν ἐξ ἀργολιθοδομῆς καὶ ἡδράζοντο εἰς ἐπιχώσεις. Κάτωθεν τοῦ 20 εὑρέθησαν τὰ λείψανα δύο παλαιοτέρων τοίχων.

Ὁδὸς Πλούτωνος 25 (Ο.Τ. 140)

Εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Ἀντιγόνης Κουτελιέρη, διαστ. 12.50 × 8 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε λείψανα τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ πρὸς τὰς Πύλας τοῦ Ἄστεως μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν. (Σ χ έ δ. 43).

Τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ ἀπεκαλύφθη τμῆμα τοῦ ἀνατολικοῦ ἀναλήμματος, μήκ. 6 μ., ἐνῷ ἡ ὁδὸς διετηρεῖτο μέχρι πλάτους 2 μ. Τὸ ἀνάλημμα ἦτο ἐκτισμένον δι' ἀργῶν λίθων μικροῦ καὶ μετρίου μεγέθους, εἶχε πάχος 0.60 μ., ἡδράζετο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 1.50 μ., καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 1.20 μ. Τῆς ὁδοῦ διεκρίθησαν τρία ὁδοστρώματα ἐκ χαλίκων καὶ χώματος, συνολ. πάχ. 0.60 μ.

ΜΕΓΑΡΑ

Ὁδὸς Ἀβέρωφ 8 καὶ Ἡροδότου

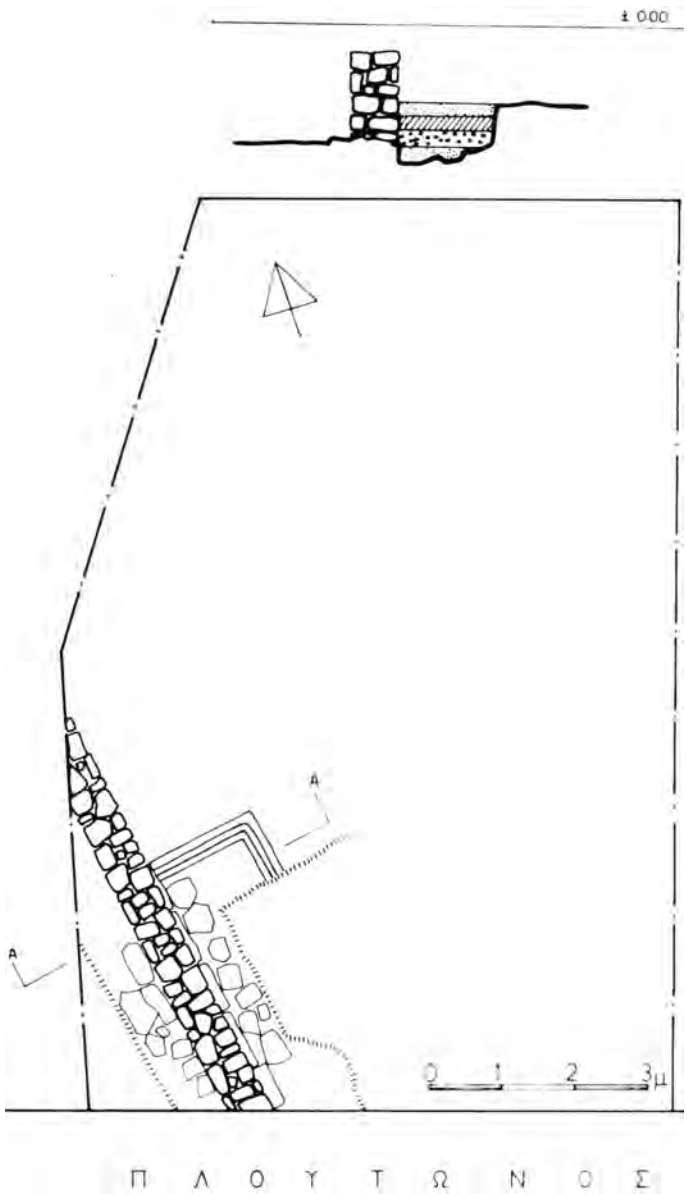
Κατὰ τὸ 1970, εἰς τὸν ἀκάλυπτον χῶρον οἰκοδομῆς, ἰδιοκτησίας Κωνστ. Καστάνη, κατὰ τὴν διάνοιξιν ὀρθογωνίου ὀρύγματος, πλευρᾶς 3 μ., διὰ τὴν κατασκευὴν βόθρου, ἀνευρέθη τμῆμα ἀρχαίου τοίχου. Οὗτος μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ., ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 3 μ. Ἔβαινεν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ βραχώδους ἐδάφους εἰς βάθος 3.50 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Ἀβέρωφ, ἦτο κατεσκευασμένος διὰ λαξευτῶν πωρολίθων κατ' ἀποστάσεις τοποθετημένων καὶ ἀργῶν λίθων εἰς τὰ μεταξὺ διαστήματα, εἶχε πάχος 0.45 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 1.50 μ.

Ὁδὸς Ἀβέρωφ καὶ Ἡροδότου (Ο.Τ. 28)

Κατὰ τὸ 1971, εἰς οἰκόπεδον, ἰδιοκτησίας Τουμπανιάρη, διαστ. 11 × 10 μ., ἀπεκαλύφθη τμῆμα τοῦ τείχους τῆς πόλεως τῶν Μεγάρων, τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. (Σ χ έ δ. 44· Π ί ν. 122 α).

Ἡ πρὸς Δ. συνέχειά του εἶχεν ἀνευρεθῆ εἰς δύο σημεῖα: (α) ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀβέρωφ εἰς οἰκόπεδον ἰδιο-

κτησίας Γεωργικοῦ Συνεταιρισμοῦ (ΑΔ 22 (1967): Χρονικά, σ. 118-120), καὶ (β) εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Μουστάκα εἰς τὸ αὐτὸ οἰκοδομικὸν τετράγωνον (ΑΔ 25 (1970): Χρονικά, σ. 99-101 καὶ ΑΑΑ III (1970), σ. 21-29).

Σχέδ. 43. Ἐλευσίς. Ὁδὸς Πλούτωνος 25. Κάτοψις ἀνασκαφῆς καὶ τομή.

Εἰς τὸ παρὸν οἰκόπεδον τὸ τεῖχος, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., ἠρευνήθη μερικῶς μέχρι μήκους 11 μ. Ἦτο κατεσκευασμένον κατὰ τὸ ἔμπλεκτον ἰσόδομον σύστημα, διὰ δύο λιθίνων περιβόλων καὶ γεμίσματος, πάχ. 2 μ., εἰς τὸν μεταξύ των κενὸν χῶρον καὶ εἶχε συνολικὸν πάχος 3.80 μ. Ἠδράζετο ἐπὶ τοῦ σκληροῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 1.10 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος δύο δόμων, ἤτοι 0.95 μ. Ἕκαστος περίβολος ἦτο ἐκτισμένος διὰ λαξευτῶν ὀρθογωνίων πωρολίθων κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα· οἱ δόμοι εἶναι ἰσοϋψεῖς καὶ οἱ λίθοι των τοποθετοῦνται διάτονοι ἢ δρομικοὶ κατὰ στρώσεις. Τὸ γέμισμα τοῦ τείχους συνέκειτο ἐκ μικρῶν ἀργῶν λίθων, λατύπης καὶ χώματος. Εἰς ἀπόστασιν 3.50 μ. ἀπὸ τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Ἡροδότου εἶχεν ἐνσωματωθῆ εἰς τὸν κατώτερον δόμον τοῦ τείχους λίθινος ἀγωγός, σχήματος ἀνεστραμμένου Π, διαστ. 0.35 × 0.30 μ., ὁ ὁποῖος εἶχε κατεύθυνσιν Β.-Ν. καὶ ἐξεῖχε 0.45 μ. πέραν τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβόλου.

Ὁδὸς Ἀριστοφάνους καὶ Σωκράτους (ἔργα ΟΤΕ)

Κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν δύο ὁδῶν ἐντὸς χάνδακος, ἀνευρέθη τὸ 1970 μικρὸν τμῆμα τοίχου.

Ὁ τοῖχος, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., ἐσώζετο εἰς μῆκος 3.30 μ., εἶχε πάχος 0.45 μ., διετηρεῖτο εἰς ὕψος 0.55 μ. καὶ ἔβαινεν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 0.90 μ. ἀπὸ τοῦ συγχρόνου καταστρώματος τῆς ὁδοῦ. Εἰς τὴν κατασκευήν του εἶχεν ἐνσωματωθῆ πώρινον δωρικὸν ἐπιστύλιον, μήκ. 2, πλ. 0.45 καὶ ὕψ. 0.50 μ.

Ὁδὸς Ἀριστοφάνους καὶ Σωκράτους 4 (Ο.Τ. 62)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Παν. Τσίγκρη, διαστ. 15.80 × 16 μ., ἀπεκαλύφθησαν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα κτίσματος, τοῦ ὁποίου διακρίνονται δύο οἰκοδομικαὶ φάσεις, χρονολογούμεναι εἰς τὴν ὑστερορρωμαϊκὴν περίοδον (Πίν. 122 β).

Εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν τμῆμα τοῦ οἰκοπέδου ἀπεκαλύφθησαν μερικῶς τρεῖς χῶροι, τῶν ὁποίων ἡ συνέχεια θὰ εὑρίσκετο ἐντὸς τοῦ ἀσκάπτου. Ὁ ἀνευρεθεὶς παρὰ τὴν δυτικὴν μεσοτοιχίαν τοῦ οἰκοπέδου χῶρος ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 4.20 μ., ἐνῷ ἡ στενὴ πλευρά του εἶχε μῆκος 2.80 μ. Ὁ νότιος τοῖχος τοῦ δωματίου τούτου καὶ τμῆμα τοῦ ἀνατολικοῦ του τοίχου εἶχον κατασκευασθῆ διὰ λίθων μικροῦ καὶ μεγάλου μεγέθους, πλίνθων καὶ κονιάματος. Οἱ τοῖχοι αὐτοὶ εἶχον πάχος 0.50-0.55 μ. καὶ ἠδράζοντο εἰς ἐπιχώσεις εἰς βάθος 1.25 μ. Τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου καὶ ὁ βόρειος τοῖχος, εἶχον κτισθῆ μὲ τὰ αὐτὰ ὑλικά, ἀλλὰ κατὰ τὴν κατασκευήν των δὲν εἶχε χρησιμοποιηθῆ κονίαμα. Οἱ τοῖχοι αὐτοὶ ἠδράζοντο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 2.80 μ., ἦσαν προγενέστεροι καὶ εἶχον ἐνσωματωθῆ εἰς περίοδον ἐπισκευῆς τοῦ κτηρίου.

Πρὸς Α. τοῦ περιγραφέντος χώρου καὶ καθέτως πρὸς αὐτὸν μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ. ἔβαινε τοῖχος, πάχ. 0.50-0.55 μ., κατεσκευασμένος διὰ μεγάλων καὶ μικρῶν ἀργῶν λίθων καὶ πλίνθων, σωζόμενος μέχρι μήκους 5.50 μ. Δεύτερος τοῖχος κάθετος πρὸς τὸν προηγούμενον, ὁ ὁποῖος ἀνεσκάφη μέχρι μήκους

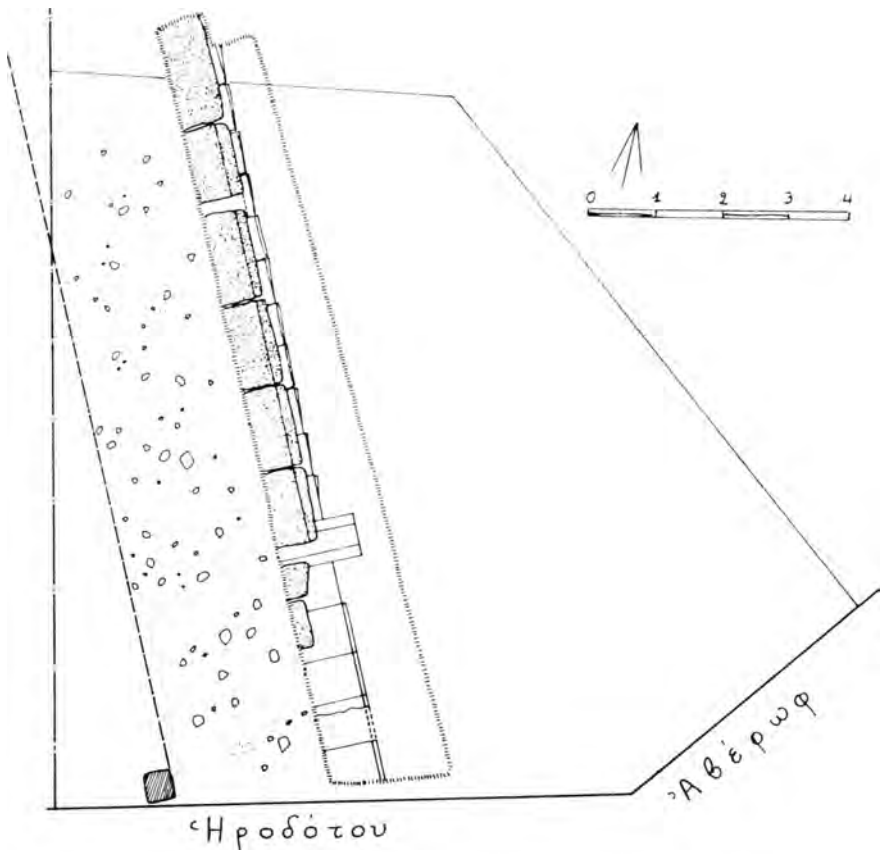
4.20 μ., ἐσχημάτιζε μὲ τὸν προαναφερθέντα δύο εἰσέτι χώρους· τοῦ ἑνὸς χώρου ἡ μία πλευρὰ εἶχε πλάτος 3.30 μ., τοῦ δευτέρου ἐσώζετο μέχρι μήκους 1.80 μ. Οἱ τοῖχοι τοῦ ἀνασκαφέντος κτίσματος διετηροῦντο εἰς ὕψος 1.50-2 μ.

Παρὰ τὴν βόρειον μεσοτοιχίαν τοῦ οἰκοπέδου ἐσώζετο ἡ νοτιοανατολικὴ γωνία δωματίου, τοῦ ὁποίου οἱ τοῖχοι, πάχ. 0.55 μ., διετηροῦντο εἰς κακὴν κατάστασιν. Ἦσαν κατεσκευασμένοι δι' ἀργῶν λίθων μικροῦ καὶ μεγάλου μεγέθους καὶ ἡδράζοντο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, εἰς βάθος 2.40 μ., διετηροῦντο δὲ εἰς ὕψος 1.30 μ.

Ὁδὸς Ἀφεσίου Διὸς 15

Κατὰ τὸ 1971, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἐλευθ. Κυριακούλη, διαστ. 10.50 × 11.70 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε συστάδα τεσσάρων τάφων. Κατὰ τὸ παρελθὸν εἰς τὸ αὐτὸ οἰκόπεδον εἶχον ἀνασκαφῆ καὶ ἕτεροι τάφοι μὲ ἀφορμὴν τὴν διάνοιξιν δεξαμενῆς εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου (ΑΔ 23 (1968): Χρονικά, σ. 100).

Οἱ ἀνασκαφέντες τάφοι ἦσαν καὶ πάλιν σαρκοφάγοι ἐκ πωρολίθου. Ἡδράζοντο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς ἐντὸς ὀρύγματος, τοῦ ὁποίου ὁ πυθμὴν ἔκειτο εἰς βάθος 2 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς συγχρόνου ὁδοῦ (Πίν. 122 γ). Αἱ σαρκοφάγοι Ι καὶ ΙΙ εὑρέθησαν μετὰ τοῦ καλύμματος αὐτῶν, ἀλλὰ οἱ ἐντὸς αὐτῶν νεκροὶ ἦσαν ἀκτέριστοι. Οἱ λοιποὶ δύο τάφοι ἦσαν ἡμικατεστραμμένοι, ὁ καθαρισμὸς ὅμως τοῦ ΙΙΙ ἀπέδωσε μικρογραφικὸν λύχνον καὶ ὁ καθαρισμὸς τοῦ ΙV δακρυδόχον ἀτρακτοειδῆ, ὕψ. 0.125 μ., τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου.

Σχέδ. 44. Μέγαρα. Ὁδὸς Ἀβέρωφ καὶ Ἡροδότου. Κάτοψις ἀποκαλυφθέντος τμήματος τοῦ τείχους.

Ὁδὸς Βασ. Γεωργίου Β΄ 6

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἰ. Μακρυγιάννη, διαστ. 20.50 × 7 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα δύο ἡμιυπογείων χώρων, τῶν ὁποίων ἡ κατασκευὴ χρονολογεῖται εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον (Πίν. 123 α).

Λόγῳ τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους, ὀφειλομένης εἰς τὴν θέσιν τοῦ οἰκοπέδου κατὰ τὴν νοτίαν κλιτὺν τοῦ λόφου Καρία, ἡ στάθμη τοῦ φυσικοῦ βραχώδους ἐδάφους εἰς τὸν χῶρον τοῦ οἰκοπέδου, παρουσιάζει μίαν ὑψομετρικὴν διαφορὰν 1 μ. Οἱ τοῖχοι τοῦ κτί-

σματος εἶχον θεμελιωθῆ ἐντὸς ὀρθογωνίου ὀρύγματος εἰς τὸ φυσικὸν ἔδαφος (κιμηλιάν), εἰς βάθος 2 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ. Ἦσαν ἐκτισμένοι κατὰ τὸν συνήθη τρόπον μὲ λαξευτοὺς ὀρθογωνίους πωρολίθους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τοποθετημένοι ὄρθιοι, καὶ μὲ μικροὺς ἀργοὺς λίθους ἐνδιαμέσως· εἶχον πάχος 0.45-0.53 μ. καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος 0.80-2 μ. Εἰς ὀλίγα σημεῖα εἶχον ἐπισκευασθῆ προχείρως οἱ τοῖχοι. Ἐσωτερικῶς οἱ χῶροι ἔφερον ἐπένδυσιν ὑδραυλικοῦ κονιάματος. Αἱ διαστάσεις των ἦσαν τοῦ ἑνὸς μὲν 2.50 × 2 μ., τοῦ δευτέρου δὲ 1.60 × 2.20 μ.

Ὁδὸς Βασ. Γεωργίου Β΄ 8

Κατὰ τὸ 1970, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Γ. Κοτοπούλη, διαστ. 10.50 × 22 μ., ἀνευρέθησαν τὰ θεμέλια ὀρθογωνίου χώρου, τοῦ ὁποίου ἡ τοιχοποιία χρονολογεῖται εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον (Πίν. 123 β).

Αἱ διαστάσεις τοῦ κτίσματος ἀνέρχονται εἰς 3 × 2.30 μ. καὶ διατηρεῖται εἰς ὕψος 1 μ. Οἱ τοῖχοι του, πάχ. 0.60 μ., ἔχουν κατασκευασθῆ διὰ λαξευτῶν πωρολίθων καὶ μικρῶν λίθων κατ' ἀποστάσεις, ἐδράζονται δὲ ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη κεῖται 0.75 μ. βαθύτερον τοῦ συγχρόνου ἐδάφους, πλὴν τοῦ νοτίου τοίχου, ὁ ὁποῖος βαίνει ἐπὶ ταπεινῆς ἐπιχώσεως, πάχ. 0.25 μ.

Εἰς τὰς ἐπιχώσεις τοῦ κτίσματος ἀνευρέθησαν θραύσματα πινακίων, φιαλιδίων, σκύφων, κανθάρων καὶ οἰνοχοῶν, τὰ ὁποῖα χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ὑστεροκλασσικῆς μέχρι καὶ τῆς ὑστέρας ἑλληνιστικῆς περιόδου.

Ὁδὸς Βασ. Γεωργίου Β΄ 30 (Ο.Τ. 159)

Κατὰ τὸ 1972, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Α. Γεωργακῆ, διαστ. 12 × 8 μ., ἀνεσκάφη περιωρισμένος χῶρος, διαστ. 3.50 × 3 μ., κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν του διὰ τὴν κατασκευὴν βόθρου· ἀνευρέθησαν λείψανα ὑπογείου κτίσματος τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου (Πίν. 123 γ).

Οἱ τοῖχοι τοῦ ἀρχαίου κτίσματος ἠδράζοντο ἐντὸς ὀρύγματος, διανοιγέντος εἰς τὴν κιμηλιάν, εἰς βάθος 1.90 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Βασ. Γεωργίου Β΄. Τὸ πρὸς Α. ὅριον τοῦ κτίσματος δὲν ἀπεκαλύφθη, διὰ λόγους τεχνικούς. Ἡ μία πλευρὰ τοῦ κτηρίου εἶχε μῆκος 2.50 μ. καὶ ἡ δευτέρα ἀνεσκάφη μέχρι μήκους 2.80 μ. Οἱ τοῖχοι ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ λαξευτῶν πωρολίθων, τοποθετημένων ὀρθίων, καὶ μικρῶν καὶ μεγάλων ἀργῶν λίθων εἰς τὰ μεταξύ των κενά. Εἶχον πάχος 0.45 μ. καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος 2 μ. περίπου· εἰς μερικὰ σημεῖα εἶχον ἐπισκευασθῆ μεταγενεστέρως. Τὸ δάπεδον ἦτο ἐστρωμένον διὰ πωρίνων πλακῶν, πάχ. 0.10 μ.

Ὁδὸς Βορείου Ἠπείρου (πρώην Ἀφεσίου Διὸς)

Κατὰ τὸ 1970, κατὰ τὴν παρακολούθησιν διανοίξεως χάνδακος ὑπὸ τοῦ δήμου Μεγαρέων, κατὰ μῆκος τμήματος τῆς ὁδοῦ Ἀφεσίου Διός, μετονομασθέντος νῦν εἰς ὁδὸν Βορείου Ἠπείρου, εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτης καὶ συγκεκριμένως εἰς τὸν χῶρον συναντήσεώς της μετὰ τῆς ὑπολοίπου ὁδοῦ Ἀφεσίου Διὸς (δι' ἧς διέρχονται αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαί), ἐξωθι δὲ τῆς οἰκίας Κυριακούλη ἐπεσημάνθησαν τέσσαρες ταφαὶ ἐντὸς σαρκοφάγων (Πίν. 122 δ).

Ὁ ὡς ἄνω χῶρος κεῖται ἐκτὸς τῶν τειχῶν, εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι εἶχε χρησιμοποιηθῆ ὡς νεκροταφεῖον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀπὸ παλαιοτέρας ἀνασκαφᾶς τῆς Ἐφορείας (ΑΔ 23 (1968): Χρονικά, σ. 100).

Τὸ βάθος εἰς ὃ ἀνευρέθησαν τὰ δάπεδα τῶν τάφων ἐκυμαίνετο ἀπὸ + 0.30 ἕως - 0.30 μ. μὲ ±0.00 τὴν σημερινὴν ἐπιφάνειαν τῆς πρὸς Β. τούτων διερχομένης καὶ νῦν διαμορφωμένης ὁδοῦ Ἀφεσίου Διός.

Ἡ ταφὴ Ι ἦτο παιδική, ἐντὸς σαρκοφάγου ἐκ κιτρινωποῦ κογχυλιάτου, ἥτις ἦτο τοποθετημένη ἐκ Β. πρὸς Ν. περίπου. Ἔσωζε τμήματα ἐκ τοῦ καλύμματος, τὸ ὁποῖον συνίστατο ὁμοίως ἐκ κογχυλιάτου. Τὸ ἐσωτερικόν της ἦτο πλῆρες χωμάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὑρίσκοντο λείψανα ὀστῶν σεσαθρωμένων καὶ μία ψῆφος. Ἐσωτ. διαστ. σαρκοφάγου Ι: μῆκος 0.83 μ., πλάτος ἀπὸ 0.28 ἕως 0.34 μ., ὕψος 0.28 μ. καὶ πάχος τοιχωμάτων 0.07 μ. Τὸ δάπεδόν της ἦτο εἰς βάθος + 0.20 μ. μὲ ἀφετηρίαν μετρήσεως τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ὁδοῦ Ἀφεσίου Διός. Ἡ σαρκοφάγος Ι ἔκειτο ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, ἤτοι σαθροκιμηλιᾶς χρώματος λευκοκαστάνου.

Βορείως τῆς ταφῆς Ι καὶ εἰς ἀπόστασιν 0.90 μ. ἀπὸ ταύτης ἔκειτο ἡ σαρκοφάγος ΙΙ, ἥτις ἦτο ὁμοίως παιδική, εὑρέθη δὲ κατὰ τὸ 1/3 κατεστραμμένη, ἄνευ καλύμματος καὶ εἶχε κατεύθυνσιν ἀπὸ Α. πρὸς Δ. περίπου. Σωζόμεναι διαστάσεις σαρκοφάγου ΙΙ: μῆκ. 0.90, πλ. 0.30, ὕψ. ἀπὸ 0.32 ἕως 0.04 μ. καὶ πάχος τοιχωμάτων 0.07 μ. Ἐντὸς τῶν χωμάτων τῆς ταφῆς εὑρέθησαν ὁμοίως λείψανα σεσαθρωμένων ὀστῶν, ὀλίγα ὄστρακα, δίωτον κύπελλον, εἰδώλιον ἱππέως (προχείρου κατασκευῆς) καὶ τμῆμα εἰδωλίου ἐκ σαθροῦ πηλοῦ. Τὸ δάπεδον τῆς ταφῆς ἔκειτο εἰς + 0.30 μ. ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τῆς ὁδοῦ Ἀφεσίου Διός.

Πρὸς Δ. τῶν ταφῶν Ι καὶ ΙΙ ἀπεκαλύφθη εἰς βάθος +0.25 μ. τὸ κάλυμμα τῆς σαρκοφάγου ΙΙΙ, ἥτις ἔκειτο ἐκ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. Τὸ κάλυμμα συνίστατο ἐκ τριῶν πωρίνων πλακῶν, ἀποκαλυφθέντος μήκους 1.60 μ., πλάτους 0.70 μ. καὶ πάχους 0.18 μ. Τὸ ἐσωτερικὸν ἦτο πλῆρες χωμάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὑρέθη ἱκανὸς ἀριθμὸς ὀστῶν, προερχομένων ἐκ περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς νεκροῦ, ἄνευ ὅμως κρανίων, ἅτινα πιθανῶς εἶχον ἀποσαθρωθῆ. Ἐσωτερικαὶ διαστάσεις σαρκοφάγου ΙΙΙ: μῆκος 2 μ., πλάτος 0.60 μ. καὶ ὕψος 0.58 μ., πάχος πλευρικῶν τοιχωμάτων 0.09 μ.

Πρὸς ΒΔ. τοῦ χώρου τῶν ταφῶν Ι, ΙΙ καὶ ΙΙΙ εὑρέθη ἡ σαρκοφάγος τῆς ταφῆς ΙV, ἄνευ καλύμματος καὶ μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. Ἡ σαρκοφάγος

IV ἦτο ὁμοίως πλήρης χωμάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὑρέθησαν τὰ ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ κατὰ χώραν, ἀλλὰ σεσαθρωμένα, συνελέγησαν δὲ ὀλίγα ὄστρακα. Ἐσωτερικαὶ διαστάσεις σαρκοφάγου IV: μῆκος 1.77 μ., πλάτος 0.48 μ., ὕψος 0.45 μ. καὶ πάχος πλευρικῶν τοιχωμάτων 0.09 μ. Τὸ δάπεδον τῆς ταφῆς IV ἔκειτο εἰς βάθος - 0.05 μ.

Ὁδὸς Ἐλ. Βενιζέλου 23 καὶ Μαβίλη

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Χρ. Κυριακούλη, διαστ. 17.50 × 20.50 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψεν ὑπόγειον κτίσμα τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου (Πίν. 123 δ).

Τὸ ἐρευνηθὲν δωμάτιον ἦτο τετράπλευρον, διαστ. 2.30 × 3.20 μ. Οἱ τοῖχοι εἶχον ὑποστῆ ἐπισκευὰς καὶ παρουσίαζον ποικιλίαν κατασκευῆς· ὁ νότιος ἦτο ἐκτισμένος διὰ λαξευτῶν ὀρθογωνίων πωρολίθων κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα, ἐνῷ εἰς τοὺς ὑπολοίπους εἶχον χρησιμοποιηθῆ αἱ πωρόπλινθοι ὄρθιαι καὶ ὁ χῶρος μεταξὺ των ἐπληροῦτο διὰ λαξευτῶν μικρῶν πωρολίθων καὶ μικρῶν καὶ μεγάλων ἀργῶν λίθων. Οἱ τοῖχοι, πάχ. 0.43-0.80 μ., ἠδράζοντο ἐντὸς τετραπλεύρου ὀρύγματος, διανοιγέντος εἰς τὴν κιμηλιάν, εἰς βάθος 2.20 ἕως 2.50 μ., ἐνῷ ἡ στάθμη τῆς κιμηλιᾶς εὑρίσκετο εἰς βάθος 2 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Ἐλ. Βενιζέλου. Τὸ ὕψος, εἰς τὸ ὁποῖον διετηροῦντο οἱ τοῖχοι, ἐκυμαίνετο ἀπὸ 0.90 ἕως 1.90 μ.

Ὁδὸς Γερανίων 10

Κατὰ τὸ 1974, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἰω. Χατζῆ, διαστ. 10 × 32.50 μ., ἀπεκαλύφθησαν λείψανα τοίχου τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου. Ὁ ἀποκαλυφθεὶς τοῖχος, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., ἐσώζετο μέχρι μήκους 6 μ. Ἦτο κατεσκευασμένος μὲ λαξευτοὺς ὀρθογωνίους πωρολίθους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τοποθετημένοι κατ' ἀποστάσεις καὶ μὲ ἀργοὺς λίθους εἰς τὰ μεταξύ των κενά. Ἠδράζετο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους (κιμηλιᾶς), καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 1.30 μ.

Ὁδὸς Παν. Γεωργακῆ 19

Κατὰ τὸ 1974, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Στυλ. Νικολάου, διαστ. 12 × 11 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἔφερεν εἰς φῶς λείψανα ὑπογείου κατασκευῆς τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου.

Τοῦ ἀποκαλυφθέντος κτίσματος ἐσώζοντο ὁ μὲν νοτιοανατολικὸς τοῖχος εἰς μῆκος 3 μ., ὁ δὲ βορειοανατολικὸς εἰς μῆκος 1.25 μ. Οἱ τοῖχοι ἦσαν κατεσκευασμένοι μὲ λαξευτοὺς πωρολίθους καὶ μικροὺς ἀργοὺς λίθους εἰς τὰ ὑπάρχοντα κενά. Εἶχον πάχος 0.60 μ. καὶ ἠδράζοντο ἐπάνω εἰς τὴν κιμηλιὰν εἰς βάθος 4.28 μ. Τὸ ἔδαφος εἶχεν ἀνασκαφῆ καταλλήλως διὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ὑπογείου χώρου καὶ οὕτως ἡ στάθμη ἑδράσεως ἀπὸ τὴν φυσικὴν ἐπιφάνειάν του παρουσίαζε μίαν ὑψομετρικὴν διαφοράν.

Ὁδὸς Γράμμου 18

Κατὰ τὸ 1974, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Στυλ. Κατσούλη, διαστ. 17.30 × 15.70 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψεν ἀγωγὸν μεθ' ἑνὸς φρεατίου καθαρισμοῦ του.

Ὁ ἀγωγός, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., ἐσώζετο μέχρι μήκους 8.50 μ., συνεχίζετο δὲ πρὸς Δ. ἐντὸς τοῦ ἀσκάπτου. Ἦτο κατεσκευασμένος διὰ πηλίνων σωμάτων, σχήματος ἀνεστραμμένου Π, διαστ. 0.70 × 0.25, ὕψ. 0.20 μ., ἐκαλύπτετο δι' ὀρθογωνίων πηλίνων πλακῶν καὶ ἠδράζετο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 1.60 μ.

Τὸ φρεάτιον καθαρισμοῦ, διαστ. 1 × 0.71, ὕψ. 1.32 μ., ἦτο κατεσκευασμένον δι' ἀργῶν λίθων καὶ ἐκαλύπτετο διὰ δύο πλακῶν. Ἡ στάθμη τοῦ ἀγωγοῦ ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ καλύμματος τοῦ φρεατίου παρουσιάζει μίαν ὑψομετρικὴν διαφοράν.

Ὁδὸς Σωτηρίου Δρίτσα 8

Κατὰ τὸ 1970, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Νικ. Χατζῆ, διαστ. 15 × 8.50 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα δύο κτηρίων, τοῦ ἑνὸς χρονολογουμένου εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον καὶ τοῦ ἑτέρου εἰς τὴν πρώιμον ρωμαϊκήν.

Τοῦ ἀρχαιοτέρου κτίσματος διετηρεῖτο μόνον μικρὸν τμῆμα τῆς βορείου γωνίας του. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρά του ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 2.50 μ. καὶ ἡ βόρειος ἐσώζετο μόλις εἰς μῆκος 0.50 μ. Οἱ τοῖχοι ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ λαξευτῶν πωρολίθων κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα, ἔβαινον ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, εἰς βάθος 2.05 μ., καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος ἑνὸς δόμου.

Τὸ κτίσμα τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου εἶχε τὸν αὐτὸν προσανατολισμὸν μὲ τὸ περιγραφὲν καὶ διετηρεῖτο εἰς μεγαλυτέραν ἔκτασιν. Ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 8.50 μ. καὶ συνεχίζετο πέραν τῶν μεσοτοιχιῶν. Δεύτερος τοῖχος, σωζ. μήκ. 2 μ., μὲ κάθετον κατεύθυνσιν πρὸς τὸν προηγούμενον, ἔτεμνεν αὐτὸν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ σχηματίζωνται τέσσαρες χῶροι κατ' ὀρθὴν γωνίαν. Οἱ ὡς ἄνω τοῖχοι εἶχον πάχος 0.50 μ., ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ λίθων ποικίλου μεγέθους, ἀρχιτεκτονικοῦ ὑλικοῦ εἰς δευτέραν χρῆσιν καὶ ὀλίγων ὀπτοπλίνθων, ἠδράζοντο καὶ οὗτοι ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος τὸ ὁποῖον ἐκυμαίνετο ἀπὸ 0.50 ἕως 1.30 μ.

Ὁδὸς Μελετίου Ζαχαρία 26

Κατὰ τὸ 1974, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἰω. Γκίνη, διαστ. 18.60 × 10.70 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν σημαντικοῦ κτίσματος τῆς ὑστεροκλασσικῆς περιόδου (Πίν. 123 ε).

Διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ κτίσματος εἶχον χρησιμοποιηθῆ λαξευτοὶ ὀρθογώνιοι πωρόλιθοι κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα. Οἱ λίθοι ἐναλλάσσονται κατὰ στρώσεις εἰς διατόνους καὶ δρομικούς. Ἡ δυτικὴ πλευρά του ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 1.10 μ. Οἱ δύο

τοῖχοι ἡδράζοντο ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς, τῆς ὁποίας ἡ στάθμη ἔκειτο 2 μ. βαθύτερον τῆς συγχρόνου ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ ἐσώζοντο εἰς ὕψος 1.10 μ.

Ὁδὸς Θεαγένους 9

Κατὰ τὸ 1971, κατὰ τὴν διάνοιξιν θεμελίων διὰ τὴν προσθήκην ἑνὸς δωματίου, κατ' ἐπέκτασιν οἰκίας ἰδιοκτησίας Ἰω. Κοροπούλη, ἀπεκαλύφθησαν πλησίον τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τρεῖς ἀρχαῖοι τοῖχοι, τεμνόμενοι καθέτως μεταξύ των. Ὁ εἷς, μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν., ἔχει ἀποκαλυφθῆ εἰς μῆκος 2 μ. καὶ συνεχίζεται πρὸς Ν. ἐντὸς τοῦ ἀσκάπτου, ἐνῷ κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον του σχηματίζει ὀρθὴν γωνίαν μετὰ τοίχου, μήκ. 0.80 μ., ὁ ὁποῖος τέμνει καθέτως ἐπίσης τοῖχον ἀποκαλυφθέντα εἰς μῆκος 2.20 μ. Οἱ προαναφερθέντες τοῖχοι ἡδράζοντο ἐπὶ τοῦ κιμηλοχώματος εἰς βάθος 1.70 μ., ἦσαν κατεσκευασμένοι ἐκ λαξευτῶν πωρολίθων εἰς δευτέραν χρῆσιν καὶ εἶχον πάχος 0.70 μ.

Κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν περιγραφέντων ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων ἀνευρέθη μαρμαρίνη βάσις, διαστ. 0.77 × 0.66, ὕψ. 0.62 μ., μὲ ἐπιγραφήν: *ΔΙΟ-ΤΙΜΟ / ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΥ*.

Ὁδὸς Θεοκρίτου 11 καὶ Βασιλείου Βουλγαροκτόνου

Κατὰ τὸ 1971, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Γεωργ. Λουκᾶ, διαστ. 14.50 × 11 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψεν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου.

Τοῖχος, σωζόμενος εἰς μῆκος 7.50 μ., διασχίζει τὸ οἰκόπεδον, μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν., καὶ συνεχίζεται ἐντὸς τοῦ ἀσκάπτου πρὸς Ν., ἐνῷ πρὸς Β. ἔχει καταστραφῆ. Εἶναι κατεσκευασμένος δι' ἀργῶν λίθων μικροῦ καὶ μεγάλου μεγέθους, ἔχει πάχος 0.45 μ. καὶ ἑδράζεται ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ κιμηλοχώματος εἰς βάθος 2.90 μ. ἀπὸ τοῦ συγχρόνου ἐδάφους. Ὁ τοῖχος οὗτος θὰ ἐχρησίμευε πιθανῶς ὡς ἀναλημματικός.

Τμῆμα ἑτέρου τοίχου, ἀποκαλυφθέντος εἰς μῆκος 2 μ., σώζεται πρὸς ΒΔ. τοῦ περιγραφέντος καὶ συνεχίζεται πρὸς Β. ἐντὸς τοῦ ἀσκάπτου, πιστεύομεν δὲ ὅτι θὰ ἦτο προγενέστερός του. Εἶναι ἐκτισμένος διὰ λαξευτῶν πωρολίθων, ἔχει πάχος 0.35 μ. καὶ ἑδράζεται ἐπίσης ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ κιμηλοχώματος.

Ὁδὸς Θράκης καὶ Ραγκαβῆ (Ο.Τ. 209)

Κατὰ τὸ 1972, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Δ. Διπλάρα, διαστ. 17 × 15 μ., ἀπεκαλύφθη τμῆμα οἰκίας τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου (Πίν. 124 α).

Τῆς ἀνασκαφείσης οἰκίας ἐσώζοντο εἰς ἡμιυπόγειος χῶρος καὶ δύο ἰσόγειοι, συνολ. διαστ. 5 × 6.50 μ. Οἱ τοῖχοι ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ λαξευτῶν πωρολίθων, θραυσμάτων πωρολίθων καὶ μικρῶν καὶ μεγάλων ἀργῶν λίθων ἄνευ συνδετικῆς ὕλης. Εἶχον πάχος 0.40 ἕως 0.50 μ. Τοῦ ὑπογείου χώρου οἱ τοῖχοι ἡδράζοντο εἰς βάθος 2 μ., ἐντὸς ὀρθογωνίου ὀρύγματος τῆς κιμηλιᾶς, ἐνῷ τοῦ ἰσογείου ἡδράζοντο ἐπὶ τῆς φυσικῆς στάθμης τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 1.35 μ. καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος 1.50 μ.

Ὁ ὑπόγειος χῶρος ἦτο ὀρθογώνιος, διαστ. 2.30 × 1.50 μ. Τὸ δωμάτιον πλησίον τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς ἦτο ἐπίσης ὀρθογώνιον καὶ εἶχε διαστάσεις 3.30 × 1.40 μ. Τὸ δεύτερον δωμάτιον ἐσχημάτιζε τρεῖς ὀδοντώσεις πρὸς τὴν μίαν πλευράν, αἱ κύριαι διαστάσεις του ὅμως ἦσαν 2.20 × 2.80 μ. Οἱ χῶροι τῆς οἰκίας ἐξετείνοντο πρὸς Α., πρὸς Β. καὶ πρὸς Δ., ὅπως συμπεραίνεται ἀπὸ τὴν συνέχειαν τῶν τοίχων πρὸς τὰς κατευθύνσεις αὐτάς.

Ὁδὸς Λουκιανοῦ καὶ Λυσίου

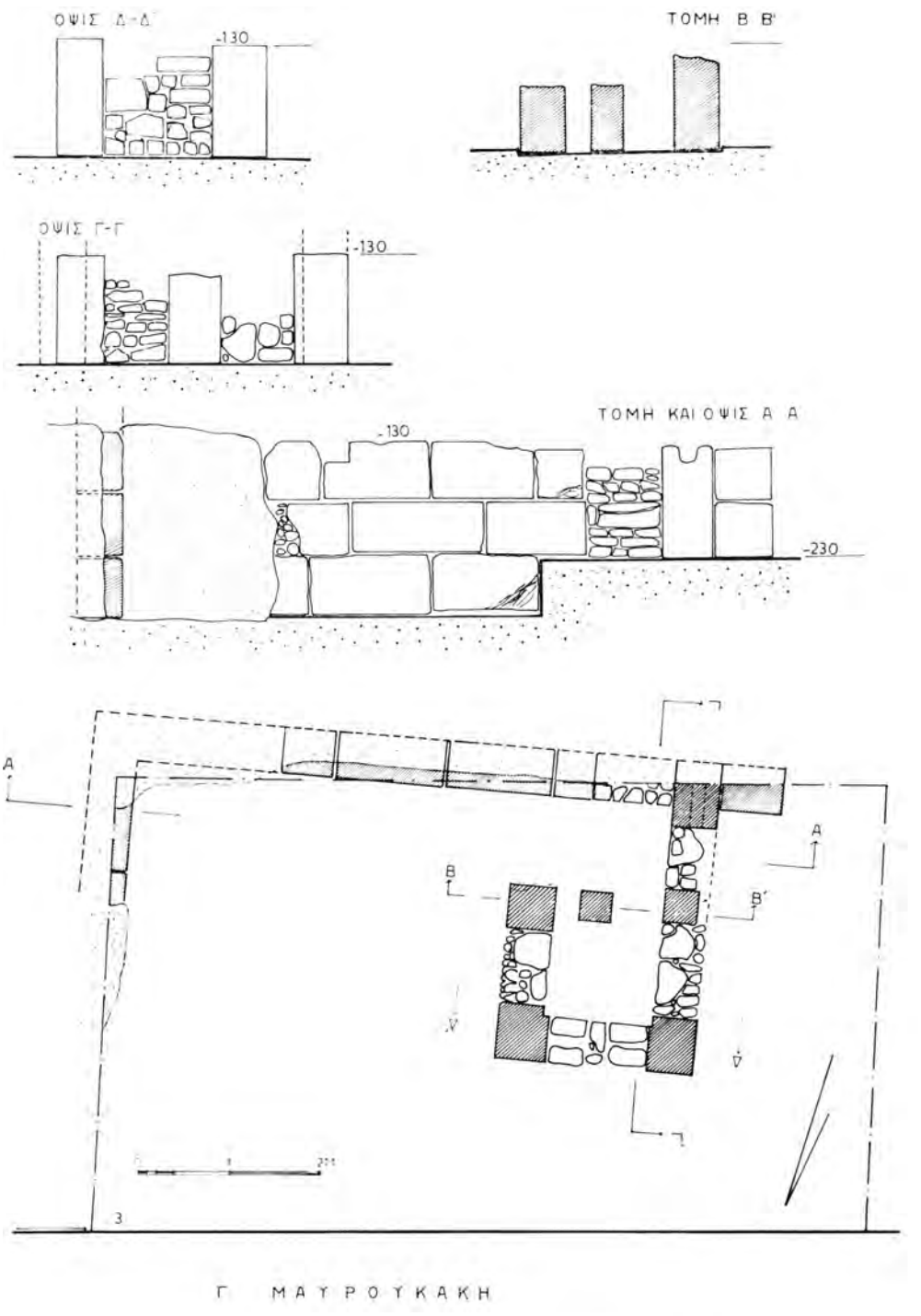
Κατὰ τὸ 1971, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἰω. Μπουραζέρη, διαστ. 13 × 17 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψεν ἀπιόσχημον δεξαμενήν, κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου. Εἶχε λαξευθῆ ἐντὸς τοῦ μαλακοῦ κιμηλοχώματος, τοῦ ὁποίου ἡ στάθμη ἔκειτο 1.40 μ. βαθύτερον τοῦ καταστρώματος τῆς συγχρόνου ὁδοῦ. Ἡ διάμετρος τοῦ χείλους ἦτο 0.75 μ., ἠρευνήθη δὲ μέχρι βάθους 2.10 μ. μόνον, διὰ λόγους τεχνικούς. Ἐσωτερικῶς ἔφερεν ἐπίχρισμα ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος.

Ὁδὸς Γ. Μαυρουκάκη 3

Κατὰ τὸ 1970, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Δ. Κικίδου, διαστ. 8.30 × 6 μ., ἡ γενομένη ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ὀρθογωνίου κτίσματος, τοῦ ὁποίου διακρίνομεν δύο οἰκοδομικὰς περιόδους (Σχέδ. 45)· τὴν προγενεστέραν κατατάσσομεν εἰς τοὺς ὑστεροκλασσικοὺς χρόνους, τὴν μεταγενεστέραν εἰς τοὺς ἑλληνιστικούς.

Κατὰ μῆκος τῆς νοτίας μεσοτοιχίας ἀπεκαλύφθη τοῖχος, βαίνων παραλλήλως πρὸς αὐτήν, μήκ. 12 μ. Τὸ μεγαλύτερον μέρος του, μήκ. 10 μ., ἦτο ἐκτισμένον διὰ λαξευτῶν πωρολίθων, ἐνῷ τὸ ὑπόλοιπον εἶχεν ἐπισκευασθῆ μεταγενεστέρως καὶ εἶχον χρησιμοποιηθῆ μικροὶ ἀργοὶ λίθοι κατ' ἀποστάσεις, μεταξὺ τῶν λαξευτῶν πωρολίθων. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ ἀρχαίου κτίσματος ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 3 μ. καὶ διετήρει τὴν ἀρχικὴν κατασκευήν. Πρὸς Δ. σχηματίζεται χῶρος ὀρθογώνιος τῆς περιόδου τῆς μετασκευῆς, τοῦ ὁποίου ἡ δυτικὴ πλευρὰ ἔχει μῆκος 4.80 καὶ ἡ βόρειος 2.40 μ., ἐνῷ πρὸς Α. ὑπάρχει ἄνοιγμα, πλ. 2 μ. Πεσσὸς ὄρθιος εὑρέθη εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ χώρου (Πίν. 124 β).

Οἱ τοῖχοι τοῦ προαναφερθέντος κτίσματος ἑδράζονται ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 2.15 μ. καὶ διατηροῦνται εἰς ὕψος κυμαινόμενον ἀπὸ 1.85 ἕως 2.40 μ. Ἡ στάθμη τοῦ δαπέδου τοῦ ἀρχαίου κτίσματος εὑρίσκεται 1.30 μ. κάτωθεν τοῦ συγχρόνου ἐδάφους. Τὸ κτίσμα συνεχίζετο πρὸς Α.

Σχέδ. 45. Μέγαρα. Ὁδὸς Γ. Μαυρουκάκη 3. Κάτοψις ἀνασκαφῆς, ὄψεις καὶ τομαί.

Ὁδὸς Γ. Μαυρουκάκη 16

Κατὰ τὸ 1970, εἰς διαμπερὲς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Θωμᾶ Μαργέτη, διαστ. 16.50 × 27 μ., ἡ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα περιωρίσθη εἰς μικρὰν ἔκτασιν, διαστ. 8.50 × 3.50 μ., κατὰ μῆκος τῆς ἀνωνύμου ὁδοῦ, ὅπου ἀπεκαλύφθησαν ὀλίγα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, χρονολογούμενα εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον κυρίως.

Κατὰ μῆκος τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ἀνωνύμου ὁδοῦ, ἐκτὸς τῆς ὡς ἄνω ἰδιοκτησίας, διετηροῦντο εἰς κακὴν κατάστασιν τὰ λείψανα ψηφιδωτοῦ δαπέδου ἐκ λευκῶν καὶ μελανῶν λιθίνων ψηφίδων τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου· τὸ ὑπόστρωμα εἶχε πάχος 0.14 μ. καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ μικρῶν λίθων καὶ ὑδραυλικοῦ κονιάματος.

Εἰς τὸν χῶρον τοῦ οἰκοπέδου, πλησίον τοῦ περιγραφέντος ψηφιδωτοῦ, ἐσώζοντο τὰ λείψανα δύο τοίχων ἐξ ἀργολιθοδομῆς, μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ., οἱ ὁποῖοι ἀνῆκον εἰς δύο διαφορετικὰ κτήρια· ὁ μὲν εἰς διετηρεῖτο εἰς μῆκος 1.10 μ., ὁ ἕτερος εἰς μῆκος 1 μ., ἀμφότεροι δὲ ἠδράζοντο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 1.18 μ. Πλησίον τοῦ δευτέρου τοίχου διετηρεῖτο σωρὸς λίθων ἀναμεμειγμένων μετὰ κονιάματος.

Δυτικώτερον ἐσώζετο ἡ νοτιοδυτικὴ γωνία δωματίου, τοῦ ὁποίου ἡ νοτία πλευρὰ διετηρεῖτο εἰς μῆκος 1 μ. καὶ ἡ δυτικὴ ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 2 μ. Οἱ τοῖχοι, ἐξ ἀργολιθοδομῆς, ἠδράζοντο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος -1.20 μ. καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος 2.75 μ. Ἡ νοτιοανατολικὴ γωνία δωματίου μεταγενεστέρου ἐσώζετο παραπλεύρως τοῦ προηγουμένου, κατεσκευάσθη δὲ ἐν μέρει ἐπ' αὐτοῦ. Ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 1.60 μ. καὶ ὁ νότιος εἰς μῆκος 2.20 μ. Οἱ τοῖχοι ἐξ ἀργολιθοδομῆς ἠδράζοντο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 1.20 μ. καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος 2.70 μ. Τμῆμα δαπέδου ἐξ ἀσβεστοκονίας, ἀποκαλυφθὲν πέραν τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς εἰς βάθος 1.50 μ., ἀνῆκε εἰς τὸ δάπεδον τοῦ δωματίου. Εἰς μεταγενεστέραν οἰκοδομικὴν περίοδον ἀνῆκε πλακόστρωτον δάπεδον εὑρεθὲν εἰς ὑψηλοτέραν στάθμην.

Ὁδὸς Σπ. Μιχοπούλου 58

Κατὰ τὸ 1971, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἀρ. Μπερδελῆ, διαστ. 17 × 10 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἐνετοπίσθη εἰς τὴν βόρειον γωνίαν του, ὅπου διετηροῦντο ὀλίγα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου.

Κυρίως ἐσώζετο ἡ θεμελίωσις δωματίου μικροῦ, διαστ. 2 × 1.40 μ., τοῦ ὁποίου οἱ δύο τοῖχοι, ὁ νότιος καὶ ὁ ἀνατολικός, ἐξετείνοντο ὁ μὲν πρῶτος 0.80 μ. πρὸς Α., ὁ δὲ δεύτερος μέχρις 1 μ. πρὸς Β., ἀποτελοῦντες τὰ κατάλοιπα ἑτέρου χώρου. Οἱ ὡς ἄνω τοῖχοι, πάχ. 0.35 μ., ἦσαν κατεσκευασμένοι δι' ἀργῶν λίθων καὶ λαξευτῶν ὀρθογωνίων πωρολίθων καὶ ἠδράζοντο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ κιτρινερύθρου κιμηλοχώματος εἰς βάθος 2.35 μ. ἀπὸ τῆς στάθμης τοῦ συγχρόνου ἐδάφους, ἐσώζοντο δὲ μέχρις ὕψους 0.40 μ. Τὰ συλλεγέντα θραύσματα ἀγγείων χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ὑστεροκλασσικῆς μέχρι καὶ τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου.

Ὁδὸς Μ. Μπεναρδῆ 1 (Ο.Τ. 120) (Γυμνάσιον Μεγάρων)

Εἰς τὸ βόρειον προαύλιον τοῦ Γυμνασίου Μεγάρων, ἀπὸ τὴν πλευρὰν τῆς ὁδοῦ Μπεναρδῆ, ἀνεσκάφη χῶρος ἐκτάσεως 40 × 20 μ. περίπου, μὲ ἀφορμὴν τὰς ἐργασίας διαμορφώσεως τοῦ χώρου τούτου. Ἀνευρέθησαν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα συγκροτήματος ὀρθογωνίων κτισμάτων, χρονολογούμενα κυρίως εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον. Ἡ ἐρευνηθεῖσα περιοχὴ εὑρίσκεται εἰς τὴν νοτίαν κλιτὺν τοῦ λόφου Καρία, διὰ τοῦτο καὶ παρουσιάζει μεγάλην ὑψομετρικὴν διαφοράν, ἡ ὁποία ἐνίοτε φθάνει τὰ 4 μ.

Εἰς ἀπόστασιν 5-8 μ. ἀπὸ τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Μπεναρδῆ, εἶχε κατασκευασθῆ ἀναλημματικὸς τοῖχος, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., ὁ ὁποῖος διετηρεῖτο εἰς κακὴν κατάστασιν. Ἦτο εὐτελοῦς κατασκευῆς, ἐκτισμένος δι' ἀργῶν λίθων μικροῦ καὶ μεγάλου μεγέθους καὶ διὰ λαξευτῶν πωρολίθων εἰς δευτέραν χρῆσιν· τὸ πάχος του ἐποίκιλλε ἀπὸ 0.40-1 μ., ἠδράζετο εἰς βάθος 2.90 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 0.50-1 μ. Παρηκολουθήσαμεν τὴν πορείαν του μέχρι μήκους 17 μ.

Εἰς ἀπόστασιν 10 μ. ἀπὸ τῆς δυτικῆς μεσοτοιχίας τοῦ οἰκοπέδου καὶ 14.80 μ. ἀπὸ τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Μπεναρδῆ εὑρέθη μικρὸς τετράπλευρος χῶρος παράγωνος, διαστ. 1.90 × 1.40 μ. περίπου, τοῦ ὁποίου οἱ τοῖχοι ἦσαν κατεσκευασμένοι διὰ λαξευτῶν πωρολίθων καὶ ἀργῶν λίθων, εἶχον πάχος 0.40 μ. καὶ ἠδράζοντο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ σκληροῦ ἐδάφους, εἰς βάθος 4.20 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ, διετηροῦντο δὲ εἰς ὕψος 0.45 μ.

Εἰς ἀπόστασιν 3 μ. ἀπὸ τῆς δυτικῆς μεσοτοιχίας καὶ πλησιέστατα τοῦ ἀναλημματικοῦ τοίχου, ἐσώζετο τετράπλευρον ἡμιυπόγειον κτίσμα, διαστ. 3 × 2.10 μ. Οἱ τοῖχοι του, παρομοίας κατασκευῆς πρὸς τοὺς προηγουμένους, ἠδράζοντο ἐντὸς ὀρύγματος εἰς τὸ φυσικὸν ἔδαφος, εἰς βάθος 4.10 μ., καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος 1.40 μ.

Βορειοανατολικώτερον εἰσέτι, εἰς ἀπόστασιν 5 μ. ἀπὸ τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Μπεναρδῆ καὶ εἰς ἀπόστασιν 3 μ. ἀπὸ τοῦ ἀναλημματικοῦ τοίχου, ἐσώζετο ὀρθογώνιον κτίσμα, διαστ. 5.30 × 1.70 μ., τοῦ ὁποίου ὁ νοτιοδυτικὸς τοῖχος ἐξετείνετο 3.20 μ. περαιτέρω πρὸς Δ., προφανῶς δὲ ἀπετέλει τὸν νοτιοδυτικὸν τοῖχον δευτέρου δωματίου.

Ὁδὸς 28ης Ὀκτωβρίου (ἔργα ΟΤΕ)

Κατὰ τὸ 1970, κατὰ τὴν διάνοιξιν χάνδακος ἐνετοπίσθησαν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα εἰς ἔκτασιν μή-

κους 50 μ., περιλαμβανομένην μεταξὺ τῆς ὁδοῦ Πάχης καὶ τῆς πλατείας Βασ. Κωνσταντίνου. Τὴν περιγραφὴν τῶν ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων ἀρχίζομεν ἀπὸ Α. πρὸς Δ.

Τμῆμα ἀρχαίας ὁδοῦ, μὲ κατεύθυνσιν ΒΑ.-ΝΔ., ἀνευρέθη εἰς ἀπόστασιν 39 μ. ἀπὸ τῆς πλατείας Βασ. Κωνσταντίνου. Προφανῶς πρόκειται περὶ τῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία διέσχιζε τὰ Μέγαρα καὶ συνέδεε τὰς πύλας διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν Ἀθηνῶν-Κορίνθου. Ἡ ὁδὸς διετηρεῖτο εἰς πλάτος 3.70 καὶ πάχος 0.80 μ. καὶ ἔβαινεν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 1.80 μ. Διεκρίθησαν τρία ὁδοστρώματα. Εἰς τὸ ὁδόστρωμα γ ἀντιστοιχεῖ λίθινος ἀγωγὸς ἀποχετεύσεως ὀμβρίων ὑδάτων, ἀποτελούμενος ἐκ λαξευτῶν ὀρθογωνίων λίθων, διαστ. 0.75 × 0.50, ὕψ. 0.30 μ., τῶν ὁποίων ἡ ἄνω ἐπιφάνεια συγκλίνει εἰς τὸ μέσον καὶ σχηματίζει αὔλακα. Εἰς τὸν ἀγωγὸν αὐτὸν συνέβαλλεν ἕτερος παρόμοιος, μὲ κάθετον πρὸς αὐτὸν κατεύθυνσιν, τοῦ ὁποίου οἱ λίθοι εἶχον διαστάσεις 0.60 × 0.35, ὕψ. 0.15 μ.

Εἰς ἀπόστασιν 8 μ. ἀπὸ τῆς περιγραφείσης ὁδοῦ εὑρέθησαν τὰ λείψανα τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας δωματίου, τοῦ ὁποίου ἡ νοτία πλευρὰ ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 2.50 καὶ ἡ δυτικὴ εἰς 1 μ. Οἱ τοῖχοι ἦσαν κατεσκευασμένοι δι' ἀργῶν λίθων καὶ λαξευτῶν πωρολίθων, εἶχον πάχος 0.45 μ., ἔβαινον ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 2.40 μ. καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος 0.60 μ. Λείψανα νεωτέρου κτίσματος, κατασκευασθέντος ἐπὶ ἀνωτέρας στάθμης, ἐσώζοντο ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω ἐρειπίων καὶ ἐσχημάτιζον τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν δωματίου· ἐσώζετο ἐπίσης μικρὸν τμῆμα τοίχου, μὲ κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ.

Ἡ νοτιοδυτικὴ γωνία κτίσματος μὲ παχεῖς τοίχους, πλ. 0.50 μ., εὑρέθη δυτικώτερον, εἰς ἀπόστασιν 15 μ. ἀπὸ τῶν περιγραφέντων λειψάνων (Πίν. 124 γ). Ἡ νοτία πλευρά του ἀπεκαλύφθη εἰς μῆκος 5 μ. καὶ ἡ δυτικὴ εἰς μῆκος 1 μ. Οἱ τοῖχοι ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ λαξευτῶν πωρολίθων καὶ μικρῶν ἀργῶν λίθων εἰς τὰ μεταξύ των κενά, ἠδράζοντο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 2.70 μ. καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος 1.10 μ. Ἡ κατεύθυνσις τῶν περιγραφέντων κτισμάτων ἦτο παράλληλος πρὸς τὴν προαναφερθεῖσαν ὁδόν.

Δυτικώτερον ἀκόμη, πλησίον τῆς διασταυρώσεως τῆς ὁδοῦ 28ης Ὀκτωβρίου μετὰ τῆς πλατείας Βασ. Κωνσταντίνου, ἀπεκαλύφθησαν τρεῖς τοῖχοι, μὲ κατεύθυνσιν κάθετον πρὸς τὸν διανοιγέντα χάνδακα, καὶ μεταξὺ αὐτῶν φρέαρ. Ὁ πρῶτος κατὰ σειρὰν τοῖχος ἦτο ἐκτισμένος διὰ λαξευτῶν πωρολίθων, εἶχε πάχος 0.48 μ., ἐθεμελιοῦτο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 1.35 μ. καὶ ἐσώζετο εἰς ὕψος 0.35 μ. Φρέαρ, διαμ. 0.75 μ., ἀπεκαλύφθη παραπλεύρως, ἐφαπτόμενον μάλιστα πρὸς αὐτόν. Εἶχε διανοιγῆ ἐντὸς ὀρύγματος, αἱ παρειαί του δὲ μέχρι βάθους 1 μ. ἔφερον ἐπένδυσιν ἐκ λίθων. Ἡ ἀνασκαφή του ἔφθασεν εἰς βάθος 2.90 μ. Εἰς ἀπόστασιν 0.25 μ. εὑρέθη δεύτερος τοῖχος, ἐκτισμένος διὰ λαξευτῶν πωρολίθων κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα. Ἠδράζετο εἰς βάθος 1.70 μ. ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους καὶ διετηρεῖτο εἰς τὸ ὕψος ἑνὸς δόμου. Ὁ τρίτος τοῖχος ἀπεῖχε τοῦ δευτέρου 0.30 μ. Ἦτο ἐκτισμένος διὰ λίθων καὶ θραυσμάτων κεράμων, συνδεομένων δι' ὑδραυλικοῦ κονιάματος, ἠδράζετο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς βάθος 0.70 μ. καὶ διετηρεῖτο εἰς ὕψος 0.25 μ.

Ὁδὸς 28ης Ὀκτωβρίου 24 (Ο.Τ. 118)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἱεροθέου Φυλαχτοῦ, διαστ. 11 × 22 μ., ἦλθον εἰς φῶς ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, χρονολογούμενα εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν περίοδον.

Κατ' ἀρχὰς ἡ ἔρευνα περιωρίσθη εἰς χῶρον ἐκτάσεως 5.50 × 4.50 μ., ὅπου ἀνευρέθη ἡμιυπόγειον κτίσμα πλησίον τῆς νοτιοανατολικῆς γωνίας τοῦ οἰκοπέδου. Τὸ ἀνασκαφὲν κτίσμα ἦτο τετράπλευρον καὶ παράγωνον (Πίν. 124 δ). Αἱ πλευραί του εἶχον διαστάσεις 2.80 × 3.80 μ. Οἱ τοῖχοι, πάχ. 0.45 - 0.50 μ., ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ μιᾶς στρώσεως λαξευτῶν πωρολίθων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦσαν τοποθετημένοι ὄρθιοι λαξευτοὶ πωρόλιθοι, μεταξὺ των δὲ μικροὶ καὶ μεγάλοι λαξευτοὶ καὶ ἀργοὶ λίθοι. Ἠδράζοντο ἐντὸς ὀρύγματος τετραπλεύρου, διανοιγέντος εἰς τὴν κιμηλιὰν εἰς βάθος 2.60-2.95 μ. ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ, ἐνῷ ἡ στάθμη τῆς κιμηλιᾶς εὑρίσκετο 1.45-2 μ. κάτωθεν τῆς ὁδοῦ. Διετηροῦντο εἰς ὕψος κυμαινόμενον ἀπὸ 1.45 ἕως 2 μ. Πεσσὸς πώρινος, ὕψ. 1.85, πλευρᾶς 0.50 × 0.45 μ., εὑρέθη ἐπὶ βάσεως ἐπίσης πωρίνης, ὕψ. 0.20, πλευρᾶς 0.45 × 0.50 μ., ἡ ὁποία ἔβαινεν ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ δωματίου· τὴν διαρρύθμισιν αὐτὴν ἔχομεν συναντήσει καὶ ἀλλαχοῦ.

Λύχνος καὶ θραύσματα ἀγγείων τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου εὑρέθησαν ἐντὸς τῶν ἐπιχώσεών του.

Ἐπίσης ἀνεσκάφη χῶρος, διαστ. 4 × 7 μ., πλησίον τῆς ἀνατολικῆς γωνίας τοῦ οἰκοπέδου, ὅπου ἀνευρέθη θεμελίωσις ἐκ λαξευτῶν πωρολίθων, πάχ. 2 μ., ἐντὸς λαξεύματος τῆς κιμηλιᾶς, εἰς βάθος 3.35 μ., καὶ διετηρεῖτο εἰς μῆκος 2.80 μ. καὶ εἰς ὕψος 1-1.50 μ.

Ὁδὸς Κ. Παλαμᾶ καὶ Λ. Τζαβέλλα (ἔργα ΟΤΕ)

Κατὰ τὸ 1970, ἐντὸς χάνδακος, διανοιγέντος ὑπὸ τοῦ ΟΤΕ κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν δύο ὁδῶν, ἐπεσημάνθη ἀρχαῖος τάφος. Ἦτο σαρκοφάγος ἐκ κογχυλιάτου, ἄνευ καλύμματος, ἡμικατεστραμμένη, διαστ. 0.40 × 1.80, ὕψ. 0.40 μ., ἡ ὁποία ἠδράζετο ἐπὶ ἐπιχώσεων.

Ὁδὸς Πινδάρου 7

Κατὰ τὸ 1970, εἰς ἰδιοκτησίαν Ἀθαν. Γκίνη, διαστ. 8.50 × 20 μ., ἡ ἔρευνα τῶν θεμελίων διὰ τὴν κατα-

σκευὴν νέας προσθήκης ἀπεκάλυψε τμῆμα ἀρχαίου ὑπογείου κτίσματος.

Τούτου ἐσώζετο τμῆμα, μήκ. 4.70 μ., ἐκ τοῦ νοτίου τοίχου του. Ἡ πρὸς Δ. συνέχειά του ἔβαινε πέραν τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς, ἐνῷ πρὸς Α. εἶχε καταστραφῆ. Ἦτο ἐκτισμένος διὰ λαξευτῶν πωρολίθων, μετὰ μικρῶν ἀργῶν λίθων καὶ κεράμων εἰς τὰ μεταξύ των κενά. Εἶχε πάχος 0.50 μ. καὶ ἔφερεν ἐπὶ τῆς βορείου ὄψεως αὐτοῦ ἐπίχρισμα ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος. Ἔβαινεν ἐπὶ τῆς κιμηλιᾶς εἰς βάθος 2.70-3 μ. κάτωθεν τῆς συγχρόνου ἐπιφανείας.

Ἐκεῖ ὅπου ὁ τοῖχος εἶχε καταστραφῆ, μὲ κάθετον κατεύθυνσιν πρὸς αὐτόν, εἶχε τοποθετηθῆ μεταγενεστέρως ἐπὶ ἐπιχώσεως, ὕψ. 1.80 μ., ἀγωγὸς πήλινος, κυκλικῆς διατομῆς, ἐσώζετο δὲ εἰς μῆκος 1.40 μ.

Πλατεῖα Βασ. Κωνσταντίνου (ἔργα ΟΤΕ)

Κατὰ τὸ 1970, κατὰ τὴν διάνοιξιν φρεατίου, διαστ. 4 × 3.50 μ., εἰς τὸν χῶρον τῆς πλατείας, καὶ δὴ εἰς θέσιν μεταξὺ τοῦ κτηρίου τοῦ ΟΤΕ καὶ τοῦ Σιδηροδρομικοῦ Σταθμοῦ, εὑρέθη τμῆμα ἀρχαίου τοίχου.

Ὁ ἀποκαλυφθεὶς τοῖχος εἶχε κατεύθυνσιν ΒΔ.-ΝΑ. καὶ ἠδράζετο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ κιμηλοχώματος εἰς βάθος 2.15 μ. Ἠρευνήθη μέχρι μήκους 0.90 μ., ἡ πρὸς Β. συνέχειά του εἶχε καταστραφῆ, ἐνῷ πρὸς Ν. συνεχίζετο εἰς τὸ ἄσκαπτον. Ὁ τοῖχος ἦτο ἐκτισμένος δι' ἀργῶν λίθων καὶ λαξευτῶν πωρολίθων εἰς δευτέραν χρῆσιν, εἶχε δὲ πάχος 0.75 μ.

Ὁδὸς Σαλαμῖνος 3

Κατὰ τὸ 1970, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Δ. Μουρτζούκου, διαστ. 17 × 10.30 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψε τὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἰσογείου κτίσματος καὶ ὑπόγειον τραπεζιόσχημον χῶρον μὲ δύο πεσσούς, τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου, ἐνθυμίζοντα τοὺς εἰς τὴν πόλιν τῶν Μεγάρων συχνὰ ἀνευρισκομένους ὑπογείους λατρευτικοὺς οἰκιακοὺς χώρους (Σχέδ. 46-47).

Κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου ἐσώζετο τμῆμα δωματίου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ εἶχε μῆκος 4.50 μ., ἐνῷ ἡ βόρειος καὶ ἡ νοτία ἀπεκαλύφθησαν μέχρι μήκους 1.50 μ. (Πίν. 125 α). Οἱ τοῖχοι, πάχ. 0.50 μ., ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ μικρῶν καὶ μεγάλων ἀργῶν λίθων, συνδεομένων δι' ἰλύος, ἠδράζοντο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, εἰς βάθος 0.85 μ. κάτωθεν τοῦ συγχρόνου καταστρώματος τῆς ὁδοῦ, καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος 0.25-0.35 μ. Λίθινος ἀγωγός, σχήματος ἀνεστραμμένου Π, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., διέσχιζε τὸν χῶρον. Ἡ στάθμη τοῦ δαπέδου θὰ εὑρίσκετο ἄνωθεν τοῦ ἀγωγοῦ εἰς βάθος 0.60 μ. Ὀλίγον νοτιώτερον, εἰς ἀπόστασιν 1.20 μ. περίπου, ἐσώζοντο τὰ πενιχρὰ λείψανα ἑτέρου δωματίου, τῆς αὐτῆς πρὸς τὸ προηγούμενον κατασκευῆς.

Πτέρυξ τεσσάρων δωματίων, ἀποκαλυφθέντων μερικῶς, ἐσώζετο κατὰ μῆκος τῆς νοτίας μεσοτοιχίας (Πίν. 125 β). Τοῦ πρώτου ἀπὸ Δ. δωματίου ὁ βόρειος τοῖχος εἶχε μῆκος 3.50 μ., τοῦ δευτέρου 2.80 μ., τοῦ τρίτου 3.80 μ. καὶ τοῦ τετάρτου ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 2.20 μ. Οἱ ἐγκάρσιοι τοῖχοι ἀπεκαλύφθησαν μέχρι μήκους 1.50 μ. ὁ πρῶτος, 2 μ. ὁ δεύτερος, 2.70 μ. ὁ τρίτος, 3.10 μ. ὁ τέταρτος. Διεπιστώθησαν δύο συστήματα τοιχοποιίας: τμήματα τοίχων ἦσαν ἐκτισμένα δι' ἁπλῆς ἀργολιθοδομῆς καὶ ἄλλα διὰ λαξευτῶν πωρολίθων καὶ μικρῶν λιθαρίων εἰς τὰ μεταξύ των κενά. Ἡ στάθμη ἐδράσεως τῶν τοίχων ἦτο καὶ πάλιν τὸ φυσικὸν ἔδαφος καὶ τὸ ὕψος μέχρι τοῦ ὁποίου διετηροῦντο ἀνήρχετο ἐνίοτε εἰς 1 μ. Εἰς τὸ πρῶτον ἀπὸ Δ. δωμάτιον διετηρεῖτο εἰς βάθος 0.35 μ. δάπεδον ἐξ ἀμμοκονίας.

Εἰς τὸν μεταξὺ τῶν δύο ἰσογείων συγκροτημάτων χῶρον εἶχε κατασκευασθῆ ὑπόγειον δωμάτιον ἐντὸς τραπεζιοσχήμου ὀρύγματος, διανοιγέντος εἰς τὸ φυσικὸν ἔδαφος. Αἱ πλευραί του εἶχον διαστάσεις 4.50, 2.20, 3.70 καὶ 2.50 μ. Οἱ τοῖχοι ἠδράζοντο ἐπὶ τοῦ μαλακοῦ βράχου εἰς βάθος 2.70 μ. καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος κυμαινόμενον ἀπὸ 1.75-2.20 μ. Δύο πεσσοὶ ἦσαν τοποθετημένοι κατὰ τὸν μεγάλον ἄξονα τοῦ δωματίου καὶ θὰ ἐστήριζον τὴν στέγην του (Πίν. 125 α). Αἱ διαστάσεις των ἦσαν 0.70 × 0.60, ὕψ. 1.55 μ. Ἡ κάθοδος εἰς τὸν ὑπόγειον χῶρον θὰ ἐγίνετο διὰ φορητῆς κλίμακος. Ἡ τοιχοποιία εἶναι ἐπιμελημένη καὶ σύγκειται ἐκ λαξευτῶν ὀρθογωνίων πωρολίθων, τοποθετημένων ὀρθίων κατ' ἀποστάσεις, τῶν κενῶν πληρουμένων δι' ἀργολιθοδομῆς (Πίν. 125 γ).

Σιδηροδρομικὸς Σταθμὸς Μεγάρων (Ο.Τ. 313)

Κατὰ τὴν διάνοιξιν τριῶν πεδίλων θεμελιώσεως εἰς ἔκτασιν 7 × 1.50 μ., εἰς χῶρον ἰδιοκτησίας ΟΣΕ, παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Σιδηροδρομικοῦ Σταθμοῦ Μεγάρων, ἦλθον εἰς φῶς ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου.

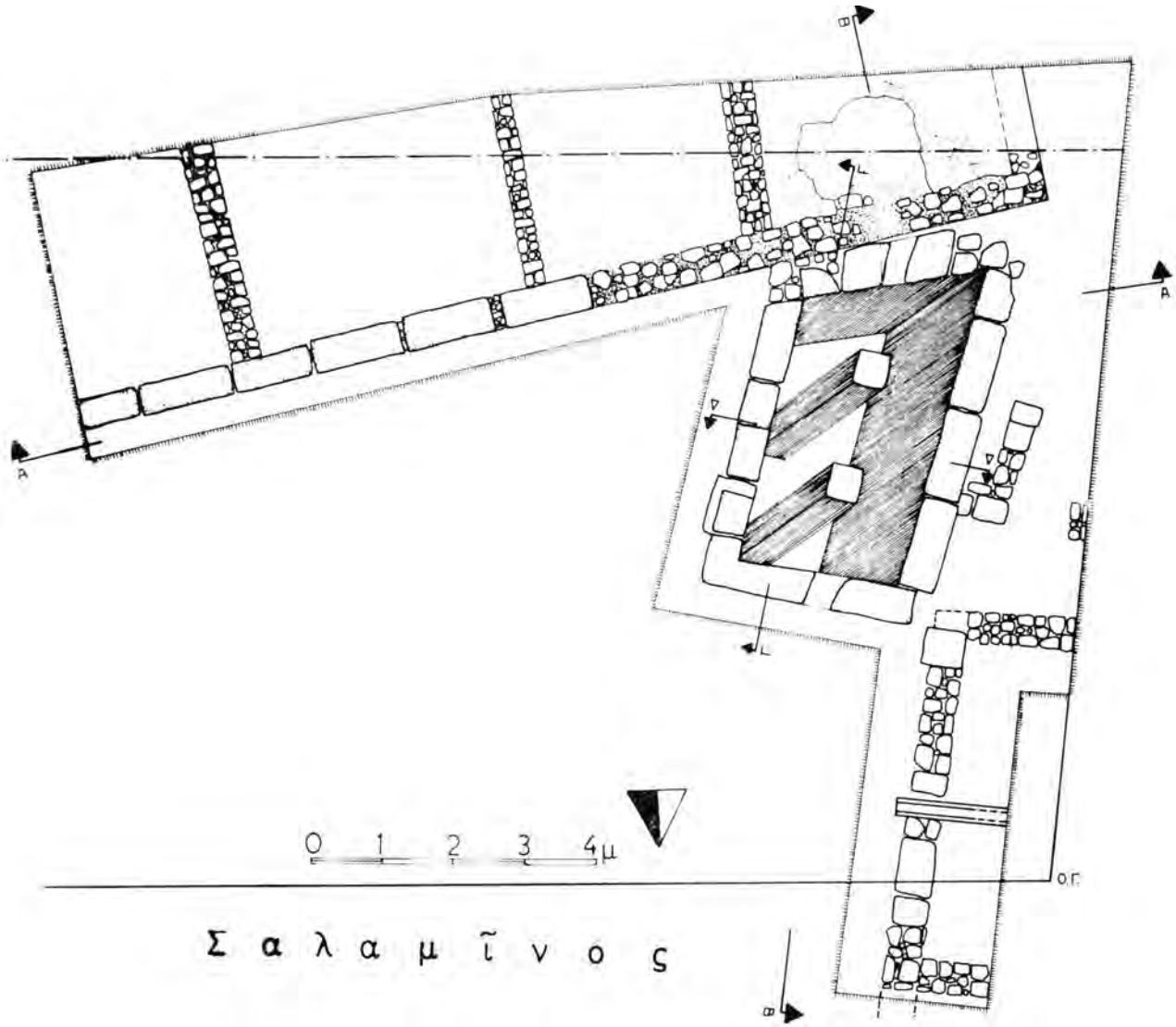
Τὰ ἀποκαλυφθέντα λείψανα εἰς τοὺς χώρους τῶν τριῶν πεδίλων ἐπεκτεινόμενα ἐσχημάτιζον δύο χώρους, τῶν ὁποίων αἱ διαστάσεις ἀποκαθίστανται μερικῶς. Ἡ βόρειος πλευρὰ τοῦ ἑνὸς δωματίου ἀποκατεστάθη μέχρι μήκους 3 μ. καὶ ἡ ἀνατολικὴ μέχρι μήκους 1 μ. Τοῦ δευτέρου δωματίου ἡ βόρειος πλευρὰ ἀποκατεστάθη μέχρι μήκους 3.30 μ. καὶ ἡ ἀνατολικὴ μέχρι μήκους 0.50 μ. Οἱ τοῖχοι των ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ ποικίλου ὑλικοῦ, διὰ λαξευτῶν πωρολίθων, θραυσμάτων πωρολίθου καὶ δι' ἀργῶν λίθων μικροῦ καὶ μεγάλου μεγέθους. Εἶχον πάχος 0.35-0.40 μ. καὶ ἠδράζοντο εἰς βάθος 3.80 μ. ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, διετηροῦντο δὲ εἰς ὕψος 0.95-1.90 μ.

Ὁδὸς Κωνστ. Σχινᾶ 11

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἁγίας Παρασκευῆς, διαστ. 21.60 × 27.80 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψεν ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἀνήκον-

τα εἰς δύο οἰκοδομικὰς περιόδους τοὐλάχιστον (Πίν. 125 δ). Ἡ ἀνασκαφὴ ἔχει ἐπεκταθῆ εἰς τμῆμα τῆς παραπλεύρως τοῦ οἰκοπέδου διερχομένης ἰδιωτικῆς ὁδοῦ.

Ἡ ὑπόγειος κατασκευὴ εἶναι ἡ προγενεστέρα. Ἐντὸς ὀρύγματος εἰς τὸ φυσικὸν ἔδαφος ἔχει κατασκευασθῆ ὀρθογώνιον κτίσμα διὰ λαξευτῶν πωρολίθων ποικίλου μεγέθους· ἡ μία πλευρά του ἔχει μῆκος 2.80 μ. καὶ ἡ δευτέρα ἔχει ἀποκαλυφθῆ μέχρι μήκους 3.20 μ. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους κεῖται 0.80 μ. κάτωθεν τοῦ καταστρώματος τῆς συγχρόνου ὁδοῦ καὶ ἡ στάθμη ἐδράσεως τῶν τοίχων 1.80 μ. βαθύτερον. Εἰς ἀπόστασιν 1.20 μ. ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ τοίχου καὶ 1.50 μ. ἀπὸ τοῦ νοτίου διετηρεῖτο εἰς τὴν θέσιν της ἐπὶ τοῦ δαπέδου πωρίνη ὀρθογώνιος βάσις, διαστ. 0.60 × 0.35, ὕψ. 0.40 μ., καὶ παρ' αὐτὴν τμῆμα πεσσοῦ, πλευρᾶς 0.50 καὶ ὕψ. 0.30 μ.· ἐπὶ τοῦ δαπέδου εὑρέθη ἐπίσης πώρινον κιονόκρανον. Τοι-

Σχέδ. 46. Μέγαρα. Ὁδὸς Σαλαμῖνος 3. Κάτοψις ἀνασκαφέντος χώρου.

ούτου εἴδους κατασκευαὶ εὑρίσκονται συχνὰ εἰς τὰ Μέγαρα, παρουσιάζουν δὲ δύο ἢ τρεῖς πεσσοὺς καὶ μίαν κλίμακα καθόδου. Πιθανῶς ἦσαν ὑπόγειοι λατρευτικοὶ οἰκιακοὶ χῶροι. Ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς παρειᾶς τοῦ νοτίου τοίχου ἐσώζετο μικρὸν τμῆμα τοίχου, ἀνήκοντος εἰς τὴν ἰσόγειον κατασκευὴν τοῦ κτίσματος.

Κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ οἰκοπέδου

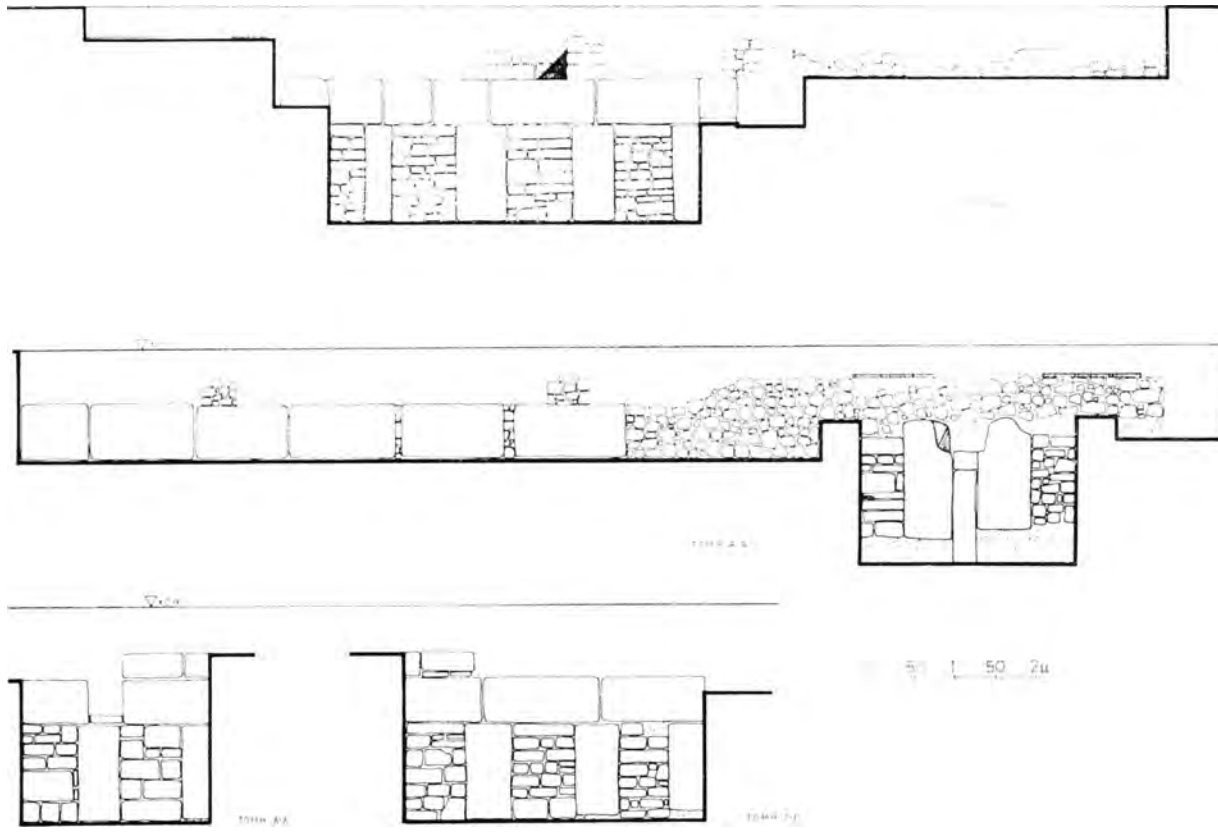
ἐσώζοντο τὰ πενιχρὰ λείψανα δύο τοίχων παραλλήλων μεταξύ των.

Τὸ μεταγενέστερον κτίσμα ἐδράζεται ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους καὶ χρονολογεῖται εἰς τὴν ρωμαϊκὴν περίοδον ἐκ τῆς τοιχοποιίας του, ἡ ὁποία σύγκειται ἐκ λίθων καὶ κονιάματος. Ἔχει ἀποκαλυφθῆ τοῖχος μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., σωζ. μήκ. 6 μ., τοῦ ὁποίου τὸ ἄκρον συμπίπτει μὲ τὴν γωνίαν τοῦ ὑστεροκλασσικοῦ κτίσματος, φαίνεται δὲ ὅτι ὁ δυτικός του τοῖχος ἐπανεχρησιμοποιήθη εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κτίσμα, τοῦ ὁποίου διατηρεῖται εἰσέτι τμῆμα τρίτου τοίχου, μήκ. 3 μ., μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν.

Ὕδωρ ἀνέβλυζεν εἰς βάθος 7 μ. Εἰς τὰς τρεῖς πλευρὰς τοῦ φρέατος ἐσώζοντο ἐν εἴδει ἀντηρίδων τοιχάρια κατεσκευασμένα διὰ λαξευτῶν πωρολίθων καὶ ἀρχιτεκτονικοῦ ὑλικοῦ εἰς δευτέραν χρῆσιν· ἐπ' αὐτῶν θὰ ἐστηρίζετο προφανῶς ἡ μηχανὴ ἀνελκύσεως ὕδατος. Διεπιστώθη ἐπίσης ἡ χρῆσις ἀσβεστοκονίας, συνήθης κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους.

Ὁδὸς Λ. Τζαβέλλα 36

Κατὰ τὸ 1970, εἰς τὸν ἀκάλυπτον χῶρον τοῦ οἰ-

Σχέδ. 47. Μέγαρα. Ὁδὸς Σαλαμῖνος 3. Τομαί (πρβλ. Σ χ έ δ. 46).

Ὁδὸς Σπ. Σχινᾶ 13

Κατὰ τὸ 1971, εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Ἀναστ. Γκίκα, διαστ. 12 × 8 μ., ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἀπεκάλυψεν ἀρχαῖον φρέαρ. Εἶχε διανοιγῆ ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ βράχου, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιφάνεια κεῖται 1.20 - 1.50 μ. βαθύτερον τοῦ συγχρόνου ἐδάφους. Εἶχε διάμετρον 0.65 μ. καὶ ἔφερε κτιστὸν δι' ὀρθογωνίων λίθων στόμιον, στεφόμενον διὰ πωρίνου ὀρθογωνίου περιστομίου, διαστ. 0.95 × 0.40 μ. (Π ί ν. 125 ε).

κοπέδου ἰδιοκτησίας Σπ. Κακκαλῆ, ἀνευρέθη ἀπιόσχημος δεξαμενή, κατὰ τὴν διάνοιξιν ὀρθογωνίου ὀρύγματος διὰ τὴν κατασκευὴν βόθρου. Ἡ ἀρχαία δεξαμενή, διαμ. 2.20 μ., εἶχε διανοιγῆ ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ βραχώδους ἐδάφους, ἐσώζετο εἰς ὕψος 2.20 μ. καὶ ἔφερεν ἐπὶ τῶν παρειῶν ἐπένδυσιν ἐξ ὑδραυλικοῦ κονιάματος. Ἡ στάθμη τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους ἔκειτο 1.20 μ. κάτωθεν τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ.

Ὁδὸς Λ. Τζαβέλλα 70 (Ο.Τ. 216)

Εἰς οἰκόπεδον ἰδιοκτησίας Αἰμιλίας Μπράβου, ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα περιωρίσθη εἰς ἔκτασιν 10 ×

15 μ. πλησίον τῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς, ὅπου ἀνευρέθησαν τέσσαρες τάφοι, χρονολογούμενοι ἀπὸ τῆς κλασσικῆς περιόδου μέχρι τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων. Ἅπαντες ἦσαν σαρκοφάγοι ἐκ πωρολίθου καὶ ἠδράζοντο ἐπὶ φυσικῆς ἐπιχώσεως, εἰς βάθος 0.50 μ. (Ι) ἕως 2.35 μ. (ΙΙ), ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ Τζαβέλλα.

Ἡ ὑπὸ τὸ στοιχεῖον Ι σαρκοφάγος, διαστ. 0.65 × 0.23, ὕψ. 0.20 μ., εὑρέθη ἄνευ καλύμματος καὶ περιεῖχε τὰ διαλελυμένα ὀστᾶ νηπίου, μίαν λήκυθον καὶ τὸ ἥμισυ γυναικείου εἰδωλίου. Ἡ σαρκοφάγος ΙΙ, διαστ. 1.90 × 0.45, ὕψ. 0.60 μ., ἐκαλύπτετο διὰ δύο πωρίνων πλακῶν καὶ περιεῖχε τὰ ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ ἐκτάδην καὶ φιαλίδιον μελαμβαφές, ὕψ. 0.08 μ. Ἡ σαρκοφάγος ΙΙΙ, διαστ. 2 × 0.58, ὕψ. 0.48 μ., ἐκαλύπτετο ἐπίσης διὰ δύο πωρίνων πλακῶν· περιεῖχε τὰ διαλελυμένα ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ, εἴκοσι τρεῖς δακρυδόχους ἀτρακτοειδεῖς καὶ μίαν οἰνοχόην, τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου. Ἡ σαρκοφάγος ΙV εὑρέθη ἡμικατεστραμμένη καὶ περιεῖχε μόνον μίαν ἀτρακτοειδῆ δακρυδόχον.

Ὁδὸς Φαίδωνος 31 (ἔργα Δήμου)

Κατὰ τὴν διάνοιξιν χάνδακος ἦλθεν εἰς φῶς τμῆμα ἀρχαίου τοίχου μνημειώδους κατασκευῆς, ὁ ὁποῖος πιστεύομεν, ὅτι ἀποτελεῖ τὴν νοτίαν παρειὰν τοῦ τείχους τῆς πόλεως, ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν ὅτι τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχει κατασκευασθῆ διὰ δύο λιθίνων περιβόλων καὶ γεμίσματος εἰς τὸν μεταξύ των κενὸν χῶρον.

Τὸ ἀποκαλυφθὲν τμῆμα εὑρέθη πρὸς Ν. τῆς ὁδοῦ Λυσίου πλησίον τῆς οἰκίας ἀριθ. 31. Συγκεκριμένως ἀπεκαλύφθη τοῖχος, μὲ κατεύθυνσιν Α.-Δ., ὁ ὁποῖος ἦτο ἐκτισμένος διὰ λαξευτῶν ὀρθογωνίων πωρολίθων κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα καὶ εἶχε πάχος 1 μ. Ἠδράζετο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ σκληροῦ ἐδάφους εἰς βάθος 1.35 μ., διετηρεῖτο εἰς ὕψος τριῶν δόμων (1.30 μ.) καὶ ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 5.50 μ.

Ἐπὶ τῆς νοτίας ὄψεως ἕκαστος δόμος εἰσεῖχε τοῦ κατωτέρου κατὰ 0.10 μ. Ἑκάστη πλίνθος τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου δόμου ἔφερεν ἀναθύρωσιν, ἐνῷ μικρὰ ὑποτομὴ εἶχε λαξευθῆ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν κάτω γωνίαν των, στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἐπανευρίσκομεν εἰς τὸν νότιον περίβολον τοῦ τείχους.

Ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ περιγραφέντος τοίχου ἀπεκαλύφθη, εἰς ἀπόστασιν 4 μ. ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς οἰκοδομικῆς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ Λυσίου, τοῖχος μὲ κατεύθυνσιν Β.-Ν., ἐκτισμένος διὰ λαξευτῶν πωρολίθων ἐπίσης, κατὰ τὸ ἰσόδομον σύστημα, πάχ. 0.50 μ.

Ὁδὸς Γ. Χατζῆ καὶ Γρεβενῶν (ἔργα Δήμου)

Τὸ 1970, κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν δύο ὁδῶν, ἐντὸς χάνδακος, διανοιγέντος ὑπὸ τοῦ Δήμου Μεγαρέων, ἀπεκαλύφθη ἡ νοτιοδυτικὴ γωνία κτίσματος τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου, κατεσκευασμένη δι' ἀργῶν λίθων συνδεομένων διὰ κονιάματος. Ὁ νότιος τοῖχος ἀπεκαλύφθη μέχρι μήκους 1.10 μ., ὁ δὲ δυτικὸς μέχρι 0.60 μ. Ἀμφότεροι οἱ ἀποκαλυφθέντες τοῖχοι εἶχον πάχος 0.55 μ., ἠδράζοντο ἐπὶ τοῦ ἐρυθρωποῦ κιμηλοχώματος τῆς ὁδοῦ Γ. Χατζῆ καὶ διετηροῦντο εἰς ὕψος 1 μ.

ΟΛΓΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

*

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΝΟΜΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ

1973

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1973 ὁ ὑπογραφόμενος μετατέθηκε στὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὸν ἀντικατέστησε στὴ διεύθυνση τῆς Ἐφορείας Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Ἀθηνῶν ὁ Γενικὸς Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων κ. Μ. Χατζηδάκης. Ἔτσι ἡ ἔκθεση ποὺ δίνεται ἐδῶ περιληπτικὰ εἶναι γιὰ τὴ δραστηριότητα τῆς Ἐφορείας Ἀθηνῶν ἀπὸ τὸν Ἰανουάριο ἕως τὶς 18 Ἀπριλίου 1973. Κατὰ τὸ μικρὸ αὐτὸ χρονικὸ διάστημα, καὶ μάλιστα στὴν ἀρχὴ τοῦ ἔτους, ποὺ ὅπως εἶναι γνωστὸ παρατηρεῖται πάντοτε μία ἀνάσχεση στὸ ρυθμὸ τῶν ἐργασιῶν, ἔγιναν οἱ ἑξῆς ἐργασίες στοὺς νομοὺς Ἀττικῆς καὶ Πειραιῶς.

ΑΘΗΝΑΙ

Μονὴ Πετράκη

Κατὰ τὶς ἐργασίες γιὰ ἐγκατάσταση κεντρικῆς θερμάνσεως στὰ ἰσόγεια κελιὰ τῆς βόρειας πτέρυγας τῆς μονῆς βρέθηκε σὲ βάθος 0.26 μ. κάτω ἀπὸ τὸ πλακόστρωτο τῆς αὐλῆς καὶ σὲ ἀπόσταση 12.70 μ. βόρεια ἀπὸ τὴ βορειοανατολικὴ γωνία τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ καὶ 20 μ. ἀπὸ τὴ βορειοδυτική, μεγάλος πήλινος πίθος.

Τὸ ἄνοιγμα τοῦ στομίου του εἶναι 0.72 μ., τὸ ἐσωτερικὸ πλάτος τῆς κοιλίας του 1.20 καὶ τὸ ὕψος του 1.35 μ. Ὁ πίθος ποὺ σώζεται ἀκέραιος, ἔχει ἐξωτερικά, κατὰ τὰ 3/4 τῆς ἐπιφάνειάς του, ἐπένδυση μὲ στρῶμα ἀπὸ θραύσματα ὀστράκων καὶ ἰσχυρὸ συνδετικὸ ὑλικό. Τὸ στρῶμα αὐτὸ ἔγινε προφανῶς ἀπὸ τοὺς παλιοὺς μοναχοὺς γιὰ νὰ ἰσχυροποιηθεῖ ὁ πίθος καὶ νὰ μὴν ἔχει διαρροές. Ἀνασκαφή, ποὺ διενεργήθηκε ἀπὸ τὴν Ἐφορεία, δὲν παρουσίασε ἐνδιαφέρον. Ὁ πίθος ἀνελκύστηκε καὶ τοποθετήθηκε στὸν κῆπο τῆς μονῆς.

Ναὸς Ἁγίων Ἀναργύρων (Ἐξαρχεῖον τοῦ Παναγίου Τάφου)

Συνεχίστηκαν οἱ ἐργασίες γιὰ τὴ συντήρηση καὶ ἀναπαλαίωση τοῦ ναοῦ (βλ. καὶ κατωτέρω σ. 184), ποὺ εἶχαν ἀρχίσει τὸν περασμένο χρόνο (1972) (ΑΔ 28 (1973): Χρονικά, σ. 58).

Ἅγιος Θωμᾶς

Τὸ 1970 ἔγιναν διερευνητικὲς ἐργασίες στὰ ἐρείπια τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ, ποὺ βρίσκονται στὴν ὁδὸ Κλάδου (ΑΔ 26 (1971): Χρονικά, σ. 63, Σχέδ. 1). Ἐπειδὴ μὲ τὶς ἐργασίες ἐκεῖνες διαπιστώθηκε, ὅτι κάτω ἀπὸ τὰ ἐρείπια ποὺ εἶχαν ἀποκαλυφθεῖ τότε, βρίσκονταν καὶ ἄλλα παλιότερου ναοῦ, ἀσφαλῶς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς, ἄρχισε ἡ Ἐφορεία τὸν καθαρισμὸ τοῦ χώρου καὶ τῶν ἐρειπίων καὶ στὴ συνέχεια τὴν ἀνασκαφικὴ ἔρευνα σὲ βάθος. Οἱ ἐργασίες συνεχίζονται (βλ. κατωτέρω σ. 184 κ.ἑ.).

Ἅγιος Ἐλευθέριος (Παναγία Γοργοεπήκοος)

Στὴ συνέχεια τῶν ἐργασιῶν ποὺ ἔγιναν τὰ προηγούμενα ἔτη γιὰ τὴν ἀναπαλαίωση τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ βυζαντινοῦ μνημείου, ἐφέτος, σύμφωνα μὲ μελέτη τῆς Ἐφορείας, ἔγινε τοποθέτηση ἠλεκτρικῆς καὶ ὑδραυλικῆς ἐγκαταστάσεως, κατὰ τρόπο ποὺ κανένα στοιχεῖο ἀπ' αὐτὲς νὰ μὴν εἶναι ὁρατό (βλ. καὶ κατωτέρω σ. 184).

Παναγία ἡ Γρηγοροῦσα

Γιὰ τὴν ἐγκατάσταση κεντρικῆς θερμάνσεως ἔγινε ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸ Συμβούλιο ἔκσκαφὴ στὸν ἐξωνάρθηκα, ἀφοῦ διαλύθηκαν τὸ δάπεδο καὶ οἱ μαρμάρινες σκάλες. Βρέθηκαν: κιονόκρανο, μαρμάρινος κίονας, ἕνα κομμάτι ἄλλου κίονα, μιὰ ἐπιγραφὴ καὶ τὰ λείψανα πατώματος ἀπὸ πήλινες πλάκες καὶ κουρασάνι.

Τὰ ἀντικείμενα μεταφέρθηκαν στὴν ἀποθήκη τῆς Ἐφορείας.

Παναγία ἡ Ρόμβη

Κατὰ τὴν ἐκσκαφὴ φρεατίου ἀπὸ τὸν ΟΑΠ στὴν ὁδὸ Εὐαγγελιστρίας, ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τῆς Ρόμβης, βρέθηκαν κοντὰ στὴ νοτιοδυτικὴ γωνία της λείψανα τοιχοποιίας, τμῆμα μαρμάρινης ἰωνικῆς βάσεως, δύο τεμάχια ἀρράβδωτου κίονα, ἕνα κομμάτι λαξευμένου λίθου μὲ ἐπίχρισμα καὶ χρῶμα, ἕνα θραῦσμα ἀπὸ στόμιο πίθου καὶ τμῆμα πλίνθου. Δὲν ὑπῆρχαν στὴ θέση αὐτὴ περιθώρια γιὰ μεγαλύτερη ἀνασκαφικὴ ἔρευνα.

Τὰ εὑρήματα μεταφέρθηκαν στὴν ἀποθήκη τῆς Ἐφορείας.

ΠΕΝΤΕΛΙΚΟ

Σπηλιὰ Πεντέλης (Νταβέλη)

Σὰν συνέχεια τῶν ἐργασιῶν, ποὺ ἔγιναν πέρυσι γιὰ τὴ στερέωση τῶν δύο βυζαντινῶν ναΐσκων καὶ τὴ συντήρηση τῶν τοιχογραφιῶν τους, ἐφέτος ἔγινε καθαρισμὸς καὶ διαμόρφωση τοῦ χώρου ἐμπρὸς ἀπὸ τὴ σπηλιά.

ΣΤΑΥΡΟΣ

Κατὰ τὴ διαπλάτυνση τῆς ὁδοῦ Μεσογείων, φάνηκε λίγα μέτρα δυτικὰ τοῦ ναΐσκου τῆς Ἁγίας Θέκλας καὶ σὲ βάθος 2 μ., ἡ ἐξωτερικὴ πλευρὰ ἡμικυκλικῆς ἀψίδας, κατασκευασμένης μὲ ἀργοὺς λίθους καὶ σειρὲς ἀπὸ πλίνθους. Δὲν ὑπῆρχε εὐχέρεια γιὰ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα.

ΜΕΝΙΔΙ

Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος

Συνεχίστηκαν οἱ ἐργασίες ποὺ ἄρχισαν πέρυσι γιὰ

τὴν ἀποκατάσταση τοῦ μεταβυζαντινοῦ ναΐσκου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου (ΑΔ 28 (1973): Χρονικά, σ. 58). Ἐφέτος ἔγιναν τὰ ἑξῆς: στερέωση τοῦ τόξου τῆς ἁψίδας, συντήρηση τῆς τοιχογραφίας τῆς Πλατυτέρας, ἀνανέωση τῶν ἐσωτερικῶν ἐπιχρισμάτων καὶ τοποθέτηση ἠλεκτρικῆς ἐγκαταστάσεως κατὰ τρόπο ποὺ νὰ μὴν εἶναι ὁρατή.

ΠΟΡΤΟ ΡΑΦΤΗ

Κατὰ τὴ διαπλάτυνση κοινοτικῆς ὁδοῦ διαπιστώθηκαν στὴ θέση Δρίβλια τὰ ἐρείπια μικροῦ μεταβυζαντινοῦ ναοῦ, γνωστοῦ στοὺς ἐντοπίους ὡς Ἁγία Θέκλα.

Ἄλλος ἐρειπωμένος μεταβυζαντινὸς ναΐσκος, γνωστὸς ὡς Ἅγιος Ἥλιος, ἐπισημάνθηκε στὰ ἀνατολικὰ ὅρια τῆς τοποθεσίας Δρίβλια. Στὴν κάτοψή του ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιου παραλληλόγραμμου, μήκ. 12 καὶ πλ. 6.20 μ., μὲ τὶς τρεῖς κόγχες τοῦ Ἱεροῦ νὰ σχηματίζονται στὸ πάχος τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου, χωρὶς νὰ εἶναι ὁρατὲς ἀπ' ἔξω.

ΜΟΝΗ ΛΙΦΝΙΟΥ

Συνεχίστηκαν οἱ ἐργασίες ποὺ εἶχαν ἀρχίσει πέρυσι γιὰ τὴ συντήρηση τῶν ψηφιδωτῶν καὶ τὴ στερέωση τῶν προσκτισμάτων. Στὸ βόρειο καμαροσκέπαστο κελὶ τῆς ἀνατολικῆς πτέρυγας, κάτω ἀπὸ τὴν κατοικία τοῦ φύλακα, κατεδαφίστηκαν τὰ καταστραμμένα ἀπὸ τὴν ὑγρασία ἐπιχρίσματα καὶ ἔγιναν νέα, τὰ ὁποῖα ἐνισχύθηκαν μὲ ἀνθυγρὰ ὑλικά. Ἔξω καὶ ἀνατολικὰ ἀπὸ τὸ κελὶ αὐτὸ ἀπομακρύνθηκαν φρεάτιο καὶ μικρὸ κτίσμα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡ ὑγρασία περνοῦσε μέσα στὸ κελί. Κατασκευάστηκε ἀποστραγγιστικὸς βόθρος σὲ ἀπόσταση 6 μ. ἀνατολικότερα, στὸν ὁποῖο διοχετεύτηκαν ὅλα τὰ νερὰ τῆς πτέρυγας τῶν ἀνατολικῶν κελιῶν καὶ τοῦ χώρου μπροστὰ ἀπ' αὐτήν. Ὁ βόθρος ἔχει διάμετρο 1 μ. καὶ βάθος 2.50 μ. Κατὰ τὴν ἐργασία αὐτὴ ἀποκαλύφθηκε δίπλα ἀπὸ τὸ βόθρο παλιὸ ἀποστραγγιστικὸ φρεάτιο, κενό. Τοῦτο συνδέθηκε μὲ τὸ νέο βόθρο (βλ. καὶ κατωτ. σ. 192).

ΜΟΝΗ ΚΑΡΕΑ

Σύμφωνα μὲ τὸ ἐγκεκριμένο πρόγραμμα ἀποκαταστάσεως τοῦ συγκροτήματος τῆς μονῆς, ἔγιναν ἐπὶ σειρὰ ἐτῶν ἐργασίες, μὲ τὶς ὁποῖες ἐλευθερώθηκε ὁ ναὸς ἀπὸ τὴ λατύπη ποὺ τὸν ἐκάλυπτε, στερεώθηκε καὶ στὴ συνέχεια ἀποκαταστάθηκε τὸ ἰσόγειο τῆς νότιας πτέρυγας μὲ τὰ καμαροσκέπαστα κελιά (ΑΔ 25 (1970): Χρονικά, σ. 143-144). Ἐφέτος, ὕστερα ἀπὸ διακοπὴ τεσσάρων χρόνων, ἐπαναλήφθηκαν οἱ ἐργασίες γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν κελιῶν καὶ τοῦ ὀρόφου τῆς ἴδιας πτέρυγας. Τὸ ὕψος τοῦ ὀρόφου προσδιορίστηκε μὲ τὴ βοήθεια τῆς τοιχοποιίας ποὺ σωζόταν στὴ νοτιοδυτικὴ γωνία τῶν ἐρειπωμένων κελιῶν. Ὁ ὄροφος στεγάστηκε μὲ μονόρριχτη στέγη καὶ κεραμίδια. Ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ κελιὰ σχηματίστηκε διάδρομος ἐπικοινωνίας, ὁ ὁποῖος προστατεύτηκε μὲ ξύλινο κάγκελο. Οἱ ἐργασίες θὰ συνεχιστοῦν (βλ. καὶ κατωτέρω σ. 193).

ΑΙΓΙΝΑ

Στὴ διασταύρωση τῶν ὁδῶν Κάππου καὶ Κολοκοτρώνη, βρέθηκε ὑπόγειος καμαροσκέπαστος βυζαντινὸς τάφος, ἐσωτ. διαστ. 2.35 × 1.42 μ. (βλ. καὶ κατωτέρω σ. 194).

ΥΔΡΑ

Γέφυρα Βλυχοῦ

Μὲ πίστωση τοῦ ΕΟΤ ἄρχισε ἡ ἀναστήλωση τῆς ὡραίας λιθόκτιστης γέφυρας στὴ θέση Βλυχός (Πίν. 126 α). Οἱ ἐργασίες συνεχίζονται (βλ. καὶ κατωτέρω σ. 195).

Μανδράκι, ὀχυρά

Μὲ τὴν ἴδια πίστωση τοῦ ΕΟΤ ἄρχισε καὶ ἡ ἀποκατάσταση τῶν δύο ὀχυρῶν ποὺ βρίσκονται ἀνατολικὰ (Πίν. 126 β) καὶ δυτικὰ (Πίν. 126 γ) τοῦ μικροῦ λιμανιοῦ.

ΠΑΥΛΟΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Σύμφωνα μὲ τὴν Υ. Α. 9405/23-2-1973 ἡ Ἐφορεία Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Ἀθηνῶν ἀπέκτησε ἁρμοδιότητα στοὺς νομοὺς Ἀττικῆς, Βοιωτίας, Εὐβοίας, Κυκλάδων καὶ Νήσων Αἰγαίου. Μὲ τὴν ἴδια ἀπόφαση τοποθετήθηκε προϊστάμενος τῆς Ἐφορείας αὐτῆς, ἀπὸ τὴν 1η Ἀπριλίου 1973 ὁ Γενικὸς Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων Ἐμμανουὴλ Γ. Χατζηδάκης (ΑΔ 23 (1968): Χρονικά, σ. 4). Ἡ ἔκθεση ποὺ ἀκολουθεῖ ἀναφέρεται στὶς ἐργασίες ποὺ ἔγιναν στὴν περίοδο ἀπὸ τὴν 1η Ἀπριλίου 1973 ἕως τὴν 31η Ἰουλίου 1974, ὁπότε ὁ Γενικὸς Ἔφορος μετατέθηκε στὴ διεύθυνση τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου.

Στὸ διάστημα αὐτὸ ὑπηρέτησαν στὴν Ἐφορεία οἱ Ἐπιμελήτριες Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Μυρτὼ Γεωργοπούλου-Μελαδίνη καὶ Ἑλένη Κουνουπιώτου-Μανωλέσσου, καθὼς καὶ οἱ ἔκτακτοι ἐπιστημονικοὶ βοηθοὶ Μαρία Λάζαρη-Εὐστρατοπούλου, Νίκη Μιχάλου-Ἀλεβίζου, Ἀσπασία Κούρεντα-Ραπτάκη, Ἑλένη Γκίνη-Τσοφοπούλου καὶ ὁ Νικόλαος Παπαδάκης, ὁ ὁποῖος στὸ διάστημα αὐτὸ εἶχε διορισθεῖ Ἐπιμελητὴς Ἀρχαιοτήτων.

Α' ΝΟΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΑΘΗΝΑ

Ἀρχοντικὸ τῆς ὁδοῦ Πολυγνώτου 2

Στὸ ἀθηναϊκὸ ἀρχοντικὸ τοῦ 19ου αἰ., ὅπου στεγάζεται ἡ Ἐφορεία μὲ τὰ ἐργαστήριά της, συνεχίσθηκαν ἐργασίες γιὰ τὴ στερέωση καὶ ἀνανέωση τοῦ κτηρίου, γιὰ τὴ ριζικὴ ἀνακεράμωση τῆς στέγης μὲ ἰδιαίτερη φροντίδα γιὰ τὴν ὁριστικὴ στεγανότητα. Ἀντικαταστάθηκαν σάπια πατώματα, ἀνανεώθηκε

τὸ δίκτυο τοῦ νεροῦ καὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ καὶ στὸ εὐρύχωρο ὑπόγειο, ἀποθήκη ἀρχαιοτήτων ποὺ προέρχονται ἀπὸ ἐπείγουσες ἀνασκαφὲς τῆς Ἐφορείας, ὑποστυλώθηκαν οἱ παλιὲς ὀροφές του καὶ ἔγιναν διαρρυθμίσεις μὲ ἐλαφρᾶς κατασκευῆς χωρίσματα, ὥστε νὰ ἐξασφαλισθοῦν καλύτερα τὰ ἀρχαῖα.

Μετόχι Παναγίου Τάφου

Συνεχίσθηκαν οἱ ἐργασίες γιὰ τὴ στερέωση τοῦ ναοῦ καὶ τὴν ἀποκατάσταση τῶν ἀρχικῶν παραθύρων. Ἰδιαίτερα ἀπασχόλησε τὴν Ἐφορεία πρόγραμμα ἀποκατάστασης καὶ τακτοποίησης τῶν κτηρίων καὶ τοῦ χώρου τῆς αὐλῆς. Τὸ παλιὸ μικρὸ κτήριο δυτικὰ τῆς ἐκκλησίας, ἀποκαταστάθηκε μὲ τὴν ἐπισκευὴ καὶ ἀνακεράμωση τῆς στέγης, τὴν ἀποκάλυψη τῆς ἀρχικῆς τοιχοποιίας ἀπὸ μέσα καὶ ἀπ' ἔξω. Τότε φάνηκε ὅτι στὸ δυτικὸ τοῖχο ἀνοίγονταν δύο τόξα, ποὺ σημαίνει ὅτι ὁ χῶρος ἦταν μεγαλύτερος, ἀλλὰ εἶχαν φραχθεῖ ἀπὸ τὴ μεσοτοιχία τοῦ γειτονικοῦ σπιτιοῦ. Γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἀρχικῆς στάθμης τοῦ δαπέδου, σημαδεμένης ἀπὸ τὴ βάση τοῦ πεσσίσκου, ὅπου στηρίζονται τὰ δύο ἐσωτερικὰ ποδαρικὰ τῶν τόξων, ἀφαιρέθηκε τὸ πρόχειρο δάπεδο σὲ βάθος 1.20 μ. καὶ ἀποκαλύφθηκαν τοῖχοι παλιότερων κτηρίων, πιθάρι καταχωσμένο καὶ πήλινοι ἀγωγοὶ γιὰ ἀποχετεύσεις.

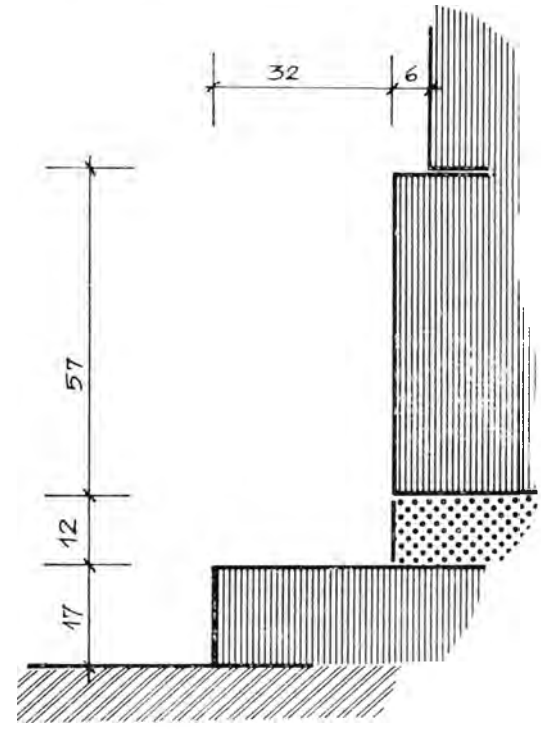
Σὲ συνεργασία μὲ τὴ Διεύθυνση Ἀναστηλώσεως ἔγινε μελέτη γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν ἄλλων παλιῶν διώροφων κτηρίων τοῦ μετοχιοῦ, τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ προσκτίσματα, ὥστε νὰ ξανακερδίσουμε τὴ χαμένη μορφὴ ἀθηναϊκῆς αὐλῆς τῆς Τουρκοκρατίας.

Ἅγιος Ἐλευθέριος (Γοργοεπήκοος)

Μὲ τὴν εὐκαιρία σκαφῆς μιᾶς προσωρινῆς τάφρου γιὰ τὴν ἐγκατάσταση ἠλεκτρικῶν καλωδίων, ἔγινε ἔρευνα στὸ ἐξωτερικὸ τῆς ἁψίδας τοῦ ἱεροῦ καὶ διαπιστώθηκε ὅτι ὁ τοῖχος πατοῦσε σὲ εὐθυντηρία μὲ δύο σκαλοπάτια ὅπως διακρίνεται καὶ σὲ σχέδιο τοῦ Μπάρσκη τοῦ 1745 (βλ. πρόχειρα Μ. Χατζηδάκης, Βυζαντινὴ Ἀθήνα, ἐκδ. Πεχλιβανίδη, εἰκ. 44). Τὸ πρῶτο σκαλοπάτι ἐξέχει 0.38 μ. ἀπὸ τὸ δεύτερο καὶ ἔχει ὕψος 0.17 μ. Τὸ δεύτερο σκαλοπάτι, ποὺ φαινόταν —καὶ φαίνεται— μόνο μέρος του, ἔχει ὕψος 0.70 μ. (0.57 μ. ἡ πέτρα καὶ 0.12 μ. ὁ ἁρμὸς) καὶ ἐξέχει μόνο 0.06 μ. ἀπὸ τὴν κατακόρυφη τοῦ τοίχου (Σχέδ. 1). Μὲ τὴν ἀποκάλυψη τῆς διπλῆς αὐτῆς εὐθυντηρίας, βάθρο ποὺ ὑψώνει τὴν κομψὴ κατασκευὴ ὅπως στοὺς ἀρχαίους ναούς, ὁλοκληρώνεται ἡ ἐντύπωση τῆς κλασικίζουσας ἀντίληψης ποὺ ξεχωρίζει τὴν ἀθηναϊκὴ αὐτὴ ἐκκλησία, πιστεύω πάντα τοῦ 12ου αἰ. (Μ. Χατζηδάκης, Βυζαντινὰ μνημεῖα Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, Ἀθήνα, 1958).

Ἀνασκαφὴ Ἁγίου Θωμᾶ

Στὴ μικρὴ δημοτικὴ πλατεία τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ, κοντὰ στὴν ὁδὸ Εὐρυσακείου καὶ στὴν ὁδὸ Κλάδου, πίσω ἀπὸ τὴ στοὰ τοῦ Ἀττάλου, εἶχαν βρεθεῖ σὲ πρόχειρη ἔρευνα μικρὰ τμήματα ἀπὸ δύο ἐπάλληλες κόγχες ναῶν (ΑΔ 24 (1969): Χρονικά, σ. 95 καὶ ΑΔ 26 (1971): Χρονικά, σ. 63). Ἀπὸ τὸ σκόρπιο στὸ χῶρο ἀρχιτεκτονικὸ ὑλικὸ μποροῦσε νὰ συμπεράνει κανεὶς ὅτι ἄξιζε τὸν κόπο νὰ ἐρευνηθεῖ τὸ θέμα, ποιές καὶ πόσο παλιὲς καταβολὲς ἀντιπροσώπευε τὸ θαμένο ἐρείπιο, γιατὶ χάρη στὴ θέση του θὰ μποροῦσε νὰ διαφωτίσει πολλαπλὰ προβλήματα, εἴτε μὲ στενὸ τοπογραφικὸ ἐνδιαφέρον εἴτε μὲ ἀναφορὰ στὴν ἀθηναϊκὴ ἱστορικὴ ζωή.

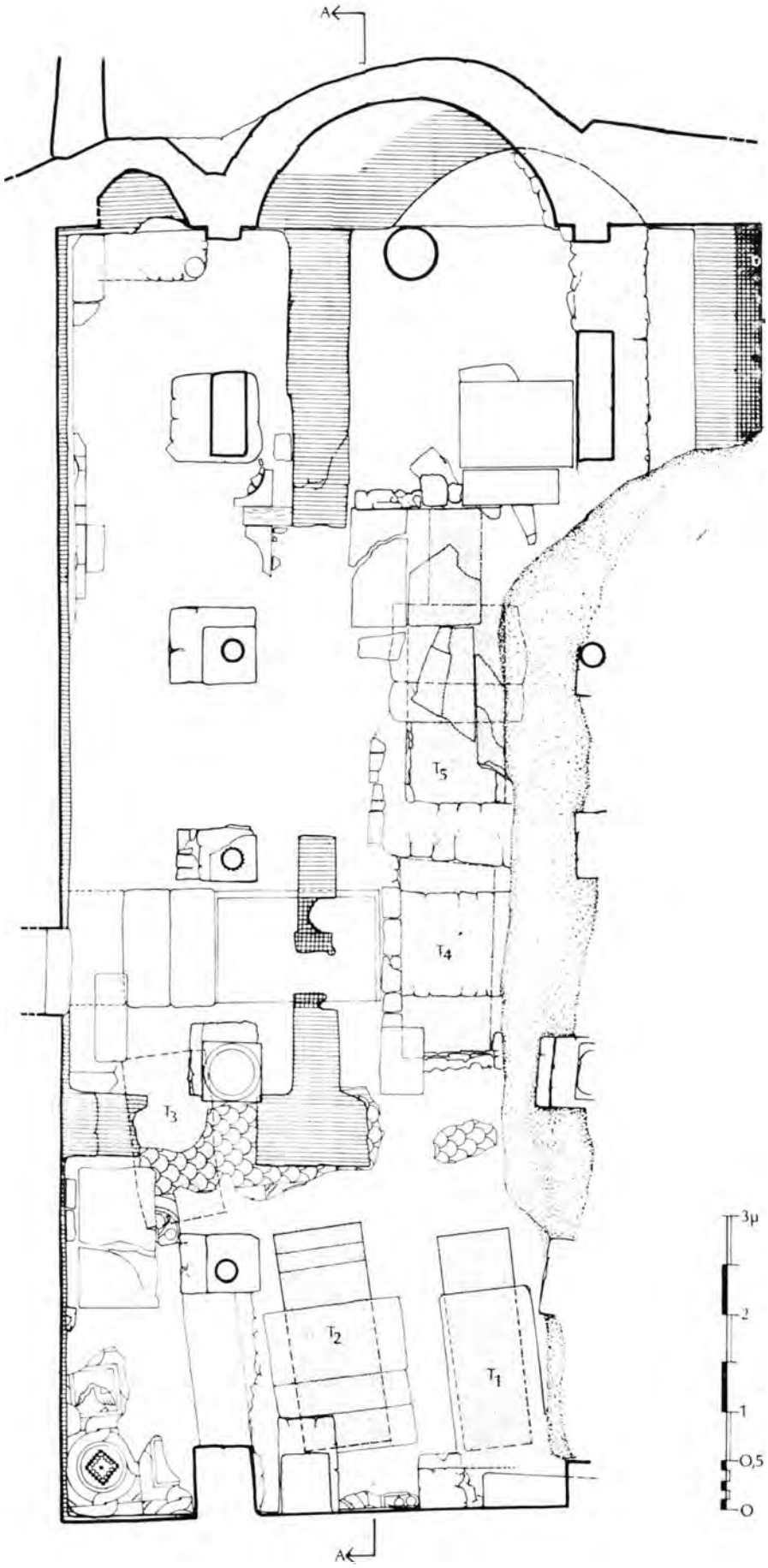

Σχέδ. 1. Ἀθήνα. Ἅγιος Ἐλευθέριος. Τομὴ τῆς εὐθυντηρίας.

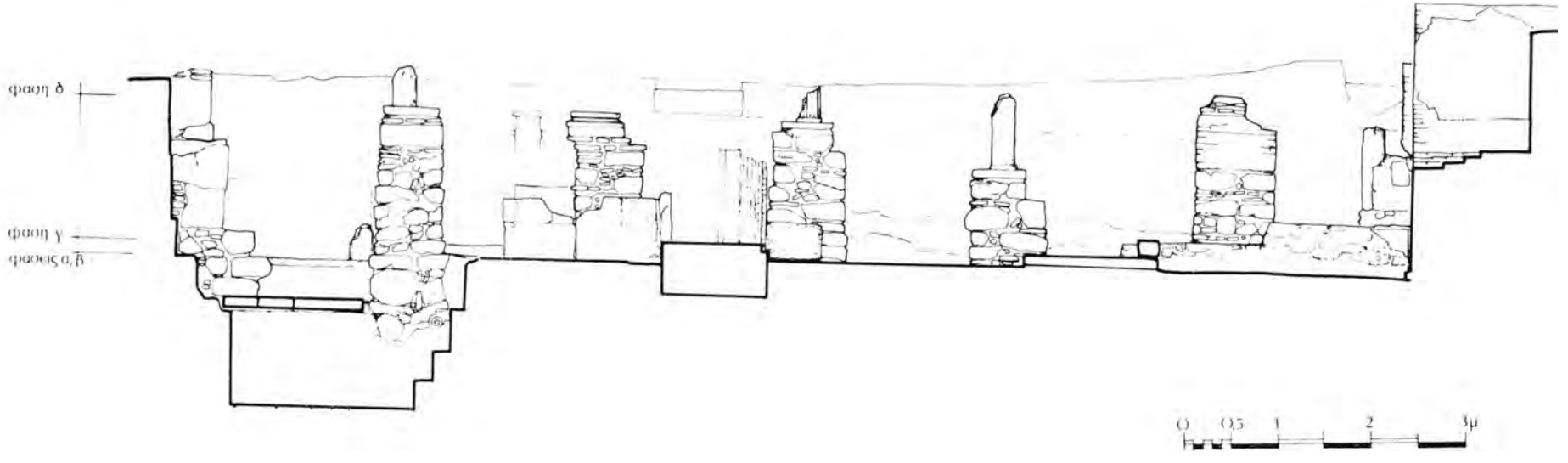
Στὴν πρώτη ἀνασκαφικὴ περίοδο (Φεβρουάριος - Μάιος 1974) ποὺ ἀναφέρεται ἐδῶ, ἡ ἔρευνα περιορίσθηκε στὸ βόρειο μισὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς ἐκκλησίας, γιατὶ τὸ νότιο κατέχεται ἢ συνορεύει μὲ τὸ ἐργαστήριο Δημητροπούλου. Στὸν περιορισμένο αὐτὸ χῶρο ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἔδωσε ἐνδιαφέροντα ἀποτελέσματα, ποὺ δὲν μποροῦν ὅμως νὰ θεωρηθοῦν ὁριστικά, πρὶν ἡ ἔρευνα ἐπεκταθεῖ σὲ ὁλόκληρο τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ, καθὼς καὶ στὴν περιοχὴ γύρω στὴν ἐκκλησία.

Ἡ ἔκταση τῆς ἀνασκαφῆς εἶχε μῆκος 15, πλάτος 7 μ. καὶ ἔφθασε σὲ βάθος, ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους, 3.75 μ. περίπου (Σχέδ. 2 - 3).

Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀποκαλύφθηκαν ὁδηγηθή-

Σχέδ. 2. Ἀθήνα. Ἅγιος Θωμᾶς. Κάτοψη ἀνασκαφῆς.

Σχέδ. 3. Ἀθήνα. Ἅγιος Θωμᾶς. Τομὴ Α-Α.

καμε στὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα, πάντα προσωρινοῦ χαρακτήρα, γιὰ τὴν ἀποκατάσταση μιᾶς πιθανῆς ἱστορίας τοῦ χώρου, ὅπου φανερώθηκαν στοιχεῖα ἀπὸ κτήρια διαδοχικῶν ἐποχῶν, ἀπὸ τὴν κλασικὴ (;) ἐποχὴ ἕως τὴν ἀπελευθέρωση.

Πρώτη φάση (Σχέδ. 4). Τμήματα ψηφιδωτοῦ δαπέδου στὸ δυτικὸ τμῆμα τῆς ἐκκλησίας ὁρίζουν τὸ παλιότερο δάπεδο κτηρίου, ὅπου ἔφθασε ἡ σὲ βάθος 2 μ. ἀνασκαφή, κτήριο ποὺ πρέπει νὰ ἁπλώνεται πέρα ἀπὸ τοὺς ὑπάρχοντες τοίχους, δηλ. πέρα ἀπὸ τὰ σταθερὰ ὅρια τῶν μεταγενέστερων διαδοχικῶν ἐκκλησιῶν. Στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ ψηφιδωτοῦ σώζονται τὰ ὑπολείμματα ἀπὸ στενὸ διάχωρο ψηφιδωτοῦ μὲ ἑνιαῖο φολιδωτὸ θέμα, ἐνῶ στὸ δυτικότερο τμῆμα, καὶ εἰδικὰ στὴ βορειοδυτικὴ γωνία, σώζεται καλύτερα μέρος ἀπὸ πλέγμα μὲ τετράγωνα καὶ στρογγυλὰ διάχωρα ποὺ ἑνώνονται μὲ κόμβο (Πίν. 127 α). Εἶναι πιθανὸ τὸ στενὸ διάχωρο μὲ τὸ φολιδωτὸ νὰ ἦταν τὸ πλαίσιο τοῦ μεγάλου πλέγματος. Μέσα στὸ τετράγωνο διάχωρο διατηρεῖται καλὰ παράσταση χήνας, ποὺ μὲ τὴ θέση της φανερώνει ὅτι ὁ ἄξονας τοῦ χώρου ἦταν Α.-Δ., ἐνῶ στὸ στρογγυλὸ διάχωρο σώζεται ρομβοειδὲς μοτίβο. Σὲ ἄλλο, σώζεται μέρος ἀπὸ τρίκλωνο ἄνθος.

Στὸ Β. κλῖτος σώζονται στὴ θέση τους πλακίδια ἀπὸ δάπεδο σὲ opus alexandrinum, στὸ ἴδιο ἐπίπεδο μὲ τὸ ψηφιδωτό, ἀλλὰ μὲ διαφορετικὸ ἄξονα.

Τὸ δάπεδο αὐτὸ σκέπαζε δύο μεγάλους κτιστοὺς τάφους, μὲ ἐπίχρισμα, σκεπασμένους μὲ μεγάλες μαρμάρινες πλάκες σὲ δεύτερη χρήση (Σχέδ. 4). Ὁ μεγαλύτερος τάφος (Σχέδ. 2, Τ2) (διαστ. 2.20 × 0.90 μ.) ἔχει τρία σκαλιὰ στὴν ἀνατολικὴ ἄκρη, ποὺ σημαίνει ὅτι ἦταν προσανατολισμένος πρὸς Δ. Τρίτος τάφος μὲ ὅμοιο προσανατολισμό, κοντὰ στὸ βόρειο τοῖχο (διαστ. 1.80 × 0.95 μ. περίπου), εἶναι σκεπασμένος μὲ καμάρα ἀπὸ πλίνθους, χωρὶς ἐπίχρισμα (Τ3). Ὅλοι αὐτοὶ οἱ τάφοι βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὴ στάθμη τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου, ἔχουν ἄξονες παράλληλους μὲ τοῦ ψηφιδωτοῦ καὶ βρέθηκαν ὅλοι συλημένοι. Ἐν τούτοις ἡ χρονολογικὴ σχέση ψηφιδωτοῦ καὶ τάφων παραμένει ζήτημα ποὺ πρέπει νὰ διευκρινισθεῖ.

Κάτω ἀπὸ τὴ στάθμη τοῦ δαπέδου αὐτοῦ περνᾶ ἐγκάρσιος πλατὺς τοῖχος (πάχ. 1.20 μ.), σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ τοίχου ἀπόληξης τῆς τοξοστοιχίας, θεμέλιο μεγάλου κτηρίου, παλιότερου ἀπὸ τὸ κτήριο μὲ τὸ ψηφιδωτό. Ἐπάνω στὸν τοῖχο αὐτὸ πατεῖ μεγάλο μαρμάρινο κατώφλι ἀρχαίου κτηρίου (διαστ. 1.70 × 1.20 × 0.60 μ.), ποὺ ἐξέχει ἀπὸ τὴ στάθμη ὄχι μόνο τοῦ ψηφιδωτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ μεταγενέστερου μαρμαρόστρωτου δαπέδου (βλ. πιὸ κάτω). Πιὸ πέρα, ὁ τοῖχος αὐτὸς ἔχει καταστραφεῖ σὲ βάθος 1.10 μ. περίπου, γιὰ νὰ κτιστεῖ ὁ τάφος 4. Θεωροῦμε τὸ κτήριο μὲ τὸ ψηφιδωτὸ δάπεδο ὑστερορωμαϊκὸ ἢ παλαιοχριστιανικό.

Δεύτερη φάση (Σχέδ. 5). Ἐπάνω στὸ δάπεδο μὲ τὸ ψηφιδωτό, ἀλλὰ μὲ ἀπόκλιση τοῦ προσανατολισμοῦ του πρὸς Α., κτίστηκε ἡ παλιότερη ἐκκλησία, βασιλικὴ τρίκλιτη, μὲ ρηχὴ κόγχη ἡμικυκλική, μὲ χορδὴ σχετικὰ μικρή (2.70 μ.), καθὼς καὶ μὲ νάρθηκα. Τὸ χῶρο τοῦ ἱεροῦ περιόριζαν δύο τοῖχοι ἀπὸ Β. καὶ Ν., πάχ. 0.60 μ., ποὺ χώριζαν τὸ ἱερὸ ἀπὸ τὰ πλαϊνὰ παστοφόρια. Σώζονται σὲ χαμηλὸ ὕψος καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ὁ βόρειος διατηρεῖ τοιχογραφία διακοσμητική, μὲ παράσταση πτυχωτοῦ ὑφάσματος ὠχροῦ μὲ κόκκινες σκιές. Τὸ δυτικὸ καὶ τὸ βόρειο ὅριο τῆς ἐκκλησίας ὅριζαν οἱ ἀντίστοιχοι, δυτικὸς καὶ βόρειος τοῖχος, ποὺ σώζονται στὸ κατώτερο μέρος τῶν ὑπαρχόντων τοίχων.

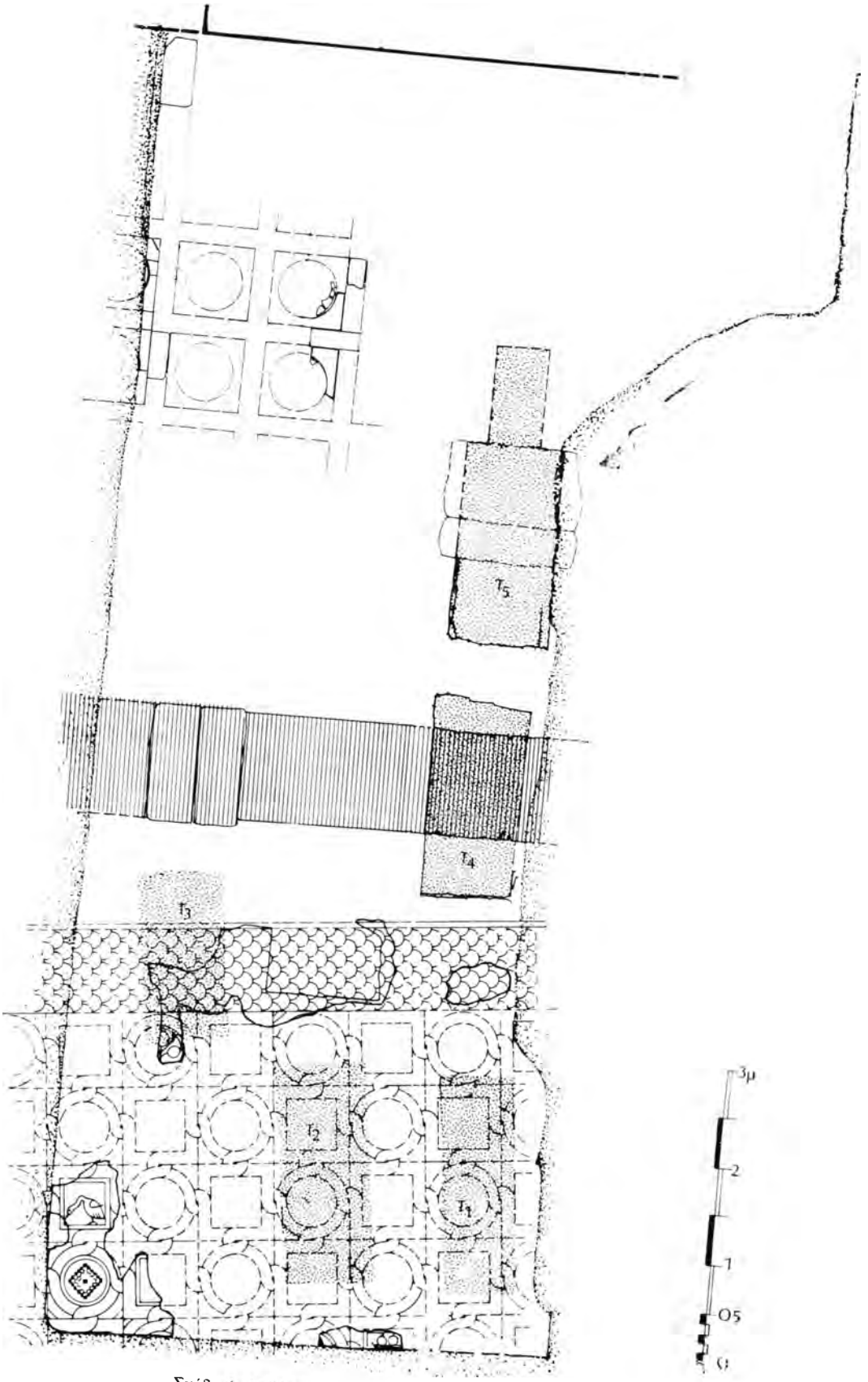
Στὸν ἄξονα τοῦ βόρειου ἀπὸ τοὺς δύο τοίχους τοῦ ἱεροῦ καὶ σὲ ἀπόσταση 3.60 μ. ἀπὸ τὸ δυτικὸ τοῖχο, ἀποκαλύφθηκε τοῖχος σὲ σχῆμα Τ σὲ κάτοψη, σχῆμα ποὺ ἐπιτρέπει νὰ συμπεράνομε, ὅτι αὐτὸς ὅριζε τὸ τέλος τῆς βόρειας τοξοστοιχίας πρὸς Δ. καὶ τὸ ἀνατολικὸ ὅριο ἑνὸς νάρθηκα ἀρκετὰ εὐρύχωρου (πλ. 3.54 μ.). Ἀντίστοιχη παραστάδα στὸ βόρειο τοῖχο ὁρίζει τὸ ἄνοιγμα-πέρασμα ἀπὸ τὸ νάρθηκα στὸ βόρειο κλῖτος.

Ὅλοι οἱ σωζόμενοι χαμηλοὶ τοῖχοι τῆς ἀρχικῆς αὐτῆς ἐκκλησίας διατηροῦν τοιχογραφίες διακοσμητικές, καθὼς διατηροῦνται μόνο στὰ κράσπεδα, οἱ ὁποῖες εἶναι, σὲ ὁρισμένα σημεῖα, σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ ψηφιδωτὸ καὶ μὲ τὸ δάπεδο μὲ τὰ ἔνθετα πλακίδια. Ἡ πρώτη αὐτὴ ἐκκλησία πρέπει νὰ ἐρειπώθηκε, γιατὶ οἱ τοῖχοι της δὲ σώζονται σὲ ὕψος μεγαλύτερο ἀπὸ 0.40-0.60 μ., ἀλλὰ δὲ βρήκαμε σημάδια τῆς αἰτίας τῆς καταστροφῆς. Θεωροῦμε τὴν πρώτη ἐκκλησία μᾶλλον τοῦ 6ου-7ου αἰώνα.

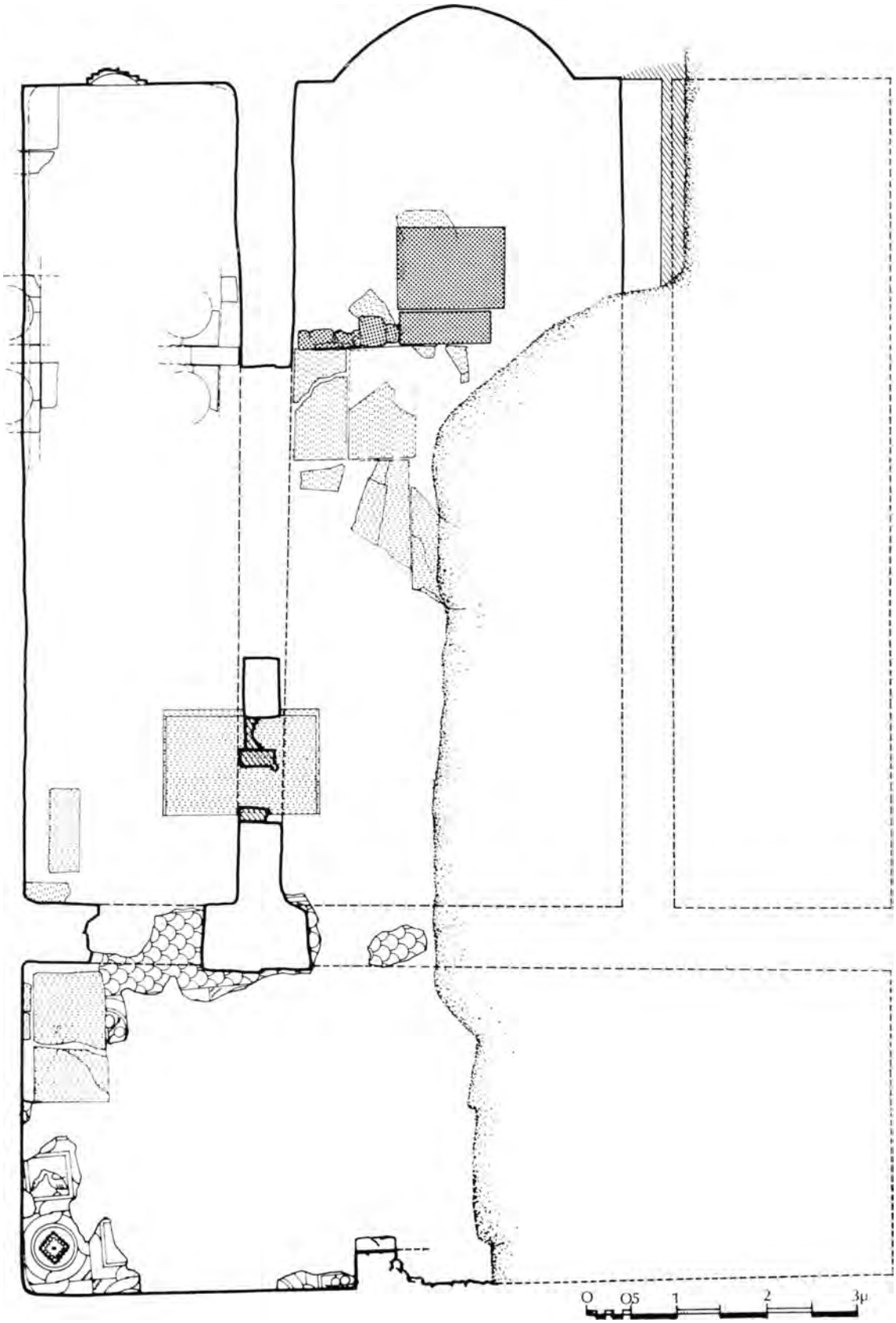
Τρίτη φάση (Σχέδ. 5). Ὅταν κτίζεται ἡ δεύτερη ἐκκλησία, ὁ βόρειος καὶ ὁ δυτικὸς τοῖχος ὑψώνονται ἐπάνω στὰ ὑπολείμματα τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων τῆς πρώτης ἐκκλησίας (γιὰ τὸ νότιο δὲν ξέρομε, γιατὶ δὲν ἔχει ὡς τώρα ἀποκαλυφθεῖ). Ἡ κόγχη τοῦ ἱεροῦ, καθὼς καὶ ἡ στάθμη τοῦ δαπέδου παραμένουν στὴ νέα χρήση, μόνο ποὺ τὸ δάπεδο πλακοστρώνεται. Σώζονται πλάκες μαρμάρινες ὀρθογωνισμένες μπροστὰ στὸ ἱερὸ καὶ σὲ τμῆμα τοῦ νάρθηκα, ποὺ σκεπάζουν ἕνα μέρος ἀπὸ τὸ ψηφιδωτὸ δάπεδο (Σχέδ. 5). Τὸ σκέπαζαν πιθανῶς ὅλο, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὰ ἴχνη στὸ κατώτερο μέρος τοῦ σοβᾶ. Τότε κλείνεται μὲ φράγμα τὸ ἱερό, τοῦ ὁποίου σώζεται ἡ εὐθυντηρία. Ἀπὸ αὐτὸ πρέπει νὰ προέρχονται τὰ δύο θωράκια τέμπλου, ποὺ βρέθηκαν σὲ μεταγενέστερη πλακόστρωση (Πίν. 127 β).

Στὸ μεσαῖο κλῖτος βρέθηκαν δύο κτιστοὶ τάφοι (Τ4 καὶ Τ5), σκεπασμένοι μὲ πλάκες ὅμοιες μὲ τοῦ δαπέδου, ποὺ θὰ χρησίμευσαν καὶ γιὰ ὀστεοφυλάκιο, γιατὶ βρέθηκαν ἐκεῖ πλῆθος ὀστᾶ (διαστ. 2 × 1 μ.).

Θεωροῦμε τὴ δεύτερη αὐτὴ ἐκκλησία ὡς μεσοβυζαντινὸ κτίσμα, σὲ τύπο τρίκλιτης βασιλικῆς μὲ

Σχέδ. 4. Ἀθήνα. Ἅγιος Θωμᾶς. Πρώτη φάση.

Σχέδ. 5. Ἀθήνα. Ἅγιος Θωμᾶς. Δεύτερη καὶ τρίτη φάση.

νάρθηκα καὶ τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του ἀπὸ τὸν 9ο-10ο αἰ. ἕως περίπου τὴν ἀρχὴ τῆς Τουρκοκρατίας (1456), μὲ πιθανὲς ἐνδιάμεσες ἀνακαινίσεις καὶ μικρὲς τροποποιήσεις, ἐνδεχομένως καὶ ἀλλαγὴ στάθμης δαπέδου, καθὼς φανερώνουν τὰ γλυπτὰ (Πίν. 127 β, 128 α - γ) καὶ ἄλλα σημάδια.

Τέταρτη φάση (Σχέδ. 6). Ἀκολούθησε καὶ πάλι ἐγκατάλειψη καὶ ἐρείπωση, ἕως ὅτου ξανακτίζεται τρίτη ἐκκλησία, σὲ ὑψηλότερη στάθμη κατὰ 1.40-1.50 μ. καὶ μὲ μετατόπιση τοῦ κεντρικοῦ ἄξονα πρὸς Β., χωρὶς νὰ ἀλλάζει διεύθυνση, μὲ νέα κόγχη καὶ μὲ νέες κιονοστοιχίες ἀπὸ πέντε κολόνες ἀνόμοιες, ξαναχρησιμοποιημένες, ὅπου ἡ κάθε κολόνα εἶναι θεμελιωμένη σὲ πεσσὸ διαστάσεων περίπου 0.80 × 0.80 μ., ποὺ τρυπᾶ τὰ δάπεδα τῶν δύο προηγουμένων ἐκκλησιῶν (Σχέδ. 1 καὶ 2· Πίν. 127 α καὶ 129 β). Ἀποκαλύφθηκε ἡ βόρεια κιονοστοιχία, ἐνῶ στὸ νότιο ὅριο τῆς ἀνασκαφῆς ἀναφάνηκαν μέρη ἀπὸ τοὺς ἀντίστοιχους πεσσοὺς τῆς νότιας κιονοστοιχίας. Οἱ πεσσοὶ εἶναι κτισμένοι μὲ πολλὴ ἀφροντισιὰ καὶ ἀπὸ πρόχειρο ὑλικὸ ποὺ εἶχε βρεθεῖ σὲ ἐρείπιο: ἕνα κομμάτι ἰωνικὸ κιονόκρανο, πέτρες ποὺ διατηροῦν κολλημένα κομμάτια τοιχογραφίας κλπ. Φαίνεται ὅτι ἡ τρίκλιτη αὐτὴ βασιλικὴ δὲν ἔχει νάρθηκα.

Ἡ τρίτη αὐτὴ ἐκκλησία στὴ νέα μορφή της ἔχει περισσότερες φάσεις καθὼς φανερώνει: (α) τὸ δάπεδο τῆς νέας κόγχης, σὲ περισσότερα στρώματα ἀπὸ μεγάλες πήλινες πλάκες, (β) τὸ σκαλοπάτι, ποὺ διατηρεῖται στὸ βόρειο τοῖχο καὶ (γ) ἄλλα ἴχνη στὰ ἐπιχρίσματα τῶν τοίχων. Τελευταία οἰκοδομικὴ φάση, εἶναι αὐτὴ ποὺ σημαδεύει τὸ πλακόστρωτο δάπεδο τῆς ἐκκλησίας, ποὺ κατεδαφίσθηκε τὸ 1834 ἢ 1845 (Πίν. 128 δ, 129 α), τὸ ὁποῖο σκέπαζε παλιότερο δάπεδο ἀπὸ πήλινες πλάκες.

Θεωροῦμε ὅτι ἡ τρίτη αὐτὴ ἐκκλησία θὰ ἱδρύθηκε μέσα στὸ 17ο αἰ., ἀλλὰ ὅτι μὲ διαδοχικοὺς ἀνακαινισμοὺς ἔφθασε ὡς τὸ 19ο αἰ. Στὸ μεσαῖο κλῖτος βρέθηκαν τρεῖς ἐπάλληλες ταφές, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἡ μεσαία ἦταν σκεπασμένη μὲ κεραμίδια, ὅπως οἱ πρώιμοι καλυβίτες τάφοι. Κοντὰ στὴν τελευταία ταφὴ βρέθηκαν κομμάτια σπασμένης μαρμάρινης πλάκας μὲ σπαράγματα ἐπιτύμβιας ἐπιγραφῆς, μὲ γράμματα κλασικισμοῦ:

ΕΛΕ[Υ]ΘΕΡΙΗ[Σ.... ΜΝΗΜΑΦΙΛΟ[
---]ΗΤΡΙΑΠΟΦ[

Εὑρήματα

Ὁ χῶρος ποὺ ἐρευνήθηκε, ὅπως ἔγινε φανερό, ἔχει ἀναμοχλευθεῖ πολλὲς φορὲς σὲ βάθος καὶ γι' αὐτὸ τὰ εὑρήματα δὲν εἶναι πολλά, καὶ ἡ θέση ὅπου βρέθηκαν δὲν ἀποτελεῖ σταθερὴ ἔνδειξη γιὰ στρωματογραφικὴ μελέτη. Ἐν τούτοις ἡ περισυλλογὴ ὅλων τῶν στοιχείων ἔγινε μὲ ἄκρα ἐπιμέλεια, ὥστε κατὰ τὸ δυνατὸν νὰ μὴ χαθεῖ τίποτε, τόσο ἀπὸ νομίσματα ὅσο καὶ ἀπὸ σπαράγματα τοιχογραφιῶν ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ χώματα ἦταν γεμάτα, ἢ ἀπὸ κεραμικὰ καὶ γυαλιά, σὲ τρόπο ὥστε ἡ περαιτέρω ἀνασύνθεση καὶ μελέτη νὰ εἶναι ὅσο γίνεται πιὸ εὐχερής, καθὼς ὅλα τὰ εὑρήματα συνοδεύουν ἀκριβῆ τοπογραφικὰ στοιχεῖα.

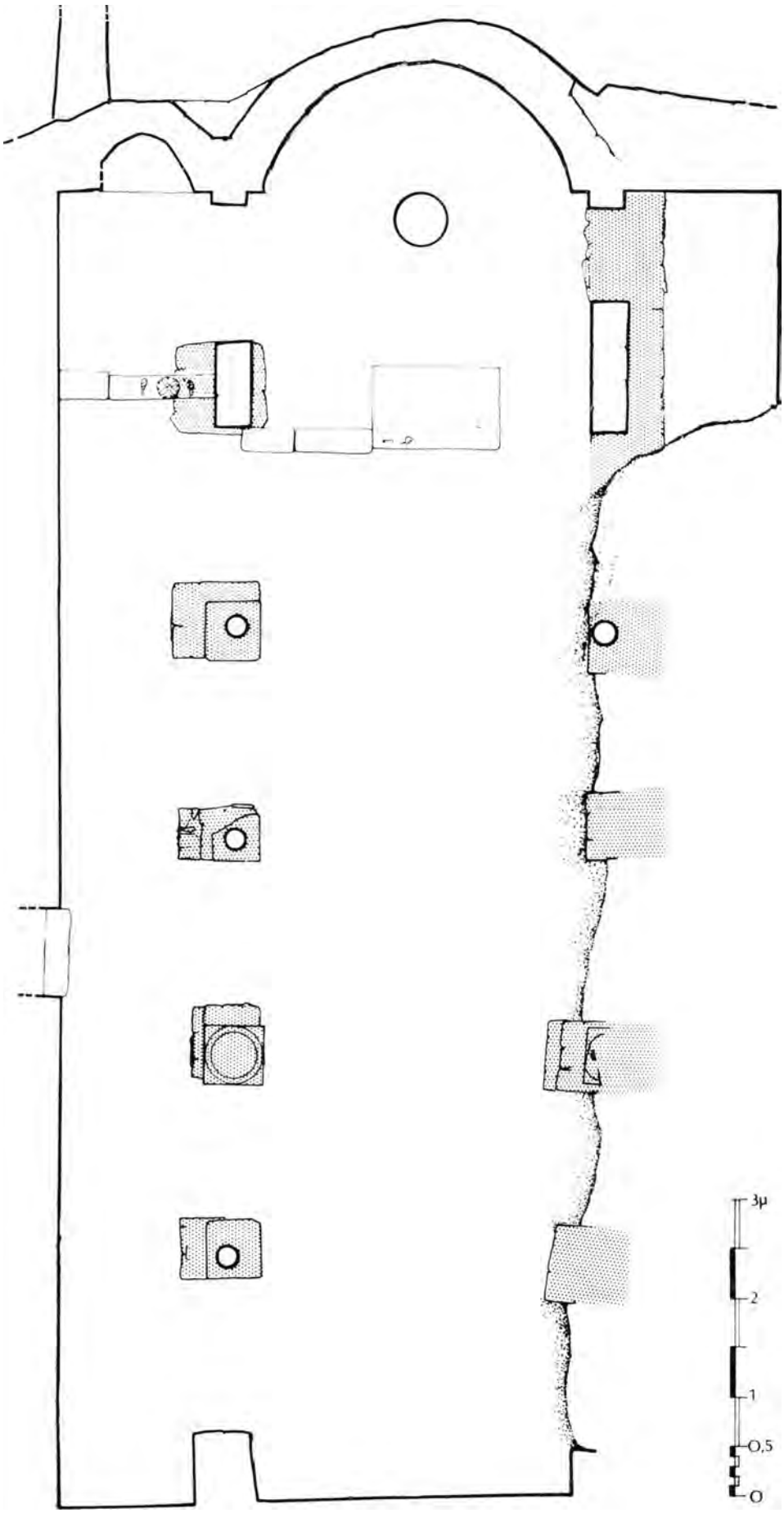
Νομίσματα. Περισσότερα ἀπὸ ἑκατὸ νομίσματα βρέθηκαν στὴ διάρκεια τῆς ἀνασκαφῆς, ἀλλὰ περίπου ἑβδομήντα πέντε ἦταν σὲ κατάσταση ποὺ ἐπέτρεπε νὰ ταυτισθοῦν. Τὰ παλιότερα εἶναι ρωμαϊκὰ (Ἀδριανοῦ ἢ ἀκαθόριστα) ἕως Κωνσταντίου Β΄ (354-361) καὶ Βαλεντινιανοῦ Β΄ (375-392). Λίγα εἶναι τὰ παλαιοχριστιανικά, ἴσως ἕνα τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α΄. Ὕστερα ἀπὸ χρονικὸ κενό, ἐμφανίζονται βυζαντινὰ τῶν Κωνσταντίνου καὶ Ρωμανοῦ (945-954), τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ (1081-1118), τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ (1143-1180) (τὸ ὅλον τέσσερα κομμάτια) καὶ ἀκολουθοῦν ἀρκετὰ τῆς Φραγκοκρατίας καὶ τῆς Ἐνετοκρατίας ποὺ εἶναι τὰ πιὸ πολυάριθμα (δώδεκα) τῆς δεύτερης ἐποχῆς. Τὰ νομίσματα τῆς Τουρκοκρατίας εἶναι τὰ περισσότερα καὶ κλιμακώνονται ἀπὸ τὸ 17ο αἰ. ἕως τὴν ἀρχὴ τοῦ 19ου αἰ. Ἡ θέση τῶν νομισμάτων, ἡ κατανομή τους στὸ χῶρο καὶ στὰ στρώματα, τέλος ἡ χρονολογική τους κατάταξη βοήθησαν στὸ διαχωρισμὸ τῶν διαδοχικῶν φάσεων τῶν κτηρίων.

Κεραμικὰ καὶ γυαλιά. Στὸ δάπεδο τῆς δεύτερης, μεσοβυζαντινῆς ἐκκλησίας βρέθηκαν τὰ δύο πιάτα φαγεντιανῆς, καθὼς καὶ οἱ δύο φιάλες μὲ τὸν ψηλὸ λαιμὸ (Πίν. 127 δ), ποὺ πρέπει ν' ἀποδοθοῦν στὴν ἐποχὴ τῆς Φραγκοκρατίας. Τώρα ἔχουν ἐκτεθεῖ στὸ Βυζαντινὸ Μουσεῖο. Κεραμικὰ θραύσματα βυζαντινά, βρέθηκαν πολὺ λίγα καὶ εὐτελῆ.

Τοιχογραφίες. Τὰ ἄφθονα συντρίμματα τοιχογραφιῶν ποὺ συγκεντρώθηκαν θὰ μελετηθοῦν σὲ σχέση μὲ τὶς ὑπάρχουσες ἐπὶ τόπου τοιχογραφίες, ὥστε νὰ ταξινομηθοῦν κατὰ περιόδους καὶ θὰ γίνει παράλληλη προσπάθεια νὰ συγκολληθοῦν καὶ ἀποκατασταθοῦν κατὰ τὸ δυνατὸν μεγαλύτερα τμήματα παραστάσεων (Πίν. 127 γ).

Τὰ ἱστορικὰ τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ

Ὁ Δ. Γρ. Καμπούρογλου παρέχει σκόρπιες πληροφορίες σὲ δημοσιεύματά του, ὅτι ἡ ἐκκλησία ἦταν οἰκογενειακὴ τῶν Παλαιολόγων, Λίμπονα, Παχυμέρη, Μπόλμπατζα, καὶ ἄλλες. Θετικὲς εἶναι δύο μνεῖες τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ. Ἡ μία, ἡ παλιότερη, βρίσκεται στὴ διαθήκη τοῦ Μιχαὴλ Λίμπονα, γραμμένη στὴ Βενετία τὸ 1673, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ἀφήνει «φελόνιο ἀπὸ δαμάσκο . . . εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ ὅπου εἶναι ἡ ἐνορία μου καὶ τὸ ταφεῖον μου . . » (Κ. Μέρτζιος, Διαθήκη Μιχ. Λίμπονα, Ἀθηναϊκά,

Σχέδ. 6. Ἀθήνα. Ἅγιος Θωμᾶς. Τέταρτη φάση.

τεῦχ. 3, 1959, σ. 3 (ἀνατ.). Ὁ Μ. Λίμπονας, ἄρχοντας Ἀθηναῖος, ἔμεινε ἀρκετὰ χρόνια στὴ Βενετία, ὅπου πῆγε 20 χρονῶν «διὰ νὰ ἀποκτήσει τὴν σωστὴν τέχνην τῆς πραγματείας». Παντρεύτηκε κόρη Παλαιολόγου καὶ τὸ 1578 τὸν σκότωσαν Τοῦρκοι στὴν Ἀθήνα, ὅπου εἶχε ἐγκατασταθεῖ, ἐνοχλημένοι ἀπὸ τὴν ὑπεράσπιση τῶν προνομίων ποὺ εἶχεν ἐπιτύχει μὲ σουλτανικὴ εὔνοια. Δὲν ξέρομε ἂν τάφηκε στὸ «ταφεῖον» του, τὸν Ἅγιο Θωμᾶ, γιατὶ τὸ λείψανό του μεταφέρθηκε στὴν Πόλη γιὰ νὰ ἐπιδειχθεῖ, ὡς ἀποδεικτικὸ στοιχεῖο τοῦ ἐγκλήματος, στὸν Σουλτάνο (Ἀντ. Μπουμπούλη τοῦ Κρητός, Θρῆνος τῆς περιφήμου πόλεων Ἀθήνης διὰ τόν... θάνατον τοῦ... Μιχαὴλ Λίμπονα... Ἐνετίησι αχπά΄ (1681), E. Legrand, Bibl. Grecque Vulgaire, II, Παρίσι 1881, 123-147).

Ἡ ἄλλη πληροφορία, ὅτι ὁ Ἅγιος Θωμᾶς ἦταν ἐνοριακὴ ἐκκλησία ἀκόμη τὸ 1833, βρίσκεται σὲ «Σημείωση ἐκτιμήσεων» τοῦ Ὀκτωβρίου 1833 ποὺ καταρτίσθηκε προκειμένου νὰ γίνουν ἀπαλλοτριώσεις γιὰ ἀνασκαφές. Σ' αὐτὴν μνημονεύεται ἡ «ἐνορία Θωμᾶς» ὅπου περιλαμβάνονται, ἀνάμεσα σὲ ἄλλα, σπίτια τῆς οἰκογένειας Ἀλέξανδρου Λογοθέτη, τοῦ Ρὸκ κ.ἄ. (Δ. Γρ. Καμπούρογλου, ΑΔ 12 (1929), Παράρτ. σ. 11). Ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ περιοχή της πουλήθηκαν ἔπειτα ἀπὸ τὸ δῆμο στὸν πρίγκιπα Γ. Καντακουζηνό, συμπέθερο τοῦ Ἅρμανσμπεργκ, ὁ ὁποῖος τὴν κατεδάφισε τὸ 1834 (ΕΜΜΕ Β΄, σ. 112, ἀρ. 16) ἢ τὸ 1845, κατὰ τὸν Πιττάκη (ΑΕ 1856, σ. 1355) γιὰ νὰ κτίσει καινούργια σπίτια, κερδοσκοπώντας, χωρὶς ἐπιτυχία (Α. Κόκκου, ΑΕ 1974, σ. 102-112).

Συνοψίζοντας, θὰ προσθέταμε ὅτι τὸ μεγάλο κτήριο μὲ τὰ ψηφιδωτὰ βρίσκεται σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὴ βόρεια πλευρὰ τοῦ ὑστερορωμαϊκοῦ τείχους, ποὺ τὸ προστάτευε καὶ τὸ ὁποῖο, ἐπισκευαζόμενο, διατηρήθηκε ἕως καὶ τὴν Τουρκοκρατία. Ἡ ἀποκάλυψη ὁλόκληρου τοῦ μεγάλου αὐτοῦ κτηρίου θὰ ἀποτελέσει βασικὸ στοιχεῖο γιὰ τὴ γνώση τῆς πολεοδομικῆς μορφῆς αὐτῆς τῆς περιοχῆς, ποὺ εἶναι ἐλάχιστα γνωστή, σὲ μία ἱστορικὴ περίοδο ἐντατικῆς ἀνοικοδόμησης (Ἰ. Τραυλοῦ, Ἡ πολεοδομικὴ ἐξέλιξη τῶν Ἀθηνῶν, σ. 126-128, 130 κ.ἑ. καὶ τοῦ ἴδιου, Pictorial Dictionary of Ancient Athens, Λονδίνο (1971) εἰκ. 37). Οἱ μεταγενέστερες τύχες τοῦ κτηρίου μὲ τὶς διαδοχικὲς ἐκκλησίες πληροφοροῦν γιὰ τὴν ἱστορία ἑνὸς τόπου λατρείας καὶ ταφῆς στὴν καρδιὰ τῆς μεσαιωνικῆς Ἀθήνας, ἐντελῶς ἄγνωστου ἕως τώρα. Ἀκόμη, ὁ Ἅγιος Θωμᾶς, καθὼς συνδέεται μὲ τὴ θυσία ἑνὸς ἐκλεκτοῦ Ἀθηναίου, ἀποκτᾶ ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν ἀθηναϊκὴ ἱστορία.

Στὴν ἀνασκαφὴ συνεργάσθηκαν οἱ Ἀσπ. Κούρεντα-Ραπτάκη καὶ Ἑλ. Γκίνη-Τσοφοπούλου. Ὁ Ν. Παπαδάκης ἀσχολήθηκε μὲ τὴν καταγραφὴ τῶν εὑρημάτων καὶ ἰδιαίτερα τὴν ταύτιση καὶ κατάταξη στὸ χῶρο τῶν νομισμάτων. Ἡ συντηρήτρια Σωτηρία Ζερβουδάκη-Καραβία γιὰ τὴν περισυλλογὴ καὶ συντήρηση τῶν τοιχογραφιῶν καὶ ὁ σπουδαστὴς τῆς Σχολῆς Ἀρχιτεκτόνων Ν. Δεληνικόλας γιὰ τὴ σχεδιαστικὴ ἀποτύπωση.

Σωτείρα Λυκοδήμου (Ρωσικὴ ἐκκλησία)

Στὸν τροῦλο ἔγινε ἀνακεράμωση τῆς στέγης, ὅπου χρειαζόταν, καὶ καθαρισμὸς ἀπὸ μεταγενέστερα ἁρμολογήματα, καθὼς καὶ ἀποκατάσταση τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τῶν παραθύρων, ὅπου τοποθετήθηκαν, σὲ ἀντικατάσταση παλιότερων ξύλινων, φεγγίτες ἀπὸ αἰγινήτικο πωρόλιθο, μὲ χρωματιστὰ γυαλιὰ καὶ λεπτὸ συρμάτινο πλέγμα (σίτα) γιὰ τὸν ἀερισμό (Πίν. 129 γ). Στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ ἀντικαταστάθηκαν κονιάματα ποὺ εἶχαν χάσει τὴ συνοχή τους ἀπὸ τὴν ὑγρασία, στὸ γυναικωνίτη καθὼς καὶ στὰ χαμηλὰ μέρη τῶν τοίχων τοῦ κυρίως ναοῦ.

ΜΟΝΗ ΔΑΦΝΙΟΥ

Στὴ μονὴ ἔγινε στερέωση καὶ στεγανοποίηση τῶν κελιῶν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, εὐτρεπισμὸς τοῦ ἐκδοτηρίου καὶ κατασκευὴ νέων προθηκῶν.

Στὰ ψηφιδωτὰ ἡ συντήρηση μὲ τὸν εἰδικὸ καλλιτέχνη κ. Γιάννη Κολέφα, σκοπὸ εἶχε τὴ στερέωση ὁρισμένων μορφῶν ὅπου εἶχαν παρατηρηθεῖ βαθιὲς ρωγμὲς ἐπικίνδυνες γιὰ τὴ διατήρησή τους. Εἰδικότερα στοὺς ἁγίους Ἐλευθέριο, Εὔπλον, Ἀβέρκιο, Λαυρέντιο καὶ Νικόλαο ἀποκολλήθηκαν τμήματα, ἔγινε στερέωση τῆς ρωγμῆς σὲ βάθος καὶ ἀποκαταστάθηκαν μὲ κατάλληλες συμπληρώσεις μὲ κονίαμα χρωματισμένο (Πίν. 130 α - δ).

Σημαντικὲς ἐργασίες ἔγιναν γιὰ τὴ συστηματικὴ κατάταξη καὶ συγκόλληση τῶν γλυπτῶν ποὺ βρίσκονταν ἐκτεθειμένα στὴν αὐλὴ καὶ στὸ χῶρο. Ἀνάμεσα στὰ ἄλλα συναρμολογήθηκε ὁλόκληρο θύρωμα ποὺ ταιριάζει στὸ ἄνοιγμα μιᾶς θύρας ἀπὸ τὰ τέσσερα παρεκκλήσια.

Ἀκόμη, μὲ τὸ σπουδαστὴ τῆς Σχολῆς Ἀρχιτεκτόνων κ. Ν. Δεληνικόλα, ἔγιναν δοκιμαστικὲς ἀποτυπώσεις μερικῶν ἀπὸ τὰ μαρμάρινα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἀπὸ ἀρχαῖο κτήριο, ποὺ ἔχουν συγκεντρωθεῖ στὸ χῶρο, καθὼς καὶ ἀπὸ βυζαντινὰ γλυπτά, προκειμένου νὰ ὀργανωθεῖ πρόγραμμα γιὰ τὴν ἀποτύπωση ὅλων τῶν γλυπτῶν.

Ἅγιος Νικόλαος στὸ νεκροταφεῖο τῆς Μονῆς Δαφνιοῦ

Ὁ ἐρειπωμένος διώροφος μικρὸς ναὸς τοῦ νεκροταφείου εἶχε πάθει νέες ζημιὲς σὲ περιορισμένη ἔκταση ἀπὸ βροχές, ἀλλὰ ἡ ἀπόκλιση τοῦ βόρειου τοίχου εἶχε μεγαλώσει ἐπικίνδυνα. Γι' αὐτὸ κρίθηκε ἀναγκαῖο νὰ στερεωθοῦν καὶ ἀποκατασταθοῦν ἑτοιμόρροπα τμήματα τόξων καὶ προπάντων νὰ ἐπιχειρηθεῖ ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ βόρειου τοίχου στὴν κατα-

κόρυφη θέση του, μὲ σωστὴ ὑποθεμελίωση. Τὴν ἐπιδέξια ἐργασία τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ τοίχου χωρὶς νὰ διαλυθεῖ, ἀλλὰ μὲ τὴ βαθμιαῖα αὐξανόμενη πίεση σὲ ὅλη τὴν ἐπιφάνεια τοῦ τοίχου, ἀνέλαβε καὶ ἐπέτυχε ὁ ἀρχιτεχνίτης τῆς Ὑπηρεσίας κ. Εὐστρ. Φεργαδιώτης.

ΜΟΝΗ ΟΣΙΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΥ

Ἔγιναν ἐργασίες γιὰ τὴ στερέωση τῆς στέγης καθὼς καὶ ἁρμολόγημα τοῦ τοίχου τῆς ἁψίδας τοῦ διακονικοῦ, γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ δίλοβου παραθύρου τοῦ ἱεροῦ τοῦ παρεκκλησίου τῶν Ἀσωμάτων (Πίν. 131 α), καθὼς καὶ τοῦ παραθύρου τοῦ κωδωνοστασίου (Πίν. 131 β). Σὲ συνεργασία μὲ τὴ Διεύθυνση Ἀναστηλώσεως ἔγινε μελέτη γιὰ τὴν ὁριστικὴ στερέωση τοῦ σπασμένου μαρμάρινου ὑπέρθυρου στὴ «βασίλειο θύρα» ἀπὸ τὸ νάρθηκα στὸ καθολικὸ καὶ ἀποφράχθηκε στὸ μεγαλύτερο μέρος τὸ ἀνακουφιστικὸ τόξο γιὰ νὰ ἐλαφρώσει τὸ βάρος. Οἱ δοκιμὲς στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ καθολικοῦ, μὲ ἀφαίρεση τοῦ ἐπιχρίσματος σὲ μερικὰ σημεῖα, δὲν εἶχαν δείξει ἴχνη ἀπὸ τὸν ἀρχικὸ τοιχογραφικὸ διάκοσμο καὶ γι' αὐτὸ διατηρήθηκε τὸ κονίαμα μὲ τὰ πλαστικὰ περιθώρια, χαρακτηριστικῆς τεχνοτροπίας ἀνατολίτικου ροκοκό, ὅπως ἐφαρμοζόταν καὶ στὸ Ἅγιον Ὄρος. Τὴ σχέση μὲ τὸ Ὄρος μαρτυρεῖ ἡ εἰκόνα στὸ παρεκκλήσιο τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν δύο Ἀρχαγγέλων μὲ τὸ Χριστό, μὲ ὑπογραφὴ τοῦ Βενιαμὶν Γαλατζιάνου ΑΩΚ (1820), ἀνηψιοῦ τοῦ ζωγράφου Μακαρίου ἀπὸ τὴ Γαλάτιστα Χαλκιδικῆς, ποὺ εἶχε μαζὶ μὲ ἄλλους ἐργαστήριο στὶς Καρυές (Μ. Χατζηδάκης, στὴν Ἱστορία Ἑλλ. Ἔθνους, τ. ΙΑ΄, σ. 250).

Συνεχίσθηκε ἡ συντήρηση τοιχογραφιῶν στὸ νάρθηκα (ΑΔ 28 (1973): Χρονικά, σ. 73-75, Πίν. 61-72 καὶ H. Deliyanni-Doris, Die Wandmalereien der Lite der Klosterkirche von Hosios Meletios, Μόναχο, 1975).

Στὸ παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη στὸ νεκροταφεῖο τῆς μονῆς, στολισμένο μὲ τοιχογραφίες τοῦ 1764 στὴ χαρακτηριστικὴ τεχνοτροπία τῆς Ἀττικῆς, ποὺ ξαναζωντανεύει τρόπους καὶ μορφὲς τῶν Κρητικῶν τοῦ 16ου αἰ. (Μ. Χατζηδάκης, ἔ.ἀ., σ. 257), ἔγινε στερέωση τῆς στέγης τῆς ἁψίδας γιὰ τὴν προστασία τῶν τοιχογραφιῶν τῆς κόγχης, οἱ ὁποῖες συντηρήθηκαν (Πίν. 132 α - β).

Στὸ παραλαύριο τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, κοντὰ στὸ μοναστήρι, ἐρειπωμένο τώρα, ὅπου εἶχαν γίνει λίγες ζημιὲς ἀπὸ τὰ μηχανήματα ποὺ πλάταιναν τὸ δρόμο πρὸς τὶς νέες παιδικὲς κατασκηνώσεις, ἔγινε ἀποχωμάτωση, καθαρισμὸς καὶ συστηματικὴ στερέωση τοῦ ἐρειπίου, ὥστε νὰ μὴν προκαλεῖ πλέον τὴν ἐπιθυμία γιὰ κατεδάφιση.

ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΥ ΚΑΡΕΑ

Συμπληρώθηκε ἡ ἀνακατασκευὴ παλιῶν κελιῶν ἰσογείου καὶ τοῦ ὀρόφου τῆς μονῆς στὴ νότια πτέρυγα. Ἀντικαταστάθηκε τὸ κακότεχνο δάπεδο τοῦ ναοῦ, μὲ παλιὲς μαρμάρινες πλάκες καὶ ἀφαιρέθηκε τότε ἀπὸ αὐτὸ ἡ μαρμάρινη πλάκα μὲ τὴν ἐπιτάφια παλαιοχριστιανικὴ ἐπιγραφὴ τῆς διακόνισσας Νεικαγόρης (IG III_2, 3527) ποὺ δὲν σκέπαζε κανένα τάφο. Τὰ γράμματα τώρα εἶναι μισοσβησμένα. Βρέθηκε ἀκόμη ἐπιτύμβια στήλη κλασικῆς ἐποχῆς.

ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ, ΜΕΤΟΧΙ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ

Τὸ μετόχι, ποὺ βρίσκεται κοντὰ στὸ νεκροταφεῖο τοῦ δήμου Καισαριανῆς, εἶναι σήμερα μικρὸ γυναικεῖο μοναστήρι. Ἡ μονόκλιτη ἐκκλησία διατηρεῖ τὶς τοιχογραφίες τοῦ 1572, ἀλλὰ σὲ κακὴ κατάσταση, ἀλλοῦ ἐπιζωγραφισμένες, ἀλλοῦ διαποτισμένες ἀπὸ ὑγρασία ποὺ εἶχε δημιουργήσει κρυσταλικὰ ἅλατα, καὶ ὅλες σκεπασμένες ἀπὸ πολλὴ καπνιά. Ἀπαιτήθηκε μακροχρόνια ἐργασία ἀπὸ τὸ συντηρητὴ κ. Π. Ἀληφραγκή, μὲ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ καλλιτέχνη συντηρητῆ τῆς Ὑπηρεσίας κ. Στ. Μπαλτογιάννη, γιὰ νὰ στερεωθοῦν καὶ νὰ καθαρισθοῦν κατὰ τὸ δυνατὸ οἱ τοιχογραφίες. Στὴν κάτω ζώνη παριστάνονται σκηνὲς ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Προδρόμου (Πίν. 133 α - β, 134 α - β) καί, στὴν ἐπάνω ζώνη, σκηνὲς ἀπὸ τὸ δωδεκάορτο (Πίν. 135 α - β). Ἡ τεχνοτροπία, ὅπως φάνηκε μετὰ τὸν καθαρισμό, ἀνήκει σὲ κύκλο τοιχογραφιῶν ποὺ βρίσκομε στὴν Ἀττικὴ στὴν ἐποχὴ αὐτή — στὸν Ὅσιο Μελέτιο καὶ ἀλλοῦ — θὰ λέγαμε τῆς σχολῆς τῶν Θηβαίων ζωγράφων (Φράγκου Κονταρῆ) (Μ. Χατζηδάκης, ἔ.ἀ., τ. Ι΄, σ. 425 καὶ H. Deliyanni-Doris, ἔ.ἀ., σ. 156).

ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΙΑΝΙΑΣ

Οἱ συνεχιζόμενες ἐργασίες γιὰ τὴ συντήρηση τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ ναοῦ (ΑΔ 28 (1973): Χρονικά, σ. 76-77, Πίν. 73-77) ἐντοπίσθηκαν σὲ τμήματα τοῦ δυτικοῦ τοίχου (παραστάσεις Βάπτισης, Μεταμόρφωσης) (Πίν. 136 α-β) καὶ προπάντων στὸ νότιο τμῆμα τοῦ κτιστοῦ τέμπλου, ὅπου χρειάσθηκε νὰ ἀποτειχισθεῖ καὶ ἡ παράσταση τοῦ ὁσίου Λουκᾶ καὶ ἔτσι ἀποκαλύφθηκε ἡ ἀρχικὴ παράσταση τῆς Εἰς Ἅδου Καθόδου. Χρειάσθηκε νὰ ἀποτειχισθεῖ καὶ αὐτὴ γιὰ νὰ στερεωθεῖ ὁ τοῖχος ποὺ εἶχε σαθρωθεῖ, ὅπως καὶ ἔγινε, καὶ ἡ τοιχογραφία ἐντειχίσθηκε ξανὰ στὴ θέση της καὶ καθαρίσθηκε (Πίν. 137 α). Στὸ νότιο τοῖχο τοῦ ναοῦ ἀποκαλύφθηκε καὶ στερεώθηκε παράσταση τοῦ Ἁγίου Γεωργίου δρακοντοκτόνου, σύγχρονη μὲ τὴν Ἀνάσταση τοῦ τέμπλου (Πίν. 137 β). Μὲ τὶς ἐργασίες αὐτὲς τῆς Ἐφορείας ὄχι μόνο στερεώθηκαν καὶ καθάρισαν οἱ τοιχογραφίες μιᾶς ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἐκκλησίες τῶν Μεσογείων, ἀλλὰ καὶ μποροῦν τώρα νὰ μελετηθοῦν πιὸ σωστά, καθὼς ἀποτελοῦν ἕνα ἐνδιαφέρον δειγματολόγιο τῆς μεταβυζαντινῆς ζωγραφικῆς τῆς Ἀττικῆς σὲ διαφορετικὲς ἐποχές.

Κατὰ τὶς ἐργασίες αὐτὲς βρέθηκε στὸν τοῖχο τοῦ τέμπλου ἐπιτύμβια μαρμάρινη στήλη τετράπλευρη, μὲ ἐπιτάφια ἐπιγραφὴ πενήντα ἕξη στίχων ποὺ πιάνει καὶ τὶς τέσσερις πλευρές (Α-Δ).

Ὕψος 0.635 μ., πλάτος κάθε πλευρᾶς, κάτω 0.195, ἐπάνω 0.17 μ. Ὕψος κεφαλαίων γραμμάτων 0.02-0.0275 μ. (Πίν. 138 α - δ).

Α

+ *Κοιμητή-*
ριον Εὐφιμί-
ας τῆς μιζο-
τέρας γυνε-
κὸς νέας με
τοῖς ἔτεσιν
σώφρονος
κὲ τὴν χίρα
ἐπαγρύπνω[ς]
ἐχούσης κα-
τὰ δύναμιν
εὐποιεῖν ⋮⋮⋮
ὅς ἂν δὲ οἱώ-
ποτε χρόνω
ἢ τρόπω ἐπ[ι]-

Β

χιρήση θέ-
νε ξένον
ἢ ἐντόπιο(ν)
ἢ συνγενῆ
αὐτῆς ἔχη
πρὸς [τό]ν
[θ]εὸν τὸν
[π]αντοκρά-
τορα κὲ πρὸ[ς]
τὰς ἐν οὐρανῶ
δυνάμις [κὲ]
πρὸς τὰς ἐ-
ν ἀέρι κὲ ἐν
[γῆ;] κὲ κατα-
[χθ]ονίας

Γ

δυ⟨νά⟩μις καὶ
τὴν μερί-
δα μ(ε)τ(ὰ) τῶν
ἱρηκότων
ἄρον σταύ-
ρωσον αὐ-
τὸν +
ἔχουσι δὲ
κὲ ο⟨ἱ⟩ θεοφι-
λέστατοι
κατ' ἐκίνου
κεροῦ κληρι-
κοὶ πρὸς τὰς
προϊρημέ-

Δ

νας δυνά-
μις κὲ τὸ
ἀνάθεμα
κὲ τὸ κατά-
θεμα ἐὰν ση-
χωρήσωσιν
τεθῆνε τι
να ὡς ἴρητε
ἢ μετατεθῆ-
νε ἰς ἄλλον
τόπον τοὺς
ὧδε κιμέν(ους)

Ἡ ἐπιγραφὴ πρέπει νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν παλαιοχριστιανικὴ ἐκκλησία, ποὺ ὑπῆρχε στὸν ἴδιο χῶρο (ΑΔ 26 (1971): Χρονικά, σ. 66 καὶ ΑΔ 27 (1972): Χρονικά, σ. 188).

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρουσα γιὰ τὴν ἔκτασή της καθὼς καὶ γιὰ τὸ περιεχόμενο, τόσο ὡς πρὸς τοὺς κάπως ἐκζητημένους χαρακτηρισμοὺς τῆς νεκρῆς Εὐφημίας ὡς *γυναικὸς νέας 45 τοῖς ἔτεσιν, καὶ τὴν χεῖρα ἐπαγρύπνως ἐχούσης κατὰ δύναμιν εὐποιεῖν*, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἔκταση τῶν ἀφορισμῶν γιὰ ὅσους βεβηλώσουν τὸν τάφο, μὲ τὴ λεπτομερειακὴ κατονομασία τῶν δυνάμεων ποὺ βρίσκονται, μαζὶ μὲ τὸν Παντοκράτορα, *ἐν οὐρανῷ, ἐν ἀέρι, ἐν γῇ (;)* καθὼς καὶ τὰς *καταχθονίας*. Ἐπισημαίνομε καὶ τὴ διατύπωση τῆς κατάρας *καὶ τὴν μερίδα μετὰ τῶν εἰρηκότων ἄρον σταύρωσον αὐτόν*, ποὺ εἶναι μᾶλλον σπάνια (βλ. D. Feissel, BCH 101 (1977), σ. 228). Ἡ ἐπιγραφὴ δημοσιεύεται ἐδῶ χωρὶς σχόλια. Ἄλλοι εἰδικότεροι μποροῦν νὰ τὴν μελετήσουν.

ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΟΣ ΟΛΥΜΠΟΣ - ΠΑΛΑΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ (ΠΑΕ 1952, σ. 112 - 113)

Τὸ ψηφιδωτὸ δάπεδο στὸ ἱερὸ τῆς βασιλικῆς μὲ τὴν καλὰ διατηρημένη ἀλλὰ κάπως προβληματικὴ ἐπιγραφὴ στὸ περιθώριο + *ὑπὲρ εὐχῆς οὗ ὁ Θ(εὸ)ς οἶδεν τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἀριφνὸν ἐκαλιέργησεν* (ΠΑΕ 1952, σ. 119), εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ στερέωση, καθὼς ἀγριόχορτα εἶχαν φυτρώσει ἀνάμεσα σὲ ψηφίδες καὶ σὲ πολλὰ σημεῖα εἶχε φουσκώσει. Τὸ δάπεδο ἀποκολλήθηκε καὶ ξανατοποθετήθηκε σὲ κατάλληλο νέο ὑπόστρωμα, ἀπὸ τὸν καλλιτέχνη συντηρητὴ κ. Γιάννη Κολέφα (Πίν. 139 α - δ).

Ἡ βασιλικὴ περιφράχθηκε ξανά, ἀφοῦ καθαρίσθηκε ὁλόκληρο τὸ ἐρείπιο (ΠΑΕ 1952, σ. 92-128).

Β' ΝΟΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Ἡ Ἐφορεία ἀπασχολήθηκε ἐντατικὰ καὶ μὲ πολλὲς δυσκολίες μὲ τὴ διάσωση τῶν οἰκισμῶν **Ὕδρας, Πόρου, Σπετσῶν** καὶ **Αἰγινας** ἀπὸ τὴ συνεχῶς αὐξανόμενη οἰκοδομικὴ δραστηριότητα, ἀπὸ τὴν ἐπέκταση τοῦ ἠλεκτρικοῦ δικτύου μὲ τὴν τοποθέτηση στύλων καὶ μαύρων καλωδίων τῆς ΔΕΗ, ἀπὸ τὴν ἀκατάπαυστη προσπάθεια ἄλλων δημόσιων ὑπηρεσιῶν νὰ κτίσουν στὴν Ὕδρα νέο μεγάλο λιμενοβραχίονα ἢ νὰ ξανακτίσουν σὲ νέα διαμόρφωση τὸν ὑπάρχοντα μῶλο, νὰ ὑψώσουν στὴν παραλία τριώροφο «πνευματικὸν κέντρον» καὶ ἄλλα. Στὴν προσπάθεια αὐτὴ σημαντικὴ ἦταν ἡ συμβολὴ τοῦ ἀείμνηστου Παύλου Παντελάκη — προϊσταμένου τοῦ περιπτέρου Ὕδρας τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν καὶ ἔκτακτου Ἐπιμελητῆ Ἀρχαιοτήτων († 1973). Τὰ ἀποτελέσματα τῶν πρασπαθειῶν δὲν ἦταν πάντοτε ἀξιόλογα, καὶ ἰδιαίτερα στὴν Αἴγινα, ὅπου ἡ διάσωση τῶν οἰκισμῶν της ἀνατέθηκε στὴν Ἐφορεία ἀρκετὰ ἀργά, ὅταν ἤδη τὰ περισσότερα τμήματα τῆς πόλης εἶχαν ἀλλοιωθεῖ ὡς πρὸς τὸ νεοκλασικὸ χαρακτήρα ποὺ εἶχε διατηρηθεῖ σχετικὰ καλὰ ἕως πρόσφατα.

Εἰδικότερα, στὴν **Αἴγινα** συντηρήθηκε ὁ Κόκκινος Πύργος «τοῦ Μάρκελου» μὲ δαπάνη τοῦ ΕΟΤ, ὥστε νὰ εἶναι χρησιμοποιήσιμος ὡς πνευματικὸ κέντρο. Βρίσκεται τώρα μέσα σὲ νέα πλατεία, ἀμφίβολης καλαισθητικῆς διαμόρφωσης.

Ἀκόμη μέσα στὴν πόλη ἔγινε σωστικὴ μικρὴ ἀνασκαφὴ στὴ διασταύρωση τῶν ὁδῶν Θ. Κολοκοτρώνη καὶ Π. καὶ Α. Κάππου, ὅταν σὲ ἐργασίες γιὰ νὰ πλατύνει ὁ δρόμος ἀποκαλύφθηκε τάφος καμαροσκέπαστος. Μὲ τὸν καθαρισμό του φάνηκε ὅτι εἶναι θάλαμος ὀρθογώνιος, συνολ. διαστ. 3.64 × 1.50 μ., μὲ

τέσσερα πέτρινα σκαλοπάτια στὴν ἀνατολικὴ πλευρά, καὶ ἑπομένως ὁ προσανατολισμός του ἦταν πρὸς Δ. Οἱ τοῖχοι εἶχαν κτισθεῖ ἀπὸ ὀρθογωνισμένα πουριὰ μὲ ἐπίχρισμα, ἐνῶ ἡ καμάρα, ποὺ εἶχε σχεδὸν καταστραφεῖ ἀπὸ τὰ μηχανήματα, εἶχε κτισθεῖ μὲ σειρὲς πλίνθους. Στὸ δυτικὸ ἐπάνω μέρος τοῦ τοίχου σωζόταν, ζωγραφισμένος στὸ κονίαμα μὲ μαῦρο χρῶμα, σταυρὸς στολισμένος μὲ βλαστοὺς καὶ μὲ σταγόνες στὶς ἄκρες τῶν κεραιῶν, ὕψ. 0.78, πλ. 0.42 μ., ἐπάνω σὲ βάση, ὕψ. 0.16 μ., μὲ τρία σκαλοπάτια. Ἐπάνω, γύρω στὴν κατακόρυφη κεραία, σώζονται γράμματα ἀπὸ ἐπιγραφή, κεφαλαῖα:

IY // AECΠA
IO ΛMAC T

Ἡ τοιχογραφία γιὰ νὰ σωθεῖ ἀποκολλήθηκε καὶ μεταφέρθηκε στὴν Ἐφορεία (Πίν. 140 α - β).

Στὴν **Ὕδρα** συνεχίσθηκε ἡ στερέωση καὶ ἀποκατάσταση τῆς λιθόκτιστης γέφυρας τῆς Τουρκοκρατίας στὴ θέση Βλυχός, ὥστε νὰ εἶναι χρησιμοποιήσιμη, συμπληρώθηκε ἡ τοιχοδομία στὴν ἀνατολικὴ καὶ δυτικὴ ὄψη τῆς γέφυρας καὶ ξανακατασκευάσθηκε τὸ δεύτερο μικρὸ τόξο στὴ νότια ἄκρη της. Οἱ ἐργασίες ἔγιναν μὲ πίστωση τοῦ ΕΟΤ (Πίν. 140 γ - δ).

ΜΑΝΟΛΗΣ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

*

ΠΙΝΑΚΕΣ

Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο: α-β) Ἄγαλμα κόρης.

Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο: α-γ) Ἑρμαϊκὴ ἀμφιπρόσωπη στήλη. δ) Κορμὸς θωρακοφόρου.

Ν. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο: α) Κάλυμμα ρωμαϊκῆς σαρκοφάγου. β) Ἀνδρικὸ προσωπεῖο. γ) Κάτω ἄκρο δεξιοῦ ποδιοῦ.

Ν. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

'Εθνικὸ 'Αρχαιολογικὸ Μουσεῖο: α-β) Κεφάλι κήτους ἀπὸ τὸ δυτικὸ ἀέτωμα τοῦ Παρθενώνα.

Ν. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

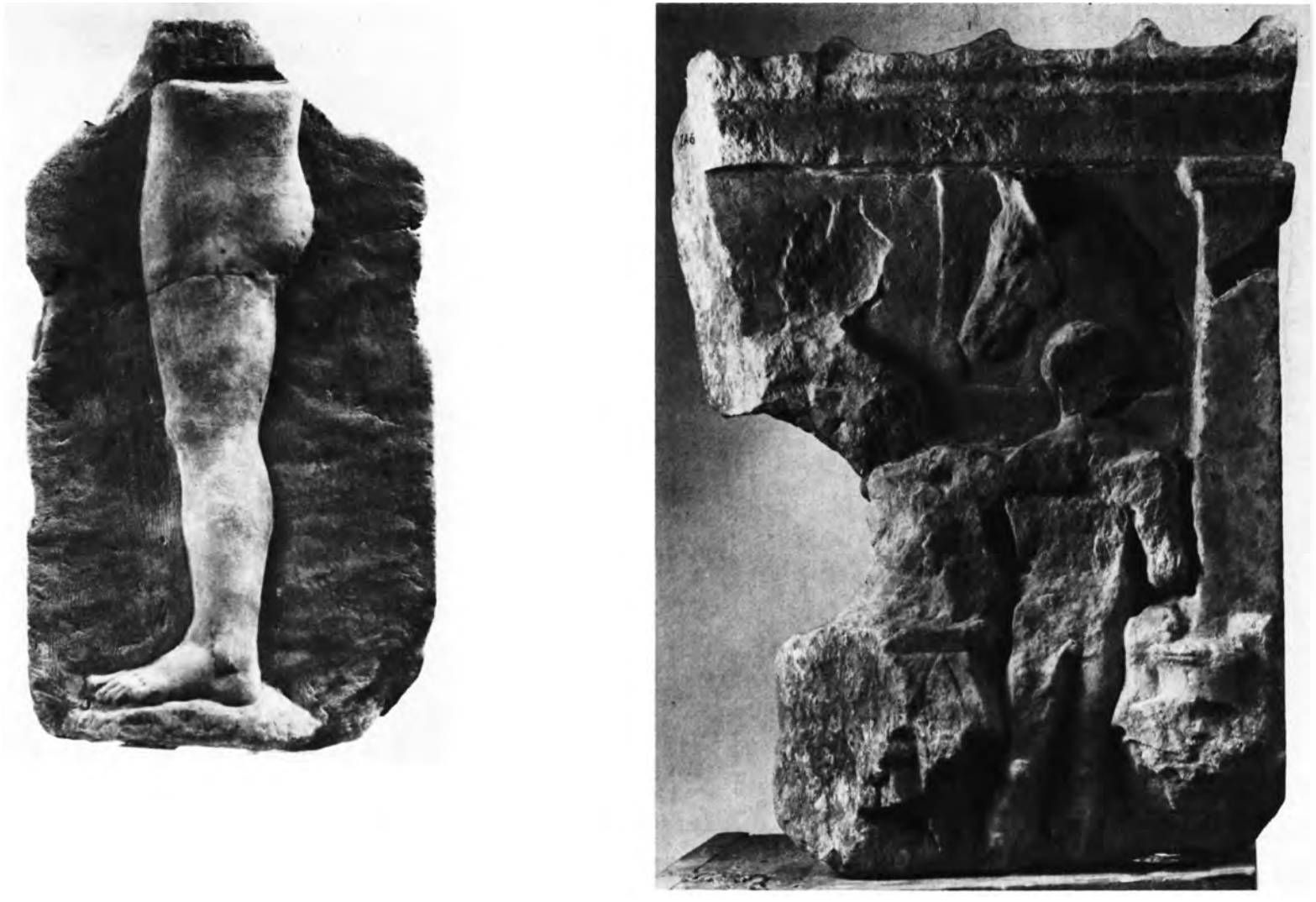
Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο: α) Γυναικεῖο ἄγαλμα. β-γ) Ἄγαλμα καθισμένου Διονύσου (;).

Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο: α) Ἄγαλμα Νηρηίδας πάνω στὸ δελφίνι. β) Ὁ ἵππος ἀπὸ τὴ Βάρη μετὰ τὴ συμπλήρωσή του.

Ν. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο: α) Ἀναθηματικὴ πλάκα. β) Τμῆμα ἀναθηματικοῦ ἀναγλύφου.

Ν. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο: α-β) Τμῆμα ἀγαλματίου Ἀφροδίτης. γ) Ναΐσκος Κυβέλης.

Ν. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο: α-β) Ἐπίκρανο ἀρχαϊκῆς στήλης μὲ ἐγχάρακτη διακόσμηση.

Ν. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο: α-δ) Κεφάλι Κούρου ἀπὸ τὸ Πτῶο. Πρόσθια καὶ πλάγια δεξιὰ ὄψη πρὶν καὶ μετὰ τὴ συντήρηση.

Ν. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο: α-γ) Κεφάλι Κούρου ἀπὸ τὸ Πτῶο. Πλάγια ἀριστερὴ ὄψη πρὶν καὶ μετὰ τὴ συντήρηση.

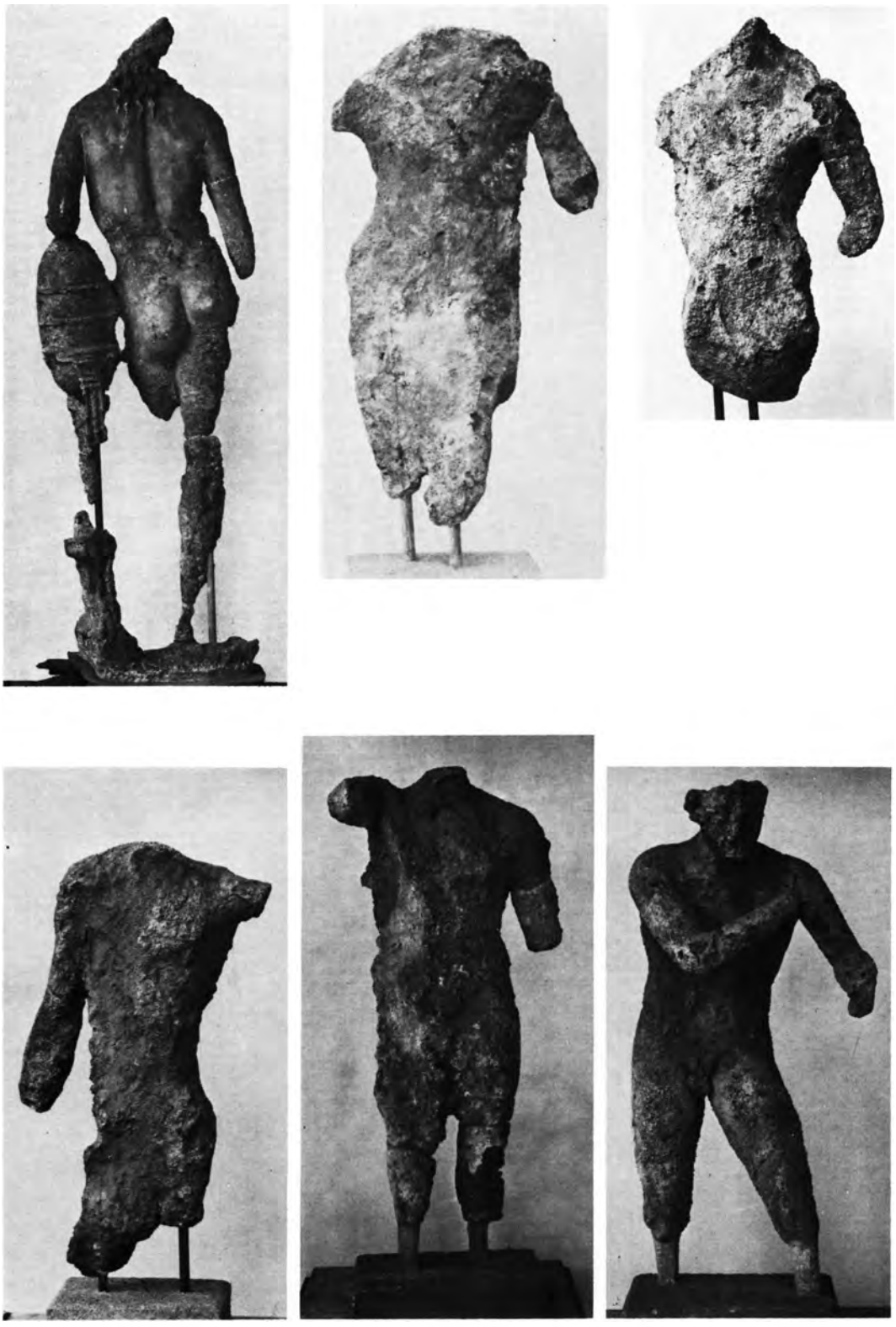
Ν. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο: α-γ) Κορμὸς Κούρου ἀπὸ τὸ ἱερὸ τοῦ Πτώου.

Ν. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο: α) Ἡρακλῆς. β) Διομήδης. γ) Ὀδυσσεύς.

Ν. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

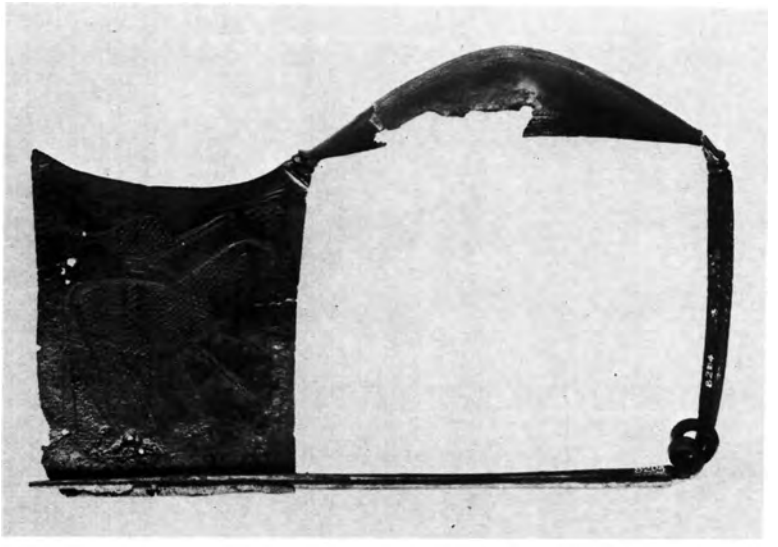
Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο: α-στ) Ἀγαλμάτια ἀπὸ τὰ γλυπτὰ τῶν Ἀντικυθήρων μετὰ τὴ συμπλήρωσή τους.

Ν. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο: α-ε) Ἀγαλμάτια ἀπὸ τὰ γλυπτὰ τῶν Ἀντικυθήρων μετὰ τὴ συμπλήρωσή τους.

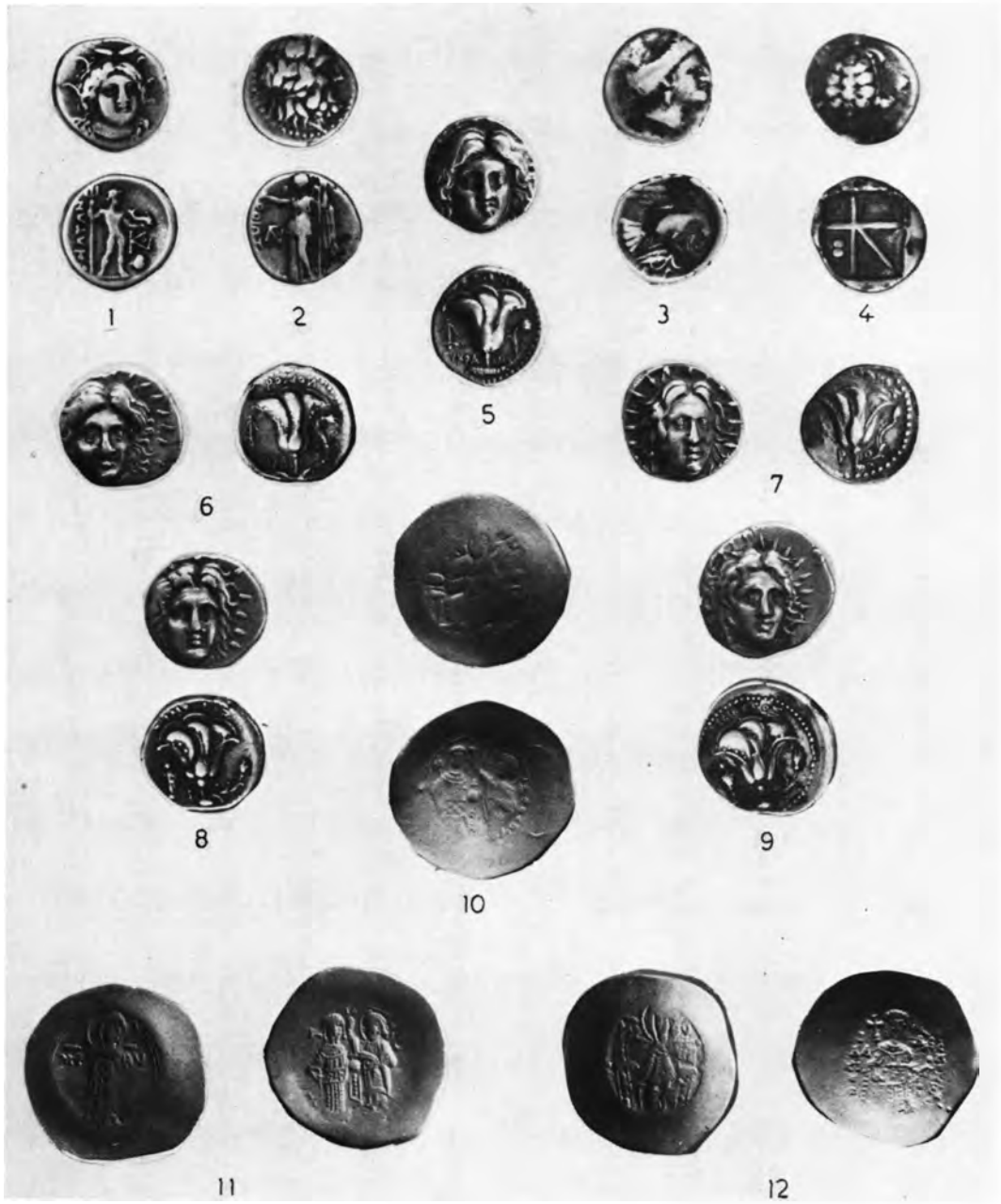
Ν. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο: α) Χάλκινη πόρπη ἀπὸ τὴν Κάζα. β) Χάλκινο ἀγαλμάτιο μετὰ τὴ συνένωση τῆς βάσεως.

Ν. ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

Νομισματικὴ Συλλογὴ Ἀθηνῶν.

ΜΑΝΤΩ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Νομισματικὴ Συλλογὴ Ἀθηνῶν.

ΜΑΝΤΩ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Νομισματικὴ Συλλογὴ Ἀθηνῶν.

Νομισματικὴ Συλλογὴ Ἀθηνῶν.

ΜΑΝΤΩ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Νομισματικὴ Συλλογὴ Ἀθηνῶν.

Ἐπιγραφικὴ Συλλογὴ Ἀθηνῶν: α) IG II², 932, ο΄τοῦ ἐφηβικοῦ καταλόγου IG II², 1078 (EM 10337).
β) Ἡ στήλη EM 10337 (IG II², 1008) μετὰ τὴν συγκόλλησιν τοῦ EM 5323.

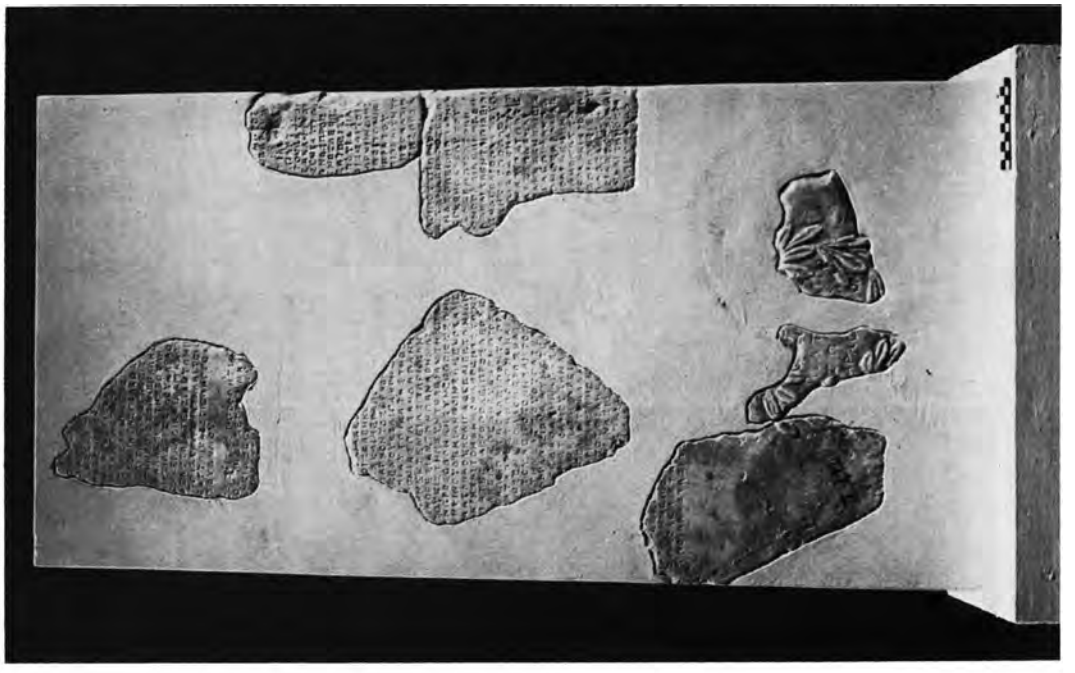
ΝΤ. ΠΕΠΠΑ-ΔΕΛΜΟΥΖΟΥ

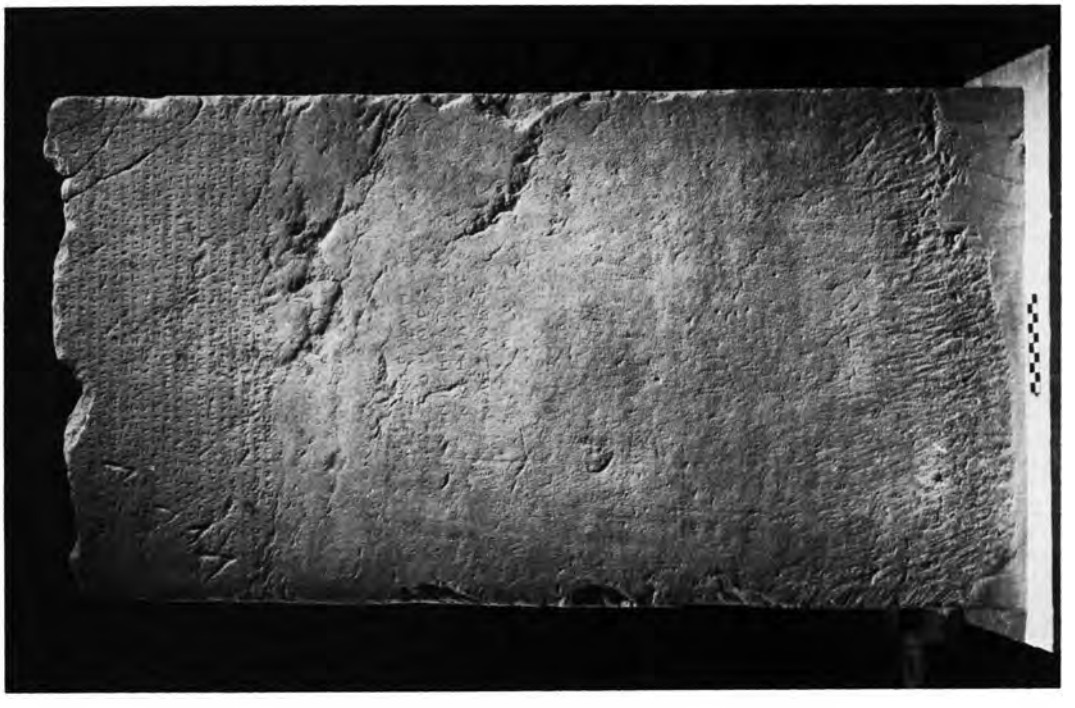

Ἐπιγραφικὴ Συλλογὴ Ἀθηνῶν: α) Τὸ νέον τεμάχιον ΕΜ 13453 τοῦ Φορολογικοῦ Καταλόγου, ὡς συνεκολλήθη. β) ΕΜ 12814 εἰς τὸ IG II², 690 ψήφισμα.

ΝΤ. ΠΕΠΠΑ-ΔΕΛΜΟΥΖΟΥ

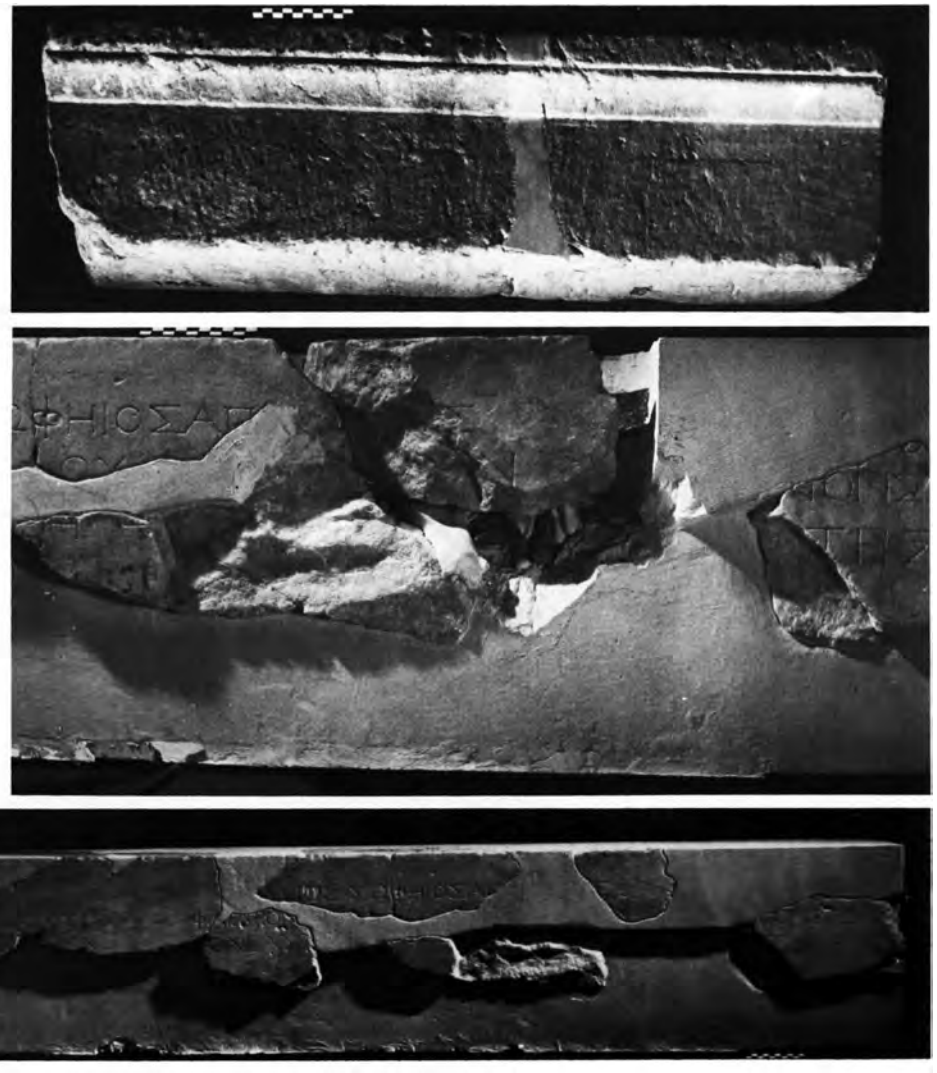

Ἐπιγραφική Συλλογή Ἀθηνῶν: α) Ἡ στήλη τοῦ εἰς IG II², 908 ψηφίσματος.
β) Τὸ τεμάχιον ΕΜ 5182 εἰς IG II², 968 (ΕΜ 7556-8).

ΝΤ. ΠΕΠΠΑ-ΔΕΛΜΟΥΖΟΥ

'Επιγραφικὴ Συλλογὴ 'Αθηνῶν: α) IG II², 3682 (EM 1863) + IG II², 4021 (EM 3920). β) 'Η ἀριστερὰ πλευρὰ τῶν EM 1863 + EM 3920 (IG II², 3682 + IG II², 4021). γ) Τὸ EM 4916 τεμάχιον εἰς IG II², 3897. δ) 'Η εἰς IG II², 3897 βάσις μετὰ τοῦ EM 4916.

ΝΤ. ΠΕΠΠΑ-ΔΕΛΜΟΥΖΟΥ

Ἐπιγραφικὴ Συλλογὴ Ἀθηνῶν: α) Ἡ βάσις IG II², 4105 μετὰ τοῦ ΕΜ 12806. β) Ἡ εἰς IG II², 4193 Β βάσις + ΕΜ 2334. γ) Ἡ εἰς IG II², 4468 βάσις. δ) IG II², 5821 (ΕΜ 9075) + IG II², 7790 (ΕΜ 9173). ε) IG II², 6882 (ΕΜ 9719) + IG II², 12892/3 (ΕΜ 9801).

ΝΤ. ΠΕΠΠΑ-ΔΕΛΜΟΥΖΟΥ

Κ.Ε.Σ. Βυζαντινὸν Μουσεῖον: α-β) Εἰκὼν τῶν Ἀποστόλων Λουκᾶ καὶ Ἀνδρέου πρὸ καὶ μετὰ τὰς ἐργασίας συντηρήσεως.

Μ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Κ.Ε.Σ. Βυζαντινὸν Μουσεῖον: α-β) Εἰκὼν Ἁγίου Νικολάου πρὸ καὶ μετὰ τὰς ἐργασίας συντηρήσεως. γ-δ) Εἰκὼν Ἁγίου Νικολάου πρὸ καὶ μετὰ τὰς ἐργασίας συντηρήσεως.

Μ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Κ.Ε.Σ.: α-β) Κῶς. Δάπεδον δωματίου Διονύσου πρὸ καὶ μετὰ τὰς ἐργασίας καθαρισμοῦ. γ-δ) Θῆβαι. Οἰκόπεδον Κοροπούλη. Ψηφιδωτὸν δάπεδον πρὸ καὶ κατὰ τὰς ἐργασίας καθαρισμοῦ.

Μ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Κ.Ε.Σ. Λέσβος: α) Τοιχογραφία ναοῦ Σωτῆρος εἰς Παπιανά, μετὰ τὴν συντήρησιν. β) Μονὴ Περιβολῆς. Δεῖγμα καθαρισμοῦ τοιχογραφίας.

Μ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Κ.Σ.Α. Τοιχογραφίαι Θήρας: α) Τοιχογραφία λαβάρων μετὰ τὰς ἐργασίας. β-γ) Γυνὴ μὲ κρίνα κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν καὶ λεπτομέρεια.

Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Κ.Σ.Α.: α) Πυργὶ Εὐβοίας. Ναὸς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος. Τοιχογραφία κατὰ τὰς ἐργασίας. β) Λειβάδι Κυθήρων. Ναὸς Ἁγίου Ἀνδρέου. Ὁ Ἅγιος Εὔπλους κατὰ τὰς ἐργασίας.

Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Κ.Σ.Α. Μουσεῖον Κανελλοπούλου: α-β) Εἰκὼν Παναγίας Βρεφοκρατούσης πρὸ καὶ μετὰ τὴν συντήρησιν. γ) Εἰκὼν Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Λεπτομέρεια κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ καθαρισμοῦ.

Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Κ.Σ.Α. Μουσεῖον Κανελλοπούλου: α-β) Εἰκὼν Ἁγίου Ἀντωνίου πρὸ καὶ μετὰ τὴν συντήρησιν. γ-δ) Εἰκὼν Ἁγίας Αἰκατερίνης πρὸ καὶ μετὰ τὴν συντήρησιν.

Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Κ.Σ.Α. Μουσεῖον Κανελλοπούλου: α-β) Εἰκὼν ἁγίας πρὸ καὶ μετὰ τὴν συντήρησιν.

Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

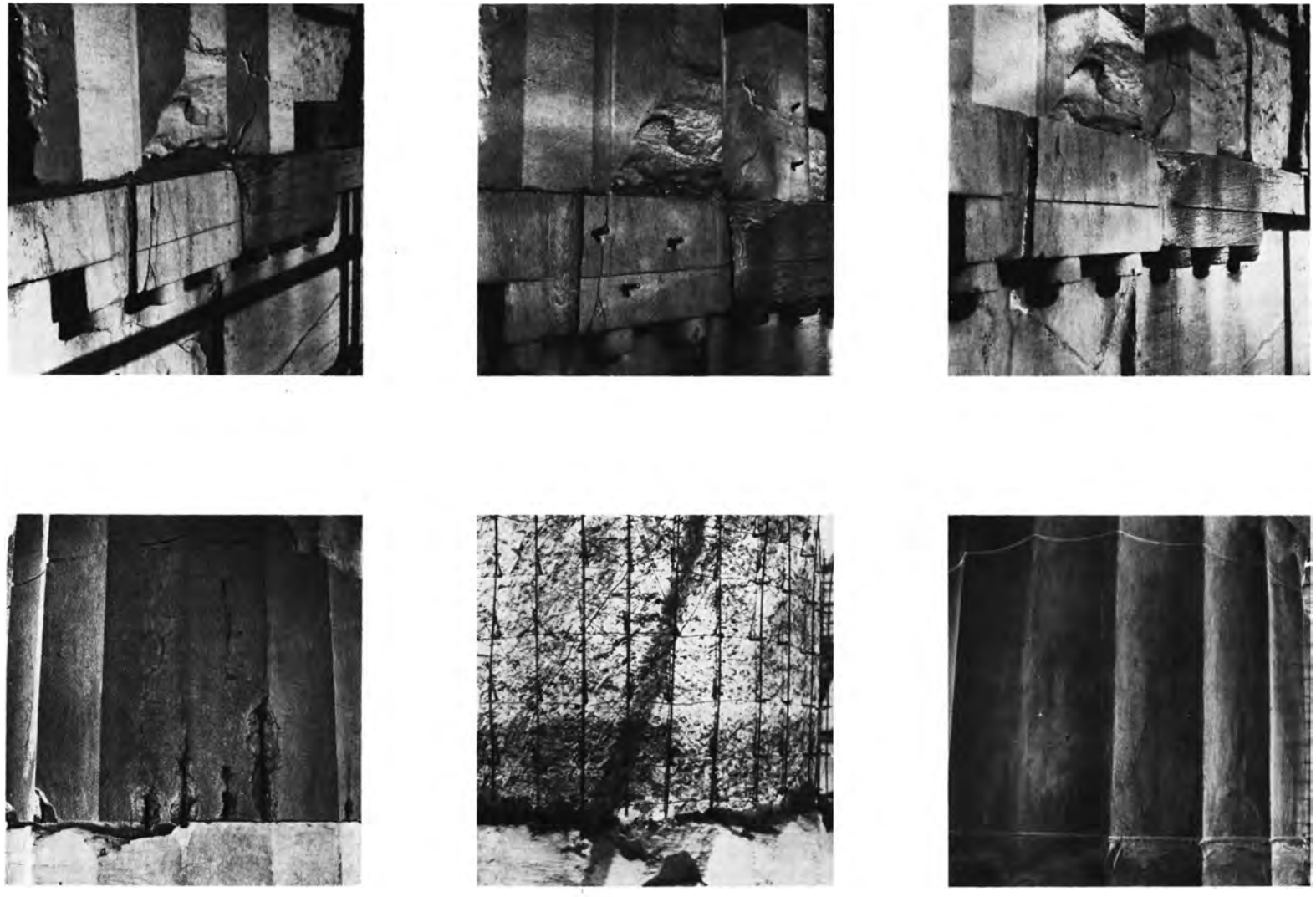

Παρθενών: α-β) Ὁ 13ος κίων βορείου πλευρᾶς. Νοτία ὄψις τοῦ 5ου ἐκ τῶν ἄνω σπονδύλου πρὸ καὶ μετὰ τὰς ἐργασίας. γ-δ) Ἐργασίαι εἰς τὸ κιονόκρανον τοῦ αὐτοῦ κίονος. ε-στ) Ἐσωτερικὴ ὄψις δυτικοῦ τοίχου σηκοῦ πρὸ καὶ μετὰ τὰς ἐργασίας.

Γ. ΔΟΝΤΑΣ

Παρθενών: α-γ) Νότια πλευρά. Τρίγλυφος ἐπάνω ἀπὸ τὸ 2ο (ἀπὸ Δ.) κίονα πρὶν ἀπὸ τὶς ἐργασίες, κατὰ τὴ διάρκεια καὶ μετὰ τὶς ἐργασίες. δ-στ) Βόρεια πλευρά. Νότια ὄψη 13ου κίονα ἀπὸ Δ. Ὁ 3ος σπόνδυλος ἀπὸ ἐπάνω πρὶν ἀπὸ τὶς ἐργασίες, μετὰ τὴν τοποθέτηση τοῦ νέου πλέγματος καὶ μετὰ τὶς ἐργασίες.

Μ. ΜΠΡΟΥΣΚΑΡΗ

Βόρειο τεῖχος Ἀκροπόλεως: α-β) Λεπτομέρεια τοῦ διαζώματος τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, ἐντοιχισμένου στὸ βόρειο τεῖχος. γ) Ἡ σκαλωσιὰ γιὰ τὶς ἐργασίες στὸ βόρειο τεῖχος.

Μ. ΜΠΡΟΥΣΚΑΡΗ

Ἀθήνα: α-β) Ὁδὸς Πολυγνώτου, Πανὸς καὶ Διοσκούρων. Οἰκία πρὶν καὶ μετὰ τὶς ἐργασίες.
γ-στ) Ὁδὸς Διοσκούρων 6. Οἰκία κατὰ καὶ μετὰ τὶς ἐργασίες.

Μ. ΜΠΡΟΥΣΚΑΡΗ

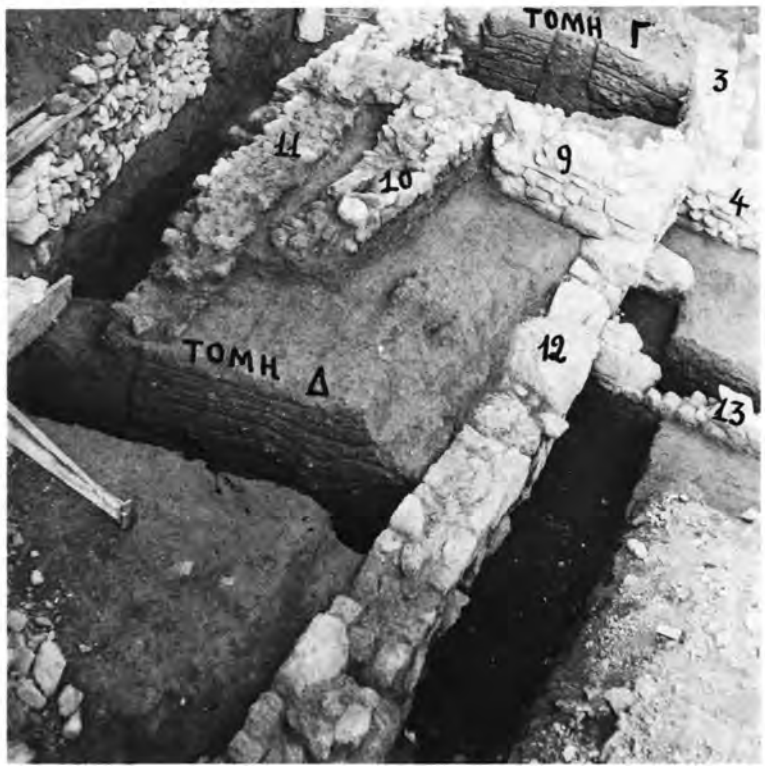

Μουσεῖο Κανελλοπούλου: α-β) Προθῆκες 99, 102 καὶ 105 στὸν πρῶτο ὄροφο τοῦ μουσείου.

Μ. ΜΠΡΟΥΣΚΑΡΗ

'Αθῆναι: α-β) 'Οδὸς 'Αγησιλάου 47 καὶ Θερμοπυλῶν. Στρωματογραφία καὶ ἄποψη τῆς ἀνασκαφῆς.
γ) 'Οδὸς 'Αγησιλάου 96 καὶ Πλαταιῶν. Μερικὴ ἄποψη τῆς ἀνασκαφῆς.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

'Αθῆναι: α-β) 'Οδὸς 'Αγησιλάου 96 καὶ Πλαταιῶν. Στρωματογραφία τομῆς Γ καὶ ἀγγεῖο ἀπὸ τὴν ἀνασκαφή. γ) 'Οδὸς 'Αντιλόχου 21. Ἄποψη τῆς ἀνασκαφῆς.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

Ἀθῆναι. Ὁδὸς Ἀριστονίκου 20-22, Γοργίου καὶ Χαρβούρη: α) Ἡ ἀνασκαφὴ ἀπὸ Δ. β) Ἐσωτερικὸ τοίχου μὲ χρωματιστὰ πλαίσια.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

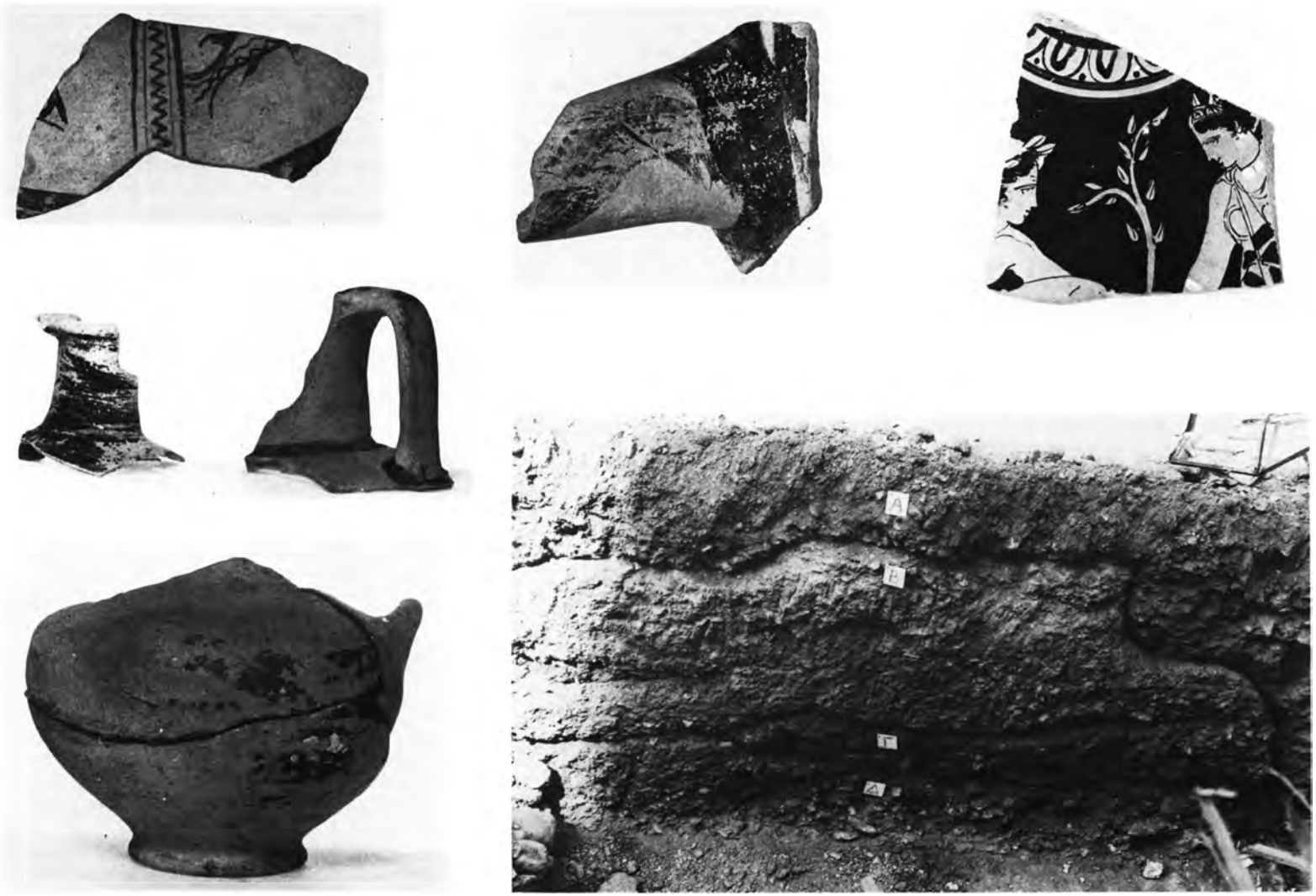

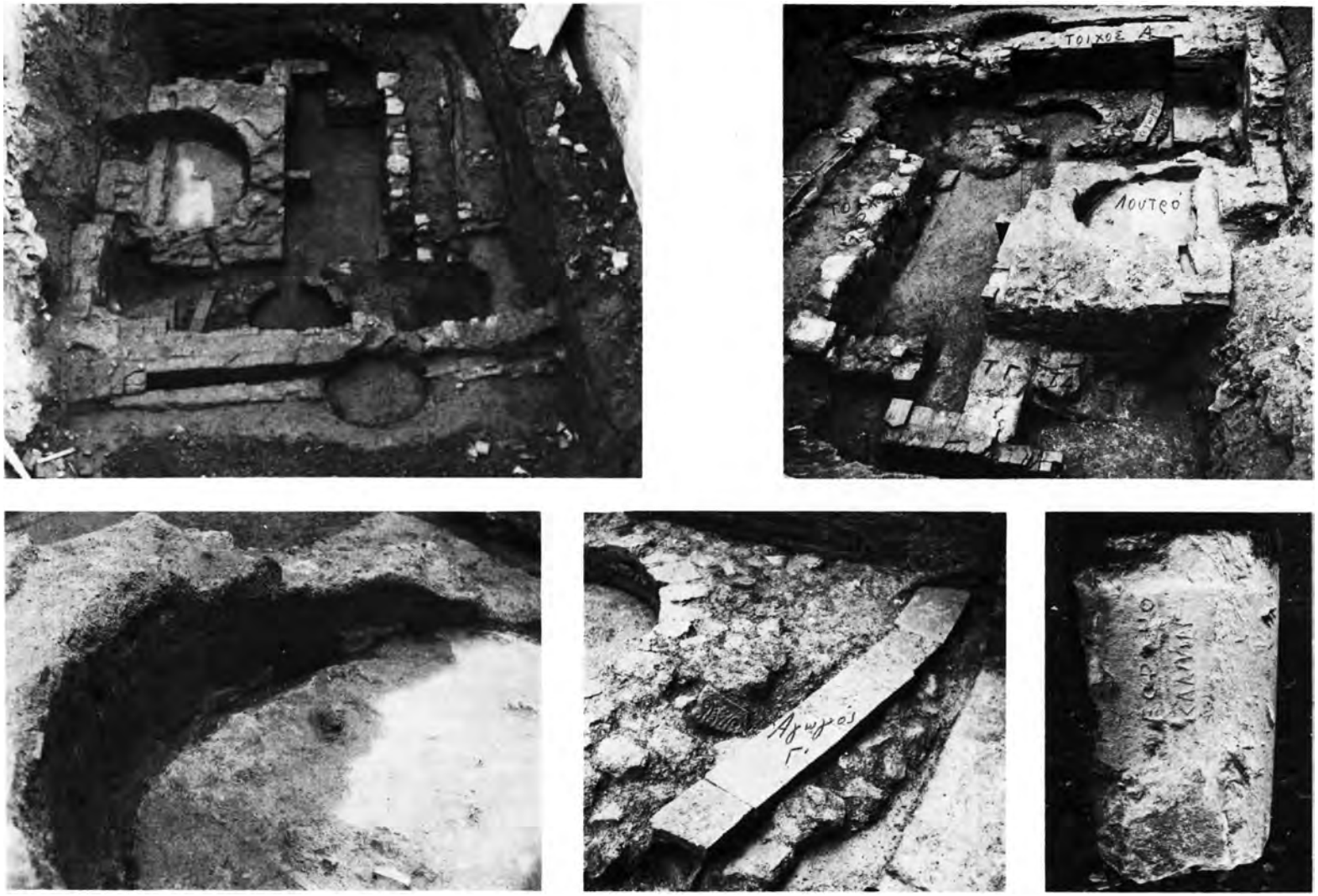
Ἀθῆναι. Ὁδὸς Ἀριστονίκου 23-25 καὶ Χαρβούρη: α) Ἄποψη τῆς ἀνασκαφῆς. β-γ) Ἡ δεξαμενὴ Β ἀπὸ Ν. καὶ ἐγχάρακτοι σταυροὶ στὴν ἀνατολικὴ παρειά της. δ) Ἐσωτερικὸ τοῦ φρεατίου.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

Ἀθῆναι. Ὁδὸς Ἀθ. Διάκου 34: α-ε) Ὄστρακα ἀπὸ τὴν ἀνασκαφή. στ) Στρωματογραφία τομῆς Ε ἀπὸ Α.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

Ἀθῆναι: α-β) Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν 9. Ἡ ἀνασκαφὴ ἀπὸ Ν. καὶ Β. γ-δ) Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν 9. Λεπτομέρεια τοιχωμάτων λουτροῦ καὶ ἀγωγὸς Γ. ε) Ὁδὸς Ἥρας καὶ Καρέρ. Ἐπιτύμβιος κιονίσκος.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

'Αθῆναι. 'Οδὸς Θεοφιλοπούλου 11: α) 'Η ἀνασκαφὴ ἀπὸ Β. β-δ) Κτερίσματα ἀπὸ τὸν τάφο IV.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

Ἀθῆναι. Ὁδὸς Θεοφιλοπούλου 11: α-ε) Λυχνάρια ἀπὸ τὸν τάφο VI.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

Ἀθῆναι: α-β) Ὁδὸς Θεοφιλοπούλου 11. Ὁ τάφος VIII ἀπὸ Α. καὶ στρωματογραφία τοῦ τάφου ΙΙΙ. γ-δ) Ὁδὸς Θεοφιλοπούλου 11. Εὑρήματα ἀπὸ τὴν ἀνασκαφή. ε-στ) Ὁδὸς Θεσσαλονίκης 30. Οἱ τάφοι I-IV καὶ ὁ τάφος Ι ἀνοιγμένος.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

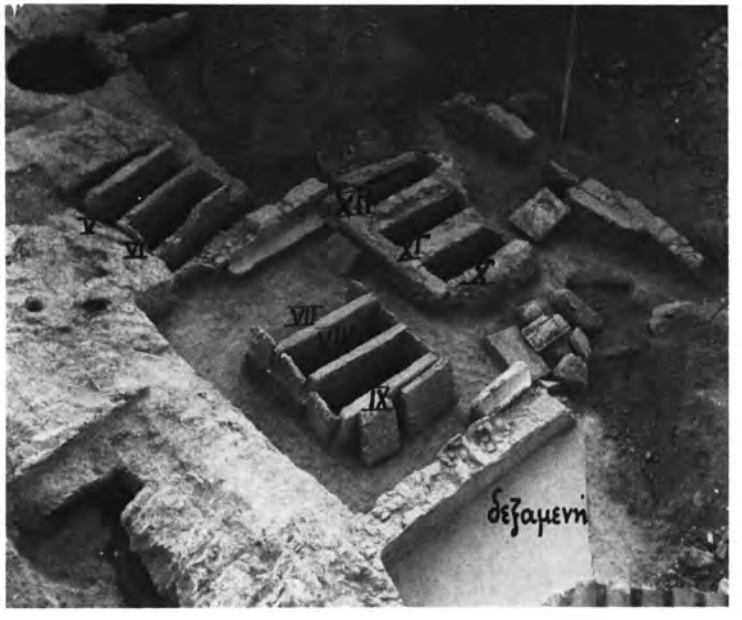

Ἀθῆναι: α) Ὁδὸς Καλαμιώτου 19-21. Τοῖχοι 1 καὶ 2 καὶ ἀποθηκευτικοὶ χῶροι. β) Ὁδὸς Κεραμεικοῦ 121. Τοῖχοι 1 καὶ 2. γ-δ) Ὁδὸς Κεραμεικοῦ 97. Οἱ τοῖχοι 1 καὶ 3. ε) Ὁδὸς Κόδρου 15. Οἱ τοῖχοι 1 καὶ 2 ἀπὸ ΝΔ.

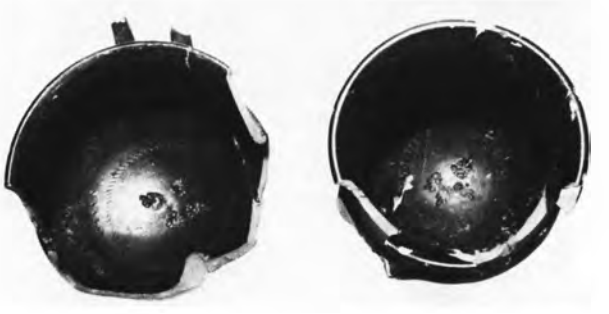
ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

'Αθῆναι: α) 'Οδὸς Κραναοῦ καὶ Σαρρῆ. Πρωτογεωμετρικὰ ἀγγεῖα. β-γ) 'Οδὸς Κυκλώπων 16-18. Οἱ τάφοι X, XI, XII καὶ ἄποψη τῆς ἀνασκαφῆς. δ-ε) 'Οδὸς Κυκλώπων 16-18. 'Αγγεῖα ἀπὸ τὴ δεξαμενή.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

'Αθῆναι. 'Οδὸς Παρθενῶνος 19-25: α-β) Ἄποψη τοῦ τείχους. γ) Τὸ γέμισμα τοῦ τείχους ὅπου οἱ στῆλες ΙΙΙ καὶ IV (05,06). δ) Ἡ ἐπιτύμβια στήλη ΙΙΙ (05).

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

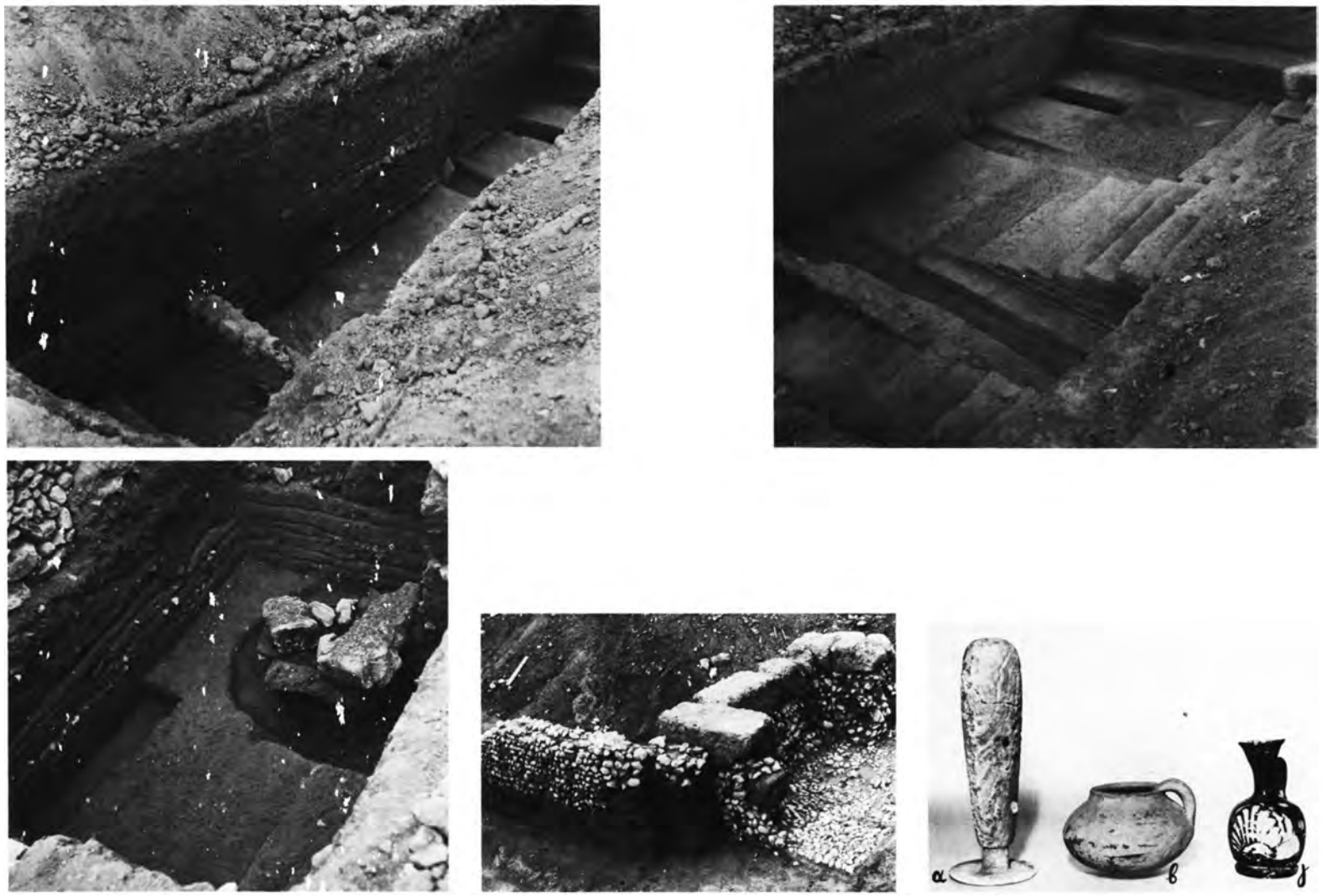

Ἀθῆναι. Ὁδὸς Παρθενῶνος 19-25: α) Ἡ στήλη Ι καὶ τμῆμα τοῦ τείχους. β) Μαρμάρινο ἐνεπίγραφο βάθρο. γ) Δυτικὸ τμῆμα ἀνασκαφῆς, δρομίσκος καὶ ἀγωγός.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

Ἀθῆναι: α-β) Ὁδὸς Πλάτωνος 51-53. Στρωματογραφία τομῆς Α καὶ νότια πλευρὰ τομῆς Α. γ) Ὁδὸς Πλαταιῶν 65. Τομὴ Α. δ) Ὁδὸς Πλάτωνος 15 καὶ Πυθοδώρου. Ἄποψη τῆς ἀνασκαφῆς. ε) Ὁδὸς Πλάτωνος 18 καὶ Σιατίστης. Ἀγγεῖα ἀπὸ τοὺς τάφους.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

Ἀθῆναι. Ὁδὸς Σταδίου καὶ Ὁμήρου: α) Ἡ ἀνασκαφὴ ἀπὸ Β. β) Τάφος Ι. γ-ζ) Ἀγγεῖα καὶ ὄστρακα ἀπὸ τὴν ἀνασκαφή.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

Ἀθῆναι. Ὁδὸς Σταδίου καὶ Ὁμήρου: α-ζ) Ἀγγεῖα καὶ θραύσματα ἀγγείων ἀπὸ τὴν ἀνασκαφή.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

Ἀθῆναι: α-β) Λεωφόρος Συγγροῦ 7. Οἱ τοῖχοι 1 καὶ 2 ἀπὸ Β. καὶ ὁ ἀγωγὸς Ι. γ) Ὁδὸς Τριβωνιανοῦ. Οἰνοχόη ἀπὸ τὸ σκάμμα τοῦ ΟΑΠ. δ) Ὁδὸς Τρώων καὶ Κυκλώπων. Ἐπιτύμβιος κιονίσκος.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

Ἀθῆναι: α-ε) Ὁδὸς Ψαρομηλίγκου καὶ Κριεζῆ. Οἱ τάφοι I, II, III καὶ ἀγγεῖα ἀπὸ τοὺς τάφους. στ) Ὁδὸς Ἀνταίου καὶ Δεινοχάρους. Πήλινος ἀγωγός.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

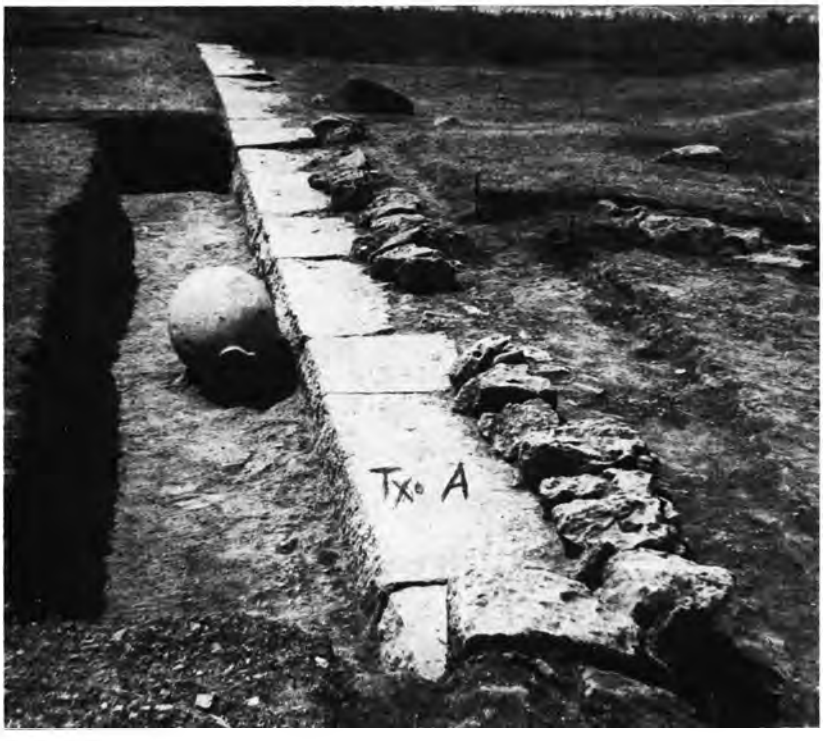

α-β) Ἄνω Γλυφάδα. Ὁδὸς Φοίβης καὶ Ζαμάνου. Τὸ ἀψιδωτὸ καὶ τὸ βόρειο τμῆμα τοῦ περιβόλου. γ) Ἄνω Βούλα. Ὁδὸς Αἰόλου καὶ Βουλιαγμένης. Τμῆμα ἀρχαίου δρόμου.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

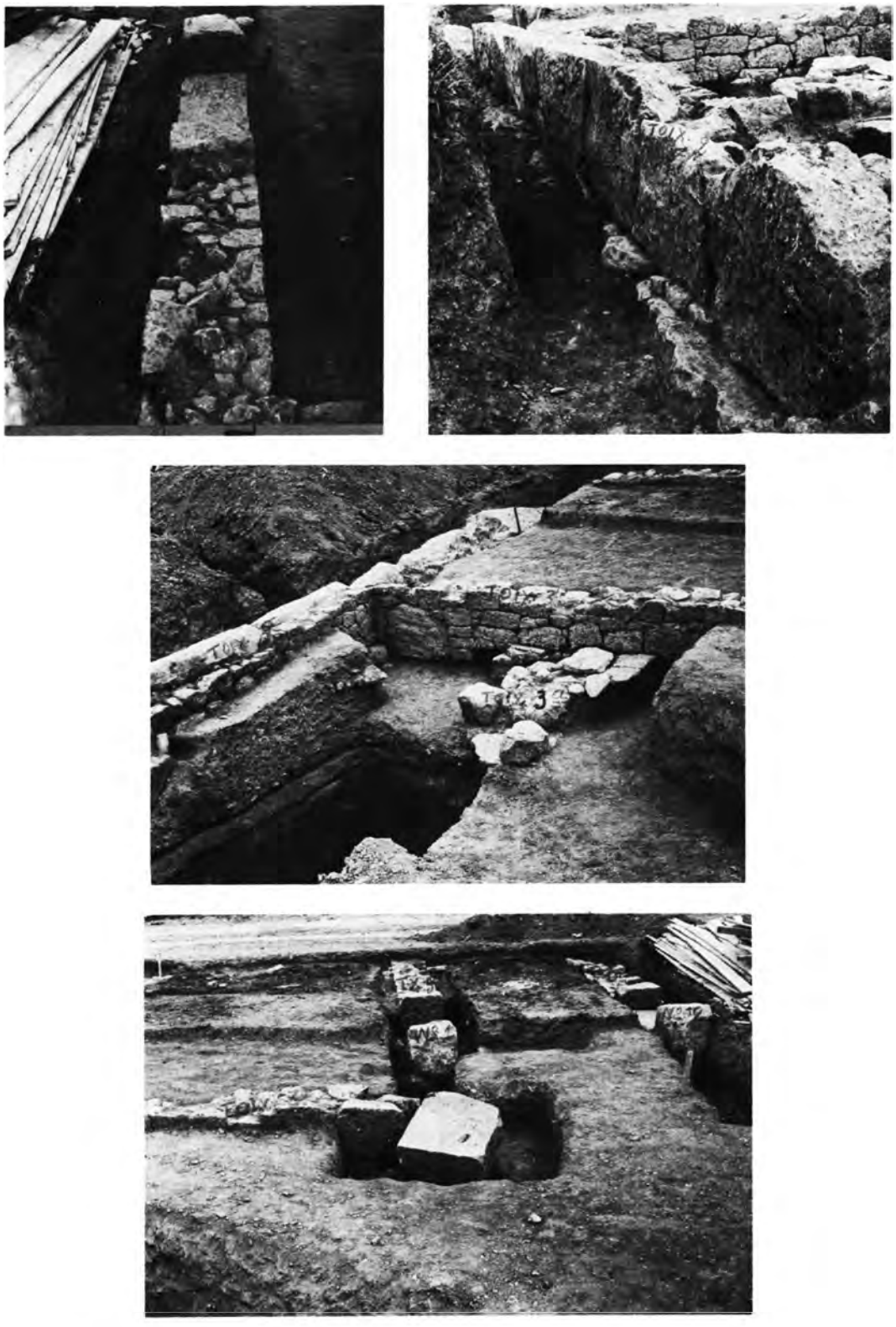
Ἄνω Βούλα. Ὁδὸς Βουλιαγμένης καὶ Αἰόλου: α-β) Τοῖχος Α καὶ τμῆμα δρόμου.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

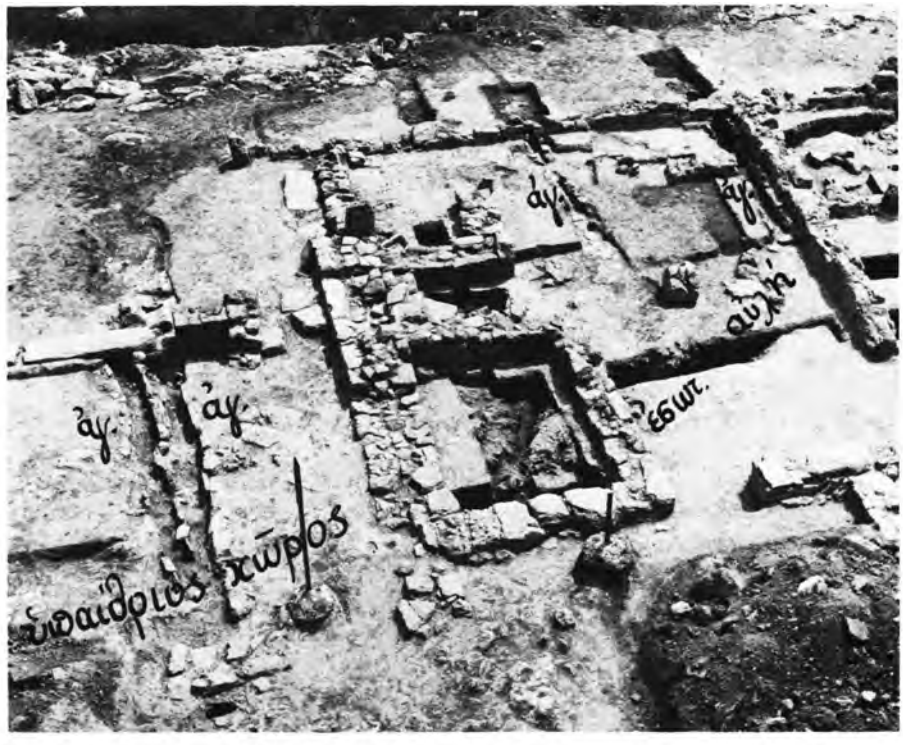
Ἄνω Βούλα. Ὁδὸς Βουλιαγμένης καὶ Αἰόλου: α-β) Σαρκοφάγος ΙΙ. γ) Ἀγγεῖα τάφου ΙΙΙ. δ) Βάθρο α. ε) Σαρκοφάγοι V καὶ VI.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

Ἄνω Βούλα. Ὁδὸς Ἀθηνῶν: α) Τοῖχος 6. β) Τοῖχοι 2 καὶ 3. γ) Τοῖχοι 2, 3, 3α καὶ στρωματογραφικὴ τομή. δ) Τοῖχοι 3, 5, 6 καὶ παραστάδες 1 καὶ 2.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

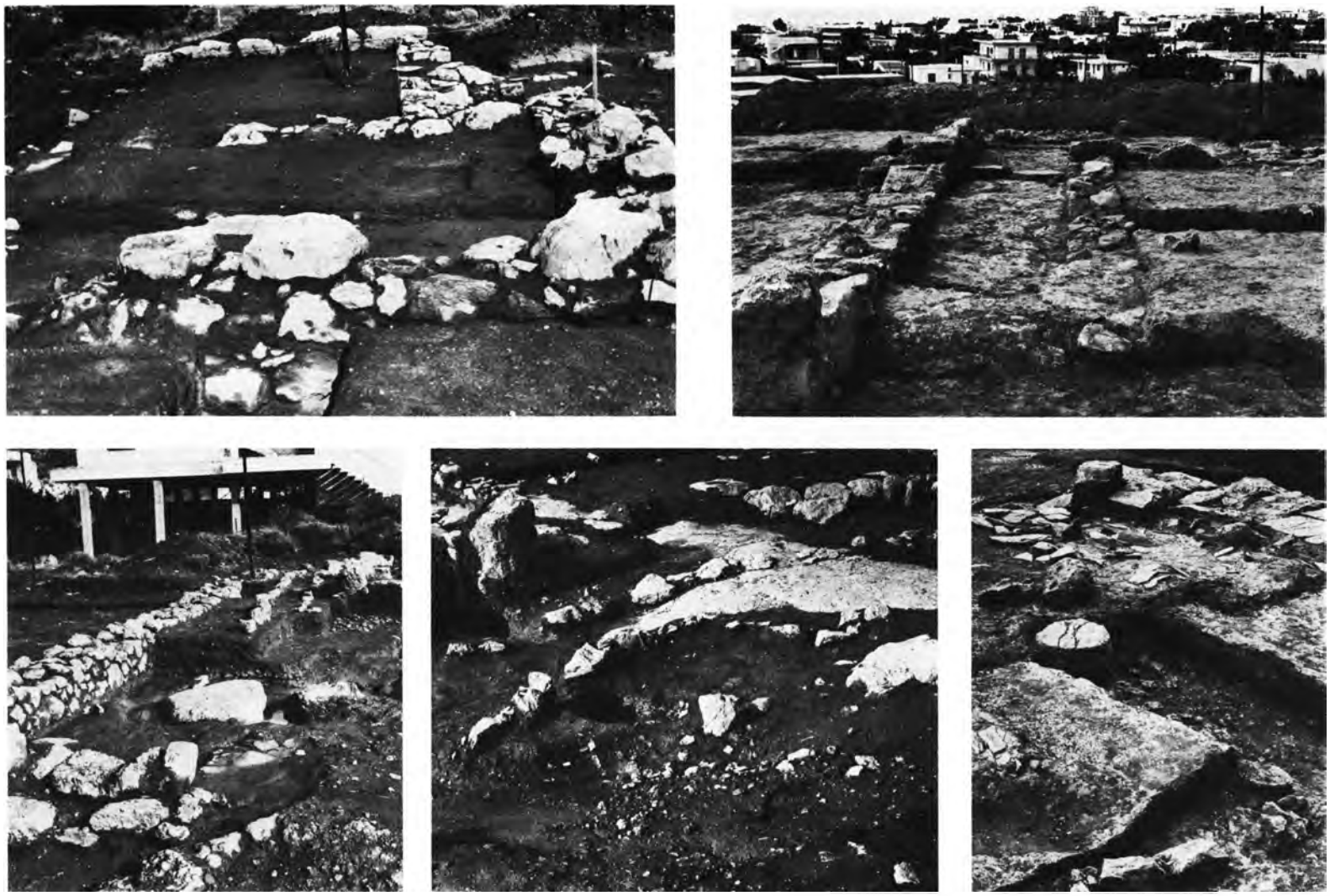

Ἄνω Βούλα. Ὁδὸς Δραγατσανίου: α) Ἄποψη τῆς ἀνασκαφῆς. β) Κατώφλι καὶ ἀγωγοί. γ) Λείψανα ἀρχαίου δρόμου.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

Ἄνω Βούλα. Ὁδὸς Βασ. Γεωργίου καὶ Βουλιαγμένης: α) Χῶροι Α-Γ. β) Χῶρος Β. γ) Τοῖχοι 7, 8 καὶ 24. δ) Λείψανα καμπύλων τοίχων. ε) Κιονίσκος καὶ τμῆμα καμπύλου τοίχου.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

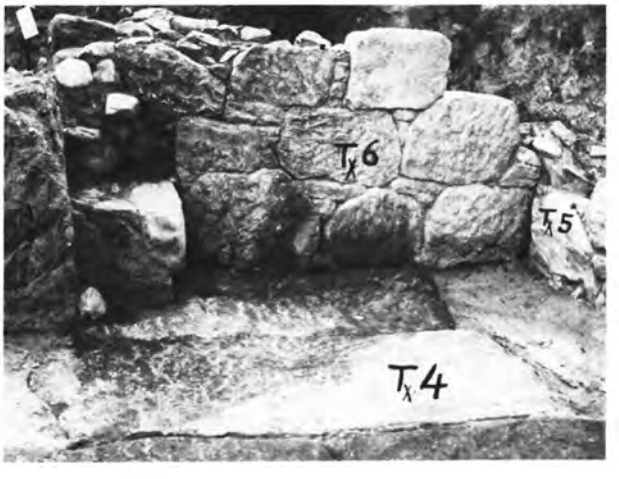

Ἄνω Βούλα: α-β) Ὁδὸς Καλύμνου. Ἀρχαῖος ναός. γ) Ὁδὸς Καλύμνου. Κατοικία. δ) Λεωφόρος Παπάγου καὶ ὁδὸς Παλαμᾶ. Τοῖχος 1 ἀπὸ ΝΑ.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

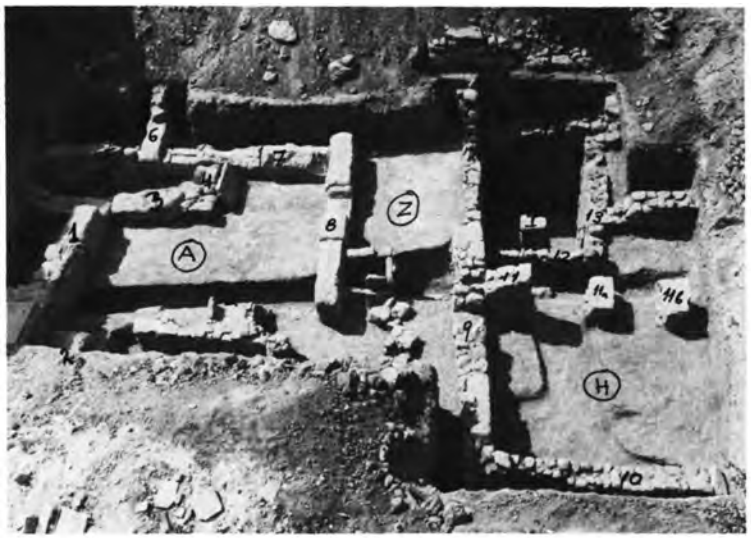
Μαραθών. Θέση Βρανᾶ: α-β) Θεμελίωση ταφικοῦ μνημείου. γ) Τοῖχοι 4, 5 καὶ 6.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

Μαραθών. Θέση Βρανᾶ: α-β, δ) Ἐπιτύμβια ἀγγεῖα καὶ θραῦσμα ἐπιτύμβιας στήλης. γ) Ταφὴ 5. ε-ζ) Ἀγγεῖα ἀπὸ ταφὲς καὶ τὸ χῶρο τῶν τάφων.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

Μέγαρα: α) Ὁδὸς Ἐλ. Βενιζέλου 44. Ἄποψη τῆς ἀνασκαφῆς. β-γ) Ὁδὸς Ἐλ. Βενιζέλου 44. Ὁ ὑπόγειος χῶρος Ι καὶ ὁ ἀγωγὸς α. δ-ε) Ὁδὸς Δογάνη 36. Οἱ τοῖχοι 1, 2 καὶ 5.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

Μέγαρα: α) Ὁδὸς Σωτ. Δρίτσα καὶ Μπερδελῆ 7. Ὑπόγειο κτίσμα. β) Ὁδὸς Λ. Κατσώνη 12. Ὁ χῶρος Α. γ) Ὁδὸς Κοραῆ 6. Ἄποψη ἀνασκαφῆς. δ) Ὁδὸς Χρ. Μωραΐτου 4. Τὸ ἀγαλμάτιο τῆς Κυβέλης in situ.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

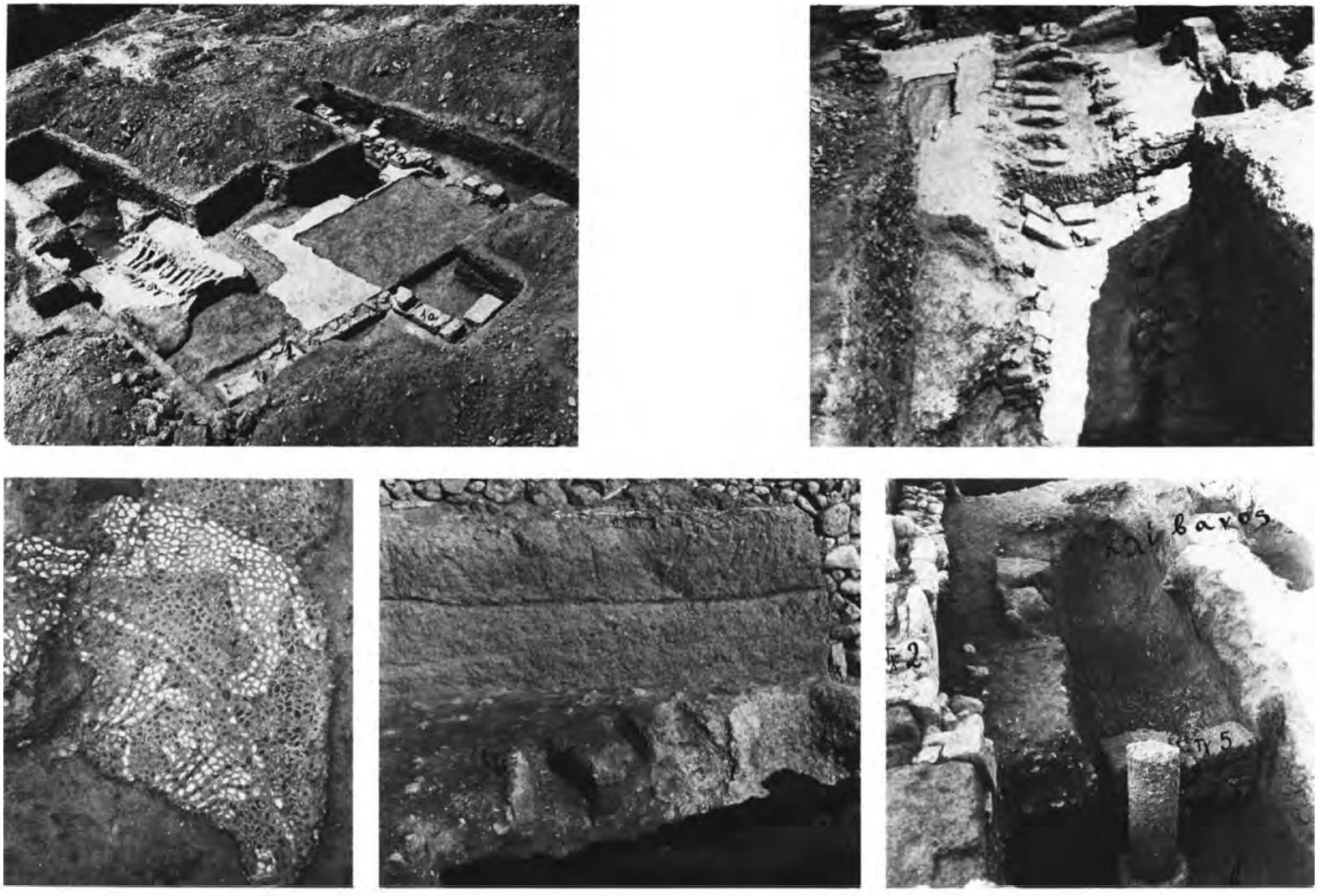

Μέγαρα: α) Ὁδὸς Χρ. Μωραΐτου 61. Ἄποψη τῆς ἀνασκαφῆς. β-δ) Ὁδὸς 28ης Ὀκτωβρίου 52. Ἀνατολικὸ τμῆμα ἀνασκαφῆς, τοῖχοι 2 καὶ 4α καὶ δυτικὸ τμῆμα ἀνασκαφῆς.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

Μέγαρα: α-β) Ὁδὸς Κωνστ. Παλαιολόγου 42. Ἡ ἀνασκαφὴ ἀπὸ ΒΔ. καὶ κεραμεικὸς κλίβανος. γ-ε) Ὁδὸς Φαίδωνος καὶ Λυσίου. Τμῆμα μωσαϊκοῦ δαπέδου, ὁ κλίβανος καὶ τμῆμα τοῦ ὑπόγειου χώρου.

ΑΓΓ. ΛΙΑΓΚΟΥΡΑΣ

'Αθῆναι. 'Οδὸς 'Αντιφάνους, Διστόμου καὶ Δράμας: α-δ) Εὑρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἀθῆναι: α-γ) Ὁδὸς Ἀντιταύρου καὶ Χειμάρρας. Ὁ τάφος 1 ἐξ Α. καὶ μικρογραφικαὶ οἰνοχόαι ἐξ αὐτοῦ. δ-ε) Ὁδὸς Ἀριστονίκου 4. Ὑστερογεωμετρικοὶ κρατηρίσκοι ἐκ ταφῆς.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἀθῆναι: α-β) Ὁδὸς Βιργινίας Μπενάκη 8-10. Ἐπιτύμβιοι στῆλαι. γ) Ὁδὸς Ἰωσὴφ τῶν Ρωγῶν 6. Ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς ἐκ Δ.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἀθῆναι: α-γ) Ὁδὸς Ἰωσὴφ τῶν Ρωγῶν 6. Εὑρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς. δ) Ὁδὸς Παλαμηδίου καὶ Πέτρας. Ἀρυβαλλοειδὴς λήκυθος ἐκ τάφου.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

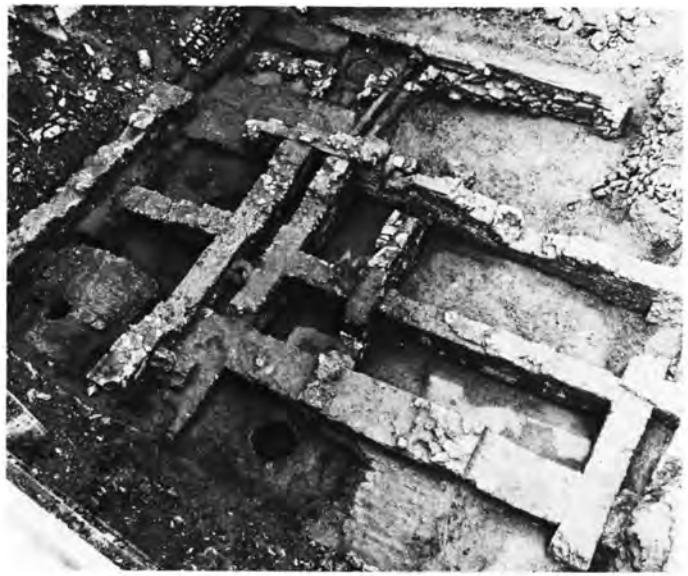

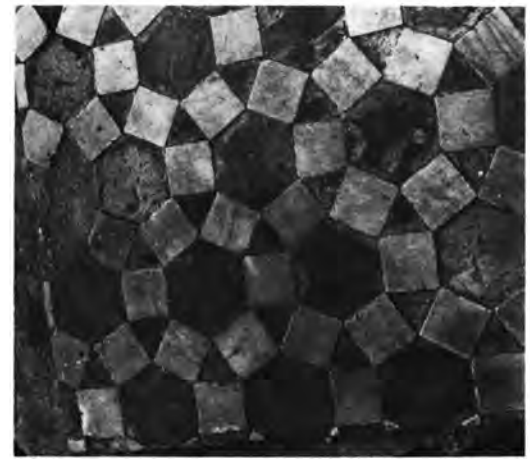
Ἀθῆναι. Ὁδὸς Πλαταιῶν 30-32: α) Ἄποψις ἀνασκαφῆς. β) Στρωματογραφία νοτίας παρειᾶς τομῆς Α. γ) Τὸ ἀνάλημμα τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

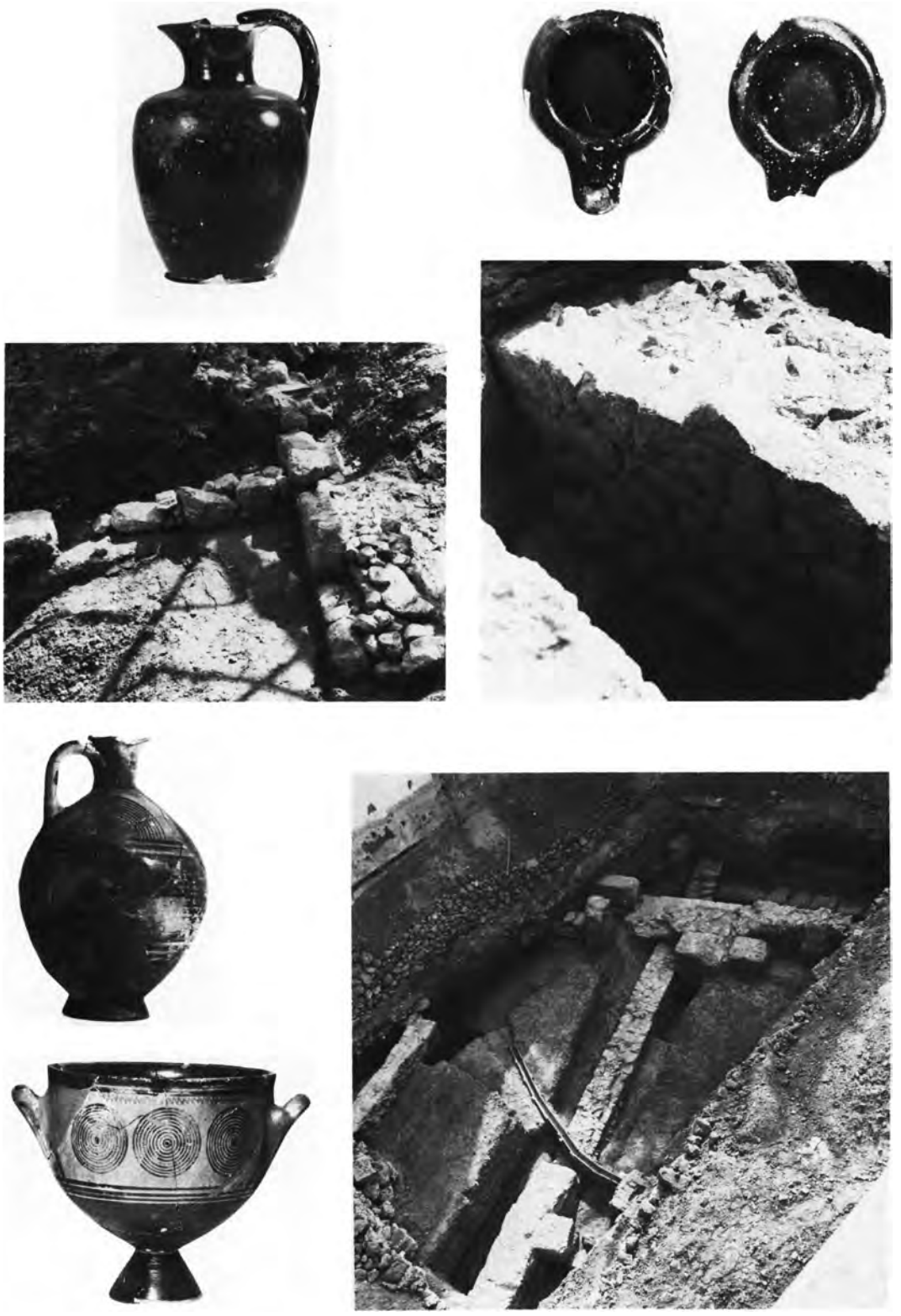

Ἀθῆναι. Πλατεῖα Θεάτρου 6-8: α) Ἄποψις ἀνασκαφῆς. β) Μωσαϊκὸν δάπεδον καὶ ἕτερον μετὰ μαρμαροθετήματος. γ) Λεπτομέρεια μωσαϊκοῦ δαπέδου. δ) Λεπτομέρεια δαπέδου μετὰ μαρμαροθετήματος.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἀθῆναι: α-β) Ὁδὸς Σαπφοῦς 16. Εὑρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς. γ) Ὁδὸς Σαρρῆ 30. Οἱ τοῖχοι 4 καὶ 5 ἀπὸ Ν. δ) Λεωφόρος Συγγροῦ 25. Δυτικὴ ὄψις τοίχου 11. ε-στ) Λεωφόρος Συγγροῦ 25. Ἀγγεῖα ἐκ τῆς πυρᾶς 1. ζ) Λεωφόρος Συγγροῦ 25. Ἄποψις ἀνασκαφῆς ἐκ Δ.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἄνω Βούλα: α) Ὁδὸς Δραγατσανίου (Ο.Τ. 156). Μερικὴ ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς ἀπὸ Δ. β) Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν (Ο.Τ. 156). Γενικὴ ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς ἀπὸ Α.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

α-β) Ἄνω Βούλα. Ὁδὸς Ἡρακλειδῶν (Ο.Τ. 156). Ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς ἀπὸ Α. καὶ τμῆμα ἀρχαίας ὁδοῦ.
γ-δ) Βάρη. Θέσις Γούρνα. Ἡ βορειοδυτικὴ ὄψις καὶ τὸ νότιον ἥμισυ κυκλικοῦ περιβόλου ἀπὸ Δ.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

'Ανάβυσσος. Γεωμετρικὸ νεκροταφεῖο: α-ε) 'Αγγεῖα ἀπὸ τὸν τάφο Ι. στ-ζ) 'Ο τάφος ΙΙ καὶ τοιχοδομία τῆς δυτικῆς παρειᾶς του.

Π. ΘΕΜΕΛΗΣ

'Ανάβυσσος. Γεωμετρικὸ νεκροταφεῖο: α) 'Η νοτιοδυτικὴ γωνία τοῦ περιβόλου τοῦ τάφου III καὶ συστάδα ἀγγείων. β-γ) 'Αγγεῖα ἀπὸ τὸν τάφο IV. δ) Τάφος V. ε-ζ) Τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ τάφου VI καὶ ἀγγεῖα ἀπὸ αὐτόν.

Π. ΘΕΜΕΛΗΣ

'Ανάβυσσος. Γεωμετρικὸ νεκροταφεῖο: α-δ) Ὁ τάφος VII, ἀμφορεῖς ἔξω ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀγγεῖα ἀπὸ τὸν τάφο VII. ε-ζ) Ὁ τάφος VIII καὶ ἀγγεῖα ἀπὸ αὐτόν.

Π. ΘΕΜΕΛΗΣ

'Ανάβυσσος. Γεωμετρικὸ νεκροταφεῖο. Τάφος IX: α-γ) 'Αγγεῖα ἀπὸ τὸν ἐνταφιασμὸ γ. δ-ζ) 'Αγγεῖα ἀπὸ τὸν ἐνταφιασμὸ β. η-θ) Ὁ τάφος.

Π. ΘΕΜΕΛΗΣ

'Ανάβυσσος. Γεωμετρικὸ νεκροταφεῖο: α) Οἰνοχόη ἀπὸ τὸν τάφο Χ. β-γ) 'Αγγεῖα ἀπὸ τὸν τάφο ΧΙ. δ-ε) 'Αγγεῖα ἀπὸ τὸν τάφο ΧΙΙΙ. στ-ζ) 'Αγγεῖα ἀπὸ τὸν τάφο ΧΙV.

Π. ΘΕΜΕΛΗΣ

Ἀνάβυσσος. Γεωμετρικὸ νεκροταφεῖο: α-ε) Ἀγγεῖα ἀπὸ τὸν τάφο XVIII. στ-η) Ἀγγεῖα ἀπὸ τὸν τάφο XX.

Π. ΘΕΜΕΛΗΣ

Ἀνάβυσσος. Γεωμετρικὸ νεκροταφεῖο: α) Πρόχους ἀπὸ τὸν τάφο XVII. β) Πυξίδα ἀπὸ τὸν τάφο XXI. γ-δ) Τὸ ταφικὸ κτίσμα.

Π. ΘΕΜΕΛΗΣ

Ἀθῆναι. Ὁδὸς Ἀγησιλάου, Μυλλέρου, Κεραμεικοῦ καὶ Μαραθῶνος: α) Ἀρχαία ὁδὸς καὶ τμῆμα τοῦ νεκροταφείου ἀπὸ Ν. β) Στρωματογραφία τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ ἀπὸ ΒΑ.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

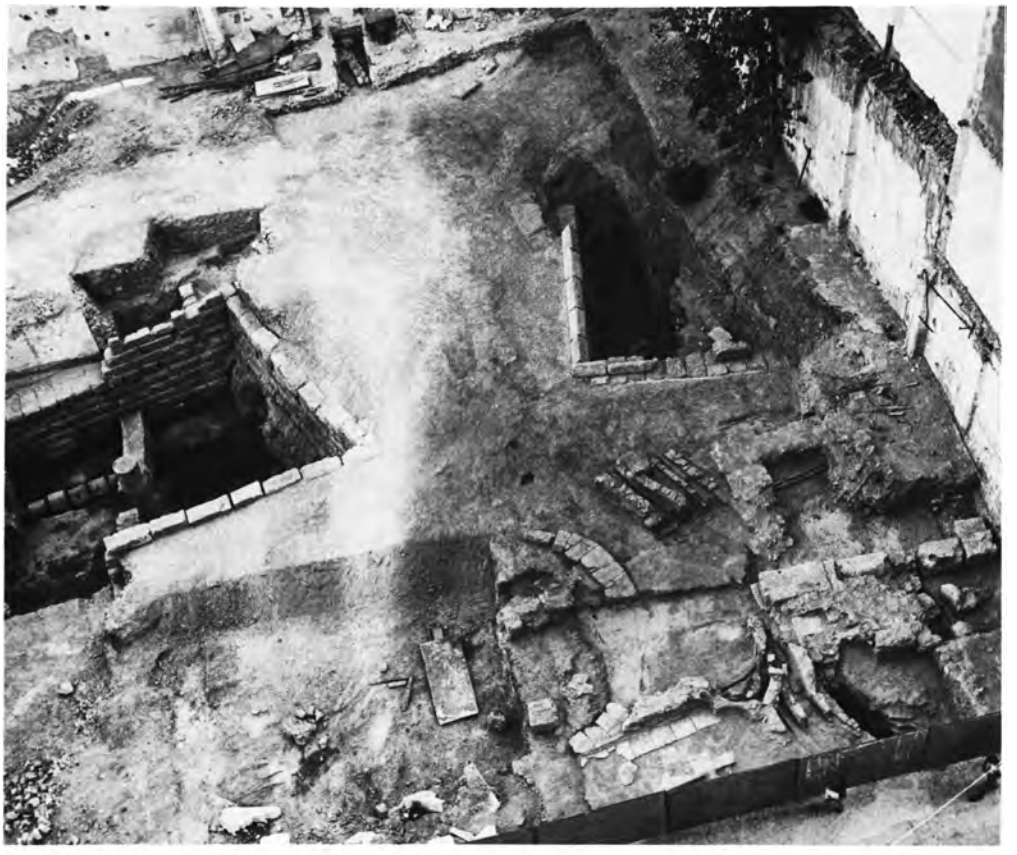

Ἀθῆναι. Ὁδὸς Ἀγησιλάου, Μυλλέρου, Κεραμεικοῦ καὶ Μαραθῶνος: α) Τάφος XIV ἀπὸ Α. β) Τάφος XXXIX ἀπὸ Β. γ) Τάφος LXV ἀπὸ ΒΑ.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἀθῆναι. Ὁδὸς Αἰόλου καὶ Σοφοκλέους: α) Γενικὴ ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς ἀπὸ Ν. β) Ὁ πύργος.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

'Αθῆναι. 'Οδὸς Αἰόλου καὶ Σοφοκλέους: α) Τμῆμα τῆς τάφρου ἀνατολικῶς ὁδοῦ γεφύρας (τομὴ Γ). β) Τμῆμα τῶν τοίχων 5 καὶ 6 μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν. γ) Τμῆμα τῆς τάφρου δυτικῶς ὁδοῦ γεφύρας. δ) Τάφρος δυτικῶς ὁδοῦ γεφύρας.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἀθῆναι. Ὁδὸς Αἰόλου καὶ Σοφοκλέους: α-στ) Εὑρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἀθῆναι. Ὁδὸς Αἰόλου καὶ Λυκούργου: α) Γενικὴ ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς. β) Ἄποψις τοῦ βορείου τμήματος τοῦ οἰκοπέδου. γ) Ἄποψις τοῦ νοτίου τμήματος τοῦ οἰκοπέδου.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

'Αθῆναι. 'Οδὸς Αἰόλου καὶ Λυκούργου: α) Στρωματογραφία ἀρχαίας ὁδοῦ, τοῖχοι 1 καὶ 7, σαρκοφάγος XXI. β) Στρωματογραφία ἀρχαίας ὁδοῦ. γ-ε) Εὑρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἀθῆναι. Ὁδὸς Αἰόλου καὶ Λυκούργου: α-δ) Εὑρήματα ἐκ τῶν τάφων. ε) Ὁ τάφος VIII.

'Αθῆναι. 'Οδὸς Αἰόλου καὶ Λυκούργου: α) Κιβωτιόσχημος τάφος XXIII. β-δ) Εὑρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

'Αθῆναι. 'Οδὸς 'Αχιλλέως 4, Μ. 'Αλεξάνδρου καὶ Κολωνοῦ: α) Ταφικὸς ἀμφορεὺς 1. β) Γενικὴ ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς. γ) Τοῖχοι 1α καὶ 2. δ-ε) 'Επιτύμβιοι κιονίσκοι.

Ἀθῆναι. Λεωφόρος Βασ. Σοφίας καὶ Πανεπιστημίου 2: α) Γενικὴ ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς. β-γ) Ὁ ἀνατολικὸς καὶ ὁ δυτικὸς τομεὺς τῆς ἀνασκαφῆς ἀπὸ Β.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἀθῆναι. Λεωφόρος Βασ. Σοφίας καὶ Πανεπιστημίου 2: α-ε) Εὑρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς.

'Αθῆναι. Λεωφόρος Βασ. Σοφίας καὶ Πανεπιστημίου 2: α-γ) Εὑρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἀθῆναι: α-β) Ὁδὸς Βούρβαχη 26. Εὑρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς. γ) Ὁδὸς Γερμανικοῦ καὶ Θερμοπυλῶν 42. Ἀγωγὸς 1. δ-ε) Ὁδὸς Διαμαντοπούλου, Καλλιρρόης καὶ Περραιβοῦ. Ἡ ἀνασκαφὴ ἀπὸ Α. καὶ ὁ τοῖχος Α ἀπὸ Β.

Ἀθῆναι. Ὁδὸς Διαμαντοπούλου, Καλλιρρόης καὶ Περραιβοῦ: α-η) Εὑρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς.

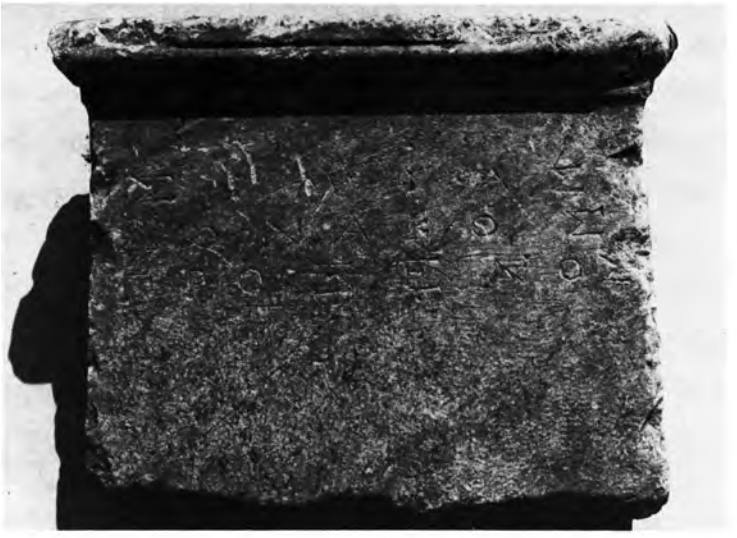
Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἀθῆναι: α-δ) Ὁδὸς Ἐρεχθείου. Εὑρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς. ε) Ὁδὸς Γ. Ὀλυμπίου 15. Κάλυμμα πυξίδος ἐκ τῆς σαρκοφάγου Ι. στ) Ὁδὸς Γ. Ὀλυμπίου 15. Σαρκοφάγος ΙΙ.

' Αθῆναι. Ὁδὸς Πλαταιῶν 41: α-γ) Εὑρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἀθῆναι. Πλατεῖα Κλαυθμῶνος: α) Ἡ ἀνασκαφὴ ἀπὸ ΒΑ. β) Τὸ τεῖχος, τὸ προτείχισμα καὶ ἡ τάφρος ἀπὸ Α. γ) Τὸ τεῖχος καὶ τὸ προτείχισμα ἀπὸ ΒΔ.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἀθῆναι: α) Πλατεῖα Κλαυθμῶνος. Τὸ προτείχισμα ἀπὸ Β. β-γ) Πλατεῖα Κλαυθμῶνος. Στρωματογραφίαι τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ καὶ τῆς παρειᾶς πρὸς τὴν ὁδὸν Παπαρρηγοπούλου. δ-στ) Ὁδὸς Δραγατσανίου. Τὸ προτείχισμα καὶ εὑρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

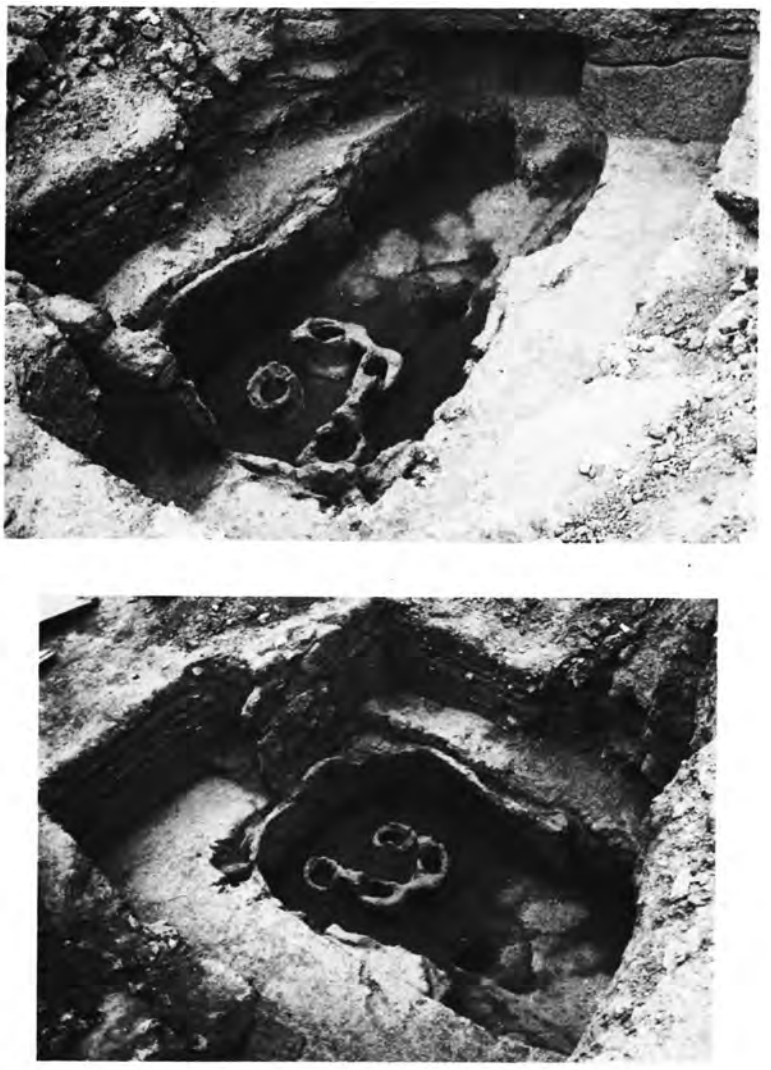

Ἀθῆναι. Ὁδὸς Πουλοπούλου 17-21: α) Γενικὴ ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς. β) Φρεάτιον 2. γ) Φρεάτιον 1.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἀθῆναι. Ὁδὸς Πουλοπούλου 17-21: α-β) Τὸ «χυτήριον» καὶ ὁ πέριξ αὐτοῦ χῶρος. γ-δ) Εὑρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Πειραιεύς: α) Ἀκτὴ Ἀλκίμων καὶ Μαυροκορδάτου. Σύριγγες κάτωθεν τοῦ φρέατος καὶ τῆς δεξαμενῆς. β) Λεωφόρος Βασ. Κωνσταντίνου, ὁδὸς Δραγάτση, Κολοκοτρώνη καὶ Βασ. Γεωργίου. Ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

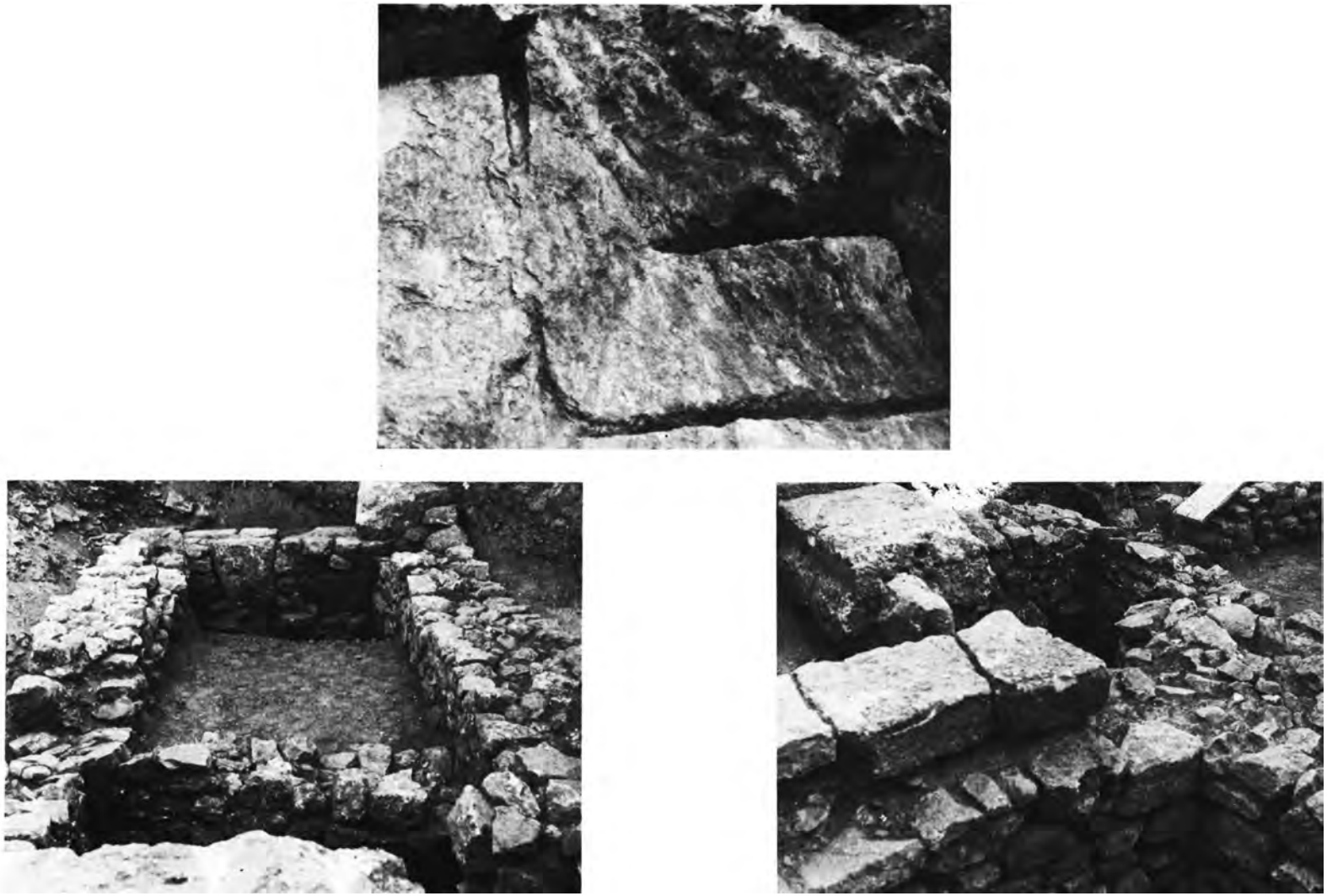

Πειραιεύς. Λεωφόρος Βασ. Κωνσταντίνου, ὁδὸς Δραγάτση, Κολοκοτρώνη καὶ Βασ. Γεωργίου: α-ε) Εὑρήματα ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Πειραιεύς: α) Ὁδὸς Γρηγορίου Ε΄ 16. Τμῆμα ἀρχαίου λατομείου. β-γ) Ὁδὸς Σαλαμινομάχων 31. Οἱ τοῖχοι 4, 5, 6 καὶ 7 καὶ λεπτομέρεια τοίχων τῶν χώρων Α καὶ Β.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Πειραιεύς. Ὁδὸς Ὑψηλάντου 102-104. Ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

α) Ἅγιος Δημήτριος (Μπραχάμι). Ὁδὸς Μοιράρχου Ν. Κουρεμπανᾶ 14. Ἐπιτύμβιος λουτροφόρος. β) Καλλιθέα. Ὁδὸς Φιλαρέτου 4-10. Ἐπιτύμβιος στήλη. γ) Ἀχαρναί. Ὁδὸς Δεκελείας 24. Μαρμάρινος κιβωτιόσχημος τάφος. δ) Ἀφῖδναι. Πλεκτήριον Ἀθηνῶν (Χωματερή). Κορμὸς ἀγάλματος.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἄνω Βούλα: α-β) Ὁδὸς Ἀνώνυμος καὶ Δαιδάλου. Τμῆμα κυκλικοῦ περιβόλου καὶ ἀρχαϊκὴ ἐπιγραφὴ ἐπὶ βράχου. γ) Ὁδὸς Ἀθηνῶν (Ο.Τ. 8). Ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς ἀπὸ Ν.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἄνω Βούλα. Ὁδὸς Ἀθηνῶν (Ο.Τ. 8): α) Τοῖχος 2 ταφικοῦ περιβόλου 1 ἀπὸ Ν. β) Ἄποψις περιβόλου 2 ἀπὸ ΒΑ. γ) Ταφικὸς περίβολος 2. Ὀξυπύθμενον ἀγγεῖον ἐντὸς λάκκου 1. δ) Ταφικὸς περίβολος 2. Τάφος IV ἀπὸ Ν. ε) Λεπτομέρεια μαρμαρίνης ληκύθου.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἄνω Βούλα: α) Ὁδὸς Καλύμνου. Μερικὴ ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς. β) Ὁδὸς Ἀχιλλέως. Τμῆμα ἀρχαίας ὁδοῦ.

Βάρη. Δίλοφον: Ὁδὸς Ἀθηνῶν-Βάρης: α) Ἀνάλημμα ὁδοῦ πρὸς Ν. τῶν τριῶν περιβόλων. β) Οἱ τρεῖς περίβολοι ἀπὸ Α. γ) Ὄψις τοίχου ταφικοῦ περιβόλου 2.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

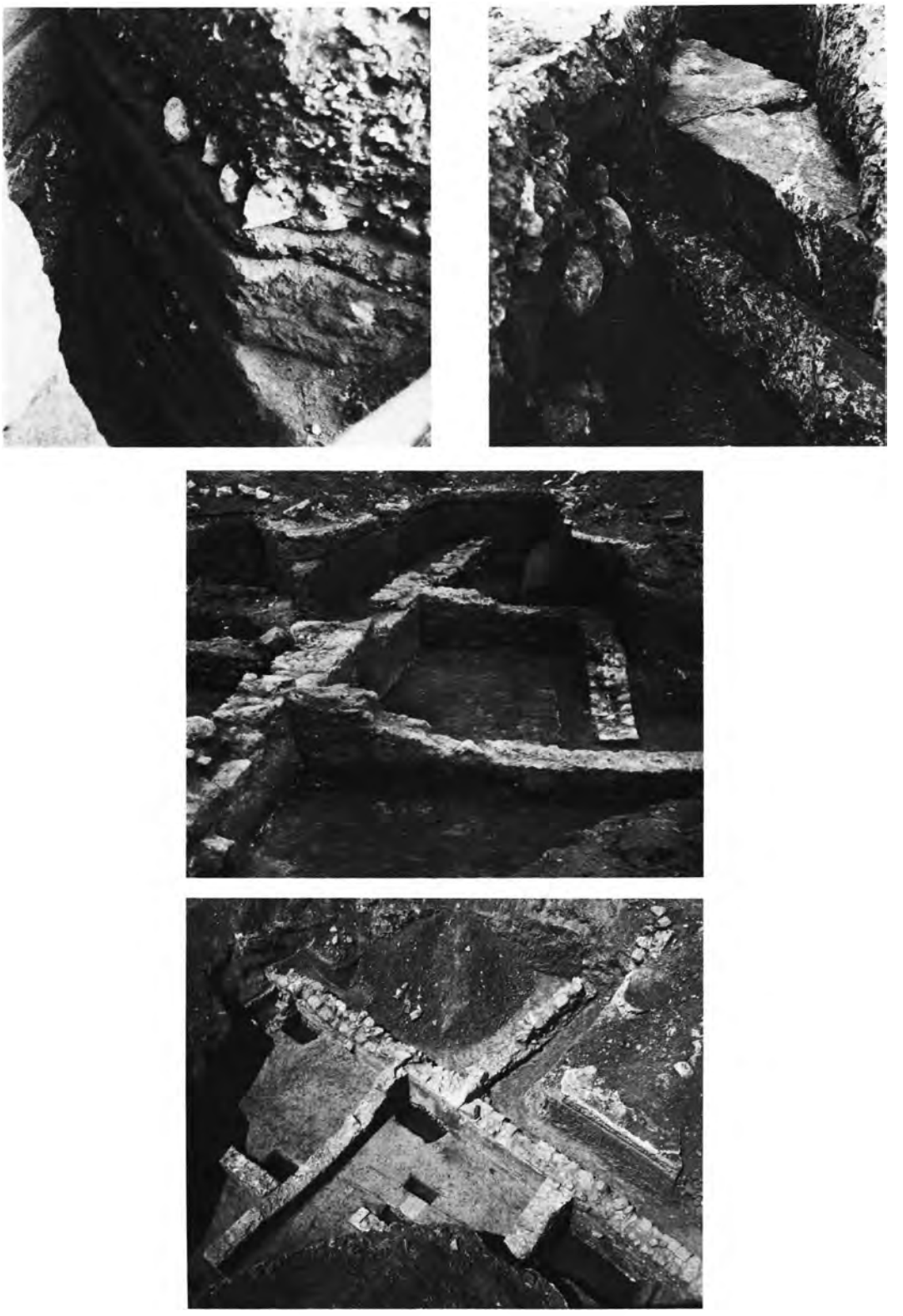

Ἐλευσίς: α) Ὁδὸς Δήμητρος καὶ Χατζηδάκη. Κάτοψις ἀνασκαφῆς. β) Οἰκόπεδον Ἐλαιουργίας Ἑλλάδος (Ο.Τ. 14). Κτιστὸς ἀγωγός. γ) Ἱερὰ Ὁδός. Μαρμάριναι σαρκοφάγοι.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἐλευσίς: α) Πλατεῖα Ἡρώων. Ὁ νότιος τοῖχος τοῦ Πομπείου καὶ ὁδοστρώματα τῆς Ἱερᾶς Ὁδοῦ. β) Πλατεῖα Ἡρώων. Ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος τοῦ Πομπείου. γ-δ) Ὁδὸς Κίμωνος 13. Τμῆμα ρωμαϊκῆς οἰκίας.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Ἐλευσίς: α-β) Ὁδὸς Κοντούλη 10. Οἱ ἀποκαλυφθέντες τοῖχοι. γ) Ὁδὸς Κοντούλη 10. Ὑπαίθριος χῶρος.
δ) Ὁδὸς Κοντούλη καὶ Ἀσκληπιοῦ. Ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

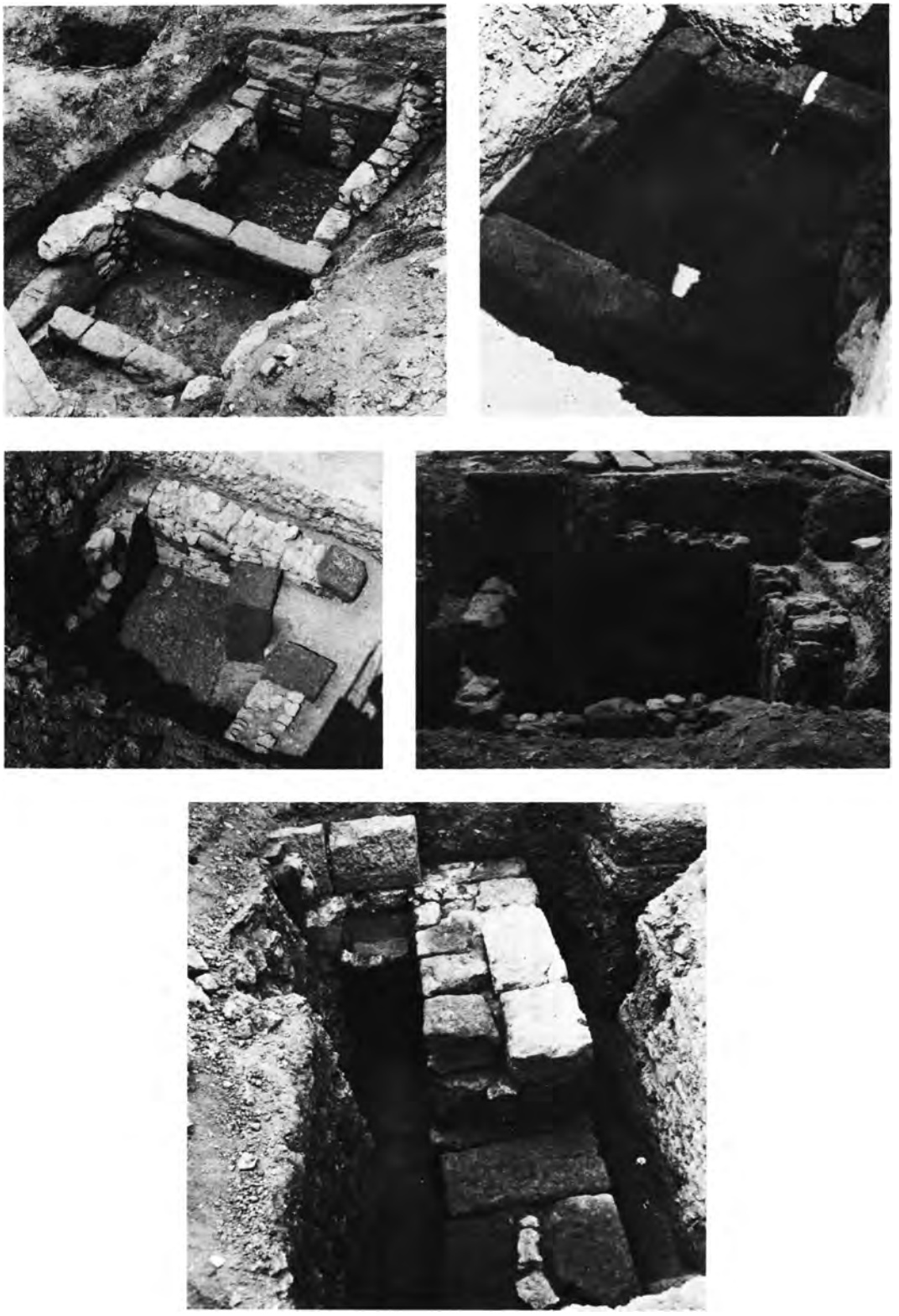

Ἐλευσίς. Ὁδὸς Νικολαΐδου καὶ Ὑγείας: α) Ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς. β) Πήλινοι ἀγωγοί. γ) Ἐπιγραφὴ ἐκ τοῦ τοίχου 1.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Μέγαρα: α) Ὁδὸς Ἀβέρωφ καὶ Ἡροδότου. Τμῆμα τοῦ τείχους τῆς πόλεως. β) Ὁδὸς Ἀριστοφάνους καὶ Σωκράτους 4. Ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς. γ) Ὁδὸς Ἀφεσίου Διὸς 15. Συστὰς τάφων. δ) Ὁδὸς Βορ. Ἠπείρου. Συστὰς τάφων.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Μέγαρα: α) Ὁδὸς Βασ. Γεωργίου Β΄ 6. Οἱ δύο ἡμιυπόγειοι χῶροι. β) Ὁδὸς Βασ. Γεωργίου Β΄ 8. Θεμελίωσις ὀρθογωνίου χώρου. γ) Ὁδὸς Βασ. Γεωργίου Β΄ 30. Λείψανα ὑπογείου κτίσματος. δ) Ὁδὸς Ἐλ. Βενιζέλου 23 καὶ Μαβίλη. Ὑπόγειον κτίσμα. ε) Ὁδὸς Μελ. Ζαχαρία 26. Τοῖχοι ὑστεροκλασσικοῦ κτίσματος.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Μέγαρα: α) Ὁδὸς Θράκης καὶ Ραγκαβῆ. Ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς. β) Ὁδὸς Γ. Μαυρουκάκη 3. Ὁ ὀρθογώνιος χῶρος μετὰ τοῦ πεσσοῦ. γ) Ὁδὸς 28ης Ὀκτωβρίου (σκάμμα ΟΤΕ). Τοῖχοι ἀρχαίου κτίσματος. δ) Ὁδὸς 28ης Ὀκτωβρίου 24. Τὸ ἡμιυπόγειον κτίσμα μετὰ τοῦ πεσσοῦ.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

Μέγαρα: α-β) Ὁδὸς Σαλαμῖνος 3. Τὰ δύο τμήματα τῆς ἀνασκαφῆς. γ) Ὁδὸς Σαλαμῖνος 3. Τοιχοποιία ὑπογείου χώρου. δ) Ὁδὸς Κωνστ. Σχινᾶ 11. Ἄποψις τῆς ἀνασκαφῆς. ε) Ὁδὸς Σπ. Σχινᾶ 13. Τὸ ἀρχαῖον φρέαρ.

Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

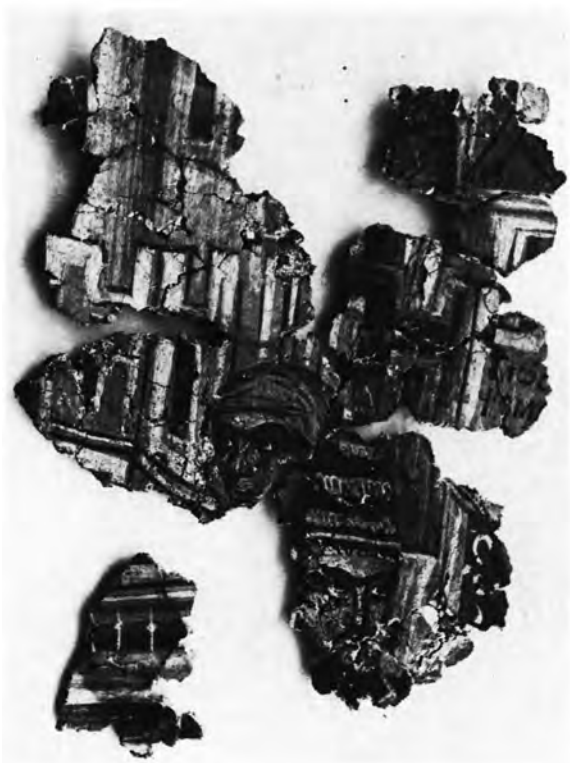

Ὕδρα: α) Ἡ γέφυρα Βλυχοῦ κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν. β-γ) Μανδράκι. Τὸ ἀνατολικὸ καὶ τὸ δυτικὸ ὀχυρὸ ἀντίστοιχα.

Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Ἀθήνα. Ἀνασκαφὴ Ἁγίου Θωμᾶ: α) Ἡ βορειοδυτικὴ γωνία τῆς ἐκκλησίας μὲ τὸ ψηφιδωτὸ δάπεδο καὶ τοὺς δύο πεσσοὺς τῆς βόρειας πεσσοστοιχίας. β-γ) Θωράκιο καὶ τοιχογραφία σὲ ἀνασύνθεση. δ) Γυάλινα ἀγγεῖα ἀπὸ τάφο.

Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

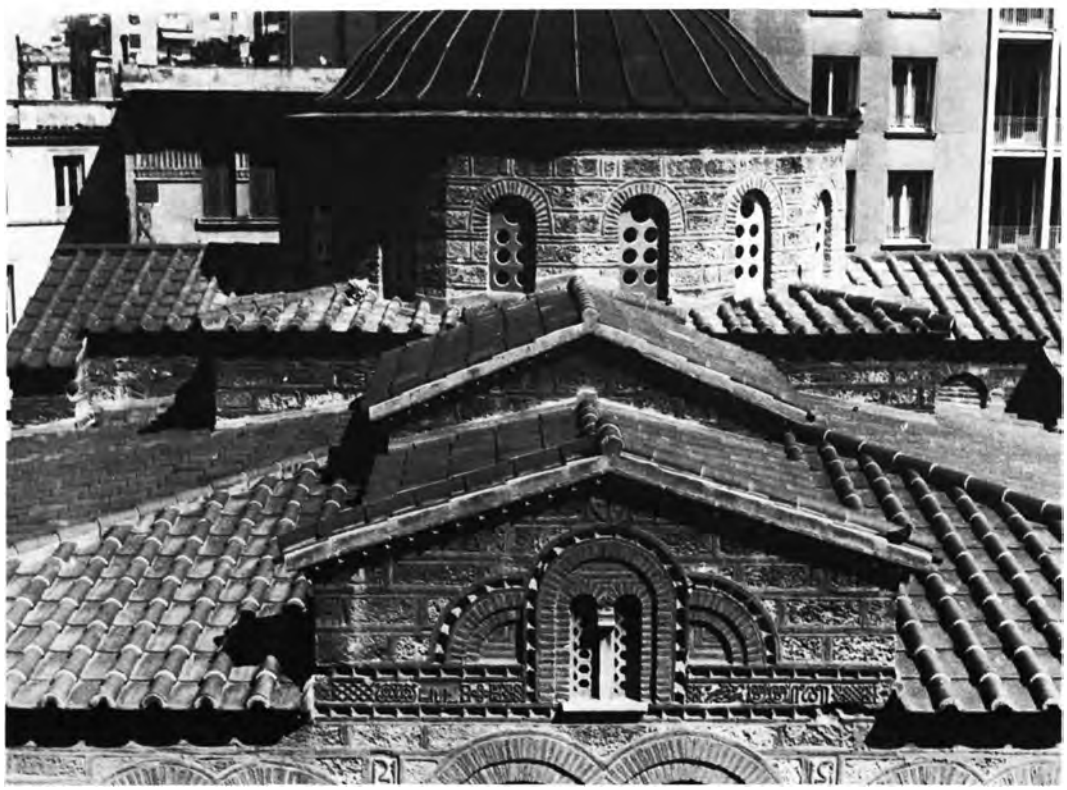

Ἀθήνα. Ἀνασκαφὴ Ἁγίου Θωμᾶ: α) Θραῦσμα θωρακίου. β) Μεταβυζαντινὸ θωράκιο στό ἴδιο δάπεδο. γ) Ἐπιστύλιο ἀπὸ τὸ δάπεδο τῆς νεώτερης ἐκκλησίας. δ) Τὸ κεντρικὸ κλῖτος ἀπὸ Δ., τὸ δάπεδο τῆς νεώτερης ἐκκλησίας καὶ τὸ θεμέλιο τῆς πρώτης κολώνας τῆς τοξοστοιχίας.

Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

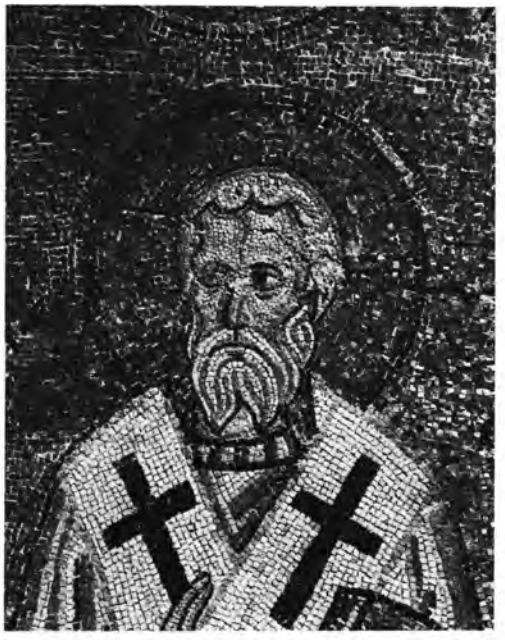

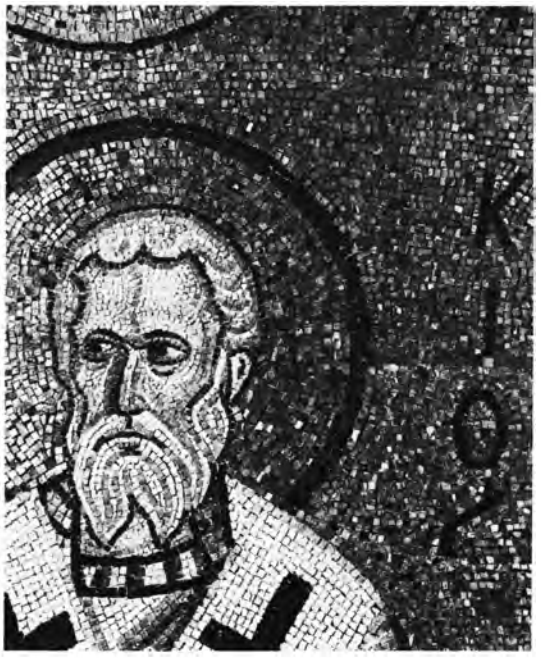

Ἀθήνα: α) Ἀνασκαφὴ Ἁγίου Θωμᾶ. Μαρμάρινη βάση ἀνδριάντα στὴ θέση τῆς Ὡραίας Πύλης. β) Ἀνασκαφὴ Ἁγίου Θωμᾶ. Πεσσὸς ποὺ κρατεῖ τὴ νεώτερη κολώνα. γ) Σωτείρα Λυκοδήμου. Νέα φράγματα παραθύρων τρούλου.

Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

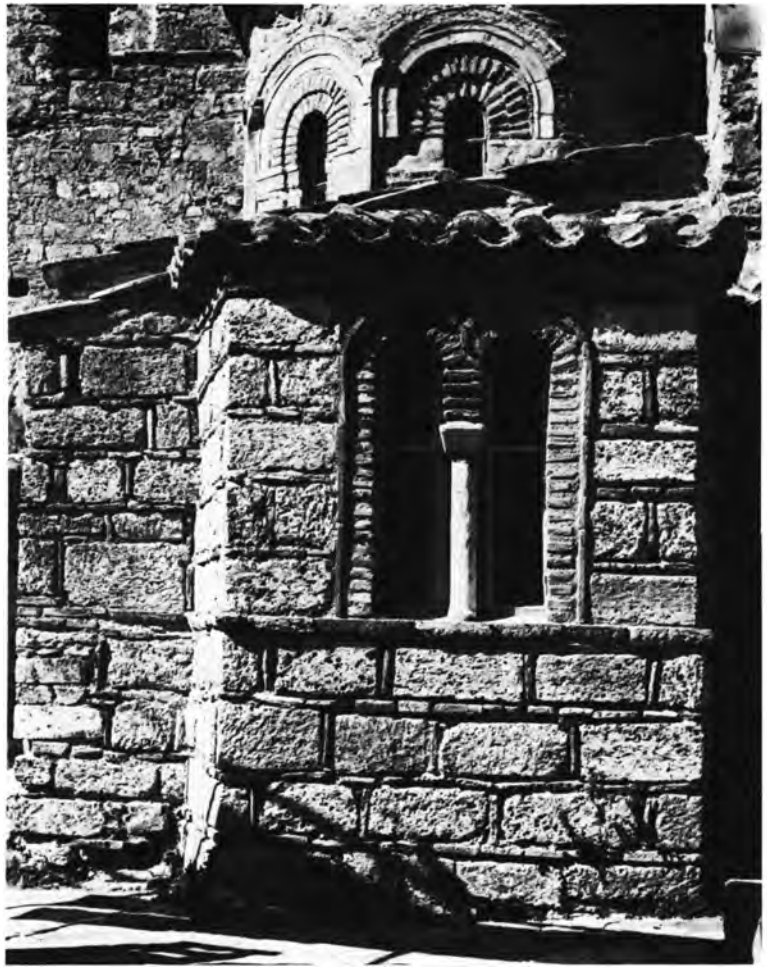

Μονὴ Δαφνιοῦ. Διακονικό: α-δ) Ἅγιος Ἀβέρκιος καὶ Ἅγιος Ἐλευθέριος πρίν, κατὰ καὶ μετὰ τὶς ἐργασίες.

Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

Μονὴ Ὁσίου Μελετίου: α-β) Παράθυρα τοῦ παρεκκλησίου Ἁγίων Ἀσωμάτων καὶ τοῦ κωδωνοστασίου μετὰ τὶς ἐργασίες.

Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

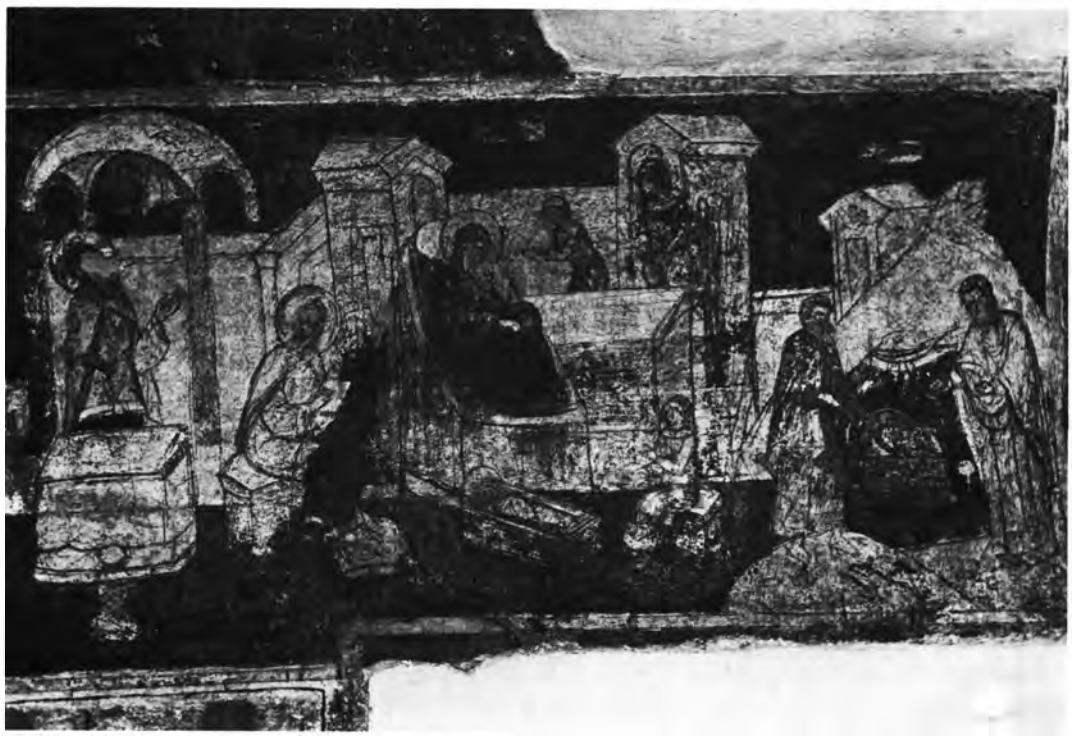

Μονὴ Ὁσίου Μελετίου. Ἅγιος Ἰωάννης νεκροταφείου: α-β) Ἡ Πλατυτέρα στὴν κόγχη τοῦ ἱεροῦ καὶ ὁ Ἀρχάγγελος Ραφαὴλ στὸ νότιο τοῖχο (τοιχογραφίες τοῦ 1764).

Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

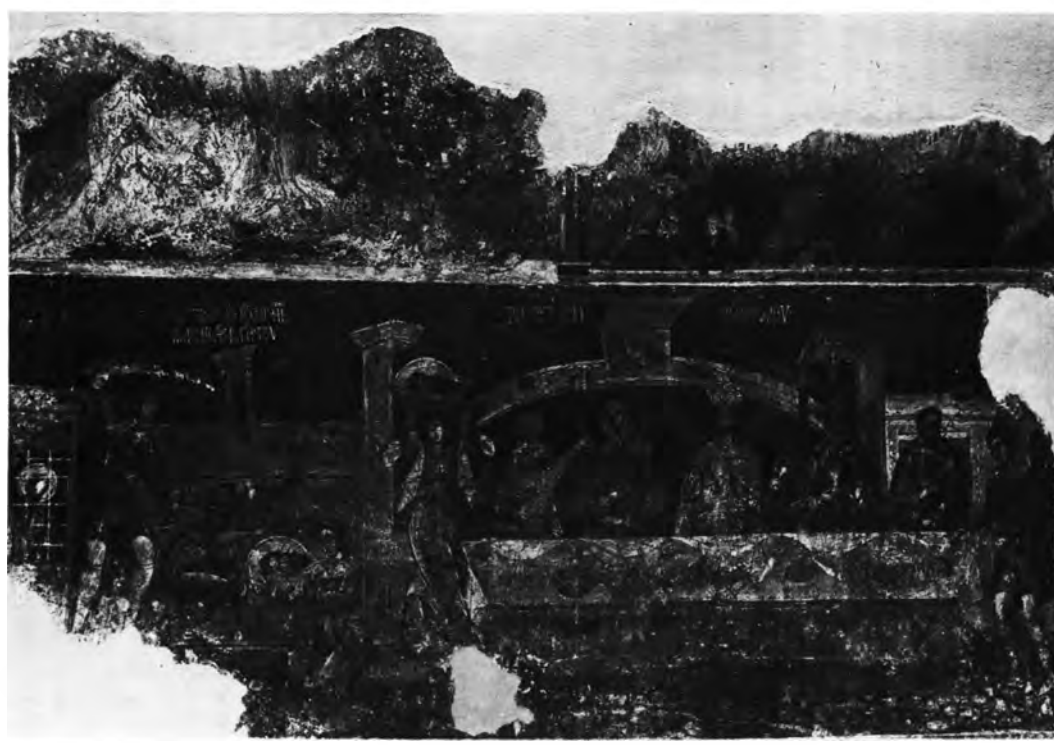

Μετόχι Καισαριανῆς. Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος: α-β) Ἡ Γέννηση τοῦ Προδρόμου πρὶν καὶ μετὰ τὶς ἐργασίες (τοιχογραφίες τοῦ 1572).

Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

Μετόχι Καισαριανῆς. Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος: α-β) Βόρειος τοῖχος. Τὸ Συμπόσιον τοῦ Ἡρώδου καὶ ἡ Ἀποτομὴ τοῦ Προδρόμου πρὶν καὶ μετὰ τὶς ἐργασίες.

Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

Μετόχι Καισαριανῆς. Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος: α-β) Νότιος τοῖχος. Ἡ Ἔγερση τοῦ Λαζάρου πρὶν καὶ μετὰ τὶς ἐργασίες.

Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

Παιανία. Ἅγιος Ἀθανάσιος: α-β) Ἡ Βάπτιση καὶ ἡ Μεταμόρφωση μετὰ τὴ στερέωση.

Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

Παιανία. Ἅγιος Ἀθανάσιος. Τοιχογραφίες παλαιότερου στρώματος: α) Ἡ Ἀνάσταση στὸ τέμπλο.
β) Ὁ Ἅγιος Γεώργιος στὸ νότιο τοῖχο.

Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

Παιανία. Ἅγιος Ἀθανάσιος: α-δ) Οἱ τέσσερις πλευρὲς ἐπιτύμβιας ἐνεπίγραφης στήλης.

Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

Λαυρεωτικὸς Ὄλυμπος. Βασιλική: α-β) Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν ἀποκολλήσεως τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου καὶ μετὰ τὴν ἐπανατοποθέτησή του. γ-δ) Λεπτομέρειες τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου.

Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

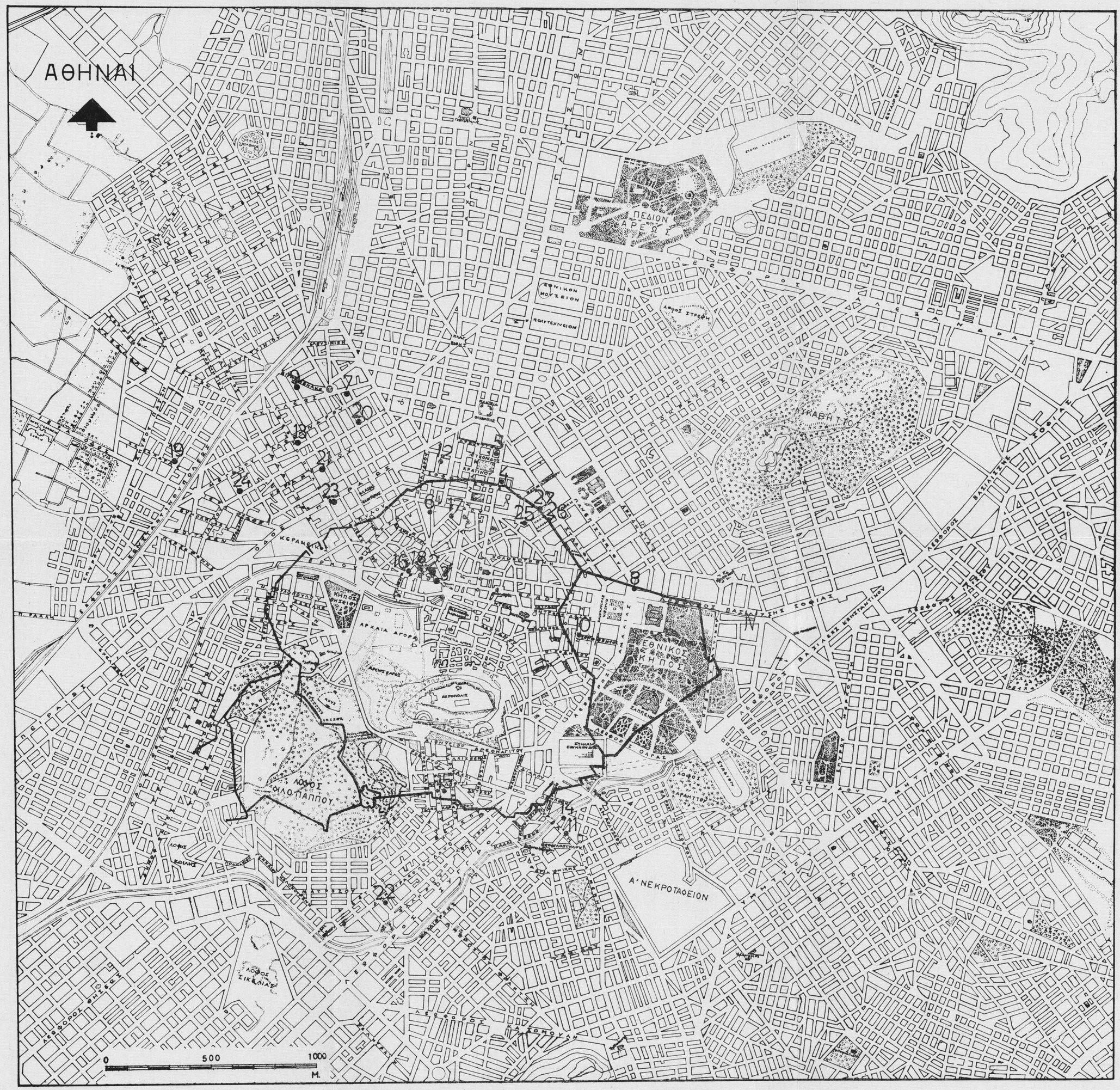
α-β) Αἴγινα. Ὁδὸς Κάππου καὶ Κολοκοτρώνη. Καμαροσκεπὴς τάφος. Τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ τάφου καὶ τμῆμα τῆς τοιχογραφίας στὸ δυτικὸ τοῖχο. γ-δ) Ὕδρα. Γέφυρα Βλυχοῦ. Τὸ νέο τόξο καὶ τὸ τόξο πρὶν ἀπὸ τὴν ἀποκατάσταση.

Μ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

Σχέδ. Α. Χάρτης τῶν 'Αθηνῶν, ἐφ' οὗ σημειοῦνται οἱ κατὰ τὸ 1973 ἐρευνηθέντες χῶροι.

Σχέδ. Γ. Ἀνάβυσσος. Γεωμετρικὸ νεκροταφεῖο.

Σχέδ. Β. Χάρτης τῶν 'Αθηνῶν, ἐφ' οὗ σημειοῦνται οἱ κατὰ τὸ 1974 ἐρευνηθέντες χῶροι.